LENJIN

VOJNA DELA

ВОЈНА ШТАМПА
ДОМА ЈНА - БЕОГРАД
Орг. јед.
Инв. Бр.
III-1a-230 пр. 2
15230

VOJNA BIBLIOTEKA

KLASICI

KNJIGA DVANAESTA

UREĐIVAČKI ODBOR

Rade BULAT, Savo DRLJEVIĆ, Milinko ĐUROVIĆ, Vekoslav KOLB, Pero LALOVIĆ, Božo LAZAREVIĆ, Srećko MANOLA, Bogdan PECOTIĆ, Stanislav PODBOJ (odgovorni urednik)

VOJNOIZDAVAČKI ZAVOD JNA
„VOJNO DELO"
BEOGRAD
1962

ДОМА ЈНА
III-1a-230 бр. 2
Инв. Бр. 15230

LENJIN

VOJNA DELA

Библиотека Дома ЈНА Београд

ВОЈНА БИБЛИОТЕКА
БЕОГРАД
Сиг. III-10-2302
Инв. бр. 17192

IZABRANI ČLANCI SU PREVEDENI IZ KNJIGE:

В. И. ЛЕНИН

О ВОЙНЕ АРМИИ И ВОЕННОЙ НАУКЕ

СБОРНИК В ДВУХ ТОМАХ

Preveo sa ruskog
RADOVAN LALIĆ

ВОЕННОЕ ИЗДАТЕЛЬСТВО
МИНИСТЕРСТВА ОБОРОНЫ СОЮЗА ССР
МОСКВА — 1957

SADRŽAJ

Str.

NAPOMENE REDAKCIJE 1
KINESKI RAT 3
Iz članka: „UPUĆIVANJE 183 STUDENTA U VOJSKU“ 7
Iz članka: „NOVA KLANICA“ 10
PRVI MAJ. Nacrt letka 11
PAD PORT ARTURA 14
POČETAK REVOLUCIJE U RUSIJI 20
Iz članka: „REVOLUCIONARNI DANI“ 23
Plan petrogradske bitke 23
Dopuna uz članak „Plan petrogradske bitke“ 24
PRVI MAJ 26
Socijaldemokratska radnička partija Rusije 26
III KONGRES SDRPR 12. (25) aprila — 27. aprila (10. maja) 1905. . . 29
Nacrt rezolucije o stavu SDRPR prema oružanom ustanku . . . 29
Nacrt rezolucije o oružanom ustanku 30
Govor o pitanju oružanog ustanka 15 (28) aprila 30
Govor o pitanju oružanog ustanka 16 (29) aprila 30
Rezolucija o oružanom ustanku 31
Referat o učešću socijaldemokratije u privremenoj revolucionarnoj vladi 18. aprila (1. maja) 32
PORAZ 42
REVOLUCIONARNA ARMIJA I REVOLUCIONARNA VLADA . . . 45
RUSKI CAR TRAŽI ZAŠTITU OD SVOG NARODA KOD TURSKOG SULTANA 52
IZ ODBRANE U NAPAD 56
KRVAVI DANI U MOSKVI 59
BORBENOM KOMITETU PRI PETROGRADSKOM KOMITETU . . 63
POLITIČKI ŠTRAJK I ULIČNE BORBE U MOSKVI 65
ZADACI ODREDA REVOLUCIONARNE ARMIJE 71
VOJSKA I REVOLUCIJA 75
DANAŠNJI POLOŽAJ RUSIJE I TAKTIKA RADNIČKE PARTIJE . . 78
Iz članka: „TAKTIČKA PLATFORMA ZA KONGRES UJEDINJENJA SDRPR“ 83
Nacrt rezolucija za Kongres ujedinjenja SDRPR 83
Oružani ustanak 83
Partizanske borbene akcije 84
Iz „REFERATA O KONGRESU UJEDINJENJA SDRPR (Pismo petrogradskim radnicima)“ 86
Oružani ustanak 86
VOJSKA I NAROD 91
POUKE MOSKOVSKOG USTANKA 93
PARTIZANSKI RAT 99
POBUNE U VOJSCI I MORNARICI 107

Str.

KRAJ RATA IZMEĐU ITALIJE I TURSKE 110
BALKANSKI RAT I BURŽOASKI ŠOVINIZAM 111
NAORUŽANJE I KAPITALIZAM 113
ZADACI REVOLUCIONARNE SOCIJALDEMOKRATIJE U EVROPSKOM RATU 115
Socijaldemokratija Rusije o evropskom ratu 115
Rezolucija grupe socijaldemokrata 115
REFERAT O TEMI: „PROLETARIJAT I RAT“ 1 (14) OKTOBRA 1914. . 118
Novinski izveštaj 118
KONFERENCIJA SEKCIJA SDRPR U INOSTRANSTVU 123
Rezolucije konferencije 123
O karakteru rata 123
Parola o „odbrani otadžbine“ 124
Parole revolucionarne socijaldemokratije 124
Oportunizam i krah II internacionale 125
III internacionala 126
Pacifizam i parola o miru 126
Poraz carske monarhije 126
Odnos prema drugim partijama i grupama 127
Iz rada: „KRAH II INTERNACIONALE“ 128
Iz brošure: „SOCIJALIZAM I RAT“ (Stav SDRPR prema ratu) . . . 156
Principi socijalizma i rat 1914—1915 156
Stav socijalista prema ratovima 156
Istorijski tipovi ratova novog vremena 156
Razlika između napadačkog i odbrambenog rata 157
Sadašnji rat jeste imperijalistički rat 158
Rat između krupnih robovlasnika za održavanje i učvršćenje ropstva 158
„Rat je nastavak politike drugim“ (naime: nasilnim) „sredstvima“ . . 160
Primer Belgije 161
Za šta ratuje Rusija? 161
Šta je socijalšovinizam? 162
Bazelski manifest 162
Lažna pozivanja na Marksa i Engelsa 163
Krah II internacionale 164
Socijalšovinizam jeste izgrađeni oportunizam 164
Jedinstvo s oportunistima jeste savez radnika sa „svojom“ nacionalnom buržoazijom i rascep internacionalne radničke klase . . . 165
„Kauckijanstvo“ 165
Parola marksista jeste parola revolucionarne socijaldemokratije . . 166
Primer bratimljenja u rovovima 167
Značaj ilegalne organizacije 167
O porazu „svoje“ vlade u imperijalističkom ratu 168
O pacifizmu i paroli o miru 168
O pravu nacija na samoopredeljenje 168
Klase i partije u Rusiji 169
Buržoazija i rat 169
Radnička klasa i rat 170
Ruska socijaldemokratska radnička frakcija u Državnoj dumi i rat 172
Iz članka: „PREDLOG CENTRALNOG KOMITETA SDRPR DRUGOJ SOCIJALISTIČKOJ KONFERENCIJI“ 175
Iz rada: „O KARIKATURI MARKSIZMA I O „IMPERIJALISTIČKOM EKONOMIZMU“ 180
1. Marksistički stav prema ratovima i „odbrani otadžbine“ . . . 180
2. „Naše shvatanje nove epohe“ 184
VOJNI PROGRAM PROLETERSKE REVOLUCIJE 188
IZ „REFERATA O REVOLUCIJI 1905. GODINE“ 197
IZ „PISAMA IZ DALJINE“ 201
Pismo 3. O proleterskoj revoluciji 201
O PROLETERSKOJ MILICIJI 210

Str.

PROGLAS VOJNICIMA SVIH ZARAĆENIH ZEMALJA 213
SEDMA (APRILSKA) SVERUSKA KONFERENCIJA SDRP(b)R 24–29. APRILA 7–12. MAJA) 1917. 215
Iz „Referata o tekućem momentu 24. aprila (7. maja)“ 215
Govor u odbranu rezolucije o ratu održan 27. aprila (10. maja) . . 219
Rezolucija o ratu 228
ZNAČAJ BRATIMLJENJA 231
RAT I REVOLUCIJA. Predavanje održano 14. (27) maja 1917. . . . 233
I SVERUSKI KONGRES SOVJETA RADNIČKIH I VOJNIČKIH PREDSTAVNIKA 3–24. JUNA (16. JUNA – 7. JULA) 1917. 249
Govor o ratu održan 9 (22) juna 249
MARKSIZAM I USTANAK 259
Pismo Centralnom komitetu SDRPR 259
RUSKA REVOLUCIJA I GRAĐANSKI RAT. 263
Plaše nas građanskim ratom 263
IZ „PISMA PREDSEDNIKU OBLASNOG KOMITETA VOJSKE, MORNARICE I RADNIKA FINSKE“ 273
PISMO PETROGRADSKOJ GRADSKOJ KONFERENCIJI Da se pročita na zatvorenoj sednici 276
Iz rada: „O REVIZIJI PARTIJSKOG PROGRAMA“ 279
SAVETI POSMATRAČA SA STRANE 285
PISMO DRUGOVIMA BOLJŠEVICIMA – UČESNICIMA OBLASNOG KONGRESA SOVJETA SEVERNE OBLASTI 287
PISMO ČLANOVIMA CK 291
DRUGI SVERUSKI KONGRES SOVJETA RADNIČKIH I VOJNIČKIH PREDSTAVNIKA 25–26. OKTOBRA (7–8. NOVEMBRA) 1927. . . 293
Radnicima, vojnicima i seljacima! 293
Referat o miru 26. oktobra (8. novembra) 1917. 294
RAZGOVOR SA HELSINGFORSOM DIREKTNOM LINIJOM 27. OKTOBRA (9. NOVEMBRA) 1917. 298
RAZGOVOR VLADE DIREKTNOM LINIJOM SA VRHOVNOM KOMANDOM 9. (22) NOVEMBRA 1917. 300
RADIOGRAM SVIMA 302
SEDNICA SCIK 10. (23) NOVEMBRA 1917. 304
Referat o pregovorima sa Duhoninom 304
Završna reč 305
PRILOG ISTORIJI PITANJA O NESREĆNOM MIRU 307
Teze po pitanju neodložnog zaključenja separatnog i aneksionističkog mira 307
TREĆI SVERUSKI KONGRES SOVJETA RADNIČKIH, VOJNIČKIH I SELJAČKIH PREDSTAVNIKA 10–18 (23–31) JANUARA 1918. . . 313
Iz „Referata o delatnosti Saveta narodnih komesara 11. (24) januara“ 313
SOCIJALISTIČKA OTADŽBINA JE U OPASNOSTI! 315
STAV CK SDRP(b)R U PITANJU SEPARATNOG I ANEKSIONISTIČKOG MIRA 317
SEDMI KONGRES KP(b)R 6–8. marta 1918. 320
Iz „Referata o ratu i miru od 7. marta“ 320
Rezolucija o ratu i miru 326
GLAVNI ZADATAK NAŠIH DANA 328
PROROČANSKE REČI 332
GOVOR NA ZAJEDNIČKOJ SEDNICI SCIK, MOSKOVSKOG SOVJETA, FABRIČKIH KOMITETA I SINDIKATA MOSKVE 29. JULA 1918. 337
GOVOR NA MITINGU U POLITEHNIČKOM MUZEJU 23. AVGUSTA 1918. 349
IZ „REFERATA ODRŽANOG NA ZAJEDNIČKOJ SEDNICI SCIK, MOSKOVSKOG SOVJETA, FABRIČKIH KOMITETA I SINDIKATA 22. OKTOBRA 1918. 353
REZOLUCIJA DONESENA NA ZAJEDNIČKOJ SEDNICI SCIK, MOSKOVSKOG SOVJETA, FABRIČKIH KOMITETA I SINDIKATA

Str.

22. OKTOBRA 1918. 359
Iz knjige: „PROLETERSKA REVOLUCIJA I RENEGAT KAUCKI“ . . 361
Iz odeljka: „Šta je internacionalizam?“ 361
GOVOR NA RADNIČKOJ KONFERENCIJI PRESNJENSKOG REJONA 14. DECEMBRA 1918. 366
VIII KONGRES KP(b)R, 18–23. MARTA 1919. 375
Iz „Izveštaja Centralnog komiteta 18. marta.“ 375
IZ „GOVORA SNIMLJENIH NA GRAMOFONSKIM PLOČAMA“ . . 379
Poruka Crvenoj armiji 379
PISMO PETROGRADSKIM RADNICIMA O POMOĆI ISTOČNOM FRONTU 381
NACRT DIREKTIVE CK O JEDINSTVENOM UPRAVLJANJU SVIM SNAGAMA CRVENE ARMIJE 382
SVI U BORBU PROTIV DENJIKINA (Pismo CK KP(b)R partijskim organizacijama) 384
Osnovni zadatak momenta 384
Narodu treba objasniti istinu o Kolčaku i Denjikinu 386
Rad među onima koji se mobilišu 386
Rad među dezerterima 387
Direktna pomoć armiji 387
Smanjenje rada koji nije vojni 388
Rad u prifrontovskoj zoni 390
Odnos prema vojnim stručnjacima 392
Borba protiv kontrarevolucije u pozadini 393
Stoprocentna mobilizacija stanovništva za rat 395
„Rad na revolucionaran način“ 396
O SADAŠNJOJ SITUACIJI I NAJBLIŽIM ZADACIMA SOVJETSKE VLASTI 397
PISMO RADNICIMA I SELJACIMA POVODOM POBEDE NAD KOLČAKOM 406
PRIMER PETROGRADSKIH RADNIKA 412
GOVOR SLUŠAOCIMA SVERDLOVSKOG UNIVERZITETA KOJI ODLAZE NA FRONT 24. OKTOBRA 1919. 414
VIII SVERUSKA KONFERENCIJA KP(b)R 2–4. DECEMBRA 1919. . . 420
Politički referat Centralnog komiteta 2. decembra 420
VII SVERUSKI KONGRES SOVJETA 5–9. DECEMBRA 1919. . . . 434
Iz „Referata SCIK i Saveta narodnih komesara 5. decembra“ . . . 434
PISMO RADNICIMA I SELJACIMA UKRAJINE POVODOM POBEDA NAD DENJIKINOM 446
GOVOR NA ZAJEDNIČKOJ SEDNICI SCIK, MOSKOVSKOG SOVJETA RADNIČKIH, SELJAČKIH I CRVENOARMEJSKIH PREDSTAVNIKA, SINDIKATA I FABRIČKIH KOMITETA 5. MAJA 1920. . . 451
GOVOR NA IX SVERUSKOJ KONFERENCIJI KP(b)R 22. SEPTEMBRA 1920. Novinski izveštaj 455
GOVOR NA SAVETOVANJU PREDSTAVNIKA SRESKIH, OPŠTINSKIH I SEOSKIH IZVRŠNIH KOMITETA MOSKOVSKE GUBERNIJE NA DAN 15. OKTOBRA 1920. 459
VIII SVERUSKI KONGRES SOVJETA 22–29. DECEMBRA 1920. . . . 470
Iz „Izveštaja o radu Saveta narodnih komesara 22. decembra“ . . . 470
Iz „Završne reči povodom referata o delatnosti Saveta narodnih komesara 23. decembra“ 472
IX SVERUSKI KONGRES SOVJETA 23–28. decembra 1921 474
O unutrašnjoj i spoljnoj politici republike 474
Iz „Izveštaja SCIK i SNK IX sveruskom kongresu sovjeta 23. decembra 1921. godine“ 474
BELEŠKE O ZADACIMA NAŠE DELEGACIJE U HAGU 480
NAPOMENE 485

NAPOMENE REDAKCIJE

U ova Lenjinova vojna dela ušli su u celini ili izvodno radovi napisani u vremenu od 1900. do kraja 1922. godine koji se pretežno odnose na razna vojna pitanja.

Prevod ovih izabranih radova izvršen je iz dela: V. I. Lenjin o ratu, vojsci i vojnoj nauci (В. И. Ленин о войне, армии и военной науке. Сборник в двух томах. Воениздат, Москва, 1957).

U tim radovima Lenjin razmatra vojna pitanja tešnje vezana sa ratovima i revolucijama njegovog doba: ratom u Kini, ruskojapanskim ratom, revolucijom 1905. godine, balkanskim ratovima, prvim svetskim ratom, februarskom i oktobarskom revolucijom, građanskim ratom u Rusiji.

U navedenim radovima Lenjin otkriva prave uzroke ratova i proširuje marksističko učenje o ratu i vojsci; razrađuje metode i forme oružane borbe revolucionarne armije; iznosi osnove vojne nauke i vojne organizacije radničke klase; uopštava iskustva iz pobedonosnog rata protiv intervencionista i kontrarevolucije i određuje smernice daljeg razvitka socijalizma i jačanja oružanih snaga.

Iako je jasno da se u Lenjinovim delima ne može povlačiti neka strogo određena granica između vojnih i ostalih domena njegove delatnosti, Redakcija je nastojala da ovakvim izborom radova, govora, depeša i članaka omogući čitaocu lakši uvid u Lenjinove poglede na vojna pitanja i njegovu vojnu delatnost u pripremi i rukovođenju revolucijom i u toku građanskog rata.

KINESKI RAT

Rusija završava rat sa Kinom:[1]) mobilisan je čitav niz vojnih okruga, potrošene su stotine miliona rubalja, desetine hiljada vojnika upućene su u Kinu, vođen je niz bitaka, izvojevan je niz pobeda — pobeda, istina, ne toliko nad regularnom vojskom neprijatelja koliko nad kineskim ustanicima i još više nad golorukim Kinezima, koje su bacali u vodu i premlaćivali, ne prezajući ni od ubijanja dece i žena, a da i ne govorimo o pljačkanju dvorova, kuća i radnji. I ruska vlada, zajedno sa ropski uslužnim listovima slavi pobedu, likuje zbog novih podviga junačke vojske, likuje zbog trijumfa evropske kulture nad kineskim divljaštvom, zbog novih uspeha ruske „civilizatorske misije" na Dalekom istoku.

U čitavom ovom likovanju ne čuje se samo glas svesnih radnika, tih naprednih predstavnika više milionskog radnog naroda. A svu težinu novih pobedonosnih pohoda nosi na sebi baš radni narod: njemu otimaju radnike da bi ih uputili bog zna kuda, od njega skupljaju naročito povećane poreze za milionske rashode. Pokušajmo da razjasnimo pitanje: kako treba da se drže socijalisti prema ovom ratu? U čijem se interesu on vodi? Kakvo je pravo značenje politike koju vodi ruska vlada?

Naša vlada nas uverava, pre svega, da ona čak ne vodi rat protiv Kine: ona samo ugušuje ustanak, umiruje buntovnike, pomaže zakonitoj kineskoj vladi da uspostavi zakoniti poredak. Rat nije objavljen, ali se suština stvari zbog toga nimalo ne menja, jer se rat ipak vodi. Čime je izazvan napad Kineza na Evropljane, ta pobuna koju sa takvom revnošću umiruju Englezi, Francuzi, Nemci, Rusi, Japanci i drugi? „Neprijateljstvom žute rase prema beloj rasi", „mržnjom Kineza prema evropskoj kulturi i civilizaciji" — uveravaju nas pristalice rata. Da, Kinezi, stvarno, mrze Evropljane, ali koje Evropljane oni mrze i zašto? Ne mrze Kinezi evropske narode — s njima oni nisu imali sukoba — već evropske kapitaliste i kapitalistima pokorne evropske vlade. Da li su Kinezi mogli da ne omrznu ljude koji su u Kinu dolazili samo radi bogaćenja, koji su se svojom hvaljenom civilizacijom koristili samo radi prevare, pljačke i nasilja, koji su protiv Kine vodili rat radi toga da bi dobili pravo da trguju opijumom koji truje narod (rat Engleske i Francuske protiv Kine 1856. godine), koji su politiku pljačke licemerno prikrivali širenjem

hrišćanstva? Tu politiku pljačke već odavno vode prema Kini buržoaske vlade Evrope, a sada joj se pridružila ruska apsolutistička vlada. Ta politika pljačke obično se naziva kolonijalnom politikom. Svaka zemlja sa kapitalističkom industrijom koja se naglo razvija vrlo brzo počinje da traži kolonije, tj. takve zemlje u kojima je slabo razvijena industrija, koje se odlikuju više ili manje patrijarhalnim životom, gde se mogu plasirati industrijski proizvodi i zgrtati na taj način dobre pare. I radi bogaćenja šačice kapitalista, buržoaske vlade vodile su beskrajne ratove, morile pukove vojnika u nezdravim tropskim zemljama, bacale milione od naroda skupljenih para, dovodile stanovništvo do očajnih ustanaka i smrti od gladi. Setite se ustanka indijskih domorodaca protiv Engleske[2]) i gladi u Indiji ili sadašnjeg rata Engleza protiv Bura.[3])

I eto, sada su se gramzive kandže evropskih kapitalista ispružile prema Kini. Pružila je svoje kandže maltene pre svih drugih i ruska vlada, koja se sada tako upinje da dokaže svoju „nesebičnost". Ona je „nesebično" otela od Kineza Port Artur i počela da gradi železničku prugu za Mandžuriju pod zaštitom ruske vojske. Jedna za drugom, evropske vlade počele su tako usrdno da pljačkaju, to jest da „uzimaju pod zakup" kinesku zemlju, da nisu bez razloga počele da se šire priče o podeli Kine. I, ako hoćemo da stvari nazivamo pravim imenom, onda treba reći da su evropske vlade (i ruska gotovo prva među njima) već počele da dele Kinu. Ali one nisu počele da je dele otvoreno, već krišom, kao lopovi. One su počele da pljačkaju Kinu kao mrtvaca, a kada je taj tobožnji mrtvac pokušao da se usprotivi, one su navalile na njega kao divlje zveri, paleći čitava sela, bacajući ljude u Amur, streljajući i nabadajući na bajonete goloruke ljude, njihove žene i decu. I svi ti hrišćanski podvizi praćeni su drekom protiv divljih Kineza koji se usuđuju da dignu ruku na civilizovane Evropljane. Zauzimanje Njučuana i ulazak ruskih trupa u Mandžuriju — to su privremene mere, izjavila je ruska apsolutistička vlada u svojoj cirkularnoj noti velikim silama od 12. avgusta 1900; te mere su „izazvane isključivo potrebom da se suzbiju agresivne akcije kineskih pobunjenika"; one „nipošto ne mogu svedočiti o bilo kakvim sebičnim planovima, koji su potpuno tuđi politici carske vlade".

Sirota carska vlada! Ona je tako hrišćanski nesebična, a tako je nepravedno vređaju! Ona je nesebično pre nekoliko godina zauzela Port Artur i sada nesebično zauzima Mandžuriju, ona je oblasti Kine koje se graniče sa Rusijom nesebično preplavila čoporom preduzimača, inžinjera i oficira, koji svojim držanjem dovode do revolta čak i poznate po svojoj pokornosti Kineze. Na gradnji kineske železnice radnicima — Kinezima plaćali su po 10 kopejaka dnevno, s tim da se sami izdržavaju — i zar to nije nesebičnost od strane Rusije?

Ali čime da se objasni to što naša vlada vodi takvu bezumnu politiku u Kini? Kome koristi ta politika? Ona koristi šačici kapitalističkih asova koji vode trgovinu sa Kinom, šačici fabrikanata koji proizvode robu za azijsko tržište, šačici liferanata koji zgrću ogromne

pare na hitnim vojnim porudžbinama (neke fabrike koje proizvode oružje, opremu za vojsku i sl. rade sada punom parom i zapošljavaju stotine novih nadničara). Takva politika koristi šačici plemića koji zauzimaju visoke položaje u civilnoj i vojnoj službi. Njima je potrebna politika avantura zato što u njoj mogu napredovati u službi, steći karijeru, proslaviti se „podvizima". Interesima te šačice kapitalista i protuva na visokim položajima žrtvuje naša vlada bez kolebanja interese čitavog naroda. Apsolutistička carska vlada i u ovom slučaju, kao i uvek, pokazuje se kao vlada neodgovornih činovnika koji puze pred kapitalističkim asovima i plemićima.

Kakvu korist ima ruska radnička klasa i čitav radni narod od osvajanja u Kini? Hiljade upropašćenih porodica, kojima je rat oduzeo radnike, ogroman porast državnih dugova i rashoda, povećanje poreza, jačanje vlasti kapitalista — eksploatatora radništva, pogoršanje položaja radnika, još veće izumiranje seljaštva, glad u Sibiru — eto šta obećava da donese i već donosi kineski rat. Sva ruska štampa, sve novine i časopisi nalaze se u ropstvu, oni ne smeju ništa da štampaju bez odobrenja državnih činovnika, i zato nemamo tačnih podataka o tome koliko kineski rat staje narod, ali je nesumnjivo da on zahteva novčane rashode od *mnogo stotina miliona rubalja.* Postoje podaci da je vlada odjednom izdala za rat 150 miliona rubalja prema neobjavljenom ukazu, a zatim tekući rashodi na rat gutaju po *jedan milion rubalja* svaka tri ili četiri dana. I te lude pare baca vlada koja je beskrajno krnjila pomoć gladnim seljacima, cenjkajući se oko svake kopejke, koja ne može da nađe pare za narodnu prosvetu, koja, kao svaki zelenaš, cedi sokove iz radnika u državnim fabrikama, iz sitnih službenika u poštanskim ustanovama itd.!

Ministar finansija Vite izjavljivao je da će 1. januara 1900. državna blagajna imati 250 miliona rubalja slobodne gotovine, a sada već tih novaca nema, oni su potrošeni na rat; vlada traži zajmove, povećava porezu, odriče se neophodnih rashoda zbog nemanja novaca, obustavlja izgradnju železnica. Carskoj vladi preti opasnost bankrotstva, a upušta se u politiku osvajanja, politiku koja zahteva ne samo ogromna novčana sredstva nego i preti da uvuče zemlju u još opasnije ratove. Evropske velike sile koje su nasrnule na Kinu već su počele da se svađaju oko podele plena, i niko nije u stanju da kaže kako će se završiti te svađe.

Ali politika carske vlade u Kini predstavlja ne samo šegačenje sa narodnim interesima — ona nastoji da iskvari političku svest narodnih masa. Vlade koje se drže samo snagom bajoneta, koje moraju stalno da obuzdavaju ili guše narodni revolt, davno su postale svesne istine da se narodno nezadovoljstvo ne može ničim suzbiti; treba pokušati da se to nezadovoljstvo sa vlade prebaci na nekog drugog. One raspaljuju, na primer, neprijateljstvo prema Jevrejima: bulevarske novine huškaju protiv Jevreja, kao da jevrejski radnik ne pati od jarma kapitala i policijske vlade isto kao i ruski. Sada je u štampi pokrenuta hajka protiv Kineza, digla se dreka protiv divlje

žute rase, govori se o njenom neprijateljstvu prema civilizaciji, o kulturnoj misiji Rusije, o tome s kakvim oduševljenjem ruski vojnici idu u borbu, itd., itd. Novinari, koji puze pred vladom i njenom kesom, upinju se iz petnih žila da u narodu raspale mržnju protiv Kine. Ali kineski narod ničim i nikad nije ugnjetavao ruski narod: kineski narod sam pati od istih onih zala koja muče i ruski narod — od azijatske vlade, koja cedi porezu od gladnih seljaka i guši vojničkom silom svaku težnju za slobodom, od jarma kapitala, koji je prodro i u Srednje carstvo.

Ruska radnička klasa počinje da se oslobađa političkog neznanja i neprosvećenosti u kojoj se nalazi narodna masa. Zato je dužnost svih svesnih radnika da svim snagama ustanu protiv onih koji raspaljuju nacionalnu mržnju i odvraćaju pažnju radnog naroda od njegovih istinskih neprijatelja. Politika carske vlade u Kini zločinačka je politika, koja još više upropašćuje narod, koja ga još više kvari i ugnjetava. Carska vlada ne samo što drži naš narod u ropstvu već ga šalje da umiruje druge narode koji ustaju protiv svoga ropstva (kao što je to bilo 1849. godine, kada je ruska vojska ugušivala revoluciju u Mađarskoj). Ona ne samo što pomaže ruskim kapitalistima da eksploatišu svoje radnike i ne samo što vezuje ruke radnicima, da se ne bi smeli udruživati i braniti, ona šalje vojnike da pljačkaju druge narode za interese šačice bogataša i aristokrata. Za oslobođenje od novog jarma koji rat navaljuje na radni narod postoji samo jedno sredstvo: sazivanje narodnih predstavnika, koji bi učinili kraj samovlašću vlade i primorali je da vodi računa o interesima ne samo dvorske klike.

Искра, br. 1, decembar 1900.

Сочинения В. И. Ленина, 4 изд., т. 4, стр. 347—352.

IZ ČLANKA:

„UPUĆIVANJE 183 STUDENTA U VOJSKU*)

Jedanaestog januara u novinama je objavljeno zvanično saopštenje Ministarstva prosvete o upućivanju 183 studenta Kijevskog univerziteta u vojsku „zbog skupnog izazivanja nereda". Privremena pravila od 29. jula 1899. godine — ta pretnja studentima i društvu — privode se u delo manje nego posle godinu i po dana od njihovog objavljivanja, i vlada kao da žuri da se opravda zbog primenjivanja neviđene kaznene mere, istupajući sa čitavom optužnicom, ne štedeći boje da bi naslikala studentske zločine.

Zločini su jedan od drugoga strašniji. U leto — opštestudentski kongres u Odesi sa programom da se organizuju svi ruski studenti radi izražavanja različitih protesta u vezi sa pojavama akademskog, društvenog i političkog života. Zbog tih zločinačkih političkih ciljeva svi studenti delegati su pohapšeni, a legitimacije su im oduzete. Ali vrenje se ne stišava, već raste i uporno se manifestuje u *mnogim* višim školama. Studenti hoće da slobodno i samostalno pretresaju i vode svoje zajedničke poslove. Njihove starešine, sa onim bezdušnim formalizmom kojim se odvajkada odlikuje rusko činovništvo, odgovaraju sitnim šikanama, dovode nezadovoljstvo do krajnjih granica i nehotice navode misao omladine, koja još nije potonula u žabokrečinu buržoaskog vegetiranja, na protest protiv čitavog sistema policijskog i činovničkog samovlašća.

Kijevski studenti zahtevaju da se udalji profesor što je zauzeo mesto svoga druga koji je bio otputovao. Vlast se protivi, dovodi omladinu do „skupova i demonstracija" i... popušta. Studenti sazivaju zbor da bi pretresli pitanje zašto su moguće takve gnusobe kao što je silovanje jedne devojke od strane dvojice režimskih studenata (kao što se pronosi glas). Vlast osuđuje glavne „krivce"**) na školski zatvor. Oni odbijaju da se potčine. Isključuju ih. Gomila demonstrativno prati isključene na železničku stanicu. Saziva se nov zbor, studenti ostaju do mraka, odbijaju da se raziđu dok se ne pojavi rektor. Dolaze vicegubernator i načelnik uprave žandarmerije sa odredom vojnika, koji opkoljavaju univerzitet i one koji su ušli u slušaonicu, i — pozivaju rektora. Studenti zahtevaju — vi

*) Broj je bio prelomljen kad se pojavilo zvanično saopštenje.

**) Ovde očigledno autor misli na studente organizatore zbora. — Prim. prev.

mislite, možda, ustav — ne, oni zahtevaju da se ne primenjuje kazna zatvora i da se isključeni vrate natrag. Učesnike zbora popisuju i puštaju kućama.

Razmislite o ovom poražavajućem neskladu između skromnosti i bezazlenosti studentskih zahteva i uzbuna vlade, koja postupa kao da se sekira već podigla na stubove njene vladavine. Ništa tako ne odaje našu „svemoguću" vladu kao ta uzbuna. Ona time bolje od svakih „zločinačkih proklamacija" pokazuje — svakome ko ima oči da vidi i uši da čuje — da se oseća potpuno nesigurnom i da veruje samo u snagu bajoneta i korbača, koji je štite od narodnog gneva. Poučena iskustvom decenija, vlada se čvrsto ubedila da je okružena zapaljivim materijalom, da je dovoljna i najmanja iskra, da je dovoljan protest protiv školskog zatvora pa da bukne požar. A ako je tako, onda je razumljivo da je potrebna egzemplarna kazna: da se stotine studenata upute u vojsku! „Narednika dati za Voltera!"[4]) — ta formula nimalo nije zastarela. Naprotiv, XX veku suđeno je da vidi njenu pravu realizaciju.

Na mnoge misli i poređenja navodi ova nova kaznena mera, nova po svom pokušaju da se oživi već davno preživela starina. Pre jedno tri generacije, u vreme Nikole I, upućivanje u vojsku bila je prirodna kazna, koja je potpuno odgovarala čitavom sistemu ruskog feudalnog društva. Razmažene plemiće upućivali su u vojsku da bi ih primorali da služe i zaslužuju čin oficira umesto ukinutih plemićkih sloboda. Seljaka su upućivali u vojsku kao na dugogodišnju robiju, gde su ga očekivala neljudska mučenja „zelene ulice"[5]) i sl. Ali prošlo je već više od četvrt veka kako kod nas postoji „opšta" vojna obaveza, čije je uvođenje u svoje vreme proslavljeno kao velika demokratska reforma. Opšta vojna obaveza, ali ne samo na hartiji nego i na delu, nesumnjivo je demokratska reforma: ona znači kidanje sa staleškom podeljenošću i uvođenje ravnopravnosti građana. Ali da je to doista tako, zar bi onda upućivanje u vojsku moglo da služi kao kazna? I, ako vlada pretvara vojnu obavezu u kaznu, zar ona time ne dokazuje da smo mnogo bliže obaveznoj regrutaciji nego *opštoj* vojnoj obavezi? Privremena pravila od 1899. godine skidaju farisejsku masku i demaskiraju azijatsku suštinu čak i onih naših ustanova koje najviše liče na evropske. U suštini, mi nismo imali i nemamo opštu vojnu obavezu zato što privilegije na osnovu plemićkog porekla i bogatstva stvaraju masu izuzetaka. U suštini, kod nas nije bilo i nema ničeg sličnog ravnopravnosti građana u vojnoj službi. Naprotiv, kasarna je skroz prožeta duhom najodvratnijeg bespravlja. Potpuna nezaštićenost vojnika iz redova seljaka i radnika, gaženje ljudskog dostojanstva, iznuđivanje, batine, batine i batine. A za one koji imaju uticajne veze i novac — olakšice i izuzimanja. Nije čudo što upućivanje u tu školu samovolje i nasilja može biti kazna i čak vrlo teška kazna, koja se približava oduzimanju prava. Vlada se nada da će u toj školi naučiti „buntovnike" disciplini. Neće li se prevariti u svom računu? Da ne bude škola ruske vojne službe vojna škola za revoluciju? Razume se,

nisu svi studenti u stanju da svrše potpun kurs te škole. Jedne će slomiti teški jaram, upropastiće ih sukob sa vojnim vlastima; druge će, one slabe i mlitave, zaplašiti kasarna, ali će treće prekaliti, proširiće im vidik, primoraće ih da razmisle i osete svoje oslobodilačke težnje. Oni će iskusiti sada svu snagu samovolje i ugnjetavanja na vlastitom iskustvu, kada njihovo ljudsko dostojanstvo bude stavljeno u zavisnost od nahođenja narednika, koji je često sposoban da namerno maltretira „obrazovane". Oni će uvideti kakav je stvarno položaj prostog naroda, oni će odbolovati ona vređanja i nasilja čiji će svedoci biti svakodnevno i shvatiće da nepravde i uvrede, od kojih pate studenti, da je to kaplja u moru ugnjetavanja naroda. Ko to shvati, taj će otići sa vojne službe sa Hanibalovom zakletvom[6]) da će se zajedno sa naprednom klasom naroda boriti za oslobođenje naroda od despotizma.

Napisano u januaru 1901.
Štampano februara 1901.
u listu *Искра*, br. 2.

Сочинения В. И. Ленина,
4 изд., т. 4, стр. 388—391.

IZ ČLANKA:

„NOVA KLANICA“

U poslednje vreme mnogo se govorilo o tome da je ulična borba protiv narodne vojske nemoguća i beznadna; naročito su na tome insistirali oni „kritički“ mudrijaši koji su izdavali staro smeće buržoaske učenosti za nove rezultate nepristrasne nauke, izvrćući pri tom reči Engelsa koji je govorio, i uz to s ogradama, samo o privremenoj taktici nemačkih socijaldemokrata[7]). Mi vidimo čak na primeru pojedinačnog okršaja da su sve te priče potpuno besmislene. Ulična borba je moguća, nije beznadan položaj boraca već položaj vlade, ako bude morala da ima posla sa stanovništvom ne samo jedne fabrike. Prilikom okršaja 7. maja radnici nisu imali ništa sem kamenica i, razume se, zabrana gradonačelnika neće ih sprečiti da se idući put snabdeju drugim oružjem. Radnici su bili nepripremljeni, i bilo ih je svega tri i po hiljade, pa su ipak odbijali nekoliko stotina vojnika konjičke straže, žandarmerije, policije i pešadije. Setite se da li je lako uspeo juriš policije na *jednu* kuću br. 63 na šliselburškom drumu![8]) Razmislite da li će biti lako *„očistiti od radnika“* ne dva-tri dvorišta i kuće već čitave radničke kvartove Petrograda! Neće li takođe morati, kada dođe do odlučne borbe, da „čiste“ prestoničke kuće i dvorišta ne samo od radnika nego i od svih onih koji nisu zaboravili gnusnu klanicu od 4. marta,[9]) koji se nisu pomirili sa policijskom vladom, nego su samo zaplašeni od nje i ne veruju još u svoje snage.

Drugovi! Pobrinite se da sakupite imena svih poginulih i ranjenih 7. maja . Neka svi radnici prestonice poštuju njihovu uspomenu i spremaju se za novu odlučnu borbu protiv policijske vlade za narodnu slobodu!

Искра, br. 5, jun 1901.

Сочинения В. И. Ленина, 4 изд., т. 5, стр. 17—18.

PRVI MAJ

NACRT LETKA

Drugovi radnici! Nastupa dan Prvog maja, kada radnici svih zemalja praznuju svoje buđenje za svestan život, praznuju svoje ujedinjenje u borbi protiv svakog nasilja i ugnjetavanja čoveka od čoveka, u borbi za oslobođenje miliona trudbenika od gladi, bede i poniženja. Dva sveta stoje jedan protiv drugog u toj velikoj borbi: svet kapitala i svet rada, svet eksploatacije i ropstva, svet bratstva i slobode.

Na jednoj strani je šačica bogatih gotovana. Oni su prigrabili u ruke fabrike i zavode, oruđa i mašine. Oni su pretvorili u svoju privatnu svojinu milione jutara zemlje i brda novaca. Oni su primorali vladu i vojsku da budu njihove sluge, da budu verni čuvari njihovog nagomilanog bogatstva.

Na drugoj strani su milioni ugnjetenih. Oni moraju da mole bogataše za dozvolu da rade za njih. Oni svojim radom stvaraju sva bogatstva, a sami se zlopate čitavog života radi parčeta hleba, mole, kao zą milost, za rad, uništavaju svoje snage i zdravlje prekomernim radom, gladuju u seoskim udžericama, u suterenima i na mansardama velikih gradova.

I ti nesrećni i radni ljudi objavili su rat bogatašima i eksploatatorima. Radnici svih zemalja bore se za oslobođenje rada od najamnog ropstva, od bede i oskudice. Oni se bore za takvo uređenje društva u kome bi bogatstva stvorena zajedničkim radom koristila svim trudbenicima, a ne šačici bogataša. Oni se bore da se zemlja, fabrike, zavodi, mašine pretvore u zajedničku svojinu svih radnih ljudi. Oni hoće da ne bude bogatih i siromaha, da plodovi rada dolaze u ruke onima koji rade, da sve tekovine ljudskog uma i svako poboljšanje u radu poboljšavaju život onih ljudi koji rade, a ne da služe kao oruđe za ugnjetavanje radnog čoveka.

Velika borba rada protiv kapitala odnela je radnicima svih zemalja ogroman broj žrtava. Oni su prolili mnogo krvi braneći svoja prava za bolji život i za pravu slobodu. Nema broja progonima kojima vlade podvrgavaju borce za radničku stvar. Ali savez radnika celog sveta uprkos svim progonima raste i jača. Radnici se sve tešnje udružuju u socijalističke partije, broj pristalica socijalističkih partija

penje se na milione, a oni se korak po korak nepokolebljivo kreću ka punoj pobedi nad klasom kapitalista — eksploatatora.

Probudio se i ruski proletarijat za nov život. Pristao je i on uz tu veliku borbu. Prošla su vremena kad je naš radnik pokorno savijao leđa, ne videći izlaza iz svog ropskog života, ne videći zraka svetlosti u svom robijaškom životu. Taj izlaz pokazao je socijalizam, i ka crvenoj zastavi, kao ka zvezdi vodilji, pohrlile su hiljade i hiljade boraca. Štrajkovi su pokazali radnicima snagu organizacije, oni su ih naučili da pružaju otpor, oni su pokazali koliko je kapitalu strašan organizovan radnik. Radnici su svojim očima videli da kapitalisti i vlada žive i bogate se od njihovog rada. Radnici su počeli da teže zajedničkoj borbi, slobodi i socijalizmu. Radnici su shvatili kakvu zlu i mračnu silu predstavlja carski apsolutizam. Radnicima je potrebna sloboda za borbu, a carska im vlada vezuje i noge i ruke. Radnicima su potrebni slobodni zborovi, slobodna udruženja, slobodne knjige i novine, a carska vlada guši zatvorom, korbačem i bajonetom svaku težnju za slobodom. Poklič: „Dole apsolutizam!" — odjeknuo je po čitavoj Rusiji. Sve češće i češće se ponavljao ovaj poklič po ulicama, na zborovima od mnogo hiljada radnika. U leto prošle godine ustale su desetine hiljada radnika na čitavom jugu Rusije, ustale su u borbu za bolji život za slobodu od policijskog ugnjetavanja. Buržoazija i vlada uzdrhtale su kad su videle strašnu vojsku radnika koja je jednim udarcem zaustavljala svu industriju ogromnih gradova. Desetine boraca za radničku stvar su pali pod kuršumima carske vojske upućene protiv unutrašnjeg neprijatelja.

Ali taj unutrašnji neprijatelj ne može biti pobeđen nikakvom silom, jer se vladajuće klase i vlada drže baš njegovim radom. Nema te sile na zemlji koja bi mogla slomiti milione radnika koji postaju sve svesniji, sve ujedinjeniji i organizovaniji. Svaki poraz radnika podiže nove redove boraca, primorava sve šire mase da se probude za nov život i da se spremaju za novu borbu.

A Rusija sada preživljava takve događaje kad to buđenje radničkih masa neminovno mora krenuti još brže i u još širim razmerama, kada treba da napregnemo sve snage radi zbijanja redova proletarijata, radi njegovog pripremanja za još odlučniju borbu. Rat budi interes najzaostalijih slojeva proletarijata za političke stvari i pitanja. Rat demaskira sve jače sve očiglednije svu trulež apsolutističkog poretka, sve zločine policijske i dvorske bande koja upravlja Rusijom. Naš narod postaje sve siromašniji i umire od gladi kod svoje kuće — a njega su uvukli u razorni i besmisleni rat radi osvajanja tuđe zemlje, koja je naseljena tuđim narodom a udaljena je na hiljade kilometara. Naš narod pati od političkog ropstva — a uvučen je u rat za porobljavanje novih naroda. Naš narod traži preuređenje unutrašnjeg političkog sistema — a njegovu pažnju odvraćaju tutnjavom topova na drugom kraju sveta. Ali carska vlada prevršila je svaku meru u svojoj hazardnoj igri, u svom zločinačkom rasipanju narodne imovine i mladih snaga koje propadaju na obalama Tihog okeana. Svaki rat zahteva naprezanje na-

rodnih snaga, a teški rat sa kulturnim i slobodnim Japanom zahteva od Rusije džinovske napore. I to naprezanje dolazi u takvom momentu kad se zgrada policijskog samovlašća počela već ljuljati pod udarcima proletarijata koji se budi. Rat razgolićuje sve vladine slabe strane, rat skida lažne firme, rat otkriva unutrašnju trulež, rat dovodi besmislicu carskog samodržavlja dotle, da ona bode oči svima i svakome, rat pokazuje svima agoniju stare Rusije, Rusije bespravne, zapostavljene i namučene, Rusije koja ostaje u ropskoj zavisnosti od policijske vlade.

Stara Rusija umire. Na njeno mesto dolazi slobodna Rusija. Mračne sile koje su štitile carsko samodržavlje propadaju. Ali je samo svesni, organizovani proletarijat u stanju da zada smrtni udarac tim mračnim silama. Samo je svesni i organizovani proletarijat u stanju da izvojuje narodu pravu, nefalsifikovanu slobodu. Samo je svesni i organizovani proletarijat u stanju da pruži otpor svakom pokušaju da se narod prevari, da se ograniče njegova prava, da se pretvori u obično oruđe u rukama buržoazije.

Drugovi radnici! Spremajmo se sa udesetostručenim snagama za blisku odsudnu borbu! Neka se čvršće zbijaju redovi socijaldemokrata — proletera! Neka se sve dalje i dalje šire njihove ideje! Neka se smelije razvija agitacija za radničke zahteve! Neka praznik Prvog maja privuče k nama hiljade novih boraca i udvostruči naše snage u velikoj borbi za slobodu celog naroda, za oslobođenje svih trudbenika od kapitalističkog jarma!

Živeo osmočasovni radni dan!

Živela međunarodna revolucionarna socijaldemokratija!

Dole zločinačko i razbojničko carsko samodržavlje!

Napisano u aprilu 1904.
Štampano sa izmenama u aprilu 1904. kao poseban letak.

Сочинения В. И. Ленина, 4 изд., т. 7, стр. 181—184.

PAD PORT ARTURA[10])

„Port Artur je kapitulirao.

Taj je događaj jedan od najvećih događaja savremene istorije. Te tri reči, javljene juče telegrafski u sve krajeve civilizovanog sveta, stvaraju težak utisak, utisak ogromne i teške katastrofe, nesreće koju je teško izraziti rečima. Ruši se moralna snaga moćne imperije, gasi se prestiž mlade rase, koja još nije stigla da dođe do punog izražaja. Izriče se presuda čitavom političkom sistemu, prekida se dugi niz pretenzija, slamaju se moćni napori. Razume se, pad Port Artura predviđan je odavno, ljudi su se odavno izvlačili pomoću reči i tešili se gotovim frazama. Ali opipljiva, gruba činjenica razbija svu konvencionalnu laž. Sad nije moguće ublažavati značaj nastalog kraha. Prvi put je stari svet ponižen nepopravivim porazom, koji mu je zadao novi svet, tako tajanstven i, očigledno, detinjski mlad, koji je tek juče pozvan da se priključi civilizaciji".

Tako je pisao, pod neposrednim utiskom događaja, jedan solidni evropski buržoaski list. I, valja priznati, pošlo mu je za rukom ne samo da reljefno izrazi raspoloženje čitave evropske buržoazije. Na usta toga lista govori sigurni klasni instinkt buržoazije starog sveta, uznemirene uspesima novog buržoaskog sveta, uzrujane zbog kraha ruske vojne sile, koja je dugo smatrana najsigurnijim bedemom evropske reakcije. Nije čudo što se čak evropska buržoazija, koja ne učestvuje u ratu, oseća ipak ponižena i utučena. Ona je tako navikla da identifikuje moralnu snagu Rusije sa vojnom snagom evropskog žandarma. Za nju je prestiž mlade ruske rase nerazdvojno povezan sa prestižem nepokolebljivo snažne carske vlasti, koja čvrsto štiti savremeni „poredak". Nije čudo što katastrofa vladajuće i komandujuće Rusije izgleda „strašna" čitavoj evropskoj buržoaziji; ta katastrofa obeležava džinovsko ubrzanje svetskog kapitalističkog razvitka, ubrzanje istorije, a buržoazija vrlo dobro, suviše dobro zna, zna na osnovu gorkog iskustva, da takvo ubrzanje jeste ubrzanje socijalne revolucije proletarijata. Zapadnoevropska buržoazija osećala se toliko mirna u atmosferi dugotrajnog zastoja, pod okriljem „moćne imperije", a odjedanput se neka „tajanstvena, detinjski mlada" snaga usuđuje da prekida taj zastoj i ruši te stubove.

Da, evropska buržoazija ima čega da se plaši. Proletarijat ima čemu da se raduje. Katastrofa našeg najvećeg neprijatelja ne obe-

leža va samo približavanje ruske slobode. Ona nagoveštava i nov revolucionarni polet svetskog proletarijata.

Ali zašto je i u kojoj meri pad Port Artura stvarno istorijska katastrofa?

Pre svega pada u oči značaj toga događaja u toku rata. Glavni cilj rata za Japance postignut je. Progresivna, napredna Azija zadala je nepopravivi udarac zaostaloj i reakcionarnoj Evropi. Pre deset godina ta reakcionarna Evropa, sa Rusijom na čelu, bila je uznemirena kada je mladi Japan potukao Kinu i ujedinila se da bi mu oduzela najbolje plodove pobede. Evropa je branila utvrđene odnose i privilegije starog sveta, njegovo isključivo, vekovima sankcionisano iskonsko pravo na eksploataciju azijskih naroda. Ponovno zauzimanje Port Artura od strane Japana jeste udarac koji je zadat celoj reakcionarnoj Evropi. Rusija je šest godina posedovala Port Artur i potrošila stotine i stotine miliona rubalja na strategijske železnice, na stvaranje pristaništa, na podizanje novih gradova, na učvršćivanje tvrđave, koju je masa servilnih i od Rusije potplaćenih evropskih listova proglasila za nepristupačnu. Vojni pisci kažu da se Port Artur po svojoj snazi mogao izjednačiti sa šest takvih tvrđava kao što je Sevastopolj. I odjedanput mali, od svih dotada prezirani Japan za osam meseci zauzima tu tvrđavu, dok su se Engleska i Francuska zajedno čitavu godinu dana mučile da zauzmu samo Sevastopolj. Vojni udarac je nepopravljiv. Rešeno je pitanje prevlasti na moru, glavno i osnovno pitanje sadašnjeg rata. Ruska tihookeanska flota, koja u početku nije bila manje jaka, ako nije bila i jača od japanske, konačno je uništena. Oduzeta je i sama baza za operacije flote, i eskadri Rođestvenskog ostaje samo da se sramno vrati natrag, posle beskorisnog utroška novih miliona, posle velike pobede strašnih oklopnjača nad engleskim ribarskim čamcima. Smatra se da je Rusija samo na floti imala materijalni gubitak od trideset miliona rubalja. Ali je još važnije da je izgubila oko deset hiljada najboljih mornara, i čitavu jednu kopnenu armiju. Mnogi evropski listovi se trude sada da oslabe značaj tih gubitaka, pokazujući pri tom smešnu usrdnost i tvrdeći čak da je Kuropatkin „rasterećen", da je „oslobođen" briga o Port Arturu! Ruska vojska je takođe „oslobođena" čitave armije. Broj zarobljenika, po poslednjim engleskim podacima, dostiže cifru od *48 000 ljudi*, a koliko je hiljada još poginulo u bitkama kod Kinčaua i kod same tvrđave! Japanci definitivno zauzimaju čitav Ljaotung, dobijaju uporište od neizmerne važnosti za akcije prema Koreji, Kini i Mandžuriji, oslobađaju prekaljenu armiju od 80 do 100 000 ljudi za borbu protiv Kuropatkina, i to sa ogromnom teškom artiljerijom, čije će im prebacivanje na reku Šaho dati ogromnu prevagu nad glavnim ruskim snagama.

Apsolutistička vlada, prema nekim stranim listovima, je odlučila da nastavi rat pošto-poto i da pošalje 200 000 vojnika Kuropatkinu. Vrlo je moguće da će rat još dugo trajati, ali je njegova beznadnost već očevidna i svako odugovlačenje samo će zaoštravati

one bezbrojne nesreće koje podnosi ruski narod zato što još trpi na svom vratu samodržavlje. Japanci su i dosad brže i obilatije nego Rusi pojačavali svoje vojne snage posle svake velike bitke. A sada, pošto su postali potpuni gospodari mora i potpuno uništili jednu od ruskih armija, moći će da pošalju dvaput više pojačanja nego Rusi. Japanci su dosada stalno tukli ruske generale uprkos tome što je najveći deo njihove najbolje artiljerije bio zauzet u tvrđavskom ratu. Japancima je pošlo sada za rukom da potpuno koncentrišu svoje snage, a Rusi se moraju plašiti ne samo za Sahalin nego i za Vladivostok. Japanci su zauzeli najbolji i najnaseljeniji deo Mandžurije, gde mogu izdržavati vojsku od sredstava osvojene zemlje i uz pomoć Kine. A Rusi se sve više moraju ograničavati na sredstva dovezena iz Rusije, i dalje povećavanje vojske postaće za Kuropatkina nemoguće usled nemogućnosti dovoženja dovoljne količine materijalnih zaliha.

Ali vojnički krah koji je pretrpelo samodržavlje dobija još veći značaj kao simptom rušenja čitavog našeg političkog sistema. Nepovratno su otišla u večnost ona vremena kada su ratove vodili najamnici ili predstavnici kaste napola odvojene od naroda. Ratove sada vode narodi — čak je i Kuropatkin, prema svedočanstvu Nemiroviča-Dančenka, počeo sada shvatati da ta istina nije pogodna samo za đačka vežbanja. Ratove sada vode narodi, i zato u današnje vreme naročito jasno izbija na videlo velika osobina rata: stvarno otkrivanje, pred očima desetina miliona ljudi, onog nesklada između naroda i vlade koji je dosad mogla da vidi samo neznatna svesna manjina. Kritiku samodržavlja od strane svih naprednih Rusa, od strane ruske socijaldemokratije, potvrdila je sada kritika japanskog oružja, potvrdila ju je tako, da nemogućnost življenja pod samodržavljem *osećaju* sve više čak i oni koji ne znaju šta znači samodržavlje, čak i oni koji to znaju i koji bi svom svojom dušom hteli da odbrane samodržavlje. Nespojivost samodržavlja s interesima celog društvenog razvitka, s interesima celog naroda (osim šačice činovnika i bogataša), izbila je na videlo čim je narod bio primoran da na delu, svojom krvlju, plaća za samodržavlje. Svojom glupom i zločinačkom kolonijalnom avanturom samodržavlje je dovelo sebe u takav ćorsokak iz koga se može osloboditi jedino sam narod i samo po cenu uništenja carizma.

Pad Port Artura sumira jedan od najvećih istrorijskih rezultata onih zločina carizma koji su se počeli otkrivati od samog početka rata i koji će se sada otkrivati još šire, još neodoljivije. Posle nas potop! — rezonovao je svaki mali i veliki Aleksejev,[11]) ne misleći, ne verujući da će potop stvarno nastupiti. Generali i vojskovođe pokazali su se kao ljudi ništavni i bez talenta. Sva istorija kampanje 1904. godine bila je, prema autoritativnom svedočanstvu jednog engleskog vojnog komentatora (u listu *Times*[12]), „zločinačko zapostavljanje elementarnih principa pomorske i kopnene strategije". Civilna i vojna birokratija pokazala se isto onako lenja i korumpirana kao što je bila i u doba kmetstva. Oficiri su se pokazali neobra-

zovani, umno nerazvijeni, nespremni, bez tesne veze sa vojnicima i bez njihovog poverenja. Neprosvećenost, neznanje, nepismenost, utučenost seljačke mase — sve je to sa užasnom otvorenošću izbilo na videlo pri sudaru sa progresivnim narodom u savremenom ratu, koji isto tako nužno iziskuje visokokvalitetan ljudski materijal kao i savremena tehnika. Bez inicijativnog svesnog vojnika i mornara uspeh u savremenom ratu nije moguć. Nikakva izdržljivost, nikakva fizička snaga, nikakav instinkt stada i zbijenost masovne borbe ne mogu stvoriti prevagu u doba brzometnih pušaka maloga kalibra, brzometnih topova, složenih tehničkih uređaja na brodovima i rastresitog rasporeda u kopnenim bitkama. Vojna moć carske Rusije pokazala se lažna. Carizam se pokazao kao smetnja savremenoj organizaciji vojne sile koja bi stajala na visini najnovijih zahteva, pokazalo se kao smetnja onoj stvari kojoj se carizam predavao svom svojom drušom, kojom se najviše ponosio, kojoj je podnosio neizmerne žrtve, ne prezajući ni od kakve narodne opozicije. Okrečeni grob — eto kako se pokazalo samodržavlje u oblasti spoljašnje odbrane, njegove tako reći struke, koja mu je najdraža i najbliža. Događaji su potvrdili da su bili u pravu oni stranci koji su se smejali gledajući kako se desetine i stotine miliona rubalja bacaju na kupovinu i gradnju veličanstvenih ratnih brodova i koji su govorili o nekorisnosti tih izdataka ako nema ko da upravlja tim modernim brodovima, ako nema ljudi sposobnih da se znalački koriste najnovijim dostignućima vojne tehnike. Zaostali i neupotrebljivi pokazali su se i mornarica, i tvrđava, i poljska utvrđenja, i kopnena vojska.

Veza između vojne organizacije zemlje i čitavog njenog ekonomskog i kulturnog sistema nikada još nije bila tako tesna kao u današnje vreme. Vojnički slom nije mogao a da ne bude zbog toga početak duboke političke krize. Rat između jedne napredne i jedne zaostale zemlje odigrao je i ovog puta, kao što je to bilo često u istoriji, veliku revolucionarnu ulogu. I svesni proletarijat, kao nemilosrdni neprijatelj rata, neizbežnog i neotklonjivog saputnika svake klasne vladavine uopšte, ne može zatvarati oči pred tim revolucionarnim zadatkom, koji ispunjava japanska buržoazija, koja je nanela poraz samodržavlju. Proletarijat je neprijatelj svake buržoazije i svih manifestacija buržoaskog uređenja, ali ga to neprijateljstvo ne oslobađa obaveze da pravi razliku između istorijski progresivnih i reakcionarnih predstavnika buržoazije. Stoga je potpuno razumljivo što su najdosledniji i najodlučniji predstavnici revolucionarne međunarodne socijaldemokratije, Žil Ged u Francuskoj i Hajndman u Engleskoj, izrazili bez okolišenja svoje simpatije prema Japanu, koji nanosi poraze ruskom samodržavlju. Kod nas u Rusiji su se našli, naravno, socijalisti koji su pokazali idejnu zbrku i u ovom pitanju. „Revolucionarna Rusija“[13]) je ukorila Geda i Hajndmana, izjavljujući da socijalista može biti samo za radnički, narodni Japan, a ne za buržoaski Japan. Ovaj ukor je isto tako besmislen kao kad bismo

počeli osuđivati socijalistu koji priznaje progresivnost fritrederske*) buržoazije u poređenju sa protekcionističkom.**) Ged i Hajndman nisu branili japansku buržoaziju i japanski imperijalizam, nego su u pitanju sukoba dveju buržoaskih zemalja pravilno istakli istorijski progresivnu ulogu jedne od njih. Idejna zbrka kod „socijalista-revolucionara" bila je, naravno, neizbežan rezultat neshvatanja klasne tačke gledišta i istorijskog materijalizma kod naše radikalne inteligencije. Nije mogla a da ne pokaže tu zbrku ni nova „Iskra". Ona je u početku izgovarala mnogo fraza o miru po svaku cenu. Zatim je potrčala da se „ispravi" kad je Žores jasno pokazao čijim interesima, progresivne ili reakcionarne buržoazije, treba da posluži kvazisocijalistička kampanja u korist mira uopšte. Ona se sada završila banalnim razlaganjima o tome kako je neumesno „špekulisati" (!!?) sa pobedom japanske buržoazije i o tome da je rat nesreća „nezavisno od toga" da li će se završiti pobedom ili porazom samodržavlja.

Ne. Stvar ruske slobode i borbe ruskog (i svetskog) proletarijata za socijalizam vrlo mnogo zavisi od vojnih poraza samodržavlja. Ta je stvar mnogo dobila od vojničkog sloma koji uliva strah svim evropskim čuvarima poretka. Revolucionarni proletarijat treba da neumorno agituje protiv rata, sećajući se uvek pri tome da se ratovi ne mogu otkloniti dok postoji klasna vladavina uopšte. Banalnim frazama o miru á la Žores ne može se pomoći ugnjetenoj klasi, koja nije odgovorna za buržoaski rat između dve buržoaske nacije, koja čini sve za obaranje svake buržoazije uopšte, kojoj je poznata beskrajnost narodnih nevolja i za vreme „mirne" kapitalističke eksploatacije. Ali, boreći se protiv slobodne konkurencije, mi ne možemo zaboravljati njenu progresivnost u poređenju sa polufeudalnim uređenjem. Boreći se protiv svakog rata i svake buržoazije, mi u svojoj agitaciji moramo strogo razlikovati progresivnu buržoaziju od feudalnog samodržavlja, mi uvek moramo isticati veliku revolucionarnu ulogu istorijskog rata u kome ruski radnik učestvuje i protiv svoje volje.

Ovaj kolonijalni rat, koji se pretvorio u rat između starog i novog buržoaskog sveta, nije otpočeo ruski narod, već rusko samodržavlje. Nije ruski narod pretrpeo sraman poraz, već rusko samodržavlje. Ruski narod je dobio od poraza samodržavlja. Kapitulacija Port Artura jeste prolog za kapitulaciju carizma. Rat ni izdaleka još nije završen, ali svaki korak u njegovom nastavljanju beskrajno proširuje vrenje i revolt u ruskom narodu, približava momenat novog velikog rata, rata naroda protiv samodržavlja, rata proletarijata

*) *Fritreder* je pristalica takve ekonomske politike industrijske buržoazije koja se, suprotno protekcionizmu, zasniva na slobodnoj trgovini i nemešanju države u privredni život zemlje. Fritrederi su u ukidanju carina i izvoznih premija, u uvođenju slobodnog uvoza i izvoza robe videli sredstvo za razvoj kapitala. — Prim. red.

**) *Protekcionizam* je sistem ekonomskih mera koje se u kapitalističkim zemljama preduzimaju radi zaštite industrije i poljoprivrede od inostrane konkurencije i osvajanja spoljnih tržišta; služi kao jedno od sredstava za obezbeđenje visokih profita. — Prim. red.

za slobodu. Nije se bez razloga toliko uznemirila i sama mirna i trezvena evropska buržoazija, koja bi svom dušom saosećala sa liberalnim ustupcima ruskog samodržavlja, ali koja se kao vatre boji ruske revolucije, jer je ona prolog evropske revolucije.

„Čvrsto se ukorenilo mišljenje — piše jedan od takvih trezvenih organa nemačke buržoazije — da je izbijanje revolucije u Rusiji potpuno nemoguća stvar. To se mišljenje brani svim mogućim argumentima. Pozivaju se na nepokretnost ruskog seljaštva, na njegovu veru u cara, na zavisnost od sveštenstva. Kažu da ekstremne elemente među nezadovoljnicima predstavlja samo šačica ljudi, koji mogu organizovati pučeve (male pobune) i terorističke atentate, ali nikako ne mogu izazvati opšti ustanak. Široka masa nezadovoljnika, kažu nam, nema organizacije, oružja, a što je glavno — nedostaje joj odlučnost da rizikuje. Ruski pak intelektualac obično je raspoložen revolucionarno otprilike do 30. godine, a onda se odlično smesti u udobnom gnezdu državne službe, i veći deo usijanih glava pretvara se u obične činovnike. Ali sada, nastavlja list, čitav niz znakova svedoči o velikoj promeni. O revoluciji u Rusiji ne govore više samo revolucionari nego i takvi solidni stubovi poretka koji su daleko od svakog „zanosa" kao što je knez Trubecki, čije pismo ministru unutrašnjih poslova preštampava sada čitava inostrana štampa. „Strah od revolucije u Rusiji, — ima, očigledno, stvarnu osnovu. Istina, niko ne misli da će ruski seljaci zgrabiti vile i poći da se bore za ustav. Ali zar se revolucije prave u selima? Nosioci revolucionarnog pokreta u najnovijoj istoriji odavno su postali veliki gradovi. A u Rusiji baš u gradovima vri od juga do severa i od istoka do zapada. Nikome neće pasti na pamet da predskazuje čime će se to završiti, ali da se broj ljudi, koji smatraju da je revolucija u Rusiji nemoguća, smanjuje, svakim danom — to je nesumnjiva činjenica. A ako usledi ozbiljna revolucionarna eksplozija, onda je više nego sumnjivo da samodržavlje, oslabljeno ratom na Dalekom istoku, može s njim izići na kraj".

Da. Samodržavlje je oslabilo. U revoluciju počinju da veruju čak i oni koji su u nju najmanje verovali. Opšta vera u revoluciju jeste već početak revolucije. O njenom nastavljanju brine se sama vlada svojom ratnom avanturom. O podršci i proširivanju ozbiljne revolucionarne navale pobrinuće se ruski proletarijat.

Вперед, br. 2,
14 (1) januara 1905.

Сочинения В. И. Ленина,
4 изд., т. 8, стр. 31—39.

POČETAK REVOLUCIJE U RUSIJI

Ženeva, sreda, 25 (12) januara.

Najveći istorijski događaji odigravaju se u Rusiji. Proletarijat je ustao protiv carizma. Proletarijat je do ustanka dovela vlada. Sada teško da se može sumnjati da vlada nije namerno dozvoljavala da se štrajkački pokret razvije relativno nesmetano i da otpočnu široke demonstracije, želeći da dovede stvar do upotrebe vojne sile. I ona je dovela stvar do toga! Hiljade mrtvih i ranjenih — to su rezultati krvave nedelje 9. januara u Petrogradu. Vojska je pobedila goloruke radnike, žene i decu. Vojska je savladala neprijatelja, ubijajući radnike koji su ležali na zemlji. „Mi smo im dali dobru lekciju!" govore sada sa neopisivim cinizmom carske sluge i njihovi evropski lakeji iz redova konzervativne buržoazije.

Da, lekcija je bila velika! Ruski proletarijat neće zaboraviti tu lekciju. Najnespremniji, najzaostaliji slojevi radničke klase koji su naivno verovali u cara i iskreno želeli da mirno predadu „samom caru" molbe izmučenog naroda — svi su oni dobili lekciju od vojne sile, kojom rukovodi car ili carev stric, veliki knez Vladimir.

Radnička klasa dobila je veliku lekciju u građanskom ratu, revolucionarno vaspitanje proletarijata za jedan dan je toliko koraknulo napred koliko ono ne bi moglo koraknuti mesecima i godinama za vreme bezbojnog, svakodnevnog, mučnog života. Parola herojskog petrogradskog proletarijata: „Smrt ili sloboda!" preletela je sada kao eho preko čitave Rusije. Događaji se razvijaju sa zapanjujućom brzinom. Generalni štrajk u Petrogradu raste. Sav industrijski, društveni i politički život je paralizovan. U ponedeljak 10. januara sukobi između radnika i vojske postaju ogorčeniji. Uprkos lažnim zvaničnim saopštenjima, krv se proliva u mnogim i mnogim delovima prestonice. Dižu se radnici Kolpina. Proletarijat se naoružava i naoružava narod. Radnici su, kažu, zauzeli sestrorečko skladište oružja. Radnici se snabdevaju revolverima, kuju oružje od svojih alata, nabavljaju bombe, da bi se junački borili za slobodu. Generalni štrajk obuhvata provincije. U Moskvi je već 10 000 ljudi napustilo rad. Za sutra (četvrtak 13. januara) zakazan je generalni štrajk u Moskvi. Planula je pobuna u Rigi. Demonstriraju radnici u Lojdu, priprema se ustanak Varšave, demonstrira proletarijat u Helsingforsu. U Bakuu, Odesi, Kijevu, Harkovu,

Kovnu i Vilnu raste vrenje među radnicima i širi se štrajk. U Sevastopolju gore stovarišta i arsenal uprave pomorstva, i vojska odbija da puca u pobunjene mornare. Štrajk u Revalu i Saratovu. Oružani sukob radnika i rezervista sa vojskom u Radomu.

Revolucija se razrasta. Vlada je već počela da gubi glavu. Od politike krvavih represalija pokušava da pređe na ekonomske ustupke i da se izvuče milostinjom ili obećanjem devetočasovnog radnog dana. Ali lekcija krvavog dana ne može da ostane uzaludna. Zahtev pobunjenih petrogradskih radnika — da se odmah sazove ustavotvorna skupština na osnovu opšteg, neposrednog, jednakog i tajnog izbornog prava — treba da bude zahtev svih radnika koji štrajkuju. Odmah oboriti vladu — to je parola kojom su odgovorili na klanicu od 9. januara čak i petrogradski radnici, koji su verovali u cara, odgovorili na usta svoga vođe sveštenika Georgija Gapona, koji je rekao posle toga krvavoga dana: „Mi više nemamo cara. Reka krvi deli cara od naroda. Živela borba za slobodu!"

Živeo revolucionarni proletarijat! — reći ćemo mi. Generalni štrajk podiže i mobiliše sve šire mase radničke klase i gradske sirotinje. Naoružanje naroda postaje jedan od najbližih zadataka revolucionarnog momenta.

Samo naoružani narod može biti stvarni stub narodne slobode. I ukoliko proletarijatu pođe za rukom da se što pre naoruža, ukoliko se on duže održi na svojoj vojnoj poziciji štrajkača-revolucionara, utoliko će se vojska pre pokolebati, utoliko će se među vojnicima naći više ljudi koji će najzad shvatiti šta čine, koji će stati na stranu naroda protiv izroda, protiv tiranina, protiv ubica golorukih radnika, njihovih žena i dece. Ma kako se završio sadašnji ustanak u samom Petrogradu, on će u svakom slučaju neizbežno i neminovno postati prva stepenica za još širi, još svesniji, još bolje pripremljen ustanak. Vladi će možda poći za rukom da odloži čas obračuna, ali će odlaganje učiniti samo još grandioznijim sledeći korak revolucionarne navale. Odlaganje će socijaldemokratija samo iskoristiti za zbijanje redova organizovanih boraca i za širenje vesti o inicijativi petrogradskih radnika. Proletarijat će se pridruživati borbi, napuštajući fabrike i zavode, pripremajući naoružanje. U sredinu gradske sirotinje, u sredinu miliona seljaka sve će šire i šire doletati parole borbe za slobodu. Revolucionarni komiteti osnivaće se u svakoj fabrici, u svakom gradskom rejonu, u svakom značajnijem selu. Pobunjeni narod počeće da obara razne državne ustanove carskog apsolutizma, objavljujući hitan saziv ustavotvorne skupštine.

Hitno naoružavanje radnika i svih građana uopšte, priprema i organizovanje revolucionarnih snaga za uništenje državnih vlasti i ustanova — to je praktična osnova na kojoj se mogu i moraju ujedinjavati radi zajedničkog udarca svi revolucionari. Proletarijat uvek mora ići svojim samostalnim putem, ne slabeći svoju vezu sa socijaldemokratskom partijom imajući u vidu svoje velike konačne ciljeve oslobođenja celog čovečanstva od svake eksploatacije. Ali ta samo-

stalnost socijaldemokratske proleterske partije nikad nas neće primorati da zaboravimo važnost opšterevolucionarne navale u momentu današnje revolucije. Mi, socijaldemokrati, možemo i moramo ići nezavisno od revolucionara buržoaske demokratije, čuvajući klasnu samostalnost proletarijata, ali mi moramo ići rame uz rame za vreme ustanka, prilikom zadavanja direktnih udaraca carizmu, prilikom davanja otpora vojsci, prilikom napada na bastilje prokletog neprijatelja čitavog ruskog naroda.

U proletarijat čitave Rusije gleda sada sa grozničavim nestrpljenjem proletarijat celog sveta. Obaranje carizma u Rusiji, koje je herojski otpočela naša radnička klasa, biće prekretnica u istoriji svih zemalja, olakšaće borbu svim radnicima svih nacija, u svim državama, u svim krajevima zemljine kugle. I neka svaki socijaldemokrata, neka svaki svesni radnik pamti kakvi ogromni zadaci svenarodne borbe leže sada na njegovim leđima. Neka ne zaboravlja da on zastupa potrebe i interese i čitavog seljaštva, čitave mase trudbenika i eksploatisanih, čitavog naroda protiv opštenarodnog neprijatelja. Svima sada stoji pred očima primer heroja — proletera Petrograda.

Živela revolucija!

Živeo ustanički proletarijat!

Вперед, br. 4,
31. (18) januara 1905.

Сочинения В. И. Ленина, 4 изд., т. 8, стр. 77—80.

IZ ČLANKA:

„REVOLUCIONARNI DANI"

PLAN PETROGRADSKE BITKE

Čudno je, na prvi pogled, govoriti o bici kada su goloruki radnici mirno išli da podnesu peticiju. To je bila klanica. Ali vlada je računala baš na bitku i dejstvovala je, nesumnjivo, prema potpuno smišljenom planu. Ona je sa vojne tačke gledišta pretresala pitanje odbrane Petrograda i Zimskog dvora. Preduzela je sve vojne mere. Udaljila je sve civilne vlasti i predala prestonicu sa milion i po stanovnika na potpuno raspolaganje generalima, žednim narodne krvi, sa velikim knezom Vladimirom na čelu.

Vlada je namerno dovela proletarijat do ustanka, izazvavši barikade premlaćivanjem golorukih ljudi, da bi taj ustanak ugušila u moru krvi. Proletarijat će učiti te vladine vojne lekcije. I proletarijat će naučiti veštinu građanskog rata, kad je već otpočeo revoluciju. Revolucija — to je rat. Od svih ratova koje poznaje istorija, to je jedini zakoniti, opravdani, pravični, stvarno veliki rat. Taj se rat ne vodi radi sebičnih interesa šačice upravljača i eksploatatora, kao razni drugi ratovi, već u interesu mase naroda protiv tirana, u interesu miliona i desetina miliona eksploatisanih i radnih ljudi protiv samovolje i nasilja.

Svi posmatrači sada jednoglasno tvrde da je u Rusiji taj rat objavljen i da je otpočeo. Proletarijat se ponovo diže u još većim masama. Ostaci detinjske vere u cara sada će izumreti isto onako brzo kao što su petrogradski radnici prešli od peticije ka barikadama. Radnici će se svuda naoružavati. Ništa ne mari što će policija udesetostručiti strogost nadzora nad skladištima i prodavnicama oružja. Nikakve strogosti, nikakve zabrane neće zadržati gradske mase, koje su postale svesne da ih vlada, nenaoružane, uvek, povodom bilo čega, može postreljati. Svaki će pojedinačno ulagati sve napore da nabavi pušku ili makar revolver, da krije oružje od policije i da bude spreman da pruži otpor krvožednim slugama carizma. Svaki je početak težak, kaže poslovica. Radnicima je bilo vrlo teško da pređu na oružanu borbu. Vlada ih je sada primorala da pređu na nju. Prvi, najteži korak je učinjen.

Jedan engleski dopisnik prenosi karakterističan razgovor radnika sa neke moskovske ulice. Grupa radnika je otvoreno pretresala dnevne događaje. „Sekire? — kaže jedan. Ne, sekirom se ne može ništa učiniti protiv sablje. Sekirom ga ne možeš dohvatiti, a nožem još manje. Ne, potrebni su revolveri, bar revolveri, a još bolje puške". Takvi i slični razgovori vode se sada po čitavoj Rusiji. I ti razgovori posle „Vladimirova dana" u Petrogradu neće ostati samo razgovori.

Ratni plan carevog strica Vladimira, koji je upravljao klanjem, svodio se na to da se predgrađa, radnička predgrađa, ne puste u centar grada. Sve je učinjeno da se vojnici ubede da radnici hoće da razruše Zimski dvorac (pomoću ikona, krstova i peticija!) i da ubiju cara. Strategijski zadatak svodio se na čuvanje mostova i glavnih ulica koje vode prema Dvorskom trgu. I glavna mesta „vojnih operacija" bili su trgovi pored mostova (Trojicki, Sampsonijevski, Nikolajevski, Dvorski), ulice koje vode od radničkih kvartova ka centru (kod Narvske brane, na Šliselburškom drumu, na Nevskom prospektu) i, najzad Dvorski trg, kuda su ipak, uprkos nagomilavanju vojske, uprkos otporu, prodrle hiljade i hiljade radnika. Zadatak vojnih operacija, razume se, strašno je bio olakšan time što su svi vrlo dobro znali kud radnici idu, što su znali da postoji samo jedno zborno mesto i jedan cilj. Hrabri generali dejstvovali su „s uspehom" protiv neprijatelja, koji je išao goloruk, pošto je svima unapred rekao kuda i zašto ide... To je bilo najpodlije, najhladnokrvnije ubijanje bespomoćnih i mirnih narodnih masa. Sada će mase dugo razmišljati o svemu što se dogodilo, ponovo će sve preživljavati u sećanju i pričanju. Jedini i neizbežni zaključak tih razmišljanja, toga preobražaja „Vladimirove lekcije" u svesti masa, biće zaključak da u ratu treba postupati vojnički. Radničke mase, a za njima i mase seoske sirotinje, postaju svesne da su zaraćena strana, i onda... sledeće bitke u našem građanskom ratu neće se voditi samo po „planovima" velikih kneževa i careva. Poklič: „Na oružje!", koji je odjeknuo u jednoj gomili radnika na Nevskom prospektu 9. januara, ne može sada proći bez ikakvog traga.

Štampano 31 (18) januara 1905.
u listu *Bnepeд*, br. 4.

DOPUNA UZ ČLANAK „PLAN PETROGRADSKE BITKE"

Plan Petrogradske bitke opisali smo u 4-om broju lista „Napred".[14]) U engleskim novinama nalazimo sada izvesne pojedinosti toga plana, koje nisu bez interesa. Veliki knez Vladimir postavio je za komandanta operativne vojske kneza Vasiljčikova. Cela prestonica je bila podeljena među oficirima na sektore. Car se sasvim ozbiljno igrao rata, kao da se nalazio pred najezdom naoružanog

neprijatelja. Za vreme ratnih operacija glavni štab je zasedavao za zelenim stolom na Vasiljevskom ostrvu i dobijao je izveštaje od svakog komandanta sektora svakih pola sata.

Na znanje petrogradskim radnicima!

Napisano krajem januara (početkom februara) 1905.
Prvi put štampano 1926.
u knjizi *Ленинский сборник V.*

Сочинения В. И. Ленина, 4 изд., т. 8, стр. 87—89, 90.

PRVI MAJ[15])

Proleteri svih zemalja, ujedinite se!

SOCIJALDEMOKRATSKA RADNIČKA PARTIJA RUSIJE

Drugovi radnici! Nastupa dan velikog praznika radnika celog sveta. Prvog maja oni praznuju svoje buđenje ka svetlosti i znanju, svoje ujedinjenje u jedan bratski savez radi borbe protiv svakog ugnjetavanja, protiv svake samovolje, protiv svake eksploatacije, za socijalističko uređenje društva. Svi koji rade, koji svojim radom hrane bogate i moćne, koji provode život u neizdržljivom radu za bednu nadnicu, koji se nikad ne koriste plodovima svoga rada, koji žive kao tegleća marva usred luksuza i sjaja naše civilizacije — svi oni pružaju ruku da bi se borili za oslobođenje i sreću radnika. Dole neprijateljstvo između radnika raznih nacionalnosti ili raznih religija! Takvo neprijateljstvo koristi samo pljačkašima i tiranima, koji žive od zaostalosti i pocepanosti proletarijata. Jevrejin i hrišćanin, Jermenin i Tatarin, Poljak i Rus, Finac i Šveđanin, Letonac i Nemac — svi, svi idu zajedno pod jednom zajedničkom zastavom socijalizma. Svi su radnici braća, i njihov čvrsti savez jedino je jemstvo blagostanja i sreće celog radnog i ugnjetenog čovečanstva. Prvog maja taj savez radnika svih zemalja, međunarodna socijaldemokratija, vrši smotru svojih snaga i zbija se radi nove, neprekidne, nepokolebljive borbe za slobodu, jednakost i bratstvo.

Drugovi! Mi se sada u Rusiji nalazimo uoči velikih događaja. Mi smo stupili u poslednju odlučnu borbu protiv apsolutističke carske vlade, mi tu borbu treba da dovedemo do pobedonosnog kraja. Pogledajte u kakve je nesreće uvalila ceo ruski narod ta vlada izroda i tirana, vlada pokvarenih dvorjana i prirepaka kapitala! Carska vlada uvukla je ruski narod u ludački rat protiv Japana. Stotine hiljada mladih života otrgnuto je od naroda i uništeno na Dalekom istoku. Nema reči da se opišu sve nesreće koje donosi sa sobom ovaj rat. I zbog čega se on vodi? Zbog Mandžurije, koju je naša razbojnička carska vlada otela od Kine! Zbog tuđe zemlje proliva se ruska krv i razara se naša zemlja. Sve je teži život radnika i seljaka, sve jače zatežu omču kapitalisti i činovnici, a carska vlada šalje narod da pljačka tuđu zemlju. Nesposobni carski generali i korumpirani činovnici upropastili su rusku mornaricu, proćerdali stotine i hiljade miliona rubalja narodne imovine, izgu-

bili čitave armije, — a rat se i dalje nastavlja i odnosi nove žrtve. Narod propada, industrija i trgovina stagniraju, preti opasnost od gladi i kolere, a carska apsolutistička vlada u divljoj zaslepljenosti ide starim putem; ona je spremna da upropasti Rusiju, samo da spase šačicu izroda i tirana, ona počinje, pored rata s Japanom, i drugi rat — rat protiv celog ruskog naroda.

Nikada još Rusija nije doživljavala takvo buđenje iz sna, mrtvila i ropstva kao sada. Pokrenule su se sve društvene klase, od radnika i seljaka do spahija i kapitalista, digli su se glasovi negodovanja sa svih strana — u Petrogradu i na Kavkazu, u Poljskoj i Sibiru. Narod svuda zahteva da se prekine rat, narod zahteva da se obrazuje slobodna narodna uprava, da se u ustavotvornu skupštinu pozovu predstavnici svih građana bez izuzetka radi naimenovanja narodne vlade, radi spasavanja naroda od provalije u koju ga gura carsko samodržavlje. Petrogradski radnici, na broju oko dvesta hiljada ljudi, pošli su caru sa sveštenikom Georgijem Gaponom u nedelju 9. januara, da izlože te narodne zahteve. Car je primio radnike kao neprijatelje, car je postreljao hiljade golorukih radnika na ulicama Petrograda. Borba vri sada po čitavoj Rusiji, radnici štrajkuju tražeći slobodu i bolji život, proliva se krv u Kini i u Poljskoj, na Volgi i na Jugu, seljaci se svuda dižu. Borba za slobodu postaje opštenarodna borba.

Carska vlada je izgubila glavu. Ona bi htela da pozajmi novaca, da bi nastavila rat, ali joj više ne daju veresije. Ona obećava da će sazvati narodne predstavnike, ali u stvari sve ostaje po starom, progonstva se vrše kao pre, samovolja činovnika se nastavlja, nema slobodnih narodnih zborova, nema slobodnih narodnih novina, tamnice u kojima čame borci za narodnu stvar ne otvaraju se. Carska vlada trudi se da nahuška jedan narod protiv drugog, ona je organizovala krvoproliće u Bakuu, oklevetavši Jermene kod Tatara, a sada priprema nov pokolj Jevreja, raspaljujući u neprosvećenom narodu mržnju prema njima.

Drugovi radnici! Mi više nećemo dozvoliti takvo zlostavljanje ruskog naroda. Mi ćemo ustati u odbranu slobode, mi ćemo pružiti otpor svima onima koji hoće da odvrate narodni gnev od našeg pravog neprijatelja. Mi ćemo dići ustanak s oružjem u rukama da oborimo carsku vladu i izvojujemo slobodu celom narodu. Na oružje, radnici i seljaci! Organizujte tajne sastanke, formirajte odrede, nabavljajte oružje kakvo god možete, šaljite poverljive ljude da se savetuju sa Socijaldemokratskom radničkom partijom Rusije! Neka Prvi maj ove godine bude za nas praznik narodnog ustanka — spremajte se za nj, čekajte signal za odlučni napad na tirana. Dole carska vlada! Mi ćemo je oboriti i naimenovaćemo privremenu revolucionarnu vladu, koja će sazvati narodnu ustavotvornu skupštinu. Neka se izaberu narodni poslanici opštim, neposrednim, jednakim i tajnim glasanjem. Neka izađu iz tamnice i vrate se iz progonstva svi borci za slobodu. Neka se otvoreno sazivaju narodni zborovi i štampaju bez kontrole prokletih činovnika narodne novine.

Neka se naoruža ceo narod, neka dobije oružje svaki radnik, da bi sam narod odlučivao o svojoj sudbini, a ne šačica pljačkaša. Neka se formiraju po selima slobodni seljački komiteti da obore feudalnu spahijsku vlast, da spasu narod od činovničkog zlostavljanja, da vrate seljacima zemlju koja im je oteta.

Eto šta hoće socijaldemokrati, eto za šta oni pozivaju u borbu s oružjem u rukama: za punu slobodu, za demokratsku republiku, za osmočasovni radni dan, za seljačke komitete. Spremajte se, dakle, za veliku borbu, drugovi radnici, obustavljajte Prvog maja rad u fabrikama i zavodima, ili se laćajte oružja prema savetu komiteta Socijaldemokratske radničke partije. Čas ustanka još nije izbio, ali on već nije daleko. Radnici celog sveta stegnuta srca upiru sada oči u herojski ruski proletarijat, koji je podneo beskrajne žrtve za stvar slobode. Petrogradski radnici su već proklamovali na dan znamenitog 9. januara: sloboda ili smrt! Radnici cele Rusije, mi ćemo ponoviti taj veliki borbeni poklič, mi se nećemo zaustaviti ni pred kakvim žrtvama, mi ćemo poći kroz ustanak ka slobodi, kroz slobodu ka socijalizmu!

Neka živi Prvi maj, neka živi međunarodna revolucionarna socijaldemokratija!

Živela sloboda radničkog i seljačkog naroda, živela demokratska republika i dole carski apsolutizam!

1905. g.

Biro komiteta većine
Redakcija lista „Napred"

Napisano pre 12 (25) aprila 1905.
Štampano 1905. kao poseban letak.

Сочинения В. И. Ленина, 4 изд., т. 8, стр. 316—319.

III KONGRES SDRPR[16])

12. (25) APRILA — 27. APRILA (10. MAJA) 1905.

NACRT REZOLUCIJE O STAVU SDRPR PREMA ORUŽANOM USTANKU

Uzimajući u obzir:

1) da je proletarijat kao, po samom svom položaju, najnaprednija i najrevolucionarnija klasa, samim tim pozvan da odigra ulogu vođe i rukovodioca u opštedemokratskom revolucionarnom pokretu u Rusiji;

2) da će jedino izvršenje takve uloge za vreme revolucije obezbediti proletarijatu najpovoljniju poziciju za dalju borbu za socijalizam, protiv imućnih klasa buržoaskodemokratske Rusije, koja treba svakog časa da se rodi;

3) da proletarijat može tu ulogu odigrati samo ako se organizuje pod zastavom socijaldemokratije u samostalnu političku snagu i ako bude istupao u štrajkovima i demonstracijama što čvršće ujedinjen, —

III kongres SDRPR zaključuje da zadatak organizovanja snaga proletarijata radi neposredne borbe protiv samodržavlja putem masovnih političkih štrajkova i oružanog ustanka i stvaranja informacionog i rukovodećeg aparata za taj cilj — jeste jedan od glavnih zadataka partije u sadašnjem revolucionarnom momentu, i zato kongres nalaže kako CK tako i mesnim komitetima i organizacijama da pristupe pripremanju masovnog političkog štrajka, a isto tako organizovanju posebnih grupa za nabavku i raspodelu oružja, za izradu plana oružanog ustanka i neposrednog rukovođenja njime. Izvršenje tog zadatka može i mora biti ne samo bez svake štete po opšti rad na buđenju klasne samosvesti proletarijata već, naprotiv, treba da doprinese njegovoj dubini i uspehu.

Napisano 14 (27) aprila 1905.

NACRT REZOLUCIJE O ORUŽANOM USTANKU

Kongres utvrđuje, na osnovu iskustva praktičara i raspoloženja radničke mase, da pod pripremom ustanka treba razumeti ne samo spremanje oružja i stvaranje grupa itd. nego isto tako i nagomilavanje iskustva putem praktičnih pokušaja pojedinih oružanih akcija, na primer, akcija naoružanih odreda koji bi vršili napade na policiju i vojsku prilikom ovih ili onih otvorenih narodnih skupova, ili putem napada naoružanih odreda na zatvore, državne ustanove itd. Ostavljajući u potpunosti mesnim partijskim centrima i CK da odrede granice takvih akcija i najzgodniji povod za svaku od njih, potpuno se oslanjajući na taktičnost drugova koji su sposobni da spreče uzaludno rasipanje snaga u pojedinačnim i sitnim terorističkim akcijama, Kongres skreće pažnju svim partijskim organizacijama da je neophodno da uzmu u obzir gore navedeno iskustvo.

Napisano krajem aprila 1905.
Prvi put štampano 1931.
u knjizi *Ленинский сборник XVI.*

GOVOR O PITANJU ORUŽANOG USTANKA 15 (28) APRILA

Ovde se govorilo da je principijelno pitanje dovoljno jasno. Međutim, u socijaldemokratskoj literaturi bilo je takvih izjava (vidi „Iskru", br. 62, i predgovor druga Akselroda uz Radnikovu brošuru) koje pokazuju da ovo pitanje nije baš tako jasno. „Iskra" i Akselrod pričali su o zavereništvu i izražavali bojazan da će se o ustanku suviše mnogo misliti. Pokazalo se, međutim, da se mislilo suviše malo... U predgovoru uz Radnikovu brošuru drug Akselrod kaže da se stvar može ticati samo ustanka „podivljalih masa naroda". Život je pokazao da se ne radi o ustanku „podivljalih masa", već o ustanku svesne mase, sposobne za organizovanu borbu. Čitava istorija poslednje godine pokazala je da smo potcenjivali značaj i neizbežnost ustanka. Treba obratiti pažnju na praktičnu stranu stvari. Tu je izvanredno važno iskustvo praktičara i radnika — petrogradskih, riških, kavkaskih. Stoga bih se ja izjasnio za to da drugovi saopšte svoje iskustvo — to će našim diskusijama pridati praktičan, a ne skolastičan karakter. Treba ispitati kakvo je raspoloženje proletarijata, da li radnici smatraju sebe sposobnim da se bore i rukovode borbom. Neophodno je izvesti zaključke iz kolektivnog iskustva, koje ni do danas nije bilo uopšteno.

GOVOR O PITANJU ORUŽANOG USTANKA 16 (29) APRILA

U debatama je ovo pitanje postavljeno na praktičan teren — o raspoloženju masa. Drug Ljeskov[17]) je u pravu kad tvrdi da je raspoloženje šaroliko. Ali je u pravu i drug Žarkov da je neophodno

računati na to da će ustanak neminovno izbiti, ma kakav mi stav zauzimali prema njemu. Nastaje pitanje: postoje li principijelna neslaganja među predloženim rezolucijama. Ja ih uopšte ne vidim. Iako mene smatraju najnepomirljivijim, ja ću ipak pokušati da pomirim i uskladim obe rezolucije, pozabaviću se njihovim pomirenjem. Ja nemam ništa protiv amandmana uz rezoluciju druga Voinova.[18]) U dodatku takođe ne vidim principijelno neslaganje. Iz najenergičnijeg učešća još ne proističe hegemonija. Po mom mišljenju, drug Mihajlov[19]) se izrazio pozitivnije — kod njega je hegemonija podvučena, i to u konkretnoj formi. Engleski proletarijat je pozvan da ostvari socijalističku revoluciju — to je nesumnjivo, ali je njegova nesposobnost da je izvrši u sadašnjem momentu, s obzirom na to da je soc. neorganizovan i da ga je buržoazija iskvarila, takođe nesumnjiva. Ista se misao nalazi i kod druga Voinova; najenergičnije učešće je, nesumnjivo, najpresudnije. Da li će ishod revolucije rešiti proletarijat — to se sa sigurnošću ne može tvrditi. Isto tako stoji stvar i sa ulogom vođe. U rezoluciji druga Voinova upotrebljen je oprezniji izraz. Socijaldemokratija može organizovati ustanak, može rešiti njegov ishod, ali da li će joj biti obezbeđena rukovodeća uloga — to nije moguće unapred ustanoviti, to će zavisiti od snage i organizovanosti proletarijata. Sitna buržoazija može biti bolje organizovana i njeni diplomati mogu se pokazati jači, spremniji. Drug Voinov je oprezniji — on kaže: „ti možeš izvršiti"; „ti ćeš izvršiti" — kaže drug Mihajlov. Možda će odlučujući ishod revoluciji dati proletarijat, ali to se sa sigurnošću ne može tvrditi. Drugovi Mihajlov i Sosnovski pali su u onu grešku koju su pripisivali drugu Voinovu: „Ne hvali se kad ideš u rat". — „Za obezbeđenje je neophodno", kaže Voinov, a oni kažu: „neophodno i dovoljno". O pitanju obrazovanja specijalnih borbenih grupa mogu reći da ih smatram neophodnim. Mi ne treba da se bojimo obrazovanja specijalnih grupa.

REZOLUCIJA O ORUŽANOM USTANKU

Uzimajući u obzir:

1) da je proletarijat kao, po svom položaju, najnaprednija i jedina dosledna revolucionarna klasa samim tim pozvan da odigra rukovodeću ulogu u opštedemokratskom revolucionarnom pokretu u Rusiji;

2) da je taj pokret u sadašnjem momentu već doveo do neophodnosti oružanog ustanka;

3) da će proletarijat u tom ustanku neizbežno uzeti najenergičnijeg učešća, koje će rešiti sudbinu revolucije u Rusiji;

4) da rukovodeću ulogu u toj revoluciji proletarijat može odigrati samo ako bude zbijen u jedinstvenu i samostalnu političku snagu pod zastavom socijaldemokratske radničke partije, koja tom borbom rukovodi ne samo idejno nego i praktično;

5) da jedino izvršenje te uloge može obezbediti proletarijatu najpovoljnije uslove borbe za socijalizam protiv imućnih klasa buržoaskodemokratske Rusije; —

III kongres SDRPR smatra da zadatak organizovanja proletarijata za neposrednu borbu protiv samodržavlja jeste jedan od glavnih i neodložnih zadataka partije u sadašnjem revolucionarnom momentu.

Zato Kongres nalaže svim partijskim organizacijama:

a) da objašnjavaju proletarijatu putem propagande i agitacije ne samo politički značaj nego i praktičnu organizacionu stranu predstojećeg oružanog ustanka;

b) da u toj propagandi i agitaciji objašnjavaju ulogu masovnih političkih štrajkova, koji mogu imati veliki značaj na početku i u samom toku ustanka;

v) da preduzmu najenergičnije mere za naoružavanje proletarijata, a isto tako i za izradu plana oružanog ustanka i neposrednog rukovođenja njime, stvarajući u tu svrhu, po potrebi, specijalne grupe iz redova partijskih radnika.

Napisano 16 (29) aprila 1905.

REFERAT O UČEŠĆU SOCIJALDEMOKRATIJE U PRIVREMENOJ REVOLUCIONARNOJ VLADI 18. APRILA (1. MAJA)

Moj je zadatak da iznesem kako treba postaviti pitanje socijaldemokratije u privremenoj revolucionarnoj vladi. Na prvi pogled može izgledati čudno što se to pitanje pojavilo. Može se pomisliti da stvar socijaldemokratije stoji odlično i da je verovatnoća njenog učešća u privremenoj revolucionarnoj vladi vrlo velika. U stvari to nije tako. Pretresati to pitanje sa gledišta najskorijeg praktičnog ostvarenja bilo bi donkihoterija. Ali to nam je pitanje nametnuto ne toliko praktičnim stanjem stvari koliko književnom polemikom. Potrebno je uvek imati u vidu da je to pitanje prvi pokrenuo Martinov još *pre 9. januara*. Evo šta je on pisao u svojoj brošuri „Dve diktature" (str. 10—11):

„Zamislite, čitaoče, da je za trenutak ostvarena Lenjinova utopija. Zamislite da je partiji, u kojoj je sastav članstva sužen samo na profesionalne revolucionare, pošlo za rukom da pripremi, *zakaže* i sprovede svenarodni oružani ustanak'. Zar nije očigledno da bi svenarodna volja *postavila* odmah posle revolucije baš tu partiju za privremenu vladu? Zar nije očigledno da bi narod baš toj partiji, a ne nekoj drugoj, poverio najbližu sudbinu revolucije? Zar nije očigledno da bi ta partija, da ne bi obmanula poverenje koje joj je narod ranije ukazao, bila primorana, bila *dužna* da uzme vlast u svoje ruke i da je zadrži dok revolucionarnim merama ne učvrsti pobedu revolucije?"

Takvo postavljanje pitanja je neverovatno, ali ono je stvarno takvo: Martinov nalazi da bismo se mi, kad bismo vrlo dobro pripremili i digli ustanak, našli u očajnom položaju. Kad bismo svoj spor izložili nekom strancu, on nikada ne bi poverovao da je moguće to pitanje tako postaviti, i ne bi nas razumeo. Samo onaj ko zna istoriju pogleda ruske socijaldemokratije i onaj ko zna karakter „prirepaških" shvatanja „Radničkog dela" može razumeti naš spor. To je pitanje postalo neodložno pitanje teorije, čije je rasvetljavanje neophodno. To je pitanje jasnoće naših ciljeva. Ja bih mnogo molio drugove da prilikom izlaganja naših diskusija pred ruskim praktičarima stalno ističu način na koji je Martinov postavio ovo pitanje.

U 96. broju „Iskre" štampan je Plehanovljev članak. Mi smo mnogo cenili i cenimo Plehanova zbog svih onih „uvreda" koje je naneo oportunistima i koje su na njega navukle počasno neprijateljstvo velikog broja ljudi. Ali ga zbog odbrane Martinova ne možemo ceniti. Tu se pred nama ne nalazi pređašnji Plehanov. On je svome članku dao naslov: „Ka pitanju zauzimanja vlasti". To veštački sužava pitanje. Mi to pitanje nikada nismo tako postavljali. Plehanov prikazuje stvar kao da je „Napred" nazvao Marksa i Engelsa „virtuozima filistarstva". Ali stvarno nije tako, to je malo podmetanje. Marksovu opštu koncepciju u tom pitanju „Napred" je posebno istakao kao pravilnu. Reči o filistarstvu odnosile su se na Matirnova ili L. Martova. Mi smo spremni da cenimo sve one koji rade s Plehanovom, ali Martinov ipak nije Marks. Plehanov neopravdano zataškava martinovštinu.

Martinov tvrdi da za nas, ako uzmemo odlučujućeg učešća u ustanku, nastaje velika opasnost da nas proletarijat primora da preuzmemo vlast. U tom rezonovanju postoji jedna svojevrsna logika, istina, to je logika okrenuta unatrag. Povodom tog originalnog isticanja opasnosti od pobede u borbi protiv samodržavlja „Napred" pita Martinova i L. Martova o čemu se radi: o socijalističkoj ili demokratskoj diktaturi? Navode nam znamenite Engelsove reči o opasnosti položaja vođe koji je dobio vlast u ime klase koja još nije sazrela za punu vladavinu. Mi smo u listu „Napred" objašnjavali da Engels ističe opasnost položaja vođe kad on *post factum* konstatuje razilaženje između principa i stvarnosti, između reči i činjenica. Takvo razilaženje vodi u propast u smislu političkog kraha, a ne fizičkog poraza.[20]) Vi morate tvrditi (to je Engelsova misao) da je prevrat socijalistički, dok je on u stvari samo demokratski. Ako bismo sada obećavali proletarijatu Rusije da smo u stanju da mu odmah obezbedimo punu vladavinu, mi bismo padali u istu grešku koju prave socijalisti — revolucionari. Baš ta greška socijalista — revolucionara, koji su govorili da revolucija „neće biti buržoaska, već demokratska", bila je kod nas, socijaldemokrata, predmet podsmeha. Mi smo uvek tvrdili da revolucija neće oslabiti već ojačati buržoaziju, ali će proletarijatu dati neophodne uslove za uspešnu borbu za socijalizam.

Ali kad je već reč o demokratskoj revoluciji, onda su pred nama dve snage: samodržavlje i revolucionarni narod, tj. proletarijat, kao glavna borbena snaga, i seljaštvo i razni sitnoburžoaski elementi. Interesi proletarijata ne poklapaju se s interesima seljaštva i sitne buržoazije. Socijaldemokratija je uvek isticala da je to klasno razmimoilaženje u krilu revolucionarnog naroda neizbežno. Predmet borbe u ogorčenoj borbi može prelaziti iz ruku u ruke. Revolucionarni narod teži za apsolutnom vlašću naroda, svi reakcionarni elementi brane carsko samodržavlje. Zato uspešna revolucija ne može a da ne bude demokratska diktatura proletarijata i seljaštva, čiji se interesi podudaraju *protiv carskog somodržavlja*. Oko parole „ići odvojeno, zajedno udarati" složili su se i „Iskra" i „Napred", ali „Napred" dodaje: ako udarimo zajedno, onda treba zajedno dotući i odbiti pokušaje neprijatelja da vrati što je izgubio. Posle obaranja samodržavlja borba neće prestati, nego će se zaoštriti. Reakcionarne snage će se baš onda istinski organizovati za borbu. Ako upotrebljavamo parolu o ustanku, ne treba da plašimo socijaldemokratiju mogućnošću pobede ustanka. Pošto izvojujemo apsolutnu vlast naroda, mi treba da je odbranimo, a to i jeste revolucionarnodemokratska diktatura. Da se bojimo nje — nemamo nikakvih razloga. Izvojevati republiku — to je gigantska tekovina za proletarijat, iako za socijaldemokrata republika nije „apsolutni ideal" kao za buržoaskog revolucionara, nego samo garancija slobode za široku borbu za socijalizam. Parvus kaže da ni u jednoj zemlji izvojevanje slobode nije odnelo tolike ogromne žrtve. To je tačno. To potvrđuje evropska buržoaska štampa, koja sa strane pažljivo prati ruske događaje. Otpor samodržavlja najelementarnijim reformama neverovatno je jak, i ukoliko je jači pritisak, utoliko je jači i otpor. Otuda tolika verovatnoća potpunog sloma samodržavlja. Celo pitanje revolucionarne demokratske diktature ima smisla uz potpuno obaranje samodržavlja. Moguće je da će se kod nas ponoviti događaji iz 1848 — 1850. godine, tj. samodržavlje neće biti oboreno, već ograničeno i pretvoriće se u ustavnu monarhiju. Onda ne može biti govora ni o kakvoj demokratskoj diktaturi. Ali ako apsolutistička vlada bude stvarno oborena, ona mora biti zamenjena drugom. A ta druga može biti samo privremena revolucionarna vlada. Ona se može oslanjati samo na revolucionarni narod, tj. na proletarijat i seljaštvo. Ona može biti samo diktatura, tj. ne organizacija „reda", već organizacija rata. Ko juriša na tvrđavu, ne može se odreći nastavljanja rata ni posle zauzimanja tvrđave. Jedno od dvoje: ili ćemo zauzeti tvrđavu, da bismo je zadržali, ili ćemo jurišati i izjavićemo da želimo samo malo mestašce pokraj tvrđave.

Prelazim na Plehanova. On se služi duboko nepravilnim metodom. On izbegava važna principijelna pitanja, hvatajući se za sitnice, služeći se donekle podmetanjem *(Uzvik druga Barsova: „Da!")*. „Napred" tvrdi da je, uopšte uzev, Marksova shema tačna (shema smenjivanja samodržavlja početka buržoaskom monarhijom, a zatim sitnoburžoaskom republikom), ali ako prema toj shemi bu-

demo unapred ograničavali granice do kojih ćemo ići, bićemo filistri. Prema tome, Plehanovljeva odbrana Marksa — to su *Verlorene Libesnühe* (izgubljeni ljubavni napori). Braneći Martinova, Plehanov se poziva na „Poruku"[21]) Centralnog komiteta Saveza komunista[22]) članovima Saveza. Tu „Poruku" Plehanov izlaže opet netačno. On ostavlja u senci to da je ta „Poruka" pisana onda kada punu pobedu proletarijata već nije bilo moguće izvojevati uprkos pobedonosnom ustanku proletarijata u Berlinu 1848. godine. Buržoasko-ustavna monarhija već je bila smenila apsolutizam i, prema tome, o privremenoj vladi koja bi se oslanjala na ceo revolucionarni narod nije moglo biti ni govora. Sav smisao „Poruke" sastoji se u tome što, posle neuspeha narodnog ustanka, Marks savetuje radničkoj klasi da se organizuje i sprema. Zar su ti saveti podesni za objašnjenje situacije u Rusiji pre početka ustanka? Zar ti saveti razjašnjavaju naše sporno pitanje koje pretpostavlja pobedonosni ustanak proletarijata? „Poruka" počinje ovako: „... U toku obe revolucionarne godine, 1848 — 1849, Savez komunista došao je do izražaja na dva načina, prvo, time što su njegovi članovi energično učestvovali u pokretu... dalje time što su se njegovi pogledi na pokret" (izloženi pored ostalog, u „Komunističkom manifestu") „pokazali kao jedino pravilni"... „U isto vreme pređašnja čvrsta organizacija Saveza znatno je oslabila. Veći deo članova koji su neposredno učestvovali u revolucionarnom pokretu mislio je da je vreme tajnih društava prošlo i da je dovoljna samo otvorena akcija. Pojedine grupe i komune počele su zapuštati odnose sa Centralnim komitetom (Centralnom upravom — *Zentralbehörde)* i postepeno su ih potpuno prekinule. *Na taj način, dok se demokratska partija, partija sitne buržoazije, u Nemačkoj sve više organizovala, radnička partija je izgubila svoj jedini čvrsti oslonac,* najviše ako se sačuvala u organizovanom obliku u pojedinim mestima za lokalne ciljeve, i usled toga potpala je u *opštem pokretu (in der allgemeinen Bewegung) potpuno pod vlast i rukovodstvo sitnoburžoaskih demokrata" (Ansprache,* str. 75).

Dakle, Marks konstatuje 1850. godine da je sitnoburžoaska demokratija za vreme već protekle revolucije 1848. dobila u organizovanosti, a da je radnička klasa izgubila. Prirodno je što Marks svu pažnju obraća na to da se radnička klasa ne nađe opet na repu buržoazije. „...U današnje vreme, kada predstoji nova revolucija, krajnje je važno da radnička klasa istupi što je moguće organizovanije, jednodušnije i samostalnije, ako neće da ponovo, kao 1848., bude eksploatisana od buržoazije i da se vuče na njenom repu *(Ansprache,* str. 76).

Baš zbog te veće organizovanosti buržoaske demokratije Marks ne sumnja da će ona dobiti apsolutnu premoć ako nova revolucija odmah izbije. „Da će sitnoburžoaska demokratija u toku daljeg razvitka revolucije dobiti za trenutak (für einen Augenblick) u Nemačkoj pretežan uticaj — to ne podleže nikakvoj sumnji" *(Ansprache,* str. 78.). Ako sve to uzmemo u obzir, shvatićemo zašto Marks o

učešću proletarijata u privremenoj revolucionarnoj vladi ne govori u *Ansprache* ni jedne reči. Zato Plehanov nije nikako u pravu kad tvrdi da Marks „nije dopuštao čak ni pomisao da politički predstavnici proletarijata mogu zajedno sa predstavnicima sitne buržoazije raditi na stvaranju novog društvenog uređenja" („Iskra", br. 96.). To nije tačno. Marks ne *pokreće* pitanje o učešću u privremenoj revolucionarnoj vladi, a Plehanov prikazuje stvar kao da *Marks rešava to pitanje negativno*. Marks kaže: mi, socijaldemokrati bili smo svi na repu, mi smo gore organizovani, mi treba da se samostalno organizujemo za slučaj ako bi se sitna buržoazija posle nove revolucije našla na vlasti. Martinov iz tih Marksovih postavki pravi sledeći zaključak: Mi, socijaldemokrati koji smo sada bolje organizovani od sitnoburžoaske demokratije i koji sačinjavamo apsolutno samostalnu partiju, treba da se bojimo da u slučaju uspeha ustanka ne budemo *primorani* da učestvujemo u privremenoj revolucionarnoj vladi. Da! Druže Plehanov, jedna je stvar marksizam, a druga martinovizam. Da bismo očiglednije pokazali svu razliku u situaciji u Rusiji 1905. i u Nemačkoj 1850. godine, zadržaćemo se još na nekim interesantnim mestima „Poruke". Kod Marksa nije bilo ni govora o demokratskoj diktaturi proletarijata, jer je on verovao u neposrednu socijalističku diktaturu proletarijata, odmah posle sitnoburžoaske revolucije. Na primer, povodom agrarnog pitanja on kaže da demokratija hoće da stvori sitnoburžoasku seljačku klasu, a radnici moraju da se suprotstave tome planu u interesu seoskog proletarijata i u svom vlastitom interesu. Oni treba da traže da feudalno vlasništvo na zemlju ostane državno vlasništvo i da se pretvori u radničke kolonije, u kojima udruženi seoski proletarijat treba da se koristi svim sredstvima krupne agrikulture. Jasno je da sa planovima te vrste Marks *nije mogao* govoriti o demokratskoj diktaturi. On nije pisao uoči revolucije, kao predstavnik organizovanog proletarijata, već posle revolucije, kao predstavnik radnika koji se organizuju. Marks podvlači kao prvi zadatak da „posle revolucije CK treba da odmah ide u Nemačku, da sazove kongres partije i predloži mu da preduzme mere za centralizaciju radničkih klubova". Prema tome, ideja o samostalnoj radničkoj partiji, koja nam je prešla u krv i meso, onda je bila nova. Ne treba zaboravljati da se Marks 1848. godine, kad je uređivao slobodne i krajnje revolucionarne novine *(Neue Rheinische Zeitung)*[23]) nije oslanjao ni na kakvu radničku organizaciju. Njegov list podržavali su radikalni buržuji, koji ga umalo nisu uništili kad se Marks u njemu oborio na parisku buržoaziju posle junskih dana. Zato se tako mnogo govori u toj „Poruci" o samostalnoj organizaciji radnika. Tamo se govori o organizovanju, naporedo sa novom zvaničnom vladom, revolucionarnih radničkih vlada, kako u formi radničkih klubova i radničkih komiteta tako i u formi opštinskih saveta i komunalnih uprava. Tamo se govori o tome da radnici treba da budu naoružani i da formiraju samostalnu radničku gardu. Kao druga tačka programa navodi se da u njima, naporedo sa buržoaskim kandidatima, treba da budu istaknuti i rad-

nički kandidati, po mogućnosti iz redova članova Saveza. Koliko je slab bio taj Savez pokazuje to što je Marks morao dokazivati da je neophodno isticati vlastite kandidature. Iz toga proizilazi zaključak da Marks nije pominjao niti rešavao pitanje učešća u privremenoj revolucionarnoj vladi, jer to pitanje onda nije moglo imati nikakvog praktičnog značaja, i sva paźnja poklonjena je u potpunosti organizovanju samostalne radničke partije.

Plehanov kaže dalje u „Iskri" da „Napred" ne navodi nikakve stvarne dokaze, ograničavajući se na ponavljanje nekolikih omiljenih doskočica da „Napred" hoće, tobože, da kritikuje Marksa. Da li je to tako? Zar ne vidimo, naprotiv, da „Napred" postavlja pitanje na konkretan teren, uzimajući u obzir realne društvene snage koje učestvuju u Rusiji u borbi za demokratsku revoluciju. Plehanov ne kaže ni jedne reči o konkretnim ruskim uslovima. Sav njegov prtljag ograničava se na nekoliko citata, koji se navode bez veze sa predmetom. To je čudovišno, ali to je tako. Ruska situacija toliko se razlikuje od zapadnoevropske, da je Parvus mogao postavljati čak pitanje gde je kod nas revolucionarna demokratija. Ne mogući da dokaže da „Napred" hoće da „kritikuje" Marksa, Plehanov dovlači za uši Maha i Avenarijusa. Ja sam potpuno u nedoumici kakve veze imaju ti pisci, prema kojima ja ne osećam ni najmanju simpatiju, sa pitanjem socijalne revolucije. Oni su pisali o individualnoj i socijalnoj organizaciji iskustva ili nešto u tom smislu, ali doista nisu razmišljali o demokratskoj diktaturi. Nije li možda poznato Plehanovu da je Parvus postao pristalica Maha i Avenarijusa? *(Smeh).* Ili možda kod Plehanova stvari stoje tako da je primoran da, onako bez ikakve veze, stvara sebi metu od Maha i Avenarijusa. Plehanov kaže, dalje, da su Marks i Engels ubrzo prestali da veruju u bliskost socijalne revolucije. Savez komunista se raspao. Otpočele su emigrantske razmirice, koje su Marks i Engels objasnili time što je bilo revolucionara, ali nije bilo revolucije. Plehanov piše u „Iskri": „Političke zadatke oni bi" (Marks i Engels, koji su prestali da veruju u bliskost socijalne revolucije) „odredili već pod tom pretpostavkom da će demokratski poredak ostati kao vladajući poredak u toku dosta dugog vremena. Ali oni bi baš zato još odlučnije osudili učešće socijalista u sitnoburžoaskoj vladi" („Iskra", br. 96). Zašto? Odgovora nema. Plehanov opet zamenjuje demokratsku diktaturu socijalističkom, tj. pada u Martinovljevu grešku, na koju ga je „Napred" više puta upozoravao. Bez demokratske diktature proletarijata i seljaštva republika u Rusiji nije moguća. To je tvrđenje „Napred" istakao na osnovu analize realne situacije. Na žalost, Marks tu situaciju nije poznavao i o njoj nije pisao. I zato analizu te situacije nije moguće ni potvrđivati ni pobijati samo citatima iz Marksa. A o konkretnim uslovima Plehanov ne kaže ni reči.

Još je neumesniji drugi citat iz Engelsa. Prvo, vrlo je čudno što se Plehanov poziva na privatno pismo, ne ukazujući gde je i kada ono bilo objavljeno[24]). Za objavljivanje Engelsovih pisama mi bismo bili vrlo zahvalni, ali želeli bismo da vidimo potpun njihov

tekst. Međutim, mi imamo izvesne podatke da bismo mogli suditi o pravom smislu Engelsovog pisma.

Mi tačno znamo — to je pod tačkom dva — da situacija u Italiji devedesetih godina ni najmanje ne liči na rusku. Italija je već više od četrdeset godina uživala slobodu. U Rusiji radnička klasa ne može ni sanjati o takvoj revoluciji bez buržoazije. U Italiji je, dakle, radnička klasa odavno mogla razvijati samostalnu organizaciju za socijalističku revoluciju. Turati je talijanski Mileran. Zato je vrlo moguće da je Turati i onda istupao sa mileranističkim idejama. Takva pretpostavka potpuno se potvrđuje time što je Engels, po Plehanovljevim rečima, morao da objašnjava Turatiju razliku između buržoaskodemokratske i socijalističke revolucije. Dakle, Engels se upravo bojao da će se Turati naći u lažnom položaju vođe koji ne razume socijalni smisao revolucije u kojoj učestvuje. O Plehanovu, prema tome, moraćemo još jedanput ponoviti da meša demokratsku i socijalističku revoluciju.

Ali se, možda, kod Marksa i Engelsa može naći odgovor ne na pitanje o konkretnoj ruskoj situaciji, već o opštim principima revolucionarne borbe proletarijata? „Iskra" je bar postavila jedno takvo opšte pitanje.

U br. 93. ona piše: „Najbolji put za organizovanje proletarijata u partiju koja bi bila u opoziciji prema buržoaskodemokratskoj državi jeste put razvijanja buržoaske revolucije *odozdo* pritiskom proletarijata na demokratiju koja se nalazi na vlasti". „Iskra", kaže: „Napred", hoće da se pritisak proletarijata na revoluciju (?) ne vrši samo odozdo, samo sa ulice, nego i odozgo, iz dvorova privremene vlade. Ta je formulacija tačna; „Napred" to stvarno hoće. Ovde je pred nama stvarno opšte principijelno pitanje: da li je dopuštena revolucionarna akcija odozdo ili i odozgo. Na to opšte pitanje može se naći odgovor kod Marksa i Engelsa.

Ja imam u vidu interesantan Engelsov članak „Bakunjinovci na poslu"[25]) (1873). Engels ukratko opisuje špansku revoluciju iz 1873. godine, kad je zemlju zahvatio ustanak intransiženata, tj. krajnjih republikanaca. Engels ističe da onda nije moglo biti ni govora o tome da se radnička klasa odmah oslobodi. Zadatak se sastojao u tome da se za proletarijat ubrza prolazak kroz prethodne stadijume koji pripremaju socijalnu revolúciju, u tome da se uklone prepreke koje stoje na njenom putu. Španska radnička klasa mogla je iskoristiti tu mogućnost samo aktivnim učešćem u revoluciji. Takvom aktivnom učešću smetao je onda uticaj bakunjinovaca i, pored ostalog, njihova ideja generalnog štrajka, koju Engels oštroumno kritikuje. Engels opisuje, pored ostalog, događaje u gradu Alcoy* sa 30 hiljada fabričkih radnika. Proletarijat je tamo postao gospodar situacije. A šta je on onda učinio? Uprkos bakunjinovskim principima morao je učestvovati u privremenoj revolucionarnoj vladi. „Bakunjinovci" — kaže Engels — „propovedali su godinama da je svaka

*) Alkoj. — *Red.*

revolucionarna akcija odozgo naniže štetna; sve treba da bude organizovano i sprovedeno odozdo naviše".

Evo kako je, dakle, odgovorio Engels na opšte pitanje koje je „Iskra" postavila „odozgo i odozdo". *Princip „Iskre": „samo odozdo i ni u kom slučaju odozgo" jeste anarhistički princip.* Izvodeći zaključak iz događaja španske revolucije, Engels kaže: „Bakunjinovci su morali postupati protiv vlastitih principa, protiv principa da je obrazovanje revolucionarne vlade nova obmana i nova izdaja radničke klase" (kao što Plehanov hoće sada da nas uveri). „U suprotnosti sa tim principima bakunjinovci su morali zasedavati u vladinim komitetima u pojedinim gradovima, i to u svojstvu nemoćne manjine, majorizirane i politički eksploatisane od strane buržoazije". *Dakle, Engelsu se ne sviđa samo to što su bakunjinovci bili u manjini, a ne što su tamo zasedavali.* Završavajući brošuru, Engels kaže da nam primer bakunjinovaca „pokazuje kako *ne* treba praviti revoluciju".

Kad bi Martov ograničio svoj revolucionarni rad isključivo na akciju odozdo, on bi ponovio grešku bakunjinovaca.

Ali „Iskra", izmislivši principijelno neslaganje sa „Napred", sama se vraća na naše gledište. Tako, Martinov kaže da proletarijat, zajedno sa narodom, treba da primora buržoaziju da dovede revoluciju do kraja. Ali to i nije ništa drugo nego revolucionarna diktatura „naroda", tj. proletarijata i seljaštva. Buržoazija nipošto neće da dovodi revoluciju do kraja. A narod mora to da želi usled socijalnih uslova svoga života. Revolucionarna diktatura će ga prosvetiti i uvući u politički život.

„Iskra" piše u br. 95:

„Ali ako bi nas, nezavisno od naše volje, unutrašnja dijalektika revolucije na kraju krajeva ipak dovela na vlast dok nacionalni uslovi za ostvarenje socijalizma još ne budu sazreli, mi ne bismo ustuknuli natrag. Mi bismo postavili sebi za cilj da razbijemo teške nacionalne okvire revolucije i da Zapad gurnemo na put revolucije, kao što je pre sto godina Francuska gurnula na taj put Istok".

Dakle, „Iskra" sama priznaje da bismo mi, ako bi se dogodila takva nesreća da pobedimo, morali da postupamo upravo onako kako ukazuje „Napred". *Prema tome, u praktičnom pitanju „Iskra" ide za listom „Napred"* i potkopava svoju vlastitu poziciju. Ne razumem samo kako je moguće Martova i Martinova protiv njihove volje dovući na vlast? To je već sasvim besmislica.

„Iskra" navodi kao primer Francusku. Ali to je jakobinska Francuska. Plašiti jakobinstvom u momentu revolucije najveća je neukusnost. Demokratska diktatura, kao što sam već istakao, nije organizacija „reda", već organizacija rata. Ako bismo čak zauzeli Petrograd i giljotinirali Nikolaja, imali bismo pred sobom nekoliko Vandeja.[26]) I Marks je to lepo shvatio kad je 1848. godine u „Novim rajnskim novinama" podsećao na jakobince. On kaže: „Teror iz 1793. godine nije ništa drugo do plebejski način razračunavanja s apsolu-

tizmom i kontrarevolucijom".[27]) Mi takođe više volimo da se sa ruskim samodržavljem razračunavamo na „plebejski" način, a žirondističke metode ostavljamo „Iskri". Ruska revolucija ima pred sobom izvanredno povoljnu situaciju (antinarodni rat, azijatski konzervatizam samodržavlja itd.). I zbog takve situacije mi se možemo nadati u uspešan ishod ustanka. Revolucionarno raspoloženje proletarijata raste ne iz dana u dan već iz časa u čas. I u takvom momentu martinovština nije samo glupost već zločin, jer potkopava zamah revolucionarne energije proletarijata, podseca njegov revolucionarni entuzijazam. (Ljadov: „Sasvim tačno!"). To je ista ona greška koju je u drugoj situaciji, ne u pitanju demokratske već socijalističke diktature, pravio u nemačkoj partiji Bernštajn.

Da bih vam dao konkretnu predstavu kakvi su u stvari ti famozni „dvorovi" privremene revolucionarne vlade, pozvaću se još na jedan izvor. Engels u svom članku *Die Reichsverfassungskampagne*"*) opisuje kako je učestvovao u revoluciji pokraj tih „dvorova".[28]) On opisuje, na primer, ustanak u rajnskoj Pruskoj, koja je bila jedan od najjačih industrijskih centara Nemačke. Izgledi na pobedu demokratske partije, kaže on, bili su ovde naročito povoljni. Zadatak se sastojao u tome da se sve slobodne snage bace na desnu obalu Rajne, da se ustanak rasprostre na širu arenu i da se učini pokušaj da se ovde pomoću landvera (narodne vojske) stvori jezgro revolucionarne vojske. Baš takav je predlog i izneo Engels kad je putovao u Elberfeld da bi učinio što se može za ostvarenje svoga plana. I Engels napada sitnoburžoaske vođe zbog toga što nisu umeli da organizuju ustanak, što nisu, na primer, stvorili zalihu novaca za izdržavanje radnika koji su se borili na barikadama itd. Trebalo je raditi energičnije, kaže Engels. Prvi korak trebalo je da bude razoružanje elberfeldske građanske vojske i razdavanje njenog oružja radnicima, zatim ubiranje prinudne poreze za izdržavanje tako naoružanih radnika. Ali taj predlog, kaže Engels, poticao je jedino i isključivo od mene. Mnogouvaženi Komitet javne bezbednosti nije imao ni najmanje sklonosti za takav „teroristički poduhvat".

Prema tome, dok nas naši Marks i Engels to jest Martinov i Martov *(homerski smeh)* plaše jakobinstvom, Engels je šibao revolucionarnu sitnu buržoaziju zbog omalovažavanja „jakobinskog" načina delanja. Engels je shvatao da spremiti se za rat i odricati se državne blagajne i državne vlasti za vreme rata — znači igrati se na nedostojan način rečima. Odakle ćete uzeti novac za ustanak ako on postane opštenarodni, gospodo novoiskrovci? Nećete iz državne kase? To je buržoaski! To je jakobinstvo!

Povodom ustanka u Badenu Engels piše: „Ustanička vlada imala je u svojim rukama sve izglede na uspeh: gotovu vojsku, napunjene arsenale, bogatu državnu blagajnu, jednodušno stanovništvo". Svi do jednog shvatili su tek kasnije šta je trebalo raditi pod

*) „Kampanja za ustav Rajha". *Red.*

takvim uslovima. Trebalo je organizovati vojsku radi odbrane narodne skupštine, odbaciti Austrijance i Pruse, prebaciti ustanak u susedne države i „staviti mlitavu, nemačku tzv. narodnu skupštinu pod teroristički uticaj pobunjenog stanovništva i pobunjene vojske; trebalo je dalje organizovati snage ustanka, staviti mu na raspolaganje obilate novčane svote, zainteresovati za ustanak zemljoradničko stanovništvo pomoću hitnog ukidanja svih feudalnih tereta. I sve je to trebalo učiniti odmah, da bi se ustanku dao energičan karakter. Nedelju dana posle imenovanja Komiteta bezbednosti bilo je već kasno".

Mi smo uvereni da će revolucionarni socijaldemokrati u trenutku kad izbije ustanak u Rusiji, po Engelsovom primeru, upisujući se u vojnike revolucije, davati isto takve „jakobinske „savete. A naša „Iskra" više voli da piše o boji koverata izbornih listića, odbacujući na zadnji plan pitanje privremene revolucionarne vlade i revolucionarne zaštite ustavotvorne skupštine. Naša „Iskra" ni u kom slučaju ne namerava da vrši akciju „odozgo".

Iz Karlsrue-a Engels je otišao u Pfalc. U privremenoj vladi sedeo je njegov prijatelj d'Ester (koji je jednom prilikom oslobodio Engelsa iz zatvora). O zvaničnom učešću u pokretu, koji je bio tuđ našoj partiji, nije moglo biti ni reči, — kaže Engels. — Ja sam u pokretu morao zauzeti ono mesto koje su saradnici ‚Novih rajnskih novina'. jedino mogli zauzeti — mesto vojnika". Mi smo već govorili o onom raspadanju Saveza komunista koje je Engelsa postavilo skoro van svake veze sa radničkim organizacijama. To nam objašnjava citat koji smo naveli: „Meni su nudili mnogo civilnih i vojničkih mesta" — piše Engels — „mesta koja bih ja u proleterskom pokretu primio bez trenutka kolebanja. U datim uslovima ja sam ih sva odbio".

Kao što vidite, Engels se nije bojao da dela odozgo, nije se bojao suviše velike organizovanosti i snage proletarijata koja bi mogla dovesti do njegovog učešća u privremenoj vladi. Engels je, naprotiv, žalio što pokret nije bio dovoljno uspešan, što je bio nedovoljno proleterski zbog potpune neorganizovanosti radnika. Ali Engels je čak i pod tim uslovima primio mesto: on je služio u vojsci u svojstvu Vilihovog ađutanta, primio je na sebe dostavljanje opreme, prevozio je sa neverovatnim teškoćama barut, olovo, metke itd. „Umreti za republiku — to je bio moj ondašnji cilj", piše Engels.

Ostavljam vama, drugovi, da sudite da li ta slika privremene vlade, nacrtana prema Engelsovim rečima, liči na one „dvorove" pomoću kojih nova „Iskra" nastoji da od nas otera radnike. *(Aplauz.) (Govornik čita nacrt svoje rezolucije i komentariše je).*

Govori, referati, rezolucije i nacrti rezolucija prvi put su štampani 1905. u knjizi: *Третий очередной съезд РСДРП. Полный текст протоколов. Изд. ЦК, Женева.*

Сочинения В. И. Ленина, 4 изд., т. 8, стр. 336—342, 350—363.

P O R A Z

Pomorska bitka u Korejskom moreuzu[29]) apsorbovala je pažnju političke štampe celoga sveta. S početka je carska vlada pokušavala da sakrije gorku istinu od svojih podanika, ali se ubrzo uverila u beznadnost toga pokušaja. Sakriti potpun poraz cele ruske flote bilo bi ipak nemoguće.

Ocenjujući politički značaj poslednje pomorske bitke, moramo da ponovimo ono što smo rekli u br. 2 lista „Napred"*) povodom pada Port Artura. Potpun vojni krah carske Rusije postao je očevidan još onda, ali je baltička eskadra još ulivala ruskim patriotima senku nade. Svi su shvatili da konačan ishod rata zavisi od pobede jedne ili druge strane na moru. Samodržavlje je uvidelo da je nepovoljan ishod rata ravan pobedi „unutrašnjeg neprijatelja", tj. pobedi revolucije. Zato je sve bilo stavljeno na kartu. Stotine miliona rubalja bile su utrošene na hitno odašiljanje baltičke eskadre. Posada je skupljena zbrda-zdola i poslednje pripreme ratnih brodova za plovidbu završene su na brzu ruku, broj tih brodova povećan je dodavanjem „starih sanduka" novim i moćnim oklopnjačama. Velika armada — isto onako ogromna, isto onako nezgrapna, besmislena, nemoćna, čudovišna kao i sva ruska imperija — krenula je na put, trošeći lude pare za ugalj, za izdržavanje, izazivajući opšti podsmeh Evrope, naročito posle briljantne pobede nad ribarskim čamcima, grubo gazeći sve običaje i zahteve neutraliteta. Po najskromnijim računima ta armada stajala je oko 300 miliona rubalja i na odašiljanje je potrošeno 100 miliona rubalja — ukupno *400 miliona rubalja* bačeno je na ovu poslednju vojnu stavku carskog samodržavlja.

Sada je i poslednja stavka tučena. To su očekivali svi, ali niko nije mislio da će se poraz ruske flote pretvoriti u tako nemilosrdan slom. Kao stado divljaka, armada ruskih brodova naletela je pravo na sjajno naoružanu i svim sredstvima najmodernije odbrane opremljenu japansku flotu. Dvodnevna bitka — i od dvadeset ruskih ratnih brodova, sa 12—15 hiljada ljudi posade, potopljeno je i uništeno trinaest, zarobljena su četiri, spasao se i stigao u Vladivostok samo jedan („Almaz"). Izginula je veća polovina posade, zarobljen je „sam" Roždestvenski i njegov najbliži pomoćnik Nebogatov, a sva

*) Vidi str. 14—19 ove knjige. — Prim. red.

japanska flota izišla je iz bitke čitava, izgubivši svega tri minonosca.

Ruska ratna mornarica je definitivno uništena. Rat je nepovratno izgubljen. Potpuno isterivanje ruskih trupa iz Mandžurije, oduzimanje Sahalina i Vladivostoka od strane Japana — sada je samo pitanje vremena. Pred nama je ne samo vojni poraz nego potpun vojni krah samodržavlja.

Značaj toga kraha kao kraha čitavog političkog sistema carizma postaje sa svakim novim udarcem Japanaca sve jasniji i za Evropu i za čitav ruski narod. Sve ustaje protiv samodržavlja — i uvređeno nacionalno samoljublje krupne i sitne buržoazije, i revoltirani ponos vojske i žalost za gubitkom desetina i stotina hiljada mladih života u besmislenoj ratnoj avanturi, i ogorčenje zbog pljačke stotina miliona narodnog novca, i bojazan od neminovnog finansijskog kraha i duge ekonomske krize usled takvog rata, i strah pred užasnom narodnom revolucijom koju bi car (po mišljenju buržoazije) mogao i morao izbeći pomoću blagovremenih „razumnih" ustupaka. Raste i širi se zahtev za mir, negoduje liberalna štampa, počinju da prete čak i najumereniji elementi, kao što su elementi „šipovskog"*) pravca, čak i slugeranjsko „Novo vreme"[30]) zahteva da se sazovu narodni predstavnici.

Evropska buržoazija, taj najsigurniji oslonac carske vlasti, počinje takođe da gubi strpljenje. Nju plaši neizbežno pregrupisavanje u međunarodnim odnosima, sve veća moć mladog i svežeg Japana, gubitak vojnog saveznika u Evropi. Nju brine sudbina onih milijardi koje je velikodušno pozajmila samodržavlju. Nju ozbiljno uznemirava revolucija u Rusiji, koja suviše uzbuđuje evropski proletarijat i koja preti svetskim revolucionarnim požarom. U ime „prijateljstva" s carizmom ona apeluje na njegovu mudrost, insistira na neophodnosti mira — mira sa Japancima i mira s ruskom liberalnom buržoazijom. Evropa nimalo ne zatvara oči pred tim da mir s Japanom može biti sada kupljen samo po vrlo skupoj ceni, ali ona trezveno i poslovno računa da svaki novi mesec rata spolja i revolucije iznutra neizbežno podiže tu cenu i povećava opasnost od takve revolucionarne eksplozije koja će svu politiku „ustupaka" zbrisati kao zrno peska. Evropa shvata da je samodržavlju strašno teško, sada već skoro nemoguće da se zaustavi — ono je suviše daleko otišlo, i sad se ona, ta buržoaska Evropa, trudi da i sebe samu i svog saveznika umiri ružičastim snovima.

Evo šta piše, na primer, list francuske patriotske buržoazije, *Le Siècle*, u Kornelijevom člančiću, koji nosi naslov „Kraj jedne epopeje": „Sada, kada su Rusi potučeni na moru posle niza poraza na kopnu, dužnost je njihove vlade da sklopi mir i reorganizuje svoje vojne snage. Avanturističke vlade su ponekad primorane da usled svojih pretenzija ili radi svoje bezbednosti uvlače u rat one

*) *Šipov, D. N.* (1851—1920) — umereni liberal, jedan od lidera buržoasko-monarhističke partije „oktobrista". — Prim. red.

narode kojima vladaju. I, pošto za takve vlade stavku u borbi za pobedu predstavlja sámo njihovo postojanje, one zahtevaju od svojih naroda sve nove i nove žrtve, vodeći ih na taj način u potpunu propast. Takva je bila u Francuskoj istorija dvaju naših carstava. Takva bi bila istorija i trećeg carstva da je bilo moguće stvoriti je kod nas.

Naprotiv, položaj ruske vlade upravo nije takav; ona se drži za samo jezgro ruskog naroda, i opšte nesreće ne razjedinjuju vladu i narod, nego ih tešnje međusobno spajaju. Pobeđeni Cezar nije više Cezar! Nesrećni car može ostati sveti i popularni car".

Avaj, avaj! Hvalisanje šovinističkog francuskog trgovca je suviše očigledno, njegova uveravanja da rat nije razjedinio rusku vladu i narod toliko su u suprotnosti sa opštepoznatim činjenicama da izazivaju osmeh i liče na naivno i nevino lukavstvo. Da bi upozorio svoga prijatelja i saveznika, ruskog samodršca, na opasnost od neizbežnog kraha, kome on, kao istinski „Cezar", ide slepo i uporno, francuski buržuj ljubazno uverava toga Cezara da ne treba da liči na druge cezare. da on ima drugi, bolji izlaz. „Ono što se želi, u to se veruje". Francuska buržoazija tako želi da ima moćnog saveznika — cara, da uljuškuje samu sebe romantičnom bajkom o nesreći koja sjedinjuje ruski narod sa carem. Ozbiljno ni sam g. Korneli ne veruje, razume se, u tu bajku, a mi utoliko manje treba da je uzimamo ozbiljno.

Avanturističke su ponekad ne samo vlade cezara nego i vlade najzakonitijih vladalaca najstarijih dinastija. U ruskom samodržavlju, koje je zaostalo od istorije za čitavo stoleće, ima više avanturističkog nego u ma kojem francuskom carstvu. Samodržavlje je upravo avanturistički gurnulo narod u besmislen i sraman rat. Ono sad stoji pred zasluženim krajem. Rat je razgolitio sve njegove rak-rane, otkrio svu njegovu trulež, pokazao njegovu potpunu razjedinjenost sa narodom, razbio jedine temelje cezarijanske vladavine. Rat se pokazao kao neumitan sud. Narod je već izrekao svoju presudu toj vladi razbojnika. Revolucija će tu presudu izvršiti.

Пролетарий, br. 3,
9. juna (27. maja) 1905.

Сочинения В. И. Ленина,
4 изд., т. 8, стр. 448—451.

REVOLUCIONARNA ARMIJA I REVOLUCIONARNA VLADA

Ustanak u Odesi[31]) i prelazak oklopnjače „Potemkin" na stranu revolucije obeležili su nov i veliki korak napred u razvitku revolucionarnog pokreta protiv samodržavlja. Događaji su sa zaprepašćujućom brzinom potvrdili da su poziv na ustanak i poziv da se obrazuje privremena revolucionarna vlada koje su uputili narodu svesni predstavnici proletarijata u licu III kongresa Socijalističke radničke partije Rusije — došli u pravi čas. Novi revolucionarni plamen baca svetlost na praktični značaj tih poziva i primorava nas da tačnije odredimo zadatke revolucionarnih boraca u momentu koji Rusija sada preživljava.

Svenarodni oružani ustanak sazreva i organizuje se pred našim očima pod uticajem stihijskog toka događaja. Nije davno bilo kada su jedine manifestacije narodne borbe protiv samodržavlja bile *bune*, tj. nesvesni, neorganizovani, stihijski, čak divlji ustanci. Ali radnički pokret, kao pokret najnaprednije klase, proletarijata, brzo je izrastao iz tog početnog stadijuma. Svesna propaganda i agitacija socijaldemokratije učinile su svoje. Bune su zamenjene organizovanom štrajkačkom borbom i *političkim demonstracijama* protiv samodržavlja. Divljačka vojnička razračunavanja u toku nekoliko godina „vaspitavala" su proletarijat i prost narod u gradu, pripremajući ga za više forme revolucionarne borbe. Zločinački i sramni rat u koji je samodržavlje gurnulo narod, prepunio čašu narodnog strpljenja. Otpočeli su pokušaji oružanog otpora gomile protiv carske vojske. Otpočele su prve *uличne bitke* naroda s vojskom, *bitke na barikadama* Kavkaz, Lođ, Odesa, Libava pokazali su nam u poslednje vreme obrasce proleterskog heroizma i narodnog entuzijazma. Borba je prerastala u ustanak. Sramna uloga dželata slobode, uloga policijskih slugu nije mogla a da postepeno ne otvori oči i samoj carskoj vojsci. Vojska je počela da se koleba. S početka pojedini slučajevi nepotčinjavanja, pobune rezervista, protesti oficira, agitacija među vojnicima, odbijanje pojedinih četa ili pukova da pucaju u svoju braću — radnike. Zatim — *prelaženje jednog dela vojske na stranu ustanka.*

Ogromni značaj poslednjih odeskih događaja sastoji se baš u tome što je ovde prvi put jedna krupna jedinica vojne snage ca-

rizma — čitava oklopnjača — otvoreno prešla na stranu revolucije. Vlada je upotrebljavala besne napore i svakojake trikove da bi sakrila od naroda taj događaj, da bi ugušila ustanak mornara u samom početku. Ništa nije pomoglo. Ratni brodovi, upućeni protiv revolucionarne oklopnjače „Potemkin", *odbili su da se bore protiv drugova.* Raširivši po Evropi vest o predaji „Potemkina", o carevom naređenju da se potopi revolucionarna oklopnjača, apsolutistička vlada je samo konačno osramotila sebe pred celim svetom. Eskadra se vratila u Sevastopolj, vlada žuri da raspusti mornare, da razoruža ratne brodove; šire se glasovi o masovnim ostavkama oficira crnomorske flote; na oklopnjači „Georgije Pobedonosac", koja se predala, opet su počele pobune. U Libavi i Kronštatu mornari takođe ustaju; učestali su sukobi s vojskom; na barikadama (u Libavi) mornari i radnici vode borbu protiv vojnika. Strana štampa donosi vesti o pobunama na čitavom nizu drugih ratnih brodova („Minjin", „Aleksandar II" itd.) Carska vlada ostala je *bez flote.* Najviše što joj je pošlo za rukom da postigne — to je da zadrži flotu od aktivnog prelaženja na stranu revolucije. A oklopnjača „Potemkin" ostala je nepobeđena teritorija revolucije i, ma kakva bila njena sudbina, pred nama je nesumnjiva i izvanredno značajna činjenica: pokušaj stvaranja *jezgra revolucionarne armije.*

Nikakve represalije, nikakve delimične pobede nad revolucijom neće uništiti značaj toga događaja. Prvi korak je učinjen. Rubikon je pređen. Prelaženje vojske na stranu revolucije zapečaćeno je pred celom Rusijom i pred celim svetom. Novi, još energičniji pokušaji stvaranja revolucionarne armije usledиće neminovno za događajima u crnomorskoj floti. Naš zadatak je sada da svim snagama podržimo te pokušaje, da najširim masama proletarijata i seljaštva objasnimo opštenarodni značaj revolucionarne armije u borbi za slobodu, da pomognemo pojedinim odredima te armije da istaknu opštenarodnu *zastavu slobode,* koja je kadra da privuče mase, da ujedini snage koje bi smrvile carsko samodržavlje.

Pobune, demonstracije, ulične borbe, odredi revolucionarne armije — to su etape razvitka narodnog ustanka. Sada smo najzad došli i do poslednje etape. To ne znači, razume se, da se sav pokret već u celini nalazi u toj novoj najvišoj etapi. Ne, u pokretu ima još mnogo nezrelosti, u odeskim događajima još ima očiglednih crta stare bune. Ali to znači da su prvi talasi stihijske bujice već doprli do samog praga „tvrđave" samodržavlja. To znači da su najistaknutiji predstavnici same narodne mase došli već ne na osnovu teoretskih zaključaka pod pritiskom pokreta koji stalno raste do novih viših zadataka borbe, do konačne borbe protiv neprijatelja ruskog naroda. Samodržavlje je *sve* učinilo da bi se ta borba pripremila. Ono je godinama guralo narod u oružanu borbu s vojskom i sada žanje ono što je sejalo. Iz same vojske stvaraju se odredi revolucionarne armije.

Zadatak je tih odreda da objave ustanak, da masama dadu *vojničko rukovodstvo,* koje je neophodno za vođenje građanskog

rata kao i svakog drugog rata, da stvore uporišta za otvorenu opštenarodnu borbu, da prenesu ustanak u susedna mesta, da obezbede — s početka makar na manjem delu državne teritorije — punu političku slobodu, da otpočnu revolucionarnu rekonstrukciju trulog apsolutističkog uređenja, da široko razviju revolucionarno stvaralaštvo najnižih slojeva, koji malo učestvuju u tom stvaralaštvu u mirno vreme ali koji u vreme revolucije izbijaju u prvi plan. Tek pošto postanu svesni tih novih zadataka, tek kad ih postave smelo i široko, odredi revolucionarne armije mogu odneti punu pobedu i poslužiti kao oslonac *revolucionarnoj vladi.* A revolucionarna vlada je isto tako nasušno potrebna stvar u ovom stadijumu narodnog ustanka kao i revolucionarna armija. Revolucionarna armija je potrebna za oružanu borbu i za vojno rukovođenje narodnim masama protiv ostataka vojne sile samodržavlja. Revolucionarna armija je neophodna zato što samo *silom* mogu biti rešena velika istorijska pitanja, a *organizacija sile* u savremenoj borbi jeste vojna organizacija. I pored ostataka vojne snage samodržavlja postoje vojne snage susednih država, i njih ruska vlada, koja pada, moli već za pomoć, o čemu ćemo govoriti dole*).

Revolucionarna vlada neophodna je radi političkog rukovođenja narodnim masama, s početka na onom delu teritorije koji je revolucionarna armija osvojila od carizma, a zatim i u celoj državi. Revolucionarna vlada je neophodna radi toga da bi se odmah pristupilo političkim reformama u ime kojih se revolucija odvija — radi uređenja revolucionarne narodne samouprave, radi saziva stvarno opštenarodne i stvarno ustavotvorne skupštine, radi uvođenja onih „sloboda" bez kojih volja naroda ne može biti pravilno izražena. Revolucionarna vlada je neophodna radi političkog ujedinjenja onog dela naroda koji se digao na ustanak, koji je na delu i definitivno raskinuo sa samodržavljem, radi njegove političke organizacije. Ta organizacija može biti, razume se, samo privremena, kao što privremena može biti i revolucionarna vlada, koja uzima u ruke vlast u ime naroda, radi delatnosti pomoću naroda. Ali ta organizacija mora početi *odmah,* u neprekidnoj vezi sa svakim uspelim korakom ustanka, jer političko ujedinjavanje i političko rukovođenje ne mogu biti odloženi ni za trenutak. Radi pune pobede naroda nad carizmom to hitno ostvarenje političkog rukovođenja narodom koji se digao na ustanak nije manje neophodno nego vojno rukovođenje njegovim snagama.

Kakav će biti konačan ishod borbe između pristalica samodržavlja i mase naroda — u to ne može sumnjati ni jedan čovek koji je sačuvao i makar malo sposobnosti rasuđivanja. Ali mi ne treba da zatvaramo oči pred tim da ozbiljna borba tek počinje, da nas još čekaju velika iskušenja. I revolucionarna armija i revolucionarna vlada predstavljaju „organizme" tako visokog tipa, zahtevaju tako

*) Vidi str. 52–55 ove knjige. — Prim. red.

složene ustanke, tako razvijenu samosvest građana, da bi bila greška odmah očekivati jednostavno, brzo, tačno ostvarenje tih zadataka Ne, mi to ne očekujemo, mi znamo da cenimo značaj onog upornog sporog, često nevidljivog rada na političkom vaspitanju koje je socijaldemokratija uvek vršila i koji će uvek vršiti. Ali mi isto tako ne treba da dozvolimo ni neverovanje u snage naroda, koje je u ovom momentu još opasnije, mi moramo dobro znati kakvu ogromnu snagu prosvećivanja i organizovanja ima revolucija kada moćni istorijski događaji silom izvlače ljude iz njihovih rupa, sa tavana i iz podruma i primoravaju ih da postanu *građani*. Meseci revolucije vaspitavaju ponekad građane brže i potpunije nego decenije političke stagnacije. Zadatak svesnih rukovodilaca revolucionarne klase sastoji se u tome da uvek idu ispred nje u takvom vaspitavanju, da objašnjavaju značaj novih zadataka i zovu napred ka našem velikom konačnom cilju. Neuspesi koji nas neizbežno čekaju pri daljim pokušajima obrazovanja revolucionarne armije i stvaranja privremene revolucionarne vlade samo će nas naučiti da *praktično* rešavamo te zadatke, samo će angažovati nove i sveže, sada sakrivene, narodne snage za njihovo rešavanje.

Uzmite ratnu veštinu. Nijedan socijaldemokrata koji iole poznaje istoriju, koji je tu veštinu učio od njenog velikog poznavaoca Engesla, nikad nije sumnjao u ogromni značaj vojnih znanja, u ogromnu važnost vojne tehnike i vojne organizacije kao oruđa kojim se koriste narodne mase i klase naroda radi rešavanja velikih istorijskih sukoba. Socijaldemokratija se nikad nije spuštala dotle da se igra vojnih zavera, ona nikad nije isticala u prvi plan vojna pitanja dok nisu postojali uslovi započetog građanskog rata. Ali *sada* su svi socijaldemokrati istakli vojna pitanja ako ne na prvo, a ono na jedno od prvih mesta, stavili su na dnevni red njihovo proučavanje i upoznavanje narodnih masa sa njima. Revolucionarna armija mora praktično primeniti vojna znanja i vojna oruđa za rešavanje čitave dalje sudbine ruskog naroda, za rešavanje prvog, nasušnog pitanja, pitanja slobode.

Socijaldemokratija nije nikada gledala i ne gleda na rat sa sentimentalnog stanovišta. Kategorički osuđujući ratove kao zverske načine rešavanja sporova čovečanstva, socijaldemokratija zna da su ratovi neizbežni dokle se društvo deli na klase, dok postoji eksploatacija čoveka od čoveka. A ako hoćemo da uništimo tu eksploataciju, mi ne možemo izbeći rat koji uvek i svuda započinju same eksploatatorske, vladajuće i ugnjetačke klase. Ima ratova i ratova. Postoji rat — avantura, koji zadovoljava interese dinastije, apetite pljačkaške bande, ciljeve heroja kapitalističkog bogaćenja. Postoji rat — i to je jedini *zakoniti* rat u kapitalističkom društvu — protiv ugnjetača i porobljivača naroda. Samo utopisti ili filistri mogu principijelno osuđivati takav rat. Samo buržoaski izdajnici slobode mogu sada u Rusiji izbegavati taj rat, rat za slobodu naroda. Proletarijat je otpočeo u Rusiji taj veliki oslobodilački rat, on će da ga nastavi, formirajući

sam odrede revolucionarne vojske, pojačavajući odrede vojnika ili mornara koji su prešli na našu stranu, privlačeći seljake, ispunjavajući nove *građane* Rusije, koji se formiraju i kale u vatri građanskog rata, heroizmom i entuzijazmom boraca za slobodu i sreću celog čovečanstva.

I zadatak da se obrazuje revolucionarna vlada isto je tako nov, isto je tako težak i složen kao zadatak da se organizuju vojne snage revolucije. Ali i taj zadatak može i treba da reši narod. I u tom poslu svaki pojedinačni neuspeh izazvaće usavršavanje metoda i sredstava, učvršćivanja i proširivanja rezultata. Treći kongres SDRP Rusije označio je u svojoj rezoluciji opšte uslove rešavanja novog zadatka, — vreme je da se već pristupi pripremanju i pretresanju praktičnih uslova za njegovo ostvarenje. Naša partija ima program — minimum, izrađeni program onih reformi koje je potpuno moguće odmah ostvariti u okviru demokratske (tj. buržoaske) revolucije i koje su proletarijatu neophodne radi njegove dalje borbe za socijalističku revoluciju. Ali u tom programu postoje osnovni zahtevi i zahtevi pojedinačni, koji proističu iz osnovnih ili se podrazumevaju sami po sebi. Pri svakom pokušaju stvaranja privremene revolucionarne vlade važno je istaći baš osnovne zahteve, da bi se celom narodu, čak čitavoj najneprosvećenijoj masi, pokazali u kratkim formulama, u oštrim, jasnim konturama, ciljevi te vlade, njeni opštenarodni zadaci.

Mi mislimo da se može istaći *šest* takvih osnovnih tačaka koje treba da postanu političke parole i najbliži politički program svake revolucionarne vlade, koje treba da pridobiju za nju simpatije naroda i na kojima treba da se usredsredi sva revolucionarna energija naroda kao na najprečem poslu.

Evo tih šest tačaka: 1) opštenarodna ustavotvorna skupština, 2) naoružanje naroda, 3) politička sloboda, 4) puna sloboda ugnjetenih i nepunopravnih naroda, 5) osmočasovni radni dan i 6) seljački revolucionarni komiteti. Razume se, to je samo približan pregled, to su samo *naslovi*, naznake čitavog niza reformi koje treba odmah izvršiti radi toga da bi se izvojevala demokratska republika. Mi ovde ne pretendujemo na iscrpnost. Mi hoćemo samo da konkretno objasnimo svoju misao o važnosti izvesnih osnovnih zadataka. Neophodno je da se revolucionarna vlada trudi da se osloni na najšire narodne slojeve, na mase radničke klase i seljaštva, — bez toga se ona ne može održati, bez revolucionarne aktivnosti masa ona je nula, gore nego nula. Naša je stvar da upozorimo narod na avanturizam gromkih ali besmislenih obećanja (kao što je neposredna „socijalizacija", koju ne razumeju ni oni koji govore o njoj), ističući u isto vreme reforme koje se doista mogu ostvariti u ovom trenutku i koje su doista neophodne za učvršćenje revolucije. Revolucionarna vlada treba da digne „narod" i *organizuje* njegovu revolucionarnu aktivnost. Puna sloboda ugnjetenih naroda, tj. priznanje ne samo njihovog kulturnog nego i političkog samoopredeljenja, obezbeđenja hitnih mera za zaštitu radničke klase (osmo-

časovni radni dan kao prva u nizu tih mera), najzad garantija da će se, bez obzira na interese veleposednika, preduzeti ozbiljne mere u korist seljačke mase — to su, po našem mišljenju, glavne tačke koje treba naročito da podvuče svaka revolucionarna vlada. Mi ne govorimo o prve tri tačke, koje su suviše jasne da bi tražile komentar. Mi ne govorimo o neophodnosti praktičnog ostvarenja reformi na maloj, primera radi da kažemo, od carizma osvojenoj teritoriji — praktično ostvarenje je hiljadu puta važnije od ma kakvih manifesta i teže, razume se, takođe hiljadu puta. Mi skrećemo pažnju samo na to da je potrebno odmah sada hitno i svim sredstvima raširiti pravilnu predstavu o našim opštenarodnim i najbližim zadacima. Treba umeti uputiti narodu — u pravom smislu te reči — ne samo opšti poziv u borbu (to je dovoljno u vreme pre obrazovanja revolucionarne vlade) nego i neposredan poziv za neodložno ostvarenje najosnovnijih demokratskih reformi, za njihovo neodložno, samostalno sprovođenje u život.

Revolucionarna armija i revolucionarna vlada — to su dve strane jedne medalje. To su dve ustanove podjednako neophodne za uspeh ustanka i učvršćenje njegovih plodova. To su dve parole koje je preko potrebno istaći i objasniti kao jedino dosledne revolucionarne parole. Kod nas sada ima mnogo ljudi koji sebe nazivaju demokratima. No mnogo je zvanih, ali malo izabranih. Ima mnogo pričalica u „ustavnodemokratskoj partiji", ali u famoznom „društvu", među predstavnicima tobožnjeg demokratskog zemstva,*) malo ima *istinskih* demokrata, tj. ljudi koji su iskreno za punu vlast naroda, koji su sposobni da se bore na život i smrt protiv neprijatelja narodnog suvereniteta, protiv branilaca carskog samodržavlja.

Radničkoj klasi nije svojstven onaj kukavičluk, ona licemerna neodlučnost kojima se odlikuje buržoazija kao klasa. Radnička klasa može i mora biti potpuno dosledan demokrata. Radnička klasa je svojom krvlju prolivenom na ulicama Petrograda, Rige, Libave, Varšave, Loda, Odese, Bakua i mnogih drugih gradova dokazala svoje pravo na ulogu avangarde u demokratskoj revoluciji. Ona mora biti na visini te velike uloge i u odlučnom momentu koji preživljavamo. Svesni predstavnici proletarijata, članovi SDRPR, moraju — ni za trenutak ne zaboravljajući svoj socijalistički cilj, svoju klasnu i partijsku samostalnost — izići pred čitav narod sa naprednim demokratskim parolama. Za nas, za proletarijat, demokratska revolucija je samo prvi stupanj ka punom oslobođenju rada

*) *Zemstvo* krnja mesna (zemska) samouprava u centralnim ruskim gubernijama, uvedena reformom 1864. godine. Kompetencije zemstva su bile svedene isključivo na lokalne privredno-administrativne funkcije, a njihova aktivnost nalazila se pod kontrolom gubernatora i ministra unutrašnjih poslova. Istaknutu ulogu u zemstvu igrale su liberalne spahije i buržuji. S obzirom na tendencije za proširenje prava ovih organa, carska vlada je 1890. godine izdala uredbu kojom su ta prava još više ograničena. Ova uredba je bila na snazi do 1917. godine. — Prim. red.

od svake eksploatacije, ka velikom socijalističkom cilju. I zato mi utoliko pre moramo proći taj prvi stupanj, moramo se utoliko odlučnije razračunavati s neprijateljima narodne slobode, moramo utoliko glasnije propagirati parole dosledne demokratije: revolucionarna armija i revolucionarna vlada.

Пролетарий, br. 7,
10. jula (27. juna) 1905.

Сочинения В. И. Ленина,
4 изд., т, 8, стр. 524—532.

RUSKI CAR TRAŽI ZAŠTITU OD SVOG NARODA KOD TURSKOG SULTANA

Strana štampa svih zemalja i svih partija puna je vesti, telegrama, članaka povodom prelaska jednog dela brodova crnomorske flote na stranu ruske revolucije. Novine ne nalaze reči da izraze svoje zaprepašćenje, da dadu dovoljno snažnu karakteristiku sramote do koje je dovela sebe carska vlada.

Vrhunac te sramote bila je *molba carske vlade Rumuniji i Turskoj da joj pruže policijsku pomoć* protiv pobunjenih mornara! Eto kada je izbilo na videlo da su „unutrašnji Turci" strašniji za ruski narod od bilo kakvih „spoljnih Turaka". Turski sultan treba da zaštiti carsko samodržavlje od ruskog naroda; — car ne može da se osloni na ruske vojne snage, i moli strane sile za pomoć. Teško se može zamisliti bolji dokaz potpunog kraha carske vlasti. Teško se može naći bolji materijal da se vojnicima ruske vojske objasni njihova uloga.

Evo šta piše list „Tajms" u uvodnom članku od 4. jula (po novom kalendaru); — treba napomenuti da je to jedan od najboljih i najobaveštenijih listova u celom svetu, organ konzervativne engleske buržoazije, koji čak naše „osvoboždence"*) smatra preterano radikalnim, koji simpatiše „šipovce" itd. Jednom rečju, ovaj list niko ne može osumnjičiti da preuveličava snage i značaj ruske revolucije.

„Nemoć ruske vlade na moru" — piše „Tajms" — „našla je frapantnu potvrdu u noti koju je ona, kako javljaju, uputila *Porti* (tj. *turskoj* vladi) i *rumunskoj* vladi. U toj noti ruska vlada moli pomenute države da pobunjene mornare ruske mornarice smatraju običnim zločincima i upozorava ih da su u protivnom moguće međunarodne komplikacije. Drugim rečima, carska vlada se dotle ponizila da preklinje *turskog sultana* i *rumunskog kralja* da budu tako dobri i da mesto nje izvrše onaj policijski posao koji ona sama nije u stanju da izvrši za sebe. Ostaje da se pričeka da li će *Abdul*

---

*) *Освобождение* („Oslobođenje") — dvonedeljni časopis buržoaskih liberala; izlazio je u inostranstvu od 1902. do 1905. godine u redakciji P. V. Struvea. Od januara 1904. je organ liberalno-monarhističkog „Saveza oslobođenja" čiji su pripadnici dobili naziv „osvoboždenci". — Prim. red.

Hamid blagoizvoleti da ruskom caru pruži pomoć ili ne za koju ga je molio. Dosada jedini rezultat ustanka mornara sa gledišta njegovog uticaja na turske vlasti bio je taj da ih je podstakao da vrše stroži nadzor nego obično; pri tome je prva žrtva toga nadzora bio u subotu ruski brod obalske odbrane na kome je uveče, pošto se već bilo smrklo, ulazio u Bosfor *ruski ambasador*. Turci su ispalili na taj brod manevarski metak. Pre godinu dana Turci teško da bi se usudili da na taj način realizuju ovaj nadzor. A što se tiče rumunske vlade, ona je postupila pravilno, ignorišući molbu da pobunjene smatra za zločince. To je, razume se, i trebalo očekivati od vlade jedne nacije koja poštuje samu sebe. Rumunska vlada naredila je da se „Potemkinu" ne daju ni namirnice ni ugalj, ali je obavestila njegovih 700 mornara da će oni, ako se i iskrcaju na obalu Rumunije, biti smatrani samo kao strani dezerteri".

Dakle, rumunska vlada nije nipošto na strani revolucije, ni pomena o tome! Ali ona ipak ne želi da se ponizi do policijske službe caru cele Rusije, koga svi mrze i preziru. Ona odbija carevu molbu. Ona postupa onako kako samo može postupati vlada *„nacije koja poštuje sebe"*.

Eto kako govore sada u Evropi o ruskoj carskoj vladi, kako govore ljudi koji su se još juče klanjali „velikom i moćnom monarhu".

Sada se i u nemačkim novinama može naći potvrda te nečuvene sramote samodržavlja. „Frankfurtskim novinama"[32]) telegrafišu iz *Carigrada* 4. jula po novom kalendaru: „Ruski ambasador Zinovjev predao je juče turskoj vladi notu petrogradskog kabineta, u kojoj se saopštava da se oko 400 ruskih mornara, pošto su potopili jednu krstaricu, spaslo prekjuče na jedan engleski trgovački brod, koji je išao u pravcu Carigrada. Ruski poslanik zahteva od Turske da bezuslovno zadrži taj trgovački brod pri njegovom prolazu kroz Bosfor, a isto tako da *uhapsi i zadrži* pobunjene ruske mornare. Turska vlada je iste večeri sazvala vanrednu sednicu saveta ministara, koji je razmatrao rusku notu. Turska je odgovorila ruskoj ambasadi da je izvršenje njenog zahteva *nemoguće*, jer po međunarodnom pravu Turska nema pravo policijskog nadzora nad brodovima koji plove pod engleskom zastavom čak ni onda kad se ti brodovi nalaze u turskim lukama. Osim toga, između Rusije i Turske nema sporazuma o ekstradiciji zločinaca.

Turska je odgovorila „hrabro" — primećuje tim povodom nemački list. Turci ne žele da budu careve policijske sluge!

Javljaju takođe da je rumunska vlada, kada je minonosac „Stremiteljni",*) sa nekoliko drugih ratnih brodova došao u Konstancu (Rumunija) u potrazi za „Potemkinom", skrenula pažnju ruskim vlastima da u rumunskim vodama održavaju red rumunska vojska

*) Na „Stremiteljnom", kažu, nema mornara. Skoro sva posada sastoji se isključivo od oficira. Aristokratija protiv naroda. *Red.*

i rumunska policija čak i u slučaju da se „Potemkin" još nalazi u rumunskim vodama.

Prema tome, umesto da „Potemkin" uznemirava strane brodove (čime je carsko samodržavlje plašilo Evropu), sada se na njih sručuju svakog časa neprijatnosti od ruske flote. Englezi su revoltirani što je njihov brod „Granley" zadržan i pretresen u Odesi. Nemci negoduju na glasove da će Turci zaustaviti i pretresti, na molbu Rusa, nemački brod „Pera", koji plovi iz Odese u Carigrad. Možda pod takvim okolnostima Rusija neće moći tako lako dobiti od Evrope pomoć protiv ruskih revolucionara. O pitanju pružanja takve pomoći diskutuju mnoge strane novine, ali većinom dolaze do zaključka da nije stvar Evrope da pomaže caru da se bori protiv „Potemkina". U nemačkom listu *Berliner Tageblatt* pojavila se vest da je ruska vlada uputila molbu velikim silama da pošalju svoje ratne brodove iz Carigrada u Odesu, da joj pomognu da uspostavi red! Koliko je ta vest tačna (neke druge novine je demantuju), pokazaće bliska budućnost. Jedno je nesumnjivo: da je prelazak „Potemkina" na stranu ustanka učinio prvi korak ka pretvaranju ruske revolucije u međunarodnu snagu, suočavajući je lice u lice sa evropskim državama.

Tu okolnost ne treba zaboravljati pri ocenjivanju vesti koju saopštava g. *Leru* u telegramu od 4.VII po novom kalendaru iz Petrograda pariskom listu *Le Matin*[33]): „U čitavom tom događaju sa „Potemkinom" — piše on — „iznenađuje kratkovidost ruskih vlasti, ali isto tako ne možemo a da ne istaknemo nedostatke u *organizaciji revolucije*. Revolucija zadobija oklopnjaču — događaj neviđen u istoriji! — ne znajući u isto vreme šta s njom da radi".

Tu, nesumnjivo, ima veliki deo istine. Mi smo neosporno, krivi zbog organizovanosti revolucije. Mi smo krivi zbog slabe svesti nekih socijaldemokrata u pogledu neophodnosti da se organizuje revolucija, da se ustanak uvrsti u red neodložnih praktičnih zadataka, da se propagira neophodnost privremene revolucionarne vlade. Mi smo zaslužili prekore koje nama, revolucionarima, sada čine buržoaski pisci zbog rđave organizacije revolucionarnih funkcija.

No da li je taj prekor zaslužila oklopnjača „Potemkin" — mi ne možemo reći. Možda je posada baš imala za cilj da se pojavi u luci jedne evropske države? Zar ruska vlada nije krila od naroda vesti o događajima u crnomorskoj floti sve dok „Potemkin" nije slobodno krenuo u Rumuniju? I u Rumuniji revolucionarna oklopnjača je predala konzulima proklamaciju sa objavom rata carskoj floti, sa potvrdom da prema neutralnim brodovima neće izvršiti nikakve neprijateljske akcije. *Ruska revolucija saopštila je Evropi da je stupila u otvoreni rat sa ruskim carizmom.* Stvarno, ruska revolucija time čini pokušaj da istupi u ime nove revolucionarne vlade Rusije. Nema sumnje, to je samo prvi, slabi pokušaj, ali svaki je početak težak, kaže poslovica.

Prema poslednjim vestima, „Potemkin" je došao u Feodosiju, tražeći namirnice i ugalj. Stanovništvo grada se buni. Radnici za-

htevaju da se udovolji molbi revolucionarne oklopnjače. Opštinsko veće donosi odluku da ne da ugalj ali da dâ namirnice. Čitav Jug Rusije se uzbunio kao nikad pre toga. Broj žrtava građanskog rata u Odesi dostiže cifru od 6.000 ljudi. Telegrafišu da je vojni sud streljao 160 pobunjenika, da je iz Petrograda izdato naređenje *„da se bude bez milosti!“* Ali vojska je nemoćna, vojska je sama nepouzdana. U fabričkim predgrađima Odese metež ne prestaje. Prošle noći (između 4. i 5. jula po novom kalendaru) poginulo je 35 ljudi. Veliki deo trupa je, po naređenju general-gubernatora, izveden iz grada zato što je *u vojsci otkriveno ozbiljno odsustvo discipline.* U Nikolajevu i Sevastopolju došlo je do pobune u državnim arsenalima. U Sevastopolju je ubijeno 13 ljudi. U pet srezova Hersonske gubernije plamte seljački ustanci. *U toku poslednja četiri dana poginulo je oko 700 seljaka.* „Počinje, po svemu sudeći“ — tako glasi telegram iz Odese u London od 5.VII po novom kalendaru — „borba na život i smrt između naroda i buržoazije.“

Da, prava borba za slobodu, borba na život i smrt tek počinje. Revolucionarna oklopnjača još nije rekla svoju poslednju reč. Živela revolucionarna armija! Živela revolucionarna vlada!

Пролетарий, br. 7,
10. jula (27. juna) 1905.

Сочинения В. И. Ленина,
4 изд., т. 8, стр. 533—537.

IZ ODBRANE U NAPAD

Specijalni dopisnik solidnog konzervativnog lista *Temps* telegrafisao je svome listu 21 (8) septembra iz Petrograda:

„Pretprošle noći grupa od 70 lica napala je centralni zatvor u Rigi, presekla telefonske linije i pomoću lestvica od užeta preskočila u zatvorsko dvorište, gde su posle žestokog okršaja poginula dva zatvorska čuvara a tri teško ranjena. Demonstranti su onda oslobodili dva politička osuđenika koji su se nalazili pod vojnim sudom i očekivali smrtnu presudu. Za vreme gonjenja demonstranata, kojima je pošlo za rukom da pobegnu, osim dvojice, koji su bili uhapšeni, poginuo je jedan agent i ranjeno je nekoliko policajaca".

Dakle, stvar ipak kreće napred! Naoružavanje, uprkos neverovatnim teškoćama, koje nikakvo pero ne može opisati, ipak napreduje. Individualni teror, to čedo intelektualske slabosti, pripada već prošlosti. Umesto da se troše desetine hiljada rubalja i ogromna količina revolucionarnih snaga na ubijanje kakvog Sergeja (koji je revolucionisao Moskvu možda bolje nego mnogi revolucionari), na ubijanje „u ime naroda", — umesto toga počinju vojne akcije *zajedno sa narodom.* Eto kada se pioniri oružane borbe ne samo na rečima nego i na delu stapaju s masom, staju na čelo grupica i odreda proletarijata, vaspitavaju ognjem i mačem *desetine narodnih vođa* koji će sutra, na dan radničkog ustanka, umeti da ga pomognu svojim iskustvom i svojim herojizmom hiljadama i desetinama hiljada radnika.

Pozdrav herojima revolucionarnog riškog odreda! Neka njihov uspeh posluži kao podsticaj i uzor socijaldemokratskim radnicima u celoj Rusiji. Živeli prvoborci narodne revolucionarne armije!

Pogledajte kakvim je uspehom, čak sa čisto vojničkog gledišta, krunisan pothvat Rižana. Neprijatelj je imao tri mrtva i, verovatno, 5—10 ranjenih. Naši gubici: svega dva, verovatno, ranjena, i zato zarobljena od neprijatelja. Naši trofeji: dvojica revolucionarnih vođa otetih iz zarobljeništva. Pa to je sjajna pobeda! To je prava pobeda posle borbe sa naoružanim do zuba neprijateljem. To više nije zavera protiv neke omrznute ličnosti, to nije akt osvete, očajnički ispad, nije prosto „zastrašivanje", ne, to je promišljeni i pripremljeni, proračunati sa gledišta odnosa snaga, početak akcije odreda

revolucionarne armije. Broj takvih odreda od 25 do 75 ljudi može se u svakom većem gradu, a često i u predgrađima većih gradova, popeti na nekoliko desetaka. Radnici će na stotine poći u te odrede; treba samo odmah pristupiti širokom propagiranju te ideje, formiranju tih odreda, njihovom snabdevanju svim mogućim vrstama oružja, počev od noževa i revolvera pa sve do bombi, treba pristupiti vojnoj obuci i vojničkom vaspitanju tih odreda.

Na sreću, prošla su ona vremena kada su zbog toga što nije bilo revolucionarnog naroda revoluciju „pravili" revolucionarni pojedinci — teroristi. Bomba nije više oružje pojedinaca — „bombaša". Ona postaje *neophodni sastavni deo narodnog naoružanja.* Sa menjanjem vojne tehnike menjaju se i moraju se menjati metodi i načini ulične borbe. Mi svi sada proučavamo (i dobro činimo što proučavamo) građenje barikada i veštinu njihove odbrane. Ali zbog te korisne stare veštine ne treba zaboravljati najnovije korake koje je učinila vojna tehnika. Napredak u upotrebi eksploziva uneo je niz novina u artiljerijsku tehniku. Japanci su se pokazali jači od Rusa dêlom i zato što su umeli daleko bolje da upotrebljavaju eksploziv. Široka primena najjačih vrsta eksploziva jeste jedna od vrlo karakterističnih osobina poslednjeg rata. I ti, sada opšte priznati u celom svetu, majstori ratovanja, Japanci, prešli su takođe na *ručnu bombu,* kojom su se izvanredno dobro služili protiv Port Artura. Učimo se od Japanaca! Nemojmo padati duhom zbog teških neuspeha koji prate pokušaje masovnog prevoza oružja. Nikakvi neuspesi neće slomiti energiju ljudi koji osećaju i na delu vide tesnu vezu između sebe i revolucionarne klase, koji su svesni da se za njihove najbliže ciljeve borbe sada doista digao ceo narod. Izrađivanje bombi moguće je svuda i na svakom mestu. Bombe se sada u Rusiji izrađuju u znatno širim razmerama nego što zna svaki od nas (a svakom članu socijaldemokratske organizacije poznat je sigurno ne jedan primer osnivanja radionica). To se čini u neuporedivo širim razmerama nego što to zna policija (a ona zna, sigurno, više nego revolucionari u pojedinim organizacijama). Nikakva sila neće se moći suprotstaviti odredima revolucionarne armije koji se budu naoružali bombama, koji će jedne lepe noći izvršiti nekoliko onakvih napada kao što je bio riški, za kojima će ustati — ovo poslednje je glavni uslov — stotine hiljada radnika, koji nisu zaboravili „mirni" 9. januar i koji strašno žude za *oružanim* 9. januarom.

Ka tome očigledno idu stvari u Rusiji. Udubite se u te vesti legalnih novina o bombama, nađenim u kotaricama mirnih parobrodskih putnika. Pročitajte pažljivo te vesti o *stotinama* napada na vojna lica i policajce, o *desetinama* ubijenih na mestu, o desetinama teško ranjenih u toku poslednja dva meseca. Čak dopisnici izdajničkog buržoaskog „Oslobođenja" koje se bavi osuđivanjem „bezumne" i „zločinačke" propagande oružanog ustanka, priznaju da tragični događaji nikad još nisu bili tako blizu kao sad.

Dakle, na posao, drugovi! Neka svako bude na svom mestu. Neka svaka radnička grupa pamti da događaji, ako ne danas a ono sutra, mogu zatražiti od njih da uzmu rukovodećeg učešća u poslednjem i odlučnom boju.

Пролетарий, br. 18.
26 (13) septembra 1905.

Сочинения В. И. Ленина, 4 изд., т. 9, стр. 257–259.

KRVAVI DANI U MOSKVI[34])

Ženeva, 10. oktobra (27. IX) 1905.

Novi plamen radničkog ustanka jeste masovni štrajk i ulična borba u Moskvi. U prestonici je 9. januara zagrmeo prvi grom revolucionarne akcije proletarijata. Taj grom je odjeknuo po celoj Rusiji, digavši sa dotle neviđenom brzinom preko milion proletera u džinovsku borbu. Za Petrogradom su pošle periferijske oblasti, gde je nacionalno ugnjetavanje povećalo ionako nepodnošljiv politički pritisak. Riga, Poljska, Odesa, Kavkaz pretvorili su se redom u ognjišta ustanka, koji je rastao u dubinu i širinu iz meseca u mesec, iz nedelje u nedelju. Sada je na red došao centar Rusije, srce „istinski ruskih" oblasti koje su svojom stabilnošću najduže budile nežnost u dušama reakcionara. Čitav niz okolnosti objašnjava tu relativnu stabilnost, tj. zaostalost centra Rusije: i nerazvijenije forme krupne industrije koja je obuhvatila ogromne radničke mase, ali je manje raskinula vezu sa zemljom, manje koncentrisala proletere u intelektualnim centrima; i velika udaljenost od inostranstva; — i odsustvo nacionalnih razmirica. Radnički pokret, koji je sa tako ogromnom snagom došao do izražaja još 1885—1886. godine, kao da je zamro za dug niz godina, i napori socijaldemokrata razbijali su se desetinama i stotinama puta o otpor naročito teških lokalnih uslova rada.

Ali najzad se i centar pokrenuo. Ivanovo-voznesenski štrajk[35]) pokazao je neočekivano visoku političku zrelost radnika. Vrenje u čitavoj centralnoj industrijskoj oblasti nastavljalo se, neprekidno se pojačavajući i šireći posle toga štrajka. Sada je to vrenje počelo da se izliva napolje, počelo je da se pretvara u ustanak. Nesumnjivo, plamen su još zaoštrili revolucionarni moskovski studenti, donevši rezoluciju potpuno analognu petrogradskoj, u kojoj žigošu Državnu dumu i pozivaju u borbu za republiku, za formiranje privremene revolucionarne vlade. „Liberalni" profesori, koji su nedavno izabrali vrlo liberalnog rektora, famoznog gospodina Trubeckoga, zatvorili su univerzitet pod pritiskom policijskih pretnji: bojali su se, po njihovim rečima, ponavljanja tifliske klanice među zidinama univerziteta.[36]) Oni su ubrzali samo prolivanje krvi na ulicama, van univerziteta.

Koliko možemo suditi na osnovu kratkih telegrafskih vesti stranih novina, tok događaja u Moskvi bio je „običan", tako reći, normalan posle 9. januara. Stvar je počela štrajkom slagača, koji se brzo razrastao. U subotu, 24. septembra (7. oktobra), nisu više radili štamparije, tramvaji, fabrike duvana. Očekivao se generalni štrajk fabričkih i železničkih radnika. Uveče su održane velike demonstracije, u kojima su učestvovali, pored slagača, i radnici drugih profesija, studenti i ostali. Kozaci i žandarmi mnogo puta su rasterivali demonstrante, ali oni su se ponovo okupljali. Ranjeno je mnogo policajaca. Demonstranti su bacali kamenje i pucali iz revolvera. Oficir, koji je komandovao žandarmima, teško je ranjen. Ubijen je jedan konjički oficir, jedan žandarm itd.

Štrajku su se u subotu pridružili pekari.

U subotu 25. septembra (8. oktobra) događaji su odmah dobili preteći obrt. Od 11 časova pre podne otpočelo je skupljanje radnika na ulicama, naročito na Strasnom bulevaru i drugim mestima. Gomila je pevala Marseljezu. Tipografski radnici, koji su odbili da štrajkuju, bili su razbijeni. Kozacima je polazilo za rukom da rasturaju demonstrante tek posle vrlo upornog otpora.

Pred Filipovljevom radnjom, pored kuće general-gubernatora, sakupila se gomila od oko 400 ljudi, pretežno pekarskih pomoćnika. Kozaci su napali gomilu. Radnici su prodrli u kuće, popeli se na krovove i otuda zasuli kozake kamenjem. Kozaci su pucali na krov i, pošto nisu mogli oterati radnike, pribegli su pravilnoj opsadi. Kuća je bila opkoljena, odred policije i dve čete grenadira izvršili su zaobilazni pokret, prodrli u kuću sa stražnje strane i na kraju krajeva zauzeli i krov. Uhapšena su 192 pekarska pomoćnika. Osam uhapšenih je ranjeno; dva radnika su poginula (ponavljamo, to su isključivo telegrafske vesti stranih novina koje su, razume se, daleko od istine i daju samo približnu sliku o razmerama borbe). Jedan ozbiljan belgijski list navodi vest da su nastojnici zgrada bili revnosno zauzeti čišćenjem ulica od tragova krvi; ta mala pojedinost, kaže list, govori više o ozbiljnosti borbe nego dugački izveštaji.

O klanici u Tverskoj ulici bilo je, izgleda, dozvoljeno pisati u petrogradskim novinama. Ali već sutradan cenzura se uplašila publiciteta. Od ponedeljka, 26. septembra (9. oktobra), zvanične depeše su javljale da nikakvih ozbiljnih nemira u Moskvi nije bilo. Ali su telefonom redakcijama petrogradskih listova stigle drukčije vesti. Gomila se, prema tim vestima, opet sakupila pred kućom general-gubernatora. Okršaji su bili oštri. Kozaci su pucali u više mahova. Kada su sjahali radi otvaranja vatre, njihovi konji su pogazili mnogo naroda. Pred veče gomile radnika sa revolucionarnim povicima, sa razvijenim crvenim zastavama ispunjavale su bulevare. Gomila je razbijala pekarske radnje i prodavnice oružja. Na kraju krajeva policija je rasterala gomilu. Ima mnogo ranjenih. Centralni telegraf čuva četa vojnika. Štrajk pekara pretvorio se u generalni. Vrenje među studentima još raste, skupovi postaju još mnogobrojniji i revolucionarniji. Petrogradski dopisnik „Tajmsa" javlja o pro-

klamacijama u Petrogradu koje zovu u borbu, o vrenju među tamošnjim pekarskim radnicima, o zakazivanju demonstracija za subotu 1 (14) oktobra, o krajnjoj uznemirenosti javnosti.

Ma koliko da su ovi podaci oskudni, oni nam ipak pružaju mogućnost da izvedemo zaključak da izbijanje ustanka u Moskvi, u poređenju s drugima, ne predstavlja kulminacionu tačku pokreta. Nema ni akcija unapred pripremljenih i dobro naoružanih revolucionarnih odreda, ni prelaska na stranu naroda makar nekih vojnih jedinica, ni široke upotrebe „novih" vidova narodnog oružja, bombi [koje su u Tiflisu 2. septembra (9. oktobra) izazvale takvu paniku među kozacima i vojnicima]. Kad ne postoji neki od tih uslova, nije moguće računati ni na naoružanje velikog broja radnika ni na pobedu ustanka. Značaj moskovskih događaja, kao što smo već istakli, jeste u nečem drugom: oni označavaju borbeno krštenje velikog centra, ulazak jedne ogromne industrijske oblasti u ozbiljnu borbu.

Ustanak u Rusiji ne ide i, razume se, ne može ići naviše ujednačeno i pravilno. U Petrogradu 9. januara dominantna crta bio je brzi jednodušni pokret džinovskih masa, koje nisu bile naoružane i nisu išle u borbu, ali su dobile veliki borbeni nauk. U Poljskoj i na Kavkazu pokret se odlikuje ogromnom upornošću, relativno čvršćom upotrebom oružja i bombi od strane stanovništva. U Odesi je karakteristična crta bio prelazak jednog dela vojske na stranu ustanka. U svim slučajevima i uvek pokret je bio u osnovi proleterski i nerazdvojno sliven sa masovnim štrajkom. U Moskvi je pokret protekao u istim okvirima kao i u čitavom nizu drugih, manjih industrijskih centara.

Pred nama se prirodno postavlja pitanje: da li će se revolucionarni pokret zaustaviti na tom, već dostignutom stadijumu razvitka, koji je postao „običan" i poznat, ili će se podići na viši stupanj? Ako je samo moguće upuštati se u ocenjivanja tako složenih i ogromnih događaja kao što su događaji ruske revolucije, mi ćemo neminovno doći sa neizmerno većom verovatnoćom do drugog odgovora na pitanje. Istina, i ova, već naučena, ako se tako može reći, forma borbe — partizanski rat, neprekidni štrajkovi, iznuravanje neprijatelja napadima i uličnim borbama sad na jednom sad na drugom kraju zemlje — i ova forma borbe dala je i daje najozbiljnije rezultate. Nijedna država ne može izdržati *à la longue**) tu upornu borbu, koja zaustavlja industrijski život, unosi potpunu demoralizaciju u birokratiju i vojsku, seje nezadovoljstvo stanjem stvari u svim krugovima naroda. Utoliko je manje sposobna ruska carska vlada da izdrži takvu borbu. Mi možemo biti potpuno uvereni da će uporno nastavljanje borbe čak samo u onim oblicima koje je već stvorio radnički pokret neminovno dovesti do kraha carizma.

Ali krajnje je neverovatno da će se revolucionarni pokret u današnjoj Rusiji zaustaviti na stupnju koji je sada dostigao. Na-

*) dugo. *Red.*

protiv, sve govori pre u prilog mišljenja da je to samo jedan od početnih stupnjeva borbe. Sve posledice sramnog i katastrofalnog rata još se ni iz daleka nisu pokazale na narodu. Ekonomska kriza u gradovima i glad u selima strašno povećavaju ogorčenje. Ruska armija u Mandžuriji, sudeći po svim obaveštenjima, raspoložena je krajnje revolucionarno, i vlada se boji da je vrati, a ne vratiti armiju nije moguće, pod pretnjom novih i još ozbiljnijih ustanaka. Politička agitacija u radničkoj sredini i među seljacima nikada se u Rusiji nije vršila tako široko, tako planski i tako duboko kao sada. Komedija Državne dume neizbežno donosi sa sobom nove poraze za vladu, novo ogorčenje među stanovništvom. Ustanak je na naše oči strašno porastao za nekih desetak meseci, i nije fantazija, nije lepa želja, već neposredan i neizbežan zaključak iz činjenica masovne borbe — zaključak o tome da će se ustanak ubrzo podići na novi, viši stupanj kad u pomoć gomili priteknu borbeni odredi revolucionara ili pobunjene vojne jedinice, kad oni pomognu masama da dobiju oružje, kad snažno pokolebaju redove „carske" (još carske, ali već ni iz daleka potpuno carske) vojske, kad ustanak dovede do ozbiljne *pobede*, od koje carizam neće moći da se oporavi.

Carska vojska odnela je pobedu nad radnicima u Moskvi. Ali ta pobeda nije oslabila pobeđene, nego ih je samo jače ujedinila, probudila u njima još veću mržnju, više ih približila praktičnim zadacima ozbiljne borbe. To je jedna od onih pobeda koje ne mogu a da ne pokolebaju redove pobedilaca. Vojska tek sada počinje da saznaje, i da saznaje ne na osnovu upoznavanja sa zakonom nego na osnovu svoga iskustva, da je mobilišu jedino i isključivo radi borbe protiv „unutrašnjeg neprijatelja". Rat s Japanom je završen. Ali mobilizacija se nastavlja, mobilizacija *protiv revolucije*. Za nas nije strašna *takva* mobilizacija, mi se nećemo pobojati da je pozdravimo, jer ukoliko bude veći broj vojnika pozvanih u sistematsku borbu protiv naroda, utoliko će se brže vršiti političko i revolucionarno vaspitavanje tih vojnika. Mobilišući sve nove i nove vojne jedinice radi rata protiv revolucije, carizam odlaže rasplet, ali to odlaganje nama najviše koristi, jer u tom dugotrajnom partizanskom ratu proleteri uče da ratuju, a vojska se neizbežno uvlači u politički život, i krik toga života, borbeni poklič mlade Rusije prodire čak u hermetički zatvorene kasarne, budi i one najneprosvećenije, najzaostalije i najugnjetenije.

Plamen ustanka još jedanput je ugušen. Još jedanput: živeo ustanak!

Prvi put štampano 1926.
u knjizi: *Ленинский сборник V.*

Сочинения В. И. Ленина, 4 изд., т. 9, стр. 308—313.

BORBENOM KOMITETU PRI PETROGRADSKOM KOMITETU

16. oktobra 1905. godine.

Dragi drugovi! Vrlo sam Vam zahvalan na pošiljci 1) izveštaja Borbenog komiteta i 2) memoara o pitanju organizacije pripreme ustanka + 3) sheme organizacije. Pročitavši te dokumente[37]), smatrao sam za dužnost da se obratim neposredno Borbenom komitetu radi drugarske razmene mišljenja. Ne treba ni govoriti da o praktičnoj organizaciji stvari ne mogu da donosim zaključke; da se čini sve što je moguće u teškim ruskim prilikama, u to ne može biti sumnje. Ali, sudeći na osnovu dokumenata, preti opasnost da se stvar izrodi u kancelarisanje. Sve te sheme, svi ti planovi organizacije Borbenog komiteta stvaraju utisak papirnatog administriranja — oprostite što sam ovako otvoren, ali se nadam da mi nećete prebaciti da želim da cepidlačim. U ovakvim stvarima najgore su sheme i prepirke i razgovori o funkcijama Borbenog komiteta i o njegovim pravima. Tu je potrebna pomamna energija i opet energija. Ja s užasom, doista s užasom, vidim da se o bombama govori *više od pola godine* i nijedna nije napravljena! A još učeni ljudi... Idite među omladinu, gospodo, to je jedino spasavajuće sredstvo. Inače ćete, boga mi, zakasniti (to po svemu vidim) i imaćete „učene" elaborate, planove, crteže, sheme, izvanredne recepte, ali ćete biti bez organizacije, bez žive stvari. Idite među omladinu. Osnivajte *odmah* borbene odrede svuda i na svakom mestu — i među studentima, *i naročito među radnicima* itd., itd. Neka se odmah organizuju odredi od 3 do 10, do 30 i više ljudi. Neka se odmah naoružavaju sami, kako ko može, ko revolverom, ko nožem, ko krpom s petrolejom za potpaljivanje itd. Neka ti odredi odmah biraju svoje rukovodioce i neka se *povezuju*, po mogućnosti, sa Borbenim komitetom pri Petrogradskom komitetu. Ne tražite nikakve formalnosti, pljunite, za ime hrista, na sve sheme, pošaljite, tako vam boga, sve „funkcije, prava i privilegije" do sto đavola. Ne zahtevajte obavezno učlanjenje u SDRPR — to bi bio apsurdan zahtev za oružani ustanak. Ne odbijajte da se povezujete sa svakom grupom, makar od tri čoveka, samo pod jednim uslovom — da bude pouzdana u pogledu policije i da je spremna da se tuče sa carskom vojskom. Neka se grupe koje to žele učlanjuju u SDRPR ili neka se pridružuju SDRPR, to je odlično; ali ja bih svakako smatrao greškom da se to *zahteva*.

Uloga Borbenog komiteta pri Petrogradskom komitetu treba da se sastoji u *pomaganju* tim odredima revolucionarne armije, on treba da služi kao „biro" za vezu itd. Vaše će *usluge* svaki odred rado primiti, ali ako u *takvoj stvari* počnete sa shemama i govorima o „pravima" Borbenog komiteta, upropastićete celu stvar, uveravam vas, upropastićete nepovratno.

Tu se treba služiti širokom propagandom. Neka 5—10 ljudi obiđu nedeljno *stotine* radničkih i studentskih grupa, neka uđu svuda gde je to samo moguće i neka svuda iznesu jasan, kratak neposredan i jednostavan plan: formirajte odmah odred, naoružajte se čime možete, radite iz svih snaga, mi ćemo vam pomoći čime možemo, ali *ne čekajte na nas,* radite sami.

Težište je u takvoj stvari inicijativa mase sitnih grupa. One će učiniti sve. Bez njih je sav vaš Borbeni komitet ništa. Ja sam spreman da merim produktivnost rada Borbenog komiteta brojem takvih odreda s kojima je povezan. Ako kroz 1—2 meseca Borbeni komitet ne bude imao u Petrogradu minimum 200—300 odreda, onda je to mrtvi Borbeni komitet. Onda ga treba sahraniti. Ne stvoriti sada, kada sve vri, stotine odreda — znači stajati van života.

Propagandisti treba da daju svakom odredu kratke i vrlo jednostavne recepte za izradu bombi, najelementarnije objašnjenje o celom sistemu radova, a zatim da prepuste čitavu delatnost njima samima. Odredi treba da *odmah* otpočnu vojnu obuku u neposrednim akcijama, i to odmah. Jedni će se odmah poduhvatiti da ubiju špijuna, da dignu u vazduh policijski kvart, drugi — da izvrše napad na banku radi konfiskovanja sredstava za ustanak, treći će izvršiti neki manevar ili će skicirati planove itd. Ali obavezno treba odmah učiti na delu: ne bojte se tih probnih napada. Oni se, naravno, mogu izroditi u krajnost, ali to je nevolja sutrašnjeg dana, a danas je nevolja naša inertnost, naše doktrinarstvo, učena nepokretnost, staračkí strah od inicijative. Neka svaki odred sam uči makar i na premlaćivanju policajaca: desetine žrtava će se obilato isplatiti time što će dati stotine iskusnih boraca koji će sutra povesti za sobom stotine hiljada.

Čvrsto vam stežem ruku, drugovi, i želim vam uspeha. Svoje gledište ja vam nipošto ne nameću, ali smatram za dužnost da dam svoj *savetodavni* glas.

Vaš *Lenjin*

Prvi put objavljeno 1926. u knjizi: *Ленинский сборник V.*

Сочинения В. И. Ленина, 4 изд., т. 9, стр. 315—317.

POLITIČKI ŠTRAJK I ULIČNE BORBE U MOSKVI

Revolucionarni događaji u Moskvi — to je prva munja oluje koja je osvetlila novo bojište. Donošenje zakona o Državnoj dumi i sklapanje mira obeležili su novu fazu ruske revolucije. Liberalna buržoazija, već zamorena upornom borbom radnika i uznemirena priviđenjem „neprekidne revolucije", uzdahnula je s olakšanjem i radosno dograbila milostinju koja joj je bačena. Na čitavoj liniji otpočela je borba protiv ideje bojkota, započeo je očigledni zaokret liberalizma udesno. Na žalost, čak među socijaldemokratima su se našli nepostojani ljudi (u taboru novoiskrovaca) koji su bili spremni da pod izvesnim uslovima podrže te buržoaske izdajnike revolucije, koji su bili spremni da Državnu dumu „uzmu ozbiljno". Događaji u Moskvi, nadamo se, učiniće da se malodušni zastide, a onima koji sumnjaju pomoći će da pravilno ocene stanje stvari na novom bojištu. I snovi anemičnih intelektualaca o mogućnosti opštenarodnih izbora pod samodržavljem i iluzije tupih liberala o centralnom značaju Državne dume odmah će se razleteti u prah već prilikom prve krupne revolucionarne akcije proletarijata.

Naša obaveštenja o moskovskim događajima sada su još (12. oktobra po novom kalendaru) vrlo oskudna. Ona se ograničavaju na kratke i često protivurečne vesti stranih listova i na izveštaje legalne štampe o početku pokreta prosejane kroz sito cenzure. Nesumnjivo je jedno: borba moskovskih radnika u svom početnom stadiju kretala se onim putem koji je već postao običan u toku poslednje revolucionarne godine. Radnički pokret dao je svoj pečat čitavoj ruskoj revoluciji. Počinjući pojedinačnim štrajkovima, on se brzo razvio, s jedne strane, do masovnih štrajkova, a sa druge — do uličnih demonstracija. Godine 1905. potpuno izgrađena forma pokreta jeste politički štrajk, koji pred našim očima prelazi u ustanak. I, ako je za ceo radnički pokret u Rusiji bilo potrebno deset godina da bi se uzdigao do prvog stepena (koji, razume se, ni iz daleka nije definitivan), sada se pokret u nekim oblastima zemlje za nekoliko dana podiže od običnog štrajka do džinovske revolucionarne eksplozije.

Strajk slagača u Moskvi otpočeli su, kako nam javljaju, nesvesni radnici. Ali pokret je brzo iskliznuo iz njihovih ruku i pretvorio se u širok sindikalni pokret. Njima se pridružuju radnici dru-

gih profesija. Neizbežni izlazak radnika na ulicu, makar radi toga da bi drugovi koji nisu znali za štrajk bili obavešteni o njemu, pretvara se u političke demonstracije sa revolucionarnim pesmama i govorima. Dugo uzdržavano ogorčenje protiv gnusne komedije „narodnih" izbora za Državnu dumu izbija napolje. Masovni štrajk prerasta u masovnu mobilizaciju boraca za pravu slobodu. Na sceni se pojavljuju radikalni studenti, koji su i u Moskvi nedavno doneli rezoluciju potpuno sličnu petrogradskoj; ta rezolucija žigoše onako kako treba, jezikom slobodnih građana, a ne servilnih činovnika, Državnu dumu kao drsko teranje šege s narodom, poziva u borbu za republiku, traži da privremena revolucionarna vlada sazove stvarno opštenarodnu i stvarno ustavotvornu skupštinu. Počinje ulična borba proletarijata i vodećih slojeva revolucionarne demokratije protiv carske vojske i policije.

Upravo tako se razvijao pokret u Moskvi. U subotu, 24. septembra (7. oktobra), osim slagača, nisu radile fabrike duvana i tramvaji; počeo je štrajk pekarskih radnika. Uveče su održane velike demonstracije, u kojima je, pored radnika i studenata, uzela učešća masa „stranih" lica (revolucionarne radnike i radikalne studente već prestaju da smatraju stranim u odnosu jednih prema drugima u otvorenim narodnim manifestacijama). Kozaci i žandarmi su za sve vreme rasterivali demonstrante, ali oni su se stalno ponovo skupljali. Gomila je pružala otpor policiji i kozacima; odjekivali su revolverski pucnji, i mnogo policajaca bilo je ranjeno.

U nedelju, 25. septembra (8. oktobra), događaji dobijaju preteći preokret. Od 11 sati pre podne počelo je skupljanje radnika na ulicama. Gomila peva Marseljezu. Priređuju se revolucionarni mitinzi. Štamparije koje su odbijale da štrajkuju demolirane su. Narod razbija pekare i prodavnice oružja; radnicima je potreban hleb da bi živeli i oružje da bi se borili za slobodu (potpuno onako kako se peva u francuskoj revolucionarnoj pesmi). Kozacima polazi za rukom da rasture demonstrante tek posle najjačeg otpora. U Tverskoj ulici, pred kućom general-gubernatora, odigrava se čitava bitka. Pred Filipovljevom pekarskom radnjom skuplja se gomila pekarskih pomoćnika. Kao što je posle izjavila uprava te pekare, radnici su mirno izlazili na ulicu, prekidajući rad iz solidarnosti sa svim štrajkačima. Odred kozaka napada gomilu. Radnici prodiru u kuću, penju se na krov, na tavan, obasipaju vojnike kamenjem. Vrši se pravilna opsada kuće. Vojska puca u radnike. Presecaju se sve komunikacije. Dve čete grenadira vrše zaobilazni pokret, prodiru u kuću sa stražnje strane i zauzimaju neprijateljski položaj. Uhapšena su 192 pekarska pomoćnika, od njih su osmorica ranjeni; dva radnika su ubijena. Na strani vojske i policije ima ranjenih; smrtno je ranjen jedan žandarmerijski konjički kapetan.

Razume se, ovi su podaci krajnje nepotpuni. Prema nezvaničnim telegramima, koje navode neki strani listovi, zverstva kozaka i vojnika nisu imala granica. Uprava Filipovljeve pekare izražava svoj protest protiv ničim neizazvanih nasilja vojske. Jedan ozbiljan

belgijski list donosi vest da su nastojnici kuća bili zauzeti čišćenjem ulica od tragova krvi: ta mala pojedinost, piše list, svedoči više nego poneki dugi izveštaji o ozbiljnosti borbe. *Vorvärts*[38]) javlja, na osnovu nezvaničnih izveštaja koji su prodrli u novine, da se u Tverskoj ulici 10.000 štrajkača borilo protiv jednog bataljona pešadije. Vojska je ispalila nekoliko plotuna. Kola za hitnu pomoć bila su pretrpana poslom. Računa se da mrtvih ima najmanje 50, a ranjenih oko 600. Javljaju da su uhapšene odvodili u kasarne i nemilosrdno, zverski tukli, goneći ih kroz vojnički stroj. Javljaju da su se za vreme uličnih borbi oficiri isticali neljudskom svirepošću čak prema ženama (telegram specijalnog dopisnika konzervativnog buržoaskog *Temps*-a od 10. oktobra (27. septembra) iz Petrograda).

O događajima sledećih dana vesti postaju sve oskudnije. Ogorčenje radnika je strašno poraslo; pokret raste; vlada je počela da na sve moguće načine zabranjuje i sakati sve vesti. Strani listovi su otvoreno isticali protivurečnosti između umirujućih vesti zvaničnih agencija (kojima su jedno vreme poverovali) i vesti javljenih u Petrograd telefonom. Gaston Leru telegrafisao je pariskom listu *Matin* da cenzura pravi čuda da bi sprečila širenje ma kakvih alarmantnih vesti. Ponedeljak 26. septembra (9. oktobra), piše on, bio je jedan od najkrvavijih dana u istoriji Rusije. Biju se na svim glavnim ulicama i čak pred kućom general-gubernatora. Demonstranti su istakli crvenu zastavu. Ima mnogo mrtvih i ranjenih.

Vesti drugih listova su protivurečne. Nesumnjivo je samo da štrajk raste. Njemu se pridružuje većina radnika velikih, pa čak i malih fabrika. Štrajkuju železničari. Štrajk postaje sveopšti [utorak, 10. oktobra (27. septembra), i sreda].

Situacija je izvanredno ozbiljna. Pokret se prenosi u Petrograd: radnici fabrike San-Gali već su obustavili rad.

Na ovome u ovom trenutku prestaju naši podaci. Na osnovu njih, naravno, ne može se ni misliti na potpunu ocenu moskovskih događaja. Još se ne može reći da li oni predstavljaju generalnu probu odsudne proleterske navale na samodržavlje ili samo početak te navale; da li su oni samo proširenje „običnih" načina borbe, koje smo gore ocrtali, na novu oblast centralne Rusije ili im je suđeno da posluže kao početak višeg oblika borbe i odlučnijeg ustanka.

Odgovor na ova pitanja daće, po svemu sudeći, bliska budućnost. Nesumnjivo je jedno: porast ustanka, proširenje borbe, zaoštravanje njenih oblika vrši se neprekidno pred našim očima. Proletarijat po čitavoj Rusiji probija sebi put herojskim naporima, određujući sad ovde sad onde u kom se pravcu može razvijati i u kom će se pravcu, nesumnjivo, razvijati oružani ustanak. Istina, i sadašnji oblik borbe, koji je već izgradio pokret radničkih masa, zadaje carizmu najozbiljnije udarce. Građanski rat je dobio oblik očajnički upornog i opšteg partizanskog rata. Radnička klasa ne dozvoljava neprijatelju da predahne, prekida industrijski život, zaustavlja neprekidno čitavu mašineriju lokalne uprave, stvara po čitavoj zemlji atmosferu nemira,

mobilišući sve nove i nove snage za borbu. Ni jedna država ne može izdržati duže vreme takvu navalu, a pogotovu je ne može izdržati trula carska vlada, od koje otpadaju jedan za drugim pređašnje njene pristalice. I ako liberalnoj monarhističkoj buržoaziji borba izgleda ponekad suviše uporna, ako je plaši građanski rat i ova atmosfera nemirne nesigurnosti u kojoj živi zemlja, za revolucionarni proletarijat nastavljanje te situacije, odugovlačenje borbe jeste preko potrebna stvar. Ako se među ideolozima buržoazije počinju pojavljivati ljudi koji pristupaju gašenju revolucionarnog požara svojom propagandom mirnog legalnog progresa, koji se brinu o zatupljivanju a ne o zaoštravanju političke krize, svesni proletarijat koji nikad nije sumnjao u izdajničku prirodu buržoaskog slobodoljublja, poći će nezadrživo napred, podižući za sobom seljaštvo, unoseći raspadanje u redove carske vojske. Uporna borba radnika, stalni štrajkovi, demonstracije, delimični ustanci, sve ove probne, tako reći, bitke i okršaji neizbežno uvlače vojsku u politički život pa, prema tome, i u krug revolucionarnih pitanja. Iskustvo borbe prosvećuje brže i dublje nego što bi to mogle učiniti pod drugim uslovima godine propagande. Spoljašnji rat je završen, ali vlada se očigledno boji povratka zarobljenika i povratka mandžurske armije. Vesti o njenom revolucionarnom raspoloženju stalno se šire. Projekti zemljoradničkih kolonija u Sibiru za vojnike i oficire mandžurske armije moraju povećavati vrenje, čak ako ti projekti i ostanu samo projekti. Mobilizacija se ne zaustavlja uprkos sklapanju mira. Postaje sve očiglednije da je vojska potrebna jedino i isključivo *protiv revolucije*. A pod takvim uslovima mi, revolucionari, savršeno ništa nemamo protiv mobilizacije, mi smo spremni čak da je pozdravimo. Odugovlačeći rasplet po cenu uvlačenja u borbu sve novih i novih vojnih jedinica, navikavajući sve veći i veći broj vojnika na građanski rat, vlada ne uništava izvor svih kriza, već, naprotiv, proširuje teren za njih. Ona postiže odlaganje po cenu neizbežnog proširivanja terena borbe i po cenu njenog zaoštravanja. Ona diže u borbu najzaostalije i najneprosvećenije, najugnjetenije i politički najnepokretnije — borba će ih prosvetiti, pokrenuti i oživiti. Ukoliko dalje bude trajalo ovo stanje građanskog rata, utoliko će biti neizbežnije izdvajanje mase neutralnih i jezgra boraca za revoluciju iz kontrarevolucionarne armije.

Sav tok ruske revolucije za vreme poslednjih meseci svedoči da sada postignuti stepen nije i ne može biti najviši stepen. Pokret će se podići još više nego što je porastao posle 9. januara. Onda smo mi videli prvi put pokret koji je iznenadio svet jednodušnošću i zbijenošću džinovskih masa radnika, koji su se digli da bi postavili političke zahteve. Ali taj je pokret bio još krajnje nesvestan u revolucionarnom pogledu i potpuno bespomoćan u pogledu naoružanja i borbene spremnosti. Poljska i Kavkaz dali su već obrazac borbe višeg stepena, u kojoj je proletarijat počeo da istupa delimično naoružan, u kojoj je rat počeo da se odugovlači. Odeski ustanak se odlikovao dodavanjem novog i važnog uslova za uspeh: prelaskom

jednog dela vojske na stranu naroda. Istina, uspeh nije odmah bio postignut; teški zadatak „usklađivanja pomorskih i kopnenih snaga" (jedan od najtežih zadataka čak i za regularnu vojsku) još nije bio rešen. Ali je bio postavljen, i svi znaci govore za to da odeski događaji neće ostati jedinstven slučaj. Moskovski štrajk nam pokazuje proširenje borbe na „istinski rusku" oblast čija je stabilnost tako dugo radovala reakcionare. Revolucionarno istupanje u toj oblasti ima ogroman značaj već zato što borbeno krštenje dobijaju mase najmanje pokretnog proletarijata i u isto vreme usredsređenog u relativno maloj oblasti, u količini koja nema sebi ravne nigde u Rusiji. Pokret je otpočeo od Petrograda, obišao po periferiji svu Rusiju, mobilisao Rigu, Poljsku, Odesu, Kavkaz, a sada se požar preneo u samo „srce" Rusije.

Sramna komedija Državne dume izgleda još odvratnija kad se uporedi sa tim stvarno revolucionarnim istupanjem za borbu spremne i istinski napredne klase. Spajanje proletarijata sa revolucionarnom demokratijom, o kome smo više puta govorili, postaje činjenica. Radikalne studentske mase, koje su u Petrogradu i Moskvi prihvatile parole revolucionarne socijaldemokratije, jesu avangarda svih demokratskih snaga, koje se gnušaju podlosti „ustavnodemokratskih" reformista koji su ušli u Državnu dumu, snaga koje teže za pravom odlučnom borbom protiv prokletog neprijatelja ruskog naroda, a ne za pogađanjem sa samodržavljem.

Pogledajte liberalne profesore, rektore, pomoćnike rektora i svu tu bulumentu Trubeckih, Manuilovâ i drugih... Pa to su najbolji ljudi liberalizma i ustavnodemokratske stranke, najidejniji, najobrazovaniji, najnesebičniji, najslobodniji od neposrednog pritiska interesa i uticaja novca. A kako se ponašaju ti najbolji ljudi? Kako su oni upotrebili prvu vlast, vlast upravljanja na univerzitetima, vlast koja im je data putem izbora? Oni se boje revolucije, boje se zaoštravanja i proširivanja pokreta, oni već gase požar i trude se da unesu umirenje, dobijajući za to potpuno zaslužene šamare u vidu pohvala kneževa Meščerskih.

I oni su bili dobro kažnjeni, ti filistri buržoaske nauke. Oni su zatvorili univerzitet u Moskvi, bojeći se klanice na univerzitetu. Oni su samo još brže izazvali neuporedivo veći pokolj na ulici. Hteli su da zagase revoluciju na univerzitetu, a samo su zapalili revoluciju na ulici. Oni su dopali u dobra klešta, zajedno sa gospodom Trepovima i Romanovima, koje su oni sada počeli da ubeđuju u neophodnost slobode zbora: ako zatvoriš univerzitet, otvoriće uličnu borbu. Ako otvoriš univerzitet, otvoriće tribinu za narodne revolucionarne skupove, na kojima se pripremaju novi i još odlučniji borci za slobodu.

Kako je beskrajno poučan primer tih liberalnih profesora za ocenu naše Državne dume! Zar sada nije jasno, iz iskustva viših škola, da će se liberali i kadeti isto tako bojati za „sudbinu Dume" kao što se ti žalosni vitezovi petparačke nauke boje za „sudbinu univerziteta"? Zar nije jasno sada da liberali i kadeti ne mogu

iskoristiti drukčije Dumu nego samo još za širu, još smrdljiviju propagandu mirnog legalnog progresa? Zar nije jasno sada koliko su smešne nade da će se Duma pretvoriti u revolucionarnu skupštinu? Zar nije jasno da postoji samo *jedan* način da se „utiče" ne specijalno na Dumu, ne specijalno na univerzitete, nego na čitav stari apsolutistički poredak, *način moskovskih radnika,* metod narodnog ustanka? Samo će on primorati Manuilove na univerzitetima da mole za slobodu zbora, Petrunkeviče u Dumi da mole da se narodu da sloboda; on će *izvojevati* stvarnu slobodu za narod.

Moskovski događaji pokazali su stvarno grupisanje društvenih snaga: liberali su počeli da trče od vlade do vlade ka radikalima, odvraćajući ove poslednje od revolucionarne borbe. Radikali su se borili u redovima proletarijata. Ne zaboravimo tu lekciju: ona se direktno odnosi i na Državnu dumu.

Neka se Petrunkeviči i ostali kadeti bave u apsolutističkoj Rusiji igrom parlamentarizma — radnici će voditi revolucionarnu borbu za apsolutnu vlast naroda.

Neka se ma kako završi plamen ustanka u Moskvi, revolucionarni pokret u svakom slučaju prenuće sada još više ojačan, obuhvatiće širu oblast, obezbediće nove snage. Pretpostavimo čak da carska vojska sada u Moskvi slavi punu pobedu, — još nekoliko takvih pobeda i potpuni krah carizma postaće činjenica. I to će onda biti stvarni, pravi krah čitavog nasleđa feudalizma, samodržavlja i mraka, a ne ono mlitavo, kukavičko i licemerno krpljenje trule stareži kojim liberalni buržuji zavaravaju sebe i druge. Pretpostavimo čak da će sutrašnja pošta doneti tešku vest: plamen ustanka još jedanput je ugušen. Mi ćemo onda uzviknuti: još jedanput — neka živi ustanak!

Пролетарий, br. 21,
17 (4) oktobra 1905.

Сочинения В. И. Ленина,
4 изд., т. 9, стр. 318—326.

ZADACI ODREDA REVOLUCIONARNE ARMIJE

1) Samostalne vojne akcije.
2) Rukovođenje gomilom.

Odredi bi mogli imati različite razmere, počev od dva-tri čoveka.

Odredi treba da se naoružavaju sami, kako ko može [puška, revolver, bomba, nož, kama, motka, krpa s petrolejom za potpaljivanje, konopac ili lestvice od konopaca, lopata za pravljenje barikada, piroksilinska bomba, bodljikava žica, ekseri (protiv konjice) itd. itd.]. Ni u kom slučaju ne treba da čekaju na pomoć sa strane, odozgo, spolja, već treba da nabavljaju sve sami.

Odredi treba da se formiraju po mogućnosti od ljudi koji stanuju blizu ili koji se često, redovno u određene sate susreću (bolje je i jedno i drugo, jer redovni susreti mogu biti prekinuti usled ustanka). Njihov je zadatak da stvar tako organizuju da se u najkritičnijim trenucima, pod najneočekivanijim uslovima mogu naći zajedno. Radi toga svaki odred treba da unapred izgradi načine i metode zajedničkog dejstva: znaci na prozorima i sl., da bi mogli lakše naći jedan drugog; ugovoreni uzvici ili zvižduci, da bi se u gomili prepoznao drug; ugovoreni znaci za slučaj susreta noću itd. itd. Svaki energični čovek sa dva-tri druga moći će razraditi čitav niz takvih pravila i načina, koje treba sastaviti, naučiti i vežbati se u njihovom primenjivanju. Ne treba zaboraviti da 99% govori za to da će događaji doći iznenada i da će se sjedinjavanje vršiti pod strašno teškim uslovima.

Odredi čak i bez oružja mogu odigrati veoma ozbiljnu ulogu: 1) rukovodeći gomilom; 2) napadajući u zgodnoj prilici policajca, kozaka koji se slučajno odvojio (slučaj u Moskvi) itd. i oduzimajući oružje; 3) spasavajući uhapšene ili ranjene kada je policija veoma malobrojna; 4) penjući se na krovove kuća, na gornje spratove itd. i zasipajući vojsku kamenjem, polivajući je vrelom vodom itd. Uz energiju, organizovan, zbijen odred ogromna je snaga. Ni u kom slučaju ne treba se odricati formiranja odreda ili odlagati njegovo formiranje pod izgovorom da nema oružja.

Odredi treba da po mogućnosti unapred raspoređuju funkcije, da ponekad unapred biraju rukovodioca, starešinu. Bilo bi, razume se, nerazumno igrati se činova, ali ne treba zaboravljati ogromnu važnost jednoobraznog rukovođenja, brze i odlučne akcije. Odlučnost, navala — to su tri četvrtine uspeha.

Odredi treba da se odmah posle formiranja, tj. već sada, prihvate svestranog rada — nipošto samo teoretskog, nego obavezno i praktičnog. U teoretski rad mi ubrajamo izučavanje vojnih nauka, upoznavanje sa vojnim pitanjima, čitanje referata o vojnim pitanjima, pozivanje vojnih lica (oficira, podoficira itd. itd. sve do radnika koji su bili ranije vojnici) na razgovore; čitanje, pretresanje i učenje ilegalnih brošura i članaka u novinama o uličnoj borbi itd. itd.

Praktičan rad, ponavljamo, mora otpočeti odmah. On se deli na pripremni rad i vojne akcije. U pripremni rad spada nabavljanje raznog oružja i razne municije, pronalaženje stanova sa zgodnim položajem za uličnu borbu (podesnih za borbu odozgo, za skladišta bombi ili kamenja itd., ili kiselina za polivanje policajaca itd. itd., a isto tako podesnih za smeštaj štaba, za prikupljanje podataka, za sklanjanje progonjenih, za smeštaj ranjenika itd. itd.). Zatim u pripremni rad spadaju neodložni izviđački i obaveštajni, poslovi: saznavati planove zatvora, policijskih kvartova, ministarstava itd., dobijati podatke o rasporedu rada u državnim ustanovama, u bankama itd., o uslovima njihovog obezbeđenja, nastojati da se uspostave takve veze koje bi mogle doneti korist (službenik u policiji, u banci, u sudu, u zatvoru, na pošti, telegrafu itd.), dobijati podatke o skladištima oružja, o svim prodavnicama oružja u gradu itd. Tu ima vrlo mnogo posla i uz to takvog posla u kome može doneti ogromnu korist svako, čak i onaj ko je potpuno nesposoban za uličnu borbu, čak sasvim slabi ljudi, žene, dečaci, starci i drugi. Treba nastojati da se odmah obavezno i bezuslovno udružuju u odrede svi koji *žele* da učestvuju u ustanku, jer *ne postoji* i ne može postojati takav čovek koji, ako želi da radi, ne bi doneo ogromnu korist, čak ako i nema oružja, čak ako je lično nesposoban za borbu.

Zatim, ne ograničavajući se ni u kom slučaju samo na pripremne akcije, odredi revolucionarne armije treba da što je moguće pre prelaze i na vojne akcije u cilju: 1) uvežbavanja borbenih snaga; 2) pronalaženja slabih mesta neprijatelja; 3) nanošenja neprijatelju delimičnih poraza; 4) oslobađanja zarobljenika (zatvorenika); 5) nabavljanja oružja; 6) nabavljanja sredstava za ustanak (konfiskovanja državnih novčanih sredstava) itd. itd. Odredi mogu i treba da vrebaju odmah sada svaku zgodnu priliku za živ rad, nipošto ne odlažući stvar do opšteg ustanka, jer se bez pripreme *u vatri* nije moguće osposobiti ni za ustanak.

Razume se, ni jedna krajnost nije dobra; sve što je dobro i korisno, ako se dovede do krajnosti, može postati i čak, posle izvesne granice, obavezno postaje rđavo i štetno. Neorganizovan, nepripremljen sitni teror može, kad se dovede do krajnosti, samo rasuti i rasturiti snage. To je tačno i to se, naravno, ne sme zaboravljati. Ali, s druge strane, ne sme se ni u kom slučaju zaboravljati ni to da je sada parola za ustanak već *data*, da je ustanak već *otpočeo*. Počinjati sa napadima, pod povoljnim uslovima, nije samo pravo nego i direktna obaveza svakog revolucionara. Ubijanje špijuna, po-

licajaca, žandarma, dizanje policijskih kvartova u vazduh, oslobađanje zatvorenika, otimanje državnih novčanih sredstava da bi bila upotrebljena za potrebe ustanka — to su akcije koje se već vode svuda gde se širi ustanak, i u Poljskoj i na Kavkazu, i svaki odred revolucionarne armije mora biti odmah spreman za takve akcije. Svaki odred mora imati u vidu da je on, ako danas propusti zgodnu priliku za akciju, kriv zbog *neoprostive neaktivnosti,* zbog pasivnosti, a takva krivica je najveći zločin revolucionara u vreme ustanka, najveća sramota za svakoga ko teži za slobodom na delu a ne na rečima.

U pogledu sastava tih odreda može se reći sledeće. Broj poželjnih članova i raspored njihovih funkcija daće iskustvo. Mi treba sami da stvaramo to iskustvo, ne čekajući uputstva sa strane. Treba, razume se, moliti mesnu revolucionarnu organizaciju da pošalje revolucionara-vojnika radi predavanja, razgovora, saveta, ali ako ne može da se nađe takvo vojno lice, pripadnici odreda na svaki način i obavezno treba da to čine sami.

Što se tiče partijske pripadnosti, članovi jedne partije će, prirodno, više voleti da se udružuju u iste odrede. Ali ne treba stavljati bezuslovne prepreke stupanju članova drugih partija u odrede. Mi baš tu moramo ostvarivati ujedinjavanje, praktično sporazumevanje (razume se, bez ikakvog partijskog stapanja) socijalističkog proletarijata sa revolucionarnom demokratijom. Ko hoće da se bori za slobodu i na delu dokazuje svoju spremnost za to, taj se može ubrojiti među revolucionarne demokrate, s njim treba raditi zajedno na pripremanju ustanka (razume se, ako postoji puno poverenje prema licu ili grupi). Sve ostale „demokrate" treba oštro izdvajati kao *quasi* demokrate, kao liberalne brbljivce, na koje nije dopušteno oslanjati se, prema kojima je poverenje od strane revolucionara — zločin.

Međusobno ujedinjavanje odreda, naravno, poželjno je. Izgrađivanje formi i uslova zajedničke aktivnosti izvanredno je korisno. Ali ni u kom slučaju ne treba pri tom padati u krajnost pravljenja složenih planova, opštih shema, odlaganja živog dela radi nekih sitničavih izmišljotina itd. Ustanak će biti neizbežan pod uslovom da su neorganizovani elementi hiljadama puta brojniji od organizovanih; neizbežni su slučajevi kada će se morati stupiti u akciju odmah, na licu mesta, u dvoje, pojedinačno, i treba se spremati za to da svako stupa u akciju na svoju odgovornost. Odugovlačenje, diskusije, otezanje, neodlučnost — sve je to propast za ustanak. Najveća odlučnost, najveća energija, najbrže iskorišćavanje svakog podesnog momenta, najbrže raspaljivanje revolucionarne strasti gomile, njeno usmeravanje ka odlučnijim i najodlučnijim akcijama — to je prva dužnost revolucionara.

Druga vojna akcija na kojoj se mogu *učiti* vojnici revolucionarne armije, koja im daje borbeno krštenje i donosi ogromnu korist revoluciji jeste borba protiv crnostotinaša. Odredi revolucio-

narne armije treba da odmah prouče ko, gde i kako obrazuje crne stotine, a onda ne treba da se ograničavaju samo na propagandu (to je korisno, ali to nije dovoljno) već treba da stupaju u akciju i oružanom snagom, premlaćujući crnostotinaše, ubijajući ih, bacajući u vazduh njihove štabove itd. itd.

Napisano krajem oktobra 1905.
Prvi put štampano 1926.
u knjizi: *Ленинский сборник V.*

Сочинения В. И. Ленина, 4 изд., т. 9, стр. 389—393.

VOJSKA I REVOLUCIJA

Ustanak u Sevastopolju[39]) stalno se razrasta. Stvar se približava raspletu. Mornari i vojnici koji se bore za slobodu uklanjaju starešine. Red se održava u potpunosti. Vladi ne polazi za rukom da ponovi gnusni kronštatski trik, ne polazi joj za rukom da izazove ma kakve pogrome. Eskadra odbija da se udalji na pučinu i preti gradu ako se učini pokušaj umirivanja ustanika. Komandu nad „Očakovom" preuzeo je poručnik korvete u ostavci Šmit, koji je otpušten zbog „drskog" govora o tome da se, s oružjem u rukama brane slobode, koje su obećane u manifestu od 17. oktobra. Danas, 15. oktobra, kako javlja „Rusija",[40]) treba da se ispuni rok koji je mornarima označen za predaju.

Mi se, prema tome, nalazimo uoči odsudnog momenta. Najskoriji dani — a možda i časovi — pokazaće da li će ustanici potpuno pobediti, da li će biti potučeni ili će biti sklopljena kakva pogodba. U svakom slučaju, sevastopoljski događaji obeležavaju potpun krah starog ropskog poretka u vojsci, onog poretka koji je pretvarao vojnike u naoružane mašine, koji ih je pravio oruđem za ugušivanje i najmanjih težnji za slobodom.

Nepovratno je prošlo ono vreme kada je ruska vojska — kao što je to bilo 1849. godine — išla da ugušuje revoluciju van granica Rusije[41]). Sada se vojska nepovratno odvojila od samodržavlja. Ona još nije sva postala revolucionarna. Politička svest vojnika i mornara još je vrlo niska. Ali je važno to da je svest već probuđena, da je među vojnicima otpočeo *vlastiti* pokret, da je duh slobode prodro u kasarne svuda i na svakom mestu. Kasarna je u Rusiji bila skoro gora od svake tamnice; nigde nisu tako gušili i ugnjetavali ličnost kao u kasarni; nigde nije u toj meri cvetalo mučenje, batinanje, ponižavanje čoveka. I ta kasarna postaje ognjište revolucije.

Sevastopoljski događaji nisu usamljeni i slučajni. Nećemo govoriti o predašnjim pokušajima otvorenog ustanka u mornarici i vojsci. Uporedimo petrogradske varnice sa sevastopoljskim požarom. Setimo se onih vojničkih zahteva koji se sada ističu u raznim vojnim jedinicama Petrograda (oni su štampani u jučerašnjem broju našeg lista). Kako je izvanredan dokument taj spisak zahteva! Kako jasno pokazuje da se ropska vojska pretvara u revolucionarnu ar-

miju. I koja će sada sila zaustaviti širenje sličnih zahteva u celoj mornarici i vojsci?

Petrogradski vojnici hoće da se bore za poboljšanje hrane, odeće, smeštaja, za povećanje plata, skraćivanje roka službe i vremena svakodnevnih zanimanja. Ali među njihovim zahtevima još više mesta zauzimaju drugi zahtevi koje je mogao postaviti samo vojnik-građanin. Pravo da u uniformi posećuju sve skupove, „kao i svi građani", pravo da čitaju i da u kasarni drže *sve* novine, sloboda savesti, izjednačenje svih nacionalnosti u pravima, potpuno ukidanje svakog poštovanja činova van kasarne, ukidanje posilnih, ukidanje vojnih sudova i potčinjavanje svih vojnosudskih sporova opštem građanskom sudu, pravo podnošenja kolektivnih žalbi, pravo odbrane prilikom makar i najmanjeg pokušaja starešina da udare vojnika. To su glavni zahtevi petrogradskih vojnika.

Ti zahtevi pokazuju da je vojska već u svom ogromnom delu solidarna sa Sevastopoljcima, koji su ustali da se bore za slobodu.

Ti zahtevi pokazuju da licemerne priče slugu samodržavlja o neutralnosti vojske, o neophodnosti da se vojska drži po strani od politike itd. — da te priče ne mogu računati ni na najmanje simpatije vojnika.

Vojska ne može i ne treba da bude neutralna. Ne uvlačiti vojsku u politiku — to je parola licemernih slugu buržoazije i carizma, koji su na delu uvek uvlačili vojsku u reakcionarnu politiku, pretvarali ruske vojnike u sluge crne stotine, u pomagače policije. Ne može se stajati po strani od opštenarodne borbe za slobodu. Ko je ravnodušan prema toj borbi, taj podržava nedela policijske vlade, koja je obećavala slobodu da bi sa slobodom terala šegu.

Zahtevi vojnika — građana jesu zahtevi socijaldemokratije, zahtevi svih revolucionarnih partija, zahtevi svesnih radnika. Stupanje u redove pristalica slobode, prelazak na stranu naroda obezbediće pobedu slobode i ostvarenje vojničkih zahteva.

Ali da bi ti zahtevi bili doista ostvareni u potpunosti i sigurno, treba napraviti još mali korak napred. Treba skupiti zajedno, u jednu celinu, sve pojedinačne želje vojnika koje je izmučila prokleta kasarna — robija. A skupljeni zajedno ti zahtevi će označavati: ukidanje stalne vojske, njenu zamenu sveopštim naoružanjem naroda.

Stalna vojska svuda i u svim zemljama služi ne toliko protiv spoljašnjeg koliko protiv unutrašnjeg neprijatelja. Stalna vojska svuda je postala oruđe reakcije, sluga kapitala u borbi protiv rada, dželat narodne slobode. Nemojmo se u našoj velikoj oslobodilačkoj revoluciji zadržavati samo na pojedinačnim zahtevima. Istrgnimo zlo iz korena. Uništimo potpuno stalnu vojsku. Neka se vojska stopi sa naoružanim narodom, neka vojnici unesu u narod svoja vojna znanja, neka iščezne kasarna i zameni se slobodnom vojnom školom. Nikakva sila na svetu neće smeti da nasrne na slobodnu Rusiju ako bedem te slobode bude naoružan i narod koji je uništio vojničku ka-

stu, koji je sve vojnike učinio građanima i sve građane sposobne da nose oružje — vojnicima.

Iskustvo zapadne Evrope pokazalo je svu reakcionarnost stalne vojske. Vojna nauka dokazala je potpunu ostvarljivost narodne milicije, koja može dostići visinu vojnih zadataka i u odbrambenom i u ofanzivnom ratu. Neka licemerna ili sentimentalna buržoazija sanja o razoružanju. Dok u svetu postoje ugnjeteni i eksploatisani, mi treba da se borimo ne za razoružanje, već za sveopšte naoružanje naroda. Samo će ono potpuno obezbediti slobodu. Samo će ono potpuno srušiti reakciju. Samo će se pod uslovom takvog preobražaja slobodom koristiti na delu milioni trudbenika, a ne samo šačice eksploatatora.

Napisano 15(28) novembra 1905.
Štampano 16. novembra 1905. u listu *Новая жизнь*, br. 14.
Potpis: *N. Lenjin*

Сочинения В. И. Ленина, 4 изд., т. 10, стр. 36—39.

DANAŠNJI POLOŽAJ RUSIJE I TAKTIKA RADNIČKE PARTIJE[42])

Socijaldemokratska partija Rusije preživljava vrlo težak momenat. Vanredno stanje, streljanja i smrtne kazne, prepunjene tamnice, glađu izmučeni proletarijat, organizacioni haos, pojačan rušenjem mnogih ilegalnih uporišta i nemanjem legalnih, najzad, diskusije o taktici, koje su se podudarile sa teškoćama uspostavljanja jedinstva partije — sve to neminovno izaziva izvesnu rasparčanost partijskih snaga.

Formalno sredstvo za izlazak iz tog stanja rasparčanosti jeste sazivanje partijskog kongresa za ujedinjenje, i s tim sazivanjem svi partijski radnici treba da, po našem dubokom ubeđenju, žure svim snagama. Ali, dok se obavlja taj posao oko sazivanja kongresa, neophodno je da se svuda postavi i izvanredno ozbiljno pretrese veoma važno pitanje o dubljim uzrocima rasparčanosti. Pitanje bojkota Državne dume jeste, u suštini, samo delić velikog pitanja o reviziji čitave partijske taktike. A ovo poslednje pitanje, opet, jeste samo delić velikog pitanja o današnjem položaju Rusije i o značaju sadašnjeg momenta u istoriji ruske revolucije.

U vezi sa dve ocene toga momenta ocrtavaju se dve taktičke linije. Jedni (v. npr., Lenjinov članak u „Mladoj Rusiji")[43]) smatraju ugušivanje moskovskog i drugih ustanaka samo za pripremu terena i uslova za novu, odlučniju oružanu borbu. Značaj momenta oni vide u rušenju ustavnih iluzija. Dva velika meseca revolucije (novembar i decembar) oni smatraju periodom prerastanja mirnog generalnog štrajka u svenarodni oružani ustanak. Njegova je mogućnost dokazana, pokret je podignut na viši stepen, široke mase stekle su praktično iskustvo, neophodno za uspeh budućeg ustanka, mogućnosti mirnog štrajka su iscrpene. Treba brižljivije sakupiti to iskustvo, dati proletarijatu mogućnost da pribere svoje snage, odlučno odbaciti sve ustavne iluzije i svaku misao o učešću u Dumi, upornije i strpljivije pripremati novi ustanak, učvršćivati veze s organizacijama seljaka, koji će, verovatno, još jače ustati na proleće.

Drugi ocenjuju sadašnji momenat drukčije. Drug Plehanov u br. 3 i naročito u br. 4. svoga „Dnevnika"[44]) dao je najdoslednije drukčiju ocenu, mada, na žalost, nije svuda do kraja izrazio svoje misli.

„Politički štrajk koji nije započet u pravo vreme" — kaže drug Plehanov — „doveo je do oružanog ustanka u Moskvi, Rostovu itd. Snaga proletarijata pokazala se kao nedovoljna za pobedu. Tu okolnost nije bilo teško predvideti. I zato se nije trebalo ni laćati oružja". Praktični zadatak svesnih elemenata radničkog pokreta „sastoji se u tome da se proletarijatu ukaže na njegovu grešku, da mu se objasni sva riskantnost igre koja se zove oružani ustanak". Plehanov ne poriče da želi da koči ustanak. On podseća na to kako je Marks na pola godine pre Komune upozoravao pariski proletarijat da ne pristupa preuranjenom ustanku. „Život je pokazao" — kaže Plehanov — „da je taktika koje se naša partija držala u toku poslednjih meseci neodrživa. U strahu od novih poraza mi smo dužni da usvojimo nove taktičke metode"... „Što je glavno, mi treba da obratimo pojačanu pažnju na sindikalni pokret radnika". — „Vrlo značajan deo naših drugova suviše se zanosio mišlju o oružanom ustanku da bi se iole ozbiljnije pozabavio podrškom sindikalnog pokreta..." „Mi treba da cenimo podršku neproleterskih opozicionih partija, a ne da ih odbijamo od sebe netaktičnim postupcima". Potpuno je prirodno što se Plehanov izjašnjava i protiv bojkotovanja Dume (ne ističući jasno da li je za učešće u Dumi ili za to da izbornici stvore omiljene među „menjševicima" organe revolucionarne samouprave") „Izborna agitacija na selu oštro bi postavila pitanje zemlje". Oduzimanje zemlje odobrila su oba dela naše partije, i njihove rezolucije „treba sada sprovesti u život".

To su Plehanovljevi pogledi, koje smo mi skoro u celini izložili u formulacijama samog autora „Dnevnika".

Čitalac se, nadamo se, na osnovu toga izlaganja ubedio da je pitanje dumske taktike samo deo pitanja opšte taktike, koje je, opet, potčinjeno pitanju ocene čitavog sadašnjeg revolucionarnog momenta. Koreni neslaganja u pitanju taktike svode se na sledeće. Nije se trebalo laćati oružja, kažu jedni, tražeći da se objasni riskantnost ustanka i da se težište prenese na sindikalni pokret. I prvi i drugi štrajk i ustanak bili su greška. Drugi, međutim, smatraju da je bilo potrebno latiti se oružja, jer se inače pokret ne bi mogao podići na viši stepen, ne bi se moglo izgraditi neophodno praktično iskustvo u stvarima ustanka, ne bi bilo moguće osloboditi se uskih okvira samo mirnog štrajka, koji se iscrpao kao sredstvo borbe. Za jedne se, prema tome, pitanje ustanka praktično skida s dnevnog reda, bar do nove situacije, koja bi nas primorala da još jedanput revidiramo taktiku. Prilagođavanje „ustavu" (učešće u Dumi i pojačan rad u legalnom sindakalnom pokretu) proističe otuda neizbežno. Za druge se, naprotiv, baš sada pitanje ustanka postavlja na dnevni red na osnovu iskustva stečenog u praksi, koje je dokazalo mogućnost borbe protiv vojske i obeležilo neposredne zadatke upornijeg i strpljivijeg pripremanja sledeće akcije. Otuda parola „dole ustavne iluzije!" i davanje legalnom sindikalnom pokretu skromnog, u svakom slučaju ne „glavnog" mesta.

Samo se po sebi razume da mi treba da razmotrimo to sporno pitanje ne sa gledišta poželjnosti ovog ili onog puta za akciju, već sa gledišta objektivnih uslova momenta uzimajući u obzir i društvene snage. Mi smatramo da je Plehanovljevo shvatanje pogrešno. Ocena moskovskog ustanka, koja se svodi na to da se „nije trebalo laćati oružja", krajnje je jednostrana. Skinuti s dnevnog reda pitanje ustanka — znači, u suštini, smatrati da je revolucionarni period završen i da je otpočeo „ustavni" period demokratske revolucije, tj. izjednačiti, da kažemo primera radi, ugušivanje decembarskih ustanaka u Rusiji sa ugušivanjem ustanaka 1849. godine u Nemačkoj. Naravno, takav ishod naše revolucije nije nemoguć, i sa gledišta sadašnjeg trenutka, kada se reakcija svom snagom odvija, može se lako smatrati da je takav trenutak već nastupio. Isto tako nema sumnje da je celishodnije odlučno se odreći ideje ustanka, ako su ga objektivni uslovi učinili nemogućim, nego trošiti snagu na nove, bezuspešne pokušaje.

Ali to znači suviše užurbano uopštiti i proglasiti kao zakon za čitav period ovakvo stanje stvari koje je nastalo u sadašnjem trenutku. Zar mi nismo videli reakciju u čitavom njenom besu posle skoro svakog koraka napred koji pravi revolucija? I zar se pokret, uprkos toj reakciji, nije ponovo, još moćnije, dizao posle izvesnog vremena? Samodržavlje nije ustuknulo pred neumoljivim događajima čitavog društvenog razvitka; naprotiv, samodržavlje se vraća natrag, izazivajući proteste među samom buržoazijom, koja je pozdravila ugušivanje ustanka. Snage revolucionarnih klasa, proletarijata i seljaštva, ni izdaleka nisu iscrpene. Ekonomska kriza, finansijska dezorganizacija pre se šire i produbljuju nego što se ublažavaju. Novu eksploziju već sada, dok ugušivanje prvog ustanka nije dovršeno, smatraju verovatnim čak i organi „poštene desne" buržoazije, koja je nesumnjivo neprijateljski raspoložena prema ustanku.*) Komedijaški karakter Dume ocrtava se sve jasnije, i beznadežnost pokušaja učešća partija u izborima postaje sve nesumnjivija.

To će biti kratkovidost, to će biti ropsko potčinjavanje situaciji sadašnjeg momenta ako pod takvim uslovima skinemo s dnevnog reda pitanje ustanka. Pogledajte u kakvu protivrečnost pada Plehanov kada vatreno savetuje da se sprovede u život rezolucija o agitaciji među seljacima za oduzimanje zemlje i u isto vreme postavlja kao cilj da ne odbijamo od sebe opozicione partije netaktičnim ispadima i sanja o tome da se pitanje zemlje postavi „kategorički" prilikom izborne agitacije na selu. Može se sa sigurnošću reći da će vam liberali — velikoposednici oprostiti milione „netaktičnosti", ali neće oprostiti pozivanje da se oduzme zemlja. Ne govore čak ni kadeti bez

*) Evo, npr., šta piše konzervativna buržoaska „Reč"[45] (br. 364 od 25. januara): „Među najubeđenijim pristalicama centra sve se češće čuju glasovi, istina još bojažljivi i nesigurni, da bez nove eksplozije, koju bi pripremile revolucionarne partije, reforma u neophodnoj potpunosti i celovitosti neće biti ostvarena... Nade u sprovođenje reformi odozgo mirnim putem sada već skoro nema nikakve".

razloga da su i oni za ugušivanje seljačkih ustanaka pomoću vojne sile, ali da samo oni izdaju naređenje vojsci, a ne birokratija (vidi članak kneza Dolgorukova u „Pravu"). Može se sa sigurnošću reći da se baš u izbornoj agitaciji neće nikada ni pojaviti pitanje zemlje „kategorički", kao što se pojavilo, kao što se pojavljuje i kao što će se pojavljivati mimo Dume i mimo izbora koji se vrše uz učešće policije.

Mi smo se potpuno izjasnili za parolu o oduzimanju zemlje. Ali oduzimanje zemlje je samo prazna reč ako ne označava pobedu oružanog ustanka, jer su protiv seljaka sada ne samo vojska nego i odredi dobrovoljaca koje uzimaju u najam veleposednici. Propagirajući oduzimanje zemlje, mi pozivamo seljake na ustanak. A zar bismo imali pravo, ne padajući u revolucionarnu frazu, da to činimo ako ne bismo računali na ustanak radnika u gradovima, na podršku seljaka od strane radnika? Bio bi to gorak podsmeh ako bi radnici seljacima koji se budu digli kao talas i počeli oduzimati zemlju — ponudili pomoć sindikalnih udruženja koje štiti policija, u odsustvu borbenih organizacija.

Ne, mi nemamo razloga da skidamo s dnevnog reda pitanje ustanka. Mi ne treba da menjamo partijsku taktiku sa stanovišta uslova sadašnjeg momenta reakcije. Mi ne možemo i ne treba da očajavamo da nam neće poći za rukom da, najzad, slijemo tri razdvojene struje ustanka — radničke, seljačke i vojničke — u jedan pobedonosni ustanak. Mi treba da se pripremamo za to, ne odričući se, naravno, iskorišćavanja svih mogućih „legalnih" sredstava za proširivanje propagande, agitacije i organizacije, ali nipošto ne obmanjujući sebe u pogledu trajnosti tih sredstava i njihovog značaja. Mi treba da prikupljamo iskustvo moskovskog, doneckog, rostovskog i drugih ustanaka, da širimo obaveštenja o njima, da uporno i strpljivo pripremamo nove borbene snage, da ih obučavamo i prekaljujemo na nizu partizanskih borbenih akcija. Nova eksplozija, možda, neće ni nastupiti već na proleće, ali ona dolazi, ona, verovatno, nije suviše daleko. Mi treba da je očekujemo naoružani, vojnički organizovani, sposobni za odsudne ofanzivne operacije.

Mi ćemo biti slobodni da napravimo ovde malu digresiju o partizanskim akcijama borbenih odreda. Mislimo da je pogrešno upoređivati ih sa terorom staroga tipa. Teror je bio osveta nad pojedinim ličnostima. Teror je bio zavera grupa intelektualaca. Teror nije imao nikakve veze sa raspoloženjem masa. Teror nije pripremao nikakve borbene rukovodioce masa, Teror je bio rezultat — a isto tako simptom i pratilac — neverovanja u ustanak, nemanja uslova za ustanak.

Partizanske akcije nisu osveta, već vojne akcije. One isto onako malo liče na avanturu kao što napadi dobrovoljačkih odreda na pozadinu neprijateljske vojske za vreme zatišja na glavnom bojištu liče na ubistva duelanata ili zaverenika. Partizanske akcije borbenih odreda, koje su socijaldemokrati obeju frakcija odavno već formirali u svim velikim centrima pokreta i koji obuhvataju pretežno radnike, nesumnjivo su povezane sa raspoloženjem masa na najočigledniji, na

najneposredniji način. Partizanske akcije borbenih odreda direktno pripremaju borbene rukovodioce masa. Partizanske akcije borbenih odreda ne samo što sada nisu rezultat neverovanja u ustanak ili nemogućnosti ustanka nego su, naprotiv, neophodan sastavni deo ustanka koji se odvija. Razume se, u svemu su i uvek moguće greške, mogući su neumesni i preuranjeni pokušaji akcija; moguća su preterivanja u krajnosti, koje su uvek i nesumnjivo štetne i kadre da naškode najpravilnijoj taktici. Ali činjenica je da mi i dan-danas patimo u većini čisto ruskih centara od druge krajnosti, od nedovoljne inicijativnosti naših borbenih odreda, od nemanja borbenog iskustva u njima, od male odlučnosti njihovih akcija. U tom pogledu nas su prestigli i Kavkaz, i Poljska, i Baltički kraj, tj. baš oni centri gde se pokret najviše udaljio od starog terora, gde je ustanak najbolje pripremljen, gde je masovni karakter proleterske borbe najjače i najjasnije izražen.

Mi treba da stižemo te centre. Mi treba ne da zadržavamo nego da podstičemo partizanske akcije borbenih odreda, ako hoćemo da pripremamo ustanak ne samo na rečima i ako smatramo da je proletarijat ozbiljno spreman za ustanak.

Ruska revolucija počela je time što je car zamoljen da daruje slobodu. Streljanja, reakcija, trepovština*) — sve to nije ugušilo već raspalilo pokret. Revolucija je napravila drugi korak. Ona je silom otela od cara priznanje slobode. Ona je, s oružjem u rukama, branila tu slobodu. Odmah je nije odbranila. Streljanja, reakcija, dubasovština**) neće ugušiti, nego će raspaliti pokret. Pred nama se ocrtava treći korak, koji će odlučiti o ishodu revolucije: borba revolucionarnog naroda za vlast koja će biti sposobna da na delu ostvari slobodu. U toj borbi mi treba da računamo na podršku ne opozicionih već revolucionarnih demokratskih partija. Tu će uz socijalistički proletarijat poći demokratsko revolucionarno seljaštvo. To je velika borba, teška borba, borba za dovođenje demokratske revolucije do kraja, za njenu punu pobedu. Ali svi znaci govore u sadašnjem momentu da se takva borba približava silom samog toka stvari. Pobrinimo se, dakle, da novi talas zateče proletarijat Rusije u novoj borbenoj pripravnosti.

Партийные Известия, br. 1,
7. februara 1906.
Potpis: *Boljševik*

Сочинения В. И. Ленина,
4 изд., т. 10, стр. 94—100.

*) *Trepov, D. F.* (1855—1906) od januara 1905. godine petrogradski gubernator. Inicijator crnostotinaških pogroma i ugušivanja revolucije 1905. godine. Za vreme oktobarskog sveopšteg štrajka 1905. naredio je da se puca u mase ne štedeći municiju. — Prim. red.

**) *Dubasov, F. V.* — ruski admiral. 1905. godine postavljen je za moskovskog gubernatora; rukovodio je krvavim gušenjem decembarskog oružanog ustanka u Moskvi. — Prim. red.

IZ ČLANKA:

„TAKTIČKA PLATFORMA ZA KONGRES UJEDINJENJA SDRPR"

NACRT REZOLUCIJA ZA KONGRES UJEDINJENJA SDRPR

ORUŽANI USTANAK

Uzimajući u obzir:

1) da nam sva istorija sadašnje demokratske revolucije u Rusiji pokazuje, uopšte i u celini, nezadrživ porast pokreta ka sve masovnijim, odlučnijim i ofanzivnijim formama borbe protiv samodržavlja, koje obuhvataju svu zemlju;

2) da je oktobarski politički štrajk, odbacivši Buliginovu Dumu, primoravši apsolutističku vladu na proklamovanje načela političke slobode, pokazao džinovsku snagu proletarijata i mogućnost njegovog jednodušnog sveruskog ustupanja, čak uza sve nedostatke klasnih organizacija;

3) da se mirni generalni štrajk pokazao uz dalji porast pokreta kao nedovoljan, a da njegovo pojedinačno primenjivanje ne postiže cilj i da razbija snage proletarijata;

4) da je čitav revolucionarni pokret sa stihijskom snagom doveo posle toga do decembarskog oružanog ustanka, kada su se i nove snage gradske sirotinje i seljaštva, a ne samo proletarijat, laćale oružja da bi odbranile slobode koje je narod odbranio od nasrtaja reakcionarne vlade;

5) da je decembarski ustanak istakao novu taktiku barikada i uopšte dokazao mogućnost otvorene oružane borbe naroda čak i protiv moderne vojske;

6) da u narodnim masama, zahvaljujući uvođenju vojno — policijske diktature uprkos obećanjima ustavnih sloboda, sazreva svest o neophodnosti borbe za realnu vlast, koju revolucionarni narod može zadobiti samo u otvorenoj borbi protiv snaga samodržavlja;

7) da samodržavlje slabi i demorališe svoje vojne snage, upotrebljavajući ih za to da oružanom rukom pokori stanovništvo čije su one deo, ne izvršujući u vojsci one reforme koje su postale aktuelne i koje zahtevaju svi pošteni elementi u njoj, ne preduzimajući

mere za olakšavanje očajnog položaja rezervista i odgovarajući na zahteve vojnika i mornara samo pojačavanjem policijskih i kasarnskih strogosti;

mi smatramo i predlažemo kongresu da usvoji:

1) da je oružani ustanak u današnje vreme ne samo neophodno sredstvo borbe za slobodu nego već stvarno dostignuti stepen pokreta koji, usled rastenja i zaoštravanja nove političke krize, otvara prelaz od odbrambenih ka ofanzivnim formama oružane borbe;

2) da se generalni politički štrajk mora u ovom momentu pokreta smatrati ne toliko kao samostalno sredstvo borbe koliko kao pomoćno sredstvo u odnosu prema ustanku; da je, prema tome, izbor momenta za takav štrajk, izbor mesta i oblasti rada koje on treba da obuhvati, poželjno potčiniti momentu i uslovima glavnog oblika borbe, oružanog ustanka;

3) da se u propagandnom i agitacionom radu partije mora obratiti pojačana pažnja na proučavanje praktičnog iskustva decembarskog ustanka, na njegovu vojnu kritiku i izvlačenje neposrednih pouka za budućnost;

4) da treba razviti još energičniju delatnost na povećavanju broja borbenih odreda, poboljšanju njihove organizacije i snabdevanju različitim oružjem, pri čemu, u skladu sa poukama iz iskustva, valja organizovati ne samo partijske borbene odrede nego i odrede bliske partiji i potpuno vanpartijske;

5) da je neophodno pojačati rad u vojsci, imajući pri tom u vidu da za uspeh pokreta nije dovoljno samo vrenje u vojsci već je neophodan direktni sporazum s organizovanim, revolucionarnodemokratskim elementima vojske radi najodlučnijih ofanzivnih akcija protiv vlade;

6) da je, usled sve većeg porasta seljačkog pokreta, koji u najbližoj budućnosti može buknuti u čitav ustanak, poželjno usmeriti napore ka ujedinjavanju akcija radnika i seljaka radi toga da bi se po mogućnosti organizovale zajedničke i istovremene borbene akcije.

PARTIZANSKE BORBENE AKCIJE

Uzimajući u obzir:

1) da od vremena decembarskog ustanka nigde u Rusiji nisu potpuno prekinute vojne akcije koje se sada od strane revolucionarnog naroda izražavaju u pojedinim partizanskim napadima na neprijatelja;

2) da takve partizanske akcije, neizbežne u situaciji kada postoje dve neprijateljske oružane sile i kada besne vojne represalije, koje su odnele privremenu pobedu, u isto vreme služe dezorganizaciji neprijatelja i pripremaju buduće otvorene masovne oružane akcije;

3) da su takve akcije isto tako neophodne za borbeno vaspitanje i vojnu obuku naših borbenih odreda koji su za vreme decembarskog

ustanka u mnogim mestima praktično bili nepripremljeni za ovaj njima nov posao;

mi smatramo i predlažemo kongresu da usvoji:

1) da partija treba da smatra partizanske borbene akcije odreda, sastavljenih od njenih članova ili od ljudi njoj bliskih, za principijelno dozvoljene i celishodne u sadašnjem periodu;

2) da partizanske borbene akcije treba da budu saobražene po svom karakteru sa zadatkom vaspitavanja kadrova rukovodilaca radničkih masa za vreme ustanka i izgrađivanja iskustva ofanzivnih i iznenadnih vojnih akcija;

3) da najglavnijim neposrednim zadatkom takvih akcija treba smatrati uništavanje administrativnog, policiskog i vojnog aparata i nemilosrdnu borbu protiv aktivnih crnostotinaških organizacija, koje pribegavaju zastrašivanju stanovništva i nasilju nad njim;

4) da su takođe dozvoljene borbene akcije radi otimanja novčanih sredstava koja pripadaju neprijatelju, tj. apsolutističkoj vladi, i radi upotrebe tih sredstava za potrebe ustanka, pri čemu valja obratiti ozbiljnu pažnju na to da interesi stanovništva budu što je moguće manje povređeni;

5) da partizanske borbene akcije treba vršiti pod kontrolom partije i pri tom tako da se snage proletarijata ne rasipaju uzalud i da se pri tom uzimaju u obzir uslovi radničkog pokreta određenog mesta i raspoloženje širokih masa.

Štampano u listu *Партийные Известия*, br. 2, 20. marta 1906.

Сочинения В. И. Ленина, 4 изд., т. 10, стр. 131—134.

IZ „REFERATA O KONGRESU UJEDINJENJA SDRPR
(PISMO PETROGRADSKIM RADNICIMA)"

ORUŽANI USTANAK

Dva glavna pitanja, agrarno i pitanje Državne dume, zajedno sa diskusijom o oceni momenta, zauzela su glavnu pažnju kongresa. Ne sećam se koliko smo dana potrošili na ta pitanja, ali činjenica je da se umor video već na mnogima od prisutnih, a osim umora možda i težnja da se neka pitanja skinu s dnevnoga reda. Prihvaćen je predlog da se ubrza rad kongresa, i referentima o pitanju oružanog ustanka *smanjeno je* vreme na 15 minuta (referentima o prethodnim pitanjima u više mahova je produžavano vreme preko utvrđenih 30 minuta). To je bio početak površnog prelaženja pitanja.

Referat o pitanju oružanog ustanka u ime „manjine", koja je preovlađivala na kongresu, drug Čerevanin, kao što je i trebalo očekivati, kao što su boljševici često predskazivali, „srozao se do Plehanova", tj. stao je u stvari na gledište „Dnevnikâ", sa kojima su mnogi menjševici izražavali svoje neslaganje pre kongresa. Ja sam u svojim beleškama zapisao ovakve njegove rečenice kao što su: „decembarski ustanak bio je plod očajanja" ili: „poraz decembarskog ustanka bio je obezbeđen već prvih dana". Plehanovljevo: „nije se trebalo laćati oružja" prolazilo je kao crvena nit kroz njegovo izlaganje koje je bilo, po običaju, snabdeveno ispadima na adresu „zaverenika" i „preuveličavanja tehnike".

Naš referent, drug Vinter, uzalud je pokušavao u svom kratkom govoru da podstakne kongres na ocenu tačnog teksta obeju rezolucija. On se jedanput morao čak odreći nastavljanja referata. To je bilo u sredini njegovog govora, kad je pročitao prvu tačku menjševičke rezolucije: „borba ističe neposredni zadatak da se istrgne vlast iz ruku apsolutističke vlade". Dokazalo se da naš referent, član komisije za izradu rezolucije o oružanom ustanku, *nije znao* da je ta komisija *u poslednjem trenutku* podnela kongresu u hektografisanom nacrtu *novu* redakciju. Baš tako: menjševički deo komisije sa Plehanovom na čelu predlagao je da se kaže: *„da se otme pravo silom"* umesto „da se otme vlast".

Ta promena teksta rezolucije koja se donosi na kongresu bez znanja referenta, člana komisije, toliko je grubo narušavala sve obi-

čaje i pravila kongresnog rada, da je naš referent, revoltiran, odbio da nastavi referat. Tek posle dugih „objašnjenja" od strane menjševika on je pristao da kaže nekoliko završnih reči.

Promena je bila doista zapanjujuća. U rezoluciji o ustanku ne govori se o borbi za vlast, već o borbi za prava! Zamislite samo kakva bi neverovatna zbrka bila unesena u svest masa tom oportunističkom formulacijom i kako bi padao u oči besmisleni nesklad između veličine sredstva (ustanak) i skromnosti cilja (oteli prava, tj. oteti prava od stare vlasti, izboriti se da stara vlast da izvesne ustupke, a ne da bude oborena).

Samo se po sebi razume da su boljševici taj amandman najenergičnije napali. Redovi menjševika su se pokolebali. Oni su se, očigledno, uverili da je Plehanov još jedanput preterao i da bi u praksi rđavo prošli sa tako umerenom i brižljivom ocenom zadataka ustanka. Plehanova su naterali da ustukne. On je povukao svoj amandman, izjavivši da ne pridaje značaj razlici, u stvari samo „stilističkoj". Naravno, to je bilo zasladivanje pilule. Svi su shvatili da stvar nije uopšte u stilistici.

Plehanovljev amandman jasno je otkrio osnovnu tendenciju menjševika u pitanju ustanka: smisliti izgovor da se odustane od ustanka, odreći se decembarskog ustanka, odvratiti ponovni ustanak, svesti njegove zadatke na nulu ili te zadatke tako odrediti, da pri njihovom izvršavanju ne bi moglo biti ni govora o ustanku. Ali menjševici se nisu usudili da to kažu direktno i odlučno, otvoreno i jasno. Njihov je položaj bio sasvim lažan: govoriti u prikrivenoj formi i više u aluzijama ono što sačinjava njihovu intimnu misao. Predstavnici proletarijata mogu i treba da otvoreno kritikuju njegove greške, ali to činiti u prikrivenoj, dvosmislenoj, nejasnoj formi potpuno je nedostojno socijaldemokratije. I rezolucija menjševika nehotično je odrazila u sebi taj dvosmisleni stav: odvraćanje od ustanka naporedo sa tobožnjim proglašavanjem toga ustanka za „narodni".

Priče o tehnici i zavereništvu bile su suviše očigledno zavaravanje očiju, suviše grubo zabašurivanje neslaganja u *političkoj* oceni ustanka. Da bi izbegli tu ocenu, da ne bi rekli otvoreno da li je decembarski ustanak bio korak napred i podizanje pokreta na viši stepen — za to je bilo potrebno skrenuti govore u stranu, od politike ka tehnici, od konkretne ocene decembra 1905. godine ka opštim frazama o zavereništvu. I kakva će mrlja na socijaldemokratiji biti ti govori o zavereništvu povodom takvog *narodnog* pokreta kao što je decembarska borba u Moskvi!

Vi hoćete da polemišete, govorili smo mi drugovima menjševicima, vi biste hteli da „pecnete" boljševike, vaša rezolucija o ustanku puna je ispada na adresu onih koji misle drukčije. Polemišite koliko god hoćete. To je vaše pravo i vaša dužnost. Ali ne svodite veliko pitanje ocene istorijskih dana na sitnu i sitničarsku polemiku. Ne ponižavajte partiju time da ona o pitanju decembarske borbe radnika, seljaka, sitne gradske buržoazije ne ume da kaže ništa osim

zajedanja i bockanja na adresu druge frakcije. Dignite se malčice više, napišite, ako hoćete, posebnu polemičku rezoluciju protiv boljševika, ali dajte proletarijatu i celom narodu otvoren i jasan, a ne dvoličan, odgovor na pitanje ustanka.

Vi vičete o preuveličavanju značaja tehnike i zavereništvu. Ali pogledajte na oba nacrta rezolucije. Vi ćete naći baš u našoj rezoluciji ne tehnički već *istorijski i politički* materijal. Vi nećete kod nas videti motivaciju, uzetu iz golih opštih mesta koja se ne mogu dokazati („zadatak je borbe da se otme vlast"), već baš iz *istorije pokreta,* iz političkog iskustva poslednje četvrtine 1905. godine. Vi svaljujete krivicu na drugoga, jer je baš vaša rezolucija do nemogućnosti siromašna istorijsko-političkim materijalom. Ona govori o ustanku, a ni reči o odnosu štrajka prema ustanku, ni reči o tome kako je posleoktobarska borba dovela do nužnosti i neizbežnosti ustanka, ni jedne direktne i otvorene reči o decembru. Baš se u našoj rezoluciji ustanak pojavljuje ne kao zavereнički poziv, ne kao pitanje tehnike, već kao *politički rezultat* potpuno konkretne istorijske realnosti, stvorene oktobarskim štrajkom, obećavanjem sloboda, pokušajem da se one otmu i borbom za njihovu odbranu.

Fraze o tehnici i zavereništvu — to je samo prikrivanje vašeg *odstupanja* u pitanju ustanka.

Na kongresu rezoluciju menjševika o pitanju ustanka upravo su tako i nazivali: „rezolucija *protiv* oružanog ustanka". I teško da će se usuditi da osporava pravilnost toga tvrđenja onaj ko iole pažljivije pročita tekstove obeju rezolucija predloženih kongresu*).

Naši su razlozi samo delimično izvršili uticaj na menjševike. Ko uporedi *nacrt* njihove rezolucije sa rezolucijom koju su oni definitivno primili, videće da su uklonili čitav niz sitnih ispada i pogleda. Ali je opšti duh, naravno, ostao. Istorijska je činjenica da je menjševički kongres posle prvog oružanog ustanka u Rusiji bio zbunjen, da je izbegao direktan odgovor, da se nije usudio da otvoreno kaže proletarijatu da li je ustanak bio greška ili korak napred, da li je drugi ustanak neophodan i kako se on istorijski povezuje s prvim.

Neiskrenost menjševika — koji pitanje ustanka žele da skinu s dnevnoga reda, koji teže za tim, ali se ne usuđuju da to priznaju — dovela je do toga da je pitanje u suštini ostalo otvoreno. Ocenu decembarskog ustanka *još* treba da izradi *partija,* i tome pitanju sve organizacije moraju pokloniti najozbiljniju pažnju.

Praktično pitanje ustanka takođe je otvoreno. Kongres je takođe konstatovao da je *neposredni* (obratite na ovo pažnju!) zadatak pokreta — *„da se otme vlast".* To je formulacija, ako hoćete, ultraboljševička, upravo ona svodi stvar na frazu, zbog čega su nas i op-

*) Da bih čitaocu olakšao svesno kritički odnos prema diskusiji na kongresu, ja ovde u dodatku objavljujem tekstove prvobitnih nacrta rezolucija većine i manjine i tekstove rezolucija koje je primio kongres. Samo će pažljivo proučavanje i upoređivanje tih tekstova omogućiti da se shvate pitanja socijaldemokratske taktike.

tuživali. Ali ako je to rekao kongres, mi treba njome da se rukovodimo, mi treba *na toj osnovi* da najodlučnije kritikujemo one lokalne i centralne ustanove i organizacije partije koje bi mogle zaboraviti taj *neposredni* zadatak. Mi možemo i moramo, na osnovu odluke kongresa, da istaknemo taj *neposredni* zadatak u *prvi plan* u izvesnim političkim momentima. Niko nema pravo da to sprečava, to će biti potpuno u granicama direktiva kongresa, ako smo već izbacili reči „oteti prava" i primorali da se prihvati *„neposredni zadatak da se otme vlast"*.

Savetujemo partijskim organizacijama da to ne zaborave, naročito u momentima kad naša famozna Duma dobija šamare od apsolutističke vlade.

Drug Voinov, u debatama o oružanom ustanku, vrlo je oštroumno primetio u kakav su škripac zapali menjševici. Reći da se „otme pravo" — to je formulacija do nemogućnosti oportunistička. Reći „da se otme vlast" — znači izbiti sebi iz ruku svako oružje protiv boljševika. Od sada mi znamo, — podsmevao se Voinov, — šta je to ortodoksni marksizam, a šta zavereničkа jeres. „Oteti vlast" — to je ortodoksno, „izvojevati vlast" — to je zavereništvo...

Isti govornik ocrtao je tim povodom opšti tip menjševika. Menjševici — to su impresionisti, rekao je on, ljudi raspoloženja, ljudi trenutka. Podigao se talas, nastupio je oktobar — novembar 1905. godine, i „Načalo"*) je poletelo, ono istupa čak boljševičkije nego boljševici. Ono već juri od demokratske diktature ka socijalističkoj diktaturi. Opala je plima, snizilo se raspoloženje, digli su se kadeti — i menjševici žure da se prilagode sniženom raspoloženju, poskakuju za kadetima, prezrivo mašu rukom na oktobarsko-decembarske oblike borbe.

Izvanredno interesantna potvrda ovoga što smo rekli bila je na kongresu pismena izjava menjševika Larina. On ju je predao birou i, prema tome, mora se u celini nalaziti u zapisniku. Larin kaže da su menjševici grešili u oktobru-decembru postupajući boljševički. Usmene, privatne proteste protiv tog „dragocenog priznanja" čuo sam na kongresu od pojedinih menjševika, ali da li su ti protesti bili izraženi u govorima ili izjavama — ne jamčim.

Poučan je bio i Plehanovljev govor. On je govorio (ako se ne varam) o zauzimanju vlasti. On se pri tom na najoriginalniji način izgovorio. „Ja sam protiv zavereničkog zauzimanja vlasti", — uzviknuo je on, — „ali sam potpuno za onakvo zauzimanje vlasti kakvo je predstavljao, na primer, Konvent u velikoj francuskoj revoluciji.

Tu smo Plehanova uhvatili u reči. — Odlično, druže Plehanov — odgovorio sam mu ja. — Napišite u rezoluciji to što ste rekli! Osudite, koliko hoćete oštro, zavereništvo — mi, boljševici ipak ćemo u celini i jednoglasno glasati za takvu rezoluciju u kojoj će biti pri-

*) *Начало* („Početak") je mesečni časopis koji su „legalni marksisti" počeli da izdaju 1899. godine u Petrogradu umesto časopisa „Nova reč" zabranjenog od strane carske vlade. — Prim. red.

znato i preporučeno proletarijatu zauzimanje vlasti po tipu Konventa. Osudite zavereništvo, ali priznajte u rezoluciji diktaturu sličnu Konventu, i mi ćemo se složiti s vama potpuno i bezuslovno. Ne samo to. Ja vam jamčim da će od onog trenutka kad potpišete takvu rezoluciju *kadeti prestati da vas hvale!*

Drug Voinov takođe je istakao vapijuću kontradikciju u koju je zapao drug Plehanov kada se nehotice „izgovorio" u vezi sa Konventom. Konvent je bio baš diktatura plebsa, tj. najnižih slojeva gradske i seoske sirotinje. U buržoaskoj revoluciji to je bila baš takva punovlasna ustanova u kojoj je potpuno i apsolutno vladala ne krupna ili srednja buržoazija već prosti narod, sirotinja, tj. upravo oni koje mi nazivamo „proletarijat i seljaštvo". Priznavati Konvent i boriti se protiv zauzimanja vlasti — znači igrati se rečima. Priznavati Konvent i ustajati svom snagom protiv „revolucionarnodemokratske diktature proletarijata i seljaštva" — znači pobijati samoga sebe. A boljševici su uvek i stalno govorili o zadobijanju vlasti baš od strane narodne mase, baš od strane proletarijata i seljaštva, a nikako od strane ove ili one „svesne manjine". Fraze o zavereništvu i blankizmu — to je prosta nevina deklamacija, koja se raspala u prah i pepeo čim je samo pomenut Konvent.

Napisano u maju 1906.
Štampano u junu 1906. kao posebna brošura u izdanju lista *Вперед*, Moskva.

Сочинения В. И. Ленина, 4 изд., т. 10, стр. 334—339.

VOJSKA I NAROD

Vesti o previranju u vojsci i dalje ispunjavaju sve novine. Teško je izbrojati već sada u koliko je pukova ili vojnih jedinica bilo nemira, koliko je planulo pobuna u toku dva meseca „rada" Dume. Famozna mirna parlamentarna delatnost, koju su izmislili naivni (uostalom ne uvek naivni) buržoaski političari, dovela je i u oblasti vojne veštine do načina borbe, do formi pokreta koje uopšte nisu mirne i uopšte nisu parlamentarne.

Navodeći činjenice i obaveštenja o previranju u vojsci, naša liberalnoburžoaska štampa iskorišćuje obično taj materijal samo za to da bi malo zaplašila vladu. Požar se razgoreva — tako rezonuju obično kadetski listovi — pazite, čuvajte se, gospodo ministri, popustite nam dok nije kasno. A ministri odgovaraju time što (preko „Novog vremena" i drugih slugeranjskih listova) plaše kadete: pazite, gospodo, požar se širi, sporazumejte se s nama dok nije kasno. I kadeti i vlada gledaju na previranje u vojsci kao na stvar koja izaziva potrebu da se odmah preduzmu mere za gašenje revolucije. Kratkovidost njihovih shvatanja tesno povezana sa sebičnošću njihovih interesa, smeta im da pogledaju na taj pokret kao na jedno od najvećih svedočanstava *stvarnog* karaktera naše revolucije, njenih *stvarnih* težnji. I kadeti i vlada su sebični u pitanju vojske. Pogromašima je vojska potrebna kao oruđe pogroma. Liberalnim buržujima ona je potrebna kao zaštita buržoaske monarhije od „prekomernih" nasrtaja i zahteva seljaka i naročito radnika. Vulgarna, licemerna, lažna doktrina: „vojska treba da bude van politike" naročito je pogodna za prikrivanje istinskih težnji buržoazije u toj stvari.

Ali pogledajte karakter vojničkih nemira i zahteve vojnika. Pokušajte da pogledate na vojnike koji idu na streljanje zbog „nepotčinjavanja" kao na žive ljude sa samostalnim interesima, kao na deo naroda, kao na one koji izražavaju preke potrebe izvesnih klasa našeg društva. Videćete da vojnici koji su najbliži politički najnerazvijenijim seljacima, koji se podvrgavaju neprekidnom zlostavljanju, zatupljivanju, muštranju od strane starešina, — da vojnici, ta „naivna marva", *idu neizmerno dalje* od kadetskih programa u svojim zahtevima!

Kadeti i kadetska Duma vole da sebe prikazuju kao nosioce opštenarodnih zahteva. Mnoge naivčine veruju u to. A pogledajte

činjenice, stvarne zahteve, stvarnu borbu širokih narodnih masa, i videćete da kadeti i kadetska Duma *krnje* društvene zahteve, da ih izopačuju.

Pogledajte činjenice. Vojnici Preobraženskog puka istakli su zahteve[46]) — podrška Radnoj grupi[47]) u borbi za zemlju i slobodu. Obratite pažnju: ne podrška Dumi, već podrška Radnoj grupi, onoj istoj koju su kadeti optuživali zbog „grubog vređanja" Državne dume u vezi s agrarnim projektom trideset trojice o ukidanju privatne svojine na zemlju![48]) Vojnici, očigledno, idu dalje od kadeta: „bezbojna stoka" traži *više* nego prosvećena buržoazija...

Zahtevi jednog pešadijskog puka iz Petrograda: „... u Državnu dumu treba svi mi, vojnici, da izaberemo poslanike koji bi se borili za naše vojničke potrebe". Vojnici ne žele da ostanu van politike. Vojnici se ne slažu s kadetima. Vojnici ističu zahtev koji se jasno svodi na uništenje kastinske vojske, vojske odvojene od naroda, i na zamenu takve vojske vojskom punopravnih građana. A to i jeste uništenje stalne vojske i naoružanje naroda.

Vojnici Varšavskog okruga traže ustavotvornu skupštinu. Oni *za vojnike* traže slobodu zbora i udruživanja „bez ikakvog odobrenja i prisustva oficira". Oni zahtevaju „odsluženje vojnog roka u zavičaju" vojnika, pravo nošenja civilnog odela van službe, pravo da vojnici imaju svoje *izabrane predstavnike* za rukovanje snabdevanjem vojnika, za sastavljanje sudova koji raspravljaju o vojničkim prekršajima.

Šta je to? Liči li to na kadetske predstave o reformi vojske? Ili se to potpuno približava stvaranju svenarodne i potpuno demokratske milicije?

Vojnici bolje nego gospoda prosvećeni buržuji izražavaju stvarno narodne zahteve koje podržava ogromna većina naroda. Karakter i osnovna svojstva pokreta u vojsci izražavaju vernije nego taktika kadeta suštinu glavnih i osnovnih oblika oslobodilačke borbe u današnjim prilikama. Radnički i seljački pokret potvrđuju to još većom snagom. I nije naš zadatak da sužavamo taj pokret uskim okvirima mizerne kadetske politike, da ga snižavamo prilagođavanjem mizernim kadetskim parolama, već da ga podržavamo, proširujemo, razvijamo u duhu stvarno doslednog, odlučnog i borbenog demokratizma.

Эхо, br. 10, 2. jula 1906.

Сочинения В. И. Ленина, 4 изд., т. 11, стр. 67—69.

POUKE MOSKOVSKOG USTANKA

Knjiga „Moskva u decembru 1905. godine" (Moskva 1906) izišla je na svet baš u pravi čas. Usvajanje iskustva decembarskog ustanka jeste najpreči zadatak radničke partije. Na žalost, ta je knjiga bačva meda sa kašikom katrana: vrlo interesantan materijal, uprkos nepotpunosti, a zaključci neverovatno aljkavi, neverovatno vulgarni. O tim zaključcima mi ćemo govoriti posebno[49]), a sada ćemo se pozabaviti aktuelnom političkom temom, poukama moskovskog ustanka.

Glavni oblik decembarskog pokreta u Moskvi bili su mirni štrajk i demonstracije. Ogromna većina radničke mase aktivno je učestvovala samo u tim oblicima borbe. Ali je baš decembarska akcija u Moskvi očigledno pokazala da je generalni štrajk, kao samostalni i glavni oblik borbe, preživeo, da se pokret stihijskom, neodoljivom snagom otima iz tih uskih okvira i da se rađa viši oblik borbe, ustanak.

Sve revolucionarne partije, sve organizacije u Moskvi, objavljujući štrajk, bile su svesne i čak su osećale neizbežnost njegovog pretvaranja u ustanak. Sovjet radničkih deputata odlučio je 6. decembra da „treba težiti da se štrajk pretvori u oružani ustanak". Ali u stvari sve organizacije bile su nepripremljene za to, čak je koalicioni Sovjet borbenih odreda[50]) govorio *(9. decembra!)* o ustanku kao o nečem dalekom, i ulična borba se, nesumnjivo, vodila uprkos njemu i bez njegovog učešća. Organizacije su *zaostale* iza porasta i razmaha pokreta.

Štrajk je izrástao u ustanak, pre svega, pod pritiskom objektivnih uslova koji su se stvorili posle oktobra. Vladu nije bilo moguće više iznenaditi generalnim štrajkom, ona je već bila organizovala kontrarevoluciju, spremnu za vojne akcije. I opšti tok ruske revolucije i sukcesivnost događaja u Moskvi u decembarske dane na iznenađujući način su potvrdili jednu od dubokih Marksovih postavki: revolucija napreduje time što stvara zbijenu i čvrstu kontrarevoluciju, tj. primorava neprijatelja da pribegava sve ekstremnijim sredstvima odbrane i na taj način izgrađuje sve moćnija sredstva napada.[51])

Sedmog i osmog decembra: mirni štrajk, mirne demonstracije masa. Osmog uveče opsada Akvarijuma. Devetog u toku dana: premlaćivanje gomile od strane dragona na Strasnom trgu. Uveče –

demoliranje Fidlerove kuće. Raspoloženje raste. Ulična, neorganizovana gomila potpuno spontano i nesigurno gradi prve barikade.

Desetog: početak artiljerijske paljbe u barikade i gomilu po ulicama. Dizanje barikada postaje sigurnije i nije više pojedinačno, već potpuno masovno. Čitavo je stanovništvo na ulicama; čitav grad u glavnim centrima prekriven je mrežom barikada. U toku nekoliko dana razvija se uporna partizanska borba odreda protiv vojske, borba koja je iznurila vojsku i primorala Dubasova da moli za pojačanje. Tek oko 15. decembra prevaga vladinih snaga je potpuna, i 17. su semjonovci razbili Presnju, poslednje uporište ustanka.

Od štrajka i demonstracija ka pojedinačnim barikadama, od pojedinačnih barikada ka masovnom dizanju barikada i uličnoj borbi protiv vojske. Zaobilazeći organizacije masovna proleterska borba prešla je od štrajka u ustanak. To je ogromna istorijska tekovina ruske revolucije koju je izvojevao decembar 1905. godine, tekovina kupljena, kao i sve prethodne, po cenu najvećih žrtava. Pokret je podignut od generalnog političkog štrajka na viši stupanj. On je primorao reakciju da dođe *do kraja* u otporu i time je u džinovskoj meri približio momenat kada će revolucija takođe doći do kraja u primenjivanju sredstava ofanzive. Reakcija *nema kuda* da ide dalje od artiljerijske paljbe u barikade, kuće i uličnu gomilu. Revolucija ima kuda da ide još dalje od boraca moskovskih borbenih odreda, i te kako ima kuda da ide i u širinu i u dubinu. I revolucija je otišla daleko napred od decembra meseca. Osnova revolucionarne krize postala je neizmerno šira — oštrica se mora sada još više zaoštriti.

Promenu u objektivnim uslovima borbe, koja je tražila prelazak od štrajka na ustanak, proletarijat je osetio pre nego njegovi rukovodioci. Praksa je, kao i uvek, išla ispred teorije. Mirni štrajk i demonstracije brzo su prestali da zadovoljavaju radnike koji su pitali: „Šta sad"? i zahtevali energičnije akcije. Direktiva da se podižu barikade stigla je u rejone s ogromnim zakašnjenjem, kada su u centru već podizali barikade. Radničke mase su se prihvatile posla, ali *ni njime nisu bile zadovoljne* i pitale su: „Šta dalje?" — tražile energičnije akcije. Mi, rukovodioci socijaldemokratskog proletarijata, ličili smo u decembru na onog vojskovođu koji je tako besmisleno rasporedio svoje pukove, da veći deo njegove vojske nije aktivno učestvovao u bici. Radničke mase su tražile i nisu nalazile direktive u vezi s aktivnim masovnim akcijama.

Prema tome, nema ničeg kratkovidijeg nego što je Plehanovljevo shvatanje, koje su prihvatili svi oportunisti, da nije trebalo počinjati neblagovremeni štrajk, da se „nije trebalo laćati oružja". Naprotiv, trebalo se odlučnije, energičnije i ofanzivnije latiti oružja, trebalo je objašnjavati masama nemogućnost samo mirnog štrajka i neophodnost neustrašive i nemilosrdne oružane borbe. I sada mi moramo, najzad, otvoreno i glasno priznati nedovoljnost političkih štrajkova, moramo agitovati u najširim masama za oružani ustanak, ne prikrivajući to pitanje nikakvim „prethodnim stupnjevima", ne

stavljajući na nj nikakvu koprenu. Kriti od masa neophodnost odlučnog, krvavog rata do istrebljenja kao neposrednog zadatka buduće akcije — znači obmanjivati i sebe i narod.

To je prva pouka decembarskih događaja. Druga pouka tiče se karaktera ustanka, načina njegovog vođenja,, uslova za prelazak vojske na stranu naroda. Na desnom krilu naše partije jako je rašireno krajnje jednostrano shvatanje toga prelaska. Nije se, vele, moguće boriti protiv moderne vojske, vojska mora postati revolucionarna. Razume se, ako revolucija ne postane masovna i ne obuhvati samu vojsku, onda ne može biti ni govora o ozbiljnoj borbi. Razume se, rad je u vojsci neophodan. Ali ne sme se taj prelazak vojske zamišljati u vidu nekog jednostavnog, pojedinačnog akta, koji bi bio rezultat ubeđivanja s jedne i svesti s druge strane. Moskovski ustanak nam očigledno pokazuje koliko je to shvatanje šablonsko i daleko od života. U stvarnosti neizbežno, u svakom istinski narodnom pokretu, kolebanje vojske dovodi pri zaoštravanju revolucionarne borbe do prave *borbe za vojsku*. Moskovski ustanak pokazuje nam baš najočajniju, najbesomučniju borbu reakcije i revolucije za vojsku. Dubasov je sam izjavio da je od 15 000 moskovskih vojnika samo 5 000 sigurno. Vlada je zadržavala one koji su se kolebali najrazličnijim, najočajnijim merama: ubeđivali su ih, potkupljivali, laskali im, delili časovnike, novac i sl., opijali ih votkom, obmanjivali, zastrašivali, zatvarali u kasarne, razoružavali, otimali od njih pomoću prevare i nasilja vojnike za koje se pretpostavljalo da su najnepouzdaniji. I treba imati hrabrosti, pa bez okolišenja i otvoreno priznati da smo mi u ovom pogledu zaostali iza vlade. Mi nismo umeli da iskoristimo snage kojima smo raspolagali za isto tako aktivnu, smelu, preduzimljivu i ofanzivnu borbu kakvu je pokrenula i sprovela vlada za kolebljivu vojsku. Mi smo spremali i spremaćemo još upornije idejnu „obradu" vojske. Ali mi ćemo se pokazati kao žalosni pedanti ako zaboravimo da je u momentu ustanka potrebna isto tako i fizička borba za vojsku.

Moskovski proletarijat dao nam je u decembarskim danima veličanstvene pouke idejne „obrade" vojske, — npr., 8. decembra na Strasnom trgu, kad je gomila opkolila kozake, pomešala se s njima, bratimila se s njima i nagovorila ih da se vrate natrag. Ili 10. na Presnji, kada su dve devojke — radnice, koje su nosile crvenu zastavu u gomili od 10 000 ljudi, pojurile u susret kozacima sa uzvicima: „Ubijte nas! Živi vam nećemo predati zastavu!" I kozaci su se zbunili i odjurili natrag uz uzvike gomile: „Živeli kozaci!" Ti primeri odvažnosti i heroizma moraju zauvek biti urezani u svesti proletarijata.

Ali evo primera naše zaostalosti za Dubasovom. 9. decembra Velikom serpuhovskom ulicom idu vojnici, pevajući Marseljezu, da bi se pridružili ustanicima. Radnici šalju delegate k njima. Malahov na vrat na nos sam juri prema njima. Radnici su zakasnili, Malahov je stigao na vreme. On je održao vatren govor, pokolebao vojnike, opkolio ih dragonima, odveo u kasarne i tamo zatvorio. Malahov je

stigao, a mi nismo, iako se za dva dana na naš poziv diglo 150 000 ljudi, koji su mogli i morali organizovati patroliranje po ulicama. Malahov je opkolio vojnike dragonima, a mi nismo opkolili Malahova bombašima. Mi smo mogli i morali to učiniti, i socijaldemokratska štampa (stara „Iskra") odavno je već ukazivala na to da je nemilosrdno uništavanje civilnih i vojnih starešina naša prva dužnost za vreme ustanka. Ono što se dogodilo u Velikoj serpuhovskoj ulici ponovilo se, po svemu sudeći, u glavnim crtama i pred nesviškim kasarnama, i pred krutickim kasarnama, i prilikom pokušaja proletarijata da „skine" jekaterinoslavce, i prilikom odašiljanja delegata ka pionirima u Aleksandrov, i prilikom vraćanja rostovske artiljerije koja je bila upućena u Moskvu, i prilikom razoružavanja pionira u Kolomni i tako dalje. U momentu ustanka mi nismo bili na visini zadatka u borbi za vojsku koja se kolebala.

Decembar je očigledno potvrdio još jednu duboku i od oportunista zaboravljenu postavku Marksa, koji je pisao da je ustanak veština i da je glavno pravilo te veštine — beskrajno smela, najodlučnija *ofanziva*.[52]) Mi nismo u dovoljnoj meri usvojili tu istinu. Mi smo nedovoljno sami učili i nedovoljno smo učili mase toj veštini, tome pravilu nastupanja po svaku cenu. Mi najenergičnije moramo nadoknaditi ono što smo propustili. Nije dovoljno grupisati se prema političkim parolama, neophodno je još grupisanje prema oružanom ustanku. Ko je protiv njega, ko se ne sprema za njega, toga treba nemilosrdno izbacivati napolje iz redova pristalica revolucije, izbacivati među njene protivnike, izdajnike i kukavice, jer se približava dan kada će nas snaga događaja, kada će nas borbena situacija primorati da delimo neprijatelje i prijatelje prema toj oznaci. Mi ne treba da propagiramo pasivnost, ne treba da propagiramo jednostavno „očekivanje" da vojska „pređe", — ne, mi moramo zvoniti u sva zvona o neophodnosti smele ofanzive i napadanja s oružjem u rukama, o neophodnosti uništavanja starešina i najenergičnije borbe za vojsku koja se koleba.

Treća pouka koju nam je dala Moskva tiče se taktike i organizacije snaga za ustanak. Vojna taktika zavisi od nivoa vojne tehnike — tu je istinu sažvakao i stavio marksistima u usta Engels[53]). Vojna tehnika sada nije onakva kakva je bila sredinom XIX veka. Operisati pomoću gomile protiv artiljerije i braniti barikade revolverima bila bi glupost. I Kaucki je bio u pravu kad je pisao da je posle Moskve vreme da se revidiraju Engelsovi zaključci, da je Moskva istakla *„novu taktiku barikada"*[54]). Ta je taktika bila taktika partizanskog rata. Organizacija koja je bila uslovljena takvom taktikom bili su pokretljivi i izvanredno sićušni odredi: desetine, trojke, čak dvojke. Kod nas se danas često mogu sresti socijaldemokrati koji se smeju kad se počne govoriti o petorkama i trojkama. Ali je smeh samo jeftin način da se zatvore oči pred *novim* pitanjem taktike i organizacije koju izaziva ulična borba na današnjem nivou savremene tehnike. Pročitajte pažljivo priču o moskovskom ustanku,

gospodo, i razumećete u kakvoj su vezi „petorke" sa pitanjem „nove taktike barikada".

Moskva ju je istakla, ali ni izdaleka nije razvila u iole širim, stvarno masovnim razmerama. Boraca je bilo malo, radnička masa nije dobila parolu za smele napade i nije je primenila, karakter partizanskih odreda bio je suviše jednoobrazan, njihovo oružje i njihove metode nedovoljne, njihova veština rukovođenja gomilom skoro nerazvijena. Mi moramo sve to nadoknaditi i mi ćemo to nadoknaditi, učeći se na iskustvu Moskve, šireći to iskustvo u masama, izazivajući stvaralaštvo samih masa u daljem razvijanju toga iskustva. I taj partizanski rat, taj masovni teror, koji se vrši u Rusiji svuda skoro neprekidno posle decembra, nesumnjivo će pomoći da mase nauče pravilnu taktiku u momentu ustanka. Socijaldemokratija treba da prizna i prihvati kao svoju taktiku taj masovni teror, razume se, organizujući ga i kontrolišući, potčinjavajući ga interesima i uslovima radničkog pokreta i opšterevolucionarne borbe, otklanjajući i odbacujući nemilosrdno ono „mangupsko" izopačavanje toga partizanskog rata s kojim su se Moskovljani tako divno i tako nemilosrdno obračunali u danima ustanka, a Letonci u danima čuvenih letonskih republika.

Vojna tehnika pravi u poslednje vreme i nove korake napred. Japanski rat je istakao ručnu bombu. Fabrika oružja izbacila je na tržište automatsku pušku. I jedno i drugo počinje se već s uspehom primenjivati u ruskoj revoluciji, ali ne ni iz daleka u dovoljnim razmerama. Mi se možemo i moramo koristiti usavršavanjem tehnike, naučiti radničke odrede da u masama prave bombe, pomoći i njima i našim borbenim odredima da se snabdeju eksplozivom, upaljačima i automatskim puškama. Uz učešće radničke mase u gradskom ustanku, uz masovno napadanje na neprijatelja, uz odlučnu veštu borbu za vojsku koja se još više koleba posle Dume, posle Sveaborga i Kronštata[55]), uz obezbeđeno učešće sela u opštoj borbi — pobeda će u sledećem sveruskom oružanom ustanku biti naša!

Razvijajmo, dakle, šire svoj rad i smelije postavljajmo svoje zadatke, usvajajući pouke iz velikih dana ruske revolucije. U osnovi našeg rada nalazi se pravilno shvatanje interesa klasa i potreba opštenarodnog razvitka u današnjem trenutku. Oko parole: obaranje carske vlasti i sazivanje ustavotvorne skupštine od strane revolucionarne vlade mi grupišemo i grupisaćemo sve veći deo proletarijata, seljaštva i vojske. Razvijanje svesti masa ostaje, kao i uvek, baza i glavna sadržina čitavog našeg rada. Ali ne zaboravimo da tom opštem, stalnom i osnovnom zadatku momenti slični ovome koji preživljava Rusija dodaju posebne, specijalne zadatke. Ne pretvarajmo se u pedante i filistre, ne izbegavajmo te posebne zadatke momenta, te specijalne zadatke sadašnjih formi borbe praznim pozivanjem na naše svagdašnje obaveze koje ostaju nepromenjene pod svim okolnostima, u svim vremenima.

Pamtimo da se približava velika masovna borba. To će biti oružani ustanak. On treba da bude, po mogućnosti, istovremen. Mase treba da znaju da stupaju u oružanu, krvavu, neustrašivu borbu. Prezir prema smrti treba raširiti u masama i obezbediti pobedu. Ofanziva protiv neprijatelja mora biti najenergičnija; napad, a ne odbrana, mora postati parola masa, nemilosrdno uništenje neprijatelja postaće njihov zadatak; stvoriće se pokretljiva i gipka organizacija borbe; kolebljivi elementi u vojsci biće uvučeni u aktivnu borbu. Partija svesnog proletarijata mora izvršiti svoju dužnost u ovoj velikoj borbi.

Пролетарий, br. 2,
29. avgusta 1906.

Сочинения В. И. Ленина,
4 изд., т. 11, стр. 145—152.

PARTIZANSKI RAT

Pitanje partizanskih akcija jako interesuje našu partiju i radničku masu. Mi smo već više puta dodirivali to pitanje uzgred i sada nameravamo da pristupimo celovitijem prikazu svojih pogleda koji smo obećali.

I

Počnimo od početka. Koje osnovne zahteve treba da istakne svaki marksista pri razmatranju pitanja o oblicima borbe? Prvo, marksizam se razlikuje od svih primitivnih oblika socijalizma po tome što ne povezuje pokret sa nekom određenom formom borbe. On priznaje najrazličitije oblike borbe i pri tome ih ne „izmišlja", nego samo uopštava, organizuje, pridaje svesnost onim oblicima borbe revolucionarnih klasa koji nastaju sami po sebi u toku samog pokreta. Nepomirljivi neprijatelj svih apstraktnih formula, svih doktrinarskih recepata, marksizam traži pažljiv odnos prema takvoj *masovnoj* borbi, koja s razvitkom pokreta, s porastom svesti masa, sa zaoštravanjem ekonomskih i političkih kriza rađa sve novije i sve raznolikije metode odbrane i napada. Zato se marksizam ni po koju cenu ne odriče unapred ni od kakvih oblika borbe. Marksizam se ni u kom slučaju ne ograničava samo na one oblike borbe koji su mogući i koji postoje samo u datom trenutku, priznajući *neizbežnost* novih, borcima određenog perioda nepoznatih oblika borbe sa menjanjem date socijalne konjunkture. Marksizam u ovom pogledu uči, ako se može tako reći, iz prakse masa i nema nikakvih pretenzija da *uči* mase izmišljenim kabinetskim „sistematskim" oblicima borbe. Mi znamo — rekao je, na primer, Kaucki, razmatrajući oblike socijalne revolucije — da će nam buduća kriza doneti nove oblike borbe koje sada ne možemo predvideti.

Drugo, marksizam bezuslovno zahteva *istorijsko* razmatranje pitanja oblika borbe. Postavljati to pitanje van konkretne istorijske situacije znači ne razumeti azbuku dijalektičkog materijalizma. U različitim momentima ekonomske evolucije, u zavisnosti od raznih uslova — političkih, nacionalno kulturnih, uslova svakodnevnog života itd. — razni oblici borbe izbijaju u prvi plan, postaju glavni oblici

borbe, a u vezi s tim, opet, menjaju se i drugorazredni, sporedni oblici borbe. Pokušavati odgovarati sa da ili ne na pitanje o određenom sredstvu borbe, ne razmatrajući detaljno konkretnu situaciju datog pokreta na datom stepenu njegovog razvitka — znači potpuno napuštati teren marksizma.

To su dve osnovne teoretske postavke kojima treba da se rukovodimo. Istorija marksizma u zapadnoj Evropi daje nam mnoštvo primera koji potvrđuju ovo što smo rekli. Evropska socijaldemokratija smatra u današnje vreme parlamentarizam i sindikalni pokret glavnim oblicima borbe, ona je priznavala ustanak u prošlosti i spremna je da ga potpuno prizna, sa promenom konjunkture, i u budućnosti, — uprkos mišljenju liberalnih buržuja kao što su ruski kadeti i bezaglavci[56]). Socijaldemokratija je negirala generalni štrajk 70-tih godina kao socijalnu panaceju, kao sredstvo da se buržoazija odmah obori nepolitičkim putem, ali socijaldemokratija potpuno priznaje masovni politički štrajk (naročito posle iskustva koje je Rusija stekla 1905. godine.) kao *jedno* od sredstava borbe, neophodno pod *izvesnim* uslovima. Socijaldemokratija je priznavala uličnu borbu na barikadama 40-tih godina XIX veka — odbacivala ju je na osnovu određenih činjenica krajem XIX veka — izražavala je potpunu spremnost da revidira ovo poslednje shvatanje i prizna celishodnost borbe na barikadama posle iskustva Moskve, koja je iznela, po rečima K. Kauckoga, novu taktiku barikada.

II

Pošto smo utvrdili opšte postavke marksizma, pređimo na rusku revoluciju. Setimo se istorijskog razvitka oblika borbe koje je ona istakla. S početka ekonomski štrajkovi radnika (1896—1900), zatim političke demonstracije radnika i studenata (1901—1902), seljačke pobune (1902), početak masovnih političkih štrajkova u različitim kombinacijama sa demonstracijama (Rostov 1902, letnji štrajkovi 1903, 9. januar 1905), sveruski politički štrajk sa lokalnim slučajevima borbe na barikadama (oktobar 1905), masovna borba na barikadama i oružani ustanak (1905, decembar), mirna parlamentarna borba (april — jun 1906), delimični vojnički ustanci (jun 1905 — jul 1906.), delimični seljački ustanci (jesen 1905 — jesen 1906. godine).

To je stanje stvari u jesen 1906, godine sa gledišta oblika borbe uopšte. „Odgovarajući" oblik borbe samodržavlja jeste crnostotinaški pogrom, počev od Kišinjeva u proleće 1903. godine pa do Sedleca u jesen 1906. godine. U toku čitavog tog perioda organizovanje crnostotinaškog pogroma i premlaćivanja Jevreja, studenata, revolucionara, svesnih radnika sve više napreduje, usavršava se, spajajući sa nasiljem potplaćene rulje nasilja crnostotinaške vojske, dolazeći do upotrebe artiljerije u selima i gradovima, stapajući se sa kaznenim ekspedicijama, kaznenim vozovima i tako dalje.

To je glavna pozadina slike. Na toj pozadini ocrtava se — nesumnjivo kao nešto pojedinačno, drugorazredno, sporedno — ona pojava čijem je izučavanju i oceni posvećen ovaj članak. Kakva je to pojava? Koji su njeni oblici? Njeni uzroci? Vreme postanka i stepen raširenosti? Njen značaj u opštem toku revolucije? Njen odnos prema borbi radničke klase koju organizuje i kojom rukovodi socijaldemokratija? To su pitanja na koja sad treba da pređemo, pošto smo ocrtali opštu pozadinu slike.

Pojava koja nas interesuje jeste *oružana* borba. Nju vode pojedina lica i male grupe lica. Ona delimično pripadaju revolucionarnim organizacijama, delimično (u nekim mestima Rusije *većim* delom) ne pripadaju ni jednoj revolucionarnoj organizaciji. Oružana borba ima dva *različita* cilja, koja treba *strogo* razlikovati jedan od drugog; — ta je borba usmerena, prvo, baš na ubijanje pojedinih lica, starešina i njima potčinjenih osoba u vojno-policijskoj službi; — drugo, na konfiskovanje novčanih sredstava kako od vlade tako i od privatnih lica. Konfiskovana sredstva delom se upotrebljavaju za partiju, delom specijalno za naoružanje i pripreme ustanka, delom za izdržavanje lica što vode borbu koju karakterišemo. Velike eksproprijacije (kavkaska u iznosu od preko 200.000 rubalja, moskovska od 875.000 rubalja) dodeljivane su baš u prvom redu revolucionarnim partijama, a sitne eksproprijacije upotrebljavaju se pre svega, a ponekad i potpuno, za izdržavanje „eksproprijatora". Ovaj oblik borbe široko se razvio, nesumnjivo, tek 1906. godine, tj. posle decembarskog ustanka. Zaoštravanje političke krize do stepena oružane borbe i naročito povećavanje oskudice, gladi i nezaposlenosti u selima i gradovima igralo je veliku ulogu među uzrocima koji su izazvali opisanu borbu. Kao pretežan i čak *isključiv* oblik socijalne borbe ovaj oblik borbe primili su deklasirani elementi stanovništva, lumpeni i anarhističke grupe. Kao „odgovarajući" oblik borbe od strane samodržavlja treba smatrati vanredno stanje, mobilizaciju novih vojnih jedinica, crnostotinaške pogrome (Sedlec), ratne vojne sudove.

III

Uobičajena ocena razmatrane borbe svodi se na sledeće: to je anarhizam, blankizam, stari teror, to su akcije pojedinaca, odvojenih od masa, koje demorališu radnike, odbijaju od njih široke krugove stanovništva, dezorganizuju pokret, nanose štetu revoluciji. Primere koji potvrđuju takvu ocenu lako je naći u događajima o kojima svakodnevno javljaju novine.

Ali da li su ti primeri ubedljivi? da bismo to proverili, uzećemo teritoriju gde je razmatrani oblik borbe *najrazvijeniji* — Letonski kraj. Evo kako se na delatnost letonske socijaldemokratije žali list „Novo vreme" (u brojevima od 9 i 12 septembra). Letonska socijaldemokratska radnička partija (deo SDRPR) redovno izdaje svoj list u 30.000 primeraka. U zvaničnom delu štampaju se spiskovi špijuna,

čije je uništavanje dužnost svakog poštenog čoveka. Pomagači policije proglašavaju se za „protivnike revolucije" i kažnjavaju se smrću, a osim toga odgovaraju i svojom imovinom. Novac za partiju, po naređenju socijaldemokrata, stanovništvo predaje samo na osnovu priznanice sa pečatom. U poslednjem izveštaju partije u sumi od 48.000 rubalja godišnjeg prihoda nalazi se 5.600 rubalja koje je libavsko odeljenje dobilo putem eksproprijacije za oružje. — „Novo vreme", prirodno, baca munje i gromove protiv tog „revolucionarnog zakonodavstva", protiv te „grozne vlade".

Niko se ne usuđuje da tu delatnost letonskih socijaldemokrata nazove anarhizmom, blankizmom, terorizmom. Ali zašto? Zato što je ovde *jasna* veza između novog oblika borbe i ustanka koji je bio u decembru i koji ponovo sazreva. Ako se primeni na celu Rusiju, ta veza nije tako jasna, ali ona postoji. Širenje „partizanske" borbe baš posle decembra i njena veza sa zaoštravanjem ne samo ekonomske nego i političke krize nesumnjiva je. Stari ruski terorizam bio je delo intelektualaca — zaverenika; sada partizansku borbu vodi, prema opštem pravilu, radnik borac ili prosto nezaposleni radnik. Blankizam i anarhizam lako padaju na pamet ljudima koji su skloni šablonima, ali u atmosferi ustanka, tako jasnoj u Letonskom kraju, neupotrebljivost tih naučenih etiketa bode oči.

Na primeru Letonaca jasno se vidi potpuna nepravilnost, nenaučnost, neistoričnost kod nas toliko obične analize partizanskog rata nepovezane s atmosferom ustanka. Treba uzeti u obzir tu atmosferu, pomisliti o osobinamo prelaznog perioda između velikih akata ustanka, treba shvatiti kakvi se oblici borbe pri tome neizbežno rađaju, ne ograničavati se na naučene fraze koje su jednake i kod kadeta i kod novovremenca: anarhizam, pljačka, deklasirani elementi!

Kažu: partizanske akcije dezorganizuju naš rad. Primenimo to tvrđenje na situaciju posle decembra 1905. godine, na vreme crnostotinaških pogroma i vanrednih stanja. Šta više dezorganizuje pokret u *takvo* vreme: odsustvo otpora ili organizovana partizanska borba? Uporedite centralnu Rusiju sa njenom zapadnom periferijom, sa Poljskom i Letonskim krajem. Nema sumnje da je partizanska borba mnogo raširenija i razvijenija u zapadnoj periferijskoj oblasti. I isto tako je nesumnjivo da je revolucionarni pokret uopšte, a socijaldemokratski pokret napose, *dezorganizovaniji* u centralnoj Rusiji nego u njenom zapadnom delu. Razume se, nama i ne pada na pamet da otuda izvlačimo zaključak da su poljski i letonski socijaldemokratski pokret manje dezorganizovani *zahvaljujući* partizanskom ratu. Ne. Odavde samo proizilazi da partizanski rat nije kriv zbog dezorganizacije socijaldemokratskog radničkog pokreta u Rusiji 1906. godine.

Ovde se često pozivaju na specifičnost nacionalnih uslova. Ali to pozivanje naročito jasno pokazuje slabost uobičajene argumentacije. Ako je stvar u nacionalnim uslovima, znači stvar nije u anarhizmu, blankizmu, terorizmu — grehovima opšteruskim i čak speci-

jalno ruskim — već u nečem drugom. Proanalizirajte to nešto drugo *konkretno,* gospodo! Vi ćete onda videti da nacionalno ugnjetavanje ili antagonizam ništa ne objašnjava, jer on je uvek postojao u zapadnim krajevima, a partizanska borba se rodila tek u ovom istorijskom periodu. Ima mnogo mesta gde postoje nacionalno ugnjetavanje i antagonizam, ali nema partizanske borbe, koja se ponekad razvija bez ikakvog nacionalnog ugnjetavanja. Konkretna analiza pitanja pokazaće da stvar nije u nacionalnom ugnjetavanju, već u uslovima ustanka. Partizanska borba je neizbežni oblik borbe u vreme kada se masovni pokret već razvio na delu do ustanka i kada nastupaju manji ili veći razmaci između „velikih bitaka" u građanskom ratu.

Pokret ne dezorganizuju partizanske akcije, već slabost partije koja ne ume *da uzme u ruke* te akcije. Eto, zato se obično kod nas, Rusa, anateme protiv partizanskih akcija spajaju sa tajnim, slučajnim, neorganizovanim akcijama, koje stvarno dezorganizuju partiju. Nemoćni da shvatimo kakvi istorijski uslovi izazivaju tu borbu, mi smo nemoćni da parališemo i njene rđave strane. A borba se ipak nastavlja. Nju izazivaju moćni ekonomski i politički uzroci. Mi nemamo snage da otklonimo te uzroke i da paralizujemo tu borbu. Naše jadikovanje protiv partizanske borbe jeste — jadikovanje protiv slabosti partije u ustanku.

Ovo što smo rekli o dezorganizaciji odnosi se i na demoralizaciju. Ne demoriliše partizanski rat, već *neorganizovanost,* nered, nepartijnost partizanskih akcija. Od te *najnesumnjivije* demoralizacije neće nas ni za trunku spasti osude i prokletstva na adresu partizanskih akcija, jer su te osude i prokletstva apsolutno nemoćni da zaustave pojavu koju izazivaju duboki ekonomski i politički uzroci. Reći će nam: ako smo nemoćni da zaustavimo jednu nenormalnu i demoralizatorsku pojavu, to nije razlog za prelazak *partije* na nenormalna i demoralizatorska sredstva borbe. Ali to bi bio već čisto liberalnoburžoaski, a ne marksistički prigovor, jer marksista *uopšte* ne može smatrati građanski rat ili partizanski rat, kao jedan od njegovih oblika, nenormalnim i demoralizatorskim. Marksista stoji na tlu klasne borbe, a ne socijalnog mira. U izvesnim periodima oštrih ekonomskih i političkih kriza klasna borba se razvija do otvorenog građanskog rata, tj. do oružane borbe između dva dela naroda. U takvim periodima marksista je *dužan* da stoji na gledištu građanskog rata. Svaka moralna osuda građanskog rata potpuno je nedozvoljena sa gledišta marksizma.

U doba građanskog rata ideal partije proletarijata jeste *partija koja ratuje.* To je apsolutno neosporno. Mi potpuno dopuštamo da je sa gledišta građanskog rata moguće dokazivati i dokazati *necelishodnost* ovih ili onih oblika građanskog rata u ovom ili onom momentu. Kritiku različitih oblika građanskog rata sa gledišta *vojničke celishodnosti* mi potpuno priznajemo i potpuno se slažemo da odlučujući glas u *takvom* pitanju pripada praktičarima socijaldemokratima svakog određenog mesta. Ali mi u ime principa marksi-

zma bezuslovno tražimo da se analiza uslova građanskog rata ne zamenjuje otrcanim i šablonskim frazama o anarhizmu, blankizmu, terorizmu, da se besmislene metode partizanskih akcija koje je ta i ta pepeesovska*) organizacija primenila u tom i tom momentu ne ističu kao strašilo kad se govori o pitanju samog učešća socijaldemokrata u partizanskom ratu uopšte.

Prema pozivanju na dezorganizaciju pokreta partizanskim ratom treba se odnositi kritički. *Svaki* novi oblik borbe koji je skopčan sa novim opasnostima i novim žrtvama neizbežno „dezorganizuje" organizacije, nepripremljene za taj novi oblik borbe. Naše stare grupe propagandista dezorganizovao je prelazak na agitaciju. Naše komitete dezorganizovao je posle prelazak na demonstracije. Svaka vojna akcija u kom bilo ratu unosi izvesnu dezorganizaciju u redove onih koji ratuju. Otuda se ne sme izvoditi zaključak da ne treba ratovati. Otuda treba izvoditi zaključak da treba *naučiti* ratovati. To je sve.

Kad vidim socijaldemokrate koji gordo i samozadovoljno izjavljuju: mi nismo anarhisti, nismo lopovi, nismo pljačkaši, mi smo iznad toga, mi odbacujemo partizanski rat — onda se pitam: da li ti ljudi shvataju šta govore? Po celoj zemlji izbijaju oružani sukobi i okršaji između crnostotinaške vlade i stanovništva. Ta je pojava apsolutno neizbežna na datom stupnju razvitka revolucije. Stanovništvo spontano, neorganizovano — i baš zato često u nezgodnim i *ružnim* oblicima — reaguje na tu pojavu takođe oružanim okršajima i napadima. Ja razumem da se mi usled slabosti i nepripremljenosti svoje organizacije možemo odreći u određenom mestu i određenom trenutku partijskog rukovođenja *tom* spontanom borbom. Ja razumem da to pitanje treba da rešavaju mesni praktičari, da nije laka stvar preurediti slabe i nepripremljene organizacije. Ali kad kod socijaldemokratskog teoretičara ili publiciste vidim ne osećanje tuge zbog te nepripremljenosti već oholo samozadavoljstvo i narcisovski oduševljeno ponavljanje u ranoj mladosti naučenih fraza o anarhizmu, blankizmu, terorizmu, onda mi je krivo što se tako unižava najrevolucionarnija doktrina na svetu.

Kažu: partizanski rat približava svesni proletarijat propalicama i skitnicama. To je tačno. Ali otuda sledi samo to da partija proletarijata nikad ne može smatrati partizanski rat jedinim ili čak glavnim sredstvom borbe; da to sredstvo treba da bude potčinjeno drugim, da treba da bude u srazmeri sa glavnim sredstvima borbe, da treba da bude oplemenjeno prosvećujućim i organizujućim uticajem socijalizma. A bez ovog *poslednjeg* uslova *sva*, apsolutno sva sredstva borbe u buržoaskom društvu približavaju proletarijat raznim neproleterskim slojevima iznad ili ispod njega i, pošto su ostavljena stihijskom toku stvari, iznašaju se, izopačuju, prostituišu. Štrajkovi prepušteni stihijskom toku stvari pretvaraju se u „Alli-

*) *PPS* je poljska socijalistička partija osnovana 1900. godine. Uporedo sa priznavanjem Socijaldemokratskog programa branila je potrebu individualnog terora. — Prim. red.

ances" — sporazume između radnika i poslodavaca *protiv* potrošača. Parlament se pretvara u javnu kuću, gde banda buržoaskih politikanata trguje na malo i veliko „narodnom slobodom", „liberalizmom", „demokratijom", republikanizmom, antiklerikalizmom, socijalizmom i svom drugom robom koja ima laku prođu. List se pretvara u svakome pristupačnu podvodačicu, u oruđe za kvarenje masa, u oruđe grubog laskanja niskim instinktima gomile itd., itd. Socijaldemokratiji nisu poznata univerzalna sredstva borbe, takva sredstva koja bi odvajala proletarijat kineskim zidom od slojeva koji se nalaze malo iznad njega ili malo ispod njega. Socijaldemokratija u različitim vremenima upotrebljava različita sredstva, *uvek* okružujući njihovu primenu *strogo* određenim idejnim i organizacionim uslovima.*)

IV

Oblici borbe u ruskoj revoluciji odlikuju se ogromnom raznolikošću u poređenju sa buržoaskim revolucijama Evrope. Kaucki je delimično to predskazao kada je 1902. godine govorio da će buduća revolucija (on je dodao: izuzimajući *možda* Rusiju) biti ne toliko borba naroda protiv vlade koliko borba između dva dela naroda. U Rusiji vidimo, nesumnjivo, da je ova *druga* borba razvijenija nego u buržoaskim revolucijama Zapada. Neprijatelji naše revolucije iz redova naroda malobrojni su, ali oni se za zaoštravanjem borbe sve više i više organizuju i dobijaju podršku reakcionarnih slojeva buržoazije. Zato je potuno prirodno i neizbežno što se ustanak u *takvo* vreme, u vreme svenarodnih političkih štrajkova, ne može izliti u staru formu pojedinačnih akata, ograničenih vrlo kratkim vremenskim razmakom i veoma malim prostorom. Potpuno je prirodno i neizbežno što ustanak dobija više i složenije oblike dugotrajnog građanskog rata, tj. oružane borbe između dva dela naroda, koja obuhvata svu zemlju. Takav rat ne može se zamisliti drukčije nego kao niz malobrojnih, odvojenih relativno dugim vremenskim razmacima, velikih bitaka i kao mnoštvo sitnih sukoba u toku tih vremenskih razmaka. Ako je to tako — a to je nesumnjivo tako — onda

*) Boljševike socijaldemokrate često optužuju zbog lakomisleno pristrasnog odnosa prema partizanskim akcijama. Zbog toga nije naodmet napomenuti da u nacrtu rezolucije o partizanskim akcijama (br. 2 „Partijskih vesti" i Lenjinov referat o kongresu) onaj *deo* boljševika koji ih brani isticao je sledeće uslove za njihovo priznanje: eksproprijacija privatne imovine nije uopšte dozvoljavana; eksproprijacija državne imovine nije se preporučivala, nego je samo *dozvoljavana* pod uslovom *partijske kontrole* i upotrebe sredstava za *potrebe ustanka*. Partizanske akcije u obliku terora *preporučivane su* protiv režimskih nasilnika i *aktivnih* crnostotinaša, ali pod uslovom: 1) da se vodi računa o raspoloženju širokih masa; 2) da se uzimaju u obzir uslovi radničkog pokreta dotičnog mesta; 3) da se vodi briga o tome da se snage proletarijata ne rasipaju uzalud. Praktična razlika između ovog nacrta i one rezolucije koja je bila primljena na Kongresu ujedinjenja sastoji se *isključivo* u tome što se u rezoluciji ne dozvoljava eksproprijacija državne imovine.

socijaldemokratija mora obavezno postaviti sebi za zadatak da stvori takve organizacije koje bi u najvećem stepenu bile kadre da rukovode masama i u tim velikim bitkama i, po mogućnosti, u tim sitnim sukobima. Socijaldemokratija u vreme borbe klasa, koja se zaoštrila do razmera građanskog rata, mora postavljati sebi za zadatak ne samo da učestvuje u *tom građanskom ratu* nego da u njemu igra i rukovodeću ulogu. Socijaldemokratija mora vaspitavati svoje organizacije da stvarno istupaju kao *ratujuća strana* koja ne propušta nijednu priliku a da snagama neprijatelja ne nanese gubitke.

To je težak zadatak, nema spora. On se ne može rešiti odjedanput. Kao što se ceo narod prevaspitava i uči u toku građanskog rata, tako se i naše organizacije moraju vaspitati, tako se i one moraju na osnovu iskustva preurediti da bi mogle odgovoriti tom zadatku.

Mi nemamo ni najmanje pretenzije da praktičarima namećemo ma kakav izmišljeni oblik borbe ili da čak iz kabineta rešavamo pitanje uloge ovih ili onih oblika partizanskog rata u opštem toku građanskog rata u Rusiji. Mi smo daleko od pomisli da u konkretnoj oceni ovih ili onih partizanskih akcija vidimo pitanje *pravca* u socijaldemokratiji. Ali mi vidimo svoj zadatak u tome da prema svojim snagama pomognemo pravilnom *teoretskom* ocenjivanju novih oblika borbe koje ističe život, u tome da se nemilosrdno borimo protiv šablona i predrasuda, koje smetaju svesnim radnicima da pravilno postave novo i teško pitanje, da pravilno pristupe njegovom rešavanju.

Пролетарий, br. 5,
30. septembra 1906.

Сочинения В. И. Ленина,
4 изд., т. 11, стр. 186—196.

POBUNE U VOJSCI I MORNARICI[57])

U poslednje vreme promaklo je nekoliko vesti čak i u našu legalnu štampu o revolucionarnom vrenju u vojsci. Obratimo pažnju na tri glavne vesti.

U crnomorskoj floti. Vojni pomorski sud u Sevastopolju razmatrao je 27. juna iza zatvorenih vrata krivicu galvanera oklopnjače „Jovan Zlatoust" Zelenina. On je optužen, zajedno sa Karpišinom i Siljakovom, da je sastavljao i širio proglase u kojima se pozivalo na oružani ustanak. Zelenin, Karpišin i Siljakov osuđeni su na smrt i 10. jula streljani.

Isti sud je 2. jula razmotrio krivicu brodske posade iste oklopnjače. Šesnaest mornara je optuženo zbog podstrekavanja da se zauzme ova oklopnjača. Desetorica su osuđena na smrt, a petorica na robiju u trajanju od šest godina. Zvanični telegrami od 4. jula javili su da je deset mornara osuđenih na smrt podnelo molbu za pomilovanje.

U baltičkoj floti za 16. jul u vojno pomorskom sudu kronštatskog pristaništa zakazan je pretres *šezdeset i petorici mornara* sa školskog broda „Dvina", krstarice „Aurora" i oklopnjače „Slava". Oktobrističkom listu „Glas Moskve"[58]) telefonirali su iz Petrograda 3. jula da se u gradu mnogo govori o ovom senzacionalnom procesu. Kako kažu, tih 65 mornara optuženi su da pripadaju partiji socijalista — revolucionara i da „pripadju tajnom društvu koje rešava pitanje otvorenog ustanka i ubijanja starešina — oficira". Početak procesa povezuje se, prema istoj vesti, sa hapšenjem jednog mornara na „Dvini" 22. januara 1912.

Dalje, poznato je da su za vreme prvomajskih praznika vršena hapšenja mornara baltičke flote u Helsingforsu.

Najzad, 1. jula u selu Trojickom, blizu Taškenta, došlo je do pokušaja pobune među pionirima. Kapetana II klase Pohvisneva pobunjenici su razneli bajonetima. *Telegram o tome cenzura nije propustila.* Tek 10. jula preštampana je u Petrogradu vest iz „Turkestanskih vesti"*), oficijalnog lista, koji priznaje da je *bilo sukoba* sa pobunjenicima. Pešaci i kozaci razbili su pobunjene pionire, kojih je bilo, kako se tu kaže, svega 100 do 130 ljudi. Ustanak je

*) U originalu *Туркестанские ведомости.* — Prim. prev.

otpočeo uveče i završio se, prema zvaničnom saopštenju, pred zoru. Uhapšeno je *oko 380 pionira*, od kojih „više od polovine (uverava vladin list) nesumnjivo (??) nije uzimalo učešća" u ustanku. Pobunjenici su, pored Pohvisneva, ubili dva potporučnika, Krasovskog i Koščeneca, dva vojnika, ranili 5 oficira i 12 vojnika. O broju poginulih pobunjenika zvanični list ćuti.

To su oskudni i očigledno nepotpuni, očigledno unakaženi i od policije umanjeni podaci kojima sada raspolažemo.

Šta znače ove činjenice?

One u potpunosti potvrđuju ono što je istaknuto u odlukama januarske sveruske konferencije SDRPR 1912. godine i detaljnije objašnjeno u br. 27 centralnog organa „Socijaldemokrata" pre mesec dana.[59])

U Rusiji je otpočeo *revolucionarni* polet. Masovnim štrajkovima u aprilu i maju počeo je prelazak proletarijata Rusije u napad — *i* protiv kapitala, *i* protiv carske monarhije, *i* za poboljšanje života radnika, izmučenih progonima i ugnjetavanjem za vreme kontrarevolucije 1908—1911, *i* za slobodu celog naroda, za demokratsku republiku.

Liberali (a za njima likvidatori iz „Glasa Neve"[60]) šire praznu bajku da je osnova aprilsko-majskog pokreta bila tobože borba za slobodu koalicija. Tu su bajku demantovale činjenice. Nije moguće boriti se samo za jedno političko pravo u ropskoj Rusiji, nije moguće boriti se za ustavne reforme pod carskim apsolutizmom. Borba proletarijata preplavila je talasom štrajkova celu Rusiju, ti štrajkovi su bili *i* ekonomski *i* politički. U spoju tih dvaju vidova nalazila se i nalazi *snaga* pokreta. To nisu obični štrajkovi, to je *revolucionarni* polet masa, to je *početak ofanzive* radničkih masa protiv carske monarhije

Masovni štrajkovi nisu mogli a da *svuda* ne zapale revolucionarni plamen. I pobune u vojsci *dokazale su* da se taj plamen razgoreva, — *svuda* ima zapaljivog materijala, — *svuda* se nagomilava revolucionarno raspoloženje u masama, čak među onim radnicima i seljacima koje je zgnječila vojnička muštra.

Masovni štrajkovi u Rusiji nerazdvojno su povezani sa oružanim ustankom. Rastu štrajkovi — raste i ustanak.

Eto, to su dokazali događaji koje smo istakli u početku članka.

Ti događaji daju pouku podvučenu u br. 27 centralnog organa „Socijaldemokrata". Pozivati na ustanak sada je krajnje nerazumno. Ustanici su sada *preurānjeni*. Samo *udružena* navala radničkih masa, seljaštva i najboljeg dela vojske može stvoriti uslove za *pobedonosni* ustanak, tj. ustanak u *pravi* čas.

I napredni radnici treba da sve svoje napore upotrebe kako bi učvrstili, obnovili, razvili *ilegalnu* partiju radničke klase, SDRPR. *Samo* takva partija, vodeći revolucionarnu agitaciju, iskorišćujući sva sredstva legalne propagande putem radničke štampe i preko radničkih poslanika u Dumi, moći će da spreči trošenje snaga u

beznadnim sitnim pobunama i da spremi vojsku proletarijata za veliki pobedonosni ustanak.

Živeli revolucionarni vojnici i mornari!

Živeo složni, istrajni, uporni revolucionarni rad na razvijanju široke revolucionarne navale milionskih masa, radničkih štrajkova, seljačkih pokreta! Samo na čelu navale miliona, samo u najtešnjem, nerazdvojnom savezu sa njima revolucionarni deo ruske vojske može pobediti i pobediće carsku monarhiju!

Рабочая газета, br. 9, 30 jula (12 avgusta)[61] 1912.

Сочинения В. И. Ленина, 4 изд., т. 18, стр. 210—211.

KRAJ RATA IZMEĐU ITALIJE I TURSKE[62])

Kao što je poznato iz telegrama, punomoćnici Italije i Turske potpisali su prethodne uslove mira.

Italija je „pobedila". Pre godinu dana ona je pojurila da pljačka turske zemlje u Africi, i odsada Tripolis će pripadati Italiji. Nije naodmet baciti pogled na taj tipični kolonijalni rat „civilizovane" države XX veka.

Čime je izazvan ovaj rat? Koristoljubljem talijanskih finansijskih asova i kapitalista, kojima je potrebno novo tržište, kojima su potrebni novi uspesi talijanskog imperijalizma.

Šta je bio ovaj rat? Usavršena, civilizovana ljudska klanica, ubijanje Arapa pomoću „najnovijih" oruđa.

Arapi su davali očajan otpor. Kada su talijanski admirali neoprezno iskrcali u početku rata 1.200 mornara, Arapi su ih napali i pobili su oko 600 ljudi. „Za kaznu" pobijeno je oko 3.000 Arapa, uništene su i poklane čitave porodice, pobijene su žene i deca. Talijani su civilizovana, ustavna nacija.

Oko 1.000 Arapa je obešeno.

Gubici Talijana, preko 20.000 ljudi; među njima — 17.429 bolesnih, 600 nestalih, 1.405 poginulih.

Ovaj rat je stajao Talijane preko 800 miliona lira, tj. preko 320 miliona rubalja. Strašna nezaposlenost, zastoj u industriji posledice su rata.

Arapa je pobijeno oko 14.800. Rat će se, uprkos „miru", stvarno i dalje nastaviti, jer arapska plemena u unutrašnjosti afričkog kontinenta, daleko od obale, neće se potčiniti. Njih će još dugo „civilizovati" bajonetom, metkom, konopcem, ognjem, silovanjem žena.

Italija, naravno, nije ni bolja ni gora od ostalih kapitalističkih zemalja. Svima tim zemljama podjednako upravlja buržoazija, koja se ne zaustavlja ni pred kakvim klanicama radi novog izvora profita.

Правда, br. 129,
28. septembra 1912.
Potpis: *T.*

Сочинения В. И. Ленина,
4 изд., т. 18, стр. 309–310.

BALKANSKI RAT I BURŽOASKI ŠOVINIZAM

Balkanski rat se približava kraju. Zauzimanje Jedrena obeležava odlučnu pobedu Bugara, i težište pitanja konačno je preneseno sa ratišta na arenu svađa i intriga među takozvanim velikim silama.

Balkanski rat je jedna od karika u lancu svetskih događaja koji znače krah srednjeg veka u Aziji i istočnoj Evropi. Stvaranje ujedinjenih nacionalnih država na Balkanu, svrgavanje jarma mesnih feudalaca, konačno oslobođenje balkanskih seljaka raznih narodnosti ispod spahijskog jarma — to je bio istorijski zadatak koji je stajao pred balkanskim narodima.

Taj zadatak balkanski narodi mogli su rešiti deset puta lakše nego sada i sa sto puta manjim žrtvama stvaranjem federativne balkanske republike. Ni nacionalno ugnjetavanje, ni nacionalne zađevice, ni raspaljivanje religioznih razlika ne bi bilo moguće uz potpun i dosledan demokratizam. Balkanskim narodima bio bi obezbeđen stvarno brz, širok i slobodan razvoj.

Koji je istorijski uzrok tome što su se bitna pitanja Balkana rešavala ratom kojim su upravljali buržoaski i dinastički interesi? Glavni je uzrok slabost proletarijata na Balkanu, a zatim reakcionarni uticaj i pritisak moćne evropske buržoazije. Ona se boji stvarne slobode i kod svoje kuće i na Balkanu, ona teži samo za bogaćenjem na tuđ račun, raspaljuje šovinizam i nacionalnu mržnju, da bi sebi olakšala politiku pljačke, da bi ugnjetenim balkanskim klasama otežala slobodan razvitak.

Ruski šovinizam povodom balkanskih događaja nije manje odvratan nego evropski. A prikriveni, narumenjeni, iskićeni liberalnim frazama šovinizam kadeta još je odvratniji i još štetniji od grubog šovinizma crnostotinaških listova. Ti listovi otvoreno huškaju protiv Austrije — u toj najzaostalijoj evropskoj zemlji (da napomenemo u zagradama) narodima je obezbeđeno neuporedivo više slobode nego u Rusiji. A kadetska „Reč" povodom zauzimanja Jedrena pisala je: „Nove okolnosti daju ruskoj diplomatiji punu mogućnost da bude upornija"...

Lepi su to „demokrati" koji se prave da ne razumeju da se može govoriti samo o upornosti u ostvarivanju šovinističkih ciljeva!

Nije čudo što su se na ručku kod Rodzjanka, 14. marta, Miljukov i Jefremov, Gučkog, Benigsen, Krupenski i Balašov našli zajedno kao prijatelji. Nacionalisti, oktobristi, kadeti — to su samo razne nijanse odvratnog buržoaskog nacionalizma i šovinizma, najvećeg neprijatelja slobode!

Правда, br. 74,
29. marta 1913.
Potpis: *V. I.*

Сочинения В. И. Ленина,
4 изд., т. 19, стр. 19—20.

NAORUŽANJE I KAPITALIZAM

Engleska je jedna od najbogatijih, najslobodnijih i najnaprednijih zemalja sveta. Groznica naoružanja obuzela je već odavno englesko „društvo" i englesku vladu, potpuno onako kao i francusku, nemačku itd.

I engleska štampa, naročito radnička, navodi sada veoma interesantne podatke koji pokazuju lukavu kapitalističku „mehaniku" naoružanja. Naročito je veliko pomorsko naoružanje Engleske. Engleska brodogradilišta (Vikers, Armstrong, Braun i dr.) poznata su u celom svetu. Stotine i hiljade miliona rubalja troše Engleska i druge zemlje na ratne pripreme — naravno, sve se to radi isključivo u interesu mira, u interesu odbrane kulture, u interesu otadžbine, civilizacije itd.

A kao akcionare i direktore brodogradilišta, fabrika baruta, dinamita, topova itd. vidimo admirale i najpoznatije engleske državnike iz redova obeju partija — i konzervativne i liberalne. Zlatna kiša pada pravo u džepove buržoaskih političara, koji sačinjavaju tesno povezanu međunarodnu bandu, i ona podstrekava narode na utakmicu u naoružanju i *striže* te poverljive, glupe i pokorne narode kao što se strigu ovce!

Naoružanje se smatra nacionalnim poslom, patriotskim poslom; pretpostavlja se da svi strogo čuvaju tajnu. A brodogradilišta i fabrike topova, dinamita i pušaka predstavljaju *međunarodna preduzeća,* u kojima kapitalisti raznih zemalja složno obmanjuju i gule „publiku" raznih zemalja, praveći brodove ili topove podjednako za Englesku protiv Italije, za Italiju protiv Engleske.

Lukava kapitalistička mehanika! Civilizacija, red, kultura, mir — i pljačkanje stotina miliona rubalja od strane mahera i špekulanata brodogradilišnog, dinamitskog i drugog kapitala!

Engleska je član Trojnog sporazuma, koji je neprijatelj Trojnog saveza. Italija je član Trojnog saveza. Čuvena firma Vikers (Engleska) ima *filijale* u Italiji. Akcionari i direktori te firme huškaju (preko plaćenih listova i plaćenih parlamentarnih „radnika" — konzervativnih, liberalnih, svejedno) Englesku protiv Italije ili obrnuto. A profit ubiraju i od radnika Engleske i od radnika Italije, gule narod i ovde i tamo.

Konzervativni i liberalni ministri i članovi skupštine skoro su svi članovi tih firmi. Ruka ruku mije. Sin „velikog" liberalnog ministra Gledstona direktor je firme Armstrong. Kontraadmiral Bekon, veoma poznati pomorski specijalista i jedan od najstarijih po činu funkcionera „resora" u Engleskoj, prelazi u službu u fabriku topova u Koventriju sa platom od 7.000 funti sterlinga (preko 60.000 rubalja), a engleski premijer — ministar dobija 5.000 funti (oko 45.000 rubalja).

Isto to dešava se, naravno, u svim kapitalističkim zemljama. Vlade su izvršioci volje klase kapitalista. Izvršiocima plaćaju dobro. Izvršioci su i sami akcionari. A ovčice strigu zajedno uz priče o „patriotizmu..."

Правда, br. 115,
21. maja 1913.
Potpis: *Fr.*

Сочинения В. И. Ленина,
4 изд., т. 19, стр. 83—84.

ZADACI REVOLUCIONARNE SOCIJALDEMOKRATIJE U EVROPSKOM RATU[63])

SOCIJALDEMOKRATIJA RUSIJE O EVROPSKOM RATU

Javljaju nam iz najverodostojnijih izvora da je nedavno održano savetovanje rukovodilaca Socijaldemokratske radničke partije Rusije o pitanju evropskog rata. To savetovanje nije imalo potpuno zvaničan karakter, jer se Centralni komitet Socijaldemokratske radničke partije Rusije nije mogao još sakupiti usled mnogobrojnih hapšenja i nečuvenih progona od strane carske vlade. Ali mi znamo sasvim tačno da je savetovanje o kome je reč zaista izražavalo poglede najuticajnijih krugova SDRPR.

Savetovanje je prihvatilo sledeću rezoluciju, čiji pun tekst donosimo kao dokument:

REZOLUCIJA GRUPE SOCIJALDEMOKRATA

1) Evropski i svetski rat ima jasno određen karakter buržoaskog, imperijalističkog, dinastičkog rata. Borba za tržišta i pljačkanje tuđih zemalja, težnja da se preseče revolucionarni pokret proletarijata i demokratije u samim zemljama, težnja da se prevare, razjedine i potuku proleteri svih zemalja huškanjem najamnih robova jedne nacije protiv najamnih robova druge nacije u korist buržoazije — to je jedina realna sadržina i značenje rata.

2) Držanje vođa nemačke socijaldemokratske partije, najjače i najuticajnije partije II internacionale (1889—1914), koja je glasala za vojni budžet i koja ponavlja buržoaske šovinističke fraze pruskih junkera i buržoazije jeste otvorena izdaja socijalizma. Držanje vođa nemačke socijaldemokratske partije ni u kom slučaju, čak ni pod pretpostavkom apsolutne slabosti te partije i neophodnosti privremenog potčinjavanja volji buržoaske većine nacije, ne može se opravdati. Ova partija je stvarno povela u ovom momentu nacionalno-liberalnu politiku.

3) Isto takvu osudu zaslužuje držanje vođa belgijske i francuske socijaldemokratske partije, koje su izdale socijalizam stupajući u buržoaske vlade.[64])

4) Izdaja socijalizma od strane većine vođa II internacionale (1889—1914) znači idejno-politički krah te Internacionale. Glavni uzrok toga kraha jeste stvarna prevaga sitnoburžoaskog oportunizma u njemu; na buržoaski karakter toga oportunizma i na opasnost od njega odavno su ukazivali najbolji predstavnici revolucionarnog proletarijata svih zemalja. Oportunisti su odavno pripremali krah II internacionale, negirajući socijalističku revoluciju i zamenjujući je buržoaskim reformizmom; negirajući klasnu borbu, sa njenim nužnim pretvaranjem, u izvesnim momentima, u građanski rat, i propovedajući saradnju klasa; propagirajući buržoaski šovinizam pod vidom patriotizma i odbrane otadžbine i ignorišući ili negirajući osnovnu istinu socijalizma, izloženu još u „Komunističkom manifestu", da radnici nemaju otadžbine; ograničavajući se u borbi protiv militarizma na sentimentalno-malograđansko gledište, umesto priznavanja neophodnosti revolucionarnog rata proletera svih zemalja protiv buržoazije svih zemalja; pretvarajući neophodno iskorišćavanje buržoaskog parlamentarizma i buržoaske zakonitosti u fetišiziranje te zakonitosti i zaboravljanje obaveznosti ilegalnih oblika organizacije i agitacije u doba kriza. Jedan od međunarodnih organa oportunizma, nemački „Socijalistički mesečnik"[65]), koji je odavno zauzeo nacionalno-liberalni stav, sada potpuno pravilno slavi svoju pobedu nad evropskim socijalizmom. Takozvani „centar" nemačke socijaldemokratske partije i drugih socijaldemokratskih partija u stvarnosti je kukavički kapitulirao pred oportunistima. Zadatak buduće Internacionale treba da bude nepovratno i odlučno oslobođenje od tog buržoaskog pravca u socijalizmu.

5) Između onih buržoaskih i šovinističkih sofizama kojima naročito obmanjuju mase buržoaske partije i vlade dveju glavnih suparničkih nacija kontinenta — nemačke i francuske — i koje ponavljaju socijalistički oportunisti, kako otvoreni tako i skriveni, koji ropski puze za buržoazijom, — treba naročito istaći i žigosati sledeće:

kad se nemački buržuji pozivaju na odbranu otadžbine, na borbu protiv carizma, na odbranu slobode kulturnog i nacionalnog razvitka, oni lažu, jer su pruski junkeri sa Vilhelmom na čelu i krupna buržoazija Nemačke uvek vodili politiku odbrane carske monarhije i neće propustiti, pa ma kakav bio ishod rata, a da ne usmere svoje napore na njeno podržavanje; oni lažu, jer je austrijska buržoazija na delu preduzela pljačkaški pohod protiv Srbije, a nemačka ugnjetava Dance, Poljake i Francuze u Alzas-Lorenu, vodeći ofanzivni rat protiv Belgije i Francuske radi pljačkanja bogatijih i slobodnijih zemalja, organizujući ofanzivu u momentu koji joj je izgledao najpodesniji za iskorišćavanje svojih poslednjih dostignuća u vojnoj tehnici i uoči izvođenja takozvanog velikog vojnog programa od strane Rusije.

Kad se francuski buržuji isto tako pozivaju na odbranu otadžbine i ostalo, oni takođe lažu, jer u stvari brane zemlje koje su zaostalije u pogledu kapitalističke tehnike i koje se sporije razvi-

jaju, uzimajući, za svoje milijarde, u najam crnostotinaške bande ruskog carizma radi ofanzivnog rata, tj. pljačkanja austrijske i nemačke zemlje.

Obe ratujuće grupe nacija nimalo ne ustupaju jedna drugoj u ratnim surovostima i varvarstvu.

6) Zadatak socijaldemokratije Rusije jeste naročito i u prvom redu nemilosrdna i bezuslovna borba protiv velikoruskog i carsko-monarhističkog šovinizma i njegove sofističke odbrane od strane ruskih liberala, kadeta, jednog dela narodnjaka i drugih buržoaskih partija. Sa gledišta radničke klase i radnih masa svih naroda Rusije najmanje bi zlo bio poraz carske monarhije i njene vojske, koja ugnjetava Poljsku, Ukrajinu i čitav niz naroda Rusije i raspaljuje nacionalnu mržnju radi jačanja velikoruskog jarma nad drugim narodima i radi učvršćivanja reakcionarne i varvarske vlade carske monarhije.

7) Parole socijaldemokratije u današnje vreme treba da budu:

prvo, svestrana propaganda, koja treba da se proširi i na vojsku i na ratište, socijalističke revolucije i neophodnosti da se oružje okrene ne protiv vlastite braće, najamnih robova drugih zemalja, već protiv reakcionarnih i buržoaskih vlada i partija svih zemalja. Apsolutna neophodnost da se za takvu propagandu organizuju na svim jezicima ilegalne ćelije i grupe u vojsci svih nacija. Nemilosrdna borba protiv šovinizma i „patriotizma" malograđana i buržuja svih zemalja bez izuzetka. Protiv vođa današnje Internacionale, koji su izdali socijalizam, obavezno treba apelovati na revolucionarnu svest radničkih masa, koje nose na sebi svu težinu rata i koje su u većini slučajeva neprijateljski raspoložene prema oportunizmu i šovinizmu;

drugo, propaganda, kao jedna od najbližih parola, nemačke, poljske, ruske itd. republike, naporedo sa pretvaranjem svih posebnih država Evrope u republikanske sjedinjene države Evrope;[66])

treće, naročito borba protiv carske monarhije i velikoruskog, panslavističkog šovinizma i propagiranje revolucije u Rusiji, a isto tako propagiranje oslobođenja i samoopredeljenja naroda koje ugnjetava Rusija, sa najbližim parolama o demokratskoj republici, konfiskovanju veleposedničke zemlje i osmočasovnom radnom danu.

Grupa socijaldemokrata, članova SDRPR

Napisano najkasnije 24. avgusta (6. septembra) 1914.

Сочинения В. И. Ленина, 4 изд., т. 21, стр. 1—4.

REFERAT O TEMI: „PROLETARIJAT I RAT“ 1. (14) OKTOBRA 1914.[67])

NOVINSKI IZVEŠTAJ

Referent je podelio svoj referat na dva dela: objašnjenje karaktera sadašnjeg rata i stav socijalista prema ovom ratu.

Rasvetljavanje karaktera rata za marksistu je neophodan preduslov da bi rešio pitanje svoga odnosa prema njemu. Za takvo rasvetljavanje neophodno je, pre svega, da se utvrdi kakvi su objektivni uslovi i konkretne okolnosti sadašnjeg rata. Ovaj rat treba staviti u one istorijske okolnosti u kojima se on vodi, i tek onda će biti moguće odrediti svoj stav prema njemu. Inače pitanje neće biti tretirano materijalistički već eklektički.

U skladu sa istorijskim okolnostima, međusobnim odnosom klasa itd., odnos prema ratu u različito vreme treba da bude različit. Bilo bi besmisleno zauvek se principijelno odreći učešća u ratu. Besmisleno je, s druge strane, deliti ratove na odbrambene i napadačke. Marks je 1848. godine mrzeo Rusiju zato što onda demokratija u Nemačkoj nije mogla pobediti i razviti se i ujediniti zemlju u jedinstvenu nacionalnu celinu, dokle god ju je pritiskivala reakcionarna ruka zaostale Rusije.

Da bismo rasvetlili svoj odnos prema sadašnjem ratu, treba da shvatimo po čemu se on razlikuje od pređašnjih ratova, koje su njegove specifičnosti.

Da li je buržoazija dala takvo objašnjenje? Ne. Ne samo što ga nije dala, nego ga ni u kom slučaju neće ni dati. Sudeći po onome što se dešava među socijalistima, moglo bi se pomisliti da ni oni nemaju predstavu o specifičnom karakteru sadašnjeg rata.

A, međutim, socijalisti su ga sasvim lepo objašnjavali i predviđali. Šta više, nijedan socijalistički poslanik nije održao govor, nijedan socijalistički publicista nije napisao članak u kome ne bi bilo dato to objašnjenje. Ono je toliko jednostavno da na njega nekako i ne obraćaju pažnju, a, međutim, ono daje ključ za pravilan stav prema ovom ratu.

Sadašnji je rat imperijalistički i u tome je njegov osnovni karakter.

Da bismo ga objasnili, treba da pogledamo kakvi su bili prethodni ratovi i šta je imperijalistički rat.

Lenjin se dosta detaljno zadržava na karakteristici ratova na kraju XVIII i u toku čitavog XIX veka. To su sve bili *nacionalni ratovi,* koji su pratili stvaranje nacionalnih država i doprinosili tome stvaranju.

Ti su ratovi označavali rušenje feudalizma i bili su izraz borbe novog buržoaskog društva protiv feudalnog. Nacionalna država bila je neophodna faza u razvitku kapitalizma. Borba za samoopredeljenje nacije, za njenu samostalnost, za slobodu jezika, za narodno predstavništvo služila je tome cilju — stvaranju nacionalnih država — te neophodne, na izvesnom stupnju kapitalizma, osnove za razvitak proizvodnih snaga.

Takav je bio karakter ratova od velike francuske revolucije pa sve do talijanskih i pruskih ratova.

Taj zadatak nacionalnih ratova izvršavala je ili sama demokratija ili uz pomoć Bizmarka — nezavisno od volje i svesti samih učesnika. Trijumfu savremene civilizacije, punom procvatu kapitalizma, uvlačenju celog naroda, svih nacija u kapitalizam — eto čemu su poslužili nacionalni ratovi, ratovi na početku kapitalizma.

Druga je stvar imperijalistički rat. I u tome nije bilo neslaganja među socijalistima svih zemalja i svih struja. Na svim kongresima prilikom pretresanja rezolucije o stavu prema eventualnom ratu uvek su se svi slagali u tome da bi ovaj rat bio *imperijalistički.* Sve evropske zemlje dostigle su već jednak stepen razvitka kapitalizma, sve one dale su već sve što može dati kapitalizam. Kapitalizam je već dostigao svoj najviši oblik i više ne izvozi robu, već kapital. Njemu postaje tesno u njegovoj nacionalnoj ljusci, i sada se vodi borba za poslednje slobodne ostatke na zemljinoj kugli. Ako su nacionalni ratovi XVIII i XIX veka označavali početak kapitalizma, imperijalistički ratovi ukazuju na njegov kraj.

Čitav kraj XIX i početak XX veka bili su ispunjeni imperijalističkom politikom.

Imperijalizam je ono što daje sasvim naročit pečat današnjem ratu, po čemu se on razlikuje od svih prethodnih ratova.

Samo ako budemo razmatrali ovaj rat u njegovim karakterističnim istorijskim uslovima, kao što je to obavezno za marksistu, moći ćemo rasvetliti svoj odnos prema njemu. Inače ćemo operisati starim pojmovima, argumentima koji su primenjeni na druge, stare uslove. U takve stare pojmove spada pojam otadžbine i pomenuta podela — odbrambeni i napadački ratovi.

Naravno, i sada ima još na živoj slici stvarnosti mrlja od stare boje. Tako od svih zemalja koje ratuju još se samo Srbi bore za nacionalnu egzistenciju. U Indiji i Kini svesni proleteri isto tako ne bi mogli poći drugim putem sem nacionalnog, jer se njihove zemlje još nisu formirale u nacionalne države. Kad bi Kina morala radi toga da vodi ofanzivan rat, mi bismo mogli da gledamo na nju samo sa simpatijama, zato što bi objektivno to bio progresivan rat.

Isto tako je Marks 1848. godine mogao propagirati ofanzivan rat protiv Rusije.

Dakle, kraj XIX i početak XX veka karakterišu se imperijalističkom politikom.

Imperijalizam — to je takvo stanje kapitalizma kada on, pošto je ispunio sve što je za njega bilo moguće, počinje da opada. To je naročita epoha ne u svesti socijalista, već u stvarnim odnosima. Borba se vodi za podelu preostalih komada. To je poslednji istorijski zadatak kapitalizma. Koliko će ta epoha trajati — ne možemo reći. Možda će takvih ratova biti nekoliko, ali treba biti svestan da to nikako nisu oni ratovi koji su se vodili ranije i da se, u skladu s tim, zadaci koji se postavljaju pred socijaliste menjaju.

Proleterskoj partiji mogu zatrebati organizacije već sasvim drugoga tipa za rešavanje tih novih zadataka.

Kaucki u svojoj brošuri *Weg zur Macht**) ističe, razmatrajući detaljno i pažljivo ekonomske pojave i izvodeći izvanredno oprezno zaključke iz njih, da mi stupamo u fazu potpuno različitu od predašnjeg mirnog postepenog razvitka...

Kakav treba da bude nov oblik organizacije koji bi odgovarao toj fazi — to je danas teško reći. Ali je jasno da će proletarijat, s obzirom na nove zadatke, morati da stvara nove organizacije ili da menja stare. Utoliko je besmisleniji strah od razbijanja svoje organizacije koji se tako snažno manifestuje kod nemačkih socijaldemokrata, utoliko je besmisleniji ovaj legalizam po svaku cenu. Mi znamo da je Petrogradski komitet izdao ilegalni letak protiv rata.[68]) Isto to učinila je kavkaska i neke druge ruske organizacije. Nema sumnje da se u inostranstvu takođe to može činiti i da se ne moraju prekidati veze.

Legalnost je, naravno, veoma dragocena stvar, i Engels nije uzalud govorio: „Gospodo buržuji, prekršite prvi svoju legalnost!“[69]) Ono što se sada događa, naučiće možda nemačke socijaldemokrate, jer ju je vlada, koja se uvek hvalisala svojom legalnošću, prekršila na celoj liniji, nimalo se ne zbunjujući. U tom pogledu gruba zapovest komandanta Berlina, koji je primorao *Vorwörts***) da je štampa na prvoj strani, može biti korisna. Ali sam *Vorwärts*, pošto se, iz straha da ne bude zabranjen, odrekao klasne borbe i obećao da neće pisati o njoj do kraja rata, izvršio je samoubistvo. On je umro, kao što je pravilno primetio pariski „Glas“,[70]) koji je sada najbolji socijalistički list u Evropi. Ukoliko sam se češće i jače razilazio sa Martovom, utoliko određenije moram reći da ovaj pisac sada čini baš ono što treba da čini socijaldemokrata. On kritikuje svoju vladu, raskrinkava svoju buržoaziju, grdi svoje ministre. A socijalisti koji se, pošto su se razoružali u odnosu prema svojoj vladi, bave raskrinkavanjem i sramoćenjem ministara i vladajućih klasa druge zemlje — igraju ulogu buržoaskih pisaca. I sam Zidekum igra objek-

*) „Put ka vlasti“. *Red.*

**) Vidi napomenu 38 u ovoj knjizi. — Prim. red.

tivno ulogu agenta nemačke vlade, kao što je drugi igraju u odnosu prema francusko-ruskim saveznicima.

Socijalisti koji nisu svesni da je sadašnji rat imperijalistički, koji ga ne razmatraju istorijski, neće ništa od ovog rata razumeti i sposobni su da ga zamišljaju naivno kao deca, kao da je, po prilici, jedan čovek noću ščepao drugoga za grlo, i susedi moraju da spasavaju žrtvu napada ili da se kukavički „zaključavaju“ (Plehanovljev izraz), plašeći se tuče.

Nemojmo dozvoliti da budemo prevareni i da nam buržoaski savetodavci tako jednostavno objašnjavaju rat: živeli smo, vele, mirno, jedan je napao, a drugi se brani.

Drug Lenjin čita odlomak iz Lucatijevog članka, objavljenog u jednom talijanskom listu. U tom se članku talijanski političar raduje što je veliki pobedilac u ratu bila... otadžbina, pojam otadžbine, i ponavlja: treba pamtiti reči Ciceronove da je „najveća nesreća — građanski rat“.

Eto šta su uspeli da postignu buržuji, eto šta njih najviše uznemirava, čemu se najviše raduju, na šta su utrošili ogromna sredstva i napore. Oni se trude da nas uvere da je to isti onaj stari, obični, nacionalni rat.

Ali ne. Doba nacionalnih ratova je prošlo. Pred nama je imperijalistički rat, i zadatak je socijalista da „nacionalni“ rat pretvaraju u građanski.

Ovaj imperijalistički rat mi smo svi očekivali, za njega smo se spremali. A ako je tako, onda uopšte nije važno ko je napao; za rat su se pripremali svi, a napao je onaj koji je u datom trenutku to smatrao najprobitačnijim.

Dalje drug Lenjin prelazi na definisanje pojma „otadžbina“ sa socijalističkog gledišta.

Taj pojam je tačno i jasno definisao Komunistički manifest na briljantnim stranicama koje su u celini proverene i opravdane iskustvom. Lenjin čita odlomak iz Komunističkog manifesta u kome se pojam otadžbine razmatra kao istorijska kategorija koja odgovara razvitku društva u određenom stadijumu a onda postaje suvišna. Proletarijat ne može voleti ono čega nema. Proletarijat nema otadžbine.

Koji su zadaci socijalista u sadašnjem ratu?

Drug Lenjin čita štutgartsku rezoluciju, koja je kasnije potvrđena i dopunjena u Kopenhagenu i Bazelu. U toj rezoluciji jasno su istaknuti metodi borbe socijalista sa tendencijama koje vode ratu i njihove dužnosti u odnosu prema već započetom ratu. Te su dužnosti određene primerom ruske revolucije i Pariske komune. Štutgartska rezolucija sastavljena je oprezno, tu se vodilo računa o svim mogućim krivičnim zakonima, ali je zadatak tamo istaknut jasno. Pariska komuna — to je građanski rat. U kakvom obliku, kad i gde — to je drugo pitanje, ali je pravac našeg rada određen jasno.

Sa tog gledišta Lenjin zatim razmatra pozicije koje su zauzeli u stvarnosti socijalisti raznih zemalja. Pored Srba, svoju dužnost

ispunili su Rusi, kao što to ističe talijanski list *Avanti*[71]), ispunjava je Keir -Hardi[72]), koji raskrinkava politiku Eduarda Greja[73]).

Ako je otpočeo rat, od njega je nemoguće pobeći. Treba ići i vršiti svoj posao socijaliste. U ratu ljudi misle i premišljaju možda još više nego „kod kuće". Treba ići tamo i tamo organizovati proletarijat za konačan cilj, jer je utopija misliti da će proletarijat doći do njega mirnim putem. Nije moguće iz kapitalizma preći u socijalizam bez lomljenja nacionalnih okvira, kao što nije bilo moguće iz feudalizma preći u kapitalizam bez nacionalnih ideja.

Голос, br. 37. i 38,
25. i 27. oktobra 1914.

Сочинения В. И. Ленина,
3 изд., т. XVIII, стр. 49-53.

KONFERENCIJA SEKCIJA SDRPR U INOSTRANSTVU[74])

Ovih dana završila je rad konferencija sekcija SDRPR u inostranstvu, koja je održana u Švajcarskoj. Pored pretresanja rada u inostranstvu, o kome ćemo se pobrinuti da makar ukratko referišemo u sledećim brojevima centralnog organa, konferencija je izradila rezolucije o važnom i aktuelnom pitanju rata. Te rezolucije štampamo odmah, nadajući se da će biti korisne svim socijaldemokratima koji ozbiljno traže izlaza ka živom delu iz sadašnjeg haosa mišljenja, haosa koji se svodi u suštini na verbalno priznavanje internacionalizma i na težnju da se stvarno pošto-poto, na ovaj ili onaj način, dođe do pomirenja sa socijalšovinizmom. Dodajmo da je diskusija o pitanju parole „sjedinjenih država Evrope" dobila jednostran politički karakter, i odlučeno je da se pitanje odloži do pretresanja *ekonomske* strane stvari u štampi.

REZOLUCIJE KONFERENCIJE

Stojeći na terenu manifesta CK, objavljenog u br. 33, konferencija, u cilju vođenja propagande sa što više plana, utvrđuje sledeće postavke:

O KARAKTERU RATA

Današnji rat ima imperijalistički karakter. Ovaj su rat stvorili uslovi epohe u kojoj je kapitalizam dostigao najviši stupanj razvitka; u kojoj već najbitniji značaj ima ne samo izvoz robe nego i izvoz kapitala; u kojoj su kartelisanje proizvodnje i internacionalizacija privrednog života dostigli značajne razmere; u kojoj je kolonijalna politika dovela do podele skoro čitave zemljine kugle; u kojoj su proizvodne snage svetskog kapitalizma prerasle ograničene okvire nacionalno-državnih podela; u kojoj su potpuno sazreli objektivni uslovi za ostvarenje socijalizma.

PAROLA O „ODBRANI OTADŽBINE"

Stvarna suština današnjeg rata sastoji se u borbi između Engleske, Francuske i Nemačke za podelu kolonija i za pljačkanje konkurentskih zemalja i u težnji carizma i vladajućih klasa Rusije za osvajanjem Persije, Mongolije, azijske Turske, Carigrada, Galicije itd. Nacionalni element u austrijsko-srpskom ratu ima potpuno podređen značaj, ne menjajući imperijalistički karakter rata.

Sva ekonomska i diplomatska istorija poslednjih decenija pokazuje da su obe grupe zaraćenih nacija sistematski pripremale baš ovakav rat. Pitanje koja je grupa zadala prvi ratni udarac ili prva objavila rat nema nikakvog značaja za određivanje taktike socijalista. Fraze o odbrani otadžbine, o otporu protiv neprijateljske najezde, o odbrambenom ratu i sl. sa obe strane — jeste čisto obmanjivanje naroda.

U osnovi stvarno nacionalnih ratova, kakvi su se vodili naročito u doba između 1789—1871. godine, nalazio se dugotrajni proces masovnih nacionalnih pokreta, borbe protiv apsolutizma i feudalizma, svrgavanja nacionalnog ugnjetavanja i stvaranja država na nacionalnoj osnovi kao preduslova kapitalističkog razvitka.

Nacionalna ideologija koju je stvorila ta epoha ostavila je duboke tragove u masi sitne buržoazije i jednom delu proletarijata. Buržoaski sofisti i izdajnici socijalizma, koji kaskaju za njima, iskorišćavaju to sada, u potpuno drugoj, imperijalističkoj eposi, za to da bi cepali radnike i da bi ih odvraćali od njihovih klasnih zadataka i revolucionarne borbe protiv buržoazije.

Sada su tačnije nego ikada reči Komunističkog manifesta da „radnici nemaju otadžbine". Samo internacionalna borba proletarijata protiv buržoazije može sačuvati njegove tekovine i otvoriti ugnjetenim masama put ka boljoj budućnosti.

PAROLE REVOLUCIONARNE SOCIJALDEMOKRATIJE

„Pretvaranje današnjeg imperijalističkog rata u građanski rat jedino je pravilna proleterska parola na koju je ukazivalo iskustvo Komune, koju je istakla Bazelska rezolucija (1912. godine) i koja proističe iz svih uslova imperijalističkog rata među visoko razvijenim buržoaskim zemljama".

Građanski rat, koji u današnje vreme revolucionarna socijaldemokratija poziva, jeste borba proletarijata s oružjem u rukama protiv buržoazije za eksploataciju klase kapitalista u razvijenim kapitalističkim zemljama, za demokratsku revoluciju u Rusiji (demokratska republika, osmočasovni radni dan, konfiskacija veleposedničke zemlje), za republiku u zaostalim monarhističkim zemljama uopšte itd.

Najveće nesreće za mase koje izaziva rat ne mogu a da ne stvaraju revolucionarna raspoloženja i pokrete, čijem uopštavanju i usmeravanju treba da služi parola o građanskom ratu.

U sadašnjem momentu organizacija radničke klase jako je razbijena. Ali revolucionarna kriza ipak sazreva. Posle rata vladajuće klase u svim zemljama uložiće još veće napore da bi odbacile unazad za dugi niz decenija oslobodilački pokret proletarijata. Zadatak revolucionarne socijaldemokratije, kako u slučaju brzog tempa revolucionarnog razvitka i u slučaju dugotrajne krize, biće: ne odricati se dugotrajnog, svakodnevnog rada, ne omalovažavati ni jedan od pređašnjih metoda klasne borbe. Njen će zadatak biti, takođe, da parlamentarizam i ekonomsku borbu usmerava protiv oportunizma, u duhu revolucionarne borbe masa.

Kao prve korake na putu pretvaranja sadašnjeg imperijalističkog rata u građanski rat treba istaći: 1) bezuslovno odbijanje izglasavanja ratnih kredita i napuštanje buržoaskih vlada; 2) potpun raskid sa politikom „nacionalnog mira" (bloc national, Burgfrieden); 3) stvaranje ilegalne organizacije svuda gde vlade i buržoazija, zavodeći vanredno stanje, ukidaju ustavne slobode; 4) podrška bratimljenju vojnika zaraćenih strana u rovovima i na ratištima uopšte; 5) podrška svim revolucionarnim masovnim akcijama proleterijata uopšte.

OPORTUNIZAM I KRAH DRUGE INTERNACIONALE

Krah Druge internacionale jeste krah socijalističkog oportunizma. Ovaj poslednji je izrastao kao plod predhodne „mirne" epohe razvitka radničkog pokreta. Ta je epoha naučila radničku klasu takvim važnim sredstvima borbe kao što je iskorišćavanje parlamentarizma i svih legalnih mogućnosti, stvaranje masovnih ekonomskih i političkih organizacija, široke radničke štampe itd. S druge strane, ta je epoha izazvala tendenciju za negiranjem klasne borbe i za propagandom socijalnog mira, za odricanjem socijalističke revolucije, za principijelnim odricanjem ilegalnih organizacija, za priznavanjem buržoaskog patriotizma itd. Izvesni slojevi radničke klase (birokratija u radničkom pokretu i radnička aristokratija, koja je dobila jedan mali delić prihoda od eksploatacije kolonija i od privilegisanog položaja njihove „otadžbine" na svetskom tržištu), a isto tako sitnoburžoaski saputnici u samim socijalističkim partijama, bili su glavni socijalni oslonac tih tendencija i sprovodnici buržoaskog uticaja na proletarijat.

Ubitačni uticaj oportunizma naročito se snažno manifestovao u politici većine zvaničnih socijaldemokratskih partija II internacionale za vreme rata. Izglasavanje kredita, ulaženje u vlade, politika „građanskog mira", odricanje od ilegalne organizacije u vreme kad je ilegalnost bila oduzeta — znači osujećivanje najvažnijih odluka Internacionale i otvorenu izdaju socijalizma.

III INTERNACIONALA

Kriza stvorena ratom otkrila je stvarnu suštinu oportunizma, pokazavši ga u ulozi direktnog pomagača buržoazije protiv proletarijata. Takozvani socijaldemokratski „centar", sa Kauckim na čelu, na delu se potpuno srozao do oportunizma, prikrivajući ga posebno štetnim licemernim frazama i falsifikovanjem marksizma putem njegovog prilagođavanja imperijalizmu. Iskustvo pokazuje da je, na primer, u Nemačkoj samo odlučno gaženje volje većine vrhova partije pružilo mogućnost da se ustane u odbranu socijalističkog gledišta. Bila bi štetna iluzija nadati se u obnovu stvarno socijalističke Internacionale bez potpunog organizacionog razgraničavanja s oportunistima.

SDRPR mora podržavati sve internacionalne i revolucionarne masovne akcije proletarijata, težeći za zbližavanjem svih antišovinističkih elemenata Internacionale.

PACIFIZAM I PAROLA O MIRU

Jedan od oblika obmanjivanja radničke klase jeste pacifizam i apstraktno propagiranje mira. Pod kapitalizmom, i naročito u njegovom imperijalističkom stadijumu, ratovi su neizbežni. A s druge strane, socijaldemokrati ne mogu poricati pozitivan značaj revolucionarnih ratova, tj. ne imperijalističkih ratova, već onakvih kakvi su vođeni, na primer, od 1789, do 1871. g. radi svrgavanja nacionalnog ugnjetavanja i radi toga da bi od rasparčanih feudalnih država bile stvorene nacionalne kapitalističke države ili onakve kakve su moguće za čuvanje tekovina proletarijata koji pobeđuje u borbi protiv buržoazije.

Propagiranje mira u današnje vreme koje nije praćeno pozivanjem u revolucionarne akcije masa može samo da seje iluzije, da kvari proletarijat sugeriranjem poverenja u humanost buržoazije i da ga pretvara u igračku u rukama tajne diplomatije zaraćenih zemalja. Napose je duboko pogrešna misao o mogućnosti takozvanog demokratskog mira bez niza revolucija.

PORAZ CARSKE MONARHIJE

U svakoj zemlji borba protiv sopstvene vlade koja vodi imperijalistički rat ne treba da se zaustavlja pred mogućnošću poraza te zemlje usled revolucionarne agitacije. Poraz vladine vojske slabi dotičnu vladu, doprinosi oslobođenju naroda koje je ona porobila i olakšava građanski rat protiv vladajućih klasa.

U primeni na Rusiju ova postavka je naročito tačna. Pobeda Rusije povlači za sobom jačanje svetske reakcije i jačanje reakcije

u samoj zemlji, i praćena je potpunim porobljavanjem naroda u već osvojenim oblastima. Usled toga poraz Rusije pod svim uslovima najmanje je zlo.

ODNOS PREMA DRUGIM PARTIJAMA I GRUPAMA

Rat, izazvavši talas šovinizma, otkrio je da se šovinizmu potčinjava i demokratska (narodnjačka) inteligencija i partija sacijalista — revolucionara, uz potpunu nestabilnost njihove opozicione struje u „Misli“[75]), i osnovno jezgro likvidatora („Naša zora“), koje je podržao Plehanov. Stvarno se na strani šovinizma nalaze i OK,[76] počev od maskirane podrške koju mu daju Larin i Martov do Akselrodove principijelne odbrane patriotizma, i Bund,[77]) kod koga preovlađuje germanofilski šovinizam. Briselski blok (od 13. jula 1914. g.) potpuno se raspao. A elementi koji se grupišu oko „Naše reči“ kolebaju se između platonske simpatije prema internacionalizmu i težnje ka jedinstvu po svaku cenu sa „Našom zorom“ i OK. Isto tako se koleba Cheidžeova socijaldemokratska frakcija, s jedne strane, koje je isključila plehanovca, tj. šovinistu, Manjkova, a s druge strane, koja je želela da po svaku cenu prikrije šovinizam Plehanova, „Naše zore“, Akseleroda, Bunda itd.

Zadatak socijaldemokratske radničke partije u Rusiji jeste dalje učvršćivanje proleterskog jedinstva koje je 1912 — 1914. godine stvorila najviše „Pravda“[78]), obnavljanje partijskih socijaldemokratskih organizacija radničke klase na osnovu odlučnog organizacionog razgraničavanja sa socijalšovinistima. Privremeni sporazumi dozvoljeni su samo s onim socijaldemokratima koji su za odlučan organizacioni raskid sa OK, „Našom zorom“ i Bundom.

Napisano najkasnije 19. februara (4. marta) 1915. Štampano 29. marta 1915. u listu *Социал-Демократ*, br. 40.

Сочинения В. И. Ленина, 4 изд., т. 21, стр. 137—142.

IZ RADA:

„KRAH II INTERNACIONALE“

Pod krahom Internacionale ponekad se podrazumeva čisto formalna strana stvari, prekid internacionalne veze među socijalističkim partijama zaraćenih zemalja, nemogućnost da se sastane kako međunarodna konferencija tako i Međunarodni socijalistički biro i sl. Na tom gledištu stoje neki socijalisti neutralnih, malih zemalja, verovatno čak i većina zvaničnih partija u njima, zatim oportunisti i njihovi zaštitnici. U ruskoj štampi, sa otvorenošću koja zaslužuje duboko priznanje, ustao je u odbranu toga stava g. Vl. Kosovski u br. 8 „Informacionog lista“ Bunda,[79]) pri čemu se redakcija „Lista“ ni jednom rečju nije ogradila od autora. Nadamo se da će ova odbrana nacionalizma od strane g. Kosovskog, koji je došao dotle da opravdava nemačke socijaldemokrate koji su glasali za vojne kredite, pomoći mnogim radnicima da se konačno ubede u buržoasko-nacionalistički karakter Bunda.

Za svesne radnike socijalizam je ozbiljno ubeđenje, a ne zgodan štit za prikrivanje pomirljivih malograđanskih i opozicionih nacionalističkih težnji. Pod krahom Internacionale oni podrazumevaju otvorenu izdaju većine zvaničnih socijaldemokratskih partija prema svojim ubeđenjima, prema najsvečanijim izjavama u govorima na Štutgartskom i Bazelskom međunarodnom kongresu, u rezolucijama tih kongresa itd. Tu izdaju mogu da ne vide samo oni koji *ne žele* da je vide, kojima to ne ide u račun. Formulišući stvar naučno, tj. sa gledišta odnosa među klasama savremenog društva, mi treba da kažemo da je većina socijaldemokratskih partija i na njihovom čelu, u prvom redu, najveća i najuticajnija partija II internacionale, nemačka partija, stala na stranu svog generalštaba, svoje vlade, svoje buržoazije protiv proletarijata. To je događaj od svetskoistorijske važnosti, i nije moguće ne zadržati se na njegovoj što svestranijoj analizi. Odavno je priznato da ratovi, uza sve užase i nesreće koje povlače za sobom, donose više-manje veliku korist, nemilosrdno otkrivajući, razgolićujući i rušeći mnogo od onoga što je trulo, preživelo, mrtvo u ljudskim institucijama. Nesumnjivu korist počeo je takođe donositi čovečanstvu i evropski rat 1914 — 1915. godine,

pokazavši naprednoj klasi civilizovanih zemalja da je u njegovim partijama sazreo nekakav odvratan gnojni čir i da se odnekud širi nepodnošljiv zadah lešine.

I

Da li su glavne socijalističke partije Evrope stvarno izdale sva svoja ubeđenja i zadatke? O tome ne vole da govore, razume se, ni sami izdajnici ni oni koji dobro znaju — ili nejasno slute — da će morati da se sprijatelje i pomire sa njima. Ali ma koliko to bilo neprijatno raznim „autoritetima" II internacionale ili njihovim frakcionaškim prijateljima među ruskim socijaldemokratima, mi moramo otvoreno pogledati stvari, nazvati ih njihovim imenima, reći radnicima istinu.

Da li postoje stvarni podaci o pitanju kako su uoči sadašnjeg rata ili, predviđajući ga, gledale socijalističke partije na svoje zadatke i na svoju taktiku? Nema spora da postoje. To je rezolucija Bazelskog međunarodnog socijalističkog kongresa iz 1912. godine, koju mi preštampavamo, zajedno sa rezolucijam nemačkog socijaldemokratskog kongresa u Hemnicu iz iste godine, kao podsetnik na „zaboravljene reči" socijalizma. Rezimirajući ogromnu propagandu i agitacionu literaturu svih zemalja protiv rata, ova rezolucija je najtačniji i najpotpuniji, najsvečaniji i formalni pregled socijalističkih nazora na rat i taktike u odnosu prema ratu. Nije moguće nazvati drukčije nego izdajom već samu tu činjenicu da se nijedan od autoriteta jučerašnje Internacionale i današnjeg socijalšovinizma — ni Hajndman, ni Hed, ni Kaucki, ni Plehanov — ne usuđuje da podseti svoje čitaoce na tu rezoluciju, nego ili ćute o njoj ili citiraju (kao Kaucki) njena drugorazredna mesta, zaobilazeći sve što je bitno. Najlevije, arhirevolucionarne rezolucije i najbezočnije zaboravljanje tih rezolucija ili odricanje od njih — to je jedan od najočiglednijih znakova kraha Internacionale, a u isto vreme i jedan od najočiglednijih dokaza da verovati u „popravljanje" socijalizma, u „ispravljanje njegove linije" jedino putem rezolucije mogu samo oni ljudi čija se besprimerna naivnost graniči sa lukavom željom da ovekoveče predašnju licemernost.

Hajndmana su još juče, može se reći, kada se pred rat okrenuo ka odbrani imperijalizma, svi „pošteni" socijalisti smatrali osobenjakom koji je pomerio pameću, i niko o njemu nije govorio drukčije nego u tonu omalovažavanja. A sada su se na Hajdnmanove pozicije potpuno srozali, razlikujući se među sobom samo u nijansama i temperamentu, najistaknutiji socijaldemokratski vođi svih zemalja. I mi nikako nismo u stanju da ocenimo i okarakterišemo kolikotoliko parlamentarnim izrazom građansku hrabrost takvih ljudi kao što su, npr., pisci iz „Naše reči,[80]) kada pišu o „gospodinu" Hajndmanu u prezrivom tonu, a o „drugu" Kauckom govore — ili ćute — sa izrazom poštovanja (ili servilnosti?). Zar se takav odnos može

pomiriti sa poštovanjem prema socijalizmu i uopšte prema svojim ubeđenjima? Ako ste ubeđeni u neispravnost i ubitačnost Hajndmanovog šovinizma, zar onda ne treba usmeriti kritiku i napade na *uticajnijeg* i opasnijeg branioca takvih shvatanja, Kauckog?

Hedove poglede u poslednje vreme izrazio je možda najdetaljnije hedist Šarl Dima u svojoj brošuri „Kakav mir mi želimo". Ovaj „šef kabineta Žila Heda", koji se tako potpisao na naslovnoj strani brošure, „citira", naravno, pređašnje izjave socijalista u patriotskom duhu (kao što citira slične izjave i nemački socijalšovinist David u poslednjoj brošuri o odbrani otadžbine), ali Bazelski manifest on ne citira! O tome manifestu ćuti i Plehanov, iznoseći sa neobično samozadovoljnim izgledom šovinističke banalnosti. Kaucki je sličan Plehanovu: citirajući Bazelski manifest, on *ispušta* sva revolucionarna mesta u njemu (to jest svu njegovu bitnu sadržinu!) — verovatno, pod izgovorom da je to cenzura zabranila... Policija i vojne vlasti, svojim zabranama da se govori o klasnoj borbi i revoluciji, došle su „u pravi čas" u pomoć izdajnicima socijalizma!

Ali Bazelski manifest predstavlja možda nekakav besadržajni proglas, u kome nema nikakve tačne sadržine, ni istorijske ni taktičke, koja bi se nesumnjivo odnosila na sadašnji konkretni rat?

Baš naprotiv. U Bazelskoj rezoluciji ima manje nego u drugim rezolucijama prazne deklamacije a više konkretne sadržine. Bazelska rezolucija govori *baš* o ovom istom ratu koji je nastupio, baš o ovim istim *imperijalističkim* sukobima koji su izbili 1914—1915. godine. Konflikti između Austrije i Srbije zbog Balkana, između Austrije i Italije zbog Albanije itd., između Engleske i Nemačke zbog tržišta i kolonija uopšte, između Rusije i Turske i drugih zbog Jermenske i Carigrada — eto o tome govori Bazelska rezolucija, predviđajući baš sadašnji rat. Baš o sadašnjem ratu između „velikih sila Evrope" kaže Bazelska rezolucija da se *ovaj* rat *„ne može pravdati ni najmanjim izgovorom da se vodi bilo u kakvom interesu naroda"!*

I ako sada Plehanov i Kaucki — uzimamo dvojicu najtipičnijih i nama najbližih socijalista od autoriteta, jednog koji piše ruski a drugog koga likvidatori prevode na ruski — traže (uz pomoć Akselroda), razna „narodna (ili, tačnije, prostonarodna, uzeta iz bulevarske buržoaske štampe) opravdanja" rata, ako se oni s učenim izgledom i sa zalihom lažnih citata iz Marksa pozivaju na „primere", na ratove iz 1813. i 1870. g. (Plehanov) ili 1854—1871, 1876—1877, 1897. godine (Kaucki), onda doista samo ljudi bez senke socijalističkih ubeđenja, bez kapljice socijalističke svesti mogu uzimati „ozbiljno" slične dokaze, mogu da te dokaze *ne* nazovu nečuvenim jezuitizmom, licemernošću i prostituisanjem socijalizma! Neka nemačka uprava partije („forštand") anatemiše novi časopis Meringa i Roze Luksemburg („Internacionala")[81]) zbog istinite ocene Kauckog, neka Vandervelde, Plehanov, Hajndman i kompanija, pomoću policije „Trojnog sporazuma", isto tako omalovažavaju svoje protivnike, mi ćemo odgovoriti prostim preštampavanjem Bazelskog manifesta, koji izobli-

čava takav zaokret vođa za koji nema drugog naziva osim izdaja.

Bazelska rezolucija ne govori o nacionalnom, o narodnom ratu, čijih je primera bilo u Evropi, koji su čak tipični za epohu između 1789—1871. g., ne govori o revolucionarnom ratu, od kojih se socijaldemokrati nikad nisu odricali, već o *sadašnjem* ratu na osnovi „kapitalističkog imperijalizma" i „dinastičkih interesa", na osnovi „osvajačke politike" *obeju* grupa zaraćenih sila, i austro-nemačke i englesko-francusko-ruske. Plehanov, Kaucki i kompanija direktno obmanjuju radnike kada ponavljaju koristoljubivu laž buržoazije svih zemalja, koja svim snagama nastoji da ovaj imperijalistički, kolonijalni, pljačkaški rat prikaže kao narodni, odbrambeni (za bilo koga) rat, i kada za njega traže opravdanje iz oblasti istorijskih primera *ne*imperijalističkih ratova.

Pitanje imperijalističkog, pljačkaškog, antiproleterskog karaktera sadašnjeg rata odavno je izišlo iz stadijuma čisto teoretskog pitanja. Imperijalizam nije već samo teoretski ocenjen, u svim svojim glavnim crtama, kao borba buržoazije koja propada, koja je ostarila, koja je istrunula — za podelu sveta i za porobljavanje „sitnih" nacija; nisu samo hiljadama puta ponavljani ti zaključci u svojoj beskrajnoj novinskoj literaturi socijalista *svih* zemalja; nije samo, npr., predstavnik nama „savezničke" nacije, Francuz Delezi, u brošuri o „Budućem ratu" *(1911. godine!)* popularno objašnjavao pljačkaški karakter sadašnjeg rata i od strane francuske buržoazije. Ne samo to. Predstavnici proleterskih partija svih zemalja jednoglasno su i formalno izrazili u Bazelu svoje nepokolebljivo uverenje da dolazi rat baš imperijalističkog karaktera i iz toga izveli *taktičke* zaključke. Zato, pored ostalog, sva pozivanja na to da razlika između nacionalne i internacionalne taktike nije dovoljno pretresena moraju biti odmah odbačena kao sofizmi (isporedi poslednji Akselrodov intervju u 87. i 90. broju „Naše reči") itd. itd. To je sofizam, jer je jedna stvar svestrano naučno ispitivanje imperijalizma; takvo ispitivanje tek počinje, i ono je, po svojoj suštini beskrajno, kao što je nauka uopšte beskrajna. Druga su stvar osnove socijalističke taktike protiv kapitalističkog imperijalizma, koje su izložene u milionima primeraka socijaldemokratskih listova i u odlukama Internacionale. Socijalističke partije nisu diskusioni klubovi, već organizacije borbenoga proletarijata, i kada je niz bataljona prešao na stranu neprijatelja, njih treba nazvati izdajnicima i žigosati kao takve, ne dozvoljavajući da vas „ulove" licemernim pričama da imperijalizam „ne shvataju svi podjednako", da su šovinista Kaucki i šovinista Kunov kadri da o tome napišu čitave tomove, da pitanje nije „dovoljno pretreseno" itd. itd. Kapitalizam u *svim* svojim pljačkaškim manifestacijama i u svim najsitnijim ograncima svoga istorijskog razvitka i svojih nacionalnih osobenosti *nikada* neće biti proučen *do kraja;* o pojedinostima naučnici (i naročito pedanti) nikada neće prestati da se prepiru. „Na toj osnovi" odricati se socijalističke borbe protiv kapitalizma, ne suprotstavljati sebe onima

koji su izdali tu borbu — bilo bi smešno, a šta nam drugo predlažu Kaucki, Kunov, Akselrod itd.?

Niko čak nije ni pokušao da sada, posle rata, proanalizira Bazelsku rezoluciju i pokaže njenu nepravilnost!

II

Ali možda su iskreni socijalisti bili za Bazelsku rezoluciju, predviđajući da će rat stvoriti revolucionarnu situaciju, a događaji su ih demantovali i pokazalo se da je revolucija nemoguća?

Baš takvim sofizmom pokušava da opravda svoj prelazak u tabor buržoazije Kunov (u brošuri „Krah partije?" i u nizu članaka), a u vidu aluzija srećemo slične „argumente" skoro kod svih socijalšovinista sa Kauckim na čelu. Nade u revoluciju pokazale su se kao iluzija, a braniti iluzije nije stvar marksista, rezonuje Kunov, pri čemu ovaj struvista ni jednom jedinom rečju ne govori o „iluziji" svih koji su potpisali Bazelski manifest, a kao osobito plemenit čovek nastoji da svali stvar na krajnje levičare kao što su Panekuk i Radek!

Razmotrimo suštinu argumenta prema kome su autori Bazelskog manifesta iskreno pretpostavljali da će nastupiti revolucija, ali su ih događaji demantovali. Bazelski manifest kaže: 1) da će rat izazvati ekonomsku i političku krizu; 2) da će radnici smatrati svoje učešće u ratu zločinom, zločinačkim „pucanjem jedan u drugog radi profita kapitalista, radi častoljublja dinastija, radi izvršavanja tajnih diplomatskih ugovora", da rat izaziva među radnicima „negodovanje i revolt"; 3) da su socijalisti pomenutu krizu i pomenuto duševno stanje radnika dužni da iskoriste za „buđenja naroda i ubrzavanje kraha kapitalizma"; 4) da „vlade" — sve bez izuzetka — ne mogu otpočeti rat „bez opasnosti po sebe"; 5) da se vlade „boje proleterske revolucije; 6) da vlade „treba da se sete" na Parisku komunu (tj. na građanski rat), na revoluciju iz 1905. g. u Rusiji, itd. Sve su to potpuno jasne misli; u njima nema *jemstva* da će revolucija izbiti; u njima je stavljen naglasak na tačnu karakteristiku *činjenica* i *tendencija*. Ko povodom takvih misli i razlaganja kaže da se očekivano izbijanje revolucije pokazalo kao iluzija, on otkriva svoj ne marksistički već struvistički i policijsko-renegatski stav prema revoluciji.

Za marksistu je nesumnjivo da je revolucija nemoguća bez revolucionarne situacije, pri čemu ni svaka revolucionarna situacija ne dovodi do revolucije. Kakvi su, uopšte govoreći, znaci revolucionarne situacije? Mi se sigurno nećemo prevariti ako istaknemo tri sledeća glavna simptoma: 1) Nemogućnost za vladajuće klase da u neizmenjenom obliku sačuvaju svoju vladavinu; ova ili ona kriza „vrhova" kriza politike vladajuće klase, koja stvara pukotinu kroz koju probija nezadovoljstvo i revolt ugnjetenih klasa. Da bi revolucija nastupila, obično nije dovoljno da „donji slojevi ne žele", već se traži još da „vrhovi ne mogu" da žive na stari način. 2) Po-

većavanje, jače od običnog, oskudice i nevolja ugnjetenih klasa. 3) Znatno povećanje, usled pomenutih uzroka, aktivnosti masa, koje u „mirno" doba dozvoljavaju da ih mirno pljačkaju, a u burna vremena ih kako sva atmosfera krize *tako i sami „vrhovi"* podstiču na samostalnu istorijsku akciju.

Bez tih objektivnih promena, koje ne zavise od volje ne samo pojedinih grupa i partija nego ni od volje pojedinih klasa, revolucija je — prema opštem pravilu — nemoguća. Skup tih objektivnih promena se i naziva revolucionarnom situacijom. Takva situacija *bila je 1905. godine u Rusiji i u svim revolucionarnim epohama na Zapadu; ali ona je isto tako bila i 60-tih godina prošlog veka u* Nemačkoj, 1859—1861, 1879—1880. godine u Rusiji, mada revolucijâ u ovim slučajevima nije bilo. Zašto? Zato što iz svake revolucionarne situacije ne nastaje revolucija, nego samo iz takve situacije u kojoj se gore pobrojanim objektivnim promenama pridružuje subjektivna, naime pridružuje se sposobnost revolucionarne *klase* za revolucionarne masovne akcije, dovoljno *snažne* da bi slomile (ili potkopale) staru vladu, koja nikada, čak ni u doba kriza, neće „pasti" ako je ne „obore".

To su marksistički pogledi na revoluciju, koje su mnogo, mnogo puta razvijali i smatrali neospornim svi marksisti i koje je za nas, Ruse, naročito jasno potvrdilo iskustvo iz 1905. godine. Postavlja se pitanje šta je u ovom pogledu predviđao Bazelski manifest 1912. godine, a šta je nastupilo 1914—1915. godine?

Predviđana je revolucionarna situacija, kratko opisana izrazom „ekonomska i politička kriza". Da li je nastupila revolucionarna situacija? Da, nesumnjivo. Socijalšovinista Lenč (koji ustaje u odbranu šovinizma neposrednije, otvorenije, poštenije nego licemeri Kunov, Kaucki, Plehanov i kompanija) rekao je čak da „preživljavamo specifičnu *revoluciju*" (str. 6 njegove brošure „Nemačka socijaldemokratija i rat", Berlin, 1915.). Politička kriza je tu: nijedna vlada nije sigurna u sutrašnji dan, nijedna nije slobodna od opasnosti finansijskog kraha, oduzimanja teritorije, progonstva iz svoje zemlje (kao što je bila prognana vlada iz Belgije). Sve vlade žive na vulkanu, sve *same* apeluju na samoinicijativu i herojizam masa. Sav politički režim Evrope je poljuljan, i niko sigurno neće poricati da smo ušli (i da sve dublje ulazimo — ja ovo pišem na dan objavljivanja rata od strane Italije) u epohu najvećih političkih potresa. Ako je Kaucki, dva meseca posle objavljivanja rata, (drugog oktobra 1914. u *Neue Zeit)* pisao da „vlada nikad nije tako jaka, a partije nikad tako slabe kao u početku rata", onda je to jedan od obrazaca falsifikata istorijske nauke koji je Kaucki napravio za volju Zidekumima i drugim oportunistima. Nikad vladi nije tako potreban sporazum između svih partija vladajućih klasa i „mirno" potčinjavanje ugnjetenih klasa toj vladavini kao za vreme rata. To je prvo; a drugo, ako „na početku rata", naročito u zemlji koja očekuje brzu pobedu, vlada *izgleda* svemoguća, niko nikada i nigde u svetu nije povezivao očekivanje revolucionarne situacije isključivo sa mo-

mentom „početka“ rata, a još manje je identifikovao „prividno“ sa *stvarnim*.

Da će evropski rat biti neuporedivo teži od drugih — to su svi znali, videli i priznavali. Iskustvo iz rata to sve više potvrđuje. Rat se širi. Politički temelji Evrope ljuljaju se sve više. Nevolje masa su užasne, i napori vlada, buržoazije i oportunista da prećute te nevolje sve češće doživljavaju slom. Profiti izvesnih grupa kapitalista od rata su nečuveno, skandalozno veliki. Zaoštravanje suprotnosti je ogromno. Potmuli revolt masa, nejasna želja ugnjetenih i neprosvećenih slojeva za blagim („demokratskim“) mirom, roptanje koje počinje u „nižim slojevima“ — sve je to tu. A ukoliko se rat dalje odugovlači i zaoštrava, utoliko same vlade jače razvijaju i moraju razvijati aktivnost masa, pozivajući ih na nenormalno naprezanje snaga i na samopožrtvovanje. Ratno iskustvo, kao i iskustvo koje pruža svaka kriza u istoriji, svaka velika nesreća i svaki prelom u životu čoveka, zatupljuje i lomi jedne, *ali zato prosvećuje i prekaljuje druge*, pri čemu su, kad se sve skupa uzme u obzir, u istoriji celog sveta, broj i snaga ovih poslednjih, izuzimajući pojedine slučajeve opadanja i propasti ove ili one države, bili veći nego broj i snaga onih prvih.

Sklapanje mira ne samo što ne može „odmah“ prekinuti sve te nevolje i sve to zaoštravanje suprotnosti nego će, naprotiv, u mnogom pogledu te nevolje učiniti još osetnijim i naročito očiglednim za najzaostalije mase stanovništva.

Jednom rečju, revolucionarna situacija je nastupila u većini naprednih zemalja i velikih sila Evrope. U tom pogledu se predviđanje Bazelskog manifesta obistinilo *u potpunosti*. Poricati tu istinu, direktno ili indirektno, ili prećutkivati je, kao što to čine Kunov, Plehanov, Kaucki i kompanija, znači govoriti najveću neistinu, obmanjivati radničku klasu i služiti buržoaziji. U „Socijaldemokratu“ (br. 34, 40 i 41)[82]) mi smo naveli podatke koji pokazuju da su ljudi *koji se boje* revolucije, hrišćanski popovi-malograđani, generalštabovi, listovi milionara primorani da konstatuju simptome revolucionarne situacije u Evropi.

Da li će se ta situacija dugo održati i koliko će se još zaoštriti? Da li će ona dovesti do revolucije? To mi ne znamo i niko to ne može znati. To će pokazati samo *iskustvo* razvoja revolucionarnih raspoloženja i prelaska napredne klase, proletarijata, na revolucionarne akcije. Tu ne može biti ni govora ni o ma kakvim „iluzijama“ uopšte, ni o njihovom demantovanju, jer nijedan socijalista nigde i nikada nije jamčio da će se revolucija roditi baš iz sadašnjeg (a ne sledećeg) rata, baš iz današnje (a ne sutrašnje) revolucionarne situacije. Tu je reč o najneospornijoj i najosnovnijoj obavezi svih socijalista: obavezi da pred masama otkrivaju postojanje revolucionarne situacije, da objašnjavaju njenu širinu i dubinu, da bude revolucionarnu svest i revolucionarnu odlučnost proletarijata, da mu pomažu da prelazi na revolucionarne akcije i stvara za rad u tom pravcu organizacije koje će odgovarati revolucionarnoj situaciji.

Nikada ni jedan uticajni i odgovorni socijalista nije smeo posumnjati da je dužnost socijalističkih partija baš takva, i Bazelski manifest, ne šireći i ne gajeći ni najmanje „iluzije", baš o toj dužnosti socijalista kaže: podsticati, „protresati" narod (a ne uspavljivati ga šovinizmom, kao što to čine Plehanov, Akselrod, Kaucki), „iskorišćavati" krizu za *„ubrzavanje"* kraha kapitalizma, rukovoditi se *primerima* Komune i oktobra — decembra 1905. godine. Neispunjavanje te obaveze od strane današnjih partija i jeste njihova izdaja, njihova politička smrt, njihovo odricanje od svoje uloge, njihov prelaz na stranu buržoazije.

III

Ali kako se *moglo* dogoditi da najistaknutiji predstavnici i vođe II internacionale izdadu socijalizam? Na tom ćemo se pitanju detaljno zadržati dole, pošto spočetka razmotrimo pokušaje da se ta izdaja „teoretski" opravda. Pokušaćemo da okarakterišemo glavne teorije socijalšovinizma, čijim se predstavnicima mogu smatrati Plehanov (on pretežno ponavlja argumente anglo-francuskih šovinista Hajndmana i njegovih pristalica) i Kaucki (on ističe mnogo „finije" argumente, koji imaju neuporedivo veću teoretsku solidnost).

Među svima teorijama možda je najprimitivnija teorija o „začetniku". Nas su napali, i mi se branimo; interesi proletarijata zahtevaju da se pruži otpor onima koji su narušili evropski mir. To je prepevavanje izjava svih vlada i deklamacija čitave buržoaske i žute štampe celoga sveta. Plehanov čak i tako otrcanu banalnost ukrašava obaveznim u tog pisca jezuitskim pozivanjem na „dijalektiku": da bi se uzela u obzir konkretna situacija, treba, veli, pre svega naći začetnika i obračunati se s njim, odlažući sva ostala pitanja do druge situacije (vidi Plehanovljevu brošuru „O ratu", Pariz, 1914, i ponavljanje njenih razlaganja kod Akselroda u „Glasu", br. 86 i 87). U plemenitom poslu oko falsifikatorskog zamenjivanja dijalektike sofistikom Plehanov je tukao rekord. Sofista istrgne jedan od „argumenata", i još je Hegel s pravom govorio da se „argumenti" mogu naći apsolutno za sve na svetu. Dijalektika zahteva da se određena društvena pojava svestrano ispita u svom razvitku i da se spoljašnje, prividno svede na osnovne pokretačke snage, na razvitak proizvodnih odnosa i na klasnu borbu. Plehanov istrže citat iz nemačke socijaldemokratske štampe: sami su Nemci, veli, pre rata smatrali Austriju i Nemačku začetnicima, i tačka. O tome da su ruski socijalisti mnogo puta raskrinkavali osvajačke planove carizma u odnosu prema Galiciji, Jermenskoj itd. — Plehanov ćuti. On i ne pokušava da dodirne ekonomsku i diplomatsku istoriju makar u toku tri poslednje decenije, a ta istorija nepobitno dokazuje da je baš osvajanje kolonija, pljačkanje tuđih zemalja, potiskivanje

i upropašćavanje srećnijeg konkurenta bila glavna osovina politike *obeju* sada zaraćenih grupa država.*)

Primenjena na ratove, osnovna postavka dijalektike, koju Plehanov tako bezočno iskrivljuje za volju buržoazije, sastoji se u tome da je *„rat prost nastavak politike drugim"* (naime nasilnim) *„sredstvima"*. To je formulacija Klauzevica,**) jednog od velikih pisaca o pitanjima ratne istorije, čije je ideje oplodio Hegel. I upravo takvo bilo je uvek gledište Marksa i Engelsa, koji su *svaki* rat *razmatrali* kao *nastavak* politike određenih, zainteresovanih država — i *raznih klasa* u njima — u određeno vreme.

Grubi Plehanovljev šovinizam nalazi se na potpuno istoj teoretskoj poziciji kao i finiji, pomirljivo-sladunjavi šovinizam Kauckoga kada ovaj poslednji prelazak socijalista svih zemalja na stranu „svojih" kapitalista sankcioniše sledećim razlozima:

---

*) Izvanredno je poučna knjiga engleskog pacifiste Brejlsforda, koji nije s raskida da se čak pravi socijalista, „Rat čelika i zlata" (London 1914, na knjizi je označeno da je izišla u martu 1914. godine). Autor je potpuno svestan da nacionalna pitanja, uopšte uzev, stoje pozadi, da su već rešena (35), da stvar sada nije u tome, da je „tipično pitanje savremene diplomatije" (36) — bagdadska železnica, liferacija šina za nju, rudnici u Maroku i sl. Jednim od „izvanredno poučnih incidenata u najnovijoj istoriji evropske diplomatije" autor s pravom smatra borbu francuskih patriota i engleskih imperijalista protiv Kajoovih pokušaja (1911. i 1913. godine) da se pomiri s Nemačkom na osnovu sporazuma o podeli kolonijalnih uticajnih sfera i o puštanju nemačkih hartija na parisku berzu. *Engleska* i *francuska* buržoazija osujetila je taj sporazum (38—40). Cilj imperijalizma jeste izvoz kapitala u slabije zemlje (74). Profit od takvog kapitala u Engleskoj bio je 90—100 miliona funti sterlinga 1899. (Džifen), 140 miliona 1909. godine (Pejš), a Lojd Džordž u skorašnjem govoru računao je, dodajmo sa svoje strane, taj profit na 200 miliona funti sterlinga, tj. skoro 2 milijarde rubalja. — Prljave mahinacije i podmićivanje turske aristokratije, sinekure za gospodske sinove u Indiji i Egiptu — u tome je suština (85—87). Ništavna manjina bogati se od naoružanja i ratova, ali uz nju su visoko društvo i finansijeri, a uz pristalice mira je rasparčano stanovništvo (93). Pacifista koji danas priča o miru i razoružanju postaje sutra član stranke koja je potpuno zavisna od ratnih liferanata (161). Ako Trojni sporazum bude jači, on će uzeti Maroko i podeliti Persiju, a Trojni savez će uzeti Tripoli, učvrstiće se u Bosni, potčiniće sebi Tursku (167). London i Pariz dali su Rusiji milijarde u martu 1906. g., pomažući carizmu da uguši oslobodilački pokret (225—228); Engleska pomaže sada Rusiji da guši Persiju (229). Rusija je raspalila balkanski rat (230). — Sve to nije novo, zar ne? Sve je to opštepoznato i ponavljano je hiljadu puta u socijaldemokratskim listovima celog sveta. Uoči rata engleski buržuj vidi to savršeno jasno. Ali kakva su nepristojna budalaština, kakvo nepodnošljivo licemerje, kakva sladunjava laž pred licem tih jednostavnih i opštepoznatih činjenica teorije Plehanova i Potresova o odgovornosti Nemačke ili teorije Kauckoga o „perspektivama" razoružanja i trajnog mira pod kapitalizmom!

**) Karl von Clausewitz: *Von Kriege*, Werke, I Bd, S. 28 Isp. t. III, str. 139—140: „Svima je poznato da ratove izazivaju samo politički odnosi između vlada i između naroda; ali obično se stvar zamišlja tako kao da se sa početkom rata ti odnosi prekidaju i kao da nastupa potpuno druga situacija, koja je potčinjena samo svojim naročitim zakonima. Mi tvrdimo suprotno: rat nije ništa drugo do nastavak političkih odnosa uz uplitanje drugih sredstava".

Svi imaju pravo i dužni su da brane svoju otadžbinu; istinski internacionalizam sastoji se u priznavanju toga prava socijalistima svih zemalja, među njima i onih koje ratuju sa mojom nacijom... (vid. *Neue Zeit*, 2. oktobra 1914, i druga dela istoga autora).

Ovo neobično rezonovanje predstavlja tako beskrajno vulgarno šegačenje sa socijalizmom, da bi se na njega najbolje moglo odgovoriti ako bi se poručila medalja sa likom Vilhelma II i Nikolaja II na jednoj strani, a Plehanova i Kauckog na drugoj. Istinski internacionalizam, razumete, sastoji se u opravdavanju pucanja francuskih radnika u nemačke i nemačkih u francuske u ime „odbrane otadžbine"!

Ali ako bolje pogledamo teoretske pretpostavke razlaganja Kauckoga, dobićemo baš ono shvatanje koje je Klauzevic ismejao pre blizu osamdeset godina: sa početkom rata prekidaju se istorijski pripremljeni politički odnosi među narodima i klasama i nastupa potpuno druga situacija — „prosto" oni koji napadaju i oni koji se brane, „prosto" odbijanje „neprijatelja otadžbine"! Ugnjetavanje čitavog niza nacija, koje sačinjavaju više od polovine stanovništva zemaljske kugle, od strane velikodržavnih imperijalističkih naroda, konkurencija među buržoazijom tih zemalja radi podele plena, težnja kapitala da pocepa i uguši radnički pokret — sve je to iščezlo iz polja vida Plehanova i Kauckoga, iako su baš oni sami ocrtavali takvu „politiku" u toku decenijâ pre rata.

Lažno pozivanje na Marksa i Engelsa čini pri tome glavni „adut" obojice glavešina socijalšovinizma: Plehanov se seća nacionalnog rata Pruske 1813. i Nemačke 1870. godine, a Kaucki sa vrlo učenim vidom dokazuje da je Marks rešavao pitanje o tome čiji je uspeh (tj. koje buržoazije) poželjniji u ratovima 1854—1855, 1859, 1870—1871, a marksisti takođe u ratovima 1876—1877. i 1897. godine. Svi sofisti u svim vremenima služili su se istim metodom: uzimali su primere koji se očigledno odnose na principijelno drukčije slučajeve. Predašnji ratovi, na koje nam oni ukazuju, bili su „nastavak politike" dugogodišnjih nacionalnih pokreta buržoazije, pokreta protiv tuđeg jarma, nametnutog od strane druge nacije, i protiv apsolutizma (turskog i ruskog). Nikakvog drugog pitanja osim pitanja da li treba pretpostaviti uspeh ove ili one buržoazije tada nije ni moglo biti; u ratove takvog tipa marksisti su mogli *unapred pozivati* narode, *raspaljujući* nacionalnu mržnju, kao što je Marks 1848. g. i kasnije pozivao u rat protiv Rusije, kao što je Engels 1859. godine raspaljivao nacionalnu mržnju Nemaca prema njihovim ugnjetačima, Napoleonu III i ruskom carizmu.*)

*) Uzgred budi rečeno, g. Gardenin u „Životu"[83]) naziva „revolucionarnim šovinizmom, ali ipak šovinizmom, od strane Marksa to što je on 1848. godine bio za revolucionarni rat protiv onih naroda Evrope koji su se na delu pokazali kao kontrarevolucionarni, naime protiv „Slovena i Rusa naročito". Takav prekor upućen Marksu služi samo kao još jedan dokaz oportunizma (ili — tačnije *i* — potpune neozbiljnosti) ovog „levog" socijalrevolucionara. Mi, marksisti, uvek smo bili i sada smo za *revolucionarni* rat protiv *kontrarevolucionarnih* naroda. Na primer, ako socijalizam *pobedi* u Americi

Upoređivati „nastavak politike“ borbe protiv feudalizma i apsolutizma, politike buržoazije koja se oslobađa, sa „nastavljanjem politike“ prestarele, *to jest* imperijalističke, *to jest* reakcionarne buržoazije koja je opljačkala ceo svet i koja u savezu sa feudalcima guši proletarijat — znači upoređivati aršine sa pudovima. To liči na upoređivanje „predstavnika buržoazije“ Robespjera, Garibaldija, Željabova sa „predstavnicima buržoazije“ Miljeranom, Salandrom, Gučkovom. Nije moguće biti marksista a ne gajiti najdublje poštovanje prema velikim buržoaskim revolucionarima, koji su imali svetskoistorijsko pravo da govore u ime buržoaskih „otadžbina“, koje su uvodile desetine miliona novih nacija u civilizovan život u borbi protiv feudalizma. I nije moguće biti marksista a ne gajiti prezrenje prema sofistici Plehanova i Kauckoga, koji govore o „odbrani otadžbine“ povodom gaženja Belgije od strane nemačkih imperijalista i povodom pogodbe imperijalista Engleske, Francuske, Rusije i Italije o pljačkanju Austrije i Turske.

Još jedna „marksistička“ teorija socijalšovinizma: socijalizam se bazira na brzom razvitku kapitalizma; pobeda moje zemlje ubrzaće u njoj razvitak kapitalizma, a to znači i nastupanje socijalizma; poraz moje zemlje zadržaće njen ekonomski razvitak, pa prema tome i nastupanje socijalizma. Takvu, struvističku, teoriju razvija kod nas Plehanov, a kod Nemaca Lenč i drugi. Kaucki istupa protiv te grube teorije, protiv Lenča, koji je otvoreno brani, protiv Kunova, koji je brani prikriveno, ali osporava samo radi toga da bi postigao poverenje među socijalšovinistima svih zemalja na osnovu tananije, jezuitskije šovinističke teorije.

Mi se ne moramo dugo zadržavati na analizi te grube teorije. Struveove „Kritičke napomene“ izišle su 1894. godine, i za 20 godina ruski socijaldemokrati savršeno su se upoznali sa tim „manirom“ obrazovanih ruskih buržuja da sprovode svoja shvatanja i želje pod maskom „marksizma“, — *očišćenog* od revolucionarnosti. Struvizam je ne samo ruska već, kao što naročito jasno pokazuju poslednji događaji, međunarodna težnja teoretičara buržoazije da ubiju marksizam „pomoću blagosti“, da ga uguše zagrljajima, pomoću tobožnjeg priznavanja „svih“ „istinski naučnih“ strana i elemenata marksizma, *osim* njegove „agitatorske“, „demagoške“, „blankističko-utopijske“ strane. Drugim rečima: uzeti od marksizma sve što je prihvatljivo za liberalnu buržoaziju, sve do borbe za reformu, sve do klasne borbe (bez diktature proletarijata), sve do „opšteg“ priznavanja „socijalističkih ideala“ i zamene kapitalizma „novim uređenjem“, i odbaciti „samo“ živu dušu marksizma, „samo“ njegovu revolucionarnost.

Marksizam je teorija oslobodilačkog pokreta proletarijata. Stoga je razumljivo što svesni radnici moraju poklanjati ogromnu pažnju

---

ili u Evropi 1920. godine, a Japan i Kina, pretpostavimo, pokrenu *onda* protiv nas — s početka makar samo diplomatski — svoje Bizmarke, mi ćemo biti *za* ofanzivni, revolucionarni rat protiv njih. Vi se tome čudite, g. Gardenine? Vi ste revolucionar otprilike kao Ropšin!

procesu zamenjivanja marksizma struvizmom. Pokretačke snage toga procesa su mnogobrojne i raznolike. Mi ćemo istaći samo tri glavne. 1) Razvitak nauke daje sve više materijala koji dokazuje da je Marks u pravu. Protivnici su prinuđeni da se bore protiv njega licemerno, ne napadajući otvoreno osnove marksizma, već ga tobože priznaju, oduzimajući mu sadržinu pomoću sofizama, pretvarajući marksizam u svetu „ikonu", bezopasnu za buržoaziju. 2) Razvitak oportunizma među socijaldemokratskim partijama podržava takvu „preradu" marksizma, podešavajući za pravdanje svakojakih ustupaka oportunizmu. 3) Period imperijalizma jeste podela sveta među „velikim", privilegisanim nacijama koje ugnjetavaju sve ostale. Mrvice od plena, dobijenog tim privilegijama i tim ugnjetavanjem, dobijaju, nesumnjivo, izvesni slojevi sitne buržoazije i aristokratije, a isto tako i birokratija radničke klase. Ti slojevi, predstavljajući beznačajnu manjinu proletarijata i radnih masa, gravitiraju ka „struvizmu", jer im on daje opravdanje za njihov savez sa „svojom" nacionalnom buržoazijom protiv ugnjetenih masa *svih* nacija. O tome ćemo morati još govoriti dole u vezi sa pitanjem o uzrocima kraha Internacionale.

IV

Najtananija, najveštije prekrivena naučnošću i internacionalizmom, teorija socijalšovinizma jeste teorija „ultraimperijalizma", koju zastupa Kaucki. Ovo je najjasniji, najtačniji i najnoviji njen rezime, koji je dao sam autor:

„Slabljenje protekcionističkog pokreta u Engleskoj, smanjivanje carina u Americi, težnja za razoružanjem, brzo smanjivanje, u toku poslednjih godina uoči rata, izvoza kapitala iz Francuske i Nemačke i, najzad, sve jače međunarodno preplitanje različitih klika finansijskog kapitala — sve me je to podstaklo da prosudim da li sadašnja imperijalistička politika može biti potisnuta novom, ultraimperijalističkom, koja će na mesto međusobne borbe nacionalnih finansijskih kapitala postaviti opštu eksploataciju sveta od strane finansijskog kapitala ujedinjenog na internacionalnoj osnovi. Takva nova faza kapitalizma u svakom slučaju je moguća. Da li je ona ostvarljiva — za rešenje toga nema još dovoljno preduslova (*Neue Zeit*, br. 5, 30. aprila 1915, str. 144).

„... Odlučujući u ovom pogledu može biti tok i ishod sadašnjeg rata. On može potpuno smrviti slabe začetke ultraimperijalizma, raspaljujući do najviše mere nacionalnu mržnju i među finansijskim kapitalistima, pojačavajući naoružanje i težnju za međusobnim prestizanjem, čineći neizbežnim drugi svetski rat. Onda će predviđanje koje sam formulisao u svojoj brošuri „Put ka vlasti" biti ostvareno u užasnim razmerama, još više će se zaoštriti klasne suprotnosti a istovremeno i moralno izumiranje (u originalu „Abwirtschaftung", krah) kapitalizma"... (Treba napomenuti da pod tim bombastičnim izrazom Kaucki podrazumeva prosto naprosto „neprijateljstvo" prema kapitalizmu od strane „prelaznih slojeva između proletarijata i finansijskog kapitala", naime: „inteligencije, sitnih buržuja, čak sitnih kapitalista")... „Ali rat se može svršiti drukčije. On može dovesti do jačanja slabih začetaka ultraimperijalizma. Pouke koje on bude dao" (obratite pažnju na ovo!) „mogu ubrzati razvitak koji bi se morao dugo čekati za vreme mira. Ako dođe

do toga, do sporazuma među nacijama, do razoružanja, do trajnog mira, onda najgori od onih uzroka koji su pre rata sve jače vodili moralnom izumiranju kapitalizma mogu da iščeznu". Nova faza, naravno, doneće sa sobom „nove nesreće" proletarijatu, „možda još gore", ali bi „ultraimperijalizam" „privremeno" „mogao stvoriti eru novih nada i očekivanja u granicama kapitalizma" (str. 145).

Na koji način se iz ove „teorije" izvodi opravdanje socijalšovinizma?

Na dosta čudan — za „teoretičara" — naime sledeći način:

Levi socijaldemokrati u Nemačkoj kažu da imperijalizam i ratovi koje on rađa nisu slučajnost, već nužan proizvod kapitalizma, koji je doveo do vladavine finansijskog kapitala. Zato je nužan prelazak ka revolucionarnoj borbi masa, jer je epoha relativno mirnog razvitka prošla. „Desni" socijaldemokrati grubo izjavljuju: ako je imperijalizam „nužan", treba i mi da budemo imperijalisti. Kaucki, u ulozi „centra", miri:

„Krajnji levičari", — piše on u svojoj brošuri ‚Nacionalna država, imperijalistička država i savez država' (Nirnberg, 1915), — žele da neizbežnom imperijalizmu ‚suprotstave' socijalizam, tj. „ne samo njegovo propagiranje, koje mi u toku pola veka suprotstavljamo svim oblicima kapitalističke vladavine već neposredno ostvarenje socijalizma. To izgleda vrlo radikalno, ali je kadro samo da *odgurne svakoga,* ko *ne veruje* u neposredno praktično ostvarenje socijalizma, u tabor imperijalizma" (str. 17, kurziv je naš).

Govoreći o neposrednom ostvarenju socijalizma, Kaucki „ostvaruje" falsifikat, koristeći se time što u Nemačkoj, naročito u doba vojne cenzure, nije moguće govoriti o revolucionarnim akcijama. Kaucki odlično zna da levičari zahtevaju od partije da *odmah* počne sa propagandom i pripremom revolucionarnih akcija, a ne da „odmah počne sa praktičnim ostvarivanjem socijalizma".

Iz nužnosti imperijalizma levičari izvode nužnost revolucionarnih akcija. „Teorija ultraimperijalizma" služi Kauckom *za opravdanje oportunista,* za prikazivanje stvari u takvoj svetlosti kao da oni uopšte nisu prešli na stranu buržoazije, već prosto „ne veruju" da će socijalizam odmah biti ostvaren, nadajući se da je pred nama „možda" nova „era" razoružanja i trajnog mira. „Teorija" se svodi na to i *samo* na to da Kaucki *nadom* u *novu* mirnu eru kapitalizma opravdava pripajanje oportunista i zvaničnih socijaldemokratskih partija buržoaziji i njihovo odricanje od revolucionarne (to jest proleterske) taktike za vreme *sadašnje burne ere,* uprkos svečanim izjavama Bazelske rezolucije!

Obratite pažnju na to da Kaucki pri tome ne samo što ne izjavljuje: nova faza proističe i treba da nastane iz tih i tih okolnosti i uslova već, naprotiv, direktno izjavljuje: ja još ne mogu da rešim čak ni pitanje *„ostvarljivosti"* nove faze. I doista, pogledajte na one „tendencije" ka novoj eri koje je istakao Kaucki. Iznenađuje da među ekonomske faktore autor ubraja „težnju za razoružanjem"! To znači: od nesumnjivih činjenica, koje se nikako ne mire sa teo-

rijom zatupljivanja suprotnosti, tražiti pribežište u nevinim malograđanskim razgovorima i snovima. „Ultraimperijalizam" Kauckoga, — ta reč, uzgred budi rečeno, nikako ne izražava ono što autor hoće da kaže, — znači ogromno *zatupljivanje* suprotnosti kapitalizma. Kažu nam: „slabljenje protekcionizma u Engleskoj i Americi". Gde je tu makar i najmanja tendencija ka novoj eri? Dovedeni do krajnosti, protekcionizam Amerike oslabio je, ali je protekcionizam ostao, kao što su ostale i privilegije, povlašćene tarife engleskih kolonija u korist Engleske. Setimo se na čemu se zasniva zamena prethodne, „mirne", epohe kapitalizma savremenom, imperijalističkom epohom: na tome što je slobodna konkurencija ustupila mesto monopolističkim savezima kapitalista i na tome što je cela zemljina kugla podeljena. Jasno je da obe ove činjenice (i oba ova činioca) imaju stvarno svetsko značenje: slobodna trgovina i mirna konkurencija bile su moguće i neophodne dok je kapital mogao nesmetano povećavati kolonije i zauzimati u Africi itd. nezauzete zemlje, pri čemu je koncentracija kapitala bila još slaba a monopolističkih preduzeća, tj. toliko ogromnih da bi vladali u *celoj* dotičnoj grani industrije, još nije bilo. Nastajanje i porast takvih monopolističkih preduzeća (verovatno, ovaj proces nije se zaustavio ni u Engleskoj ni u Americi; teško da će se čak i Kaucki usuditi da poriče da ga je rat ubrzao i zaoštrio) *onemogućuje* pređašnju slobodnu konkurenciju, istrže joj tle ispod nogu, a podela zemljine kugle *primorava* da se od mirnog proširivanja pređe na oružanu borbu za ponovnu *podelu* kolonija i uticajnih sfera. Smešno je i misliti da *slabljenje* protekcionizma u dve zemlje može tu nešto promeniti.

Dalje, smanjenje izvoza kapitala u *dvema* zemljama u toku nekoliko godina. Te dve zemlje, Francuska i Nemačka, po statistici, npr., Harmsovoj iz 1912. godine, imale su u inostranstvu za 35 milijardi maraka kapitala (oko 17 milijardi rubalja) svaka, a sama Engleska dvaput više.*) Porast izvoza kapitala nikad nije bio i nije mogao biti pod kapitalizmom ravnomeran. O tome da je akumuliranje kapitala oslabilo ili da je obim unutrašnjeg tržišta ozbiljno izmenjen, npr., velikim poboljšanjem položaja masa, Kaucki ne može da kaže ni jednu jedinu reč. Pod takvim uslovima iz smanjenja izvoza kapitala u dvema zemljama u toku nekoliko godina izvoditi zaključak o nastajanju nove ere nije nikako moguće.

„Sve jače međunarodno preplitanje klika finansijskoga kapitala". To je jedina stvarno sveopšta i nesumnjiva tendencija ne u toku nekoliko godina, ne u dvema zemljama, već je to tendencija celog sveta, celog kapitalizma. Ali zašto iz nje mora proisticati težnja za razoružanjem a ne za naoružanjem kao dosad? Uzmimo koju bilo od svetskih „topovskih" firmi (i uopšte firmi koje pro-

*) Vid. Bernhard Harms, *Probleme der Weltwirtschaft*, Jena, 1912. George Paish, *Great Britains Capital Investments in Colonies etc.* u „Journal of the Royal Statist. Soc.", vol. LXXIV, 1910/11, p. 167. Lojd Džordž u govoru, održanom početkom 1915. godine računao je da engleski kapital u inostranstvu iznosi 4 milijarde funti sterlinga, tj. oko 80 milijardi maraka.

izvode ratni materijal), npr., Armstronga. Nedavno je engleski „Ekonomist" javio (1. maja 1915) da su se *profiti* te firme od 606 hiljada funti sterlinga (oko 6 miliona rubalja) 1905—1906. godine popeli na 856 hiljada u 1913. i na 940 *(9 miliona rubalja)* u 1914. godini. Ispreplitanost finansijskog kapitala ovde je vrlo velika i sve više raste; nemački kapitalisti „učestvuje" u poslovima engleske firme; engleske firme grade podmornice za Austriju itd. U međunarodnim razmerama ispreplitani kapital pravi sjajne poslove na naoružanju i ratovima. Iz ujedinjavanja i preplitanja raznih nacionalnih kapitala u jedinstvenu internacionalnu celinu izvoditi ekonomsku tendenciju za razoružanjem — znači podmetati naivne malograđanske želje o zatupljivanju klasnih suprotnosti mesto njihovog stvarnog zaoštravanja.

V

Kaucki govori o „poukama" koje je dao rat u potpuno filistarskom duhu, prikazujući te pouke u smislu nekakvog moralnog užasa pred ratnim nesrećama. Evo, npr., kako on rezonuje u brošuri „Nacionalna država" itd.:

„Nema nikakve sumnje i nije potrebno dokazivati da postoje slojevi koji su najdublje zainteresovani za svetski mir i razoružanje. Sitni buržuji i sitni seljaci, čak i mnogi kapitalisti i intelektualci, nisu povezani sa imperijalizmom takvim interesima koji bi bili jači od štete koju tim slojevima donosi rat i naoružanje" (str. 21).

To je napisano u februaru 1915. godine! Činjenice govore o tome da se sve imućne klase, uključujući tu sitne buržuje i „inteligenciju", listom pridružuju imperijalistima, a Kaucki, kao čovek u futroli*), sa neobično samozadovoljnim izgledom brani se od tih činjenica sladunjavim rečima. On sudi o interesima sitne buržoazije ne po njenom *držanju* već po *rečima* nekih sitnih buržuja, iako njihova dela na svakom koraku demantuju te reči. To je potpuno isto kao kada bismo o „interesima" buržoazije uopšte sudili ne po njenim delima već po slatkorečivim govorima buržoaskih popova, koji se kunu i prizivaju boga za svedoka da je savremeni društveni sistem prožet idealima hrišćanstva. Kaucki primenjuje marksizam tako, da svaka sadržina iz njega vetri i ostaje samo reč „interes" u nekom natprirodnom, spiritualističkom značenju, jer se nema u vidu realna ekonomika već nevine želje o opštem dobru.

Marksizam sudi o „interesima" na osnovu klasnih suprotnosti i klasne borbe, koje se manifestuju u milionima činjenica iz svakodnevnog života. Sitna buržoazija sanja i brblja o zatupljivanju suprotnosti, ističući „argumente" da njihovo zaoštravanje povlači za sobom „štetne posledice". Imperijalizam jeste potčinjavanje svih

*) *Čovek u futroli* je plašljiv čovek, koji zazire od svega novog, boji se svake odlučnije mere itd., sličan učitelju Bjelikovu iz priče A. P. Čehova „Čovek u futroli". — Prim. red.

slojeva imućnih klasa finansijskom kapitalu i podela sveta između pet-šest „velikih" država, od kojih većina učestvuje sada u ratu. Podela sveta od strane velikih država znači da su svi njihovi imućni slojevi *zainteresovani* za posedovanje kolonija, za uticajne sfere, za ugnjetavanje tuđih nacija, za više ili manje unosna mesta i privilegije koje su povezane sa pripadnošću „velikoj" državi i ugnjetačkoj naciji.*)

Nije moguće živeti na stari način u relativno mirnoj, kulturnoj atmosferi kapitalizma koji ravnomerno evoluira i postepeno se širi na nove zemlje, jer je nastupila druga epoha. Finansijski kapital *potiskuje* i potisnuće dotičnu zemlju iz redova velikih država, oduzeće joj kolonije i uticajne sfere (kao što preti da učini Nemačka, koja je zaratila protiv Engleske), oduzeće sitnoj buržoaziji njene „velikodržavne" privilegije i dopunske prihode. To je činjenica koju dokazuje rat. Do toga je *dovelo* na delu ono zaoštravanje suprotnosti koje su svi odavno priznali, među njima i Kaucki u brošuri „Put ka vlasti".

I kada je oružana borba za velikodržavne privilegije postala činjenica, Kaucki počinje da *ubeđuje* kapitaliste i sitnu buržoaziju da je rat strašna stvar a razoružanje dobra stvar, isto onako i sa potpuno istim rezultatima kao što hrišćanski pop sa predikaonice ubeđuje kapitaliste da je čovekoljublje božja zapovest i duševna težnja i moralni zakon civilizacije. Ono što Kaucki naziva ekonomskim tendencijama ka „ultraimperijalizmu" u stvari je baš sitnoburžoasko *ubeđivanje* finansijera da ne čine zlo.

Izvoz kapitala? *Ali* više se kapitala izvozi u samostalne zemlje, npr., u Sjedinjene Američke Države, nego u kolonije. Osvajanje kolonija? *Ali* one su već sve osvojene i skoro sve teže za oslobođenjem: „Indija može prestati da bude engleski posed, ali ona nikad, kao celovita imperija, neće potpasti pod tuđu vladavinu" (str. 49 citirane brošure). „Svaka težnja koje bilo industrijske kapitalističke države da stekne kolonijalnu imperiju koja bi bila dovoljna za to da bi ta država bila nezavisna od inostranstva u dobijanju sirovina, morala bi ujediniti protiv nje sve druge kapitalističke države, zaplesti je u beskrajne, iznurujuće ratove, ne dovodeći je bliže njenom cilju. Ta bi politika bila najsigurniji put ka bankrotstvu čitavog privrednog života države" (str. 72—73).

*) E. Šulce saopštava da se uoči 1915. godine smatralo da suma hartija od vrednosti u celom svetu iznosi 732 milijarde franaka, računajući i državne i komunalne zajmove, i obligacije, i akcije trgovačko-industrijskih društava itd. Od te sume padalo je na Englesku 130 milijardi franaka, na Sjedinjene Američke Države — 115, na Francusku — 100 i na Nemačku — 75, dakle, na sve te četiri velike sile 420 milijardi franaka, tj. više od polovine čitave sume. Po tome se može suditi kolike su koristi i privilegije razvijenih, velikodržavnih nacija koje su prestigle druge narode, koje ih ugnjetavaju i pljačkaju (Dr Ernst Schultze, *Das französische Kapital in Russland* u „Finanz-Archiv", Berlin, 1915, Jahrg. 32, S. 127). „Odbrana otadžbine" velikodržavnih nacija jeste odbrana prava na plen od pljačkanja tuđih nacija. U Rusiji, kao što je poznato, slabiji je kapitalistički ali je zato jači vojno-feudalni imperijalizam.

Zar to nije filistarsko ubeđivanje finansijera da se odreknu imperijalizma? Plašiti kapitaliste bankrotstvom — to je isto što i savetovati berzijancima da ne igraju na berzi, jer „mnogi gube tako celu svoju imovinu". Od bankrotstva konkurentskog kapitaliste i konkurentske nacije kapital *dobija,* još jače se koncentrišući; zato ukoliko je oštrija i „tešnja" ekonomska konkurencija, tj. ekonomsko *guranje u bankrotstvo, utoliko je jača težnja kapitalista da tome* dodadu *ratno* guranje suparnika u bankrotstvo. Što je manje ostalo zemalja u koje se kapital može izvoziti tako povoljno kao u kolonije i zavisne države tipa Turske — jer u *tim* slučajevima finansijer ubira trostruki profit u poređenju sa izvozom kapitala u slobodnu, samostalnu i civilizovanu zemlju kao što su Sjedinjene Američke Države — to je *ogorčenija* borba za potčinjavanje i podelu Turske, Kine i drugih zemalja. Tako govori ekonomska teorija o eposi finansijskog kapitala i imperijalizma. Tako govore činjenice. A Kaucki sve pretvara u banalni malograđanski „moral"; ne vredi, veli on, naročito padati u vatru, a još manje ratovati za podelu Turske ili za osvajanje Indije, jer „i onako to neće biti za dugo", a i bolje je razvijati kapitalizam na miran način... Razume se, još bi bolje bilo razvijati kapitalizam i proširivati tržište putem povećavanja nadnice: to je potpuno „moguće" i ubeđivati finansijere u tom duhu — najpodesnija je tema za popovske propovedi... Dobri Kaucki je skoro sasvim ubedio i nagovorio nemačke finansijere da ne vredi ratovati sa Engleskom zbog kolonija, jer će se te kolonije i onako vrlo brzo osloboditi!...

Izvoz i uvoz Engleske iz Egipta rastao je od 1872. do 1912. g. slabije nego opšti izvoz i uvoz Engleske. Moral „marksiste" Kauckog: „Mi nemamo nikakvih razloga da pretpostavljamo da bi bez vojničkog zauzimanja Egipta trgovina s njim porasla manje pod uticajem prostog delovanja ekonomskih činilaca" (72). „Težnje kapitala za proširivanjem" *„najbolje* mogu biti ostvarene ne nasilnim metodama imperijalizma već *mirnom demokratijom"* (70).

Kakva retko ozbiljna, naučna, „marksistička" analiza! Kaucki je sjajno „popravio" tu nerazumnu istoriju, „dokazao" da nikako nije trebalo Englezima da od Francuza oduzimaju Egipat, a nemačkim finansijerima nikako nije vredelo da počinju rat i da organizuju turski pohod, istovremeno sa drugim merama, da bi isterali Engleze iz Egipta! Sve je to nesporazum, ništa više — Englezi se nisu dosetili da je „najbolje" odreći se nasilja nad Egiptom i preći (u interesu proširivanja izvoza kapitala *po Kauckom!)* na mirnu demokratiju..."

„Naravno, to je bila iluzija buržoaskih fritredera ako su mislili da sloboda trgovine potpuno uklanja ekonomske suprotnosti koje rađa kapitalizam. Ni slobodna trgovina ni demokratija ne mogu ih odstraniti. Ali mi smo u svakom pogledu zainteresovani da se te protivurečnosti odstranjuju borbom u oblicima koji radnim masama nameću najmanje patnji i žrtava" (73)...

Podaj, gospodi! Gospodi, pomiluj! Šta je to filistar? — pitao je Lasal i odgovorio poznatom pesnikovom izrekom: „Filistar je prazno crevo, puno straha i nade da će se bog sažaliti".[84])

Kaucki je doveo marksizam do nečuvenog prostituisanja i pretvorio se u pravog popa. Pop *nagovara* kapitaliste da pređu na mirnu demokratiju, i to naziva dijalektikom: ako je u početku bila slobodna trgovina, a zatim monopol i imperijalizam, onda zašto ne bi i bio „ultraimperijalizam" i opet slobodna trgovina? Pop *teši* ugnjetene mase, slikajući prednosti toga „ultraimperijalizma", iako se ovaj pop ne usuđuje čak ni da kaže da li je on „ostvarljiv"! Spravom je Fojerbah onima koji su branili religiju argumentom da ona teši čoveka skretao pažnju na reakcionarno značenje utehe: ko teši roba, mesto da ga diže na ustanak protiv ropstva, taj pomaže robovlasnicima.

Svakojakim ugnjetačkim klasama potrebne su za čuvanje njihove vladavine dve socijalne funkcije: funkcija dželata i funkcija popa. Dželat treba da ugušuje protest i revolt ugnjetenih. Pop treba da teši ugnjetene, da im crta perspektive (to je naročito zgodno činiti bez jemstva o „ostvarljivosti" tih perspektiva...) ublažavanja nevolja i žrtava uz čuvanje klasne vladavine, a time i da ih miri sa tom vladavinom, da ih odvraća od revolucionarnih akcija, da potkopava njihovo revolucionarno raspoloženje, da ruši njihovu revolucionarnu odlučnost. Kaucki je pretvorio marksizam u najodvratniju i najgluplju kontrarevolucionarnu teoriju, u najprljaviju popovštinu.

Godina 1909, u brošuri „Put ka vlasti", on priznaje zaoštravanje — koje niko nije opovrgao niti može opovrgnuti — suprotnosti kapitalizma, približavanje epohe ratova i revolucija, „novog revolucionarnog perioda". Nema — izjavljuje on, — „preuranjene" revolucije i proglašava „otvorenom izdajom naše stvari" odbijanje da se računa sa mogućnošću pobede u ustanku, iako se pred borbu ne može poricati i mogućnost poraza.

Došao je rat. *Još više* su se zaoštrile protivurečnosti. Nevolje masa dostigle su džinovske razmere. Rat se odugovlači i njegovo ratište se sve više proširuje. Kaucki piše brošuru za brošurom, pokorno se pridržava cenzorovih naređenja, ne navodi podatke o pljačkanju zemalja i užasima rata, o skandaloznim profitima ratnih liferanata, o skupoći, o „ratnom ropstvu" mobilisanih radnika, ali zato teši i teši proletarijat — teši ga primerima onih ratova kada je buržoazija bila revolucionarna ili progresivna, kad je „sam Marks" želeo pobedu ove ili one buržoazije, teši redovima i kolonama cifara koje dokazuju „mogućnost" kapitalizma bez kolonija i bez pljačke, bez ratova i naoružanja, koje dokazuju prednost „mirne demokratije". Ne usuđujući se da poriče povećavanje nevolja masa i nastajanja u stvarnosti, pred našim očima, revolucionarne situacije (govoriti o tome nije moguće — cenzura ne dozvoljava...), Kaucki puzi pred buržoazijom i oportunistima „crtajući" perspektivu (za „ostvarljivost" njenu on *ne jamči)* takvih oblika borbe u novoj fazi kada će biti „manje žrtava i patnji..." Potpuno su u pravu Franc Mering i Roza Luksemburg, koji Kauckoga zbog toga nazivaju prostitutkom (Mädchen für alle).

*
* *

U avgustu 1905. godine u Rusiji je postojala revolucionarna situacija. Car je obećao Buliginovu Dumu da bi „utešio" mase koje su se bunile. Buliginov zakonskosavetodavni režim mogao bi biti nazvan „ultrasamodržavljem", ako se može nazivati „ultraimperijalizmom" odricanje finansijera od naoružanja i njihov međusobni sporazum o „trajnom miru". Pretpostavimo za trenutak da će sutra stotine najkrupnijih finansijera sveta, „isprepletanih" u stotinama kolosalnih preduzeća, *obećati* narodima da će posle rata biti za razoružanje (mi za trenutak pravimo tu pretpostavku da bismo propratili političke zaključke iz glupe teorije Kauckoga). Čak i onda bi bila otvorena izdaja proletarijata nagovoriti ga da odustane od revolucionarnih akcija, bez kojih su sva obećanja, sve dobre perspektive samo varka.

Rat je doneo klasi kapitalista ne samo džinovske profite i sjajne perspektive za nove pljačke (Turska, Kina itd.), nove porudžbine koje idu na milijarde, nove zajmove sa povećanim kamatama. Ne samo to. On je doneo klasi kapitalista još veće političke koristi, pocepavši i iskvarivši proletarijat. Kaucki pomaže tome kvarenju, sankcioniše taj internacionalni *rascep* borbenih proletera *u ime jedinstva* sa oportunistima „svoje" nacije, Zidekumima! I ima ljudi koji ne shvataju da parola o jedinstvu starih partija znači „jedinstvo" nacionalnog proletarijata sa svojom nacionalnom buržoazijom i *rascep* proletarijata raznih nacija...

VI

Gornji redovi su već napisani kad je izišao broj časopisa *Neue Zeit* od 28. maja (br. 9) sa zaključnim izlaganjem Kauckoga o „krahu socijaldemokratije" (§ 7 njegovog odgovora Kunovu). Sve stare i jedan novi sofizam u odbranu socijalšovinizma Kaucki je sveo i sam rezimirao na sledeći način:

„Prosto nije istina da je rat čisto imperijalistički, da je alternativa pri nastupanju rata bila takva: imperijalizam ili socijalizam, da su se socijalističke partije i proleterske mase Nemačke, Francuske, u mnogom pogledu i Engleske, bez razmišljanja, samo na poziv šačice parlamentaraca bacile u zagrljaj imperijalizma, izdale socijalizam i na taj način izazvale krah kome nema primera u čitavoj istoriji".

Novi sofizam i nova prevara radnika: rat, znate, nije „čisto" imperijalistički!

U pitanju karaktera i značenja sadašnjeg rata Kaucki se neobično koleba, pri čemu ovaj partijski vođa tačne i formalne izjave Bazelskog i Hemničkog kongresa obilazi isto onako oprezno kao što lopov obilazi mesto svoje poslednje krađe. U brošuri o „Nacionalnoj

državi itd.", koja je napisana u februaru 1915, Kaucki je tvrdio da je rat „ipak u krajnjoj liniji imperijalistički" (str. 64). Sada unosi novu ogradu: nije *čisto* imperijalistički — pa kakav je još?

Ispada da je još — nacionalni! Kaucki je došao do te nečuvene stvari pomoću ovakve „plehanovske" takođe — dijalektike:

„Sadašnji rat je čedo ne samo imperijalizma nego i ruske revolucije". On, Kaucki, predvideo je još 1904. godine da će ruska revolucija oživeti panslavizam u novom obliku, da „demokratska Rusija neizbežno mora snažno raspaliti težnju austrijskih i turskih Slovena za izvojevanjem nacionalne nezavisnosti... Onda će se i poljsko pitanje zaoštriti... Austrija će se onda raspasti, jer će se sa slomom carizma raspasti železni obruč koji vezuje elemente koji teže da se odvoje jedan od drugog" (poslednji citat navodi sada sam Kaucki iz svog članka, napisanog 1904. godine)... „Ruska revolucija... dala je nov moćan podstrek nacionalnim težnjama Istoka, dodala je evropskim problemima azijske. *Svi ti problemi* za vreme *sadašnjeg* rata burno daju na znanje da postoje i dobijaju dvostruko odlučujući značaj za raspoloženje *narodnih* masa, među njima i *proleterskih*, dok u vladajućim klasama preovlađuju imperijalističke tendencije" (str. 273; kurziv je naš).

Eto vam još jednog obrasca prostituisanja marksizma! *Zato što bi* „demokratska Rusija" raspalila težnju nacija na istoku Evrope za slobodom (to je neosporno), *iz tih razloga* sadašnji rat, koji ni jednu naciju ne oslobađa, a bez obzira na ovakav ili onakav ishod mnoge nacije porobljava, nije „čisto" imperijalistički rat. *Zato što bi* „slom carizma" značio raspad Austrije usled nedemokratičnosti njene nacionalne strukture, *iz tih razloga* privremeno ojačani kontrarevolucionarni carizam, pljačkajući Austriju i donoseći *još veće* ugnjetavanje nacijama Austrije, pridao je „sadašnjem ratu" ne čisto imperijalistički već u izvesnoj meri nacionalni karakter. *Zato što* „vladajuće klase" obmanjuju tupe malograđane i neobrazovane seljake bajkama o nacionalnim ciljevima imperijalističkog rata, *iz tih razloga* čovek od nauke, autoritet „marksizma", predstavnik II internacionale ima pravo da miri mase sa tom podvalom pomoću „formule": kod vladajućih klasa imperijalističke tendencije, a kod „naroda" i proleterskih masa „nacionalne" težnje.

Dijalektika se pretvara u najpodliju, najgnusniju sofistiku!

Nacionalni element u sadašnjem ratu predstavlja *samo* rat Srbije protiv Austrije (što je istakla, pored ostalog, rezolucija Bernskog savetovanja naše partije)... Samo u Srbiji i među Srbima imamo mnogogodišnji nacionalnooslobodilački pokret, koji obuhvata milione „narodnih masa", čiji je „nastavak" rat Srbije protiv Austrije. Kad bi ovaj rat bio izolovan, tj. kad ne bi bio povezan sa opšteevropskim ratom, sa koristoljubivim i pljačkaškim ciljevima Engleske, Rusije i drugih, onda bismo mi socijalisti bili *dužni* da želimo uspeh srpskoj *buržoaziji* — to je jedino pravilan i apsolutno nužan zaključak iz nacionalnog momenta u sadašnjem ratu. Ali sofista Kaucki, koji se sada nalazi u službi austrijskih buržuja, klerikala i generala, baš takav zaključak ne pravi!

Dalje. Marksova dijalektika, koja predstavlja poslednju reč naučnoevolucione metode, zabranjuje baš izolovano, to jest jedno-

strano i nakazno iskrivljeno, razmatranje predmeta. Nacionalni moment srpsko-austrijskog rata nema i ne može imati *nikakav* ozbiljan značaj u opšteevropskom ratu. Ako pobedi Nemačka, ona će ugušiti Belgiju, još jedan deo Poljske, možda jedan deo Francuske itd. Ako pobedi Rusija, ona će ugušiti Galiciju, još jedan deo Poljske, Jermensku itd. Ako niko ne pobedi, ostaće staro nacionalno ugnjetavanje. Za Srbiju, to jest za otprilike stoti deo učesnika sadašnjeg rata, rat je „nastavak politike" buržoasko-oslobodilačkog pokreta. Za 99 od sto rat je nastavak imperijalističke politike, tj. prestarele buržoazije, sposobne za kvarenje, ali ne za oslobođenje nacija. Trojni sporazum, „oslobađajući" Srbiju, *prodaje* interese srpske slobode talijanskom imperijalizmu za pomoć u pljačkanju Austrije.

Sve je to opštepoznato i sve je to Kaucki bezočno izokrenuo da bi opravdao oportuniste. „Čistih" pojava ni u prirodi ni u društvu *nema* i ne može biti — o tome uči baš Marksova dijalektika, koja nam pokazuje da je sam pojam čistote izvesna uskost, jednostranost ljudskog saznanja, koje ne obuhvata predmet do kraja u čitavoj njegovoj složenosti. Na svetu ne postoji i ne može postojati „čisti" kapitalizam, već uvek postoje *primese* čas feudalizma, čas malograđanštine, čas još nečeg drugog. Zato sećati se da rat nije „čisto" imperijalistički kad je reč o vapijućem obmanjivanju „narodnih masa" od strane imperijalista, koji svesno prikrivaju ciljeve otvorenog pljačkanja pomoću „nacionalne" frazeologije, — znači biti beskrajno tupi pedant ili švindler i varalica. Sva je suština baš u tome što Kaucki *podržava* obmanjivanje naroda od strane imperijalista kad kaže da su „za narodne mase, među njima i proleterske, odlučujuće značenje imali" nacionalni problemi *a* za vladajuće klase „imperijalističke tendencije" (str. 273) i kada to „potkrepljuje" tobožnjim dijalektičkim citatom o „beskrajno raznolikoj stvarnosti" (str. 274). Nema sumnje, stvarnost je beskrajno raznolika, to je sveta istina! Ali je isto tako nesumnjivo da u toj beskrajnoj raznolikosti postoje dve glavne i osnovne struje: objektivna sadržina rata jeste „nastavak politike" imperijalizma, to jest pljačkanja tuđih nacija od strane prestarele buržoazije „velikih sila" (i njihovih vlada), a „subjektivna" dominantna ideologija — to su „nacionalne" fraze, koje se šire radi obmanjivanja masa.

Stari sofizam Kauckoga, koji on stalno ponavlja, da su „levičari" prikazivali stvar tako kao da je „prilikom izbijanja rata" alternativa bila: imperijalizam ili socijalizam — mi smo već analizirali. To je bezočni falsifikat, jer Kaucki odlično zna da su levičari postavljali *drugu* alternativu: da se partija pridruži imperijalističkoj pljački prevari ili da propagira i priprema revolucionarne akcije. Kaucki isto tako zna da ga *samo* cenzura štiti od toga da „levičari" u Nemačkoj ne raskrinkaju glupu bajku koju on širi iz servilnosti pred Zidekumima.

Što se tiče odnosa između „proleterskih masa" i „šačice parlamentaraca", Kaucki ovde daje jedan od najotrcanijih odgovora:

„Ostavimo po strani Nemce, da ne bismo branili sami sebe; ali ko bi zaželeo da ozbiljno tvrdi da su takvi ljudi kao što su Vajan i Hed, Hajndman i Plehanov za jedan dan postali imperijalisti i izdali socijalizam? Ostavimo po strani parlamentarce i „instance" ..... (Kaucki očigledno aludira na časopis Roze Luksemburg i Franca Meringa „Internacionala", gde je izložena zasluženom prezrenju politika instanca, tj. zvaničnih vrhova nemačke socijaldemokratske partije, njenog CK — „forštanda", njene parlamentarne frakcije itd.) — ... „ali ko će se usuditi da tvrdi da je za 4 miliona svesnih nemačkih proletera dovoljna samo zapovest šačice parlamentaraca da se za 24 sata okrenu nadesnokrug, pravo protiv svojih predašnjih ciljeva? Kad bi to bilo tačno, onda bi to, naravno, svedočilo o užasnom krahu, ali ne samo naše partije nego i *mase* (kurziv Kauckoga). Kad bi masa bila takvo bezvoljno stado ovaca, onda bi trebalo da pustimo da nas sahrane" (str. 274).

Politički i naučno vrlo autoritativni Karl Kaucki već je sahranio samog sebe svojim držanjem i prikupljanjem žalosnih smicalica. Ko to ne shvata ili bar ne oseća, taj je propao za socijalizam, i zato su jedino pravilan, ton uzeli u „Internacionali" Mering, Roza Luksemburg i njihove pristalice kada tretiraju Kauckog i kompaniju kao tipove koji zaslužuju najveće prezrenje. Zamislite samo: o odnosu prema ratu *mogla* se izjasniti donekle slobodno (tj. zato što nisu bili direktno uhvaćeni i odvedeni u kasarnu, što nisu stajali pred najneposrednijom opasnošću da budu streljani) *isključivo* „šačica parlamentaraca" (oni su glasali slobodno, s pravom, ali su savršeno mogli glasati protiv — za to čak ni u Rusiji nisu premlaćivali, uništavali, nisu čak ni hapsili), šačica činovnika, novinara itd. Sada Kaucki plemenito svaljuje na *mase* izdaju i nekarakternost ovog društvenog *sloja* o čijoj je *vezi* sa taktikom i ideologijom oportunizma isti Kaucki desetinama puta pisao u toku niza godina! Prvo i osnovno pravilo naučnog ispitivanja uopšte, a Marksove dijalektike napose, zahteva od pisca da razmotri *vezu* sadašnje borbe *pravaca* u socijalizmu — onog pravca koji govori i viče o izdaji, zvoni na uzbunu zbog nje i onog koji izdaju ne vidi — s onom borbom koja se pre toga vodila *čitave decenije*. Kaucki to ne pominje ni jednom jedinom rečju, ne želi čak ni da postavi pitanje o pravcima i *strujama*. Dosad su postojale struje, sad ih više nema! Sada postoje samo zvučna imena „autoriteta" kojima se lakejske duše uvek služe kao adutima. Naročito je zgodno pozivati se pri tome jedan na drugog i prijateljski prikrivati svoje „grehove" prema pravilu: ruka ruku mije. Ta kakav je to oportunizam — uzviknuo je L. Martov prilikom referisanja u Bernu (vid. br. 36 „Socijaldemokrata") kada... Ged, Plehanov, Kaucki! Treba biti oprezniji s optuživanjem takvih ljudi kao što je Ged zbog oportunizma — piše Akselrod („Glas", br. 86 i 87). Neću da branim samog sebe — ponavlja u Berlinu Kaucki — ali... Vajan i Ged, Hajndman i Plehanov! Kukavica hvali petla zato što on hvali kukavicu.

U vatri slugeranjske revnosti Kaucki je došao dotle da je čak Hajndmanu poljubio ruku, iako ga je samo dan pre toga prikazao kao čoveka koji je prešao na stranu imperijalizma. A u tom istom časopisu *Neue Zeit* i u desetinama socijaldemokratskih listova celog

sveta o Hajndmanovom imperijalizmu pisalo se već *mnogo godina!* Kad bi se Kaucki savesno interesovao političkom biografijom *lica* koja je pomenuo, morao bi se setiti nije li bilo u toj biografiji takvih crtica i događaja koji su ne „jedan dan" već desetak godina pripremali pristupanje imperijalizmu, nije li Vajan bio pod uticajem žoresista, a Plehanov pod uticajem menjševika i likvidatora; nije li naočigled sviju umirao Gedov *pravac* u uzorno beživotnom, bezbojnom gedističkom časopisu „Socijalizam",[85]) koji nije bio sposoban da zauzme samostalan stav ni u jednom važnom pitanju; nije li Kaucki (dodajmo za one koji ga, potpuno opravdano, stavljaju naporedo sa Hajndmanom i Plehanovom) pokazivao beskarakternost u pitanju miljeranizma, na početku borbe protiv bernštajnijade itd?

Ali mi ne vidimo ni najmanjeg traga interesovanja za naučno ispitivanje biografije dotičnih vođa. Nema ni pokušaja da se ispita da li te vođe sada brane sebe *svojim* argumentima ili ponavljaju argumente oportunista i buržuja. Da li su postupci tih vođa dobili ozbiljan politički značaj usled njihove naročite uticajnosti ili usled toga što su se pridružili tuđoj, stvarno „uticajnoj" i od vojne organizacije potpomognutoj struji, naime struji buržoaskoj? Kaucki čak i ne pristupa izučavanju pitanja; on se brine samo o tome da baci prašinu u oči masama, da ih zagluši zvukom autoritativnih imena, da im onemogući da jasno postave sporno pitanje i da ga svestrano analiziraju.*)

...„masa od 4 miliona po naređenju šačice parlamentaraca okrenula se nadesnokrug"...

Tu ima koliko reči onoliko i neistina. Nemci su imali u svojoj partijskoj organizaciji ne četiri već jedan milion, pri čemu je jedinstvenu volju te organizacije masa (kao i svake druge organizacije) izražavao *samo* njen jedinstveni politički centar, „šačica" koja je izdala socijalizam. Tu šačicu su pitali, zvali su je da glasa, ona je mogla glasati, mogla je pisati članke itd. A mase niko nije pitao. Njima ne samo što nisu dozvoljavali da glasaju, njih su razjedinjavali i gonili *„po naređenju"* ne šačice parlamentaraca već po naređenju vojnih vlasti. Vojna organizacija je postojala, *u njoj* nije bilo izdaje vođa, ona je pozivala „masu" *pojedinačno*, stavljajući ultimatum: idi u vojsku (po savetu svojih vođa) ili ćeš biti streljan. Masa nije mogla postupiti organizovano, jer njena organizacija koja je bila stvorena unapred, organizacija oličena u „šačici" Leginâ,

*) Pozivanje Kauckoga na Vajana i Geda, Hajndmana i Plehanova karakteristično je još u jednom pogledu. Otvoreni imperijalisti tipa Lenča i Geniša (a i da ne govorimo o oportunistima) pozivaju se baš na Hajndmana i Plehanova da bi opravdali *svoju* politiku. I oni su *u pravu* kad se pozivaju na njih, oni govore *istinu* u tom smislu što je to stvarno jedna i ista politika. Kaucki, međutim, s omalovažavanjem govori o Lenču i Genišu, tim radikalima koji su skrenuli ka imperijalizmu. Kaucki zahvaljuje bogu što nije sličan tim špekulantima, što se ne slaže s njima, što je ostao revolucionar — bez sve šale! A *u stvari* Kaucki ima isti stav. Licemerni šovinista Kaucki, sa svojim sladunjavim frazama, mnogo je odvratniji od priprostih šovinista Davida i Hajnea, Lenča i Geniša.

Kauckih, Šajdemanâ izdala je masu, a za stvaranje *nove* organizacije potrebno je vreme, potrebna je odlučnost da se izbaci napolje stara, trula, preživela organizacija.

Kaucki se trudi da pobije svoje protivnike, levičare, pripisujući im besmislicu da oni postavljaju pitanje tako kao da je trebalo da „mase" „u odgovor" na rat „za 24 časa" dignu revoluciju, uvedu „socijalizam" protiv imperijalizma, inače bi ispoljile „beskarakternost i izdaju". Pa to je prosto glupost, kojom su dosada „pobijali" revolucionare sastavljači nepismenih buržoaskih i policijskih knjižica i kojima se sada šepuri Kaucki. Levi protivnici Kauckog odlično znaju da se revolucija ne može „napraviti", da revolucije *izrastaju* iz objektivno (nezavisno od volje partija i klasa) sazrelih kriza i istorijskih preloma, da mase bez organizacije nemaju jedinstvene volje, da je borba protiv snažne, terorističke, vojne organizacije centralizovanih država težak i dugotrajan posao. Mase *nisu mogle,* kad se ima u vidu izdaja njihovih vođa, ništa učiniti u kritičnom trenutku; a „šačice", tih vođa *sasvim su mogle* i morale glasati protiv kredita, istupati protiv „građanskog mira" i opravdanja rata, izjašnjavati se za poraz *svojih* vlada, organizovati međunarodni aparat za propagiranje bratimljenja u rovovima, organizovati ilegalnu literaturu*) koja bi propagirala nužnost pristupanja revolucionarnim akcijama itd.

Kaucki odlično zna da „levičari" u Nemačkoj imaju u vidu baš takve ili tačnije *slične* akcije i da nisu u stanju, pod vojnom cenzurom, da o njima govore *direktno,* otvoreno. Želja da pošto-poto odbrani oportuniste dovodi Kauckog do besprimerne podlosti kada on, krijući se iza leđa vojnih cenzora, pripisuje levičarima očiglednu budalaštinu u uverenju da će ga cenzori zaštititi od demaskiranja.

VIII

Legalne masovne organizacije radničke klase jesu skoro najvažnija karakteristična crta socijalističkih partija u doba II internacionale. U nemačkoj partiji one su bile najjače, i ovde je rat 1914—1915. godine napravio najoštriji prelom, postavio pitanje na najkategoričkiji način. Jasno je da je prelazak na revolucionarne akcije značio raspuštanje legalnih organizacija od strane policije, i

*) Pored ostaloga. Za to uopšte nije bilo obavezno obustaviti *sve* socijaldemokratske listove u odgovor na zabranu da se piše o klasnoj mržnji i klasnoj borbi. Pristati na uslov da se o tome ne piše, kao što je učinio *Vorwärts,* bila je podlost i kukavičluk. *Vorwärts* je, učinivši to, *politički* umro. L. Martov bio je u pravu kad je to izjavio. Ali bilo je moguće sačuvati legalne listove izjavivši da oni nisu partijski i da *nisu socijaldemokratski,* već da služe tehničkim potrebama jednog dela radnika, tj. da *nisu politički listovi.* Ilegalna socijaldemokratska literatura sa *ocenom* rata i legalna radnička literatura *bez takve ocene* koja ne govori neistinu ali ćuti o istini — zašto bi to bilo nemoguće?

stara partija, od Legina do Kauckog zaključno, žrtvovala je revolucionarne ciljeve proleterijata čuvanju sadašnjih legalnih organizacija. Ma koliko to oni poricali, činjenica je tu. Za čorbu od sočiva sadašnjim policijskim zakonom dozvoljenih organizacija prodali su pravo proletarijata na revoluciju.

Uzmite brošuru Karla Legina, vođe socijaldemokratskih sindikata Nemačke, „Zašto činovnici sindikata moraju uzimati više učešća u unutrašnjem životu partije?" (Berlin, 1915). To je referat koji je autor pročitao 27. januara 1915. pred skupom činovnika sindikalnog pokreta. Legin je pročitao u svom referatu i preštampao u brošuri jedan vrlo interesantan dokument, koji inače vojna cenzura ne bi nikad propustila. U tom dokumentu — takozvanom „materijalu za referente okruga Niderbanim" (predgrađa Berlina) — izlažu se pogledi levih nemačkih socijaldemokrata, njihov protest protiv partije. Revolucionarni socijaldemokrati — kaže se u tom dokumentu — nisu predvideli i nisu mogli predvideti jedan činilac naime:

„da je sva organizovana snaga nemačke socijaldemokratske partije i sindikata stala na stranu vlade koja vodi rat, da je sva ta snaga bila upotrebljena za gušenje revolucionarne energije masa" (str. 34 Leginove brošure).

To je neosporna istina. Istina je i sledeće tvrđenje istog dokumenta:

„Glasanje socijaldemokratske frakcije 4. avgusta značilo je da bi drugo shvatanje, čak kad bi bilo duboko ukorenjeno u masama, moglo prokrčiti sebi put samo ne pod rukovodstvom oprobane partije, već samo protiv volje partijskih instancija, samo pod uslovom da se savlada otpor partije i sindikata" (na istom mestu).

To je neosporna istina.

„Da je socijaldemokratska frakcija 4. avgusta ispunila svoju dužnost, onda bi, verovatno, spoljašnji oblik organizacije bio uništen, ali bi duh ostao, onaj duh koji je oduševljavao partiju u doba vanrednog zakona i pomogao joj da prebrodi sve teškoće" (na istom mestu).

U Leginovoj brošuri se ističe da se kompanija „vođa", koju je on sakupio da sluša njegov referat i koja se naziva rukovodiocima, sindikalnim činovnicima, *smejala* slušajući to. Njima je *smešna* pomisao da je moguće i da treba stvoriti ilegalne (kao pod vanrednim zakonom) revolucionarne organizacije u momentu krize. A Legin, kao najverniji pas čuvar buržoazije, busao se u grudi i uzvikivao:

„To je očigledno anarhistička misao: minirati organizacije da bi mase rešile pitanje. Za mene nema nikakve sumnje da je to anarhistička ideja".

„Tako je!" vikali su u horu (na istom mestu, str. 37) lakeji buržoazije koji sebe nazivaju vođama socijaldemokratskih organizacija radničke klase.

Poučna slika. Ljudi su se toliko iskvarili i otupeli od buržoaske legalnosti, da čak ne mogu ni *shvatiti* misao o neophodnosti *drugih, ilegalnih,* organizacija za rukovođenje revolucionarnom borbom. Ljudi su došli dotle da su uobrazili da legalni savezi, koji postoje kao da je takve saveze u doba kriza moguće uopšte *sačuvati* kao *rukovodeće!* Eto vam žive dijalektike oportunizma: prost porast legalnih saveza, prosta navika priglupih ali savesnih filistara da se ograničavaju na vođenje kancelarijskih knjiga doveli su do toga da su se u momentu krize ti savesni malograđani pokazali kao izdajnici koji *guše* revolucionarnu energiju masa. I to nije slučajnost. Neophodno je preći na revolucionarnu organizaciju, to zahteva izmenjena istorijska situacija, to zahteva epoha revolucionarnih akcija proletarijata, ali taj je prelazak moguć samo *protiv volje* starih vođa, koji guše revolucionarnu energiju, *protiv volje* stare partije, putem njenog *rušenja.*

A kontrarevolucionarni malograđani razume se, zapomažu: „anarhizam!" — kao što je oportunista Ed. David zapomagao protiv „anarhizma", grdeći Lipknehta. Pošteni socijalisti ostali su, očigledno, u Nemačkoj samo oni vođi koje oportunisti grde zbog anarhizma...

Uzmimo savremenu vojsku. To je jedan od dobrih obrazaca organizacije. A dobra je ta organizacija samo zato što je *elastična* i što istovremeno ume da milionima ljudi daje *jedinstvenu volju.* Danas ti milioni sede kod svojih kuća, na raznim stranama zemlje. Sutra će doći naređenje o mobilizaciji i oni će se okupiti na određenim mestima. Danas oni leže u rovovima, leže ponekad mesecima. Sutra oni u drukčijem poretku idu na juriš. Danas oni pokazuju čuda krijući se od zrna i šrapnela. Sutra pokazuju čuda u otvorenom boju. Danas njihovi prednji odredi postavljaju mine ispod zemlje, sutra se prebacuju za desetine kilometara prema uputstvima avijatičara iznad zemlje. Eto to se naziva organizacija, kada radi jednog svog cilja, nadahnuti jednom voljom, milioni ljudi menjaju oblik svoga opštenja i svoje akcije, menjaju mesto i metode delatnosti, menjaju oruđa i oružje u skladu sa menjanjem prilika i sa zahtevima borbe.

Isto to odnosi se na borbu radničke klase protiv buržoazije. Danas ne postoji revolucionarna situacija, nema uslova za vrenje u masama, za povećanje njihove aktivnosti, danas ti daju u ruke birački listić — ti treba da ga uzmeš, treba da umeš da se organizuješ da bi njime tukao svoje neprijatelje, a ne radi toga da bi dovodio u parlament i davao sinekure ljudima koji se grčevito hvataju za fotelju iz straha od zatvora. Sutradan su ti oduzeli birački listić, dali su ti u ruke pušku i divan, izrađen prema poslednjoj reči mašinske tehnike brzometni top — ti uzmi ta oruđa smrti i rušenja, *nemoj slušati sentimentalne hipohondrike koji se boje rata; na svetu* je još ostalo suviše mnogo stvari koje *moraju* biti uništene vatrom i gvožđem radi oslobođenja radničke klase i, ako u masama raste mržnja i očajanje, ako postoji revolucionarna situacija, spremaj se

da stvoriš nove organizacije i da *staviš u pokret* tako korisna oruđa smrti i razaranja *protiv svoje* vlade i *svoje* buržoazije.

To nije lako, nema spora. Za to će biti potrebne teške pripremne akcije. To će tražiti teške žrtve. To je *novi* vid organizacije i borbe, koji takođe *treba naučiti*, a nauka se ne savlađuje bez grešaka i poraza. Taj vid klasne borbe odnosi se na učešće u izborima kao što se juriš odnosi na manevre, marševe ili ležanje u rovovima. Taj vid borbe dolazi u istoriji na dnevni red *vrlo retko*, i zato se njihov značaj i njegove posledice prostiru na čitave decenije. Svaki takav dan, kada je moguće i kada treba staviti na dnevni red borbe *takve* njene metode, ravan je *dvema decenijama* drugih istorijskih epoha.

... Uporedite sa K. Leginom K. Kauckoga:

„Dok je partija bila mala", — piše on — „svaki protest protiv rata delovao je u propagandnom pogledu kao herojski postupak... držanje ruskih i srpskih drugova u poslednje vreme naišlo je na opšte priznanje. Ukoliko partija postaje jača, utoliko se više u motivima njenih odluka prepliću propagandni razlozi sa vođenjem računa o praktičnim posledicama, utoliko je teže uvažiti u jednakoj meri motive i jedne i druge vrste, a međutim nije moguće zapostavljati ni jedne ni druge. Zato ukoliko postajemo jači, utoliko lakše nastaju neslaganja među nama u svakoj novoj, složenoj situaciji". („Internacionalizam i rat", str. 30).

Od Leginovog rezonovanja ovo rezonovanje Kauckoga razlikuje se samo licemernošću i kukavičlukom. Kaucki, u suštini ga podržava i pravda podlo odricanje Leginâ od revolucionarne delatnosti, ali to čini krišom, ne izražavajući se određeno, ograničavajući se na aluzije, na klanjanje i u pravcu Legina i u pravcu revolucionarnog držanja Rusa. Takav stav prema revolucionarima, mi Rusi, navikli smo da susrećemo samo kod liberala: liberali su uvek spremni da priznaju „herojstvo" revolucionara, ali se u isto vreme ni za šta neće odreći svoje arhioportunističke taktike. Revolucionari koji poštuju sebe neće od Kauckog primiti „izraze zahvalnosti" nego će sa negodovanjem odbaciti takvo postavljanje pitanja. Da nije postojala revolucionarna situacija, da nije bilo obavezno propagirati revolucionarne akcije, onda držanje Rusa i Srba *ne bi bilo ispravno*, onda bi njihova taktika bila nepravilna. Neka onda takvi vitezovi kao što su Legin i Kaucki imaju makar hrabrost da kažu svoje mišljenje, neka to kažu otvoreno.

A ako taktika ruskih i srpskih socijalista zaslužuje „priznanje", onda je nedopušteno, onda je zločin pravdati *suprotnu* taktiku „jakih" partija, nemačke i francuske itd. Pomoću namerno nejasnog izražavanja: „praktične posledice", Kaucki je *sakrio* prostu istinu da su se velike i jake partije *uplašile* da njihove organizacije ne budu raspuštene, kase oduzete, njihove vođe uplašene od strane vlade. To znači da Kaucki pravda izdaju socijalizma pretpostavkom o neprijatnim „praktičnim posledicama" revolucionarne taktike. Zar to nije prostituisanje marksizma?

Nas bi uhapsili — izjavio je, kažu, na radničkom zboru u Berlinu jedan od socijaldemokratskih poslanika koji su 4. avgusta glasali za kredite. A radnici su mu doviknuli u odgovor: „Pa, šta bi tu bilo loše?"

Ako nema drugog *signala* da se radničkim masama Nemačke *i Francuske* prenese revolucionarno raspoloženje i misao o neophodnosti pripremanja revolucionarnih akcija, onda bi hapšenje poslanika zbog smelog govora odigralo korisnu ulogu kao poklič za *ujedinjenje* proletera raznih zemalja u revolucionarnom radu. Takvo ujedinjenje *nije lako:* ukoliko su pre bili dužni baš poslanici, koji stoje na vrhu i koji vide svu politiku, da *preuzmu na sebe inicijativu.*

Ne samo u ratu nego, nesumnjivo, prilikom svakog zaoštravanja političke situacije, a da i ne govorimo o bilo kakvim revolucionarnim akcijama masa, vlada *najslobodnije* buržoaske zemlje uvek će pretiti raspuštanjem legalnih organizacija, oduzimanjem kasa, hapšenjem vođa i drugim sličnim „praktičnim posledicama" te vrste. Šta onda da se radi? Da se zbog toga pravdaju oportunisti, kao što to čini Kaucki? Ali to znači sankcionisati pretvaranje socijaldemokratskih partija u nacionalno-liberalne radničke partije.

Za socijalistu zaključak može biti samo jedan: čisti legalizam, samo legalizam „evropskih" partija preživeo je i pretvorio se, usled razvitka kapitalizma predimperijalističkog stadijuma, u osnovu buržoaske radničke politike. Neophodno je dopuniti ga stvaranjem ilegalne baze, ilegalne organizacije, ilegalnog socijaldemokratskog rada, ne napuštajući pri tom ni jednu jedinu legalnu poziciju. *Kako* to upravo da se učini — pokazaće iskustvo, samo treba imati volje da se stupi na taj put, potrebna je samo svest o neophodnosti toga puta. Revolucionarni socijaldemokrati Rusije pokazali su 1912—1914. godine da se taj zadatak može rešiti. Radnički poslanik Muranov, koji se bolje od ostalih držao na sudu i koga je carizam poslao u Sibir, jesno je pokazao da pored *ministerijabilnog* parlamentarizma (od Hendersona, Samba, Vanderveldea do Zidekuma i Šajdemana, koji su takođe potpuno i u svakom pogledu „ministerijabilni", njih samo dalje od predsoblja ne puštaju!) postoji još *ilegalni i revolucionarni* parlamentarizam. Neka se Kosovski i Potresovi oduševljavaju „evropskim" parlamentarizmom lakeja ili se mire s njim, mi ćemo neumorno ponavljati radnicima da *takav* legalizam, *takva* socijaldemokratija Leginâ, Kauckih, Šajdemanâ zaslužuje samo prezrenje.

Napisano u drugoj polovini maja i u prvoj polovini juna 1915.
Štampano 1915. u časopisu *Коммунист*, br. 1—2.
Potpis: *N. Lenjin*

Сочинения В. И. Ленина, 4 изд., т. 21 стр. 183—215. 224—229.

IZ BROŠURE:

„SOCIJALIZAM I RAT"

(STAV SDRPR PREMA RATU)[86]

GLAVA I

PRINCIPI SOCIJALIZMA I RAT 1914—1915.

STAV SOCIJALISTA PREMA RATOVIMA

Socijalisti su uvek osuđivali ratove među narodima kao varvarski i zverski posao. Ali naš je stav prema ratu principijelno drukčiji nego kod buržoaskih pacifista (pristalica i propagatora mira) i anarhista. Od prvih se razlikujemo po tome što shvatamo neizbežnu vezu između ratova i borbe klasa u samoj zemlji, što shvatamo da je nemoguće uništiti ratove ako se ne unište klase i ne stvori socijalizam, a isto tako i po tome što potpuno priznajemo zakonitost, progresivnost i nužnost građanskih ratova, tj. ratova ugnjetene protiv ugnjetačke klase, robova protiv robovlasnika, kmetova protiv spahija, najamnih radnika protiv buržoazije. I od pacifista i od anarhista mi, marksisti, razlikujemo se po tome što priznajemo nužnost istorijskog (sa gledišta Marksovog dijalektičkog materijalizma) izučavanja svakog rata napose. U istoriji su često vođeni ratovi koji su, uprkos svim užasima, zverstvima, nesrećama i mukama, neizbežno povezanim ka svakim ratom, bili progresivni, tj. koji su bili od koristi za razvitak čovečanstva, pomažući mu da ruši naročito štetne i reakcionarne institucije (npr., samodržavlje ili kmetstvo) i najvarvarskije despotije u Evropi (tursku i rusku). Zato treba razmotriti istorijske osobenosti upravo sadašnjeg rata.

ISTORIJSKI TIPOVI RATOVA NOVOGA VREMENA

Novu epohu u istoriji čovečanstva otkrila je velika francuska revolucija. Od tog doba pa do Pariske komune, od 1789. do 1871. godine, jedan tip ratova bili su ratovi buržoaskoprogresivnog, nacionalnooslobodilačkog karaktera. Drugim rečima, glavna sadržina i

istorijsko značenje tih ratova bilo je obaranje apsolutizma i feudalizma, njihovo potkopavanje, obaranje tuđinskog jarma. Zato su to bili progresivni ratovi i svi pošteni revolucionarni demokrati, a isto tako i svi socijalisti, uvek su simpatisali sa uspehom one zemlje (tj. one buržoazije) koja je doprinosila obaranju ili podrivanju najopasnijih temelja feudalizma, apsolutizma i ugnjetavanja tuđih naroda. Na primer, u revolucionarnim ratovima Francuske postojao je elemenat pljačkanja i osvajanja tuđih zemalja od strane Francuza, ali to nimalo ne menja osnovni istorijski značaj tih ratova, koji su rušili i potresali feudalizam i apsolutizam čitave stare, feudalne Evrope. U francusko-pruskom ratu Nemačka je opljačkala Francusku, ali to ne menja osnovni istorijski značaj toga rata, koji je oslobodio desetine miliona nemačkog naroda od feudalne rasparčanosti i ugnjetavanja od strane dvaju despota — ruskog cara i Napoleona III.

RAZLIKA IZMEĐU NAPADAČKOG I ODBRAMBENOG RATA

Epoha između 1789. i 1871. godine ostavila je duboke tragove i revolucionarne uspomene. Pre obaranja feudalizma, apsolutizma i tuđinskog nacionalnog ugnjetavanja nije moglo biti ni govora o razvitku proleterske borbe za socijalizam. Govoreći o zakonitosti „odbrambenog" rata u odnosu prema ratovima *takve* epohe, socijalisti su uvek imali u vidu baš ove ciljeve, koji se svode na revoluciju protiv srednjeg veka i feudalizma. Socijalisti su pod „odbrambenim" ratom uvek podrazumevali „pravedni" rat u tom smislu (V. Libkneht se jedanput tako i izrazio). Samo su u tom smislu socijalisti priznavali i sada priznaju zakonitost, progresivnost, pravednost „odbrane otadžbine" ili „odbrambenog" rata. Na primer, kad bi sutra Maroko objavio rat Francuskoj, Indija Engleskoj, Persija ili Kina Rusiji i sl., to bi bili „pravedni", „odbrambeni" ratovi, *nezavisno* od toga ko je prvi napao, i svaki socijalista simpatisao bi pobedu ugnjetenih, zavisnih, nepunopravnih država protiv ugnjetačkih, robovlasničkih, pljačkaških, „velikih" država.

Ali zamislite da robovlasnik koji ima 100 robova ratuje sa robovlasnikom koji ima 200 robova za „pravedniju" podelu robova. Jasno je da bi primena pojma „odbrambenog" rata ili „odbrane otadžbine" na takav slučaj bila istorijska laž i praktično bi prosto značila varanje, neprosvećenog naroda od strane prepredenih robovlasnika. Baš tako sadašnja imperijalistička buržoazija i obmanjuje narode pomoću „nacionalne" ideologije i pojma odbrane otadžbine u današnjem ratu između robovlasnika za učvršćivanje i pojačavanje ropstva.

SADAŠNJI RAT JESTE IMPERIJALISTIČKI RAT

Skoro svi priznaju da je sadašnji rat imperijalistički, ali većinom izopačuju taj pojam, ili ga primenjuju na jednu stranu, ili podmeću ipak mogućnost prema kojoj bi ovaj rat imao buržoasko-progresivno, nacionalnooslobodilačko značenje. Imperijalizam je najviši stupanj razvitka kapitalizma, koji je postignut tek u XX veku. Kapitalizmu je postalo tesno u starim nacionalnim državama, bez čijeg formiranja on ne bi mogao pobediti feudalizam. Kapitalizam je toliko razvio koncentraciju, da su čitave grane industrije obuhvaćene sindikatima, trustovima, savezima kapitalista — milijardera, i skoro je sva zemaljska kugla podeljena među tim „gospodarima kapitala", bilo u obliku kolonija ili pomoću zaplitanja stranih zemalja hiljadama konaca finansijske eksploatacije. Slobodnu trgovinu i konkurenciju zamenile su težnje za monopolom, za osvajanjem zemalja radi upotrebe kapitala, radi izvoza sirovina itd. Od oslobodioca nacija, kakav je kapitalizam bio u borbi protiv feudalizma, imperijalistički kapitalizam je postao najveći ugnjetač nacija. Od progresivnog kapitalizam je postao reakcionaran, on je toliko razvio proizvodne snage da čovečanstvu predstoji ili da pređe na socijalizam ili da godinama ili čak decenijama doživljava oružanu borbu „velikih" država za veštačko održavanje kapitalizma pomoću kolonija, monopola, privilegija i nacionalnog ugnjetavanja svake vrste.

RAT IZMEĐU KRUPNIH ROBOVLASNIKA ZA ODRŽAVANJE I UČVRŠĆENJE ROPSTVA

Da bismo objasnili značenje imperijalizma, navešćemo tačne podatke o podeli sveta među „velikim" državama (tj. među državama koje imaju uspeh u velikoj pljački).

Iz tabele na str. 159 se vidi kako su se narodi koji su se od 1789. do 1871. godine većinom borili na čelu drugih za slobodu pretvorili sada, posle 1876. godine, u ugnjetače i porobljivače većine stanovništva i nacija čitave zemaljske kugle. Od 1876. do 1914. godine šest „velikih" država prigrabile su 25 miliona kvadratnih kilometara, tj. prostor dva i po puta veći od cele Evrope! Šest država porobljavaju *preko pola milijarde* (523 miliona) stanovništva u kolonijama. Na svaka 4 stanovnika „velikih" država dolazi po pet stanovnika u „njihovim" kolonijama. I svima je poznato da su kolonije osvojene ognjem i mačem, da u kolonijama zverski postupaju sa stanovništvom, da ga eksploatišu na hiljade raznih načina (pomoću izvoza kapitala, koncesija i sl., pomoću prevara prilikom prodaje robe, potčinjavanja vlastima „vladajuće" nacije i tako dalje i tome slično). Anglo-francuska buržoazija vara narod govoreći da vodi rat za slobodu narodâ i Belgije: u stvari ona vodi rat da bi sačuvala mnogobrojne kolonije

Podela sveta među „velikim" robovlasničkim državama

	Kolonije				Metropole		Svega	
	1876		1914		1914			
„Velike" države	Kvadratnih kilometara	Stanovnika	Kvadratnih kilometara	Stanovnika	Kvadratnih kilometara	Stanovnika	Kvadratnih kilometara	Stanovnika
	milioni		milioni		milioni		milioni	
Engleska	22,5	121,9	33,5	393,5	0,3	46,5	33,8	440,0
Rusija	17,0	15,9	17,4	33,2	5,4	136,2	22,8	169,4
Francuska	0,9	6 0	10,6	55,5	0,5	39,6	11,1	95,1
Nemačka	—	—	2,9	12,3	0,5	64,9	3,4	77,2
Japan	—	—	0,3	19,2	0,4	53,0	0,7	72,2
Sjedinjene Države Amerike	—	—	0,3	9,7	9,4	97,0	9,7	106,7
Šest velikih država	40,4	273,8	65,0	253,4	16,5	437,2	81,5	960,6
Kolonije koje *ne* pripadaju velikim državama (već Belgiji, Holandiji i drugim državama)			9,9	45,3			9,9	45,3
Tri zemlje „polukolonije" (Turska, Kina i Persija)							14,5	361,2
			Svega				105,9	1.367,1
Ostale države i zemlje							28,0	289,9
Sva zemaljska kugla (bez polarne oblasti)							133,9	1.657,9

koje je prigrabila. Nemački imperijalisti odmah bi napustili Belgiju i druge zemlje kada bi Englezi i Francuzi „pravično" podelili sa njima svoje kolonije. Specifičnost situacije sastoji se u tome što se u ovom ratu sudbina kolonija rešava ratom na kontinentu. S tačke gledišta buržoaske pravde i nacionalne slobode (ili prava nacija na opstanak) Nemačka bi nesumnjivo bila u pravu u odnosu prema Engleskoj i Francuskoj, jer ona je „lišena" kolonija, njeni

neprijatelji ugnjetavaju neuporedivo više nacija nego ona, i kod njenog saveznika, Austrije, ugnjeteni Sloveni uživaju, nesumnjivo, više slobode nego u carskoj Rusiji, toj pravoj „tamnici naroda". Ali sama Nemačka ne ratuje za oslobođenje već za ugnjetavanje nacija. Nije stvar socijalista da pomažu mlađem i jačem razbojniku (Nemačkoj) da pljačka starije razbojnike koji su se prežderali. Socijalisti treba da iskoriste borbu među razbojnicima da bi sve njih oborili. Radi toga socijalisti pre svega treba da govore narodu istinu, naime da je ovaj rat u trostrukom smislu rat robovlasnika za učvršćenje ropstva. To je, prvo, rat za učvršćenje ropstva kolonija pomoću „pravednije" podele i dalje „složnije" eksploatacije tih kolonija; drugo, za učvršćenje jarma nad tuđim nacijama u samim „velikim" državama, jer se *i* Austrija *i* Rusija (Rusija mnogo više i mnogo gore nego Austrija) drže samo pomoću toga jarma, pojačavajući ga ratom; treće, za učvršćivanje i produžava najamnog ropstva, jer je proletarijat pocepan i pritešnjen, a kapitalisti dobijaju, bogateći se pomoću rata, raspaljujući nacionalne predrasude i pojačavajući reakciju, koja je digla glavu u svim, čak najslobodnijim i republikanskim zemljama.

„RAT JE NASTAVAK POLITIKE DRUGIM" (NAIME: NASILNIM) „SREDSTVIMA"[87]

Ova znamenita izreka pripada jednom od najdubljih vojnih pisaca, Klauzevicu. Marksisti su s pravom uvek smatrali ovu postavku teoretskom osnovom pogleda na značenje svakog rata. Marks i Engels su uvek baš sa tog gledišta posmatrali različite ratove.

Primenite ovo gledište na sadašnji rat. Videćete da su u toku decenija, skoro u toku pola veka, vlade i vladajuće klase i Engleske, i Francuske, i Nemačke, i Italije, i Austrije, i Rusije vodile politiku pljačkanja kolonija, ugnjetavanja tuđih nacija, gušivanja radničkog pokreta. Baš takva politika, samo takva, nastavlja se u sadašnjem ratu. Posebno se i u Austriji i u Rusiji politika kako u doba mira tako i u doba rata sastoji u porobljavanju nacija, a ne u njihovom oslobođenju. Naprotiv, u Kini, Persiji, Indiji i drugim zavisnim zemljama vidimo u toku poslednjih decenija politiku buđenja za nacionalni život desetina i stotina miliona ljudi, njihovog oslobođenja od jarma reakcionarnih „velikih" država. Rat na takvoj istorijskoj osnovi može i sada biti buržoaskoprogresivni, nacionalno-oslobodilački rat.

Dovoljno je na današnji rat pogledati sa stanovišta nastavljanja politike „velikih" država i osnovnih klasa u njima pa da se odmah vidi vapijuća antiističnost, laž i licemernost mišljenja prema kome je u današnjem ratu moguće pravdati ideju „odbrane otadžbine".

PRIMER BELGIJE

Socijalšovinisti Trojnog (sada Četvornog)*) sporazuma (u Rusiji Plehanov i kompanija) najviše vole da se pozivaju na primer Belgije. Ali taj primer govori protiv njih. Nemački imperijalisti bezočno su pogazili neutralnost Belgije, kao što su uvek i svuda činile ratujuće države, koje su u slučaju potrebe gazile *sve* ugovore i obaveze. Pretpostavimo da su sve države koje su zainteresovane za čuvanje međunarodnih ugovora objavile rat Nemačkoj sa zahtevom da evakuiše Belgiju i da joj dâ odštetu. U tom slučaju simpatije socijalista bile bi, razume se, na strani neprijatelja Nemačke. Međutim, stvar je baš u tome što „Trojni (i Četvorni) sporazum" ne vodi rat zbog Belgije: to vrlo lepo svi znaju, i to kriju samo licemeri. Engleska pljačka nemačke kolonije i Tursku, Rusija Galiciju i Tursku, Francuska hoće da se dočepa Elzasa i Lorena i čak leve obale Rajne; s Italijom je sklopljen sporazum o podeli plena (Albanije, Male Azije); sa Bugarskom i Rumunijom takođe se pogađaju oko podele plena. Na bazi sadašnjeg rata među sadašnjim vladama, Belgiji *nije moguće* pomoći *drukčije* do pomaganjem u gušenju Austrije i Turske itd.! Kakve veze sa tim ima „odbrana otadžbine"?? U tome se i sastoji specifičnost imperijalističkog rata, između reakcionarnih buržoaskih, istorijski preživelih vlada, koji se vodi radi ugnjetavanja drugih nacija. Ko opravdava učešće u ovom ratu, taj ovekovečuje imperijalističko ugnjetavanje nacija. Ko propagira iskorišćavanje teškoća u kojima se danas nalaze vlade u cilju borbe za socijalizam, taj brani stvarnu slobodu stvarno svih nacija, koja se može ostvariti samo u socijalizmu.

ZA ŠTA RATUJE RUSIJA?

U Rusiji se kapitalistički imperijalizam najnovijeg tipa potpuno ispoljio u politici carizma prema Persiji, Mandžuriji, Mongoliji, ali uopšte u Rusiji preovlađuje vojni i feudalni imperijalizam. Nigde u svetu nema takvog ugnjetavanja većine stanovništva zemlje kao u Rusiji. Velikorusi sačinjavaju samo 43% stanovništva, tj. manje od polovine, a svi ostali su, kao pripadnici drugih naroda, bespravni. Od 170 miliona stanovnika Rusije oko *100 miliona* su ugnjeteni i bespravni. Carizam vodi rat radi osvajanja Galicije i konačnog gušenja slobode Ukrajinaca, radi osvajanja Jermenske, Carigrada itd. Carizam vidi u ratu sredstvo da odvrati pažnju od porasta nezadovoljstva u zemlji i da uguši revolucionarni pokret koji raste. Sada na dva Velikorusa u Rusiji dolazi od dva do tri bespravna pripadnika drugih naroda: pomoću rata carizam nastoji da poveća broj

*) Četvorni sporazum je nastao stupanjem Italije 1915. godine u rat na strani Antante. — Prim. red.

nacija koje Rusija ugnjetava, da učvrsti njihovo ugnjetavanje i time potkopa borbu i samih Velikorusa za slobodu. Mogućnost ugnjetavanja i pljačkanja tuđih naroda učvršćuje ekonomski zastoj, jer mesto razvitka proizvodnih snaga izvor prihoda često predstavlja polufeudalna eksploatacija neruskih naroda. Prema tome, rat se od strane Rusije odlikuje dvostrukom reakcionarnošću i protivoslobodilačkim karakterom.

ŠTA JE SOCIJALŠOVINIZAM?

Socijalšovinizam je zastupanje ideje o „odbrani otadžbine" u sadašnjem ratu. Iz te ideje proističe, dalje, odricanje od klasne borbe za vreme rata, izglasavanje ratnih kredita i sl. Na delu socijalšovinisti sprovode antiproletersku, buržoasku politiku, jer u stvari oni nisu za „odbranu otadžbine" u smislu borbe protiv tuđinskog jarma, već za „prava" ovih ili onih „velikih" država da pljačkaju kolonije i ugnjetavaju tuđe narode. Socijalšovinisti ponavljaju buržoasku laž da se rat vodi radi odbrane slobode i opstanka nacija, i time prelaze na stranu buržoazije protiv proletarijata. Među socijalšoviniste spadaju kako oni koji pravdaju i ulepšavaju vlade i buržoaziju *jedne* od zaraćenih grupa država tako i oni, koji, kao Kaucki, priznaju pravo socijalista da u *svim* zaraćenim državama „brane otadžbinu". Socijalšovinizam, kao stvarna odbrana privilegija, preimućstva, pljačke i nasilja „svoje" (ili uopšte svake) imperijalističke buržoazije, predstavlja potpunu izdaju svih socijalističkih ubeđenja i odluka Međunarodnog socijalističkog kongresa u Bazelu.

BAZELSKI MANIFEST

Manifest o ratu koji je jednoglasno donesen 1912. godine u Bazelu ima u vidu baš onaj rat koji je izbio 1914. godine između Engleske i Nemačke sa njihovim sadašnjim saveznicima. Manifest otvoreno izjavljuje da nikakav narodni interes ne može opravdati takav rat, koji se vodi „radi profita kapitalista i interesa dinastija" na temelju imperijalističke, pljačkaške politike velikih sila. Manifest otvoreno izjavljuje da je rat opasan „za vlade" (sve bez izuzetka), ističe njihov strah od „proleterske revolucije", ukazuje potpuno određeno na primer Komune od 1871. godine i oktobra—decembra 1905. godine, tj. *na primer revolucije i građanskog rata.* Na taj način Bazelski manifest utvrđuje baš za sadašnji rat taktiku revolucionarne borbe radnika u internacionalnim razmerama protiv svojih vlada, taktiku proleterske revolucije. Bazelski manifest ponavlja reči Štutgartske rezolucije da socijalisti, u slučaju izbijanja rata, treba da iskoriste „ekonomsku i političku krizu" koju on stvara

za „ubrzanje pada kapitalizma", tj. da iskoriste teškoće vlade koje je stvorio rat i revolt masa za socijalističku revoluciju.

Politika socijalšovinista, njihovo opravdavanje rata sa buržoaskooslobodilačkih gledišta, njihovo dopuštanje „odbrane otadžbine", glasanje za kredite, stupanje u vlade itd. itd. jeste otvorena izdaja socijalizma, koja se može objasniti, kao što ćemo dole videti, samo pobedom oportunizma i nacionalno-liberalne radničke politike unutar većine evropskih partija.

LAŽNA POZIVANJA NA MARKSA I ENGELSA

Ruski socijalšovinisti (s Plehanovom na čelu) pozivaju se na Marksovu taktiku u ratu od 1870. godine; — nemački (tipa Lenča, Davida i kompanije) na Engelsovu izjavu iz 1891. godine o obavezi nemačkih socijalista da brane otadžbinu u slučaju rata s udruženom Rusijom i Francuskom; — najzad socijalšovinisti tipa Kauckog, koji žele da pomire i ozakone internacionalni šovinizam, pozivaju se na to da su Marks i Engels, osuđujući ratove, ipak bili stalno, od 1854—1855. do 1870—1871. i 1876—1877. godine, na strani ove ili one zaraćene države, kad je rat ipak izbijao.

Sva ta pozivanja predstavljaju grubo iskrivljavanje pogleda Marksa i Engelsa za ljubav buržoazije i oportunista, isto onako kao što piskaranje anarhista Gijoma i kompanije izopačava poglede Marksa i Engelsa radi opravdavanja anarhista. Rat. 1870—1871. godine bio je sa strane Nemačke istorijski progresivan, dok nije bio pobeđen Napoleon III, jer on je, zajedno sa carem, dugi niz godina ugnjetavao Nemačku, podržavajući u njoj feudalnu rasparčanost. I čim se rat pretvorio u pljačkanje Francuske (aneksija Elzasa i Lorena) Marks i Engels su odlučno osudili Nemce. Pa i u početku toga rata Marks i Engels su odobravali odbijanje Bebela i Lipknehta da glasaju za kredite i savetovali su socijaldemokratima da se ne stapaju s buržoazijom, već da brane samostalne klasne interese proletarijata. Prenošenje ocene toga rata, buržoaskoprogresivnog i nacionalnooslobodilačkog, na sadašnji imperijalistički rat jeste šegačenje sa istinom. Isto to odnosi se još jače na rat od 1854—1855. godine i sve ratove XIX veka, kad nije bilo *ni* današnjeg imperijalizma, *ni* sazrelih objektivnih uslova za socijalizam, *ni* masovnih socijalističkih partija u svim zaraćenim zemljama, tj. nije bilo baš onih uslova iz kojih je Bazelski manifest izvodio taktiku „proleterske revolucije" *u vezi* sa ratom među velikim državama.

Ko se sada poziva na Marksov stav prema ratovima u eposi *progresivne* buržoazije i zaboravlja Marksove reči: „radnici nemaju otadžbine" — reči koje se odnose *baš* na epohu reakcionarne, preživele buržoazije, na epohu socijalističke revolucije, taj bezočno iskrivljuje Marksa i socijalističko gledište zamenjuje buržoaskim.

KRAH II INTERNACIONALE

Socijalisti celog sveta svečano su izjavili 1912. godine u Bazelu da budući evropski rat smatraju „zločinačkim" i najreakcionarnijim delom *svih* vlada, koje mora ubrzati rušenje kapitalizma, neminovno izazivajući revoluciju protiv njega. Nastao je rat, nastala je kriza. Umesto revolucionarne, većina socijaldemokratskih partija povela je reakcionarnu taktiku, prelazeći na stranu svojih vlada i svoje buržoazije. Ta izdaja socijalizma obeležava krah II internacionale (1889—1914), i mi treba da damo sebi račune o tome čime je izazvan taj krah, šta je izazvalo socijalšovinizam, šta mu je dalo snagu.

SOCIJALŠOVINIZAM JESTE IZGRAĐENI OPORTUNIZAM

U toku čitave epohe II internacionale svuda se u socijaldemokratskim partijama vodila borba između revolucionarnog i oportunističkog krila. U nizu zemalja nastao je na toj liniji rascep (Engleska, Italija, Holandija, Bugarska). Nijedan marksista nije sumnjao da oportunizam izražava buržoasku politiku u radničkom pokretu, da izražava interese sitne buržoazije i saveza beznačajnog dela poburžujčenih radnika sa „svojom" buržoazijom protiv interesa proletera, protiv mase ugnjetenih.

Objektivni uslovi na kraju XIX veka naročito su pojačavali oportunizam, pretvarajući iskorišćavanje buržoaske legalnosti u servilnost prema njoj, stvarajući mali sloj birokratije i aristokratije radničke klase, privlačeći u redove socijaldemokratskih partija mnogo sitnoburžoaskih „saputnika".

Rat je ubrzao razvitak, pretvorivši oportunizam u socijalšovinizam, pretvorivši tajni savez oportunista sa buržoazijom u otvoreni. Pri tome su vojne vlasti svuda uvele vanredno stanje i stavile brnjicu na usta radničkoj klasi, čije su stare vođe skoro listom prešle na stranu buržoazije.

Ekonomska osnova oportunizma i socijalšovinizma jedna je i ista: interesi beznačajnog sloja privilegovanih radnika i sitne buržoazije, koji brane svoj privilegisani položaj, svoje „pravo" na mrvice profita koje je „njihova" nacionalna buržoazija dobila od pljačke tuđih nacija, od preimućstva njenog velikodržavnog položaja itd.

Idejno-politička sadržina oportunizma i socijalšovinizma jedna je i ista: saradnja klasa umesto međusobne borbe, odricanje od revolucionarnih sredstava borbe, pomoć „svojoj" vladi u teškoj situaciji umesto iskorišćavanja njenih teškoća za revoluciju. Ako se uzmu sve evropske zemlje u celini, ako se obrati pažnja ne na pojedina lica (makar ona bila i najautoritativnija), onda će izići na videlo da je baš oportunistička *struja* postala glavni stub socijalšovinizma, a iz tabora revolucionara skoro svuda se čuje više ili manje

dosledan protest protiv njega. I ako uzmemo, na primer, grupisanje pravaca na Štutgartskom međunarodnom socijalističkom kongresu 1907. godine, pokazaće se da je međunarodni marksizam bio protiv imperijalizma a da je međunarodni oportunizam još onda bio za njega.

JEDINSTVO S OPORTUNISTIMA JESTE SAVEZ RADNIKA SA „SVOJOM" NACIONALNOM BURŽOAZIJOM I RASCEP INTERNACIONALNE RADNIČKE KLASE

U prošloj eposi, pre rata, oportunizam je, mada se na njega gledalo kao na „skretanje" i „krajnost", ipak često smatran zakonitim sastavnim delom socijaldemokratske partije. Rat je pokazao da to ubuduće neće biti moguće. Oportunizam je „sazreo", on je doveo do kraja svoju ulogu emisara buržoazije u radničkom pokretu. Jedinstvo s oportunistima postalo je čisto licemerje, čiji primer vidimo u nemačkoj socijaldemokratskoj partiji. Oportunisti se u svim važnim slučajevima (na primer, prilikom glasanja 4. avgusta) pojavljuju sa svojim ultimatumom, sprovodeći ga u život pomoću svojih mnogobrojnih veza sa buržoazijom, svoje većine u upravama sindikata itd. *Jedinstvo* s oportunistima označava sada *na delu* potčinjavanje radničke klase „svojoj" nacionalnoj buržoaziji, savez sa njom radi ugnjetavanja tuđih nacija i radi borbe za velikodržavne privilegije, obeležavajući *rascep* revolucionarnog proletarijata svih zemalja.

Ma koliko bila u pojedinim slučajevima teška borba s oportunistima, koji preovlađuju u mnogim organizacijama, ma koliko u pojedinim zemljama bio specifičan proces čišćenja radničkih partija od oportunista, taj je proces neizbežan i plodotvoran. Reformistički socijalizam umire; socijalizam koji se preporađa „biće revolucionaran, nepomirljiv, ustanički", prema tačnom izrazu francuskog socijaliste Pola Holea.

„KAUCKIJANSTVO"

Kaucki, najveći autoritet II internacionale, predstavlja u najvišem stepenu tipičan i izrazit primer kako je verbalno priznavanje marksizma dovelo na delu do njegovog pretvaranja u „struvizam" ili „brentanizam". To vidimo i na Plehanovljevom primeru. Iz marksizma se pomoću očiglednih sofizama isteruje njegova revolucionarna duša, u marksizmu se priznaje *sve osim* revolucionarnih sredstava borbe, njihovog propagiranja i pripremanja, osim vaspitanja masa baš u tom pravcu. Kaucki bezidejno „miri" osnovnu misao socijalšovinizma, priznavanje odbrane otadžbine u sadašnjem ratu, sa diplomatskim, prividnim ustupkom levičarima u obliku uzdrža-

vanja pri glasanju o kreditima, verbalnog priznavanja svoga opozicionarstva itd. Kaucki, koji je 1909. godine napisao čitavu knjigu o približavanju epohe revolucija i o vezi rata s revolucijom, Kaucki, koji je 1912. godine potpisao Bazelski manifest o revolucionarnom iskorišćavanju budućeg rata, sada na sve moguće načine opravdava i ulepšava socijalšovinizam i, poput Plehanova, pridružuje se buržoaziji u ismevanju svake pomisli o revoluciji, svakog koraka ka neposrednoj revolucionarnoj borbi.

Radnička klasa ne može ostvariti svoju svetsko-revolucionarnu ulogu ako ne vodi nemilosrdnu borbu protiv toga renegatstva, povodljivosti, služenja oportunizmu i besprimernog teoretskog vulgariziranja marksizma. Kauckijanstvo nije slučajnost, već socijalni proizvod suprotnosti u II internacionali, spoja vernosti marksizmu na rečima i potčinjavanja oportunizmu na delu.

U raznim zemljama ta osnovna laž „kauckijanstva" manifestuje se u raznim oblicima. U Holandiji Roland — Holst, odbacujući ideju o odbrani otadžbine, brani jedinstvo s partijom oportunista. U Rusiji Trocki, odbacujući takođe tu ideju, na isti način brani jedinstvo s oportunističkom i šovinističkom grupom „Naše zore". U Rumuniji Rakovski, objavljujući rat oportunizmu kao vinovniku kraha II internacionale, u isto vreme je spreman da prizna opravdanost ideje o odbrani otadžbine. Sve su to manifestacije onoga zla koje su holandski marksisti (Horter, Panekuk) nazvali „pasivnim radikalizmom" i koje se svodi na zamenjivanje revolucionarnog marksizma eklektizmom u teoriji i na servilnost i nemoć pred oportunizmom u praksi.

PAROLA MARKSISTA JESTE PAROLA REVOLUCIONARNE SOCIJALDEMOKRATIJE

Rat je, nesumnjivo, izazvao najoštriju krizu i neverovatno je povećao nevolje masa. Reakcionarni karakter ovog rata, bezočna laž buržoazije *svih* zemalja, koja prikriva svoje pljačkaške ciljeve „nacionalnom" ideologijom, sve to na temelju objektivno revolucionarne situacije neminovno stvara revolucionarna raspoloženja u masama. Naša je dužnost da pomognemo da se ta raspoloženja shvate, prodube i uobliče. Taj zadatak pravilno izražava samo parola o pretvaranju imperijalističkog rata u građanski, i svaka dosledna klasna borba za vreme rata, svaka ozbiljno sprovođena taktika „masovnih akcija" neminovno vodi tome. Ne može se znati, u vezi sa prvim ili drugim imperijalističkim ratom velikih sila, da li će za vreme ili posle njega planuti snažan revolucionaran pokret ali je u svakom slučaju naša bezuslovna dužnost da sistematski i neumorno radimo baš u tom pravcu.

Bazelski manifest se otvoreno poziva na primer Pariske komune, tj. pretvaranja rata među vladama u građanski rat. Pre pola veka proletarijat je bio suviše slab, objektivni uslovi za socijalizam još

nisu bili sazreli, usklađenosti i saradnje revolucionarnih pokreta u svim zaraćenim zemljama nije moglo biti, zanošenje jednog dela pariskih radnika „nacionalnom ideologijom" (tradicijom 1792. godine) predstavljalo je njihovu sitnoburžoasku slabost, koju je Marks u svoje vreme istakao, i jedan od uzroka sloma Komune. Pola veka posle nje otpali su uslovi koji su slabili ondašnju revoluciju, i u današnje vreme jednom socijalisti ne može se oprostiti mirenje sa odricanjem od delatnosti baš u duhu pariskih komunara.

PRIMER BRATIMLJENJA U ROVOVIMA

Buržoaske novine svih zaraćenih zemalja navodile su primere bratimljenja vojnika zaraćenih nacija čak i u rovovima. A drakonske zakonske mere protiv takvog bratimljenja, koje su izdale vojne vlasti (Nemačke, Engleske) pokazale su da su mu vlade i buržoazija pridavale ozbiljan značaj. Ako su uz potpunu dominaciju oportunizma u vrhovima socijaldemokratskih partija zapadne Evrope i podršku koju socijalšovinizmu pružaju sva socijaldemokratska štampa i svi autoriteti II internacionale baš mogući slučajevi bratimljenja, onda nam to pokazuje koliko je bilo moguće skratiti današnji zločinački, reakcionarni i robovlasnički rat i organizovati revolucionarni internacionalni pokret uz sistematski rad u ovom pravcu makar samo levih socijalista svih zaraćenih zemalja.

ZNAČAJ ILEGALNE ORGANIZACIJE

Najistaknutiji oportunisti celoga sveta nisu manje osramotili sebe socijalšovinizmom (u duhu Plehanova i Kauckog) u ovom ratu. Jedan od njihovih korisnih rezultata biće, bez sumnje, to što će ovaj rat ubiti i oportunizam i anarhizam.

Ne odričući se ni u kom slučaju i ni pod kakvim okolnostima iskorišćavanja ni najmanje mogućnosti za organizovanje masa i propagiranje socijalizma, socijaldemokratske partije treba da prekinu sa puzanjem pred legalnošću. „Pucajte prvi, gospodo buržuji",[88]) pisao je Engels, aludirajući baš na građanski rat i na nužnost da mi narušimo legalnost *pošto* je naruši buržoazija. Kriza je pokazala da je buržoazija narušava u svim, čak i najslobodnijim zemljama i da mase nije moguće voditi ka revoluciji ako ne bude ostvarena ilegalna organizacija za propagiranje, pretresanje, ocenu, pripremanje revolucionarnih sredstava borbe. U Nemačkoj, na primer, sve poštene stvari koje rade socijalisti, rade ih protiv podlog oportunizma i licemernog „kauckijanstva", i to baš ilegalno. U Engleskoj šalju na robiju onoga ko putem štampe poziva da se ne ide u vojsku.

Smatrati spojivim sa pripadnošću socijaldemokratskoj partiji odricanje ilegalnih metoda propagande i njihovo ismevanje u legalnoj štampi, jeste izdaja socijalizma.

O PORAZU „SVOJE" VLADE U IMPERIJALISTIČKOM RATU

Pobornici pobede svoje vlade u sadašnjem ratu, kao i pobornici parole „ni pobeda ni poraz", podjednako stoje na gledištu socijalšovinizma. Revolucionarna klasa u revolucionarnom ratu ne može a da ne želi poraz svoje vlade, ne može a da ne vidi vezu između njenih vojnih neuspeha i olakšavanja njenog obaranja. Samo buržuj koji veruje da će se rat, koji su otpočele vlade, obavezno završiti kao rat između vlada i koji to želi, — smatra „smešnom" i „besmislenom" ideju da socijalisti *svih* zaraćenih zemalja istupe sa željom da *sve* „njihove" vlade budu poražene. Naprotiv, baš takvo istupanje odgovaralo bi tajnim mislima svakog svesnog radnika i nalazilo bi se na liniji naše delatnosti, usmerene na pretvaranje imperijalističkog rata u građanski.

Bez sumnje, ozbiljna agitacija protiv jednog dela engleskih, nemačkih, ruskih socijalista „slabila je vojnu moć" odgovarajućih vlada, ali takva agitacija bila je zasluga socijalista. Socijalisti su dužni da objašnjavaju masama da za njih nema spasa van revolucionarnog obaranja „svojih" vlada i da teškoće tih vlada u sadašnjem ratu treba iskoristiti baš za taj cilj.

O PACIFIZMU I PAROLI O MIRU

Raspoloženje masa u korist mira često izražava početak protesta, revolta i svesti o reakcionarnosti rata. Iskoristiti to raspoloženje — to je dužnost svih socijaldemokrata. Oni će sa najvećim oduševljenjem učestvovati u svakom pokretu i u svakoj demonstraciji na toj osnovi, ali oni će obmanjivati narod ako budu dopuštali misao da je mir, uz odsustvo revolucionarnog pokreta, moguć bez aneksija, bez ugnjetavanja nacija, bez pljačke, bez zametka novih ratova među sadašnjim vladama i vladajućim klasama. Takvo obmanjivanje naroda išlo bi u prilog samo tajnoj diplomatiji zaraćenih vlada i njihovim kontrarevolucionarnim planovima. Ko želi trajan i demokratski mir, mora biti za građanski rat protiv vlada i buržoazije.

O PRAVU NACIJA NA SAMOOPREDELJENJE

Najraširenija obmana naroda od strane buržoazije u sadašnjem ratu jeste prikrivanje njenih pljačkaških ciljeva pomoću „nacionalnooslobodilačke ideologije". Englezi obećavaju slobodu Belgiji, Nemci Poljskoj itd. U stvari, kao što smo videli, to je rat ugnjetača većine nacija sveta za učvršćivanje i proširivanje toga ugnjetavanja.

Socijalisti ne mogu postići svoj veliki cilj ako se ne budu borili protiv svakog ugnjetavanja nacija. Zato oni bezuslovno moraju

zahtevati da socijaldemokratske partije *ugnjetačkih* nacija (naročito tzv. „velikih" država) priznaju i brane pravo *ugnjetenih* nacija na samoopredeljenje, i to u političkom smislu reči, tj. pravo na političko otcepljenje. Socijalista velikodržavne nacije ili one koja vlada kolonijama, koji ne brani to pravo jeste šovinista.

Odbrana toga prava ne samo što ne podstiče obrazovanje malih država već, naprotiv, vodi slobodnijem, neustrašivijem i zato širem i opštijem obrazovanju korisnijih za masu i pogodnijih za ekonomski razvitak velikih država i saveza među državama.

Socijalisti *ugnjetenih* nacija, sa svoje strane, dužni su da se bezuslovno bore za potpuno (pored ostalog, i organizaciono) jedinstvo *radnika* ugnjetenih i ugnjetačkih naroda. Ideja o pravnom otcepljenju jedne nacije od druge (tzv. „kulturno — nacionalna autonomija" Bauera i Renera) jeste reakcionarna ideja.

Imperijalizam jeste epoha sve jačeg ugnjetavanja nacija celog sveta od šačice „velikih" država, i zato borba za socijalističku internacionalnu revoluciju protiv imperijalizma nije moguća bez priznavanja prava nacija na samoopredeljenje. „Ne može biti slobodan narod koji ugnjetava tuđe narode (Marks i Engels). Ne može biti socijalistički proletarijat koji se miri makar sa najmanjim nasiljem „svoje" nacije nad drugim nacijama.

GLAVA II

KLASE I PARTIJE U RUSIJI

BURŽOAZIJA I RAT

U jednom pogledu ruska vlada ne zaostaje iza svojih evropskih sestara: isto kao i njima, njoj je pošlo za rukom da prevari „svoj" narod u grandioznim razmerama. Ogromni, čudovišni aparat laži i smicalica stavljen je u pokret i u Rusiji da bi se mase zarazile šovinizmom, da bi se stvorila predstava kao da carska vlada vodi „pravedni" rat, da nesebično brani „braću Slovene" itd.

Klasa veleposednika i vrhovi trgovačko-industrijske buržoazije vatreno su podržali ratobornu politiku carske vlade. Oni s pravom očekuju za sebe ogromne materijalne koristi i privilegije od podele turskog i austrijskog nasleđa. Čitav niz njihovih kongresa već unapred sladi one dobitke koji bi potekli u njihove džepove ako bi carska armija pobedila. Uz to reakcionari vrlo dobro shvataju da ako nešto uopšte može odložiti pad monarhije Romanova i zaustaviti novu revoluciju u Rusiji — to je samo pobedonosni, za cara, spoljašnji rat.

Široki slojevi gradske „srednje" buržoazije, buržoaske inteligencije, ljudi slobodnih profesija itd. — bar u početku rata — bili

su takođe zaraženi šovinizmom. Partija ruske liberalne buržoazije — kadeti — u celini je i bez organa podržavala carsku vladu. U oblasti spoljne politike kadeti su već odavno vladina partija. Panslavizam, pomoću koga je carska vlada već često vršila grandiozne političke prevare, postao je zvanična ideologija kadeta. Ruski liberalizam izrodio se u *nacional*-liberalizam. On se takmiči u „patriotizmu" sa crnom stotinom, uvek rado glasa za militarizam, marinizam*) itd. U taboru ruskog liberalizma zapaža se otprilike ista pojava kao i sedamdesetih godina u Nemačkoj, kada se „slobodoumni" liberalizam raspao i izdvojio iz sebe nacionalnoliberalnu stranku. Ruska liberalna buržoazija konačno je zakoračila na put kontrarevolucije. Gledište SDRPR u ovom pitanju u celini se potvrdilo. Život je razbio shvatanje naših oportunista po kome je ruski liberalizam još pokretačka snaga revolucije u Rusiji.

Među seljacima vladajuća klika takođe je uspela da pomoću buržoaske štampe, sveštenstva itd. izazove šovinističko raspoloženje. Ali što se vojnici više budu vraćali sa ratne klanice, raspoloženje u selu, nesumnjivo, neće se menjati u korist carske monarhije. Buržoaskodemokratske partije koje stoje u dodiru sa seljacima nisu izdržale talas šovinizma. Partija trudovika odbila je u Državnoj dumi da glasa za ratne kredite. Ali na usta svoga vođe Kerenskog ona je obnarodovala „patriotsku" deklaraciju, koja je izvanredno išla u prilog monarhiji. Sva legalna štampa „narodnika", uopšte uzev, pošla je za liberalima. Čak i levo krilo buržoaske demokratije — tzv. partija socijalista-revolucionara, koja je učlanjena u Međunarodnom socijalističkom birou, zaplovila je tom strujom. Predstavnik te partije u MSB g. Rubanovič istupa kao otvoreni socijalšovinista. Polovina delegata te partije na Londonskoj konferenciji Socijalista „sporazuma" glasala je za šovinističku rezoluciju (uz uzdržavanje druge polovine). U ilegalnoj štampi socijalista-revolucionara (list „Novosti"[89]) itd.) preovlađuju šovinisti. Revolucionari „iz buržoaske sredine", tj. buržoaski revolucionari koji nisu povezani sa radničkom klasom, pretrpeli su najteži krah u ovom ratu. Žalosna sudbina Kropotkina, Burceva, Rubanoviča izvanredno je karakteristična.

RADNIČKA KLASA I RAT

Jedina klasa u Rusiji kojoj nisu uspeli da nakaleme zarazu šovinizma jeste proletarijat. Pojedini ekscesi u početku rata dotakli su se samo najzaostalijih slojeva radništva. Učešće radnika u masovnim izgredima protiv Nemaca jako je preuveličano. Sve u svemu radnička klasa Rusije pokazala se imuna u pogledu šovinizma.

*) Težnja jedne države da stvori i održava što jaču pomorsku silu, mornaricu. Prim. red.

To se objašnjava revolucionarnom situacijom u zemlji i opštim uslovima života proletarijata u Rusiji.

Vreme od 1912. do 1914. godine obeležilo je početak novog grandioznog revolucionarnog talasa u Rusiji. Mi smo ponovo postali svedoci velikog štrajkačkog pokreta kakav svet nije poznavao. Masovni revolucionarni štrajk privukao je 1913. godine, prema najminimalnijem računanju, milion i po učesnika, a 1914. prešao je cifru od dva miliona i približavao se nivou 1905. godine. Uoči rata u Petrogradu je došlo već do prvih borbi na barikadama.

Ilegalna Socijaldemokratska radnička partija Rusije izvršila je svoju dužnost prema Internacionali. Zastava internacionalizma nije zadrhtala u njenim rukama. Naša partija je odavno organizaciono raskinula sa oportunističkim grupama i elementima. Na nogama naše partije nije bilo okova oportunizma i „legalizma po svaku cenu". I ta joj je okolnost pomogla da izvrši svoju revolucionarnu dužnost — kao što je i talijanskim drugovima pomogao rascep sa Bisolatijevom oportunističkom partijom.

Opšta situacija u našoj zemlji nepovoljna je za cvetanje „socijalističkog" oportunizma među radničkim masama. Mi u Rusiji vidimo čitav niz nijansi oportunizma i reformizma među inteligencijom, sitnom buržoazijom itd. Ali on je u beznačajnoj manjini među politički aktivnim slojevima radnika. Sloj privilegisanih radnika i službenika kod nas je vrlo slab. Kod nas se nije mogao stvoriti fetišizam legalnosti. Likvidatori (partija oportunista, kojom rukovode Akselrod, Potresov, Čerevanin, Maslov i dr.) nisu imali pre rata nikakvog ozbiljnijeg oslonca u radničkim masama. Izbori za IV državnu dumu dali su *svih* šest poslaničkih radničkih mandata protivnicima likvidatorstva. Tiraž i novčani prihodi legalne radničke štampe u Petrogradu i Moskvi nepobitno su dokazali da su četiri petine svesnih radnika protiv oportunizma i likvidatorstva.

Na početku rata carska vlada uhapsila je i poslala u progonstvo hiljade i hiljade naprednih radnika članova naše ilegalne SDRPR. Ta okolnost, naporedo sa uvođenjem vanrednog stanja u zemlji, zabranom naših listova itd., zadržala je pokret. Ali se ilegalni revolucionarni rad naše portije ipak nastavlja. U Petrogradu komitet naše partije izdaje ilegalni list „Proleterski glas".[90])

Članci iz centralnog organa „Socijaldemokrata", koji se izdaju u inostranstvu, preštampavaju se u Petrogradu i šalju u unutrašnjost. Izlaze ilegalni proglasi, koji se rasturaju i u kasarnama. Van grada, u raznim skrovitim mestima, održavaju se ilegalni sastanci radnika. U poslednje vreme u Petrogradu su otpočeli veliki štrajkovi radnika — metalaca. U vezi s tim štrajkovima naš Petrogradski komitet izdao je nekoliko proglasa radnicima.

RUSKA SOCIJALDEMOKRATSKA RADNIČKA FRAKCIJA U DRŽAVNOJ DUMI I RAT

Godine 1913. među socijaldemokratskim poslanicima Državne dume došlo je do rascepa. Na jednoj strani našlo se 7 pristalica oportunizma, pod Čheidzeovim rukovodstvom. Oni su izabrani u 7 neproleterskih gubernija, koje broje 214.000 radnika. Na drugoj strani je 6 poslanika, *svi* predstavnici radničke kurije, a izabrani su u najvećim industrijskim centrima Rusije, koji broje 1,000.008 radnika.

Glavni predmet razilaženja bio je: taktika revolucionarnog marksizma *ili* taktika oportunističkog reformizma. Razilaženje se praktično najviše ispoljavalo u oblasti vanparlamentarnog rada u masama. Taj se rad u Rusiji marao obavljati ilegalno, ako su njeni rukovodioci hteli da ostanu na revolucionarnom terenu. Čheidzeova frakcija ispala je najvernija saveznica likvidatora, koji su odbacili ilegalni rad, i branila ih je u svim razgovorima sa radnicima, na svim sastancima. Otuda — rascep. Šest poslanika formiralo je Socijaldemokratsku radničku frakciju Rusije. Godina dana rada je nepobitno dokazala da baš za njom stoji većina ruskih radnika.

U početku rata razilaženje se ispoljilo sa izvanrednom očiglednošću. Čheidzeova frakcija ograničila se na parlamentarni teren. Ona nije glasala za kredite, jer bi inače izazvala protiv sebe buru negodovanja od strane radnika. (Videli smo da u Rusiji čak ni sitnoburžoaski trudovici nisu glasali za kredite. Ali ona taj protest protiv socijalšovinizma nije prenela dalje.

Drukčije je postupila Ruska socijaldemokratska radnička frakcija koja je izražavala političku liniju naše partije. Ona je otišla sa protestom protiv rata u samu sredinu radničke klase, prenela je propagandu protiv imperijalizma u široku masu ruskih proletera.

I ona je naišla na vrlo povoljan odziv među radnicima, što je i uplašilo vladu i primoralo je da, sa očiglednim gaženjem vlastitih zakona, uhapsi i osudi naše drugove poslanike na doživotno progonstvo u Sibir. A u prvom zvaničnom izveštaju o hapšenju naših drugova carska vlada piše:

„Potpuno posebnu poziciju u ovom pogledu zauzeli su neki članovi socijaldemokratskih društava, koji su postavili za cilj svoje delatnosti da poljuljaju vojnu moć Rusije putem agitacije protiv rata, pomoću ilegalnih proglasa i usmene propagande".

Na poznati Vanderveldeov poziv da se „privremeno" obustavi borba protiv carizma — sada se iz iskaza carskog poslanika u Belgiji, kneza Kudaševa, saznalo da Vandervelde taj poziv nije radio sam, već u saradnji sa pomenutim carskim poslanikom — *samo* je naša partija, u licu svoga CK, dala negativan odgovor. Rukovodeći centar likvidatora složio se sa Vanderveldeom i zvanično je izjavio u štampi da se on „u svojoj delatnosti *ne suprotstavlja ratu.*"

Carska vlada je pre svega optužila naše drugove poslanike da su među radnicima propagirali taj negativni odgovor Vanderveldeu.

Carski državni tužilac g. Nenarokomov na sudu je našim drugovima istakao kao primer nemačke i francuske sacijaliste. „Nemački sacijalisti" — rekao je on — „glasali su za ratne kredite i pokazali se kao prijatelji vlade. Tako su postupali nemački socijaldemokrati, ali tako nisu postupali žalosni vitezovi ruske socijaldemokratije... Socijalisti Belgije i Francuske složno su zaboravili svoje razmirice sa drugim klasama, zaboravili su stranačke raspre i bez kolebanja su stali pod zastave". A članovi Socijaldemokratske radničke frakcije Rusije, potčinjavajući se direktivama CK partije, nisu, veli, postupili tako...

Sud je razvio impresivnu sliku široke ilegalne agitacije naše partije među masama proletarijata protiv rata. Carskom sudu, razume se, nije ni iz daleka pošlo za rukom da „otkrije" svu delatnost naših drugova u ovoj oblasti. Ali i ono što je otkriveno, pokazalo je kako je mnogo bilo urađeno za kratko vreme od nekoliko meseci.

Na sudu su bili pročitani ilegalni proglasi naših grupa i komiteta protiv rata i za internacionalnu taktiku. Od svesnih radnika cele Rusije protezale su se niti ka članovima Socijaldemokratske radničke frakcije Rusije, i ona se prema svojim snagama trudila da im pomogne da ocene rat sa gledišta marksizma.

Drug Muranov, koga su za poslanika izabrali radnici Harkovske gubernije, rekao je na sudu:

„Shvatajući da me u Državnu dumu narod nije poslao da derem skupštinsku fotelju, ja sam izašao na teren radi upoznavanja sa raspoloženjima radničke klase". On je takođe priznao na sudu da je uzimao na sebe funkciju agitatora naše partije, da je na Uralu organizovao radnički komitet u verhnjeisetskom zavodu i u drugim mestima. Sud je pokazao da su članovi Socijaldemokratske radničke frakcije Rusije posle početka rata obišli radi propagande skoro celu Rusiju, da su Muranov, Petrovski, Badajev i drugi organizovali mnogobrojne radničke sastanke, na kojima su donošene rezolucije protiv rata isl.

Carska vlada pretila je optuženima smrtnom kaznom. Zbog toga se na sudu nisu svi držali onako hrabro kao Muranov. Oni su se trudili da carskim državnim tužiocima otežaju osudu. To sada na nedostojan način iskorišćavaju ruski socijalšovinisti, da bi zabašurili suštinu pitanja: kakav je parlamentarizam potreban radničkoj klasi?

Parlamentarizam priznaju Zidekum i Hajne, Samba i Vajan, Bisolati i Musolini, Čheidze i Plehanov. I parlamentarizam priznaju naši drugovi iz Socijaldemokratske radničke frakcije Rusije, priznaju ga bugarski, talijanski drugovi koji su raskinuli sa šovinistima. Ima parlamentarizama i parlamentarizama. Jedni iskorišćavaju skupštinsku tribinu da bi se dodvorili svojim vladama ili, u najboljem slučaju, da bi oprali ruke, kao Čheidzeova frakcija. Drugi iskorišćavaju parlamentarizam da bi ostali revolucionari do kraja, da bi

i pod najtežim okolnostima izvršili svoju dužnost socijalista i internacionalista. Parlamentarna delatnost dovodi jedne na ministarske fotelje, parlamentarna delatnost vodi druge — u zatvor, u progonstvo, na robiju. Jedni služe buržoaziji, drugi — proletarijatu. Jedni su socijalimperijalisti. Drugi su revolucionarni marksisti.

Napisano u julu—avgustu 1915. Štampano u jesen 1915. kao posebna brošura u izdanju redakcije lista *Социал-Демократ*, Ženeva

Сочинения В. И. Ленина, 4 изд., т. 21, стр. 271—293.

IZ ČLANKA:

„PREDLOG CENTRALNOG KOMITETA SDRPR DRUGOJ SOCIJALISTIČKOJ KONFERENCIJI"

(*Teze* po tačkama dnevnog reda: 5, 6, 7a, 7b i 8, borba za okončanje rata, stav prema pitanjima mira, porlamentarnoj delatnosti i masovnoj borbi, prema sazivanju međunarodnog socijalističkog biroa).

(I. S. K.*), pošto je javio o sazivanju druge konferencije, pozvao je organizacije da pretresaju ta pitanja i da šalju svoje predloge. Sledeće teze predstavljaju odgovor naše partije na taj poziv).

1. — Kao što je svaki rat nastavak, nasilnim sredstvima, one politike koju su zaraćene države i vladajuće klase u njima vodile godinama, ponekad decenijama, pre rata, tako i mir kojim se završava bilo koji rat može biti samo evidencija i konstatacija stvarnih promena u snazi, izvršenih u toku i usled sadašnjeg rata.

2. — Imperijalistički rat, dokle god ostaju neprikosnovene osnove sadašnjih, tj. buržoaskih, društvenih odnosa, može voditi samo imperijalističkom miru, tj. učvršćivanju, proširivanju i jačanju ugnjetavanja slabih nacija i zemalja od strane finansijskog kapitala, koji je naročito džinovski izrastao ne samo pred sadašnji rat nego i u toku njega. Objektivna sadržina politike koju su vodile buržoazija i vlada *obeju* grupa velikih sila i pre rata i za sve vreme njega vodi jačanju ekonomskog ugnjetavanja, nacionalnog porobljavanja, političke reakcije. Zato mir kojim će se završiti ovaj rat, ma kakav bio njegov ishod, ne može a da se ne sastoji u fiksiranju toga pogoršanja ekonomskog i političkog položaja masa, ako se čuva buržoasko društveno uređenje.

Dopuštati mogućnost demokratskog mira koji bi proisticao iz imperijalističkog rata, znači — u teoriji — stavljati vulgarnu frazu na mesto istorijskog izučavanja one politike koja se vodila pred sadašnji rat i koja se vodi za vreme njega; znači u praksi obmanjivati narodne mase, zamračujući njihovu političku svest, prikrivajući i ulepšavajući stvarnu politiku vladajućih klasa, koja sprema

*) *Internationale Sozialistische Kommission* — Internacionalna socijalistička komisija. *Red.*

budući mir, krijući od masa ono što je glavno, naime: nemogućnost demokratskog mira bez niza revolucija.

3. — Socijalisti se ne odriču borbe za reforme. Oni treba da glasaju, npr., i sada u parlamentima za svako, makar i najmanje, poboljšanje u položaju masa za povećanje pomoći stanovnicima opustošenih oblasti, za slabljenje nacionalnog ugnjetavanja isl. Ali je obična buržoaska podvala propagiranje reformi za rešenje pitanja koja su istorija i stvarna politička situacija postavile na revolucionarni način. Upravo su takva pitanja koja je današnji rat stavio na dnevni red. To su osnovna pitanja imperijalizma, tj. samog opstanka kapitalističkog društva, pitanje o odlaganju kraha kapitalizma pomoću nove podele sveta, u skladu sa novim odnosima snaga među „velikim" državama, koje su se u toku poslednjih decenija razvijale ne samo s kolosalnom brzinom nego — što je naročito važno — i izvanredno neravnomerno. Stvarna politička delatnost, koja menja odnos društvenih snaga a ne obmanjuje samo mase rečima, moguća je sada samo u jednom od dva oblika: ili pomagati „svojoj" nacionalnoj buržoaziji da pljačka tuđe zemlje (i da tu pomoć naziva „odbranom otadžbine" ili spasavanje zemlje") ili pomagati socijalističkoj revoluciji proletarijata, podržavajući i razvijajući vrenje u masama koje počinje u svim zaraćenim zemljama, doprinoseći započetim štrajkovima i demonstracijama itd., proširujući i zaoštravajući te, zasada još slabe, manifestacije masovne borbe u opšti juriš proletarijata za obaranje buržoazije.

Isto onako kao što svi socijalšovinisti obmanjuju sada narod, zataškavajući pitanje stvarne, tj. imperijalističke, politike kapitalista, nastavljene u sadašnjem ratu, licemernim fazama o „nečasnom" napadu i o „časnoj" odbrani ove ili one grupe kapitalističkih grabljivica, — isto tako služe isključivo obmanjivanju naroda, fraze o „demokratskom miru", kao da bi budući mir, koji već sada pripremaju kapitalisti i diplomati, mogao „prosto" odstraniti „nečasni" napad i usporavati „časne" odnose, a ne bi bio nastavak, razvijanja i utvrđivanja iste, imperijalističke, politike, tj. politike finansijske pljačke, kolonijalnih razbojništava, nacionalnog ugnjetavanja, političke reakcije, svestranog pojačavanja kapitalističke eksploatacije. Kapitalistima i njihovim diplomatima baš su sada i potrebne takve „socijalističke" sluge buržoazije koje bi zaglušivale, varale i uspavljivale narod frazama o „demokratskom miru", prikrivale tim frazama njemu stvarnu politiku, otežavale otvaranje očiju masama da bi videle njenu suštinu, odvlačile mase od revolucionarne borbe.

4. — Baš je takva buržoaska prevara i licemerje program „demokratskog" mira, čijim su sastavljanjem sada zauzeti najistaknutiji predstavnici II internacionale. Na primer, Huismans na kongresu u Arhemu[91]) i Kaucki u „Neue Zeit",*) kao jedni od najautoritativnijih oficijalnih i „teoretskih" predstavnika te Internacionale, formulisali su taj program: odricanje od revolucionarne

*) „Novo vreme". *Red.*

borbe dok imperijalističke vlade ne sklope mir, a zasada verbalno negiranje aneksija i kontribucija, samoopredeljenje nacija, demokratizacija spoljne politike, arbitražni sudovi za rešavanje međunarodnih sukoba među državama, razoružanje, sjedinjene države Evrope itd. itd. S naročitom očiglednošću otkrio je Kaucki stvarno političko značenje tog „programa mira" kada je kao dokaz o „jednodušnosti Internacionale" u tom pitanju naveo činjenicu da su konferencije londonska (februara 1915) i bečka (aprila 1915) jednodušno priznale glavnu tačku toga programa, naime: „samostalnost nacija". Kaucki je na taj način pred celim svetom otvoreno sankcionisao očigledno obmanjivanje naroda od strane socijalšovinista, koji spajaju verbalno, licemerno, koje ni na šta ne obavezuje i ničemu ne vodi, priznavanje „samostalnosti" nacija ili samoopredeljenja nacija sa podržavanjem „svojih" vlada u imperijalističkom ratu, iako se taj rat sa *obe* strane vodi sa sistematskim gaženjem „samostalnosti" slabih nacija i *radi* učvršćivanja i proširivanja njihovog ugnjetavanja.

Objektivno značenje „programa mira", koji ima najveću prođu, sastoji se u učvršćivanju potčinjavanja radničke klase buržoaziji pomoću „izmirenja" radnika, koji počinju razvijati revolucionarnu borbu, sa njihovim šovinističkim vođama, pomoću zataškavanja dubine krize u socijalizmu radi vraćanja onom stanju u kome su se socijalističke partije nalazile pre rata i koje je upravo izazvalo prelazak većine vođa na stranu buržoazije. Opasnost te „kauckijanske" politike utoliko je jača za proletarijat što se prikriva lepim frazama i što se ne vodi samo u Nemačkoj nego u svim zemljama. Na primer, u Engleskoj tu politiku vodi većina vođa; u Francuskoj Longe, Presman i drugi; u Rusiji Akselrod, Martov, Čheidze i ostali; Čheidze prikriva šovinističku ideju o „odbrani zemlje" u sadašnjem ratu izrazom „spasenje zemlje" i, s jedne strane, na rečima odobrava Cimervald, s druge strane, u zvaničnoj izjavi frakcije hvali famozni Huismansov govor u Arnhemu i na delu se ne suprotstavlja ni sa dumske tribine ni u štampi učešću radnika u vojnoindustrijskim komitetima i dalje ostaje saradnik novinara koji zastupaju takvo učešće. U Italiji sličnu politiku vodi Treves: vidi pretnju centralnog organa italijanske socijalističke partije *„Avanti!"* od 5. marta 1916. da će raskrinkati Trevesa i druge „reformiste-posibiliste", da će raskrinkati one „koji su stavili u pokret sva sredstva da bi sprečili akciju uprave partije i Odina Morgarija usmerene na Cimerveldski savez i na stvaranje nove Internacionale," itd. itd.

5. — Glavno između „pitanja o miru" jeste sada pitanje aneksija. I baš se na tom pitanju najjasnije vidi kako sada dominantno socijalističko licemerje tako i zadaci stvarno socijalističke propagande i agitacije.

Neophodno je razjasniti šta je aneksija, zašto i kako socijalisti treba da se bore protiv aneksije. Aneksijom se ne može smatrati ni *svako* prisajedinjenje „tuđe" teritorije, jer socijalisti, uopšte govoreći, sa simpatijama gledaju na uklanjanje granica među naci-

jama i formiranje većih država; — ni svako narušavanje status quo-a, jer bi to bila najveća reakcionarnost i šegačenje sa osnovnim pojmovima istorijske nauke; — ni svako vojničko prisajedinjenje, jer socijalisti ne mogu negirati nasilje i ratove u interesu većine stanovništva. Aneksijom se može smatrati samo prisajedinjenje teritorije *protiv volje* njenog stanovništva; drugim rečima, pojam aneksije nerazdvojno je povezan sa pojmom samoopredeljenja nacija.

Ali na tlu današnjeg rata, baš zato što je on imperijalistički sa strane *obeju* grupa zaraćenih država, morala je izrasti i izrasla je takva pojava da se buržoazija i socijalšovinisti sa pojačanom snagom „bore" protiv aneksije kada ih vrši ili kada ih je izvršila neprijateljska država. Jasno je da je takva „borba protiv aneksije" i takva „jednodušnost" u pitanju aneksija čisto licemerje. Jasno je da su *aneksionisti na delu* i oni francuski socijalisti koji brane rat zbog Elzasa i Lorena, i oni nemački socijalisti koji ne traže slobodu otcepljenja Elzasa i Lorena, nemačke Poljske itd. od Nemačke, i oni ruski socijalisti koji nazivaju „spasenjem zemlje" rat za novo porobljavanje Poljske od strane carizma, zahtevajući prisajedinjenje Poljske Rusiji u ime „mira bez aneksije" itd. itd.

Da borba protiv aneksije ne bi bila licemerje ili prazna fraza, da bi stvarno vaspitavala mase u duhu internacionalizma, potrebno je ovo pitanje tako postaviti kako bi se masama otvarale oči pred prevarom koja danas vlada u pitanju aneksija, a ne da se ta prevara prikriva. Nije dovoljno da socijalista svake zemlje na rečima priznaje ravnopravnost nacija ili da deklamuje, kune se i priziva boga za svedoka da je protiv aneksije. Potrebno je da socijalista svake nacije odmah i bezuslovno traži *slobodu otcepljenja* za kolonije i nacije koje ugnjetava njegova vlastita „otadžbina".

Bez toga će uslova i u Cimervaldskom manifestu priznanje samoopredeljenju nacija ostati, u najboljem slučaju, mrtvo slovo na hartiji.

6. — „Mirovni program" socijalista, isto kao i njihov program „borbe za okončanje rata", mora polaziti od raskrinkavanja one laži o „demokratskom miru", miroljubivim namerama zaraćenih i sl. s kojom se danas obraćaju narodu demagozi — ministri, buržuji — pacifisti, socijalšovinisti i kauckijanci svih zemalja. Svaki „mirovni program" jeste obmanjivanje naroda i licemerje ako se ne bazira u prvom redu na tome da se masama objasni nužnost revolucije, ako se ne bazira na podršci, pomoći, razvijanju revolucionarne borbe masa, koja svuda počinje (vrenje, protesti, bratimljenje u rovovima, štrajkovi, demonstracije, pisma rođacima sa fronta — npr., u Francuskoj — da ne upisuju ratni zajam itd. i sl.)

Podrška, proširivanje i produbljivanje svakog narodnog pokreta za okončanje rata jeste dužnost socijalista. Ali u stvarnosti tu dužnost izvršavaju samo oni socijalisti koji, kao Lipkneht, sa parlamentarne tribine pozivaju vojnike da polože oružje i propagiraju revoluciju i pretvaranje imperijalističkog rata u građanski rat za socijalizam.

Kao pozitivna parola koja uvlači mase u revolucionarnu borbu i objašnjava neophodnost revolucionarnih mera za mogućnost „demokratskog" mira treba da bude istaknuta parola o odbijanju plaćanja državnih dugova.

Nije dovoljno to što Cimervaldski manifest aludira na revoluciju, govoreći da radnici treba da podnose žrtve radi svoje a ne tuđe stvari. Treba masama jasno i određeno pokazati njihov put. Treba da mase znaju kuda i zašto idu. Da masovne revolucionarne akcije za vreme rata, pod uslovima njihovog uspešnog razvitka, mogu dovesti samo do pretvaranja imperijalističkog rata u građanski rat za socijalizam — to je očigledno i to je štetno kriti od masa. Naprotiv, taj cilj treba jasno pokazati, ma koliko izgledalo teško njegovo ostvarenje kad se nalazimo tek na početku puta. Nije dovoljno reći, kao što je rečeno u Cimervaldskom manifestu, da „kapitalisti lažu kad govore o odbrani otadžbine" u sadašnjem ratu, i da radnici u revolucionarnoj borbi ne treba da vode računa o ratnom stanju svoje zemlje; treba reći jasno ono što je ovde izraženo u aluziji, naime da ne samo kapitalisti nego i socijalšovinisti i kauckijanci lažu kada dopuštaju primenu pojma odbrane otadžbine u sadašnjem, imperijalističkom ratu; — da su revolucionarne akcije za vreme rata nemoguće bez pretnje porazom „svojoj" vladi i da svaki poraz vlade u reakcionarnom ratu olakšava revoluciju, koja jedino može doneti trajan i demokratski mir. Treba najzad reći masama da se bez ilegalnih organizacija koje bi one same stvorile i bez štampe slobodne od vojne cenzure, tj. bez ilegalne štampe, ne može zamisliti ozbiljna podrška započetoj revolucionarnoj borbi, njen razvitak, kritika pojedinih njenih koraka, ispravljanje njenih grešaka, njeno sistematsko proširivanje i zaoštravanje.

Napisano u februaru — martu 1916. Štampano 22. aprila 1916. u *Bulletin. Internationale Sozialistische Kommission zu Bern*, br. 4. Na ruskom jeziku štampano 10. juna 1916. u listu *Социал-Демократ*, br. 54—55.

Сочинения В. И. Ленина, 4 изд., т. 22, стр. 157—165.

IZ RADA:

„O KARIKATURI MARKSIZMA I O ‚IMPERIJALISTIČKOM EKONOMIZMU'"

1. MARKSISTIČKI STAV PREMA RATOVIMA I „ODBRANI OTADŽBINE"

P. Kijevski je sam uveren i hoće da uveri čitaoce da se on „ne slaže" *samo* sa samoopredeljenjem nacija, sa § 9 našeg partijskog programa. On vrlo ljutito pokušava da odbaci optužbu da iz osnova odstupa od marksizma *uopšte* u pitanju demokratije, da je „izdajnik" (zajedljive navodnice P. Kijevskog) marksizma u čemu bilo osnovnom. Ali u tome i jeste suština što se, čim je naš autor počeo da rezonuje o svom tobožnjem delimičnom i pojedinačnom neslaganju, čim je počeo navoditi argumente, mišljenja itd., — što se odmah pokazalo da se on na čistoj liniji udaljava od marksizma. Uzmite § b (deo 2) u članku P. Kijevskog. „Ovaj zahtev" (tj. samoopredeljenje nacija) „vodi pravo (!!) socijalpatriotizmu", — izjavljuje naš autor i dodaje da „izdajnička" parola o „odbrani otadžbine" jeste zaključak koji se „s najpotpunijom (!) logičnom (!) zakonitošću izvodi iz prava nacija na samoopredeljenje"... Samoopredeljenje, po njegovom mišljenju, jeste „sankcionisanje izdaje francuskih i belgijskih socijalpatriota, koji brane tu nezavisnost" (nacionalno — državnu nezavisnost Francuske i Belgije)" s oružjem u rukama — oni *čine* ono što pristalice „samoopredeljenja" samo govore"... „Odbrana otadžbine spada u arsenal naših najvećih neprijatelja"... „Mi apsolutno ne shvatamo kako je moguće biti *istovremeno* protiv odbrane otadžbine i za samoopredeljenje, protiv otadžbine i za nju."

Tako piše P. Kijevski. On očigledno nije shvatio naše rezolucije protiv parole o odbrani otadžbine u sadašnjem ratu. Moramo uzeti ono što je napisano u tim rezolucijama crno na belo i još jedanput objasniti smisao jasnih ruskih reči.

Rezolucija naše partije koja je donesena na Bernskoj konferenciji u martu 1915. godine i koja nosi naslov „O paroli o odbrani otadžbine" počinje rečima: „*Stvarna suština sadašnjeg rata sastoji se*" u tome i tome.

Reč je o *sadašnjem* ratu. Jasnije od toga ne može se govoriti ruski. Reči „stvarna suština" pokazuju da treba razlikovati prividno

od stvarnog, spoljašnost od suštine, fraze od dela. Fraze o odbrani otadžbine u sadašnjem ratu lažno prikazuju rat 1914 — 1916. godine, rat radi podele kolonija, radi pljačke tuđih zemalja itd. kao nacionalni rat. Da nam ne bi ostavila ni najmanju mogućnost da iskrivimo svoja shvatanja, rezolucija dodaje poseban stav „o *stvarno* nacionalnim ratovima", koji su se vodili *„naročito* (obratite pažnju: naročito ne znači isključivo!) u doba od 1789. do 1871. godine."

Rezolucija objašnjava da se „u osnovi" tih „stvarno" nacionalnih ratova „nalazio dugotrajni proces masovnih nacionalnih pokreta, borbe protiv apsolutizma i feudalizma, svrgavanja nacionalnog ugnjetavanja"...*)

Čini nam se da je stvar jasna. U sadašnjem imperijalističkom ratu, koji je izazvan svim uslovima imperijalističke epohe, tj. koji se nije pojavio slučajno, kao izuzetak, kao odstupanje od opšteg i tipičnog, fraze o odbrani otadžbine su obmanjivanje naroda, jer ovo *nije* nacionalni rat. U *stvarno* nacionalnom ratu reči „odbrana otadžbine" *nipošto nisu* obmana i *mi nipošto nismo protiv njega.* Takvi (stvarno nacionalni) ratovi vođeni su „naročito" u periodu od 1784. do 1871. godine, i rezolucija, nijednom rečju ne poričući njihovu mogućnost ni sada, objašnjava kako treba razlikovati stvarno nacionalni rat od imperijalističkog, koji se prikriva lažno nacionalnim parolama. Upravo radi toga da bi se napravila razlika treba razmotriti da li se „u osnovi" nalazi „dugotrajni proces masovnih nacionalnih pokreta", „svrgavanja nacionalnog ugnjetavanja". U rezoluciji „pacifizmu" kaže se otvoreno: „socijaldemokrati ne mogu negirati pozitivno značenje revolucionarnih ratova, tj. ne imperijalističkih ratova već takvih koji su se vodili, na primer" (obratite pažnju na ovo: „na primer"), „od 1789. do 1871. g. radi svrgavanja nacionalnog ugnjetavanja"**)... Da li bi rezolucija naše partije mogla govoriti 1915. godine o nacionalnim ratovima čiji su se primeri dešavali u doba između 1789. i 1871. godine i isticati da mi ne poričemo pozitivni značaj takvih ratova ako takve ratove ne bismo i sad smatrali mogućim? Jasno je da ne bi mogla.

Komentar uz rezoluciju naše partije, tj. njihovo popularno objašnjenje, predstavlja brošura Lenjina i Zinovjeva „Socijalizam i rat". U toj brošuri na strani 5 napisano je crno na belo da su „socijalisti priznavali i priznaju i sada zakonitost, progresivnost, pravednost odbrane otadžbine ili odbrambenog rata" *samo* u smislu „obaranja tuđinskog jarma". Navodi se primer: Persija protiv Rusije *„i sl."* i kaže se: „to bi bili pravedni, odbrambeni ratovi, nezavisno od toga ko je prvi napao, i svaki bi socijalista simpatisao pobedu ugnjetavanih, zavisnih, nepunopravnih država protiv ugnjetačkih, robovlasničkih, pljačkaških „velikih" država".***)

---

*) Vidi str. 124 ove knjige. — Prim. red.

**) Vidi str. 126 ove knjige. — Prim. red.

***) Vidi str. 157 ove knjige. — Prim. red.

Brošura je izašla 1915. godine, a izdata je na nemačkom i francuskom. P. Kijevski je odlično poznaje. Nijedanput ni P. Kijevski niti ma ko drugi nije izrazio svoje neslaganje sa nama niti sa rezolucijom o paroli o odbrani otadžbine, niti sa rezolucijom o pacifizmu, niti sa tumačenjem tih rezolucija u brošuri, nijedanput! Postavlja se pitanje da li mi klevetamo P. Kijevskog kad kažemo da on savršeno nije razumeo marksizam ako ovaj pisac, koji od marta 1915. nije imao prigovora protiv pogleda naše partije na rat, sada, u avgustu 1916, u članku o samoopredeljenju, tj. u članku o jednom posebnom pitanju pokazuje upadljivo nerazumevanje *opšteg* pitanja?

P. Kijevski naziva parolu o odbrani otadžbine „izdajničkom". Mi ga možemo mirno uveriti da je *svaka* parola „izdajnička" i da će uvek biti takva *za one* koji budu mehanički ponavljali, ne shvatajući njeno značenje, ne udubljujući se u stvar, ograničavajući se na pamćenje reči bez analiza njihovog smisla.

Šta je to „odbrana otadžbine" uopšte govoreći? Je li to neki naučni pojam iz oblasti ekonomike ili politike i sl.? Ne. To je prosto najrasprostranjeniji, najuobičajeniji, ponekad prosto malograđanski izraz, koji označava *opravdanje rata.* Ništa više, ama baš ništa. „Izdajničko" tu može biti samo to što su malograđani sposobni da opravdaju *svaki* rat, govoreći „mi branimo otadžbinu", dok marksizam, koji se ne spušta do malograđanštine, traži istorijsku analizu svakog pojedinog rata, da bi se shvatilo može li se *ovaj* rat smatrati progresivnim, da li on služi interesima demokratije ili proletarijata, da li je *u tom smislu* zakonit, pravedan i sl.

Parola o odbrani otadžbine skoro je uvek malograđanski nesvesno opravdanje rata ako se uzme istorijski proanalizirati značenje i smisao svakog posebnog rata.

Marksizam daje takvu analizu i kaže: *ako* se „stvarna suština" rata sastoji, *na primer,* u obaranju tuđinskog jarma (što je *naročito* tipično za Evropu u doba između 1789. i 1871. godine), onda je rat progresivan sa strane ugnjetene države ili nacije. *Ako* je „stvarna suština" rata nova podela kolonija, podela plena, pljačkanje tuđih zemalja (takav je rat 1914—1916), onda je fraza o odbrani otadžbine „čisto obmanjivanje naroda".

Kako da se nađe „stvarna suština" rata, kako da se ona odredi? Rat je nastavak politike. Treba izučiti politiku pred rat, politiku koja vodi i koja je dovela do rata. Ako je politika bila imperijalistička, tj. ako je branila interese finansijskog kapitala, ako je pljačkala i ugnjetavala kolonije i tuđe zemlje, onda i rat koji proističe iz te politike jeste imperijalistički rat. Ako je politika bila nacionalnooslobodilačka, tj. ako je izražavala masovni pokret protiv nacionalnog ugnjetavanja, onda rat koji proističe iz te politike jeste nacionalnooslobodilački rat.

Malograđanin ne razume da je rat „nastavak politike", i zato se ograničava na reči da „neprijatelj napada", da je „neprijatelj upao u moju zemlju", ne shvatajući *zbog čega* se vodi rat, koje ga

klase vode, *radi* kakvog političkog cilja. P. Kijevski se spušta potpuno na nivo takvog malograđanina kad kaže da su, eto, Nemci zauzeli Belgiju, dakle, sa gledišta samoopredeljenja „belgijski socijalpatrioti su u pravu", ili: Nemci su zauzeli jedan deo Francuske, dakle, „Ged može biti zadovoljan", jer „stvar je došla do teritorije koju naseljava dotična nacija" (a ne tuđa).

Za malograđanina je važno *gde* se nalazi vojska, ko *sada* pobeđuje. Za marksistu je važno *zbog čega* se vodi *sadašnji* rat, za vreme koga može biti pobedilac sad jedna sad druga vojska.

Zbog čega se vodi sadašnji rat? To je istaknuto u našoj rezoluciji (koja se zasniva na politici zaraćenih sila koju su one vodile decenijama pre rata). Engleska, Francuska i Rusija ratuju da bi sačuvale otete kolonije i da bi pljačkale Tursku itd., a Nemačka da bi otela za sebe kolonije i da bi sama opljačkala Tursku itd. Pretpostavimo da će Nemci zauzeti Pariz i Petrograd. Da li će se usled toga izmeniti karakter sadašnjeg rada? Ni najmanje. Cilj Nemaca i — to je još važnije: ostvarljiva politika posle pobede Nemaca — biće onda oduzimanje kolonija, dominacija u Turskoj, oduzimanje nacionalno tuđih oblasti, npr. Poljske i sl., ali nipošto uspostavljanje tuđinskog jarma nad Francuzima ili Rusima. Stvarna suština sadašnjeg rata nije nacionalna već imperijalistička. Drugim rečima, rat se ne vodi zbog toga što jedna strana svrgava nacionalni jaram, a druga ga brani. Rat se vodi između dve grupe ugnjetača, između dva razbojnika oko toga kako da podele plen, ko će pljačkati Tursku i kolonije.

Ukratko: rat *između* imperijalističkih (tj. onih koje ugnjetavaju čitav niz tuđih naroda, koje ih zapliću u mreže zavisnosti od finansijskog kapitala itd.) velikih sila ili *u savezu* sa njima jeste imperijalistički rat. Takav je rat 1914—1916. godine. „Odbrana otadžbine" jeste obmana u *ovom* ratu, jeste njegovo opravdanje.

Rat koji *protiv* imperijalističkih, tj. ugnjetačkih država, vode ugnjeteni (npr. kolonijalni narodi) jeste stvarno nacionalni rat. On je moguć i sada. „Odbrana otadžbine" od strane nacionalno ugnjetene zemlje protiv zemlje koja je nacionalno ugnjetava nije obmana, i socijalisti *nipošto nisu protiv* „odbrane otadžine" u *takvom* ratu.

Samoopredeljenje naroda isto je što i borba za potpuno nacionalno oslobođenje, za punu nezavisnost, protiv aneksije, i *takve* borbe — u svakom njenom obliku, sve do ustanka ili rata — socijalisti se ne mogu odreći ako nisu prestali da budu socijalisti.

P. Kijevski misli da se bori protiv Plehanova. Plehanov je, veli, ukazao na vezu između samoopredeljenja nacija i odbrane otadžbine! P. Kijevski je *poverovao* Plehanovu da je ta veza *stvarno onakva* kako je Plehanov pokazuje. Poverovavši Plehanovu, P. Kijevski se uplašio i zaključio je da treba odricati samoopredeljenje da bi se spasao od Plehanovljevih zaključaka... Veliko je poverenje u Plehanova, strah je takođe veliki, ali od *razmišljanja* u čemu je Plehanovljeva greška nema ni traga!

Da bi ovaj rat prikazali kao nacionalni, socijalšovinisti se pozivaju na samoopredeljenje nacija. Pravilna borba protiv njih samo je jedna: treba pokazati da se ova borba ne vodi za oslobođenje nacija, već za to koji će od velikih grabljivaca ugnjetavati *više* nacija. Doći do negiranja rata koje se *stvarno* vodi radi oslobođenja nacija znači dati najgoru karikaturu na marksizam. Plehanov i francuski socijalšovinisti pozivaju se na republiku u Francuskoj da bi opravdali njenu „odbranu" protiv monarhije u Nemačkoj. Ako bismo rezonovali onako kao što rezonuje P. Kijevski, onda bismo morali biti protiv republike ili protiv rata koji se *stvarno* vodi radi odbrane republike! Nemački socijalšovinisti se pozivaju na opšte izborno pravo i na obavezno obučavanje pismenosti u Nemačkoj da bi opravdali „odbranu" Nemačke protiv carizma. Ako bismo rezonovali onako kao što rezonuje P. Kijevski, onda bismo morali biti ili protiv opšteg izbornog prava i obaveznog obučavanja pismenosti za sve ili protiv rata koji se *stvarno* vodi radi čuvanja političke slobode od pokušaja da bude oduzeta!

K. Kaucki je pre rata 1914—1916. godine bio marksista i čitav niz izvanredno važnih dela i izjava njegovih zauvek će ostati obrazac marksizma. 26. avgusta 1910. godine Kaucki je pisao u *Neue Zeit* povodom ratne opasnosti koja se približavala:

„U slučaju rata između Nemačke i Engleske neće biti u pitanju demokratija već svetska dominacija, tj. eksploatacija sveta. To nije takvo pitanje gde socijaldemokrati treba da stoje na strani eksploatatora svoje nacije" (*Neue Zeit*, 28 Jahrg., Bd. 2, S. 776).

To je izvrsna marksistička formulacija, koja se potpuno podudara s našim formulacijama, koja potpuno raskrinkava *današnjeg* Kauckog, koji je napustio marksizam i brani socijalšovinizam, i ona potpuno određeno objašnjava principe marksističkog stava prema ratovima (mi ćemo se u štampi još vratiti na ovu formulaciju). Ratovi su nastavak politike; zato, ako se već vodi borba za demokratiju, *moguć* je i rat zbog demokratije; samoopredeljenje nacija je samo jedan od demokratskih zahteva, koji se principijelno ni po čemu ne razlikuju od drugih. „Svetska dominacija" je, kratko rečeno, sadržina imperijalističke politike, čiji je nastavak imperijalistički rat. Negiranje „odbrane otadžbine", tj. učešća u demokratskom ratu, jeste besmislica, koja nema ničeg zajedničkog s marksizmom. Ulepšavati imperijalistički rat, primenjujući na njega pojam „odbrane otadžbine", tj. prikazujući ga kao demokratski rat, znači obmanjivati radnike, prelaziti na stranu reakcionarne buržoazije.

2. „NAŠE SHVATANJE NOVE EPOHE"

P. Kijevski, kome pripada izraz, stavljen pod navodnice, stalno govori o „novoj eposi". Na žalost, i ovde je njegovo rezonovanje pogrešno.

Rezolucije naše partije govore o današnjem ratu, izazvanom opštim uslovima imperijalističke epohe. Odnos između „epohe" i

„sadašnjeg rata" mi smo postavili marksistički pravilno: ko hoće da bude marksista, treba da svaki pojedini rat ocenjuje konkretno. Da bi se shvatilo zašto je između velikih sila, od kojih su mnoge u periodu između 1789 i 1871. godine stajale na čelu borbe za demokratiju, mogao i morao nastati imperijalistički rat, tj. po svom političkom značenju najreakcionarniji i najantidemokratskiji rat, da bi se to shvatilo, treba shvatiti opšte uslove imperijalističke epohe, tj. pretvaranja kapitalizma razvijenih zemalja u imperijalizam.

P. Kijevski je taj međusobni odnos između „epohe" i „sadašnjeg rata" potpuno izopačio. Kod njega izlazi da govoriti *konkretno* znači govoriti o „eposi"! To je baš netačno.

Epoha između 1789. i 1871. godine jeste naročita epoha za Evropu. To je neosporno. Ne može se shvatiti nijedan nacionalno-oslobodilački rat, a nacionalnooslobodilački ratovi su naročito tipični za to vreme, ako se ne shvate opšti uslovi te epohe. Znači li to da su *svi* ratovi te epohe bili nacionalnooslobodilački? Razume se, ne. Reći to značilo bi doći do apsurda i na mesto konkretnog izučavanja svakog posebnog rata staviti smešan šablon. U doba između 1789. i 1871. godine bilo je i kolonijalnih ratova i ratova među reakcionarnim imperijama koje su ugnjetavale čitav niz tuđih nacija.

Postavlja se pitanje: da li iz toga što je progresivni evropski (i američki) kapitalizam stupio u novu epohu imperijalizma proističe da su sada mogući samo imperijalistički ratovi? To bi bilo besmisleno tvrđenje, nesposobnost da se razlikuje određena konkretna pojava od celog zbira raznolikih mogućih pojava epohe. Epoha se zato i naziva epohom što obuhvata zbir raznolikih pojava i ratova, kako tipičnih tako i netipičnih, kako velikih tako i malih, kako svojstvenih naprednim tako i svojstvenih zaostalim zemljama. Braniti se od takvih konkretnih pitanja pomoću opštih fraza o „eposi", kao što čini P. Kijevski, znači zloupotrebljavati pojam „epoha". Da ne bismo ostali na golim rečima, navešćemo jedan od mnogih primera. Ali treba prvo pomenuti da je *jedna* grupa levičara, naime nemačka grupa „Internacionala", u svojim tezama, objavljenim u br. 3. Biltena bernske Izvršne komisije (29. februara 1916. godine), iznela u § 5. očigledno nepravilno tvrđenje: „U eri ovog razuzdanog imperijalizma *ne može biti više nikakvih* nacionalnih ratova". Mi smo proanalizirali to tvrđenje u „Socijaldemokratskom zborniku"[92]). Ovde ćemo istaći samo to da dosad, iako je svima koji se interesuju internacionalnim pokretom ta teoretska postavka odavno poznata (mi smo se protiv nje borili na proširenom sastanku bernske Izvršne komisije u proleće 1916), *nijedna grupa* tu postavku nije ponovila, nije prihvatila. Ni P. Kijevski u avgustu 1916. godine, kada je pisao svoj članak, nije rekao ni reči u duhu toga ili sličnog tvrđenja.

Evo zašto to treba istaći: kad bi takvo ili slično teoretsko tvrđenje bilo izrečeno, onda bi bilo moguće govoriti o teoretskom razilaženju. Ako se nikakvo slično tvrđenje *ne* iznosi, onda smo mi prinuđeni da kažemo: pred nama nije drukčije shvatanje „epohe", nije teo-

retsko razilaženje, već samo iz zaleta bačena fraza, samo zloupotreba reči „epoha".

Primer: „Zar ono (samoopredeljenje) ne liči" — piše P. Kijevski u samom početku svoga članka, — na pravo da se dobije besplatno 10.000 desetina*) zemlje na Marsu? Na to se pitanje ne može odgovoriti drukčije nego potpuno konkretno, uzimajući u obzir našu sadašnju epohu; jer jedna je stvar pravo nacija na samoopredeljenje u eposi formiranja nacionalnih država kao najboljih oblika razvijanja proizvodnih snaga na njihovom tadašnjem nivou, a druga je stvar to pravo kada su se ti oblici, oblici nacionalne države, pretvorili u okove njihovog razvitka. Između epohe afirmacije kapitalizma i nacionalne države i epohe propasti nacionalne države i predvečerja propasti samog kapitalizma — postoji ogromno rastojanje. Govoriti „uopšte", van vremena i prostora, — nije stvar jednog marksiste".

To je rezonovanje obrazac karikirane upotrebe pojma „imperijalistička epoha". Baš zato što je taj pojam nov i važan, treba se boriti protiv karikature! O čemu je reč kada kažu da su se oblici nacionalne države pretvorili u okove itd.? Pre svega o naprednim kapitalističkim zemljama — Nemačkoj, Francuskoj, Engleskoj, čije je učešće u sadašnjem ratu u prvom redu učinilo taj rat imperijalističkim. U *tim* zemljama, koje su dosad vodile čovečanstvo napred, naročito u doba između 1789. i 1871. godine, završio se proces formiranja nacionalne države, u *tim* zemljama nacionalni pokret je nepovratna prošlost, čije bi vaskrsavanje bilo besmislena reakcionarna utopija. Nacionalni pokret Francuza, Engleza, Nemaca odavno je završen; na dnevnom redu istorije *ovde* se nalazi nešto drugo: nacije koje su se oslobađale pretvorile su se u ugnjetačke nacije, u nacije imperijalističke pljačke, koje doživljavaju „predvečerje propasti kapitalizma".

A druge nacije?

P. Kijevski ponavlja, kao naučeno pravilo, da marksisti moraju misliti „konkretno", ali ga ne *primenjuje*. A mi smo u svojim tezama namerno dali obrazac konkretnog odgovora, i P. Kijevski nije hteo da nam pokaže našu grešku, ako je tu video grešku.

U našim tezama (§ 6) kaže se da treba razlikovati, ako hoćemo da budemo konkretni, najmanje *tri* razna tipa zemalja u pitanju samoopredeljenja. (Jasno je da ne bi bilo moguće govoriti o svakoj pojedinačnoj zemlji u opštim tezama). Prvi tip — to su napredne zemlje zapadne Evrope (i Amerike), gde je nacionalni pokret *prošlost*. Drugi je tip istok Evrope, gde je on *sadašnjost*. Treći su tip kolonije i polukolonije, gde je on u znatnoj meri *budućnost*.[93])

Je li to tačno ili ne? P. Kijevski je *ovamo* morao usmeriti svoju kritiku. Ali on čak i ne primećuje *u čemu* se sastoje teoretska pitanja! Ona ne vidi da, dokle god ne opovrgne pomenutu postavku (u § 6) naših teza — a nju nije moguće opovrgnuti, jer je ona tačna

*) Stara ruska mera za površinu = 1,092 ha. — Prim. red.

— njegova rezonovanja o „eposi" izgledaju kao kad čovek „zamahuje" mačem ali ne zadaje udarac.

„Nasuprot mišljenju V. Iljina"[94]) piše on na kraju članka — mi smatramo da za većinu (!) zapadnih (!) zemalja nacionalno pitanje nije rešeno"...

Dakle, mora da nacionalni pokret kod Francuza, Španaca, Engleza, Holanđana, Nemaca, Talijana nije završen u XVII, XVIII, XIX veku i ranije? U početku članka pojam „epohe imperijalizma" tako je iskrivljen kao da je nacionalni pokret završen uopšte, a ne samo u naprednim zapadnim zemljama. Na kraju istog članka nacionalno pitanje se proglašava za „nerešeno" *baš* u zapadnim zemljama! Zar to nije zbrka?

U zapadnim zemljama nacionalni pokret je daleka prošlost. „Otadžbina" u Engleskoj, Francuskoj, Nemačkoj itd. već je otpevala svoju pesmu, odigrala svoju istorijsku ulogu, *tj.* nacionalni pokret ovde ne može dati ništa progresivno, što podiže nove mase ljudi u novi ekonomski i politički život. Ovde se na dnevnom redu istorije ne nalazi prelazak od feudalizma ili od patrijarhalnog divljaštva ka nacionalnom progresu, ka kulturnoj i politički slobodnoj otadžbini, već prelazak od preživele, kapitalistički prezrele „otadžbine" ka socijalizmu.

Na istoku Evrope stvar stoji drukčije. Za Ukrajince i Beloruse, na primer, samo bi čovek koji živi u snovima na Marsu mogao negirati da ovde nacionalni pokret još nije završen, da se buđenje masa radi posedovanja maternjeg jezika i njegove književnosti (a to je neophodan uslov i pratilac potpunog razvitka kapitalizma, potpunog prodiranja razmene do poslednje seljačke porodice) ovde *još* vrši. „Otadžbina" ovde *još* nije otpevala svoju istorijsku pesmu. „Odbrana otadžbine" ovde *još* može biti odbrana demokratije, maternjeg jezika, političke slobode protiv ugnjetačkih nacija, protiv srednjeg veka, dok Englezi, Francuzi, Nemci, Talijani sada lažu kad govore o odbrani otadžbine u ovom ratu, jer oni *ne* brane u stvari maternji jezik, *ne* brane slobodu svoga nacionalnog razvitka, već svoja robovlasnička prava, svoje kolonije, „uticajne sfere" svog finansijskog kapitala u tuđim zemljama itd.

U polukolonijama i kolonijama nacionalni pokret je istorijski još mlađi nego na istoku Evrope.

Na šta se odnose reči o „visoko razvijenim" zemljama i o imperijalističkom ratu; *u čemu* je „posebni" položaj Rusije (naslov § *d* u drugoj glavi kod P. Kijevskog) i ne samo Rusije; *gde* je nacionalnooslobodilački pokret lažna fraza i *gde* je on živa i progresivna stvarnost — ništa od toga P. Kijevski apsolutno nije razumeo.

Napisano u avgustu — oktobru 1916.
Prvi put štampano 1924. u časopisu *Звезда*, br. 1 i 2.
Potpis: *V. Lenjin*

Сочинения В. И. Ленина, 4 изд., т. 23, стр. 17—28.

VOJNI PROGRAM PROLETERSKE REVOLUCIJE[95])

U Holandiji, Skandinaviji, u Švajcarskoj iz redova revolucionarnih socijaldemokrata, koji se bore protiv laži socijalšovinista o „odbrani otadžbine" u današnjem imperijalističkom ratu, čuju se glasovi u prilog zamene stare tačke minimalnog socijaldemokratskog programa: „milicija" ili „naoružanje naroda" novom: „razoružanje". *Jugend Internationale**) otvorila je diskusiju o tom pitanju i objavila u br. 3 redakcijski članak u prilog razoružanja. U najnovijim tezama R. Grima[96]), na žalost, takođe nalazimo ustupak ideji „razoružanja". U časopisima *„Neues Leben*[97]) i *Vorbote*[98]) otvorena je diskusija.

Pogledajmo bliže stav branilaca razoružanja.

I

Osnovni argument sastoji se u tome da je zahtev o razoružanju najjasniji, najodlučniji, najdosledniji izraz borbe protiv svakog militarizma i protiv svakog rata.

Ali se u ovom osnovnom argumentu i sastoji osnovna zabluda pristalica razoružanja. Socijalisti, ako nisu prestali da budu socijalisti, ne mogu biti protiv svakog rata.

Prvo, socijalisti nikad nisu bili i nikada ne mogu biti protivnici revolucionarnih ratova. Buržoazija „velikih" imperijalističkih država postala je skroz-naskroz reakcionarna, i rat koji sada vodi *ta* buržoazija mi smatramo reakcionarnim, robovlasničkim i zločinačkim ratom. Kako onda stoji stvar sa ratom *protiv* te buržoazije? Na primer, sa ratom za oslobođenje od buržoazije ugnjetavanih i zavisnih od nje ili kolonijalnih naroda? U tezama grupe „Internacionala", u paragrafu petom, čitamo: „U eri ovog razuzdanog imperijalizma više ne može biti nikakvih nacionalnih ratova." To je očigledno nepravilno.

Istorija XX veka, toga veka „razuzdanog imperijalizma", puna je kolonijalnih ratova. Ali ono što mi, Evropljani, imperijalistički ugnjetači većine naroda sveta, sa svojstvenim nam gnusnim evropskim šovinizmom, nazivamo „kolonijalnim ratovima", to su čisto

---

*) „Omladinska internacionala". *Red.*

nacionalni ratovi ili nacionalni ustanci tih ugnjetenih naroda. Jedno od najnovijih svojstava imperijalizma sastoji se baš u tome što on ubrzava razvitak kapitalizma u najzaostalijim zemljama i time proširuje i zaoštrava borbu protiv nacionalnog ugnjetavanja. To je činjenica. I otuda neizbežno sledi da imperijalizam mora često izazivati nacionalne ratove. *Junijus,* koji u svojoj brošuri brani pomenute „teze", kaže da u imperijalističkoj eposi svaki nacionalni rat protiv jedne od imperijalističkih velikih sila dovodi do mešanja druge, konkurentske i takođe imperijalističke velike sile i, na taj način, svaki nacionalni rat pretvara se u imperijalistički. Ali i taj argument je nepravilan. To *može* biti, ali to ne biva uvek tako. Mnogi kolonijalni ratovi u razdoblju između 1900. i 1914. godine nisu pošli tim putem. I bilo bi prosto smešno ako bismo izjavili da, na primer, posle sadašnjeg rata, ako se on završi krajnjim iscrpljivanjem zaraćenih strana, „ne može" biti „nikakvih" nacionalnih, progresivnih, revolucionarnih ratova od strane, recimo, Kine u savezu s Indijom, Persijom, Sijamom itd. protiv velikih sila.

Poricanje svake mogućnosti nacionalnih ratova u imperijalizmu teoretski je nepravilno, istorijski očigledno pogrešno, a praktično je ravno evropskom šovinizmu: mi, pripadnici nacija koje ugnjetavaju stotine miliona ljudi u Evropi, Africi, Aziji itd., treba da izjavimo ugnjetenim narodima da je njihov rat protiv „naših" nacija „nemoguć"!

Drugo. Građanski ratovi takođe su ratovi. Ko priznaje borbu klasa, ne može a da ne priznaje građanske ratove, koji u svakom klasnom društvu predstavljaju prirodni, pod izvesnim okolnostima neizbežni nastavak, razvijanje i zaoštravanje klasne borbe. Sve velike revolucije to potvrđuju. Poricati građanske ratove ili ih zaboravljati značilo bi pasti u krajnji oportunizam i odreći se socijalističke revolucije.

Treće, socijalizam koji je pobedio u jednoj zemlji nipošto ne isključuje odjedanput sve ratove uopšte. Naprotiv, on ih pretpostavlja. Razvitak kapitalizma vrši se u raznim zemljama u najvišem stepenu neravnomerno. Pri robnoj proizvodnji drukčije ne može ni biti. Otuda neosporni zaključak: socijalizam ne može pobediti istovremeno *u svim* zemljama. On će prethodno pobediti u jednoj ili nekoliko zemalja, a ostale će neko vreme ostati kao buržoaske ili predburžoaske. To mora izazvati ne samo trvenja nego i otvorenu težnju buržoazije drugih zemalja da razbiju pobedonosni proletarijat socijalističke države. U takvim slučajevima rat sa naše strane bio bi zakonit i pravedan. To bi bio rat za socijalizam, za oslobođenje drugih naroda od buržoazije. Engels je bio potpuno u pravu kad je u svom pismu Kauckom od 12. septembra 1882. godine[99]) otvoreno priznavao mogućnost „odbrambenih ratova" socijalizma *koji je već pobedio.* On je imao u vidu baš odbranu proletarijata koji je pobedio od buržoazije drugih zemalja.

Tek pošto oborimo, konačno pobedimo i eksproprišemo buržoaziju u celom svetu, a ne samo u jednoj zemlji, ratovi će postati

nemogući. I s naučnog gledišta je potpuno nepravilno i potpuno nerevolucionarno ako budemo zaobilazili ili zataškavali ono što je najvažnije: ugušivanje otpora buržoazije, koje je najteže i koje najviše zahteva borbu prilikom *prelaska* ka socijalizmu. „Socijalni" popovi i oportunisti uvek su spremni da sanjaju o budućem mirnom socijalizmu, ali oni se baš po tome i razlikuju od revolucionarnih socijaldemokrata što ne žele da misle, što i ne pomišljaju na ogorčenu klasnu borbu i klasne *ratove* radi ostvarenja te lepe budućnosti.

Mi ne treba da dozvolimo da nas obmanjuju pomoću reči. Na primer, pojam „odbrane otadžbine" mnogima je mrzak, jer otvoreni oportunisti i kauckijanci njime prikrivaju i zataškavaju laž buržoazije u *sadašnjem* otimačkom ratu. To je činjenica. Ali iz toga ne sledi da treba da se odlučimo da razmišljamo o značenju političkih parola. Priznavati „odbranu otadžbine" u sadašnjem ratu znači smatrati ga „pravednim", ratom koji odgovara interesima proletarijata, i ništa više i još jednom ništa, jer se invazija ne isključuje ni u jednom ratu. Bilo bi prosto glupo negirati „odbranu otadžbine" *od strane* ugnjetenih naroda u njihovom ratu *protiv* imperijalističkih velikih sila ili od strane proletarijata koji je pobedio u *njegovom* ratu protiv kakvog Galifea*) buržoaske države.

Teoretski bi bilo potpuno pogrešno zaboravljati da je svaki rat samo nastavak politike drugim sredstvima; sadašnji imperijalistički rat jeste nastavak imperijalističke politike dveju grupa velikih sila, i ta politika je izazvana i pothranjuje se ukupnošću odnosa imperijalističke epohe. Ali ista ta epoha nužno mora izazvati i pothranjivati i politiku borbe protiv nacionalnog ugnjetavanja i borbe proletarijata protiv buržoazije, pa zato i mogućnost i neizbežnost, prvo, revolucionarnih nacionalnih ustanaka i ratova, drugo, ratova i ustanaka proletarijata *protiv* buržoazije, treće, spajanje jednog i drugog vida revolucionarnih ratova itd.

II

Ovome se pridružuje još i sledeći opšti razlog.

Ugnjetena klasa koja ne nastoji da nauči da vlada oružjem, da ima oružje, takva ugnjetena klasa zaslužívala bi samo da sa njom postupaju kao sa robovima. Mi ne možemo, ako nećemo da se pretvorimo u buržoaske pacifiste ili oportuniste, zaboraviti da živimo u klasnom društvu i da iz njega nema i ne može biti drugog izlaza osim klasne borbe. U svakom klasnom društvu — pa bilo da se ono zasniva na ropstvu, kmetstvu ili, kao sada, na najamnom radu — ugnjetačka klasa je naoružana. Ne samo sadašnja stalna vojska nego i sadašnja milicija — čak i u najdemokratskijim buržoaskim republi-

*) Francuski general, za vreme francusko-pruskog rata zarobljen je 1871. godine kod Sedana. U vreme pariske komune postavljen je za komandanta konjičke brigade versajske (kontrarevolucionarne) vojske i stekao sramnu slavu krvnika Komune. Pojam svirepog masovnog ubice. — Prim. red.

kama, npr. u Švajcarskoj — predstavlja naoružanje buržoazije *protiv* proletarijata. To je takva elementarna istina, da skoro nema nikakve potrebe da se na njoj naročito zadržavamo. Dovoljno je podsetiti samo na upotrebu vojske protiv štrajkača u svim kapitalističkim zemljama.

Naoružanje buržoazije protiv proletarijata jeste jedna od najkrupnijih, najosnovnijih, najvažnijih činjenica savremenog kapitalističkog društva. I pred licem takve činjenice revolucionarnim socijaldemokratima se predlaže da istaknu „zahtev" o „razoružanju"! To je jednako potpunom odricanju od stanovišta klasne borbe, odricanju od svake pomisli na revoluciju. Naša parola treba da bude: naoružanje proletarijata radi toga da bi pobedio, eksproprisao i razoružao buržoaziju. To je jedino moguća taktika revolucionarne klase, taktika koja proističe iz čitavog *objektivnog razvitka* kapitalističkog militarizma, koju propisuje taj razvitak. Proletarijat, tek *pošto* razoruža buržoaziju može, ne izneveravajući svoj svetskoistorijski zadatak, baciti u staro gvožđe svako oružje uopšte, i on će, nesumnjivo, to učiniti, ali *tek onda, a nikako ranije.*

Ako sadašnji rat izaziva kod reakcionarnih hrišćanskih socijalista, kod plačljivih sitnih buržuja *samo* užas i preplašenost, samo odvratnost prema svakoj upotrebi oružja, prema krvi, smrti itd., onda mi moramo reći: kapitalističko društvo je bilo i uvek je *užas bez kraja.* I ako sada tome društvu ovaj rat, najreakcionarniji od svih ratova, priprema *kraj sa užasom,* mi nemamo nikakvih razloga da padamo u očajanje. A „zahtev" o razoružanju — tačnije rečeno: san o razoružanju — u vreme kada naočigled celog sveta snage same buržoazije pripremaju jedino zakoniti i revolucionarni rat, naime: građanski rat protiv imperijalističke buržoazije, — nije ništa drugo, po svom objektivnom značenju, do izraz baš očajanja.

Ko kaže da je to teorija bez veze sa životom, mi ćemo ga podsetiti na dve svetskoistorijske činjenice: na ulogu trustova i rada žena u fabrikama, s jedne strane, na Komunu 1871. i decembarski ustanak 1905. godine u Rusiji, s druge.

Stvar je buržoazije da razvija trustove, da tera decu i žene u fabrike, da ih tamo muči, uči razvratu, osuđuje na krajnju bedu. Mi ne „tražimo" takav razvitak, ne „podržavamo" ga, mi se borimo protiv njega. Ali *kako* se borimo. Mi znamo da su trustovi i ženski rad u fabrikama progresivni. Mi ne želimo da se vraćamo natrag, zanatu, predmonopolističkom kapitalizmu, domaćem radu žena. Napred preko trustova itd. i dalje od njih ka socijalizmu!

Ovi se zaključci, s odgovarajućim izmenama, mogu primeniti i na sadašnju militarizaciju naroda. Danas imperijalistička buržoazija militarizuje ne samo ceo narod nego i omladinu. Sutra će ona, verovatno, pristupiti militarizaciji žena. Mi povodom toga moramo reći: utoliko bolje! Što brže napred! Što se brže ide napred, utoliko se više približavamo oružanom ustanku protiv kapitalizma. Kako mogu socijaldemokrati dozvoliti da budu zaplašeni militarizacijom

omladine i sl., ako ne zaboravljaju primer Komune? To nije „teorija bez veze sa životom", nije san, već činjenica. I bilo bi zaista vrlo rđavo ako bi socijaldemokrati, uprkos svim ekonomskim i političkim činjenicama, počeli sumnjati da imperijalistička epoha i imperijalistički ratovi moraju neizbežno voditi ponavljanju tih činjenica.

Jedan buržoaski posmatrač Komune pisao je u maju 1871. godine u jednom engleskom listu: „Kad bi se francuska nacija sastojala samo od žena, kakva bi to bila užasna nacija!" Žene i deca od 19 godina borila su se za vreme Komune zajedno sa muškarcima. Drukčije ne može biti ni u budućim bitkama za obaranje buržoazije. Proleterske žene neće pasivno posmatrati kako dobro naoružana buržoazija ubija naše slabo naoružane ili nenaoružane radnike. One će se latiti oružja kao i 1871. godine, i iz sadašnjih zastrašenih nacija — tačnije: iz sadašnjeg radničkog pokreta, koji su više dezorganizovali oportunisti nego vlade — izrašće, nesumnjivo, pre ili posle, ali apsolutno nesumnjivo, internacionalni savez „užasnih nacija" revolucionarnog proletarijata.

Sada militarizacija prožima sav društveni život. Imperijalizam je ogorčena borba velikih sila za podelu i ponovnu podelu sveta; on stoga neizbežno mora voditi daljoj militarizaciji u svim zemljama, i u neutralnim i u malim. Šta će protiv toga raditi proleterske žene? Da li će samo proklinjati svaki rat i sve što ima veze s vojskom, da li će samo tražiti razoružanje? Nikada se žene ugnjetene klase koja je stvarno revolucionarna neće pomiriti sa takvom sramnom ulogom. One će govoriti svojim sinovima: „Ti ćeš brzo porasti veliki. Daće ti oružje. Uzmi ga i dobro izuči vojnu nauku. Ta je nauka neophodna proleterima — ne radi toga da bi pucao protiv tvoje braće, radnika drugih zemalja, kao što se to čini u sadašnjem ratu i kao što ti izdajnici socijalizma savetuju da činiš, već radi toga da bi se borio protiv buržoazije svoje vlastite zemlje, da bi učinio kraj eksploataciji, bedi i ratovima — ne pomoću lepih želja, već pobedom nad buržoazijom i razoružanjem buržoazije".

Ako se odreknemo takve propagande i baš takve propagande u vezi sa sadašnjim ratom, onda bolje da uopšte ne izgovorimo velike reči o međunarodnoj revolucionarnoj socijaldemokratiji, o socijalističkoj revoluciji, o ratu protiv rata.

III

Pristalice razoružanja ustaju protiv tačke programa „naoružanje naroda", pored ostalog, zato što ovaj poslednji zahtev tobože lakše vodi ustupcima oportunizmu. Mi smo gore razmatrali ono što je najvažnije: odnos razoružanja prema klasnoj borbi i socijalnoj revoluciji. Razmotrimo sada pitanje o odnosu zahteva o razoružanju prema oportunizmu. Jedan od najvažnijih uzroka neprihvatljivosti

toga zahteva jeste to što on i iluzije koje on stvara neizbežno slabe našu borbu protiv oportunizma i oduzimaju joj snagu.

Bez sumnje, ta borba je glavno naredno pitanje Internacionale. Borba protiv imperijalizma koja nije nerazdvojno povezana s borbom protiv oportunizma jeste prazna fraza ili obmana. Jedan od glavnih nedostataka Cimervalda i Kintala[100]), jedan od osnovnih uzroka eventualnog fijaska tih zametaka III internacionale sastoji se baš u tome što pitanje borbe protiv oportunizma nije čak bilo ni postavljeno otvoreno, a već da ne govorimo o njegovom rešenju u smislu neophodnosti raskida sa oportunistima. Oportunizam je — privremeno — pobedio u evropskom radničkom pokretu. U svim velikim zemljama formirale su se dve glavne nijanse oportunizma: prvo, otvoreni, cinični i zato manje opasni socijalimperijalizam gospode Plehanovâ, Šajdemanâ, Leginâ, Alberâ, Tomâ i Sambâ, Vanderveldeâ, Hajndmanâ, Hendersonâ i dr. Drugo, prikriveni, kauckijanski: Kaucki, — Haze i „Socijaldemokratska radna grupa"[101]) u Nemačkoj; Longe, Presman, Majeras i dr. u Francuskoj; Ramzej Makdonald i druge vođe „Nezavisne radničke partije" u Engleskoj; Martov, Čheidze i dr. u Rusiji; Treves i drugi takozvani levi reformisti u Italiji.

Otvoreni oportunizam je otvoreno i direktno protiv revolucije i protiv započetih revolucionarnih pokreta i eksplozija, u otvorenom je savezu sa vladama, ma koliko različiti bili oblici toga saveza, počev od učešća u vladi pa sve do učešća u vojnoindustrijskim komitetima (u Rusiji)[102]). Prikriveni oportunisti, kauckijanci, daleko su štetniji i opasniji za radnički pokret, jer oni svoju odbranu saveza sa prvima kriju pomoću lepih i zvučnih takođe „marksističkih" reči i pacifističkih parola. Borba protiv oba ta oblika vladajućeg oportunizma treba da bude sprovedena na *svim* poprištima proleterske politike: parlamentarizam, sindikati, štrajkovi, vojska itd. Glavna osobina kojom se odlikuju *oba* ta oblika vladajućeg oportunizma sastoji se u tome što se konkretno pitanje *veze sadašnjeg rata s revolucijom i druga konkretna pitanja revolucije* prećutkuju, prikrivaju ili tretiraju s obzirom na policijske zabrane. I to uprkos tome što se pred rat bezbroj puta ukazivalo na vezu baš *ovog* budućeg rata sa proleterskom revolucijom i nezvanično i u Bazelskom manifestu zvanično. Ali glavni nedostatak zahteva o razoružanju sastoji se baš u tome što se ovde zaobilaze sva konkretna pitanja revolucije. Ili su pristalice razoružanja za potpuno novi vid nenaoružane revolucije?

Dalje. Mi nipošto nismo protiv borbe za reforme. Mi ne želimo da ignorišemo tu žalosnu mogućnost da će čovečanstvo — u najgorem slučaju — doživeti još i drugi imperijalistički rat ako revolucija ne izraste iz sadašnjeg rata, uprkos mnogobrojnim eksplozijama masovnog vrenja i masovnog nezadovoljstva i uprkos našim naporima. Mi smo pristalice takvog programa reformi koji *takođe* mora biti uperen protiv oportunista. Oportunisti bi se samo radovali ako bismo ih pustili da se sami bore za reforme a mi se udaljili u nebeske visine nekakvog „razoružanja", spasavajući se bekstvom iz

žalosne stvarnosti. „Razoružanje" je baš bekstvo iz ružne stvarnosti, a ne borba protiv nje.

U takvom programu mi bismo rekli otprilike ovo: „Parola i priznavanje odbrane otadžbine u imperijalističkom ratu 1914—1916. g. jeste samo korumpiranje radničkog pokreta buržoaskom lažju". Takav konkretni odgovor na konkretno pitanje bio bi teoretski pravilniji, mnogo korisniji za proletarijat, nepodnošljiviji za oportuniste nego zahtev za razoružanje i odricanje od „svake" odbrane otadžbine. I mogli bismo dodati: „Buržoazija svih imperijalističkih velikih sila, Engleske, Francuske, Nemačke, Austrije, Rusije, Italije, Japana, Sjedinjenih Država, postala je toliko reakcionarna i toliko prožeta težnjom za svetskom dominacijom, da svaki *rat* od strane *buržoazije tih* zemalja može biti samo reakcionaran. Proletarijat mora biti ne samo protiv svakog takvog rata nego mora želeti i poraz svoje vlade u takvim ratovima i iskoristiti ga za revolucionarni ustanak ako ne uspe ustanak sa ciljem sprečavanja rata".

O pitanju milicije mi bismo morali reći: mi nismo za buržoasku miliciju, nego samo za proletersku. Zato „nijedan groš i nijednog čoveka" ne samo za stalnu vojsku nego ni za buržoasku miliciju, čak ni u takvim zemljama kao što su Sjedinjene Države ili Švajcarska, Norveška i sl. Tim pre što vidimo u najslobodnijim republikanskim zemljama (npr., u Švajcarskoj) sve veću i veću prusifikaciju milicije, naročito 1907. i 1911 godine, njeno prostituisanje za mobilizaciju vojske protiv štrajkača. Mi možemo zahtevati: izbor oficira od strane naroda, ukidanje svakog vojnog pravosuđa, izjednačavanje stranih i domaćih radnika u pravima (naročito važna tačka za one imperijalističke države koje, kao Švajcarska, u sve većem broju i sve bezočnije eksploatišu strane radnike, ostavljajući ih bez ikakvih prava), dalje: pravo, recimo, svakih sto stanovnika određene zemlje da formiraju slobodna društva za izučavanje čitave vojne nauke, sa slobodnim izborom instruktora, sa plaćanjem njihovog rada o državnom trošku itd. Proletarijat bi samo pod ovakvim uslovima mogao izučavati vojnu nauku stvarno za *sebe*, a ne za svoje robovlasnike, a takvo izučavanje, nesumnjivo, zahtevaju interesi proletarijata. Ruska je revolucija dokazala da će svaki uspeh, makar čak i delimičan uspeh revolucionarnog pokreta — npr., zauzimanje nekog grada, nekog fabričkog naselja, pridobijanje jednog dela vojske, — neizbežno *primorati* pobednički proletarijat da ostvari baš takav program.

Najzad, protiv oportunizma, razume se samo po sebi, nije se moguće boriti samo pomoću programâ, nego jedino pomoću neumornog nastojanja da se oni sprovode u život. Najveća, sudbonosna greška bankrotirane II internacionale sastojala se u tome što reč nije odgovarala delu, što je vaspitavana navika na licemerje i bezočnu revolucionarnu frazu (v. sadašnji stav Kauckoga i kompanije prema Bazelskom manifestu). Razoružanje kao socijalna ideja — tj. kao takva ideja koju izazivaju izvesne socijalne okolnosti i koja može delovati na izvesnu socijalnu sredinu, a ne ostaje lični kapric — izazvana je, očigledno, naročitim, izuzetno „mirnim" uslovima

života pojedinih malih država, koje su doista dugo stajale po strani od krvavog svetskog puta ratova i nadaju se da će i ostati po strani. Da bi se čovek uverio u to, dovoljno je da malo razmisli, npr., o argumentaciji norveških pristalica razoružanja: „mi smo" — vele — „mala zemlja, vojska nam je mala, mi ništa ne možemo učiniti protiv velikih sila" (i zato smo takođe nemoćni protiv nasilnog uvlačenja u imperijalistički *savez* s ovom ili onom grupom velikih sila)... „mi hoćemo da ostanemo na miru u svom zabačenom kutiću i da nastavimo da vodimo svoju palanačku politiku, da tražimo razoružanje, obavezne arbitražne sudove, stalnu neutralnost i sl." („stalnu" — verovatno poput belgijske?).

Sitna težnja sitnih država da ostanu po strani, sitnoburžoaska želja da budu što dalje od velikih bitaka svetske istorije, da iskoriste svoj relativno monopolni položaj radi ostajanja u učaurenoj pasivnosti — to je *objektivna* društvena situacija koja ideji razoružanja može obezbediti izvestan uspeh i izvesnu rasprostranjenost u nekim manjim državama. Razume se, to je reakcionarna težnja, i sva se zasniva na iluzijama, jer imperijalizam i onako uvlači sitne države u vrtlog svetske privrede i svetske politike.

Švajcarskoj, npr., njen imperijalistički položaj objektivno propisuje *dve* linije radničkog pokreta: oportunisti u savezu s buržoazijom teže da od Švajcarske naprave republikanski demokratski monopolni savez radi dobijanja profita od turista imperijalističke buržoazije i da taj „mirni" monopolni položaj iskoriste što povoljnije, što je moguće mirnije.

Stvarni socijaldemokrati Švajcarske nastoje da iskoriste relativnu slobodu i „međunarodni" položaj Švajcarske da bi pomogli da pobedi tesni savez revolucionarnih elemenata radničkih partija Evrope. Švajcarska, hvala bogu, ne govori na „svom samostalnom" jeziku, već na tri svetska jezika, i to baš na onima na kojima govore u zaraćenim graničnim zemljama.

Kad bi 20.000 članova švajcarske partije uplaćivali nedeljno po 2 santima kao „vanredni ratni porez", dobili bismo godišnje 20.000 franaka — više nego dovoljno da bi se, uprkos zabranama generalštabova, periodično štampalo i rasturalo na tri jezika među radnicima i vojnicima zaraćenih zemalja sve ono što sadrži istinu o početku revolta među radnicima, o njihovom bratimljenju u rovovima, o njihovim nadama u revolucionarno iskorišćavanje oružja protiv imperijalističke buržoazije njihovih „vlastitih" zemalja itd.

Sve to nije novo. Upravo to rade najbolji listovi kao što su *La Santinelle*[103]), *Volksrecht*[104]), *Berner Tagwacht*[105]), ali, na žalost, u nedovoljnoj meri. Samo pomoću takve delatnosti krasna odluka partajtaga u Arauu[106]) može postati nešto veće nego što je prosto jedna krasna odluka.

Pitanje koje nas sada interesuje postavlja se ovako: da li zahtev za razoružanje odgovara revolucionarnom pravcu među švajcarskim

socijaldemokratima? Očigledno, ne. Objektivno, „razoružanje" je najnacionalniji, specifično nacionalni program sitnih država, a nikako internacionalni program internacionalne revolucionarne socijaldemokratije.

Napisano u septembru 1916.
Prvi put štampano u septembru i oktobru 1917. u listu *Jugend — Internationale*, br. 9. i 10.
Potpis: *N. Lenjin*
Na ruskom jeziku prvi put štampano 1929. u 2. i 3. izdanju Dela V. I. Lenjina, t. XIX.

Сочинения В. И. Ленина, 4 изд., т. 23, стр. 65—76.

IZ „REFERATA O REVOLUCIJI 1905. GODINE[107])

Godine 1825. Rusija je prvi put videla revolucionarni pokret protiv carizma. U tom pokretu bili su zastupljeni skoro isključivo plemići. Od tog momenta pa do 1881. godine, kada su teroristi ubili Aleksandra II, na čelu pokreta stajali su intelektualci iz srednjeg staleža. Oni su pokazali najveći samopregor i svojim herojskim terorističkim metodom borbe pobudili su divljenje celog sveta. Nema sumnje, te žrtve nisu pale uzalud, one su, nema sumnje, doprinele — direktno ili indirektno — daljem revolucionarnom vaspitanju ruskog naroda. Ali svoj neposredni cilj, buđenje narodne revolucije oni nisu dostigli i nisu ga ni mogli dostići.

To je uspela tek revolucionarna borba proletarijata. Tek talasi masovnog štrajka koji su zapljusnuli čitavu zemlju u vezi sa surovim lekcijama imperijalističkog rusko-japanskog rata, probudili su široke mase seljaštva iz letargičnog sna. Reč „štrajkač" dobila je među seljacima potpuno novo značenje: ona je označavala neku vrstu buntovnika, revolucionara, što se ranije izražavalo rečju „student". Ali kako je „student" pripadao srednjem staležu „učenjacima", „gospodi", on je bio tuđ narodu. Naprotiv, „štrajkač" je i sam izašao iz narodne sredine, i sam je spadao među eksploatisane; proteran iz Petrograda, on se često vraćao u selo i pričao svojim seoskim drugovima o požaru koji je obuhvatao gradove i koji je morao uništiti kako kapitaliste tako i plemiće. U ruskom selu pojavio se nov tip čoveka — svesni mladi seljak. On je održavao veze sa „štrajkačima", čitao novine, pričao seljacima o događajima u gradovima, objašnjavao seoskim drugovima značaj političkih zahteva, pozivao ih u borbu protiv krupnih zemljoposednika — plemića, protiv popova i činovnika.

Seljaci su se skupljali u grupe, raspravljali o svom položaju i uvlačili se malo po malo u borbu: u gomilama su išli protiv krupnih zemljoposednika, palili njihove dvorove i kuće ili im otimali zalihe, oduzimali žito i druge životne namirnice, ubijali policajce, zahtevali da se narodu predaju ogromna plemićka dobra.

U proleće 1905. godine seljački pokret bio je tek u začetku, obuhvatio je samo manji deo srezova, otprilike njihov sedmi deo.

Ali bilo je dovoljno da se masovni proleterski štrajk u gradovima ujedini sa seljačkim pokretom na selu, pa da pokoleba „najčvršći" i poslednji oslonac carizma. Ja imam u vidu *vojsku*.

Počinje period *vojničkih pobuna* u mornarici i vojsci. Svaki novi talas štrajkačkog i seljačkog pokreta za vreme revolucije prate vojničke pobune u svim delovima Rusije. Među njima je najpoznatija pobuna na crnomorskoj oklopnjači „Knez Potemkin" koja je, pošto je pala u ruke ustanika, učestvovala u revoluciji u Odesi, a posle poraza revolucije i neuspelih pokušaja zauzimanja drugih pristaništa (npr. Feodosije na Krimu) predala se rumunskim vlastima u Konstanci.

Dozvolite mi da vam detaljno ispričam jednu malu epizodu iz te pobune u crnomorskoj floti, da biste dobili konkretnu sliku događaja na najvišoj tački njihovog razvitka:

„Organizovani su skupovi revolucionarnih radnika i mornara; oni su se održavali sve češće. Pošto vojna lica nisu puštali na radničke mitinge, radnici su u masama počeli posećivati vojničke mitinge. Skupljali su se u hiljadama. Ideja o zajedničkom istupanju naišla je na živ odziv. U svesnijim četama birani su predstavnici.

Onda su vojne vlasti odlučile da preduzmu mere. Pokušaji pojedinih oficira da na mitinzima drže „patriotske" govore davali su najžalosnije rezultate: naviknuti na diskusije, mornari su svoje pretpostavljene naterivali u sramno bekstvo. Usled takvih neuspeha odlučeno je da se mitinzi sasvim zabrane. U jutru 24. novembra 1905. godine kod glavnih vrata mornaričke kasarne isturena je četa u punoj ratnoj opremi. Kontraadmiral Pisarevski glasno je izdao naređenje: „Ne puštati nikoga iz kasarne! U slučaju neposlušnosti pucati!" Iz čete kojoj je izdato naređenje izašao je mornar Petrov, napunio pred svima svoju pušku, jednim hicem ubio kapetana Štajna iz Belostočkog puka a drugim ranio kontraadmirala Pisarevskog. Odjeknula je komanda oficira: „Uhapsite ga!" Niko se nije pomakao s mesta. Petrov je bacio svoju pušku na zemlju. „Što stojite? Vodite me!" Uhapsili su ga. Mornari koji su se stekli sa svih strana, zahtevali su da bude oslobođen, izjavljujući da jamče za njega. Uzbuđenje je dostiglo vrhunac.

— Petrove, puška je opalila slučajno, zar ne? — pitao je oficir, da bi našao izlaz iz stvorene situacije.

— Otkud slučajno? Ja sam izašao napred, napunio pušku i nanišanio, zar je to slučajno?

— Oni traže da budem oslobođen....

I Petrov je oslobođen. Ali mornari se time nisu zadovoljili, svi dežurni oficiri bili su uhapšeni, razoružani i odvedeni u kancelariju.... Delegati mornara, njih oko 40 na broju savetovali su se svu noć. Odlučili su da oficire oslobode, ali da ih više ne puštaju u kasarnu"....

Ova mala scena očigledno vam pokazuje kako su se odigravali događaji u većini vojničkih pobuna. Revolucionarno vrenje u narodu nije moglo a da ne zahvati i vojsku. Karakteristično je da su vođe pokreta davali *oni elementi* ratne mornarice i vojske koji su se regrutovali prvenstveno iz redova industrijskih radnika i za koje se tražila najveća tehnička sprema, npr. pioniri. Ali široke mase bile su još suviše naivne, bile su suviše mirne, suviše dobroćudno, suviše hrišćanski raspoložene. One bi planule dosta lako, svaka nepravda, suviše grub postupak oficira, loša hrana i sl. mogli su izazvati revolt. Ali je nedostajala istrajnost, nije bilo jasne svesti o zadatku, nije se u dovoljnoj meri shvatalo da su samo najenergičnije nastavljanje oružane borbe, samo pobeda nad svim vojnim i gra-

đanskim vlastima, samo obaranje vlade i zauzimanje vlasti u celoj državi jedino jemstvo za uspeh revolucije.

Široke mase mornara i vojnika lako su započinjale bunu. Ali su isto tako lako pravile tu naivnu glupost što su oslobađale uhapšene oficire; vlasti su ih umirivale obećanjima i savetima; na taj način vlasti su dobijale dragoceno vreme, a u međuvremenu im je stizalo pojačanje, one su razbijale pobunjenike, a zatim je sledilo najsurovije ugušivanje pobune i pogubljenje vođa.

Naročito je zanimljivo uporediti vojne pobune u Rusiji 1905. godine sa vojnim ustankom dekabrista 1825. godine. Onda je rukovodstvo političkog pokreta pripadalo skoro isključivo oficirima i upravo oficirima — plemićima; oni su se zarazili dodirom sa demokratskim idejama Evrope u doba ratova protiv Napoleona. Vojnička masa koja se onda još sastojala od seljaka — kmetova držala se pasivno.

Istorija 1905. godine daje nam potpuno suprotnu sliku. Oficiri sa malim izuzecima, bili su onda raspoloženi ili liberalno buržoaski, reformistički ili direktno kontrarevolucionarno. Radnici i seljaci u vojničkim uniformama bili su duša ustanka; pokret je postao narodni. On je prvi put u istoriji Rusije zahvatio većinu eksploatisanih. Ono što mu je nedostajalo, to je, s jedne strane, bila istrajnost, odlučnost masa, koje su i suviše patile od bolesti poverenja, s druge strane, nije bilo organizacije revolucionarnih socijaldemokrata — radnika u vojničkim uniformama: oni nisu umeli da uzmu rukovodstvo u svoje ruke, da stanu na čelo revolucionarne vojske i da pređu u napad protiv državne vlasti.

Uzgred budi rečeno, ta dva nedostatka — možda sporije nego što bismo hteli, ali zato sigurno — ta dva nedostatka biće uništena zahvaljujući ne samo opštem razvitku kapitalizma nego i sadašnjem ratu.

U svakom slučaju, istorija ruske revolucije, kao i istorija Pariske komune 1871. godine, pruža nam nepobitni dokaz da militarizam nikada i ni u kom slučaju ne može biti pobeđen i uništen na neki drugi način do samo pobedonosnom borbom jednog dela narodne armije protiv drugog njenog dela. Nije dovoljno samo grditi, preklinjati, „negirati" militarizam, kritikovati i dokazivati njegovu štetnost, glupo je mirno se odricati vojne službe — zadatak se sastoji u tome da se čuva u napetosti revolucionarna svest proletarijata i to ne samo uopšte nego da se konkretno spremaju njegovi najbolji elementi da bi u trenutku najdubljeg vrenja u narodu stali na čelo revolucionarne vojske.

Tome nas uči svakodnevno iskustvo svake kapitalističke države. Svaka „mala" kriza koju preživljava takva država pokazuje nam u minijaturi elemente i zametke borbi koje se u doba velike krize moraju neminovno ponoviti u velikim razmerama. I šta je drugo, npr. bilo koji štrajk ako ne mala kriza kapitalističkog društva? Zar nije imao pravo pruski ministar unutrašnjih poslova, gospodin fon

Putkamer, kad je izgovorio svoju čuvenu izreku: „U svakom štrajku krije se hidra revolucije.“ Zar nam borbeni pozivi vojnika za vreme štrajkova u svim, čak — s dopuštenjem da kažem — najmirnijim, „najdemokratskijim“, kapitalističkim zemljama ne pokazuju kako će stojati stvar za vreme stvarno *velikih* kriza?

Napisano na nemačkom jeziku pre 9 (22) januara 1917. Prvi put štampano 22. januara 1925. u listu *Правда*, br. 18.
Potpis: *N. Lenjin*

Сочинения В. И. Ленина, 4 изд., т. 23, стр. 234—238.

IZ „PISAMA IZ DALJINE“[108])

PISMO 3

O PROLETERSKOJ MILICIJI

Zaključak koji sam izveo juče[109]) u pogledu Čheidzeove kolebljive taktike potpuno su potvrdila danas, 10 (23) marta, dva dokumenta. Prvi je izvod iz manifesta CK naše partije, Socijaldemokratske radničke partije Rusije u Petrogradu, koji je telegrafski saopšten „Frankfurtskim novinama“[110]) iz Štokholma. U tom dokumentu nema ni reči ni o podršci Gučkovljevoj vladi ni o njenom obaranju; radnici i vojnici se pozivaju da se organizuju oko Sovjeta radničkih predstavnika, da u njega izaberu predstavnike za borbu protiv carizma — za republiku, za osmočasovni radni dan, za konfiskaciju veleposedničke zemlje i zaliha žita, a što je glavno — za obustavljanje pljačkaškog rata. Pri tome je naročito važna i naročito aktuelna ona potpuno pravilna misao našeg CK da su radi mira potrebni odnosi sa *proleterima svih zaraćenih zemalja.*

Očekivati mir od pregovora i odnosa među buržoaskim vladama bilo bi samoobmanjivanje i obmanjivanje naroda.

Drugi je dokument izveštaj, saopšten takođe telegrafski drugom nemačkom listu („Fosove novine“)[111]) o savetovanju Čheidzove dumske frakcije sa radničkom grupom (? *Arbeiterfraktion)* i sa predstavnicima 15 radničkih saveza od 2 (15) marta i o proglasu objavljenom sutradan. Od 11 tačaka toga proglasa u telegramu se izlažu samo tri: prva je zahtev o republici, druga — zahtev o miru i hitnom otpočinjaju pregovora za mir i treća koja traži „dovoljno učešće predstavnika ruske radničke klase u vladi“.

Ako je ova tačka izložena tačno, onda razumem zašto buržoazija hvali Čheidzea. Razumem zašto se pohvali engleskih gučkovaca u *Times*-u („Tajmsu“)[112]), koju sam gore citirao, pridružila pohvala francuskih gučkovaca u *Le temps*-u[113]). Ovaj list francuskih milionera i imperijalista piše 22. III: „Vođe radničkih partija, naročito g. Čheidze, upotrebljavaju sav svoj uticaj da bi umerili želje radničke klase“.

Doista, zahtevati da radnici „učestvuju“ u vladi Gučkov — Miljukov jeste teoretski i politički besmislica: učestvovati u manjini

značilo bi biti pion; učestvovati „podjednako" nije moguće, jer se zahtev da se nastavi rat ne može pomiriti sa zahtevom da se sklopi primirje i da se otpočnu mirovni pregovori; da bi se „učestvovalo" u većini treba imati snage da se *obori* vlada Gučkov—Miljukov. U praksi zahtev o „učešću" jeste najgora lujblanovština, tj. zaboravljanje klasne borbe i njenih realnih uslova, sklonost ka zvučnoj praznoj frazi, širenje iluzija među radnicima, gubljenje *dragocenog* vremena u pregovorima sa Miljukovom ili Kerenskim, vremena koje treba upotrebiti za stvaranje *realne* klasne revolucionarne snage, proleterske milicije, koja bi bila sposobna da *ulije poverenje svima* siromašnim slojevima stanovništva, koji čine njegovu ogromnu većinu, *da im pomogne da se organizuju*, da *im* pomogne da se bore za hleb, za mir, za slobodu.

Ova greška proglasa Čheidzea i njegove grupe (ja ne govorim o *partiji* OK, Organizacionog komiteta, jer u izvorima koji su mi pristupačni nema ni pomena o OK[114]) — ova greška je utoliko čudnija što je na savetovanju 2 (15) marta najbliži Čheidzeov jednomišljenik, Skobeljev, kako javljaju novine, rekao sledeće: „Rusija se nalazi uoči druge, prave (wirklich, bukvalno: stvarne) revolucije".

Eto to je istina, iz koje su Skobeljev i Čheidze zaboravili da izvuku praktične zaključke. Ja odavde, iz moje proklete daljine, ne mogu suditi koliko se približila ta druga revolucija. Skobeljev tamo, na licu mesta, bolje vidi. Zato ja sebi ne postavljam pitanja za čije rešenje nemam i ne mogu imati konkretnih podataka. Ja samo podvlačim da jedan „svedok sa strane", tj. Skobeljev, koji ne pripada našoj partiji, potvrđuje onaj *faktički* zaključak do koga sam ja došao u prvom pismu, naime: februarsko-martovska revolucija bila je samo *prva etapa* revolucije. Rusija doživljava sada specifičan istorijski momenat *prelaska* ka sledećoj etapi revolucije ili, prema Skobeljevljevom izrazu, ka „drugoj revoluciji".

Ako hoćemo da budemo marksisti i da se učimo na iskustvu revolucijâ celog sveta, moramo se pobrinuti da shvatimo u čemu je upravo *specifičnost* toga *prelaznog* momenta i kakva taktika proističe iz njegovih objektivnih crta.

Specifičnost situacije je u tome što je vlada Gučkov—Miljukov odnela prvu pobedu neobično lako usled tri sledeće glavne okolnosti: 1) pomoć anglo-francuskog finansijskog kapitala i njegovih agenata; 2) pomoć jednog dela gornjih slojeva vojske; 3) gotova organizacija čitave ruske buržoazije u zemskim i gradskim ustanovama, u Državnoj dumi, vojnoindustrijskim komitetima itd.

Gučkovljeva vlada nalazi se u škripcu: vezana interesima kapitala, ona je primorana da se bori za nastavljanje pljačkaškog, razbojničkog rata, za čuvanje čudovišnih profita kapitala i veleposednika, za uspostavljanje monarhije. Vezana svojim revolucionarnim poreklom i neophodnošću naglog prelaska od carizma na demokratiju, nalazeći se pod pritiskom gladnih masa, koje traže mir, vlada je primorana da laže, da se uvija, da dobija u vremenu, da što je moguće više „proglašava" i obećava (obećanja su jedina stvar koja je

vrlo jevtina čak u vreme pomamne skupoće), da što je moguće manje ispunjava, da jednom rukom daje ustupke a drugom da ih oduzima.

U izvesnim okolnostima, u slučaju najboljem za nju, nova vlada može malo odložiti krah, oslanjajući se na sve organizatorske sposobnosti čitave ruske buržoazije i buržoaske inteligencije. Ali ona čak ni u tom slučaju *nema snage* da izbegne krah, jer se *nije moguće* istrgnuti iz kandži užasnog čudovišta imperijalističkog rata i gladi, koje je rodio svetski kapitalizam, a da se ne napusti teren buržoaskih odnosa, da se ne pređe na revolucionarne mere, da se ne apeluje na najveći u istoriji poznat heroizam i ruskog i svetskog proletarijata.

Otuda proizilazi zaključak: mi ne možemo jednim udarcem oboriti novu vladu ili, ako ćemo to i učiniti (u revolucionarnim vremenima granice mogućeg hiljadostruko se proširuju), mi nećemo moći da zadržimo vlast *ne suprotstavljajući* sjajnoj organizaciji čitave ruske buržoazije i čitave buržoaske inteligencije isto tako *sjajnu organizaciju proletarijata* koja bi rukovodila čitavom ogromnom masom gradske i seoske sirotinje, poluproletarijata i sitnih sopstvenika.

Svejedno je da li je već „druga revolucija" izbila u Petrogradu (rekao sam da bi bilo potpuno apsurdno misliti da se iz inostranstva može odrediti konkretan tempo njenog sazrevanja) ili je odložena za neko vreme ili je već otpočela u pojedinim krajevima Rusije (za to, po svemu sudeći, postoje izvesni simptomi), — u svakom slučaju parola momenta i uoči nove revolucije, i za vreme nje, i sutradan posle nje treba da bude *proleterska organizacija.*

Drugovi radnici! Vi ste juče, obarajući carsku monarhiju, pokazali čuda od proleterskog junaštva. Vi ćete neizbežno morati u bližoj ili daljoj budućnosti (možda čak morate sada, dok pišem ove redove) ponovo pokazati isto takvo junaštvo radi obaranja vlasti veleposednika i kapitalista, koji vode imperijalistički rat. Vi nećete moći *odneti trajnu pobedu* u toj sledećoj „pravoj" revoluciji ako ne pokažete *čuda od proleterske organizovanosti!*

Parola momenta jeste organizacija. Ali ograničiti se na to značilo bi još ništa ne reći, jer, s jedne strane, organizacija je potrebna *uvek,* prema tome, samo isticanje neophodnosti „organizovanja masa" još ništa ne objašnjava, a, s druge strane, ko bi se ograničio na to, on bi bio samo trabant liberala, jer *liberali baš* žele, radi učvršćenja svoje vladavine, da radnici *ne idu dalje od običnih,* legalnih (sa gledišta „normalnog" buržoaskog društva) organizacija, tj. da se radnici *samo* upisuju u svoju partiju, u svoj sindikat, u svoju zadrugu itd. itd.

Radnici su svojim klasnim instinktom shvatili da im je u revolucionarno vreme potrebna sasvim drukčija, *ne samo* obična organizacija, oni su pravilno stupili na put koji im je ukazalo iskustvo iz naše revolucije 1905. godine i Pariska komuna 1871. godine, oni su stvorili *Sovjet radničkih predstavnika,* oni su ga počeli razvijati, proširivati, učvršćivati angažovanjem *vojničkih* predstavnika i, ne-

sumnjivo, predstavnika seoskih *najamnih* radnika, a zatim (u ovom ili onom obliku) predstavnika čitave seoske sirotinje.

Stvaranje takvih organizacija u svim krajevima Rusije bez izuzetka, za sva zanimanja i slojeve proleterskog i poluproleterskog stanovništva bez izuzetka, tj. svih radnih i eksploatisanih ljudi, ako upotrebimo ekonomski manje tačan ali popularniji izraz, — to je prvi, najvažniji i najneodložniji zadatak. Istrčavajući malo napred, napomenuću da za čitavu seljačku masu naša partija (o njenoj *naročitoj* ulozi u proleterskim organizacijama novoga tipa nadam se da ću se pozabaviti u jednom od sledećih pisama) treba da naročito preporuči *posebne* sovjete najamnih radnika a zatim sitnih zemljoradnika, koji ne prodaju žito, odvojenih od imućnih seljaka: bez toga uslova nije moguće voditi istinsku proletersku politiku, uopšte govoreći*), niti pravilno prići izvanredno važnom praktičnom pitanju života i smrti miliona ljudi: pravilnoj raspodeli *žita*, povećanju njegove proizvodnje itd.

Ali postavlja se pitanje šta treba da rade sovjeti radničkih predstavnika? Na njih „treba gledati kao na organe ustanka, kao na organe revolucionarne vlasti", pisali smo mi u br. 47 ženevskog „Socijaldemokrate" 13. oktobra 1915. godine.[115])

Ova teoretska postavka, izvedena iz iskustva Komune od 1871. i ruske revolucije od 1905. godine, treba da bude objašnjena i konkretno razvijena na osnovu praktičnih činjenica baš iz sadašnje etape baš sadašnje revolucije u Rusiji.

Nama je potrebna revolucionarna *vlast*, nama je potrebna (za određeni prelazni period) *država*. Po tome se mi razlikujemo od anarhista. Razlika između revolucionarnih marksista i anarhista sastoji se ne samo u tome što su prvi za centralizovanu, krupnu, komunističku proizvodnju a drugi za rasparčanu, sitnu. Ne, razlika baš u pitanju vlasti, države sastoji se u tome što smo mi *za* revolucionarno iskorišćavanje revolucionarnih oblika države radi borbe za socijalizam, a anarhisti *protiv*.

Nama je potrebna država. Ali nam nije potrebna *onakva* država kakvu je buržoazija stvorila svuda, počev od ustavnih monarhija pa do najdemokratskije republike. I po tome se mi razlikujemo od oportunista i kauckijanaca starih socijalističkih partija, koje su počele da trunu, koje su izopačile ili zaboravile pouke Pariske komune i Marksovu i Engelsovu analizu tih pouka.**)

---

*) U selu će se sada razviti borba za sitno i delom srednje seljaštvo. Veleposednici, oslanjajući se na imućne seljake, vodiće ga potčinjavanju buržoaziji. Mi ga moramo voditi, oslanjajući se na seoske najamne radnike i sirotinju, ka najtešnjem savezu sa gradskim proletarijatom.

**) U jednom od sledećih pisama ili u zasebnom članku ja ću se detaljno zadržati na toj analizi, koja je data, pored ostalog, u Marksovom *Građanskom ratu u Francuskoj*, u Engelsovom predgovoru uz treće izdanje toga dela, u Marksovom pismu od 12. aprila 1871. i Engelsovom od 18—28. marta 1875, a isto tako na potpunom iskrivljavanju marksizma od strane Kauckog u njegovoj polemici iz 1912. godine protiv Panekuka o pitanju takozvanog „uništenja države"[116]).

Nama je potrebna država, ali *ne* onakva kakva je potrebna buržoaziji, s odvojenim od naroda i suprotstavljenim narodu organima vlasti u vidu policije, vojske, birokratije (činovništva). Sve buržoaske revolucije samo su usavršavale *tu* državnu mašinu, samo su *je* predavale iz ruku jedne partije u ruke druge partije.

A proletarijat, ako hoće da odbrani tekovine sadašnje revolucije i pođe dalje, ako hoće da izvojuje mir, hleb i slobodu, mora *„razbiti"*, da se izrazimo Marksovim rečima, tu „gotovu" državnu mašinu i da je zameni novom, *stapajući* policiju, vojsku i birokratiju sa *listom naoružanim narodom.* Idući putem koji je ukazala Pariska komuna 1871. i ruska revolucija 1905. godine, proletarijat mora naoružati sve siromašne eksploatisane delove stanovništva, da bi oni *sami* uzeli neposredno u svoje ruke organe državne vlasti, da bi *sami sačinjavali* ustanove te vlasti.

I radnici Rusije za vreme prve etape prve revolucije, u februaru—martu 1917. godine, *stupili su* na taj put. Ceo zadatak sastoji se sada u tome da se jasno shvati kakav je taj novi put, u tome da se smelo, čvrsto i uporno ide njime dalje.

Anglo-francuski i ruski kapitalisti hteli su „samo" da smene ili čak zaplaše Nikolaja II, ostavljajući staru državnu mašinu, policiju, vojsku, činovništvo.

Radnici su pošli dalje i razbili je. I sada ne samo anglo-francuski nego i nemački kapitalisti *urlaju* od besa i užasa, gledajući, na primer, kako ruski vojnici streljaju svoje oficire, čak i pristalicu Gučkova—Miljukova, admirala Nepenina.

Rekao sam da su je radnici razbili, staru državnu mašinu. Tačnije: *počeli su* je razbijati.

Uzmimo konkretan primer.

Policija je delom pobijena, a delom je smenjena u Petrogradu i mnogim drugim mestima. Vlada Gučkov — Miljukov *neće moći* ni uspostaviti monarhiju niti se uopšte održati na vlasti *ako ne uspostavi* policiju kao posebnu, odvojenu od naroda i suprotstavljenu narodu, organizaciju oružanih ljudi pod komandom buržoazije. To je jasno kao božji dan.

S druge strane, nova vlada mora računati s revolucionarnim narodom, hraniti ga poluustupcima i obećanjima, rastezati vreme. Zato ona pristaje na polumeru: osniva „narodnu miliciju" sa izbornim vlastima (to zvuči strašno pristojno, strašno demokratski, revolucionarno i lepo!), *ali... ali,* prvo, stavlja je pod kontrolu, potčinjava je zemskim i gradskim samoupravama, tj. veleposednicima i kapitalistima, izabranim po zakonima Nikolaja Krvavog i Stolipina Vešaoca!! Drugo, nazivajući miliciju „narodnom", da bi „narodu" bacila prašinu u oči, ona *stvarno* ne poziva *ceo* narod da stupi u miliciju i *ne primorava* gazde i kapitaliste da *plaćaju* službenicima i radnicima uobičajeni iznos za *one časove i dane* koje oni posvećuju *društvenoj službi,* tj. miliciji.

Eto u tome grmu leži zec. Eto na takav način veleposednička vlada Gučkov—Miljukov postiže da „narodna milicija" ostane na

hartiji, a da se na delu polako, krišom obnavlja *buržoaska* protivnarodna milicija, s početka od „8.000 studenata i profesora" (tako strane novine opisuju sadašnju petrogradsku miliciju) — to je očigledna igračka! — a onda od stare i nove *policije*.

Ne dozvoliti da se obnovi policija! Ne ispuštati lokalne vlasti iz svojih ruku! Stvarati odista opštenarodnu, rukovođenu od proletarijata miliciju! — to su zadaci dana, to je parola momenta, koja podjednako odgovara i pravilno shvaćenim interesima dalje klasne borbe, daljeg revolucionarnog pokreta, i demokratskom instinktu svakog radnika, svakog seljaka, svakog radnog i eksploatisanog čoveka, koji ne može a da ne mrzi policiju, pandure, žandarme, komandu veleposednika i kapitalista nad oružanim ljudima koji dobijaju vlast nad narodom.

Kakva je policija potrebna *njima*, Gučkovima i Miljukovima, veleposednicima i kapitalistima? Isto onakva kakva je bila pod carskom monarhijom. *Sve* buržoaske i buržoaskodemokratske republike stvorile su ili obnovile u svojoj zemlji, posle najkraćih revolucionarnih perioda, *baš takvu* policiju, posebnu organizaciju odvojenih od naroda i suprotstavljenih narodu naoružanih ljudi, potčinjenih, na ovaj ili onaj način, bružoaziji.

Kakva je milicija potrebna nama, proletarijatu, svim trudbenicima? Stvarno *narodna*, tj. prvo, milicija koja se sastoji od *čitavog* stanovništva, od svih odraslih građana *oba* pola, a drugo, milicija koja u sebi spaja funkcije narodne vojske sa funkcijama policije, sa funkcijama glavnog i osnovnog organa državnog poretka i državne uprave.

Da bih ove postavke učinio što očiglednijim, uzeću jedan čisto shematičan primer. Ne treba ni govoriti da bi bila apsurdna misao o sastavljanju ma kakvog „plana" proleterske milicije: kada se radnici i ceo narod kao prava masa praktično late posla, oni će ga sto puta bolje razraditi i urediti nego koji bilo teoretičari. Ja ne predlažem „plan", ja ću samo da ilustrujem svoju misao.

U Petrogradu ima oko dva miliona stanovnika. Od njih preko polovine ima od 15 do 65 godina. Uzmimo polovinu — jedan milion. Odbacimo čak čitavu četvrtinu na bolesnike i sl., koji u ovom trenutku ne učestvuju u javnoj službi iz opravdanih razloga. Ostaje 750.000 lica, koja bi, radeći u miliciji, recimo, jedan dan od 15 (i primajući i dalje platu od poslodavaca), sačinjavala vojsku od 50.000 ljudi.

Eto *kakvog* nam je *tipa* potrebna država!

Eto kakva bi milicija na delu, a ne na rečima, bila „narodna milicija".

Eto takvim putem treba ići, pa onda *neće biti moguće* obnoviti ni posebnu policiju, ni posebnu, odvojenu od naroda, vojsku.

Takva milicija, u 95 od sto slučajeva, sastojala bi se od radnika i seljaka, ona bi *stvarno* izražavala razum i volju, snagu i vlast ogromne većine naroda. Takva milicija bi stvarno naoružavala i obučavala vojnoj nauci čitav narod, obezbeđujući ga *ne* gučkovski *ne* miljukovski od svih pokušaja obnavljanja reakcije, od svih smicalica

carskih agenata. Takva milicija bila bi izvršni organ „sovjetâ radničkih i vojničkih predstavnika", ona bi uživala *apsolutno* poštovanje i poverenje stanovništva, jer bi sama bila organizacija čitavog stanovništva. Takva milicija pretvorila bi demokratiju od lepe firme, koja prikriva kapitalističko porobljavanje naroda i šegačenje kapitalista sa narodom, u pravo *vaspitanje masa* radi učešća u *svim* državnim poslovima. Takva milicija uvukla bi omladince u politički život, učeći ih ne samo rečju nego i delom, *radom*. Takva milicija razvila bi one funkcije koje, govoreći učenim jezikom, spadaju u nadležnost „policije blagostanja", sanitarni nadzor i sl., angažujući za takve stvari čitavo odraslo žensko stanovništvo. A ako se žene ne angažuju u društvenom životu, u miliciji, u političkom životu, ako se žene ne otimaju iz domaće i kuhinjske sredine, *nemoguće je* obezbediti pravu slobodu, *nemoguće je* graditi čak ni demokratiju, a kamoli socijalizam.

Takva bi milicija bila proleterska milicija, jer bi industrijski i gradski radnici isto onako prirodno i neizbežno dobili u njoj rukovodeći uticaj na sirotinjske mase kao što su prirodno i neizbežno zauzeli rukovodeće mesto u čitavoj revolucionarnoj borbi naroda i 1905—1907. i 1917. godine.

Takva bi milicija obezbedila apsolutni red i bez pogovora ostvarivanu drugarsku disciplinu. A u isto vreme ona bi, u doba teške krize koju preživljuju sve zaraćene zemlje, pružila mogućnost da se vodi stvarno demokratska borba protiv te krize, da se pravilno i brzo vrši raspodela hleba i drugih namirnica, da se sprovodi u život „opšta radna obaveza", koju Francuzi sada zovu „građanska mobilizacija" a Nemci „obavezna građanska služba", i bez koje *nije moguće — pokazalo se da nije moguće* — lečiti rane koje je zadao i zadaje razbojnički i užasni rat.

Zar je proletarijat Rusije prolivao svoju krv samo radi toga da bi dobio samo svečana obećanja političkih demokratskih reformi? Zar on neće zatražiti i izvojevati da *svaki* radni čovek *odmah* vidi i oseti izvesno poboljšanje svoga života? Da svaka porodica ima hleba? Da svako dete ima flašu dobrog mleka i da se nijedan odrastao čovek u bogatoj porodici ne usudi da uzme više mleka dok ono ne bude obezbeđeno za decu? Da dvorovi i bogati stanovi koje su napustili car i aristokratija ne zvrje prazni, već da pruže utočište onima koji su bez krova i imanja? Ko može ostvariti te mere osim opštenarodne milicije uz obavezno učešće žena, naporedo sa muškarcima?

Takve mere *još nisu* socijalizam. One se tiču planske raspodele potrošnje a ne reorganizacije proizvodnje. One još ne bi bile „diktatura proletarijata", nego samo „revolucionarnodemokratska diktatura proletarijata i siromašnog seljaštva". Nije sada važno kako ćemo ih teoretski klasifikovati. Bila bi najveća greška kad bismo sada počeli složene, najpreče zadatke revolucije, koji se brzo razvijaju, gurati u Prokrustovu postelju usko shvaćene „teorije", umesto da u teoriji vidimo pre svega i iznad svega *uputstvo za akciju*.

Da li će se u masi ruskih radnika naći toliko svesti, samodiscipline, heroizma da bi pokazali „čuda od proleterske organizacije", pošto su pokazali u neposrednoj revolucionarnoj borbi čuda od smelosti, inicijative, samopregora? To mi ne znamo, i bilo bi beskorisno pričati o tome, jer odgovor na takva pitanja daje *samo* praksa.

Što sigurno znamo i što treba, kao partija, da objašnjavamo masama — to je, s jedne strane, da postoji istorijski pokretač koji izaziva neviđenu krizu, glad, bezbrojne nesreće. Taj pokretač jeste rat, koji kapitalisti *oba* zaraćena tabora vode sa razbojničkim ciljevima. Taj „pokretač" doveo je na ivicu propasti čitav niz bogatih, slobodnih i prosvećenih nacija. On *primorava* narode da napreže poslednje snage, dovodi ih u nepodnošljiv položaj, stavlja na dnevni red ne ostvarenje nekih „teorija" (o tome ne može biti ni govora, i na tu iluziju Marks je uvek upozoravao socijaliste) već sprovođenje krajnjih, praktički mogućih mera, jer će *bez* krajnjih mera doći propast, brza i potpuna propast miliona ljudi od gladi.

Da revolucionarni entuzijazam napredne klase pod uslovima pod kojima objektivna situacija *zahteva* krajnje mere od čitavog naroda može *mnogo* — to ništa ne dokazuje. *Tu* stranu stvari svojim očima posmatraju i *osećaju* svi u Rusiji.

Važno je da se shvati da se u revolucionarnim vremenima objektivna situacija menja isto onako brzo i naglo kao što uopšte brzo teče život. A mi moramo *umeti prilagođavati* svoju taktiku i svoje najbliže zadatke *osobenostima* svake date situacije. Do februara 1917. godine na dnevnom redu je stajala smela revolucionarnointernacionalistička propaganda, pozivanje masa u borbu, njihovo buđenje. U februarsko-martovskim danima tražio se heroizam samopregorne borbe, da bi se odmah smrvio najbliži neprijatelj — carizam. Sada mi preživljavamo period *prelaza* od te prve etape revolucije ka drugoj, od „okršaja" s carizmom ka „okršaju" sa veleposedničkim i kapitalističkim imperijalizmom Gučkova i Miljukova. Na dnevnom redu se nalazi *organizacioni* zadatak, ali nikako u šablonskom smislu rada samo na šablonskim organizacijama, već u smislu angažovanja neviđeno širokih masa ugnjetenih klasa u organizaciji i izvršavanju vojnih, opštedržavnih i narodno privrednih zadataka od strane same te organizacije.

Tom specifičnom zadatku proletarijat je prišao i prilaziće raznim putevima. U nekim mestima Rusije februarsko-martovska revolucija daje mu skoro potpunu vlast u ruke, u drugim će on, možda, „nasilnim" putem stvarati i proširivati proletersku miliciju, u trećem će se, verovatno, boriti za hitne izbore na osnovu opšteg itd. prava za gradska veća i zemstva,*) da bi se od njih stvorili revolucionarni centri i sl. dokle porast proleterske organizovanosti, zbližavanje vojnika s radnicima, pokret među seljacima, razočarenje mnogih i mnogih u valjanost ratno-imperijalističke vlade Gučkova i Miljukova

*) Vidi napomenu na str. 50 ove knjige. — Prim. red.

ne približi čas zamenjivanja te vlade „vladom" Sovjeta radničkih predstavnika.

Ne zaboravimo takođe da kod samog Petrograda imamo jednu od najnaprednijih stvarno republikanskih zemalja, Finsku, koja je od 1905. do 1917. godine, pod zaštitom revolucionarnih bitaka u Rusiji, relativno mirno razvila demokratiju i pridobila *većinu* naroda na stranu socijalizma. Proletarijat Rusije obezbediće Finskoj Republici punu slobodu, sve do slobode otcepljenja (teško da će se sada ijedan socijaldemokrata pokolebati u ovom pogledu kada kadet Rodičev na nedostojan način otkida u Helsingforsu jednu po jednu privilegiju za Velikoruse), i baš time će zadobiti *puno* poverenje i drugarsku pomoć finskih radnika za opštu proletersku stvar Rusije. U teškom i velikom delu greške su neizbežne — ne možemo ih izbeći ni mi — finski radnici su bolji organizatori, oni će nam pomoći u toj oblasti, oni će *na svoj način* pokrenuti napred osnivanje socijalističke republike.

Revolucionarne pobede u samoj Rusiji — mirni organizacioni uspesi u Finskoj pod zaštitom tih pobeda, prelazak ruskih radnika na revolucionarno-organizatorske zadatke u novim razmerama, osvajanje vlasti od strane proletarijata i siromašnih slojeva stanovništva, podsticanje i razvijanje socijalističke revolucije na zapadu — to je put koji će nas dovesti do *mira* i do *socijalizma.*

Cirih, 11. (24) marta 1917. *N. Lenjin*

Prvi put štampano 1924. u časopisu *Коммунистический интернационал,* br. 3—4.

Сочинения В. И. Ленина, 4 изд., т. 23, стр. 312—323.

O PROLETERSKOJ MILICIJI

Naš list je 14. aprila u dopisu iz Kanavina, Nižegorodska gubernija, javio da je *„skoro u svim fabrikama uvedena milicija iz redova radnika koju plaća uprava fabrike"*.

Kanavinski rejon, kako javlja autor dopisa, ima 16 fabrika i oko 30.000 radnika, pored železničara, — dakle, uvođenje radničke milicije koju plaćaju kapitalisti obuhvatilo je u ovom kraju već prilično veliki broj najkrupnijih preduzeća.

Uvođenje radničke milicije koju plaćaju kapitalisti jeste mera koja ima ogroman — bez preterivanja se može reći: džinovski, odlučujući — značaj, kako praktični tako i principijelni. Revolucija ne može biti zagarantovana, njen uspeh ne može biti obezbeđen, njen dalji razvitak je *nemoguć* ako ta mera ne postane opšta, ako ne bude dovedena do kraja i sprovedena u celoj zemlji.

Buržoaski i veleposednički republikanci, koji su postali republikanci pošto su se uverili da je nemoguće *drukčije* komandovati narodom, trude se da ustanove što je moguće monarhističkiju republiku: nešto slično francuskoj republici koju je Ščedrin nazivao republikom bez republikanaca.[117])

Glavna je stvar za veleposednike i kapitaliste u današnje vreme, kad su se ubedili u snagu revolucionarnih masa, da *odbrane* najbitnije ustanove starog režima, da odbrane stara oruđa ugnjetavanja: policiju, činovništvo, stalnu armiju. „Građansku miliciju" oni se trude da svedu na staro, to jest na male, od naroda odvojene odrede naoružanih ljudi koji stoje što je moguće bliže buržoaziji i kojima komanduju lica iz redova buržoazije.

Minimalni program socijaldemokratije traži zamenu stalne armije opštim naoružanjem naroda. Ali većina zvaničnih socijaldemokrata u Evropi i većina vođa naših menjševika „zaboravila" je ili odložila program partije, zamenivši internacionalizam šovinizmom („odbranaštvo"), revolucionarnu taktiku reformizmom.

A međutim baš sada, u revolucionarnom momentu, opšte naoružanje naroda je i neodložno potrebno. Pozivati se na to da je suvišno naoružavati proletarijat kada postoji revolucionarna armija ili da „neće biti dovoljno" oružja — bilo bi prevara i lažan izgovor. Radi se o tome da se odmah počne sa organizovanjem sveopšte milicije koja bi naučila da rukuje oružjem i pored toga što ga „nema

dovoljno" za sve, jer narodu uopšte nije potrebno toliko oružja, da bi ga svi uvek imali. Narod ceo treba da uči da rukuje oružjem i ceo treba da bude obuhvaćen u miliciji koja zamenjuje policiju i stalnu armiju.

Radnicima nije potrebna armija odvojena od naroda, njima je potrebno da se radnici i vojnici *stope* u jedinstvenu opštenarodnu miliciju.

Bez toga će aparat ugnjetavanja ostati na snazi, on će biti spreman da služi danas Gučkovu i njegovim prijateljima, kontrarevolucionarnim generalima, a sutra možda Ratku Dimitrijevu ili kakvom pretendentu na presto i na stvaranje plebiscitarne monarhije.

Kapitalistima je sada potrebna republika, jer inače ne mogu „izići na kraj" s narodom. Ali njima je potrebna „parlamentarna" republika, to jest da se demokratizam ograniči na demokratske *izbore,* na pravo da se u parlamenat šalju ljudi koji — po duhovitom i duboko istinitom Marksovom zapažanju — narod *predstavljaju* i narod suzbijaju. [118])

Oportunisti današnje socijaldemokratije, koji su Marksa zamenili Šajdemanom, naučili su napamet pravilo da treba „iskoristiti" parlamentarizam (to je neosporno), ali su zaboravili šta je Marks govorio o značaju proleterske demokratije *za razliku* od buržoaskog parlamentarizma.

Narodu je potrebna republika da bi vaspitavao mase za demokratiju. Neophodno je *ne samo* predstavništvo po tipu demokratije nego i izgradnja čitave državne uprave odozdo, od strane samih masa, njihovo efikasno učešće u svakom koraku života, njihova aktivna uloga u upravljanju. *Zameniti* stare organe ugnjetavanja, policiju, činovništvo, stalnu armiju sveopštim naoružanjem naroda, stvarno sveopštom milicijom — to je jedini put koji u najvišem stepenu osigurava zemlju od restauracije monarhije i pruža *mogućnost* da se planski, čvrsto i odlučno ide ka socijalizmu, da se on ne „uvodi" odozgo, već da se ogromne mase proletera i poluproletera uzdižu do veštine upravljanja državom, do usmeravanja *čitave* državne vlasti.

Javna služba preko policije koja stoji nad narodom i preko činovnika, najvernijih slugu buržoazije, preko stalne armije pod komandom veleposednika i kapitalista — to je ideal buržoaske parlamentarne republike, koja teži da ovekoveči vladavinu kapitala.

Javna služba preko svenarodne, stvarno opšte, muške i ženske milicije, sposobne da delimično zameni činovnike, skopčane ne samo s izbornošću svih vlasti, ne samo s mogućnošću njihovog smenjivanja u svako vreme nego i sa plaćanjem njihovog rada ne na gospodski, ne na buržoaski već na radnički način — to je ideal radničke klase.

Taj ideal nije samo ušao u naš program, nije samo zauzeo svoje mesto u istoriji radničkog pokreta Zapada, naime u iskustvu Pariske komune, nije samo ocenjen, podvučen, preporučen od Marksa nego je i praktično primenjivan već od radnika Rusije 1905. i 1917. godine.

Sovjeti radničkih predstavnika, po svom značenju, po tipu državne vlasti koju oni stvaraju, jesu upravo ustanove takve demokratije koja uklanja stare organe ugnjetavanja, koja stupa na put svenarodne milicije.

Ali kako se milicija može učiniti svenarodnom kad su proleteri i poluproleteri oterani u fabriku, kad su pritisnuti robijaškim radom za veleposednike i kapitaliste?

Sredstvo je jedno: radničku miliciju moraju plaćati kapitalisti. Kapitalisti moraju plaćati radnicima za one časove i dane koje proleteri posvećuju javnoj službi.

Na taj sigurni put stupaju same radničke klase. Primer nižegorodskih radnika mora postati uzor za svu Rusiju.

Drugovi radnici, ubeđujte seljake i ceo narod da je neophodno stvarati sveopštu miliciju umesto policije i starog činovništva! Uvodite takvu i samo takvu miliciju. Uvodite je preko sovjeta radničkih predstavnika, preko sovjeta seljačkih predstavnika, preko organa lokalne samouprave koji dopadnu u ruke radničke klase. Nemojte se zadovoljavati buržoaskom milicijom ni u kom slučaju. Angažujte žene za vršenje javne službe naporedo sa muškarcima. Nastojte obavezno da kapitalisti plaćaju radnicima za dane posvećene javnoj službi u miliciji!

Učite se demokratiji u praksi, odmah, sami, odozdo, — podižite mase za efikasno, neposredno, opšte učešće u upravljanju, — u tome je i samo u tome jemstvo pune pobede revolucije i njenog čvrstog, promišljenog, planskog koračanja napred.

Правда, br. 36,
3. maja (20. aprila) 1917.

Сочинения В. И. Ленина,
4 изд., т. 24, стр. 150—153.

PROGLAS VOJNICIMA SVIH ZARAČENIH ZEMALJA

Braćo vojnici!

Svi smo mi izmučeni užasnim ratom, koji je odneo milione života, koji je milione ljudi osakatio, koji je doneo nečuvene nesreće, pustošenje i glad.

I sve je veći broj ljudi koji postavljaju sebi pitanje: zbog čega je otpočeo, radi čega se vodi ovaj rat?

Svakim danom je jasnije nama, radnicima i seljacima, koji nosimo na sebi najveće terete rata, da su ga započeli i da ga vode kapitalisti svih zemalja radi interesa kapitalista, radi vladavine nad svetom, radi tržišta za fabrikante i bankare, radi pljačke slabih naroda. Oni dele kolonije, osvajaju zemlje na Balkanu i u Turskoj — i zato evropski narodi moraju trpeti pustošenje i zato moramo mi ginuti i gledati pustoš, glad, propast svojih porodica.

Klasa kapitalista zgrće u svim zemljama na poslovima i liferacijama za vojsku, na koncesijama u anketiranim zemljama, na poskupljenju namirnica ogromne, nečuvene, skandalozno visoke profite. Klasa kapitalista razrezala je svima narodima za dug niz decenija namete u vidu visoke kamate na milijardske ratne zajmove. A mi, radnici i seljaci, moramo ginuti, propadati, gladovati, podnositi sve to, učvršćujući svoje ugnjetače time što radnici raznih zemalja istrebljuju jedni druge, ispunjavaju se mržnjom jedni prema drugima.

Zar da još pokorno podnosimo jaram, da podnosimo rat među klasama kapitalista? Zar da odugovlačimo ovaj rat, pristajući uz svoje nacionalne vlade, svoju nacionalnu buržoaziju, svoje nacionalne kapitaliste, rušeći time međunarodno jedinstvo radnika svih zemalja, celog sveta?

Ne, braćo vojnici, vreme je da otvorimo oči, vreme je da sami uzmemo u ruke svoju sudbinu. U svim zemljama raste, širi se i jača revolt naroda protiv kapitalističke klase, koja je uvukla narod u ovaj rat. Ne samo u Nemačkoj nego i u Engleskoj, koja je pre rata bila čuvena kao naročito slobodna zemlja, stotine i stotine istinskih prijatelja i predstavnika radničke klase trunu po tamnicama zato što su rekli poštenu i istinitu reč protiv rata i kapitalista. Revolucija u Rusiji jeste samo prvi korak prve revolucije, za njom treba da usledе i usledиće druge.

Nova vlada u Rusiji, koja je oborila Nikolaja II, isto onakvog krunisanog razbojnika kao što je i Vilhelm II, — jeste vlada kapita-

lista. Ona vodi isto onakav razbojnički, imperijalistički rat kakav vode i kapitalisti Nemačke, Engleske i drugih zemalja. Ona je potvrdila razbojničke, tajne ugovore koje je Nikolaj II sklopio sa kapitalistima Engleske, Francuske i dr., ona te ugovore ne predaje javnosti, kao što ni nemačka vlada ne objavljuje svoje tajne, isto tako razbojničke, ugovore s Austrijom, Bugarskom itd.

Ruska privremena vlada objavila je 20. aprila notu u kojoj još jedanput potvrđuje stare, pljačkaške ugovore koje je sklopio car i izražava spremnost da vodi rat do pune pobede, izazivajući time revolt čak i onih koji su joj dosad ukazivali poverenje i podršku.

Ali ruska revolucija je stvorila, osim kapitalističke vlade, spontane revolucionarne organizacije, koje predstavljaju ogromnu većinu radnika i seljaka, naime: sovjete radničkih i vojničkih predstavnika u Petrogradu i u većini gradova Rusije. I dan-danas još većina vojnika i jedan deo radnika u Rusiji — kao i vrlo mnogi radnici i vojnici u Nemačkoj — gleda sa nesvesnim poverenjem na kapitalističku vladu, sluša njihove prazne i lažljive fraze o miru bez aneksija, o odbrambenom ratu i tome slično.

Ali radnici i siromašni seljaci, za razliku od kapitalista, nisu zainteresovani ni za aneksije ni za odbranu kapitalističkih profita. Zato će svaki dan, svaki korak kapitalističke vlade, i u Rusiji i u Nemačkoj, otkrivati prevaru kapitalista, otkrivaće da dokle god bude trajala vladavina kapitalista, dotle ne može biti stvarnog, nenasilničkog mira, zasnovanog na stvarnom odricanju od svih aneksija, tj. na oslobođenju svih kolonija bez izuzetka, svih ugnjetenih bez izuzetka, nasilno prisajedinjenih ili nepunopravnih naroda, — dotle će se rat, verovatno, sve više zaoštravati i odugovlačiti.

Samo u slučaju da državna vlast u obe sada neprijateljske države, na primer i u Rusiji i u Nemačkoj, pređe potpuno i isključivo u ruke revolucionarnih sovjeta radničkih i vojničkih predstavnika, sposobnih da na delu, a ne na rečima, raskinu celu mrežu odnosa i interesa kapitala, — samo u tom slučaju će se radnici obeju zaraćenih zemalja ispuniti međusobnim poverenjem i moći će da učine kraj ratu na osnovama stvarno demokratskog mira koji stvarno oslobađa sve narode i narodnosti.

Braćo vojnici!

Učinimo sve što od nas zavisi da to ubrzamo, da postignemo taj cilj. Ne bojmo se žrtava — sve žrtve u korist radničke revolucije biće manje teške nego žrtve rata. Svaki pobedonosni korak revolucije spāšće stotine hiljada i milione ljudi od smrti, od pustošenja i gladi.

Mir kolibama, rat dvorovima! Mir radnicima svih zemalja! Živelo bratsko jedinstvo revolucionarnih radnika svih zemalja! Živeo socijalizam!

Centralni komitet SDRPR
Petrogradski komitet SDRPR
Redakcija „Pravde“

Правда, br. 37,
4. maja (21 aprila) 1917.

Сочинения В. И. Ленина,
4 изд., т. 24, стр. 157—159.

SEDMA (APRILSKA) SVERUSKA KONFERENCIJA SDRP(b)R[119])

24–29. APRILA (7–12. MAJA) 1917.

IZ „REFERATA O TEKUĆEM MOMENTU 24. APRILA (7. MAJA)"

Sada prelazim na pitanje rata, koje nas je praktično ujedinilo kad smo istupili protiv zajma; odnos prema njemu odmah je očigledno pokazao kako su podeljene političke snage. Kao što je pisala „Reč", svi se, osim „Jedinstva",[120]) kolebaju, sva sitnoburžoaska masa je za zajam sa ogradom. Kapitalisti prave kiseo izraz lica, sa osmehom stavljaju rezoluciju u džep i kažu: „Vi možete govoriti, a delaćemo ipak mi". U celom svetu oni koji glasaju sada za zajam nazivaju se socijalšovinisti.

Preći ću neposredno na čitanje rezolucije o ratu. Ona se deli na tri dela: 1) karakteristika rata sa gledišta njegovog klasnog značenja, 2) revolucionarno odbranaštvo masa, čega nema ni u jednoj zemlji, i 3) kako da se okonča rat.

Mnogi, a među njima i ja lično, imali smo priliku da govorimo, naročito pred vojnicima, i ja mislim, ako hoćemo sve da objasnimo s klasnog gledišta, da je za njih najnejasnije u našem stavu kako upravo mislimo da okončamo rat, kako mi smatramo da je moguće okončati ga. U širokim masama postoji tušta i tma nesporazuma, potpunog nerazumevanja našeg stava, i zato ovde moramo biti najpristupačniji narodu.

(Čita nacrt rezolucije o ratu)

„Sadašnji rat od strane obeju grupa zaraćenih država jeste imperijalistički rat, tj. rat koji vode kapitalisti radi vladavine nad svetom, radi deobe kapitalističke pljačke, radi unosnih tržišta finansiskog, bankovnog kapitala, radi gušenja slabih naroda.

Prelazak državne vlasti u Rusiji od Nikolaja II na vladu Gučkova, Ljvova i dr., na vladu veleposednika i kapitalista nije izmenio i nije mogao izmeniti takav klasni karakter i značaj rata od strane Rusije.

Naročito je jasno izbila na videlo činjenica da nova vlada vodi isti, isto onakav imperijalistički, tj. osvajački, razbojnički rat, u sledećoj situaciji: nova vlada ne samo što nije objavila tajne ugovore koje je sklopio bivši car, Nikolaj II, s kapitalističkim vladama Engleske,

Francuske itd. nego je i formalno potvrdila te ugovore. To je učinila ne pitajući narod i s očiglednom namerom da ga prevari, jer je opšte-poznato da su ti tajni ugovori bivšeg cara skroz-naskroz razbojnički ugovori, koji ruskim kapitalistima obećavaju pljačkanje Kine, Persije, Turske, Austrije itd.

Zato proleterska partija ne može podržavati ni sadašnji rat, ni sadašnju vladu, ni njene zajmove, ma kakvim svečanim rečima ti zajmovi bili nazivani, ne kidajući potpuno s internacionalizmom, tj. s bratskom solidarnošću svih zemalja u borbi protiv jarma kapitala.

Nikakvo poverenje ne zaslužuje ni obećanje sadašnje vlade da će se odreći aneksija, tj. osvajanja tuđih zemalja ili nasilnog zadržavanja bilo kakvih naroda u granicama Rusije. Jer, prvo, kapitalisti koji su ispreplitani hiljadama niti ruskog i anglo-francuskog bankovnog kapitala, koji brane interese kapitala, ne mogu se odreći aneksija u ovom ratu ako ne prestanu da budu kapitalisti, ako se ne odreknu profita od milijardi uloženih u zajmove, u koncesije, u vojna preduzeća itd. Drugo, nova vlada, odrekavši se aneksija da bi prevarila narod izjavila je na Miljukovljeva usta 9. aprila 1917. godine u Moskvi da se ne odriče aneksija. Treće, kao što je otkrilo „Narodno delo“[121]), list u kome sarađuje ministar Kerenski, Miljukov čak nije poslao u inostranstvo svoju izjavu da se odriče aneksija.

Upozoravajući narod protiv praznih obećanja kapitalista, konferencija izjavljuje da treba strogo razlikovati odricanje od aneksija na rečima i odricanje od aneksija na delu, tj. hitno objavljivanje svih tajnih, pljačkaških ugovora, svih akata spoljne politike, i hitno pristupanje najpotpunijem oslobođenju svih naroda koje kapitalistička klasa ugnjetava ili nasilno privezuje za Rusiju ili drži u neravnopravnom položaju, nastavljajući politiku bivšeg cara Nikolaja II, koja nanosi sramotu našem narodu“.

Druga polovina ovog dela rezolucije govori o obećanjima koja daje vlada. Možda bi za marksistu ovaj deo bio suvišan, ali za narod to je važno. Zato treba dodati zašto mi ne verujemo tim obećanjima, zašto ne treba da imamo poverenja u vladu. Nikakvo poverenje ne zaslužuju obećanja sadašnje vlade da će se odreći imperijalističke politike. Ovde naša linija ne treba da se sastoji u isticanju da od vlade zahtevamo da objavi ugovore. To bi bila iluzija. Zahtevati to od kapitalističke vlade — to je isto kao kad bismo zahtevali da otkrije trgovačke lopovluke. Ako kažemo da se treba odreći aneksija i kontribucija, onda treba ukazati kako da se to učini; i ako nas upitaju ko će to učiniti, mi ćemo reći da je to, u suštini, revolucionaran korak, da takav korak može učiniti samo revolucionarni proletarijat. Inače će to biti samo prazna obećanja, želje pomoću kojih kapitalisti drže narod pod svojom vlašću.

(Nastavlja čitanje nacrta rezolucije)

„Takozvano ‚revolucionarno odbranaštvo‘ koje je zahvatilo sada sve narodnjačke partije (narodne socijaliste, trudovike, socijaliste-re-

volucionare) i oportunističku partiju socijaldemokrata menjševika (OK, Čheidze, Cereteli i dr.), a isto tako većinu vanpartijskih revolucionara, predstavlja, po svom klasnom značenju, s jedne strane, interese i tačku gledišta sitne buržoazije, sitnih sopstvenika, bogatih seljaka, koji poput kapitalista izvlače profite iz nasilja nad slabim narodima, a, s druge strane, to je rezultat obmanjivanja narodnih masa od strane kapitalista, koji ne objavljuju tajne ugovore i koji se izvlače obećanjima i lepim rečima.

Treba priznati da su vrlo široke mase ‚revolucionarnih odbranaša' poštene, tj. da *stvarno* ne žele aneksije, osvajanja, nasilja nad slabim narodima, da *stvarno* teže za demokratskim, ne nasilničkim mirom među *svim* zaraćenim zemljama. To treba priznati zato što klasni položaj proletera i poluproletera grada i sela (tj. ljudi koji žive potpuno ili delimično od prodaje svoje radne snage kapitalistima) čini te klase nezainteresovanim za profite kapitalista.

Zato, smatrajući da su potpuno nedozvoljeni i da stvarno znače potpun raskid s internacionalizmom i socijalizmom bilo kakvi ustupci „revolucionarnom odbranaštvu", konferencija istovremeno izjavljuje da sve dotle dok se ruski kapitalisti i njihova privremena vlada ograničavaju samo na pretnje nasiljem protiv naroda (npr., poznati po svojoj žalosnoj slavi Gučkovljev ukaz koji preti strogim kaznama za samovoljno smenjivanje starešina od strane vojnika), sve dotle dok kapitalisti *ne pređu* na nasilja prema sovjetima radničkih, vojničkih, seljačkih nadničarskih i drugih predstavnika koji se slobodno organizuju i slobodno smenjuju i biraju *sve* vlasti, — sve dotle će naša partija propagirati odricanje od nasilja uopšte, boreći se protiv duboke i sudbonosne pogrešnosti ‚revolucionarnog odbranaštva', isključivo sredstvima drugarskog ubeđivanja, objašnjavanjem istine da nesvesni stav poverenja širokih masa prema vladi kapitalista, najgorih neprijatelja mira i socijalizma jeste u ovom momentu u Rusiji glavna smetnja brzom okončanju rata".

Jedan deo sitne buržoazije zainteresovan je za tu politiku kapitalista, u to se ne može sumnjati, i zato nije dopušteno proleterskoj partiji da sada polaže nade u jedinstvo interesa sa seljaštvom. Mi se sada borimo da seljaštvo pređe na našu stranu, ali ono stoji, do izvesne mere, svesno na strani kapitalista.

Nema nikakve sumnje da proletarijat i poluproletarijat kao klasa nije zainteresovan za rat. Oni su pod uticajem tradicija i obmana. Oni još nemaju političkog iskustva. Otuda je naš zadatak dugotrajno objašnjavanje. Mi im ne pravimo ni najmanje principijelne ustupke, ali mi im ne možemo prilaziti kao socijalšovinistima. Ti elementi stanovništva nikad nisu bili socijalistički, oni nemaju nikakvog pojma o socijalizmu, oni se samo bude za politički život. Ali njihova svest raste i širi se s neobičnom brzinom. Njima treba umeti prići i objasniti stvar, što je najteži zadatak, naročito za partiju koja se još do juče nalazila u ilegalnosti.

Neki se pitaju nismo li se mi odrekli samih sebe: ta mi smo propagirali pretvaranje imperijalističkog rata u građanski, a sad govo-

rimo protiv samih sebe. Ali u Rusiji je prvi građanski rat završen, i sada prelazimo na drugi rat — između imperijalizma i naoružanog naroda, i u tom prelaznom periodu, dok oružanu snagu imaju vojnici, dok Miljukov i Gučkov još nisu upotrebili oružje, taj građanski rat pretvara se za nas u mirnu, dugotrajnu i strpljivu klasnu propagandu. Ako mi govorimo o građanskom ratu pre nego što su ljudi shvatili njegovu neophodnost, mi onda, nesumnjivo, padamo u blankizam[122]). Mi smo za građanski rat, ali samo onda kad ga vodi svesna klasa. Može se obarati onaj ko je poznat narodu kao nasilnik. A sada nema nikakvih nasilnika, topovi i puške nalaze se u rukama vojnika, a ne u rukama kapitalista, kapitalisti sada ne osvajaju pomoću nasilja, već pomoću prevare, i sada ne treba vikati protiv nasilja, to je besmislica. Treba stajati na gledištu marksizma, koji kaže da se pretvaranje imperijalističkog rata u građanski gradi na objektivnim a ne na subjektivnim uslovima. Mi se zasada odričemo te parole, ali samo zasada. Oružje je sada u rukama vojnika i radnika, a ne u rukama kapitalista. Sve dok vlada ne otpočne rat, mi ćemo vršiti propagandu mirno.

Vladi bi bilo od koristi kad bismo prvi neoprezni korak prema akcijama učinili mi, to je u njihovom interesu. Oni su sada ozlojeđeni time što je naša partija istakla parolu o mirnim manifestacijama. Sitnoj buržoaziji, koja sada očekuje, mi ne treba da ustupimo ni trunku od svojih principa. Ništa nije opasnije za proletersku partiju nego graditi svoju taktiku na subjektivnim željama onde gde je potrebna organizovanost. Govoriti da je za nas većina — nije moguće; u ovom slučaju, potrebno je nepoverenje, nepoverenje i nepoverenje. Zasnivati na tome proletersku taktiku — znači ubiti je.

Treća tačka tiče se pitanja kako da se okonča rat. Marksističko gledište je poznato, ali je teškoća u tome kako da se ono prenese u mase u najjasnijem obliku. Mi nismo pacifisti, i ne možemo se odreći revolucionarnog rata. Po čemu se on razlikuje od kapitalističkog rata? Pre svega, po tome koja je klasa zainteresovana za taj rat i kakvu politiku vodi zainteresovana klasa u njemu... Kad se govori masama, treba im davati konkretne odgovore. Dakle, prvo je pitanje: kako da se razlikuje revolucionarni rat od kapitalističkog? Masovici ne razumeju u čemu je tu razlika, da je ovde reč o razlici među klasama. Mi treba ne samo da teoretski govorimo nego treba i praktično da pokažemo da ćemo povesti stvarno revolucionarni rat onda kad vlast bude u rukama proletarijata. Meni se čini da se takvim postavljanjem pitanja daje jasniji odgovor na pitanja kakav je ovo rat i ko ga vodi.

U „Pravdi" je štampan nacrt proglasa vojnicima svih zaraćenih zemalja."*) Mi raspolažemo podacima da se vojnici na frontu bratime, ali to bratimljenje je još polustihijsko. Ono što nedostaje bratimljenju — to je jasna politička misao. Vojnici su instinktivno osetili da treba vršiti akciju odozdo, njihov klasni instinkt revolucionarno ras-

*) Vidi str. 213–214 ove knjige. — Prim. red.

položenih ljudi došapnuo im je da je samo tu pravi put. Ali to nije dovoljno za revoluciju. Mi hoćemo da damo jasan politički odgovor. Da bi se rat mogao okončati, vlast treba da pređe u ruke revolucionarne klase. Ja bih predložio u ime konferencije da se sastavi proglas vojnicima svih zaraćenih zemalja i da se taj proglas štampa na svim jezicima. Ako umesto svih tih izanđalih fraza o mirovnim konferencijama, na kojima su polovina članova tajni ili otvoreni agenti imperijalističkih vlada, rasturimo taj proglas, to će nas hiljadu puta brže dovesti do cilja nego sve mirovne konferencije. Mi ne želimo da imamo posla s nemačkim Plehanovima. Kad smo putovali u vagonu kroz Nemačku, ta gospoda socijalšovinisti, nemački Plehanovi, navaljivali su u naš vagon, ali mi smo im odgovorili da nijedan socijalista između njih neće ući u naš vagon, a ako uđe, mi ga bez velikog skandala nećemo pustiti natrag. Ako bi k nama pustili npr. Karla Lipknehta, mi bismo s njim porazgovarali. Kad objavimo proglas trudbenicima svih zemalja i u njemu damo svoj odgovor na pitanje kako da se okonča rat i kad vojnici pročitaju naš odgovor koji pruža politički izlaz iz rata, onda će bratimljenje džinovskim korakom krenuti napred. To je neophodno radi toga da bi se bratimljenje podiglo sa stepena instinktivnog užasa pred ratom i prešlo u jasnu svest o tome kako da se izađe iz rata.

Preći ću na treće pitanje, to jest na ocenu tekućeg momenta sa gledišta položaja međunarodnog radničkog pokreta i stanja međunarodnog kapitalizma. Sa gledišta marksizma besmisleno je zadržavati se na položaju samo jedne zemlje kad se govori o kapitalizmu dok su kapitalističke zemlje tako tesno povezane među sobom. A sada, za vreme rata, ta veza je neizmerno jača. U jedno krvavo klupko zapleteno je čitavo čovečanstvo, i pojedinačnog izlaza iz njega ne može biti. Ako postoje manje ili više razvijene zemlje, onda ih je sadašnji rat međusobno povezao takvim koncima, da je izlaz samo jedne zemlje otuda nemoguć i besmislen.

Kratak izvod objavljen 8. maja (25. aprila) 1917. u listu *Правда*, br. 40. Prvi put u potpunosti štampano 1921. u: *Собрание сочинений Н. Ленина (В. Ульянова), т.* XIV, *ч.* 2

Сочинения В. И. Ленина, 4 изд., т. 24, стр. 202—208.

GOVOR U ODBRANU REZOLUCIJE O RATU ODRŽAN 27. APRILA (10. MAJA)

Drugovi, prvobitni nacrt rezolucije o ratu ja sam čitao na gradskoj konferenciji. Usled krize, koja je u Petrogradu osvojila pažnju i snage svih drugova, mi nismo uspeli da ispravimo taj nacrt. Ali juče i danas komisija je radila uspešno, i on je pretrpeo izmene, jako je skraćen i, po našem mišljenju, poboljšan.

Hoću da kažem nekoliko reči o strukturi te rezolucije. Ona je podeljena na tri dela: prvi deo posvećen je klasnoj analizi rata sa

dodatkom u kome je izložen naš principijelan stav i objašnjeno zašto partija upozorava da ne treba imati nikakvog poverenja u vladina obećanja niti pružati ma kakvu podršku Privremenoj vladi. Drugi deo rezolucije posvećen je pitanju revolucionarnog odbranaštva kao neobično širokog masovnog pokreta koji je sada ujedinio protiv nas ogromnu većinu naroda. Zadatak se sastoji u tome da se odredi klasno značenje toga revolucionarnog obranaštva, u čemu je njegova suština, kakav je realni odnos snaga i kako da se borimo protiv tog pokreta. Treći deo rezolucije odnosi se na pitanje kako da se okonča rat. Na to praktično pitanje, koje ima najveću važnost za partiju, treba odgovoriti detaljno, i mi smatramo da nam je pošlo za rukom da damo zadovoljavajući odgovor na to pitanje. U nizu članaka u „Pravdi" i u provincijskim listovima (koji nam stižu krajnje neuredno: pošta ne radi i treba se koristiti specijalnim prilikama da bi se nabavljali lokalni listovi za CK), gde je bio veliki broj članaka o ratu, razjašnjen je negativni stav prema ratu i prema pitanju zajma. Mislim da je glasanje protiv zajma rešilo pitanje negativnog odnosa prema revolucionarnom odbranaštvu. Zadržavati se detaljnije na tome meni nije moguće.

„Sadašnji rat od strane obeju grupa zaraćenih država jeste imperijalistički rat. tj. rat koji vode kapitalisti radi podele koristi od vladavine nad svetom, radi tržišta, finansijskog (bankovnog) kapitala, radi potčinjavanja slabih naroda itd."

Osnovna i prva postavka jeste pitanje sadržine rada, pitanje opšteg i političkog karaktera, pitanje sporno, koje kapitalisti i socijalšovinisti brižljivo zaobilaze. Zato mi treba da ga stavimo na prvo mesto i da dodamo:

„Svaki dan rata bogati finansijsku i industrijsku buržoaziju i razara i iscrpljuje snage proletarijata i seljaštva svih zaraćenih a zatim i neutralnih zemalja. U Rusiji pak odugovlačenje rata, osim toga, donosi najveću opasnost tekovinama revolucije, njenom daljem razvijanju.

Prelazak državne vlasti u Rusiji u ruke Privremene vlade, vlade veleposednika i kapitalista, nije izmenio i nije mogao izmeniti takav karakter i značenje rata od strane Rusije".

Evo ova rečenica koju sam sada pročitao ima za nas veliki značaj u čitavoj propagandi i agitaciji. Da li se izmenio sada i može li se izmeniti klasni karakter rata? Naš odgovor zasniva se na činjenici da je vlast prešla u ruke veleposednika i kapitalista, iste one vlade koja je rat pripremila. Dalje prelazimo na jednu od činjenica koje najočiglednije pokazuju karakter rata. Jedna je stvar klasni karakter koji se izražava u čitavoj politici koju su određene klase vodile u toku decenija, a druga — očigledni klasni karakter rata.

„Ova je činjenica naročito jasno izbila na videlo u tome što nova vlada ne samo što nije objavila tajne ugovore koje je car Nikolaj II sklopio s kapitalističkim vladama Engleske, Francuske itd. nego je i formalno potvrdila, ne pitajući narod, te tajne ugovore, koji obeća-

vaju ruskim kapitalistima pljačku Kine, Persije, Turske, Austrije itd. Skrivanjem tih ugovora ruski narod se obmanjuje u pogledu istinskog karaktera rata".

Dakle, ja još jedanput podvlačim da mi ukazujemo na naročito očiglednu potvrdu karaktera rata. Čak i kad uopšte ne bi bilo ugovora, karakter rata se nimalo ne bi izmenio, jer sporazum između grupa kapitalista može biti postignut vrlo često bez ikakvih ugovora. Ali oni postoje, značenje njihovo je naročito jasno, i mi, u cilju povezivanja rada agitatora i propagandista, smatramo da je naročito potrebno da se ta činjenica podvuče i odlučili smo da tu tačku izdvojimo. Pažnja naroda upravljena je prema toj činjenici, i ona mora biti upravljena, utoliko pre što je kod nas te ugovore sklopio car koji je zbačen, tako da pažnja naroda treba da se zadrži na tome da rat vode vlade prema ugovorima koje su sklopile stare vlade. Ja mislim da se ovde u najreljefnijem obliku otkrivaju suprotnosti između interesa kapitalista i volje naroda, i zadatak je agitatora, da otkrivajući te suprotnosti, usmeravaju na njih pažnju naroda, da se trude da razbistravaju svest masa, obraćajući se njihovoj klasnoj svesti. A sadržina ugovora je takva, da ne može biti sumnje u pogledu činjenice da oni obećavaju ogromne dobiti kapitalistima putem pljačkanja drugih zemalja, jer ti ugovori uvek u svim zemljama ostaju tajni. Nema nijedne republike na svetu koja bi spoljnu politiku vodila otvoreno. Dok postoji kapitalistički poredak, ne može se očekivati da će kapitalisti otvoriti svoje trgovačke knjige. Ako već postoji privatna svojina na sredstva za proizvodnju, ona uključuje privatnu svojinu na akcije i finansijske operacije. Glavna osnova sadašnje diplomatije — to i jesu finansijske operacije, koje se svode na pljačkanje i gušenje slabih naroda. To su, s našeg gledišta, osnovne postavke iz kojih proističe sva ocena rata. Iz njih mi pravimo zaključak:

„Zato proleterska partija ne može podržavati ni sadašnji rat, ni sadašnju vladu, ni njene zajmove ako neće potpuno da raskine s internacionalizmom, tj. s bratskom solidarnošću radnika svih zemalja u borbi protiv jarma kapitala."

To je naš glavni, osnovni zaključak koji određuje svu našu taktiku i izdvaja nas između svih drugih partija, koliko god one sebe nazivale socijalističkim. Tom postavkom, koja je za sve nas neosporna, unapred je rešeno pitanje našeg odnosa prema svim drugim političkim partijama.

Dalje se govori o tome da je naša vlada naročito široko postavila pitanje obećanja. Oko tih obećanja vodi se dugotrajna kampanja sovjeta, koji su se zapleli u ta obećanja i koji dovode narod u iskušenje. Zato mi smatramo za neophodno da čisto objektivnoj analizi klasnog položaja dodamo ocenu obećanja, obećanja koja, razume se, za marksistu sama po sebi nemaju nikakvog značaja. Ali za široke mase to mnogo znači, a za politiku još više. Petrogradski sovjet se zapleo u ta obećanja i pridaje im značaj, obećavajući svoju podršku. Eto zato mi toj tački dodajemo sledeću formulaciju:

„Nikakvo poverenje ne zaslužuju obećanja sadašnje vlade da će se odreći aneksija, tj. osvajanja tuđih zemalja, ili nasilnog zadržavanja bilo kojih naroda u granicama Rusije."

Pošto je reč „aneksija" strana, mi dajemo njenu tačnu političku definiciju koju ni kadetska partija ni partija sitnoburžoaskih demokrata (narodnjaka i menjševika) ne mogu dati. Nema reči koje bi se upotrebljavale toliko besmisleno i nečisto.

„Jer, prvo, kapitalisti, koji su povezani hiljadama niti bankovnog kapitala, ne mogu se odreći aneksija u ovom ratu a da se ne odreknu profita od milijarda uloženih u zajmove, koncesije, vojna preduzeća itd., drugo, nova vlada, odrekavši se aneksija da bi obmanula narod, izjavila je na Miljukovljeva usta 9. aprilą 1917. godine u Moskvi da se ne odriče aneksija, a notom od 18. aprila i njenim objašnjenjem od 22. aprila potvrdila je osvajački karakter svoje politike.

Zato, upozoravajući narod protiv praznih obećanja kapitalista, konferencija izjavljuje da treba strogo razlikovati odricanje od aneksija na rečima od odricanja na delu, tj. hitno objavljivanje i poništavanje svih tajnih pljačkaških ugovora i hitno davanje prava svim narodima da slobodnim glasanjem reše pitanje da li žele da budu nezavisne države ili hoće da uđu u sastav koje bilo države.

Mi smo smatrali za neophodno da ukažemo na ovo, jer pitanje mira bez aneksija jeste osnovno pitanje u svim diskusijama o uslovima mira. Sve partije priznaju da će mir postati alternativa i da će mir s aneksijama biti nečuvena katastrofa za sve zemlje. I pred narod u čijoj zemlji postoji politička sloboda pitanje mira nije moguće drukčije postaviti nego kao mir bez aneksija. Zato se vlada mora izjašnjavati za mir bez aneksija, i ostaje joj samo da laže pomoću zamagljivanja pojma aneksija, ili da zaobilaze to pitanje. „Reč", na primer, viče da vraćanje Kurlandije upravo i jeste odricanje od aneksija. Kad sam govorio pred Sovjetom radničkih i vojničkih predstavnika, jedan mi je vojnik predao ceduljicu sa pitanjem: „Mi treba da se tučemo da bismo ponovo zauzeli Kurlandiju. Zar ponovo zauzeti Kurlandiju znači biti za aneksije?" Morao sam odgovoriti potvrdno. Mi smo protiv toga da Nemačka pomoću nasilja prisajedini Kurlandiju, ali i protiv toga da Rusija drži nasilno Kurlandiju. Na primer, naša vlada je izdala manifest o nezavisnosti Poljske, pretrpavši ga frazama koje ništa ne govore. Napisali su da se Poljska mora nalaziti u slobodnom vojnom savezu s Rusijom. U te tri reči se samo i nalazi istina. Slobodni vojni savez male Poljske s ogromnom Rusijom stvarno znači potpuno vojničko porobljavanje Poljske. Politički on može dobiti slobodu, ali njene granice određivaće ipak vojni savez.

Ako se budemo borili da ruski kapitalisti zavladaju Kurlandijom i Poljskom u njihovim predašnjim granicama, znači nemački kapitalisti imaju pravo da pljačkaju Kurlandiju. Oni mogu da odgovore: mi smo zajedno pljačkali Poljsku. Kad smo počeli cepati Poljsku krajem XVIII veka, onda je Pruska bila vrlo mala i slaba država, a Rusija ogromna, i Rusija je napljačkala više. Sad smo mi postali

jači, i dozvolite nam da otkinemo veći deo. Protiv te logike kapitalista ne može se odgovoriti ni na koji način. Japan je 1863. godine u poređenju sa Rusijom bio nula, a 1905. godine tukao je Rusiju. Nemačka je 1863—1873. u poređenju s Engleskom bila nula, a sada je jača od nje. Oni mogu primetiti: mi smo bili slabi kad su nam uzeli Kurlandiju, sad smo se razvili jače nego vi i hoćemo da je preotmemo. Ne odricati se aneksija — znači opravdavati beskrajne ratove radi pokoravanja slabih naroda. Odreći se aneksija znači pružiti svakome narodu mogućnost da slobodno rešava da li želi da živi odvojeno ili zajedno s drugim. Razume se, za to je potrebno evakuisati vojsku. Makar i najmanje se kolebati u pitanje aneksija — znači pravdati beskrajne ratove. Prema tome, u ovom pogledu mi se nikako nismo mogli kolebati. Naš je odgovor u pogledu aneksija: slobodna odluka naroda. Šta da se učini da bi ta politička sloboda bila i ekonomska? Za to je neophodno da vlast pređe u ruke proletarijata i da se zbaci jaram kapitala.

Sada prelazim na drugi deo rezolucije.

„Takozvano revolucionarno odbranaštvo, koje je sada zahvatilo u Rusiji sve narodnjačke partije (narodne socijaliste, trudovike, socijaliste-revolucionare) i oportunističku partiju socijal-demokrata menjševika (OK, Čheidze, Cereteli i dr.), a isto tako većinu vanpartijskih revolucionara, predstavlja po svom klasnom značenju, s jedne strane, interese i gledišta bogatih seljaka i jednog dela sitnih sopstvenika, koji, slično kapitalistima, izvlače profite iz nasilja nad slabim narodima. S druge strane, revolucionarno odbranaštvo jeste rezultat obmanjivanja — od strane kapitalista — jednog dela proletera i poluproletera grada i sela, koji po svom klasnom položaju nisu zainteresovani za profite kapitalista i za imperijalistički rat".

Prema tome, ovde se naš zadatak sastoji u tome da odredimo iz kakvih je slojeva moglo izrasti i izraslo odbranaško-raspoloženje. Rusija je sitnoburžoaska zemlja, i gornji slojevi sitne buržoazije neposredno su zainteresovani za nastavljanje ovoga rata. Bogato seljaštvo, kao i kapitalisti, dobija profite od njega. S druge strane, masa proletarijata i poluproletarijata nije zainteresovana za aneksije, jer ona ne dobija profite od bankovnog kapitala. Na koji su način te klase mogle stati na gledište revolucionarnog odbranaštva? Takav stav tih klasa prema revolucionarnom odbranaštvu jeste rezultat uticaja ideologije kapitalista koji je u rezoluciji izražen rečju „obmana". One ne umeju da razlikuju interese kapitalista od interesa zemlje. Otuda za nas proističe zaključak:

„Konferencija smatra da je apsolutno nedozvoljeno praviti ma kakve ustupke revolucionarnom odbranaštvu i da to stvarno znači potpun raskid sa internacionalizmom i socijalizmom. Što se tiče odbranaških raspoloženja širokih narodnih masa, naša partija će se boriti protiv tih raspoloženja neumornim objašnjavanjem istine da stav nesvesnog poverenja prema vladi kapitalista jeste u sadašnjem trenutku jedna od glavnih smetnji brzom okončanju rata."

Evo u ovim rečima je izražena ona specifičnost po kojoj se Rusija oštro razlikuje od svih ostalih kapitalističkih zapadnih zemalja i od svih kapitalističko-demokratskih republika. Jer tamo se ne može reći da je poverenje nesvesnih masa glavni uzrok nastavljanja rata. Tamo su mase sada prignječene železnim mengelama vojne discipline i disciplina je utoliko veća ukoliko je republika demokratičnija, jer se u ovoj poslednjoj pravo oslanja na „volju naroda". U Rusiji usled revolucije te discipline nema. Mase slobodno biraju svoje predstavnike u sovjete — pojava koja se sada nigde u svetu ne može zapaziti. Ali one su poverljive nesvesno, te ih iskorišćavaju za borbu sa određenim ciljem. Osim objašnjavanja, ovde se ništa drugo ne može učiniti. Objašnjavanje ovde treba da se tiče neposrednih revolucionarnih zadataka i načina rada. Kad su mase slobodne, pokušaji da se nešto čini u ime manjine, a da se to ne objasni masama, bili bi besmisleni blankizam, običan avanturistički pokušaj. Samo osvajanjem mase, ako ju je moguće osvojiti, samo tako stvaramo čvrst oslonac za pobedu proleterske klasne borbe.

Prelazim na treći deo rezolucije:

„Što se tiče najvažnijeg pitanja — kako da se okonča što je moguće pre, i to ne nasilničkim, već istinski demokratskim mirom, ovaj rat kapitalista — konferencija smatra i odlučuje:

Ovaj rat nije moguće okončati time što će se vojnici samo jedne strane odreći nastavljanja rata, što će samo jedna zaraćena strana jednostavno obustaviti ratne operacije".

Tu misao o ovakvom okončanju rata vrlo često nam podmeću ljudi koji bi hteli da olakšaju borbu s neprijateljem pomoću izopačavanja njegovih pogleda — običan metod kapitalista, koji nam pripisuju besmisleno okončanje rata njegovim jednostavnim obustavljanjem. I oni odgovaraju: „Rat se ne može okončati zabadanjem bajoneta u zemlju", kao što je to formulisao jedan vojnik koji je tipičan revolucionarni odbranaš. To nije odgovor, kažem ja. To je anarhistička ideja da se rat može okončati a da se ne promene vladajuće klase; to je ideja ili anarhistička koja nema značenja, državnog smisla, ili maglovito pacifistička, i vezu između politike i ugnjetačke klase uopšte ne razume. Rat je zlo, a mir je dobro . . . Razume se, tu ideju treba objašnjavati, popularizovati u masama. I uopšte govoreći, sve se naše rezolucije pišu za rukovodeće slojeve, za marksiste, one nikako nisu pogodne da ih čitaju mase, ali treba da dadu opšte političko uputstvo za svakog propagandistu i agitatora. Radi toga je dodat jedan stav:

„Konferencija ponovo energično protestuje protiv niske klevete koju šire kapitalisti protiv naše partije da smo mi, tobože, pristalice separatnog mira sa Nemačkom. Mi smatramo nemačke kapitaliste za isto takve razbojnike kao što su ruski, engleski, francuski i drugi kapitalisti, a cara Vilhelma za isto takvog krunisanog razbojnika kao i Nikolaja II i engleskog, talijanskog, rumunskog i sve ostale monarhe".

Povodom ove tačke u komisiji su nastale izvesne prepirke, s jedne strane, zato što smo mi, kažu, na ovom mestu prešli na suviše popu-

laran stil, a, s druge, zato što, kažu, engleski, talijanski i rumunski monarsi ne zaslužuju čast da budu ovde uključeni. Ali posle detaljne diskusije došli smo do jedinstvenog sporazuma da u sadašnjem momentu, kad smo postavili sebi cilj da opovrgnemo one klevete koje su „Berzanske novosti"[123]) većinom grubo, „Reč" na fini način, a „Jedinstvo" direktnim insinuacijama pokušavali da bace na nas — da u takvom pitanju treba da damo najsnažniju i najoštriju kritiku tih pojmova, imajući u vidu najšire mase. A pošto nam kažu: ako vi smatrate Vilhelma za razbojnika, pomozite nam da ga zbacimo — mi možemo odgovoriti da su i svi ostali takođe razbojnici, i protiv njih se takođe treba boriti, tako da ne treba zaboraviti ni kraljeve Italije i Rumunije, takvi će se naći i u redovima naših saveznika. Ova dva stava sadrže odbacivanje kleveta, koje nastoje da stvar svedu na pogrom i međusobnu svađu. Eto zato mi dalje moramo preći na ozbiljno praktično pitanje — kako da se okonča ovaj rat.

„Naša partija će strpljivo, ali istrajno, objašnjavati narodu istinu da ratove vode *vlade*, da su ratovi uvek nerazdvojno povezani sa politikom određenih *klasa*, da se ovaj rat može završiti demokratskim mirom *samo* putem prelaska čitave državne vlasti, bar u nekoliko zaraćenih zemalja, u ruke klase proletera i poluproletera, koja je stvarno sposobna da učini kraj jarmu kapitala."

Za marksistu su ove istine — da ratove vode kapitalisti i da su oni povezani s njihovim klasnim interesima — apsolutne istine. Marksista na tome ne mora da se zadržava. Ali za široke mase svi vešti propagandisti i agitatori treba da umeju da bez stranih reči objasne tu istinu, zato što se diskusije kod nas pretvaraju u praznu svađu koja ne daje ništa. I tome mi prilazimo u svim delovima rezolucije. Mi kažemo: da bi se razumeo rat, treba se pitati kome on koristi, da bi se razumelo kako završiti rat treba se pitati kojim klasama on ne koristi. Veza je tu jasna, i otuda dalji zaključak:

„Revolucionarna klasa, pošto bi uzela u svoje ruke državnu vlast u Rusiji, preduzela bi niz mera koje vode uništavanju ekonomske vladavine kapitalista i mera koje bi ih učinile politički potpuno bezopasnima, i odmah bi i otvoreno predložila demokratski mir svim narodima na osnovu potpunog odbacivanja bilo kakvih aneksija."

Ako mi govorimo u ime revolucionarne klase, narod ima pravo da nas pita: dobro, a vi, šta biste vi učinili na njihovom mestu da se okonča rat? To je neizbežno pitanje. Nas narod bira sada kao svoje predstavnike, i mi moramo dati potpuno tačan odgovor. Revolucionarna klasa, pošto bi uzela vlast, počela bi od toga što bi potkopala vladavinu kapitalista i predložila svim narodima uslove mira, jer ako se ne potkopa ekonomska vladavina kapitalista, dobiće se samo hartije. Samo pobedonosna klasa to može učiniti, može dovesti do promene politike.

Još jedanput ponavljam: za nerazvijene narodne mase ta istina traži prelazne karike koje bi nepripremljene ljude upoznavale sa pitanjem. Sva greška i sva laž popularne literature o ratu sastoji se u tome što se to pitanje zaobilazi, što se o tome ćuti; stvar se prikazuje

tako kao da nije bilo borbe klasa, već kao da su, tobože, dve zemlje živele u slozi, i onda je jedna drugu napala, pa se ona sada brani. To je vulgarno rasuđivanje, u kome nema ni senke objektivnosti — svesno obmanjivanje naroda od strane obrazovanih ljudi. Ako uspemo da priđemo tome pitanju, svaki predstavnik naroda shvatiće suštinu; jer jedna su stvar interesi vladajućih klasa, a druga — interesi ugnjetenih klasa.

Šta bi bilo kad bi revolucionarna klasa uzela vlast?

„Te mere i taj otvoreni predlog za mir stvorili bi potpuno međusobno poverenje radnika zaraćenih zemalja..."

Sada toga poverenja ne može biti, rečima manifesta mi to poverenje nećemo stvoriti. Ako je jedan mislilac rekao da je jezik dat čoveku da bi skrivao svoje misli, diplomati stalno govore: „Konferencije se održavaju da bi se varale narodne mase". Tako rasuđuju ne samo kapitalisti nego i socijalisti. To se posebno može reći za konferenciju koju saziva Borgbjerg[124]).

„...i neizbežno bi doveli do ustanka proletarijata protiv onih imperijalističkih vlada koje bi se usprotivile predloženom miru."

Kada danas kapitalistička vlada kaže: „Mi smo za mir bez aneksija", tome niko ne veruje. Narodne mase imaju instinkt ugnjetenih klasa koji im kaže da se ništa nije izmenilo. Samo kad bi se u jednoj zemlji politika stvarno izmenila pojavilo bi se poverenje i pokušaj ustanka. Mi govorimo o „ustancima", jer je reč o svim zemljama. „U jednoj zemlji revolucija je izvršena, sada treba da se izvrši u Nemačkoj", to je lažno rezonovanje. Pokušavaju da utvrde red, ali tako se ne može postupati. Mi smo svi doživeli revoluciju 1905. godine, svi smo mogli čuti i videti kako je ona izazvala porast revolucionarnih ideja u celom svetu, o čemu je Marks uvek govorio. Revoluciju nije moguće napraviti niti utvrditi njen red. Poručiti revoluciju nije moguće, — revolucija izrasta. To je golo šarlatanstvo, koje se sada u Rusiji naročito često sreće. Narodu kažu: eto, vi ste u Rusiji izveli revoluciju, sad je došao red na Nemce. Ako se objektivni uslovi izmene, onda je ustanak neizbežan. A kojim redom, u kom trenutku i s kakvim uspehom — to mi ne znamo. Nama kažu: ako revolucionarna klasa u Rusiji uzme vlast u svoje ruke a u drugim zemljama nema ustanka šta onda treba da radi revolucionarna partija? Šta onda? Na to pitanje daje odgovor poslednja tačka naše rezolucije.

„Dok revolucionarna klasa u Rusiji ne uzme u svoje ruke svu državnu vlast, naša partija će svim snagama podržavati one proleterske partije i grupe u inostranstvu koje već stvarno vode za vreme rata revolucionarnu borbu protiv svojih imperijalističkih vlada i svoje buržoazije".

Eto, to je sve što možemo odmah obećati i što moramo činiti. Revolucija raste u svim zemljama, ali kada i u kojoj meri raste — to niko ne zna. U svim zemljama ima ljudi koji vode revolucionarnu borbu protiv svojih vlada. Njih i samo njih treba da podržavamo. To je važno, a sve ostalo je samo laž. I mi dodajemo:

„A naročito će naša partija podržavati započeto masovno bratimljenje vojnika svih zaraćenih zemalja na frontu...“

To je primedba na Plehanovljev odgovor: „Šta će iz toga ispasti,“ — kaže Plehanov „Dobro, bratimićete se malo, pa šta onda? To znači mogućnost separatnog mira na frontu.“ To su trikovi, a ne ozbiljan argumenat. Mi hoćemo bratimljenje na svim frontovima i o tome se brinemo. Kad smo radili u Švajcarskoj, izdali smo proglas na dva jezika: na jednoj strani francuski, a na drugoj nemački, i pozivali smo na ono čemu sada vodimo ruske vojnike. Mi se ne ograničavamo na bratimljenje samo između Rusije i Nemačke, mi sve pozivamo da se bratime. Kako sada treba shvatiti bratimljenje?

„...težeći da se taj stihijski izraz solidarnosti potlačenih pretvori u svestan i što je moguće organizovaniji pokret za prelazak čitave državne vlasti u svim zaraćenim zemljama u ruke revolucionarnog proletarijata“.

Sada je bratimljenje stihijsko, i u tom pogledu ne treba se varati. To treba priznati, da se narod ne bi dovodio u zabludu. Jasne političke misli kod vojnika koji se bratime nema. To govori instinkt ugnjetenih ljudi koji su premoreni, izmučeni i koji prestaju da veruju kapitalistima: „Dok vi tamo govorite o miru — mi to slušamo dve i po godine — mi ćemo početi sami“. Eto to je pouzdan klasni instinkt. Bez takvog instinkta stvar revolucije bila bi beznadežna. Jer, vi znate, niko radnike neće osloboditi ako se oni sami ne oslobode. Ali da li je taj instinkt dovoljan? Samim instinktom nećeš mnogo postići. I zato je potrebno da se taj instinkt pretvori u svest.

U proglasu *Vojnicima svih zaraćenih zemalja** mi dajemo odgovor na pitanje: u šta treba da se pretvori to bratimljenje? — u prelazak političke vlasti u ruke sovjeta radničkih i seljačkih predstavnika. Naravno, nemački radnici nazvaće svoje sovjete drugim imenima, to nije važno. Ali suština je u tome — a to mi smatramo, nesumnjivo, pravilnim — što je ono spontano i što se mi ne ograničavamo na njegovo podsticanje, već stavljamo sebi u zadatak da to spontano zbližavanje u vojničke šinjele obučenih radnika i seljaka svih zemalja pretvorimo u svestan pokret čiji je cilj prelazak vlasti u svim zaraćenim zemljama u ruke revolucionarnog proletarijata. Taj je zadatak veoma težak, ali je i položaj u koji je vlast kapitalista postavila čovečanstvo nečuveno težak i vodi čovečanstvo pravo u propast. Zato će on izazvati onu eksploziju gneva koja predstavlja jemstvo proleterske revolucije.

To je naša rezolucija koju nudimo pažnji konferencije.

Kratak izvod objavljen je 12. maja (29. aprila) 1917. u listu *Правда*, br. 44
Prvi put u potpunosti štampano 1921. u: *Собрание сочинений Н. Ленина (В. Ульянова), т.* XIV p. 2.

Сочинения В. И. Ленина, 4 изд., т. 24, стр. 227—238.

*) Vidi str. 213—214 ove knjige. — Prim. red.

REZOLUCIJA O RATU

I

Sadašnji rat od strane obeju grupa zaraćenih država jeste imperijalistički rat, tj. rat koji vode kapitalisti radi podele koristi od vladavine nad svetom, radi tržišta finansijskog (bankovnog) kapitala, radi pokoravanja slabih naroda itd. Svaki dan rata bogati finansijsku i industrijsku buržoaziju i razara i iscrpljuje snage proletarijata i seljaštva svih zaraćenih, a zatim i neutralnih zemalja. U Rusiji pak odugovlačenje rata, osim toga, donosi najveću opasnost tekovinama revolucije i njenom daljem razvijanju.

Prelazak državne vlasti u Rusiji u ruke Privremene vlade, vlade veleposednika i kapitalista, nije izmenio i nije mogao izmeniti takav karakter i značenje rata od strane Rusije.

Ta se činjenica naročito jasno otkrila u tome što nova vlada ne samo što nije objavila tajne ugovore koje je car Nikolaj II sklopio sa kapitalističkim vladama Engleske, Francuske itd., nego je i formalno potvrdila, ne pitajući narod, te tajne ugovore, koji obećavaju ruskim kapitalistima pljačkanje Kine, Persije, Turske, Austrije itd. Skrivanjem tih ugovora ruski narod se obmanjuje u pogledu istinskog karaktera rata.

Zato proleterska partija ne može podržavati ni sadašnji rat, ni sadašnju vladu, ni njegove zajmove sem ako neće potpuno da raskine sa internacionalizmom, tj. s bratskom solidarnošću radnika svih zemalja u borbi protiv jarma kapitala.

Nikakvo poverenje ne zaslužuju obećanja današnje vlade da će se odreći aneksija, tj. osvajanja tuđih zemalja, ili nasilnog zadržavanja bilo kojih naroda u granicama Rusije. Jer, prvo, kapitalisti koji su, povezani hiljadama niti bankovnog kapitala, ne mogu se odreći aneksija u ovom ratu a da se ne odreknu profita od milijardi, uloženih u zajmove, koncesije, vojna preduzeća itd. Drugo, nova vlada, odrekavši se aneksija da bi prevarila narod, izjavila je na Miljukovljeva usta 9. aprila 1917. godine u Moskvi da se ne odriče aneksija, a notom od 18. aprila i njenim objašnjenjem od 22. aprila potvrdila je osvajački karakter svoje politike. Stoga, upozoravajući narod protiv praznih obećanja kapitalista, konferencija izjavljuje da treba strogo razlikovati odricanje od aneksija na rečima i odricanje od aneksija na delu, tj. hitno objavljivanje i poništavanje svih tajnih pljačkaških ugovora i hitno davanje prava svim narodima da slobodnim glasanjem reše pitanje da li žele da budu nezavisne države ili hoće da uđu u sastav koje bilo države.

II

Takozvano „revolucionarno odbranaštvo", koje je sada zahvatilo u Rusiji sve narodnjačke partije (narodne socijaliste, trudovike, socijaliste — revolucionare) i oportunističku partiju socijal-demokrata menjševika (OK, Čheidze, Cereteli i dr.), a isto tako većinu vanpartijskih revolucionara, predstavlja, po svom klasnom značenju, s jedne strane, interese i gledište bogatih seljaka i jednog dela sitnih sopstvenika, koji, slično kapitalistima, izvlače profite iz nasilja nad slabim narodima. S druge strane, „revolucionarno odbranaštvo" jeste rezultat obmanjivanja — od strane kapitalista — jednog dela proletera i poluproletera grada i sela, koji po svom klasnom položaju nisu zainteresovani za profite kapitalista i za imperijalistički rat.

Konferencija smatra da je apsolutno nedozvoljeno praviti ma kakve ustupke „revolucionarnom odbranaštvu" i da to stvarno znači potpun raskid s internacionalizmom i socijalizmom. Što se tiče odbranaških raspoloženja širokih narodnih masa, naša partija će se boriti protiv tih raspoloženja neumornim objašnjavanjem istine da stav nesvesnog poverenja prema vladi kapitalista jeste u sadašnjem trenutku jedna od glavnih smetnji brzom okončanju rata.

III

Što se tiče najvažnijeg pitanja — kako da se što je moguće pre učini kraj i to ne nasilničkim — već istinski demokratskim mirom, ovom ratu kapitalista, — konferencija smatra i odlučuje:

Ovome ratu nije moguće učiniti kraj time što će se vojnici samo jedne strane odreći nastavljanja rata, što će samo jedna zaraćena strana jednostavno prekinuti ratne operacije.

Konferencija ponovo energično protestuje protiv niske klevete koju šire kapitalisti protiv naše partije da smo mi tobože pristalice separatnog mira sa Nemačkom. Mi smatramo nemačke kapitaliste za isto takve razbojnike kao što su i ruski, engleski, francuski i drugi kapitalisti, a cara Vilhelma za isto takvog krunisanog razbojnika kao i Nikolaja II i engleskog, talijanskog, rumunskog i sve ostale monarhe.

Naša partija će strpljivo ali istrajno objašnjavati narodu istinu da ratove vode *vlade*, da su ratovi uvek nerazdvojno povezani s politikom određenih *klasa*, da se ovaj rat može završiti demokratskim mirom *samo* putem prelaska čitave državne vlasti, bar u nekoliko zaraćenih zemalja, u ruke klase proletera i poluproletera, koja je stvarno sposobna da učini kraj jarmu kapitala.

Revolucionarna klasa koja bi uzela u svoje ruke državnu vlast u Rusiji, preduzela bi niz mera koje bi potkopale ekonomsku vladavinu kapitalista i mera koje bi ih učinile politički potpuno bezopasnima, i odmah bi i otvoreno predložila demokratski mir svim narodima na osnovu potpunog odricanja od bilo kakvih aneksija i kontribucija. Te mere i taj otvoreni predlog za mir stvorili bi puno poverenje među radnicima zaraćenih zemalja i neizbežno bi doveli

do ustanka proletarijata protiv onih imperijalističkih vlada koje bi se usprotivile predloženom miru.

Dok revolucionarna klasa u Rusiji ne uzme u svoje ruke svu državnu vlast, naša partija će svim snagama podržavati one proleterske partije i grupe u inostranstvu koje već stvarno vode za vreme rata revolucionarnu borbu protiv svojih imperijalističkih vlada i svoje buržoazije. A naročito će naša partija podržavati započeto masovno bratimljenje vojnika svih zaraćenih zemalja na frontu, težeći da taj spontani izraz solidarnosti potlačenih pretvori u svestan i što je moguće organizovaniji pokret za prelazak čitave državne vlasti u svim zaraćenim zemljama u ruke revolucionarnog proletarijata.

Правда, br. 44,
12. maja (29. aprila) 1917.

Сочинения В. И. Ленина,
4 изд., т. 24. стр. 239—242.

ZNAČAJ BRATIMLJENJA

Kapitalisti ili se podsmevaju bratimljenju vojnika na frontu ili ga sa pomamnom mržnjom napadaju, klevetaju, iznose laži protiv njega, svodeći stvar na „obmanjivanje" Rusa od strane Nemaca, i prete — preko *svojih* generala i oficira — kaznama zbog bratimljenja.

Sa gledišta odbrane „svete svojine" na kapital i na profit od kapitala, takva politika kapitalista je potpuno pravilna: doista, radi *ugušivanja* proleterske socijalističke revolucije u njenim začecima *neophodno* je prema bratimljenju zauzeti upravo onakav stav kakav su prema njemu zauzeli kapitalisti.

Svesni radnici, a za njima, po pouzdanom instinktu ugnjetenih klasa, i masa poluproletera, masa siromašnih seljaka osećaju prema bratimljenju najdublje simpatije. Jasno je da je bratimljenje put ka miru. Jasno je da taj put ne ide preko kapitalističkih vlada, da ne ide u savezu s njima, već *protiv* njih. Jasno je da taj put razvija, učvršćuje, jača bratsko poverenje među radnicima raznih zemalja. Jasno je da taj put *počinje lomiti* prokletu disciplinu kasarne — tamnice, disciplinu slepog potčinjavanja vojnika „svojim" oficirima i generalima, svojim kapitalistima (jer oficiri i generali većinom ili pripadaju klasi kapitalista ili brane njene interese). Jasno je da je bratimljenje revolucionarna inicijativa *masa*, da je to buđenje savesti, uma, smelosti ugnjetenih klasa, da je to, drugim rečima, jedna od karika u lancu koraka ka socijalističkoj, proleterskoj revoluciji.

Živelo bratimljenje! Živela svetska socijalistička revolucija proletarijata, *koja počinje!*

Da bi bratimljenje što je moguće lakše, sigurnije, brže išlo ka našem cilju, mi smo dužni da se brinemo o njegovoj najvećoj organizovanosti i jasnom političkom programu.

Ma koliko nas klevetala pobesnela štampa kapitalista i njihovih prijatelja, nazivajući nas anarhistima, mi ćemo neumorno ponavljati: mi nismo anarhisti, mi smo vatrene pristalice najbolje organizacije masa i najčvršće „državne" vlasti, samo mi nećemo onakvu državu kao što je buržoaska parlamentarna republika, već takvu kao što je Republika sovjeta radničkih, vojničkih, seljačkih predstavnika.

Mi smo uvek savetovali i savetujemo da se bratimljenje sprovodi što je moguće organizovanije, da se proverava — umom, isku-

stvom, kontrolom samih vojnika — da tu ne bude prevare, da se sa mitinga udaljavaju oficiri i generali, koji većinom šire zlobnu klevetu protiv bratimljenja.

Mi nastojimo da se bratimljenje ne ograničava na razgovore o miru uopšte, već da prelazi na pretresanje *jasnog* političkog programa, na pretresanje pitanja *kako* da se učini kraj ratu, *kako* da se zbaci jaram kapitalista, koji su otpočeli rat i koji ga sada odugovlače.

Zato je naša partija izdala proglas vojnicima svih zaraćenih zemalja (vid. njegov tekst u br. 37 „Pravde")*, gde je dat naš određen, tačan odgovor na ta pitanja i jasan politički program.

Dobro je što vojnici proklinju rat. Dobro je što oni traže mir. Dobro je što oni počinju da osećaju da rat koristi kapitalistima. Dobro je što oni, lomeći robijašku disciplinu, sami počinju sa bratimljenjem na svim frontovima. Sve je to dobro.

Ali to još nije dovoljno.

Potrebno je da vojnici počnu prelaziti sada na takvo bratimljenje za vreme koga bi se pretresao jasan politički program. Mi nismo anarhisti. Mi ne mislimo da se rat može okončati običnim „odricanjem", odricanjem lica, grupa ili slučajnih „gomila". Mi smatramo da rat treba da okonča i da će ga okončati *revolucija* u nizu zemalja, tj. osvajanje *državne* vlasti od strane nove klase, tj. ne od strane kapitalista, ne od sitnih sopstvenika (koji su upola uvek zavisni od kapitalista), već od strane proletera i poluproletera.

U svom proglasu vojnicima svih zaraćenih zemalja mi smo i izložili svoj program radničke revolucije u svim zemljama: prelazak čitave državne vlasti u ruke sovjeta radničkih i vojničkih predstavnika.

Drugovi vojnici! Pretresajte taj program u svojoj sredini i zajedno sa nemačkim vojnicima! Takvo će pretresanje pomoći da nađete siguran, najorganizovaniji, najbliži put ka obustavljanju rata i zbacivanju jarma kapitala.

* *
*

Nekoliko reči o jednom od slugu kapitala, Plehanovu. Žalosno je gledati dokle se spustio taj bivši socijalista! On upoređuje bratimljenje sa „izdajom"!! On rezonuje: zar bratimljenje, ako uspe, neće dovesti do separatnog mira?

Ne, gospodine bivši socijalisto, bratimljenje koje smo mi podržavali na *svim* frontovima ne vodi ka „separatnom" miru među kapitalistima nekolikih zemalja, već ka opštem miru među revolucionarnim radnicima svih zemalja *uprkos* kapitalistima svih zemalja, *protiv* kapitalista, radi zbacivanja njihovog jarma .

Правда, br. 44,
11. maja (28. aprila) 1917.

Сочинения В. И. Ленина,
4 изд., т. 24, стр. 284—286.

*) Vidi str. 213—214 ove knjige — Prim. red.

RAT I REVOLUCIJA

PREDAVANJE ODRŽANO 14 (27) MAJA 1917.

Pitanje rata i revolucije tako se često postavlja u poslednje vreme i u čitavoj štampi i na svakom narodnom zboru, da su, vrlo verovatno, mnogima od vas mnoge strane toga pitanja ne samo dobro poznate nego su već i dosadile. Ja još nisam imao mogućnost nijedanput da govorim ni čak da prisustvujem partijskim sastancima ili uopšte narodnim zborovima ovog rejona, i zato se, možda, izlažem opasnosti da padnem u ponavljanja ili da se dovoljno detaljno ne zadržim na onim stranama toga pitanja koje vas veoma interesuju.

Meni se čini da je glavna stvar, koja se obično zaboravlja, u pitanju rata, na koju se obraća nedovoljna pažnja, da glavna stvar oko koje se vodi tako mnogo diskusija i, rekao bih, praznih, beznadežnih, besciljnih diskusija — jeste zaboravljanje osnovnog pitanja: kakav klasni karakter ima rat, zbog čega je ovaj rat izbio, koje ga klase vode, koji su ga istorijski i istorijsko-ekonomski uslovi izazvali. Koliko sam imao prilike da na mitinzima i na partijskim sastancima pratim kako se kod nas postavlja pitanje rata, došao sam do ubeđenja da vrlo mnogo nesporazuma na tom terenu nastaje baš zato što mi, kad analiziramo pitanje rata, obično govorimo na potpuno različitim jezicima.

Sa gledišta marksizma, tj. savremenog naučnog socijalizma, osnovno pitanje kada socijalisti diskutuju kako treba ocenjivati rat i kakav stav treba zauzimati prema njemu sastoji se u tome zbog čega se ovaj rat vodi, koje su ga klase pripremale i usmeravale. Mi, marksisti, ne spadamo među bezuslovne protivnike svakog rata. Mi kažemo: naš je cilj ostvarenje socijalističkog društvenog uređenja, koje će, pošto odstrani podelu čovečanstva na klase, pošto odstrani svaku eksploataciju čoveka od čoveka i jedne nacije od drugih nacija, neminovno odstraniti svaku mogućnost ratova uopšte. Ali u ratu za to socijalističko društveno uređenje mi ćemo se neminovno sresti sa takvim uslovima kada se klasna borba u svakoj pojedinoj naciji može sukobiti sa ratom među različitim nacijama koji izaziva sama ta klasna borba, i mi zato ne možemo poricati mogućnost revolucionarnih ratova, tj. ratova koji su potekli iz klasne borbe, koje vode revolucionarne klase i imaju direktan, neposredan revolucionarni značaj.

Mi to ne možemo poricati utoliko pre što su se u istoriji evropskih revolucija, u toku poslednjih decenija, otprilike 125—135 godina, naporedo sa većinom reakcionarnih ratova, vodili i revolucionarni ratovi, na primer, rat francuskih revolucionarnih narodnih masa protiv ujedinjene monarhističke, zaostale, feudalne i polufeudalne Evrope. U današnje vreme u zapadnoj Evropi, a u poslednje vreme ni kod nas, u Rusiji, nema raširenijeg obmanjivanja masa, nego što je obmanjivanje pomoću ukazivanja, na primer, revolucionarnih ratova. Ima ratova i ratova. Treba ispitati iz kojih je istorijskih uslova potekao ovaj rat, koje ga klase vode, u ime čega. Ako to ne ispitamo, mi ćemo sva svoja razmatranja o ratu osuditi na potpunu prazninu, na čisto verbalne i besplodne diskusije. Zato ću ja biti slobodan, kad ste već vi kao svoju temu postavili odnos između rata i revolucije, da se detaljnije zadržim na toj strani stvari.

Poznata je izreka jednog od najznamenitijih pisaca iz oblasti filozofije ratova i istorije ratova, Klauzevica, koja glasi: „Rat je nastavak politike drugim sredstvima".[125]) Ta izreka pripada piscu koji je proučavao istoriju ratova i izvodio filozofske zaključke iz te istorije — ubrzo posle epohe ratova protiv Napoleona. Taj pisac, čije su osnovne misli u današnje vreme postale neosporna tekovina svakog misaonog čoveka, borio se još otprilike pre 80 godina protiv filistarske neznalačke predrasude prema kojoj se rat može odvojiti od politike odgovarajućih vlada, odgovarajućih klasa, kao da se na rat bilo kad može gledati kao na prost napad koji narušava mir i zatim kao na obnavljanje toga narušenog mira. Potukli se a zatim pomirili! Tu je grubo i neznalačko shvatanje, koje je pre nekoliko desetina godina opovrgnuto i koje opovrgava, svaka, iole pažljivija analiza koje bilo istorijske epohe ratova.

Rat je nastavak politike drugim sredstvima. Svaki rat je nerazdvojno povezan s onim političkim uređenjem iz koga proističe. Onu politiku koju je neka država, neka klasa u toj državi vodila dugo vremena pre rata ta ista klasa neizbežno i neminovno nastavlja za vreme rata, promenivši samo oblik delovanja.

Rat je nastavak politike drugim sredstvima. Kada su francuski revolucionarni varošani i revolucionarni seljaci krajem XVIII veka, zbacivši u svojoj zemlji monarhiju revolucionarnim putem, osnovali demokratsku republiku — pošto su se obračunali sa svojim monarhom, oni su se na revolucionaran način obračunali i sa svojim spahijama — ta politika revolucionarne klase nije mogla a da iz osnova ne potrese svu ostalu apsolutističku, carsku, kraljevsku, polufeudalnu Evropu. I neizbežan nastavak te politike revolucionarne klase koja je pobedila u Francuskoj bili su ratovi, u kojima su protiv revolucionarne Francuske ustali svi monarhistički narodi Evrope, sklopivši svoju čuvenu koaliciju, i otpočeli protiv Francuske kontrarevolucionarni rat. Kao što je u samoj zemlji francuski revolucionarni narod tada prvi put pokazao stolećima neviđen maksimum revolucionarne energije, tako je i u ratu krajem XVIII veka pokazao isto takvo džinovsko revolucionarno stvaralaštvo, izgradivši iznova sav sistem

strategije, narušivši sve stare ratne zakone i običaje i stvorivši, umesto stare vojske, novu, revolucionarnu, narodnu vojsku i nov način ratovanja. Ovaj primer, čini mi se, naročito zaslužuje pažnju, jer on nam jasno pokazuje ono što na svakom koraku zaboravljaju publicisti buržoaskih novina, iskorišćavajući predrasude i neznanje potpuno nerazvijenih narodnih masa, koje nisu razumele ovu neraskidivu ekonomsku i istorijsku vezu svakog rata sa ranijom politikom svake zemlje, svake klase koja je vladala pred rat i obezbeđivala postizanje svojih ciljeva takozvanim „mirnim" sredstvima. Takozvanim, jer obračunavanje koje, na primer, biva potrebno radi „mirnog" vladanja kolonijama teško da se može nazvati mirnim.

U Evropi je vladao mir, ali on se održavao zato što se vladavina evropskih naroda nad stotinama miliona stanovnika u kolonijama ostvarivala samo stalnim, neprekidnim ratovima, koje mi, Evropljani, ne smatramo ratovima zato što oni odveć često nisu ličili na ratove, već na zversko ubijanje, uništavanje golorukih naroda. A stvar stoji upravo tako, da mi, da bismo razumeli sadašnji rat, treba pre svega da bacimo opšti pogled na politiku evropskih država u celini. Ne treba uzimati pojedine primere, pojedine slučajeve koji se uvek mogu lako istrgnuti iz veze društvenih pojava i koji nemaju nikakve vrednosti, jer je uvek lako navesti suprotan primer. Ne, treba uzeti svu politiku čitavog sistema evropskih država u njihovom ekonomskom i političkom uzajamnom odnosu da bi se shvatilo na koji je način iz ovog sistema neumoljivo i neizbežno potekao sadašnji rat.

Mi stalno posmatramo pokušaje, naročito od strane kapitalističkih listova — svejedno da li su monarhistički ili republikanski — da sadašnjem ratu podmetnu njemu tuđu istorijsku sadržinu. Na primer, u francuskoj republici vrlo često se čine pokušaji da se ovaj rat od strane Francuske prikaže kao nastavak, kao slika i prilika ratova koje je vodila velika francuska revolucija 1792. godine. Nema raširenijeg načina obmanjivanja francuskih narodnih masa, francuskih radnika i radnika svih zemalja, nego što je prenošenje u našu epohu „žargona" one epohe, pojedinih njenih parola, i nego što je pokušaj da se stvar prikaže tako da, eto, i sad republikanska Francuska brani interese svoje slobode protiv monarhije. Zaboravljaju samo „majušnu" okolnost da je onda, 1792. godine, rat u Francuskoj vodila revolucionarna klasa, koja je izvršila neviđenu revoluciju, nečuvenim herojizmom masa iz temelja srušila francusku monarhiju i ustala protiv ujedinjene monarhističke Evrope ne radi kakvih drugih ciljeva nego samo radi nastavljanja svoje revolucionarne borbe.

Rat u Francuskoj bio je nastavak politike one revolucionarne klase koja je izvela revoluciju, izvojevala republiku, obračunala se sa francuskim kapitalistima i spahijama sa dotada neviđenom energijom, i u ime te politike i njenog nastavljanja povela revolucionarnu borbu protiv ujedinjene monarhističke Evrope.

A sada mi imamo pred sobom, pre svega, savez dveju grupa kapitalističkih velikih sila. Mi imamo pred sobom sve najveće svetske kapitalističke države — Englesku, Francusku, Ameriku, Nemačku,

čija se politika u toku čitavog niza decenija sastojala u neprekidnom ekonomskom suparništvu oko toga kako da se vlada nad svetom, kako da se tlače mali narodi, kako da se obezbede trostruki i desetostruki profiti bankovnog kapitala, koji je obuhvatio ceo svet lancem svoga uticaja. U tome se sastoji stvarna politika Engleske i Nemačke. To ja podvlačim. Nikad to nije dovoljno podvlačiti, jer ako to zaboravimo, nećemo moći ništa shvatiti u današnjem ratu i onda ćemo biti bespomoćni, u vlasti svakog buržoaskog publiciste koji nam podmeće lažljive fraze.

Stvarna politika obeju grupa najvećih kapitalističkih džinova, Engleske i Nemačke, koji su sa svojim saveznicima krenuli jedan protiv drugog — ta politika treba za čitav niz decenija pre rata da bude izučena i shvaćena u celini. Kad to ne bismo učinili, ne samo što bismo zaboravili osnovni zahtev naučnog socijalizma i svake društvene nauke uopšte nego bismo sebi oduzeli mogućnost da ma šta shvatimo u sadašnjem ratu. Mi bismo se predali u ruke Miljukovu, varalici koji raspiruje šovinizam i mržnju jednog naroda prema drugom metodama koje se primenjuju bez ikakvog izuzetka svuda, metodama povodom kojih je već pomenuti Klauzevic pisao pre osamdeset godina i koji je već tada ismejao gledište: živeli su narodi mirno i odjedanput su se potukli! Kao da je to istina! Zar je moguće rat objašnjavati ne dovodeći ga u vezu sa ranijom politikom određene države, određenog sistema država, određenih klasa? Ponavljam još jedanput: to je osnovno pitanje koje se stalno zaboravlja, zbog čijeg se nerazumevanja devet desetina razgovora o ratu pretvara u prazno pregonjenje i verbalne duele. Mi kažemo: ako niste izučili politiku obeju grupa zaraćenih sila u toku decenija — da ne bi bilo slučajnosti, da se ne bi istrzali pojedini primeri — ako niste pokazali vezu ovog rata sa politikom koja mu je prethodila, vi ništa u ovom ratu niste razumeli!

A ova politika stalno nam pokazuje samo jedno: neprekidno ekonomsko suparništvo dvaju ogromnih svetskih džinova, kapitalističkih privreda. S jedne strane, Engleska, država koja vlada većim delom zemljine kugle, država koja stoji na prvom mestu po bogatstvu, koja je to bogatstvo stvorila ne toliko radom svojih radnika već, u prvom redu, eksploatacijom neizmernog broja kolonija, neizmernom snagom engleskih banaka, koje su se pretvorile u beznačajnu po broju — grupu od jedno tri, četiri, pet banaka-džinova, koje raspolažu stotinama milijardi rubalja i koje njima tako raspolažu, da se bez svakog preterivanja može reći: nema komadića zemlje na čitavoj zemljinoj kugli na koji ovaj kapital nije stavio svoju tešku ruku, nema komadića zemlje koji ne bi bio obavijen hiljadama niti engleskog kapitala. Taj kapital je izrastao krajem XIX i početkom XX veka do takvih razmera da je preneo svoju delatnost daleko preko granica pojedinih država, obrazovavši grupu banaka-džinova sa nečuvenim bogatstvom. Istakavši taj beznačajni broj banaka, on je pomoću te mreže stotinama milijardi rubalja obavio ceo svet. To je osnovna stvar u ekonomskoj politici Engleske i u ekonomskoj poli-

tici Francuske, o kojoj su sami francuski pisci, saradnici, na primer, lista *l'Humanité*[126]) kojim sada rukovode bivši socijalisti (na primer, ne neko drugi do poznati pisac za finansijska pitanja Lizis), pisali još nekoliko godina pre rata: „Francuska — to je finansijska monarhija, Francuska — to je finansijska oligarhija, Francuska — to je zelenaš celog sveta."

S druge strane, protiv te grupe, uglavnom anglo-francuske, istakla se druga grupa kapitalista, još grabljivija, još razbojničkija — grupa koja je sela za sto kapitalističkih jestiva kad su mesta bila zauzeta ali koja je unela u borbu nove načine razvijanja kapitalističke proizvodnje, bolju tehniku, nenadmašnu organizaciju, koja pretvara stari kapitalizam, kapitalizam epohe slobodne konkurencije, u kapitalizam džinovskih trustova, sindikata, kartela. Ta je grupa unela načela podržavljenja kapitalističke proizvodnje, spajanja džinovske snage kapitalizma sa džinovskom snagom države u jedan mehanizam, koji stavlja desetine miliona ljudi u jednu organizaciju državnog kapitalizma. To je ta ekonomska istorija, to je ta diplomatska istorija u toku niza decenija koju ne može niko izbeći. Jedino vam ona daje put ka pravilnom rešenju pitanja rata i dovodi vas do zaključka da je ovaj rat takođe proizvod politike onih klasa koje su se u ovom ratu uhvatile u koštac, dvaju ogromnih džinova koji su dugo vremena pre rata na ceo svet, na sve zemlje bacili mreže svoje finansijske eksploatacije i koji su pre rata ekonomski među sobom podelili ceo svet. Oni su se morali sudariti zato što je ponovna podela te vladavine sa gledišta kapitalizma postala neizbežna.

Stara podela zasnivala se na tome što je Engleska u toku nekoliko stotina godina ekonomski upropastila svoje pređašnje konkurente. Njen pređašnji konkurent bila je Holandija, koja je vladala celim svetom, njen pređašnji konkurent bila je Francuska, koja je vodila ratove oko sto godina radi dominacije. Dugotrajnim ratovima Engleska je, na osnovu svoje ekonomske snage, utvrdila snage svoga trgovačkog kapitala, svoju vladavinu nad svetom, koja nigde nije osporavana. Pojavio se novi grabljivac, stvorena je 1871. godine nova kapitalistička velika sila, koja se razvijala neizmerno brže nego Engleska. To je osnovna činjenica. Vi nećete naći nijednu knjigu iz ekonomske istorije koja ne bi priznavala tu neospornu činjenicu — brži razvitak Nemačke. Taj brzi razvitak kapitalizma Nemačke bio je razvitak mladog i snažnog grabljivca koji se pojavio u savezu evropskih država i rekao: „Vi ste upropastili Holandiju, vi ste razbili Francusku, vi ste uzeli pola sveta u svoje ruke, — potrudite se da nam date odgovarajući deo." A šta znači „odgovarajući deo"? Na koji način se on može odrediti u kapitalističkom svetu, u svetu banaka? Tamo se snaga određuje brojem banaka, tamo se snaga određuje onako kako ju je određivao jedan organ američkih milijardera sa čisto američkom otvorenošću i čisto američkim cinizmom. On je izjavio: „U Evropi se vodi rat radi vladavine nad svetom. Da bi se gospodarilo svetom, treba imati dve stvari: dolare i banke. Dolare mi imamo, banke ćemo napraviti i gospodarićemo svetom." To je

izjava rukovodećeg lista američkih milijardera. Moram reći da u toj američkoj ciničnoj rečenici uobraženog i drskog milijardera ima hiljadu puta više istine nego u hiljadama članaka buržoaskih lažljivaca koji ovaj rat prikazuju kao rat radi nekih nacionalnih interesa, nacionalnih pitanja i sličnu očiglednu laž, koja svu istoriju u celini odbacuje i uzima pojedinačni primer, kao što je slučaj kada se nemački grabljivac oborio na Belgiju. Taj je slučaj, bez sumnje, istinit. Da, ta grupa grabljivaca sručila se na Belgiju sa nečuvenim divljaštvom, ali ona je učinila isto ono što je druga grupa grabljivaca činila juče na druge načine i čini danas nad drugim narodima.

Kada se prepiremo oko pitanja aneksija — to je pitanje koje ulazi u ono što sam pokušavao da vam ukratko izložim kao istoriju ekonomskih i diplomatskih odnosa koji su izazvali današnji rat, — kada diskutujemo o aneksijama, uvek zaboravljamo da to obično i jeste ono radi čega se vodi ovaj rat: radi podele osvojenoga ili, što je popularnije, radi podele plena koji su napljačkale dve bande razbojnika. I kad diskutujemo o aneksijama, stalno se susrećemo sa metodama koje s naučne strane ne mogu izdržati kritiku a koje sa društveno-publicističkog stanovišta nije moguće nazvati drukčije nego grubom prevarom. Upitajte ruskog šovinistu ili socijalšovinistu, i on će vam izvrsno objasniti šta je to aneksija od strane Nemačke, on to odlično razume. Ali nikad neće odgovoriti na molbu da dâ takvu opštu definiciju aneksije koja bi bila podesna i za Nemačku, i za Englesku, i za Rusiju. Nikad je neće dati! I kad je list „Reč" (da bi prešao od teorije na praksu), podsmevajući se našoj „Pravdi", rekao: „Ti pravdisti Kurlandiju smatraju aneksijom! Šta onda da razgovaramo s takvim ljudima?" A kad smo mi odgovorili: „Budite dobri, dajte takvu definiciju aneksije koja će biti podesna i za Nemce, i za Engleze, i za Ruse, i mi dodajemo da ćete vi to ili izbeći ili ćemo vas odmah demaskirati[127]) — „Reč" je ućutala. Mi tvrdimo da nijedan list, ni onih šovinista uopšte koji prosto kažu da treba braniti otadžbinu, ni socijalšovinista, nikad nije davao takvu definiciju aneksije koja bi se odnosila i na Nemačku i na Rusiju, takvu definiciju koju bi bilo moguće primeniti na koju bilo stranu. I ne može ni dati, jer je deo ovaj rat nastavak politike aneksijâ, tj. osvajanja, kapitalističke pljačke s obe strane, od strane obeju grupa koje vode rat. I zato je razumljivo što pitanje koji je od ove dvojice grabljivaca potegao nož nema za nas nikakvog značaja. Uzmite pitanje pomorskih i vojnih rashoda u obema grupama u toku decenija, uzmite istoriju onih malih ratova koje su vodili pre velikog — „malih" zato što je u njima ginulo malo Evropljana, ali su zato ginule stotine hiljada ovih naroda koje su oni gušili, koji se sa njihovog gledišta čak i ne smatraju narodima (nekakvi Azijati, Afrikanci — zar su to narodi?); protiv tih naroda vođeni su ovakvi ratovi: oni su bili goloruki, i ubijali su ih iz mitraljeza. Zar su to ratovi? To u stvari i nisu ratovi, to se može zaboraviti. Eto kako oni prilaze tome neprekidnome obmanjivanju narodnih masa.

Ovaj rat predstavlja nastavak one politike osvajanja, uništavanja čitavih naroda, nečuvenih zverstava koja su vršili Nemci i En-

glezi u Africi, Englezi i Rusi u Persiji — ne znam ko od njih više — zbog kojih su nemački kapitalisti gledali na njih kao na neprijatelje. A, vi ste jaki zato što ste bogati? Ali mi smo jači od vas, i zato imamo isto tako „sveto" pravo da pljačkamo. Eto na šta se svodi stvarna istorija engleskog i nemačkog finansijskog kapitala u toku čitavog niza decenija koje su prethodile ratu. Eto na šta se svodi istorija rusko-nemačkih, rusko-engleskih i nemačko-engleskih odnosa. Eto tu je ključ za shvatanje onoga radi čega se vodi rat. Eto zato predstavlja šarlatanstvo i prevaru raširena priča o tome zbog čega je izbio rat. Zaboravljajući istoriju finansijskog kapitala, istoriju sazrevanja ovog rata radi ponovne podele kapitalisti stvar prikazuju ovako: živela su mirno dva naroda, zatim su jedni napali, a drugi su se počeli braniti. Zaboravljena je sva nauka, zaboravljene su banke, narodi se pozivaju pod zastavu, poziva se pod zastavu seljak, koji ne zna šta je politika. Treba braniti — to je sve! Ako hoćemo da tako rezonujemo, onda bi bilo dosledno obustaviti sve novine, spaliti sve knjige i u štampi zabraniti razgovore o aneksijama — tim putem se može doći do opravdanja takvog gledanja na aneksije. Oni ne mogu reći istinu o aneksijama zato što je sva istorija i Rusije, i Engleske, i Nemačke neprekidni, nemilosrdni, krvavi rat radi aneksija. U Persiji, u Africi vodili su neprekidne ratove liberali, koji su tukli političke krivce u Indiji zato što su se usuđivali da ističu one zahteve za koje se vodila borba kod nas u Rusiji. Francuske kolonijalne trupe takođe su ugnjetavale narode. To je prethodna istorija, to je stvarna istorija nečuvene pljačke! Eto takvu politiku ovih klasa nastavlja sadašnji rat. Zato u pitanju aneksije one ne mogu dati onakav odgovor kakav mi dajemo kad kažemo: svaki narod koji je prisajedinjen drugom narodu ne po slobodnoj želji svoje većine, već po odluci cara ili vlade jeste anektirani, pokoreni narod. Odbacivanje aneksija jeste pružanje prava svakom narodu da obrazuje posebnu državu ili da živi u savezu s kim hoće. Takav je odgovor potpuno jasan svakom iole svesnijem radniku.

U svakoj rezoluciji, koje se donose na desetine, koje se štampaju makar u listu „Zemlja i sloboda"[128]), naći ćete loše izražen odgovor: mi ne želimo rat radi vladavine nad drugim narodima, mi se borimo za svoju slobodu — tako govore svi radnici i seljaci, i time oni izražavaju poglede radnika, poglede radnog čoveka na to kako oni shvataju rat. Oni time kažu: kad bi rat bio u interesu trudbenika protiv eksploatatora, mi bismo bili za rat. I mi bismo onda bili za rat, i nema revolucionarne partije koja bi mogla biti protiv takvog rata. Oni nisu u pravu, autori tih mnogobrojnih rezolucija, jer zamišljaju stvar tako kao da rat vode oni sami. Mi, vojnici, mi, radnici, mi, seljaci, ratujemo za svoju slobodu. Ja nikad neću zaboraviti pitanje koje mi je posle jednog mitinga postavio jedan od njih: „Šta vi pričate stalno protiv kapitalista? Zar sam ja kapitalista? Mi smo radnici, mi branimo svoju slobodu". Nije istina, vi ratujete zato što slušate svoju kapitalističku vladu, ratove ne vode narodi, već vlade. Ja se ne čudim ako radnik ili seljak, koji se nije bavio politikom, koji nije imao

sreću ili nesreću da se upozna sa tajnama diplomatije, da vidi sliku te finansijske pljačke (makar to ugnjetavanje Persije od strane Rusije i Engleske), ja se ne čudim što on tu istoriju zaboravlja, što naivno pita: šta se mene tiču kapitalisti ako ratujem ja? On ne shvata vezu između rata i vlade, ne shvata da rat vodi vlada, a on je oruđe kojim se služi vlada. On može sebe nazivati revolucionarnim narodom, pisati rečite rezolucije — za Ruse je to mnogo, jer je to tek nedavno ušlo u život. Nedavno je izašla „revolucionarna" deklaracija Privremene vlade. To ne menja stvar, i drugi narodi, kod kojih su kapitalisti iskusniji nego kod nas u veštini podvaljivanja masama pisanjem „revolucionarnih" manifesta, odavno su tukli sve rekorde na svetu. Ako uzmete parlamentarnu istoriju francuske republike od trenutka kada je postala republika koja podržava carizam, mi imamo desetine primera u toku decenija trajanja francuske parlamentarne istorije da su manifesti, puni najzvučnijih reči, prikrivali politiku najprljavije kolonijalne i finansijske pljačke. Sva istorija treće francuske republike jeste istorija te pljačke. Iz tih izvora potekao je sadašnji rat. To nije rezultat zle volje kapitalista, nije neka pogrešna politika vladara. Bilo bi pogrešno tako gledati na stvar. Ne, ovaj rat je neizbežno izazvan onim razvitkom džinovski krupnog kapitalizma, naročito bankovnog, koji je doveo do toga da četiri banke u Berlinu ili pet-šest u Londonu zavladaju nad celim svetom, dograbe u svoje ruke sva sredstva, potkrepe svoju finansijsku politiku čitavom oružanom silom i da se, najzad, sukobe u nečuvenom zverskom okršaju zbog toga što se dalje slobodnim osvajanjem nema kud ići. Ili jedan ili drugi mora se odreći vladanja svojim kolonijama. Takva se pitanja u ovom svetu kapitalista ne rešavaju dobrovoljno. To se može rešiti samo ratom. Eto zašto je tu smešno optuživati ovog ili onog krunisanog razbojnika. Oni su svi jednaki — ti krunisani razbojnici. Eto zašto je takođe besmisleno optuživati kapitaliste ove ili one zemlje. Oni su krivi samo zbog toga što su zaveli takav sistem. Ali to se čini po svim zakonima koje štite sve snage civilizovane države. „Ja imam puno pravo, ja kupujem akcije. Svi sudovi, sva policija, sva stalna armija i sve mornarice na svetu brane to moje sveto pravo na akcije". Ako se osnivaju banke koje obrću stotine miliona rubalja, ako su one raširile mrežu bankovne pljačke preko celog sveta, ako su se te banke uhvatile u samrtni koštac, ko je kriv? Tražite krivca! Tu je kriv čitav poluvekovni razvitak kapitalizma, i iz toga nema izlaza osim obaranja vladavine kapitalizma, osim radničke revolucije. Eto to je odgovor do koga je na osnovu analize rata došla naša partija, eto zašto mi kažemo: veoma prosto pitanje aneksija toliko je zamršeno, dotle su u svojim lažima došli predstavnici buržoaskih partija, da mogu stvar tako prikazivati kao da Kurlandija nije aneksija Rusije. Kurlandiju i Poljsku oni su zajedno delili, ta tri krunisana razbojnika. Oni su ih delili sto godina, oni su kidali živo meso, i ruski razbojnik je otkinuo više, jer je onda bio jači. A kada se mladi grabljivac koji je onda učestvovao u deobi razvio u snažnu kapitalističku državu — Nemačku,

ona sad kaže: dajte da ponovo delimo! Vi hoćete da sačuvate staro! Vi mislite da ste jači! Hajdemo da oprobamo snage!

Evo na šta se svodi ovaj rat. Razume se, ovaj poziv — da „oprobamo snage!" — samo je izraz desetogodišnje politike pljačke, politike krupnih banaka. Eto zašto jednostavnu, svakom radniku i seljaku razumljivu istinu o aneksiji niko ne može tako da iskaže kao mi. Eto zašto je tako jednostavno pitanje ugovora, čitava štampa tako bezočno zamrsila. Vi kažete da mi imamo revolucionarnu vladu, da su u tu revolucionarnu vladu ušli ministri skoro sasvim socijalisti, narodnjaci i menjševici. Ali kad oni daju izjave o miru bez aneksija, samo pod uslovima da se ne određuje šta je to mir bez aneksija (to znači: nemačke aneksije oduzmi, a svoje sačuvaj), mi kažemo: šta vredi vaša „revolucionarna" vlada, vaše deklaracije, vaše izjave da ne želite osvajački rat kad istovremeno pozivate armije u ofanzivu? Zar ne znate da imate ugovore koje je Nikolaj Krvavi sklopio na najbanditskiji način? Vi to ne znate? To neznanje se može oprostiti radnicima, seljacima, koji nisu pljačkali, koji nisu čitali učene knjige, a kad to propagiraju obrazovani kadeti, oni vrlo lepo znaju šta ti ugovori sadrže. Ti su ugovori „tajni", ali sva diplomatska štampa svih zemalja govori o njima: „Ti ćeš dobiti moreuze, ti Jermensku, ti Galiciju, ti Elzas i Loren, ti Trst, a mi ćemo konačno podeliti Persiju". A nemački kapitalista kaže: „A ja ću prigrabiti Egipat, a ja ću ugušiti evropske narode, ako mi ne vratite kolonije, i to s kamatom!" Akcija je takva stvar da se ne može zamisliti bez kamate. Eto zato je pitanje ugovora, tako jednostavno i tako jasno, izazvalo masu bezočnih, nečuvenih, drskih laži koje vrve na stranicama svih kapitalističkih novina.

Uzmite današnje novine „Dan"[129]). Tamo Vodovozov, čovek koji ni na koji način ne može biti optužen zbog boljševizma, ali pošten demokrata, izjavljuje: ja sam protivnik tajnih ugovora, dozvolite da kažem nekoliko reči o ugovoru sa Rumunijom. Tajni ugovor sa Rumunijom postoji, i on se sastoji u tome što će Rumunija dobiti čitav niz tuđih naroda ako bude ratovala na strani saveznika. Takvi su i svi ugovori ostalih saveznika. Bez takvih ugovora oni ne bi išli da guše svakoga. Da bi čovek saznao sadržinu tih ugovora, ne mora da čeprka po stručnim časopisima. Da bi ih znao, dovoljno je da se seti osnovnih činjenica ekonomske i diplomatske istorije. Pa Austrija je decenijama išla prema Balkanu, da bi tamo gušila... I, ako su se sukobili u ratu, oni nisu mogli da se ne sukobe. I zato na sve pozive narodnih masa da se objave ugovori, pozive koji postaju sve uporniji, ministri — bivši, Miljukov, i sadašnji, Tereščenko (jedan u vladi bez socijalističkih ministara, drugi sa čitavim nizom skoro socijalističkih ministara) — izjavljuju: objavljivanje ugovora znači raskid sa saveznicima.

Da, ugovore nije moguće objaviti, jer svi ste vi pripadnici jedne iste razbojničke bande. Mi se slažemo sa Miljukovom i Tereščenkom da je nemoguće objaviti ugovore. Iz toga se mogu izvesti dva različita zaključka. Ako se slažemo s Miljukovom i Tereščenkom da se

ugovori ne mogu objaviti, šta otuda proističe? Ako je ugovore nemoguće objaviti, onda treba pomagati ministrima-kapitalistima da nastave rat. A drugi je zaključak ovaj: pošto sami kapitalisti ne mogu objaviti ugovore, onda kapitaliste treba zbaciti. Koji od zaključaka vi smatrate pravilnijim, predlažem da odlučite sami, ali predlažem da na svaki način dobro razmislite o posledicama. Ako čovek rasuđuje onako kako rasuđuju narodnjački i menjševički ministri, onda stvar ispada ovako: kad već vlada kaže da je nemoguće objaviti ugovore, onda treba izdati novi manifest. Hartija još nije toliko skupa, da ne bi bilo moguće pisati nove manifeste. Napisaćemo nov manifest i vršićemo ofanzivu. Zašto? Radi kakvih ciljeva? Ko će upravljati tim ciljevima? Vojnici se pozivaju da ostvare pljačkaške ugovore s Rumunijom i Francuskom. Pošaljite onaj Vodovozovljev članak na front i onda se žalite: to su sve boljševici, to su sigurno boljševici izmislili taj ugovor sa Rumunijom. Ali će onda biti potrebno ne samo uništiti list „Pravdu", biće potrebno proterati Vodovozova zbog toga što je izučio istoriju, onda će biti potrebno spaliti sve Miljukovljeve knjige, nečuveno opasne knjige. Pokušajte da otvorite ma koju knjigu vođe partije „narodne slobode"[130]), bivšeg ministra spoljnih poslova. To su dobre knjige. O čemu one govore? O tome da Rusija ima „pravo" na moreuze, na Jermensku, na Galiciju, na Istočnu Prusku. On je sve podelio, on je čak priložio i kartu. Biće potrebno poslati u Sibir ne samo boljševike i Vodovozova zbog toga što pišu takve revolucionarne članke, — biće potrebno spaliti i Miljukovljeve knjige, jer ako se sada sakupe obični citati iz tih Miljukovljevih knjiga i ako se pošalju na front, neće se naći nijedna zapaljiva proklamacija koja bi izazvala tako zapaljiv utisak.

Meni je ostalo sada, prema kratkom planu koji sam nabacao za današnji razgovor, da dodirnem pitanje „revolucionarnog odbranaštva". Mislim da, posle onoga što sam imao čast da vam referišem, mogu biti kratak govoreći o ovom pitanju.

„Revolucionarnim odbranaštvom" naziva se takvo prikrivanje rata koje se vrši pomoću pozivanja na to da smo mi izveli revoluciju: mi smo revolucionarni narod, mi smo revolucionarna demokratija. Ali kakav odgovor mi dajemo na to pitanje? Kakvu smo revoluciju mi izveli? Mi smo zbacili Nikolaja. Revolucija nije bila mnogo teška u poređenju s takvom revolucijom koja bi zbacila svu klasu veleposednika i kapitalista. Ko se našao na vlasti posle naše revolucije? — Veleposednici i kapitalisti, isti oni koji su u Evropi odavno na vlasti. Tamo su takve revolucije izvršene pre sto godina, tamo su odavno na vlasti ljudi kao Tereščenko, Miljukov i Konovalov, i nije nimalo važno da li plaćaju civilnu listu[131]) svome kralju ili prolaze bez tog luksuza. Banka i onako ostaje banka bez obzira da li se stotine kapitala ulažu u koncesije, profit ostaje profit podjednako u monarhiji i u republici. Ako se neka varvarska zemlja usudi da ne sluša naš civilizovani kapital, koji osniva takve divne banke u kolonijama, — u Africi, u Persiji, — ako neki divlji narodi ne slušaju našu civilizovanu banku, onda mi šaljemo trupe, i one uvode kulturu, red i civilizaciju,

kao što je to činio Ljahov[132]) u Persiji, kao što su to činile francuske „republikanske" trupe, koje su isto tako zverski istrebljivale narode u Africi. Zar to nije svejedno: to je isto ono „revolucionarno odbranaštvo" koje ispoljavaju samo nesvesne široke narodne mase, koje ne vide vezu između rata i vlade, koje ne znaju da je ta politika potvrđena ugovorima. Ugovori su ostali, banke su ostale, koncesije su ostale. U Rusiji u vladi sede najbolji ljudi svoje klase, ali od toga se u karakteru svetskog rata baš ništa nije promenilo. Novo „revolucionarno odbranaštvo" jeste samo prikrivanje velikim pojmom revolucije prljavog i krvavog rata zbog prljavih odvratnih ugovora.

Ruska revolucija nije izmenila rat, ali ona je stvorila organizacije kojih nema ni u jednoj zemlji i nije bilo u većini revolucija na Zapadu. Većina revolucija ograničavala se na vaspitavanje novih vlada sličnih vladama Tereščenkâ i Konovalovâ, a zemlja je ostajala u stanju pasivnosti i dezorganizacije. Ruska revolucija otišla je dalje. U toj je činjenici zametak njene buduće pobede nad ratom. Ta činjenica sastoji se u tome što osim vlade „skoro socijalističkih ministara", vlade imperijalističkog rata, vlade ofanzive, vlade povezane s anglofrancuskim kapitalom, što osim toga, nezavisno od toga, imamo po čitavoj Rusiji mrežu sovjeta radničkih, vojničkih i seljačkih predstavnika. To je ona, ta revolucija, koja još nije rekla svoju poslednju reč. To je revolucija koje u zapadnoj Evropi pod takvim uslovima nije bilo. To su organizacije onih klasa kojima stvarno aneksije nisu potrebne, koje nisu stavile milione u banke, koje, sigurno, nisu zainteresovane za to da li su ruski pukovnik Ljahov i engleski liberalni ambasador pravilno podelili Persiju. U tome je jemstvo da ova revolucija može ići dalje. U tome što su klase koje stvarno nisu zainteresovane za aneksije, i pored sveg svog preteranog poverenja prema vladi kapitalista, i pored te strašne zbrke, strašne obmane koja se sastoji u samom pojmu „revolucionarno odbranaštvo", i pored toga što one podržavaju zajam, što podržavaju vladu imperijalističkog rata — što su, pored svega toga, uspele da stvore organizacije u kojima su zastupljene mase ugnjetenih klasa. To su sovjeti radničkih, vojničkih i seljačkih predstavnika, koji su u mnogim mestima Rusije otišli u svom revolucionarnom radu mnogo dalje nego u Petrogradu. Sasvim prirodno, jer u Petrogradu imamo centralni organ kapitalista.

I ako je Skobeljev juče izjavljivao u svom govoru: mi ćemo uzeti sav profit, uzećemo 100%, on se zaleteo, zaleteo ministarski. Ako uzmete danas list „Reč", videćete kakav su stav zauzeli prema tome mestu u Skobeljevljevom govoru. Tamo piše: „Pa to je glad, smrt, 100% — to znači sve!" Ministar Skobeljev ide dalje od najekstremnijeg boljševika. Kleveta je da boljševici idu najviše ulevo. Ministar Skobeljev je daleko „leviji". Mene su psovali najgadnijim psovkama — ja sam tobože predlagao maltene da se kapitalistima skida odelo. Bar Šuljgin je rekao: „Neka nas svuku!". Zamislite boljševika koji prilazi građaninu Šuljginu i hoće da ga svuče. On bi s većim uspehom mogao optužiti ministra Skobeljeva zbog toga. Mi nikad nismo išli tako daleko. Mi nikad nismo predlagali da se uzme 100% profita.

To je obećanje ipak dragoceno. Ako uzmete rezoluciju naše partije, videćete da mi u njoj u obrazloženijem obliku predlažemo isto ono što sam ja predlagao. Treba uvesti kontrolu nad bankama, a zatim pravičan porez na dohodak[133]). I ništa više! Skobeljev predlaže da se uzme sto kopejaka na rublju. Ništa slično mi nismo predlagali i ne predlažemo. Pa i Skobeljev se tu prosto zaleteo. On se i ne sprema da to ozbiljno ostvari, a ako se i sprema, on to neće moći učiniti iz prostog razloga što je obećati sve to u društvu sa Tereščenkom i Konovalovom — malo smešno. Moguće je uzeti od milionera jedno 80—90% prihoda, ali samo ne ruku pod ruku sa takvim ministrima. Kad bi vlast držali sovjeti radničkih i vojničkih predstavnika, oni bi stvarno uzeli, ali ne bi ni oni sve uzeli — njima to nije potrebno. Oni bi uzeli veći deo prihoda. Druga državna vlast to ne može učiniti. A od ministra Skobeljeva mogu dolaziti najlepše želje. Ja sam nekoliko decenija posmatrao te partije, ja se 30 godina nalazim u revolucionarnom pokretu. Stoga sam najmanje sklon da sumnjam u njihove dobre namere. Ali stvar nije u tome, u tim dobrim namerama. Dobrim namerama popločan je put u pakao. A hartijama koje su potpisali građani ministri pune su sve kancelarije, i od toga se stvar nije izmenila. Počnite, ako hoćete da uvedete kontrolu, počnite! Naš je program takav da, čitajući Skobeljevljeve govore, možemo reći: mi više ne tražimo. Mi smo daleko umereniji od ministra Skobeljeva. On predlaže i kontrolu i 100%. Mi 100% ne želimo da uzimamo, već kažemo: „Dok još niste ništa počeli da radite, mi vam ne verujemo". Evo u čemu se sastoji razlika među nama: u tome što mi ne verujemo rečima i obećanjima i ne savetujemo ni drugima da veruju. Iskustvo parlamentarnih republika nas uči da se ne može verovati papirnatim izjavama. Ako hoćete kontrolu, treba je otpočeti. Dovoljan je jedan dan da bi se izdao zakon o takvoj kontroli. Veće službenika svake banke, veće radnika svake fabrike, svaka partija dobija pravo kontrole. To nije moguće, reći će nam, to je trgovačka tajna, to je sveta privatna svojina! Dobro, kako hoćete, birajte jedno od dvoga. Ako hoćete ga čuvate sve te knjige i račune, i sve operacije trustova, onda nije potrebno brbljati o kontroli, ne treba govoriti da zemlja propada.

U Nemačkoj je stanje još gore. U Rusiji se može dobiti hleba, u Nemačkoj ga je nemoguće dobiti. U Rusiji, ako se stvar organizuje, može se mnogo učiniti. U Nemačkoj se više ništa ne može učiniti. Hleba više nema, i propast čitavog naroda je neizbežna. Sada pišu da je Rusija na ivici propasti. Ako je tako, onda je zločin štititi „svetu" privatnu svojinu. I onda šta znače reči o kontroli? Zar ste zaboravili da je Nikolaj Romanov takođe mnogo pisao o kontroli. Kod njega ćete vi po hiljadu puta naći reči: državna kontrola, javna kontrola, dužnosti senatora. Industrijalci su dva meseca posle revolucije opljačkali svu Rusiju. Kapital je gomilao stotine procenata profita, svaki izveštaj govori o tome. A kad su radnici za dva meseca revolucije bili toliko „drski" da kažu da hoće da žive kao ljudi, sva kapitalistička štampa u zemlji digla je urnebesnu viku. Svaki je broj „Reči" divljačka dreka da radnici pljačkaju zemlju, a mi obećavamo samo kon-

trolu protiv kapitalista. Da li bi moglo biti manje obećanja, da li bi moglo biti više dela? Ako hoćete činovničku kontrolu, kontrolu preko isto onakvih organa kakvi su bili oni raniji, naša partija izražava svoje duboko ubeđenje da vam u tome nije moguće pružiti podršku, pa makar tamo, u vladi, umesto pola tuceta bilo i tuce ministara narodnjaka i menjševika. Kontrolu može ostvariti samo narod. Vi treba da organizujete kontrolu — veća bankovnih službenika, veća inžinjera, veća radnika — i odmah sutradan otpočeti sa tom kontrolom. Svakog činovnika učiniti odgovornim pod pretnjom krivične kazne u slučaju da u bilo kojoj od tih ustanova da netačne podatke. Stvar se tiče propasti zemlje. Mi hoćemo da znamo koliko ima žita, koliko sirovina, koliko radnih ruku, gde da se upotrebe.

Ovde prelazim na poslednje pitanje. To je pitanje: kako da se učini kraj ratu. Nama pripisuju apsurdno gledište — kao da želimo separatni mir. Nemački kapitalisti-razbojnici čine korake u pravcu mira govoreći: ja ću tebi dati parče Turske i Jermenske ako ti meni daš zemlje bogate rudama. Eto o tome govore diplomati u svakom neutralnom gradu! Svak to zna. To je samo kamuflirano konvencionalnom diplomatskom frazom. Oni se zato i zovu diplomati što govore diplomatskim jezikom. Kakva besmislica da smo mi tobože za okončanje rata separatnim mirom! Rat koji vode kapitalisti svih bogatih država, rat koji je izazvan desetogodišnjim ekonomskim razvitkom, završiti jednostranim odricanjem od ratnih operacija — to je takva glupost, da nam je smešno da je čak demantujemo. Ako smo mi specijalno pisali rezoluciju da je demantujemo, to smo učinili zato što imamo posla sa širokim masama, u koje ubacuju klevetu protiv nas. Ali o tome čak ne treba ozbiljno govoriti. Rat koji vode kapitalisti svih zemalja ne može se privesti kraju bez radničke revolucije protiv tih kapitalista. Dokle god kontrola iz oblasti fraze ne pređe u oblast dela, dokle god mesto kapitalističke vlade ne zauzme vlada revolucionarnog proletarijata, dotle je vlada osuđena da samo govori: propadamo, propadamo i propadamo. Sada u „slobodnoj" Engleskoj hapse socijaliste zato što govore isto što i ja. U Nemačkoj leži u zatvoru Lipkneht koji je rekao isto ovo što govorim ja, u Austriji je u zatvoru Fridrih Adler, koji je rekao isto ovo pomoću revolvera (njega su već, možda, pogubili). Simpatija radničkih masa u svim zemljama je na strani socijalista, a ne onih koji su prešli na stranu svojih kapitalista. Radnička revolucija raste u celom svetu. Razume se, u drugim zemljama ona je teža. Tamo nema takvih ludaka kao što su Nikolaj i Raspućin. Tamo se na čelu uprave nalaze najbolji ljudi svoje klase. Tamo nema uslova za revoluciju protiv apsolutizma, tamo već postoji vlada kapitalističke klase. Najdarovitiji predstavnici te klase odavno tamo upravljaju. Eto zašto je tamo revolucija, iako još nije došla, neizbežna, ma koliko mnogo revolucionara izginulo, kao što propada Fridrih Adler, kao što propada Karl Lipkneht. Budućnost pripada njima, i radnici u svim zemljama su za njih. I radnici u svim zemljama moraju pobediti.

O stupanju Amerike u rat ja ću reći ovo. Pozivaju se na to da u Americi vlada demokratija, da je tamo Bela kuća. Ja kažem: zbacivanje ropstva bilo je pre pola veka. Rat zbog ropstva završen je 1865. godine [134]). A od toga doba tamo su izrasli milijarderi. Oni drže u svojoj finansijskoj šaci svu Ameriku, pripremaju gušenje Meksika i neizbežno će zaratiti sa Japanom zbog podele Tihog okeana. Taj se rat priprema već nekoliko decenija. O njemu govori sva literatura. I stvarni cilj stupanja Amerike u rat jeste priprema za budući rat s Japanom. Američki narod ipak uživa znatnu slobodu, i teško je pretpostaviti da bi on podneo vojnu obavezu, stvaranje armije radi nekakvih osvajačkih ciljeva, radi borbe protiv Japana, na primer. Amerikanci vide na evropskom primeru čemu to vodi. I sad se kod američkih kapitalista javila želja da se umešaju u ovaj rat, da bi imali izgovor, krijući se iza visokih ideala borbe za prava malih naroda, da stvore snažnu stalnu armiju.

Seljaci odbijaju da daju žito za novac i traže poljoprivredna oruđa, obuću i odeću. U ovoj odluci sastoji se ogroman deo izvanredno duboke istine. Doista, zemlja je tako opustošena, da se u Rusiji zapaža, iako u slabijem stepenu, ono što u drugim zemljama odavno postoji: novac je izgubio snagu. Vladavina kapitalizma toliko je potkopana čitavim tokom događaja, da seljaci, na primer, ne primaju novac. Oni kažu: „Šta će nam novac?" I oni su u pravu. Vladavina kapitalizma ne potkopava se zato što neko hoće da dograbi vlast u svoje ruke. „Osvajanje" vlasti bilo bi besmislica. Vladavinu kapitalizma bilo bi nemoguće prekinuti kada tome ne bi vodio sav ekonomski razvitak kapitalističkih zemalja. Rat je ubrzao taj proces, i to je kapitalizam onemogućilo. Nikakva sila ne bi srušila kapitalizam da ga nije potkopala istorija.

I evo najočiglednijeg primera. Ovaj seljak pokazuje ono što svi vide: vlast novca je potkopana. Ovde postoji jedini izlaz — sporazum sovjetâ radničkih i seljačkih predstavnika da za žito daju poljoprivredna oruđa, obuću i odeću. Eto čemu stvar vodi, eto kakav odgovor život sugerira. To je ono zbog čega će milioni ljudi ostati gladni, bosi i goli. Desetine miliona ljudi direktno se nalaze pred propašću, i tu nikome nije stalo do toga da brani interese kapitalista. Izlaz je samo u tome da sva vlast pređe u ruke sovjetâ radničkih, vojničkih i seljačkih predstavnika, koji predstavljaju većinu stanovništva. Moguće je da će pri tome biti grešaka. Niko ne tvrdi da se tako težak posao može organizovati odjedanput. Mi ne govorimo ništa slično. Kažu nam: mi hoćemo da vlast bude u rukama sovjetâ, a oni neće. Mi kažemo da će im životno iskustvo reći, i da će to narod uvideti, da drugog izlaza nema. „Osvajanje" vlasti mi ne želimo, jer čitavo revolucionarno iskustvo nas uči da je čvrsta samo ona vlast koja se oslanja na većinu stanovništva. Zato bi „osvajanje" vlasti bila avantura, i naša se partija na to ne bi odlučila. Ako vlada bude vlada većine, ona će možda voditi politiku koja će u početku biti pogrešna, ali drugog izlaza nema. Onda će biti mirna promena pravca u okviru

istih organizacija. Druge organizacije nije moguće izmisliti. Eto zato mi kažemo da se drukčije rešenje pitanja ne može zamisliti.

Kako učiniti kraj ratu? Kad bi vlast uzeo Sovjet radničkih i vojničkih predstavnika a Nemci nastavili rat, šta bismo mi učinili? Oni koje interesuju shvatanja naše partije mogli bi ovih dana pročitati u listu „Pravda", gde smo naveli tačan citat iz onoga što smo još u inostranstvu govorili 1915. godine: ako revolucionarna klasa Rusije, radnička klasa, dođe na vlast, ona mora predložiti mir. A ako nemački kapitalisti ili kapitalisti bilo koje druge zemlje odbiju naše uslove, onda će ona cela biti za rat. Mi ne predlažemo da se rat okonča jednim udarcem. Mi to ne obećavamo. Mi ne propagiramo nešto tako nemoguće i neostvarljivo kao što je okončanje rata po volji jedne strane. Takvo je obećanje lako dati, ali je nemoguće ispuniti. Nije lako izići iz ovog užasnog rata. Ratuje se tri godine. Ratovaćete deset godina ili se odlučite na tešku i mučnu revoluciju. Drugog izlaza nema. Mi kažemo: rat koji su otpočele vlade kapitalista može okončati samo radnička revolucija. Ko se interesuje socijalističkim pokretom neka pročita Bazelski manifest iz 1912. godine[135]), koji su jednoglasno prihvatile sve socijalističke partije sveta, manifest koji smo objavili u našoj „Pravdi", manifest koji se ne može sada objaviti ni u jednoj zaraćenoj zemlji, ni u „slobodnoj" Engleskoj, ni u republikanskoj Francuskoj, jer je u njemu još pre rata rečena istina o ratu. Tamo je rečeno: rat će izbiti između Engleske i Nemačke zbog suparništva kapitalista. Tamo je rečeno: baruta se toliko nakupilo, da će puške same pucati. Tamo je napisano zbog čega će biti rat i rečeno je da će rat dovesti do proleterske revolucije. Zato mi kažemo onim socijalistima koji su, potpisavši ovaj manifest, prešli na stranu svojih kapitalističkih vlada, da su izdali socijalizam. U celom svetu socijalisti su se pocepali. Jedni su ministri, a drugi su u zatvorima. U celom svetu jedan deo socijalista propagira pripremu za rat, a drugi, kao američki Bebel — Evg. Debs[136]), koji uživa ogromno poštovanje američkih radnika, kaže: „Neka me streljaju, ali ja ne dam ni jedan cent za ovaj rat. Ja sam spreman da ratujem samo za rat poletarijata protiv kapitalista u celom svetu". Eto kako su se pocepali socijalisti u celom svetu. Socijalpatrioti celog sveta misle da brane otadžbinu. Oni se varaju — oni brane interese jedne šačice kapitalista protiv druge. Mi propagiramo poletersku revoluciju — to je jedino pravedna stvar radi koje su desetine stupile na gubilište, i tolike hiljade leže po tamnicama. Ti socijalisti po tamnicama su u manjini, ali na njihovoj strani je radnička klasa, na njihovoj strani je sav ekonomski razvitak. Sve nam to govori da drugog izlaza nema. Ovaj rat je moguće okončati samo pomoću radničke revolucije u nekoliko zemalja. A sada mi treba da pripremimo tu revoluciju, da je pomažemo. Ruski narod, pored sve svoje mržnje prema ratu, i pored sve svoje volje da dođe do mira, nije mogao, dok je rat vodio car, ništa učiniti protiv rata, osim pripremanja revolucije protiv cara i zbacivanja cara. Tako je i bilo. To vam je istorija potvrdila juče, i ona će vam to potvrditi i sutra. Mi smo još odavno rekli: treba pomagati rusku revoluciju, koja

sve više raste. Mi smo to rekli krajem 1914. godine. Zbog toga su naši dumski poslanici bili prognani u Sibir, a nama su govorili: „Vi ne dajete odgovor. Vi se pozivate na revoluciju kad su štrajkovi prestali, kad su poslanici na robiji, kad nema nijednog lista!" I optuživali su nas da izbegavamo odgovor. Te optužbe, drugovi, mi smo slušali čitav niz godina. Mi smo odgovarali: vi možete negodovati, ali dok car ne bude oboren, protiv rata se ništa ne može učiniti. I naše predskazivanje našlo je potvrdu. Ono se još nije potvrdilo u potpunosti, ali se već počelo potvrđivati. Revolucija, što se tiče Rusije, počinje menjati rat. Kapitalisti još nastavljaju rat, i mi kažemo: dok ne nastupi radnička revolucija u nekoliko zemalja, rat se ne može prekinuti, jer na vlasti ostaju ljudi koji hoće ovaj rat. Kažu: „Sve izgleda kao uspavano u nizu zemalja. U Nemačkoj su svi socijalisti listom za rat, samo je Lipkneht protiv". Ja na to odgovaram: taj Lipkneht sam predstavlja radničku klasu, u njemu samom, u njegovim pristalicama, u nemačkom proletarijatu su nade svih. Vi u to ne verujete? Nastavite rat! Drugog puta nema. Ako ne verujete u Lipknehta, ako ne verujete u radničku revoluciju, u revoluciju koja sazreva, ako ne verujete u to, verujte kapitalistima!

Sem radničke revolucije u nekoliko zemalja, niko neće pobediti u ovom ratu. Rat nije igračka, rat je nečuvena stvar, rat staje milione žrtava — nije mu lako učiniti kraj.

Vojnici na frontu ne mogu otrgnuti front od države i rešiti stvar na svoj način. Vojnici na frontu su deo zemlje. Dok država ratuje, patiće i front. Ništa se tu ne može učiniti. Rat su izazvale vladajuće klase, a završiće ga revolucija radničke klase. Da li ćete vi dobiti ubrzo mir — zavisi samo od toga kako će krenuti razvitak revolucije. Ma koliko se apelovalo na osećanje, ma koliko vam govorili: učinimo odmah kraj ratu, rat se ne može okončati bez razvijanja revolucije. Kad vlast pređe u ruke sovjetâ radničkih, vojničkih i seljačkih predstavnika, kapitalisti će se izjasniti protiv nas: Japan je protiv, Francuska je protiv, Engleska je protiv, protiv će se izjasniti vlade svih zemalja. Protiv nas će biti kapitalisti, za nas će biti radnici. Onda će biti kraj ratu koji su otpočeli kapitalisti. Eto, to je odgovor na pitanje kako da se učini kraj ratu.

Prvi put štampano 23. aprila 1929. u listu *Правда*, br. 93.

Сочинения В. И. Ленина, 4 изд., т. 24, стр. 362—385.

I SVERUSKI KONGRES SOVJETA RADNIČKIH I VOJNIČKIH PREDSTAVNIKA[137])

3–24. JUNA (16. JUNA–7. JULA) 1917.

GOVOR O RATU ODRŽAN 9. (22) JUNA

Drugovi, dozvolite mi da vas radi uvoda u analizu pitanja rata podsetim na dva mesta iz proglasa svim zemljama koji je 14. marta objavio Petrogradski sovjet radničkih i vojničkih predstavnika. „Nastupilo je vreme", kaže se u tom proglasu, „da se otpočne odlučna borba protiv osvajačkih težnji vlada svih zemalja, nastupilo je vreme da narodi uzmu u svoje ruke rešavanje pitanja o ratu i miru". Drugo je mesto proglasa proleterima austro-nemačke koalicije, gde se kaže: „Nemojte više da služite kao oruđe osvajanja i nasilja u rukama kraljeva, veleposednika i bankara". To su ta dva mesta koja se ponavljaju u raznim formulacijama u desetinama, stotinama, pa čak mislim, u hiljadama rezolucija radnika i seljaka Rusije.

Ta dva mesta, po mom ubeđenju, najbolje pokazuju onaj protivurečni, neodoljivo zamršeni položaj u koji su, zahvaljujući sadašnjoj politici menjševika i narodnjaka, dopali revolucionarni radnici i seljaci. S jedne strane oni su za podržavanje rata, s druge strane, oni pripadaju predstavnicima klasa koje nisu zainteresovane za osvajačke težnje vlada svih zemalja, i oni to ne mogu da ne kažu. Ta psihologija i ideologija, ma koliko bila nejasna, usađena je skoro kod svakog radnika i seljaka vrlo duboko. To je svest da se rat vodi radi osvajačkih ciljeva vlada svih zemalja. Ali naporedo s tim u najvišem stepenu je nejasno shvatanje, ili čak postoji i neshvatanje, da vlada, ma kom obliku vladavine pripadala, izražava interes određenih klasa, da zato suprotstavljati vladu i narod, kao što to čini prvi citat koji sam naveo, znači najveću teoretsku zbrku, najveću političku bespomoćnost, osuđivanje samog sebe i čitave svoje politike na najnestabilniji, najnesigurniji položaj i držanje. I isto tako završne reči drugog citata koji sam pročitao, ovaj izvrsni proglas: „nemojte služiti kao oruđe osvajanja i nasilja u rukama kraljeva, veleposednika i bankara", odličan je, ali „samo i svojih vlastitih", jer ako se vi, ruski radnici i seljaci, obratite radnicima i seljacima Austrije i Nemačke, čije vlade i vladajuće klase, vode isto takav razbojnički i pljačkaški rat kao i ruski kapitalisti i bankari, kao engleski i francuski kapitalisti i ban-

kari — ako vi kažete: „Nemojte da služite kao oruđe u rukama vaših bankara" a vlastite bankare puštate u vladu i stavljate zajedno s ministrima socijalistima, vi sve svoje proglase pretvarate u ništa, svu svoju politiku stvarno demantujete. U stvarnosti kao i da nije bilo vaših divnih težnji i želja, jer vi pomažete da Rusija vodi istu imperijalističku politiku, isti osvajački rat. Vi dolazite u protivrečnost sa masama koje zastupate, jer te mase nikad neće stati na gledište kapitalista koje otvoreno izražavaju Miljukov, Maklakov i drugi, koji kažu: „Nema zločinačkije ideje nego što je ideja da se rat vodi u interesu kapitala".

Ne znam je li ta ideja zločinačka, ne sumnjam da je sa gledišta onih koji danas postoje upola, a koji sutra možda neće postojati — da je ta ideja zločinačka, ali ona je jedino pravilna, jedino ona izražava naše shvatanje ovog rata, samo ona izražava interese ugnjetenih klasa kao borbu protiv ugnjetača; i kad mi kažemo da je ovaj rat kapitalistički, osvajački, ne treba stvarati iluzije: tu nema ni pomena o tome da bi zločini pojedinih lica, pojedinih krajeva, mogli izazvati ovakav rat.

Imperijalizam je određeni stupanj u razvitku svetskog kapitala. Kapitalizam, koji se decenijama pripremao, sveo se na to da je mala grupica džinovski bogatih zemalja — nema ih više od četiri: Engleska, Francuska, Nemačka i Amerika — nagomilala takva bogatstva koja se mere stotinama milijardi, usredsredila takvu snagu u rukama krupnih banaka i krupnih kapitalista — njih ima po dva ili maksimum po pola tuceta u svakoj od ovih zemalja, — takvu džinovsku snagu koja je obuhvatala ceo svet, koja je celu zemljinu kuglu bukvalno podelila u teritorijalnom smislu, u smislu kolonija. Kolonije tih velikih sila srele su se među sobom u svim zemljama sveta. Te države podelile su zemljinu kuglu među sobom i ekonomski, jer nema parčeta zemlje na svetu kuda nisu prodrle koncesije, kuda nisu prodrli konci finansijskog kapitala. To su osnove aneksija. Aneksije nisu izmišljene, one se nisu pojavile zato što su se ljudi od boraca za slobodu odjednom pretvorili u reakcionare. Aneksije nisu ništa drugo do politički izraz i politički oblik vladavine džinovskih banaka, koji se neizbežno izlio iz kapitalizma, i to ne nečijom krivicom, jer akcije su osnove banaka, a nagomilavanje akcija je — osnova imperijalizma. A krupne banke koje vladaju celim svetom stotinama milijardi kapitala i čitave grane industrije ujedinjuju sa savezima kapitalista i monopolista —eto, to vam je imperijalizam, koji je pocepao ceo svet na tri grupe džinovski bogatih grabljivaca.

Na čelu jedne, prve grupe, koja je bliska nama u Evropi, nalazi se Engleska, na čelu drugih dveju — Nemačka i Amerika, ostali su prinuđeni da im pomažu dok se kapitalistički odnosi drže. Zato ako jasno zamislite suštinu stvari koje je instinktivno svestan svaki ugnjeteni čovek, koje je u ogromnoj većini instinktivno svestan svaki ruski radnik i seljak, ako je jasno zamislite, shvatićete koliko je smešna svaka pomisao o borbi protiv rata rečima, manifestima, proklamacijama, socijalističkim kongresima. Smešna je zato što ma koliko

vi izdavali takvih deklaracija, ma koliko političkih prevrata izvršili — vi ste oborili Nikolaja Romanova u Rusiji, donekle ste postali republika; Rusija je učinila džinovski korak napred, možda je skoro odjedanput stigla Francusku, koja je pod drugim uslovima pre sto godina krenula tim pravcem i ostala kapitalistička zemlja — banke ostaju svemoćne. Ostaju kapitalisti. Ako su se malo stesnili, oni su se stesnili i 1905. godine, ali zar je to potkopalo njihovu moć? Ako je to za Ruse novo, u Evropi je svaka revolucija pokazivala da su radnici prilikom svakog porasta revolucionarnog talasa postizali nešto više, ali vlast kapitalista ostaje vlast. Borbu protiv imperijalističkog rata nije moguće voditi drukčije, do kao borbu revolucionarnih klasa protiv vladajućih klasa u svetskim razmerama. To uopšte nisu veleposednici, iako u Rusiji postoje veleposednici i igraju u Rusiji veću ulogu nego u ma kojoj drugoj zemlji, ali to nije klasa koja je stvorila imperijalizam. To je klasa kapitalista kojoj na čelu stoje najkrupniji finansijski magnati i banke, i dok ta klasa — koja vlada nad ugnjetenim proleterima i siromašnim seljacima, poluproleterima, kako se oni zovu u našem programu — dok ta klasa ne bude oborena, nema izlaska iz rata. I gajiti iluzije da vi možete pomoću proklamacija, pomoću poruka drugim narodima ujediniti trudbenike svih zemalja — moguće je samo s ograničenog ruskog gledišta, ne znajući kako se zapadnoevropska štampa, gde su radnici i seljaci navikli na političke prevrate, videli ih na desetine, kako se ona smeje takvim frazama i porukama.

Oni ne znaju da se u Rusiji stvarno podigla masa radnika, koji apsolutno iskreno vezuju i osuđuju osvajačke težnje kapitalista svih zemalja i žele oslobođenje naroda od bankara. Ali oni, Evropljani, ne razumeju, zbog čega vi, koji imate takve organizacije kakvih ni jedan narod na svetu nema, kao što su Sovjeti radničkih seljačkih i vojničkih predstavnika, koji su naoružani — šaljete svoje socijaliste za ministre. Vi ipak predajete vlast tim bankarima. U inostranstvu ne okrivljuju vas samo za naivnost, to još nije strašno; Evropljani su se odvikli da razumeju naivnost u politici, prestali su da razumeju da u Rusiji postoje desetine miliona ljudi koji prvi put stupaju u život, da u Rusiji ne znaju šta je to veza klasa sa vladom, i šta je to veza vlade sa ratom. Rat je produžetak buržoaske politike i ništa više. Klasa koja vlada određuje politiku i u ratu. Rat je do kraja politika. On je produžetak ostvarivanja istih ciljeva, od strane tih klasa, samo drugim putem. I zato, kada pišete u vašim proglasima radnicima i seljacima: „svrgavajte vaše bankare" — onda vam se svaki svesni evropski radnik ili smeje, ili sa ogorčenjem plače i govori: „šta mi možemo uraditi kad su tamo oborili poludivljeg idiota i izroda monarha, koje smo mi odavno sklonili — u tome je sav naš zločin — a sada podržavaju se svojim skoro — socijalistima ministrima, ruske bankare?!"

Bankari ostaju na vlasti, vode spoljnu politiku pomoću imperijalističkog rata, podržavajući potpuno one ugovore koje je u Rusiji

zaključio Nikolaj Drugi. To je kod nas naročito očigledno. Sve osnove ruske spoljne imperijalističke politike nisu odredili sadašnji kapitalisti nego pređašnja vlada sa Nikolajem Romanovim, koga smo mi svrgli. On je te ugovore sklopio, oni ostaju tajni, kapitalisti ih ne mogu objaviti, jer su kapitalisti. Ali nijedan radnik i seljak ne može shvatiti tu zbrku, jer on kaže u sebi: ako tražimo obaranje kapitalista u drugim zemljama, onda pre svega dole naši bankari, inače nam niko neće poverovati i niko nas neće uzeti ozbiljno, o nama će reći: vi ste naivni ruski divljaci koji pišete reči, odlične same po sebi, ali koje nemaju političke sadržine, ili će pomisliti još gore — da ste licemeri. Na takve stvari mogli biste naići u stranoj štampi ako bi ona slobodno — u svim nijansama — prelazila u Rusiju preko granice, kad je ne bi u Torneu zadržavale engleske i francuske vlasti. Vi biste se na osnovu odabranih citata iz stranih novina ubedili u kakvu nemoguću kontradikciju zapadate, ubedili biste se kako je neverovatno smešna i pogrešna ta ideja da se vodi borba protiv ovog rata pomoću socijalističkih konferencija, pomoću sporazuma sa socijalistima na kongresima. Kad bi imperijalizam bio krivica ili zločin pojedinih lica, onda bi socijalizam mogao ostati socijalizam. Imperijalizam je poslednji stepen u razvitku kapitalizma, kada je došao dotle da je podelio ceo svet i dve džinovske grupe stupile u borbu na život i smrt. Tu sad nema nikakvog drugog puta nego da se služili ili jednoj ili drugoj ili da se obore obe te grupe. Kada se vi ograđujete od separatnog mira time što mi, velite, ne želimo da služimo nemačkom imperijalizmu, to je potpuno tačno i zato smo i mi protiv separatnog mira. Ali vi stvarno, uprkos svojoj želji, nastavljate da služite anglo-francuskom imperijalizmu sa isto takvim osvajačkim, pljačkaškim težnjama, koje su i ruski kapitalisti, uz pomoć Nikolaja Romanova, pretvorili u ugovore. Nama nije poznat tekst tih ugovora, ali svako ko je pratio političku literaturu, ko je prelistao makar jednu knjigu o privredi i diplomatiji, zna sadržinu tih ugovora. Pa i Miljukov je, koliko se sećam, pisao u svojim knjigama o tim ugovorima i obećanjima da će oni opljačkati Galiciju, da će opljačkati moreuze, Jermensku, da će sačuvati stare aneksije i dobiti gomilu drugih. To svi znaju, a ugovore i dalje kriju, a nama kažu: ako ih ukinete, to će značiti raskid sa saveznicima.

O pitanju separatnog mira ja sam već rekao da separatnog mira za nas ne može biti, a prema rezoluciji naše partije ne može biti ni senke sumnje da ga mi odbacujemo kao svaki sporazum s kapitalistima. Za nas je separatan mir sporazum sa nemačkim razbojnicima, jer oni pljačkaju isto onako kao i drugi. Ali isto takav separatni mir jeste sporazum sa ruskim kapitalom u ruskoj Privremenoj vladi. Carski ugovori su ostali, oni isto tako pljačkaju i dave druge narode. Kad kažu: „mir bez aneksija i kontribucija", kao što svaki ruski radnik i seljak treba da govori, jer ga život tome uči, jer on nije zainteresovan za bankarske profite, jer on hoće da živi, ja im odgovaram da su se u toj paroli vaši vođi sadašnjeg Sovjeta radničkih i seljačkih predstavnika iz narodnjačke i menjševičke partije zapleli.

Oni su u svojim „Izvestijama" rekli da to znači *satus quo*, tj. predratno stanje — vrati se onome što je bilo pre rata. Zar to nije kapitalistički mir? I pri tom kakav kapitalistički mir! Ako vi ističete takvu parolu, znajte da tok događaja može dovesti vaše partije na vlast, za vreme revolucije to je moguće, vi ćete morati da radite ono što govorite, a ako predložite mir bez aneksija sada, njega će primiti Nemci a neće primiti Englezi, jer engleski kapitalisti nisu izgubili nijedan pedalj zemlje, već su se napljačkali u svim krajevima sveta. Nemci su mnogo napljačkali, ali su mnogo i izgubili, i ne samo izgubili nego su još ispred sebe dobili Ameriku, najgigantskjeg neprijatelja. Ako vi koji predlažete mir bez aneksija podrazumevate pod njim *status quo*, vi se srozavate dotle, da iz vašeg predloga izlazi separatni mir s kapitalistima, jer ako vi predložite to, nemački kapitalisti, videći pred sobom Ameriku i Italiju, s kojima su pre sklapali ugovore, reći će: „Da, mi ćemo primiti ovaj mir bez aneksija. On za nas nije poraz, on je za nas pobeda nad Amerikom i Italijom". Vi se objektivno srozavate do onog separatnog mira s kapitalistima zbog koga nas optužujete, jer vi ne kidate principijelno u svojoj politici, na delu, u svojim praktičnim koracima, sa onim bankarima kao predstavnicima imperijalističke vladavine u celom svetu koje u Privremenoj vladi podržavate vi i vaši „socijalistički" ministri.

Time vi stvarate sebi protivurečan i nestabilan položaj kada vas mase drukčije razumeju. Mase, koje nisu zainteresovane za aneksije, kažu: mi nećemo da ratujemo radi tamo nekih kapitalista. Kad nam kažu da takvu politiku mogu prekinuti kongresi i sporazumi socijalista svih zemalja, mi odgovaramo: kad bi imperijalizam bio delo pojedinih zločinaca — verovatno; ali imperijalizam je razvitak svetskog kapitalizma, s kojim je povezan radnički pokret.

Pobeda imperijalizma je početak neizbežnog u svim zemljama neminovnog rascepa socijalista na dva tabora. Ko sada nastavlja da govori o socijalistima kao o nečem celovitom, kao o nečem što može da bude celina, taj obmanjuje i sebe i druge. Čitav tok rata, čitave dve i po godine rata izazivale su taj rascep — od trenutka kada je Bazelski manifest, koji je bio jednoglasno potpisan, rekao da se ovaj rat vodi na bazi kapitalističkog imperijalizma. U njemu, u Bazelskom manifestu, nema ni jedne reči o „odbrani otadžbine". Pred rat nije bilo moguće napisati drukčiji manifest, kao što sada nijedan socijalista neće predložiti da se napiše manifest o „odbrani otadžbine" u ratu između Japana i Amerike, kada se stvar ne tiče njegove kože, njegovih kapitalista i njegovih ministara. Napišite rezoluciju za međunarodne kongrese! Vi znate da je rat između Japana i Amerike gotova stvar, njega su pripremile decenije, on nije slučajan; taktika ne zavisi od toga ko će ispaliti prvi metak. To je smešno. Vi vrlo dobro znate da japanski i američki kapitalizam imaju podjednako razbojničku prirodu. O „odbrani otadžbine" govoriće se s obe strane; to će biti ili zločinački ili će biti strašna slabost, izazvana „odbranom" interesa naših neprijatelja — kapitalista. Eto zašto

mi kažemo da se socijalizam nepovratno pocepao. Socijalisti su se potpuno udaljili od socijalizma, naime, oni koji su prešli na stranu svoje vlade ili svojih bankara, svojih kapitalista, ma koliko da se od njih ograđuju, ma koliko da ih osuđuju. Stvar nije u osudi. Ali ponekad osuda Nemaca, što podržavaju kapitaliste, prikriva odbranu istog „greha" kod samih Rusa! Ako optužujete nemačke socijalšoviniste, tj. ljude koji su na rečima socijalisti — možda su mnogi od njih u duši socijalisti — a na delu šovinisti, što na delu brane ne nemački narod već prljave i sebične nemačke razbojnike-kapitaliste — onda ne branite engleske, francuske i ruske kapitaliste. Nemački socijalšovinisti nisu gori od onih koji u našoj vladi nastavljaju istu onu politiku tajnih ugovora, pljačke, i to prikrivaju dobrim nevinim željama u kojima ima mnogo dobrog, u kojima ja sa gledišta masa priznajem potpunu iskrenost ali u kojima ne priznajem i ne mogu priznati nijedne reči političke istine. To je samo vaša želja a rat i dalje ostaje isto onako imperijalistički kao što je i bio i za iste tajne ugovore! Vi druge narode pozivate da obaraju bankare, ali svoje podržavate! Govoreći o miru, vi niste rekli kakav hoćete mir. Nama u vezi s mirom na osnovu status-quo-a niko nije odgovorio kad smo ukazali na tu drastičnu protivrečnost. U svojoj rezoluciji u kojoj ćete govoriti o miru bez aneksija, vi nećete moći da kažete da to nije status quo. Vi ne možete reći da je to status quo, tj. obnavljanje predratne situacije. Dakle, šta onda? Oduzeti Engleskoj nemačke kolonije? Pokušajte mirnim sporazumima! Svi će vam se smejati. Pokušajte da oduzmete Japanu opljačkani Kjaučou i ostrva Tihog okeana bez revolucije.[138])

Vi ste se zapleli u bezizlazne protivrečnosti. A kad kažemo „bez aneksija", mi kažemo da je ta parola za nas samo određeni deo borbe protiv svetskog imperijalizma. Mi kažemo da hoćemo da sve narode oslobodimo i da hoćemo da počnemo od svojih. Vi govorite o ratu protiv aneksija i o miru bez aneksija, a u samoj Rusiji nastavljate politiku aneksija. To je nešto nečuveno. Vi i vaša vlada, vaši novi ministri prema Finskoj i Ukrajini na delu nastavljate politiku aneksija. Vi pravite sitničarske zamerke ukrajinskom kongresu, preko svojih ministara zabranjujete njegove sednice[139]). Zar to nije aneksija? To je politika koja predstavlja gaženje prava naroda koji je podnosio muke od cara zbog toga što njihova deca hoće da govore na maternjem jeziku. To znači bojati se posebnih republika. S gledišta radnika i seljaka to nije strašno. Neka Rusija bude savez slobodnih republika. Radničke i seljačke mase neće ratovati da bi to sprečile. Neka svaki narod bude oslobođen, pre svega neka budu oslobođeni svi narodi sa kojima pravite revoluciju u Rusiji. Bez takvog koraka vi osuđujete sebe na to da budete na rečima „revolucionarna demokratija", a na delu je sva vaša politika kontrarevolucionarna.

Vaša spoljna politika je antidemokratska i kontrarevolucionarna, a revolucionarna politika može vas dovesti u položaj u kome je neophodan revolucionarni rat. Ali to nije obavezno. Na toj tački

mnogo su se zadržavali u poslednje vreme i referent i štampa. Ja bih veoma hteo da se na toj tački zadržim.

Kako mi praktično zamišljamo izlaz iz ovog rata? Mi kažemo: izlaz iz ovog rata je samo u revoluciji. Podržavajte revoluciju klasa koje ugnjetavaju kapitalisti, zbacujte klasu kapitalista u svojoj zemlji i time pružite primer drugim zemljama. Samo u tome je socijalizam. Samo u tome je borba protiv rata. Sve ostalo su obećanja ili fraze ili nevine lepe želje. U svim zemljama sveta socijalizam se pocepao. Vi se i dalje zaplićete, održavajući odnose sa onim socijalistima koji podržavaju svoju vladu i zaboravljate da su u Engleskoj i Nemačkoj pravi socijalisti, koji izražavaju socijalizam masa, ostali usamljeni i da leže po tamnicama. Ali jedino oni izražavaju interese proleterskog pokreta. Ali ako bi u Rusiji ugnjetena klasa došla na vlast? Kad nam kažu: kako ćete se vi pojedinačno otrgnuti iz rata, mi im odgovaramo: otrgnuti se pojedinačno nije moguće. Svaka rezolucija naše partije, svaki govor našeg govornika na mitingu ističe da je besmisleno tvrditi da bi bilo moguće pojedinačno se otrgnuti iz ovog rata. Ovaj rat je angažovao stotine miliona ljudi, stotine milijardi kapitala. Nema drugog načina da se izađe iz njega do prelaskom vlasti u ruke revolucionarne klase, koja je dužna da na delu prekine imperijalizam, tj. finansijske, bankovne i aneksionističke niti. Dok se to na delu ne učini, ništa neće biti učinjeno. Prevrat se ograničio na to što ste umesto carizma i imperijalizma dobili gotovo republiku, skroznaskroz imperijalističku, koja se čak ni u licu predstavnika revolucionarnih radnika i seljaka ne ume poneti prema Finskoj i Ukrajini demokratski, tj. ne bojeći se podele.

Kad kažu da mi težimo separatnom miru, to je neistina. Mi kažemo: ne želimo nikakav separatni mir ni s kakvim kapitalistima, a najmanje s ruskim. A Privremena vlada ima separatni mir s ruskim kapitalistima. Dole s tim separatnim mirom! *(Aplauz).* Mi ne priznajemo nikakav separatni mir sa nemačkim kapitalistima i ne stupamo ni u kakve pregovore, ali nećemo separatni mir ni s engleskim i francuskim imperijalistima. Kažu nam da raskinuti s njima znači sklopiti sporazum s nemačkim imperijalistima. Nije istina, raskinuti s njima treba odmah, jer to je savez pljačke. Kažu da je nemoguće objaviti ugovore, jer bi to bilo izvrgavanje ruglu čitave naše vlade, čitave naše politike pred očima svakog radnika i svakog seljaka. Kad bi se ti ugovori objavili i kad bi se ruskim radnicima i ruskim seljacima jasno reklo na zborovima, naročito u svakom zabačenom selu: eto radi čega ti sada ratuješ, radi moreuza, radi zadržavanja Jermenske, svaki bi rekao: takav rat mi ne želimo. *(Predsednik:* Vaše vreme je prošlo, *Glasovi:* Molimo, nastavite.) Još deset minuta. *(Glasovi:* Molimo nastavite).

Ja kažem da je ta alternativa nepravilna: „ili s engleskim ili s nemačkim imperijalistima". Ako se s nemačkim imperijalistima sklopi mir, onda znači da s engleskim treba voditi rat, i obrnuto. Ta alternativa godi onima koji ne kidaju sa svojim kapitalistima i bankarima, koji dopuštaju svaki savez s njima. To nama ne odgovara. Mi

govorimo o tome da treba da branimo savez s ugnjetenom klasom, s ugnjetenim narodima. Ostanite verni tome savezu i bićete revolucionarna demokratija. Taj zadatak nije lak. Taj zadatak ne dozvoljava da se zaboravi da, pod izvesnim uslovima, nećemo moći da prođemo bez revolucionarnog rata. Nijedna revolucionarna klasa ne može se odricati revolucionarnog rata, jer inače osuđuje sebe na smešni pacifizam. Mi nismo tolstojevci. Ako revolucionarna klasa uzme vlast u svoje ruke, ako u njenoj državi ne ostanu aneksije, ako banke i krupni kapital ne budu imali vlast u svojim rukama, što u Rusiji nije lako, takva klasa neće voditi rat na rečima već na delu. Odricati se toga rata nije moguće. To znači pasti u tolstojizam, u malograđanštinu, zaboraviti svu marksističku nauku, iskustvo iz svih evropskih revolucija.

Samu Rusiju nije moguće izbrisati iz rata. Ali njoj rastu džinovski saveznici, koji vam sada ne veruju upravo zato što je vaš stav protivrečan ili naivan, upravo zato što vi drugim narodima savetujete: „Dole aneksije", a kod sebe ih uvodite. Drugim narodima govorite: zbacujte bankare. A svoje ne zbacujte. Oprobajte drugu politiku. Objavite ugovore i žigošite ih pred svakim radnikom i seljakom i na zborovima. Recite: nema mira s nemačkim kapitalistima i potpun raskid s anglo-francuskim kapitalistima. Neka se Englezi čiste iz Turske i neka ne ratuju za Bagdad. Neka se čiste iz Indije i Egipta. Mi nećemo da ratujemo da bi se sačuvao napljačkani plen, kao što nećemo uložiti nijedan atom svoje energije da bi nemački razbojnici sačuvali svoj plen. Ako vi to *učinite* — a vi ste to samo govorili, u politici se rečima ne veruje i ljudi dobro čine što ne veruju — ako vi to ne samo kažete nego i učinite, onda će saveznici koje sada imate doći do izražaja. Pogledajte raspoloženje svakog potlačenog radnika i seljaka, oni vas simpatišu i žale što ste tako slabi, što, mada imate oružje, ostavljate bankare. Vaši su saveznici potlačeni radnici svih zemalja. Biče ono što je revolucija 1905. godine pokazala na delu. Kad je počela, bila je strašno slaba. A kakav je njen međunarodni rezultat? Kako se iz te politike, iz istorije 1905. godine, ocrtala spoljna politika ruske revolucije? Sada vi spoljnu politiku ruske revolucije vodite u potpunosti s kapitalistima. A 1905. godina je pokazala kakva treba da bude spoljna politika ruske revolucije. Nesumnjiva je činjenica da su posle 17. oktobra 1905. godine otpočeli u Beču i Pragu masovni ulični nemiri i podizanje barikada. Posle 1905. godine nastupila je 1908. godina u Turskoj, 1909. godina u Persiji i 1910. godina u Kini.[140]) Ako se obratite stvarno revolucionarnoj demokratiji, radničkoj klasi, ugnjetenima, i ne budete pravili kompromise s kapitalistima, vaši saveznici neće biti ugnjetačke već ugnjetene klase, neće biti narodi u kojima sada privremeno preovlađuju ugnjetačke klase, već narodi koje sad raskidaju na komade.

Nama ovde pominju nemački front, na kome niko od nas nije predlagao nekakvu reformu osim slobodnog širenja naših proglasa, koji su napisani s jedne strane na ruskom a s druge na nemačkom jeziku. Tamo je rečeno: kapitalisti obeju zemalja su razbojnici. Nji-

hovo udaljavanje je samo korak ka miru. Ali postoje i drugi frontovi. Na turskom frontu se nalazi naša armija, čiji mi broj nije poznat. Recimo da tamo ima otprilike tri miliona. Ako bi ta armija koja se sada nalazi u Jermenskoj i vrši aneksije, koje vi trpite, propagirajući drugim narodima mir bez aneksija, iako imate silu i vlast, — ako bi ta armija pristupila tome programu, ako bi od Jermenske napravila nezavisnu Jermensku Republiku i onaj novac koji od nas uzimaju finansijeri Engleske i Francuske dala njima, — to bi bilo bolje.

Kažu da mi nećemo moći da prođemo bez finansijske podrške Engleske i Francuske. Ali ta podrška „podržava", kao što uže podržava obešenog. Neka ruska revolucionarna klasa kaže: dole s tom podrškom, ja ne priznajem dugove zaključene s francuskim i engleskim kapitalistima, ja sve pozivam na ustanak protiv kapitalista. Nema mira s nemačkim kapitalistima, nema saveza s Englezima i Francuzima! Ako se takva politika bude vodila na delu, naša armija u Turskoj mogla bi se osloboditi i vratiti se na druge frontove, jer bi svi narodi Azije uvideli da ruski narod ne proglašava samo na rečima mir bez aneksija na osnovu samoopredeljenja nacija, već da se ruski radnik i seljak stvarno stavljaju na čelo svih ugnjetenih naroda, da za njega borba protiv imperijalizma nije prazna želja, da nije svečana ministarska fraza, već životni interes revolucije.

Naša je situacija takva, da nam može pretiti opasnost od revolucionarnog rata, ali da on ne mora obavezno izbiti, jer engleski imperijalisti teško da mogu voditi rat protiv nas ako vi narodima koji okružuju svu Rusiju pokažete svoj stvarni primer. Dokažite da oslobađate jermensku republiku, da sklapate sporazum sa sovjetima radničkih i seljačkih predstavnika u svakoj zemlji, da ste za slobodnu republiku, onda će spoljna politika ruske revolucije postati stvarno revolucionarna, stvarno demokratska. Ona je sada takva samo na rečima, a u stvari ona je kontrarevolucionarna, jer ste vi vezani anglofrancuskim imperijalizmom i nećete da to otvoreno kažete, bojite se da to priznate. Bolje bi bilo kad biste, umesto poziva da se „zbacuju tuđi bankari", rekli ruskom narodu, radnicima i seljacima otvoreno: „Mi smo suviše slabi, mi ne možemo sa sebe zbaciti jaram anglofrancuskih imperijalista, mi smo njihovi robovi, i zato ratujemo". To bi bila gorka istina, no ona bi imala revolucionaran značaj, ona bi stvarno približila kraj ovog pljačkaškog rata. To je ono što hiljadu puta više znači nego sporazum sa francuskim i engleskim socijalšovinistima, nego sazivanje kongresa, na koje će oni pristati, nego nastavak te politike, kada se vi stvarno bojite da raskinete s imperijalistima jedne zemlje a ostajete saveznici druge. Vi se možete osloniti na ugnjetene klase evropskih zemalja, na ugnjetene narode slabijih zemalja koje je Rusija gušila u doba careva, koje ona guši kao sad Jermensku; oslanjajući se na njih, vi možete davati slobodu, pomažući njihovim radničkim i seljačkim komitetima, vi bi se stavili na čelo svih ugnjetenih klasa, svih ugnjetenih naroda u ratu protiv nemačkog i protiv engleskog imperijalizma, koji se protiv vas mogu udružiti zato što su se uhvatili u koštac na život i smrt je-

dan s drugim, zato što se nalaze u bezizlazno teškom položaju, kada spoljna politika ruske revolucije, iskreni savez na delu sa ugnjetenim klasama može imati uspeha, 99 od 100 izgleda da će imati uspeha!

Nedavno smo u moskovskom listu naše partije naišli na pismo seljaka koji izlaže naš program. Ja ću biti slobodan da svoj govor završim kratkim citatom iz tog pisma koje pokazuje kako je seljak shvatio naš program. To je pismo navedeno u 59. broju moskovskog lista naše partije „Socijaldemokrat“[141]) i preštampano u broju 68. „Pravde“:

„Treba malo više navaljivati na buržoaziju, da bi joj pucali svi šavovi. Onda će se rat završiti. Ali ako ne budemo tako snažno navaljivali na buržoaziju biće loše“. *(Aplauz).*

Правда, br. 95, 96. i 97; 13. jula (30. juna), 14 (1) i 15 (2) jula 1917.

Сочинения В. И. Ленина, 4 изд., т. 25, стр. 15—28.

MARKSIZAM I USTANAK

PISMO CENTRALNOM KOMITETU SDRPR

Među najzlonamernija i verovatno najraširenija iskrivljavanja marksizma koja vrše vladajuće „socijalističke" partije spada oportunistička laž da je priprema ustanka, uopšte odnos prema ustanku kao veštini — „blankizam".

Vođa oportunizma, Bernštajn, već je stekao žalosnu slavu optuživanjem marksizma zbog blankizma, i sadašnji oportunisti u stvari ni za jotu ne obnavljaju i ne „obogaćuju" oskudne Bernštajnove „ideje" vičući o blankizmu.

Optuživati za blankizam marksiste zbog njihovog stava prema ustanku kao veštini! Može li biti očiglednijeg iskrivljavanja istine kada se ni jedan marksista neće odreći činjenice da se baš Marks na najodređeniji, najprecizniji i najkategoričkiji način izjasnio u tom pogledu, nazvavši ustanak baš veštinom, rekavši da na ustanak treba gledati kao na veštinu, da treba *izvojevati* prvi uspeh i od uspeha ići ka uspehu, ne prekidajući *ofanzivu* protiv neprijatelja, koristeći se njegovom zbunjenošću itd., itd.

Ustanak, da bi bio uspešan, mora se oslanjati ne na zaveru, ne na partiju već na naprednu klasu. To je prvo. Ustanak se mora oslanjati na *revolucionarni polet naroda.* To je drugo. Ustanak se mora oslanjati na takvu *prelomnu tačku* u istoriji rastuće revolucije kada je aktivnost naprednih redova naroda najveća, kada su najjača *kolebanja* u redovima neprijatelja i *u redovima slabih, kolebljivih, neodlučnih prijatelja revolucije.* To je treće. Eto to su ta tri uslova za postavljanje pitanja o ustanku po kojima se razlikuje *marksizam od blankizma.*

Ali ako već postoje ti uslovi, onda odreći se stava prema ustanku kao *veštini* znači izdati marksizam i izdati revoluciju.

Da bismo dokazali zašto baš sadašnji momenat treba smatrati kao momenat kada je za partiju *obavezno* da smatra da je tok objektivnih događaja stavio *ustanak* na dnevni red i da gleda na ustanak kao na veštinu, da bismo to dokazali, najbolje je možda da upotrebimo metod upoređivanja i da 3—4. jul uporedimo da septembarskim danima.

3—4. jula moglo se, ne grešeći protiv istine, postaviti pitanje ovako: bilo bi pravilnije osvojiti vlast, jer inače neprijatelji bi nas i onako optužili zbog ustanka i obračunali se s nama kao sa ustanicima. Ali iz toga se ne bi mogao izvesti zaključak da je onda trebalo zauzeti vlast, jer objektivnih uslova za pobedu ustanka onda nije bilo.

1) Još nismo imali klase koja bi bila avangarda revolucije.

Još nismo imali većinu među radnicima i vojnicima prestonicâ. Sada ona postoji u oba Sovjeta. Nju je stvorila *samo* istorija jula i avgusta, iskustvo od „obračunavanja" sa boljševicima i iskustvo od kornilovštine.

2) Onda nije bilo svenarodnog revolucionarnog poleta. Sada, posle kornilovštine on postoji. Provincija i zauzimanje vlasti od strane sovjetâ u mnogim mestima dokazuju to.

3) Onda nije bilo *kolebanja,* u ozbiljnim opštepolitičkim razmerama, među našim neprijateljima i među kolebljivom sitnom buržoazijom. Sad postoje ogromna kolebanja: naš glavni neprijatelj, savezнички i svetski imperijalizam — jer „saveznici" stoje na čelu svetskog imperijalizma — *pokolebao se* između rata do pobede i separatnog mira protiv Rusije. Naši sitnoburžoaski demokrati, očigledno izgubivši većinu u narodu, ogromno su se pokolebali, odrekavši se bloka, tj. koalicije, sa kadetima.

4) Zato bi 3—4. jula ustanak bio greška: mi vlast ne bismo zadržali ni fizički ni politički. Fizički, uprkos tome što je Petrograd na momente bio u našim rukama, jer *tući se, umirati* za posedovanje Petrograda naši radnici i vojnici onda ne bi hteli: nije bilo takvog ogorčenja, takve vatrene mržnje *ni protiv* Kerenskih, *ni protiv* Ceretelija i Černovih, naši ljudi još nisu bili prekaljeni iskustvom progonjenja boljševika uz učešće esera i menjševika.

Politički mi vlast ne bismo održali 3—4. jula, jer bi armija i provincija, *pre kornilovštine,* mogle poći i pošle bi na Petrograd.

Sada je slika sasvim drukčija.

Za nama stoji većina *klase,* avangarde revolucije, avangarde naroda, sposobne da povedu mase.

Za nama stoji *većina* naroda, jer Černovljev odlazak nije ni iz daleka jedini, već najvidniji, najočigledniji znak da seljaštvo od bloka esera (i od samih esera) *zemlju neće dobiti.* A u tome je ključ opštenarodnog karaktera revolucije.

Naše je preimućstvo u položaju partije koja dobro poznaje svoj put, uz nečuvena kolebanja i *čitavog imperijalizma* i čitavog bloka menjševika i esera.

Naša je *pobeda sigurna,* jer je narod već sasvim blizak očajanju, a mi dajemo celom narodu siguran izlaz, pokazujući značaj našega rukovodstva čitavom narodu „u kornilovske dane", zatim *predlažući* kompromis blokistima i dobivši od njih negativan odgovor, pod uslovima kolebanja sa njihove strane, koje nikako ne prestaje.

Bila bi najveća greška misliti da naš predlog za kompromis *još* nije odbačen, da ga Demokratsko savetovanje *još* može prihvatiti. Kompromis je predlagan od *partije partijama;* inače on ne bi mogao

biti predlagan. *Partije* su ga odbacile. Demokratsko savetovanje je samo *savetovanje*, ništa više. Ne treba zaboravljati jedno: u njemu nije zastupljena *većina* revolucionarnog naroda, siromašno i ogorčeno seljaštvo. To je savetovanje *manjine naroda* — ne sme se zaboravljati ta očigledna istina. Najveća greška, najveći parlamentarni kretenizam bio bi sa naše strane kad bismo shvatili Demokratsko savetovanje kao parlamenat, jer čak *i kada bi* sebe proglasilo za parlamenat i za suvereni parlamenat revolucije, ono ipak ništa *ne rešava:* rešavanje se nalazi *van njega,* u radničkim kvartovima Petrograda i Moskve.

Pred nama su svi objektivni preduslovi uspešnog ustanka. Pred nama su izuzetna preimućstva položaja u kome će *samo* naša pobeda u ustanku učiniti kraj kolebanjima, toj najtežoj stvari na svetu, kolebanjima koja su izmučila narod; kad *samo naša* pobeda u ustanku *osujeti* igru sa separatnim mirom protiv revolucije, osujeti je time što će otvoreno predložiti mir potpuniji, pravedniji, bliži, mir *u korist* revolucije.

Samo naša partija, najzad, pošto pobedi u ustanku, *može* spasti Petrograd, jer ako naš predlog za mir bude odbačen i mi ne dobijemo čak ni primirje, onda *mi* postajemo „odbranaši", onda se mi stavljamo *na čelo vojnih partija,* mi ćemo biti *„najvojničkija"* partija, mi ćemo povesti rat na stvarno revolucionaran način. Oduzećemo od kapitalista sav hleb i sve cipele. Ostavićemo im samo mrvice, obućemo ih u opanke. Sav hleb i svu obuću daćemo frontu.

I onda ćemo odbraniti Petrograd.

Izvori stvarno revolucionarnog rata, kako materijalni tako i duhovni, u Rusiji su još neizmerno veliki; 99 izgleda od 100 govore za to da će nam Nemci u najmanju ruku dati primirje. A dobiti primirje sada — to znači već pobediti *ceo svet.*

* *
*

Svesni apsolutne neophodnosti ustanka radnika Petrograda i Moskve radi spasa revolucije i radi spasa od „separatnog" deljenja Rusije od strane imperijalista obeju koalicija, mi moramo, prvo, prilagoditi uslovima rastućeg ustanka svoju političku taktiku na Savetovanju; drugo, mi moramo dokazati da ne priznajemo samo na rečima Marksovu misao o neophodnosti da ustanak smatramo veštinom.

Mi na Savetovanju moramo odmah zbiti frakciju boljševika, ne povodeći se za brojnošću, ne bojeći se toga što ćemo kolebljivce ostaviti u taboru kolebljivaca: oni su *tamo* korisniji za stvar revolucije nego u taboru odlučnih i samopregornih boraca.

Mi moramo sastaviti kratku deklaraciju boljševika, podvlačeći na najoštriji način neumesnost dugih priča, neumesnost „priča" uopšte, neophodnost hitne akcije radi spasa revolucije, apsolutnu neophodnost potpunog raskida sa buržoazijom, potpunog smenjivanja čitave sadašnje vlade, potpunog raskida s anglo-francuskim imperija-

listima, koji pripremaju „separatnu" podelu Rusije, neophodnost hitnog prelaska čitave vlasti u ruke *revolucionarne demokratije sa revolucionarnim proletarijatom na čelu.*

Naša deklaracija treba da bude najkraća i najoštrija formulacija ovog zaključka u vezi sa programskim projektima: mir narodima, zemlja seljacima, konfiskacija skandaloznih profita i obuzdavanje skandaloznog kvarenja proizvodnje od strane kapitalista.

Ukoliko deklaracija bude kraća, ukoliko bude oštrija, utoliko bolje. U njoj treba jasno istaći još dve veoma važne tačke: narod je izmučen kolebanjima, narod je iskidan neodlučnošću esera i menjševika; mi konačno kidamo sa tim *partijama,* jer su one izdale revoluciju.

I drugo: smesta predlažući mir bez aneksija, smesta kidajući sa savezničkim imperijalistima i svakojakim drugim imperijalistima, mi ćemo odmah dobiti ili primirje, ili prelazak celog revolucionarnog proletarijata na stranu odbrane i vođenje od strane revolucionarne demokratije, pod njegovim rukovodstvom, stvarno pravednog stvarno revolucionarnog rata.

Pošto pročitamo tu deklaraciju, pošto pozovemo da se *odlučuje,* a ne da se govori, da se *dela,* a ne da se pišu revolucije, mi moramo svu našu frakciju *povesti u fabrike i u kasarne:* tamo je njeno mesto, tamo je nerv života, tamo je izvor spasa revolucije, tamo je pokretač Demokratskog savetovanja.

Tamo mi moramo vatrenim strasnim govorima objasniti naš program i postaviti pitanje ovako: ili će ga Savetovanje prihvatiti *u potpunosti* ili dižemo ustanak. Sredine nema. Čekati se ne može. Revolucija srlja u propast.

Tako postavljajući pitanje, koncentrišući svu frakciju u fabrikama i kasarnama, *mi ćemo pravilno sagledati momenat za početak ustanka.*

A da bismo marksistički shvatili ustanak, tj. kao veštinu, mi u isto vreme, ne časeći časa, treba da organizujemo *štab* ustaničkih odreda, da rasporedimo snage, da povedemo sigurne pukove na najvažnije tačke, da opkolimo Aleksandrinku, da zauzmemo Petropavlovku, da uhapsimo generalštab i vladu, da pred pitomce vojnih akademija i pred divlju diviziju pošaljemo takve odrede koji su kadri da poginu ali da ne dozvole neprijatelju da se približi centru grada; mi moramo mobilisati naoružane radnike, pozvati ih u herojsku poslednju bitku, zauzeti odmah telegraf i telefon, smestiti *svoj* štab ustanka uz glavnu telefonsku centralu, povezati sa njim telefonom sve fabrike, sve pukove, sve tačke oružane borbe itd.

Ovo je, razume se, sve približno, samo radi *ilustracije* da u sadašnjem momentu onaj ko hoće da ostane veran marksizmu, veran revoluciji ne može *a da ne shvati ustanak kao veštinu.*

Napisano 13—14 (26—27) septembra 1917. Prvi put štampano 1921. u časopisu *Пролетарская Революция,* br. 2.

Сочинения В. И. Ленина, 4 изд., т. 26, стр. 4—9.

RUSKA REVOLUCIJA I GRAĐANSKI RAT

PLAŠE NAS GRAĐANSKIM RATOM

Preplašena time što su se menjševici i eseri odrekli koalicije s kadetima[142]), što će demokratija možda moći lepo da sastavi vladu bez njih i da upravlja Rusijom protiv njih, buržoazija se svim snagama trudi da preplaši demokratiju.

Plaši što je moguće revnosnije — to je parola čitave buržoaske štampe. Plaši iz sve snage! Laži, klevetaj — samo plaši!

Plaše „Berzanske novosti" — isfabrikovanim saopštenjima o boljševičkim akcijama. Plaše glasovima o Aleksejevljevoj ostavci i o opasnosti od nemačkog prodora ka Petrogradu, kao da činjenice nisu dokazale da su baš Kornilovljevi generali (a među njih neosporno spada i Aleksejev) sposobni da otvore Nemcima front u Galiciji i pred Rigom, i pred Petrogradom, da baš Kornilovljevi generali izazivaju najveću mržnju prema Vrhovnoj komandi.

„Najsolidniji" i najubedljiviji oblik tom metodu zastrašivanja demokratije trude se da pridadu pozivajući se na opasnost od „građanskog rata". Od svih oblika zastrašivanja, zastrašivanje građanskim ratom je, verovatno, najraširenije. Evo kako je formulisao tu uobičajenu, u filistarskim krugovima vrlo raširenu, ideju komitet partije narodne slobode u Rostovu na Donu u rezoluciji od 1. septembra (br. 210 „Reči").

... „Komitet je ubeđen da građanski rat može zbrisati sve tekovine revolucije i progutati u potocima krvi našu mladu, neojačalu slobodu, i zato smatra da je energični protest protiv produbljivanja revolucije, diktiranog nerealnim socijalističkim utopijama, neophodan u interesu spasavanja tekovina revolucije"...

Ovde je u najjasnijoj, najpreciznijoj, najpromišljenijoj i najpodrobnijoj formi izražena ona osnovna misao koja se, bezbroj puta sreta u uvodnim člancima „Reči", u člancima Plehanova i Potresova, u uvodnicima menjševičkih novina itd., itd. Zato nije nekorisno detaljnije se zadržati na ovoj misli.

Potrudićemo se da pitanje građanskog rata analiziramo konkretnije, pored ostaloga na osnovu već stečenog polugodišnjeg iskustva naše revolucije.

To iskustvo, u potpunom skladu sa iskustvom svih evropskih revolucija, počev od kraja XVIII veka, pokazuje nam da je građanski rat najoštriji oblik klasne borbe, kada se niz sukoba i bitaka, ekonomskih i političkih, ponavljajući se, nagomilavajući se, šireći se, za-

oštravajući se, pretvara u borbu jedne klase protiv druge klase s oružjem u rukama. Najčešće se — može se reći, čak skoro isključivo — zapaža u iole slobodnijim i naprednijim zemljama građanski rat između onih klasa među kojima se suprotnost stvara i produbljuje čitavim ekonomskim razvitkom kapitalizma, čitavom istorijom novoga društva u celome svetu, naime: između buržoazije i proletarijata.

Tako smo i u toku minulog polugodišnjeg perioda naše revolucije 20—21. aprila i 3—4. jula preživeli vrlo snažne stihijske eksplozije, koje su dolazile do samog početka građanskog rata od strane proletarijata. A Kornilovljev ustanak predstavljao je vojničku zaveru, koju su podržali veleposednici i kapitalisti, sa kadetskom partijom na čelu, zaveru koja je već dovela do stvarnog početka građanskog rata od strane buržoazije.

To su činjenice. To je istorija naše vlastite revolucije. A od te istorije treba najviše učiti, u njen tok i u njeno klasno značenje treba se najviše udubljivati.

Pokušaćemo da uporedimo početke proleterskog i početke buržoaskog građanskog rata u Rusiji sa gledišta: 1) stihijnosti pokreta, 2) njegovih ciljeva, 3) svesnosti masa koje su učestvovale u njemu, 4) snage pokreta, 5) njegove upornosti. Mi smatramo: ako bi sve partije koje se sada olako „gađaju" rečima „građanski rat" postavile pitanje na taj način i učinile pokušaj stvarnog izučavanja građanskog rata, onda bi svesnost čitave ruske revolucije od toga dobila vrlo, vrlo mnogo.

Počećemo od stihijnosti pokreta. O 3—4. julu mi imamo iskaze takvih svedoka kao što su menjševičke „Radničke novine"[143]) i eserovsko, „Narodno delo", koji su priznali *činjenicu* stihijskog porasta pokreta. Te iskaze ja sam naveo u članku „Proleterskog dela",[144]) koje izlazi kao poseban letak pod naslovom „Odgovor klevetnicima".[145]) Ali, iz potpuno razumljivih razloga, braneći sebe, svoje učešće u progonjenju boljševika, menjševici i eseri zvanično nastavljaju da negiraju stihijnost eksplozije od 3—4. jula.

Ostavimo po strani za sada ono što je sporno, ostavimo ono što je neosporno. Stihijnost pokreta od 20—21. aprila niko ne osporava. Tome stihijskom pokretu pridružila se partija boljševika sa parolom „sva vlast sovjetima", pridružio mu se potpuno nezavisno od nje pokojni Linde, koji je izveo na ulicu 30.000 naoružanih vojnika, spremnih da uhapse vladu. (Pored ostalog, da kažem u zagradi, ova činjenica izvođenja vojske na ulicu nije ispitana i proučena. A kad se u nju udubiš, pošto dovedeš 20. april u istorijsku vezu događaja, tj. razmatrajući ga kao kariku u lancu koji ide od 28. februara do 29. avgusta, onda postaje jasno da je krivica i greška boljševika bila *nedovoljna* revolucionarnost njihove taktike, a nipošto preterana revolucionarnost, zbog koje nas optužuju filistri.)

Dakle, stihijnost pokreta, koji je dolazio do toga da proletarijat otpočne građanski rat, nesumnjiva je. Ničega ni približno sličnog stihijnosti nema u kornilovštini, tamo je samo zavera generala, koji su računali da će povesti za sobom trupe na prevaru i snagom naredbe.

Da je stihijnost pokreta znak njegove dubine u masama, čvrstine njegovih korena, njegove neistrebivosti — to je nesumnjivo. Povezanost proleterske revolucije sa narodom, nepovezanost buržoaske kontrarevolucije sa njim — to sa gledišta stihijnosti pokreta pokazuju činjenice.

Pogledajmo ciljeve pokreta 20—21. april najviše se približavao boljševičkim parolama, a 3—4. jul direktno je rastao u vezi sa njima, pod njihovim uticajem i rukovodstvom. O diktaturi proletarijata i siromašnog seljaštva, o miru i o tome da se on hitno predloži, o konfiskovanju veleposedničke zemlje — o tim glavnim *ciljevima* proleterskog građanskog rata boljševička partija govorila je potpuno otvoreno, određeno, jasno, precizno, glasno, u svojim listovima i u usmenoj agitaciji.

Što se tiče ciljeva kornilovštine, svi mi znamo, i niko iz redova demokratije to ne osporava, da su se ti ciljevi sastojali u diktaturi veleposednika i buržoazije, u rasterivanju sovjeta, u pripremanju obnove monarhije. Kadetska partija, ta glavna kornilovska partija (nju bi trebalo, uzgred budi rečeno, početi sada tako i zvati — kornilovska partija), raspolažući većom štampom i većim agitatoriskim snagama nego boljševici, nikad se nije usuđivala i ne usuđuje se da otvoreno govori narodu ni o diktaturi buržoazije, ni o rasterivanju sovjeta, ni o Kornilovljevim ciljevima uopšte!

Sa gledišta ciljeva pokreta činjenice govore da proleterski građanski rat može istupiti sa otvorenim izlaganjem svojih konačnih ciljeva pred narodom, pridobijajući time simpatije trudbenika, a buržoaski građanski rat samo skrivanjem svojih ciljeva može pokušavati da vodi jedan deo masa; otuda ogromna razlika u pitanju svesnosti masa.

Objektivne činjenice o tom pitanju postoje, izgleda, isključivo u vezi sa partijskom pripadnošću i sa izborima. Drugih činjenica koje bi nam omogućavale da tačno sudimo o svesnosti masa, po svemu sudeći, nema. Da na čelu proleterskog revolucionarnog pokreta stoji partija boljševika a na čelu buržoaskog kontrarevolucionarnog pokreta partija kadeta — to je jasno i teško da može biti osporeno posle polugodišnjeg revolucionarnog iskustva. Tri poređenja faktičkog karaktera mogu se navesti o razmatranom pitanju. Upoređivanje majskih izbora za rejonske dume u Petrogradu s avgustovskim za centralnu dumu daje smanjenje kadetskih i ogromno povećanje boljševičkih glasova. Kadetska štampa priznaje da se tamo gde su nagomilane mase radnika i vojnika zapaža, po pravilu, i snaga boljševizma.

Zatim, svesnost o učešću *masa* u partiji, uz odsustvo svake statistike o kretanju broja članova u partiji, o pohađanju skupova itd., može se proveriti na činjenicama samo prema objavljenim podacima o skupljanju novčanih priloga za partiju. Ti podaci pokazuju ogromni i masovni heroizam boljševičkih radnika u prikupljanju novca za „Pravdu", za zabranjivane listove itd. Izveštaji o prikupljanju uvek su se štampali. Kod kadeta mi ne vidimo ništa slično: i njihov

partijski rad, očigledno, „hrane" prilozi bogataša. Nema ni traga od aktivne pomoći masa

Najzad, poređenje između pokreta od 20—21. aprila i 3—4. jula, s jedne strane, i kornilovštine, s druge, pokazuje nam da boljševici direktno ukazuju masama na njihovog neprijatelja u građanskom ratu, naime, na buržoaziju, veleposednike i kapitaliste. Kornilovština je već pokazala *direktno obmanjivanje* jedinica koje su pošle za Kornilovom, obmanjivanje koje je otkrio već prvi susret „divlje divizije" i Kornilovljevih ešelona sa Petrograđanima.

Dalje. Kakvi su podaci o *snazi* proletarijata i buržoazije u građanskom ratu. Snaga boljševika sastoji se samo u brojnosti proletera, u njihovoj svesnosti, u simpatijama eserovskih i menjševičkih „nižih slojeva" (tj. radnika i siromašnih seljaka) prema boljševičkim parolama. Da su stvarno baš te parole povlačile za sobom *većinu* aktivnih revolucionarnih masa u Petrogradu i 20—21. aprila, i 18. juna, i 3—4. jula — to je činjenica.

Pri tom poređenju podataka o „parlamentarnim" izborima sa podacima o pomenutim masovnim pokretima potpuno se potvrđuje u pogledu Rusije zapažanje, koje je mnogo puta činjeno na Zapadu, a naime: *snaga* revolucionarnog proletarijata, sa gledišta delovanja *na mase* i njihovog uvlačenja u borbu, neuporedivo je *veće* u *vanparlamentarnoj* nego u parlamentarnoj borbi. To je veoma važno zapažanje u vezi sa pitanjem građanskog rata.

Razumljivo je zašto svi uslovi i čitava situacija parlamentarne borbe i izbora umanjuje snagu ugnjetenih klasa u poređenju sa snagom koju one stvarno mogu razvijati u građanskom ratu.

Snaga kadeta i kornilovštine sastoji se u snazi *bogatstva*. Da je anglo-francuski kapital i imperijalizam *za* kadete i *za* kornilovštinu — to je dokazano dugim nizom političkih akcija i štampom. Opšte je poznato koliko je sva „desnica" Moskovskog savetovanja[146]) od 12. avgusta pomamno zastupala Kornilova i Kaledina. Opšte je poznato koliko je francuska i engleska buržoaska štampa „pomagala" Kornilovu. Postoje podaci o pomoći koje su mu ukazivale *banke*.

Sva snaga bogatstva podigla se u pomoć Kornilovu, a kakav žalostan i brz slom! Kod kornilovaca, osim bogataša, mogu se videti samo dvojake društvene snage: „divlja divizija" i kozaštvo. U prvom slučaju to je *samo* snaga neznanja i obmanjivanja. Ta je snaga utoliko strašnija ukoliko štampa više ostaje u rukama buržoazije. Proletarijat bi potkopao, pobedivši u građanskom ratu, *ovaj* izvor „snage" odmah i radikalno.

Što se tiče kozaštva, mi ovde imamo sloj stanovnika sastavljen od bogatih, sitnih i srednjih zemljoposednika (srednji posed iznosi oko 50 desetina) jedne od periferijskih oblasti Rusije koje su sačuvale naročito mnogo srednjovekovnih crta života, privrede, običaja. Ovde se može sagledati socijalno-ekonomska osnova za rusku Vandeju. Ali šta su pokazale *činjenice* koje se odnose na pokret Kornilova i Kaledina? Čak ni Kaledin, „omiljeni vođa", koga su podržali Gučkovi,

Miljukovi, Rjabušinski i kompanija, *ipak nije podigao* masovni pokret! ! Kaledin je neizmerno „direktnije", mnogo više po pravoj liniji išao prema građanskom ratu nego boljševici. Kaledin je pravo „išao da podiže Don", pa ipak Kaledin nije podigao nikakav masovni pokret u „svom" kraju, u odvojenom od opšteruske demokratije kozačkom kraju! Naprotiv, od strane proletarijata mi zapažamo stihijske eksplozije pokreta u centru uticaja i snage antiboljševičke sveruske demokratije.

Objektivnih podataka o tome kako se razni slojevi i razne imovinske grupe odnose prema demokratiji i kornilovštini — nema. Postoje samo nagoveštaji da je većina sirotinje i srednjeg kozaštva više naklonjena demokratiji i da su samo oficiri sa vrhovima bogatog kozaštva potpuno kornilovski.

Bilo kako bilo, istorijski je dokazana, posle iskustva od 26—31. avgusta, krajnja slabost masovnog kozačkog pokreta u korist buržoaske kontrarevolucije.

Ostaje poslednje pitanje: pitanje *upornosti* pokreta. U pogledu boljševičkog, proleterskog revolucionarnog pokreta mi imamo dokazanu činjenicu da se borba protiv boljševizma u toku polugodišnjeg postojanja republike u Rusiji vodila kako idejno, uz *džinovsku* nadmoćnost organa štampe i agitatorskih snaga na strani protivnika boljševizma (i uz vrlo „riskantno" spajanje klevetničke kampanje sa „idejnom" borbom), tako i *pomoću represalija:* stotine uhapšenih, demolirana glavna štamparija, zabranjen glavni list i niz drugih listova. Rezultat je dokazan činjenicama: ogromno jačanje boljševizma na avgustovskim izborima u Petrogradu, zatim jačanje internacionalističkih i „levih" struja, koje se sve više približavaju boljševizmu, i u eserovskoj i menjševičkoj partiji. Prema tome, upornost proleterskog revolucionarnog pokreta u republikanskoj Rusiji veoma je velika. Činjenice govore da kadetima i eserima, u njihovim zajedničkim naporima sa menjševicima, *nije pošlo za rukom* da iole oslabe taj pokret. Naprotiv, baš koalicija kornilovaca sa „demokratijom" *ojačala je* boljševizam. Osim idejnog delovanja *i* represalija ne može biti drugih sredstava za borbu protiv proleterskog revolucionarnog pokreta.

O upornosti kadetsko-kornilovskog pokreta za sada nema podataka. Nikakvih progonjenja kadeta nije bilo. Čak su i Gučkova pustili, čak ni Maklakov i Miljukov nisu uhapšeni. Čak ni „Reč" nije zabranjena. Kadete štede. Kadetima-kornilovcima vlada Kerenskoga *se udvara.* A šta će biti ako se postavi pitanje ovako: pretpostavimo da anglo-francuski i ruski Rjabušinski ispovrte još mnogo miliona kadetima, „Jedinstvu", „Danu" itd. za novu izbornu kampanju u Petrogradu; je li verovatno da bi se broj njihovih glasova povećao sada, posle kornilovštine? Teško da se neće morati na ovo pitanje, sudeći po zborovima itd., odgovoriti negativno . . .

* *
*

Sumirajući rezultate našeg upoređivanja podataka iz istorije ruske revolucije, dobijamo zaključak da je početak građanskog rata od strane proletarijata otkrio snagu, svest, povezanost s narodom, porast i upornost pokreta. Početak građanskog rata od strane buržoazije nije otkrio nikakvu snagu, nikakvu svesnost masa, nikakvu povezanost sa narodom, nikakve izglede na pobedu.

Savez kadeta sa eserima i menjševicima protiv boljševika, tj. protiv revolucionarnog proletarijata, isproban je u praksi u toku niza meseci, i taj savez kornilovaca, koji su se privremeno pritajili, sa „demokratijom" doveo je na delu ne do slabljenja već do jačanja boljševika, do sloma „koalicije", do jačanja „leve" opozicije i kod menjševika.

Savez boljševika sa eserima i menjševicima protiv kadeta, protiv buržoazije *još nije isproban*. Ili, ako hoćemo da budemo precizniji, taj savez je *isproban* samo *na jednom frontu*, samo u toku *pet dana*, 26—31. avgusta, za vreme kornilovštine, i taj savez doneo je za to vreme potpunu pobedu nad kontrarevolucijom, postignutu sa lakoćom koja još ni u jednoj revoluciji nije viđena, tako je porazno ugušio buržoasku, veleposedničku i kapitalističku, savezničko-imperijalističku i kadetsku kontrarevoluciju, da se građanski rat *sa te strane* raspao u prah i pepeo, pretvorio u ništa na samom početku, raspao pre bilo kakve „bitke".

I pred licem ove istorijske činjenice cela buržoaska štampa sa svim svojim pomagačima (Plehanovima, Potresovima, Breško-Breškovskima itd.) viču koliko ih grlo nosi da baš savez boljševika sa menjševicima i eserima „preti" užasima građanskog rata!...

To bi bilo smešno kad ne bi bilo tako žalosno. Žalosno je što takva, jasna, očigledna, vapijuća besmislica, takvo podsmevanje činjenicama, čitavoj istoriji naše revolucije može uopšte nalaziti slušaoce... To dokazuje još uvek ogromnu raširenost buržoaske koristoljubive laži (i raširenost koja je neizbežna dok je štampa monopol buržoazije), laži koja zaglušuje, nadvikuje najnesumnjivije i opipljivo neosporne pouke revolucije.

Ako postoji apsolutno neosporna, apsolutno činjenicama dokazana pouka revolucije, onda je to pouka da bi isključivo savez boljševika sa eserima i menjševicima, isključivo najhitniji prelazak čitave vlasti u ruke sovjeta onemogućio u Rusiji građanski rat. Jer protiv takvog saveza, protiv sovjeta radničkih, vojničkih i seljačkih predstavnika nikakav građanski rat otpočet od strane buržoazije ne može se zamisliti, takav „rat" ne bi dospeo čak ni do jedne bitke, buržoazija *po drugi* put, posle kornilovštine, neće naći čak ni „divlju diviziju", čak ni predašnji broj kozačkih ešelona da bi ih pokrenula protiv sovjetske vlade!

Miran razvitak bilo koje revolucije uopšte je stvar izvanredno retka i teška, jer revolucija predstavlja najveće zaoštravanje najo-

štrijih klasnih suprotnosti, ali u seljačkoj zemlji, kada savez proletarijata i seljaštva *može* masama izmučenim nepravednim i zločinačkim ratom dati *mir* a seljaštvu svu *zemlju*, u takvoj zemlji, u takvom izuzetnom istorijskom momentu miran razvitak revolucije prilikom prelaska čitave vlasti u ruke sovjeta *moguć* je i *verovatan*. U samim sovjetima borba partija za vlast može se razvijati mirno, uz pun demokratizam sovjeta, uz odricanje od takvih „sitnih krađa", od takvog „potkradanja" demokratskih principa kada se vojnicima daje jedan predstavnik na 500 birača a radnicima jedan na hiljadu. U demokratskoj republici takve sitne krađe moraju iščeznuti.

A protiv sovjeta, koji svu zemlju daju seljacima bez otkupa i svim narodima predlažu pravedan mir, protiv takvih sovjeta nikakav savez buržoazije anglo-francuske i ruske, Kornilova, Bjukenena i Rjabušinskih, Miljukova sa Plehanovima i Potresovima nimalo nije strašan, potpuno je nemoćan.

Otpor buržoazije protiv besplatne predaje zemlje seljacima, protiv isto takvih reformi u drugim oblastima života, protiv pravednog mira i raskida sa imperijalizmom, takav otpor je, naravno, neizbežan. Ali da bi otpor došao do građanskog rata, za to su potrebne makar kakve *mase*, sposobne da *ratuju* i da pobede sovjete. A takvih masa buržoazija *nema* i nema odakle da ih uzme. Ukoliko sovjeti brže i odlučnije uzmu svu vlast u svoje ruke, utoliko će se brže pocepati i „divlje divizije" i kozaci, pocepaće se na beznačajnu manjinu svesnih kornilovaca i na ogromnu većinu pristalica demokratskog i *socijalističkog* (jer će onda biti reč baš o socijalizmu) saveza radnika i seljaka.

Otpor buržoazije, prilikom prelaska vlasti u ruke sovjeta, doveše do toga da će *svakog* kapitalistu „pratiti", nadgledavati, kontrolisati i evidentirati *desetine i stotine* radnika i seljaka, čiji će interes zahtevati borbu protiv obmanjivanja naroda od strane kapitalista. Oblike i načine te evidencije i kontrole izradio je i uprostio baš kapitalizam, baš takve tvorevine kapitalizma kao što su banke, krupne fabrike, sindikati, železnice, pošta, potrošačka društva i radnički sindikati. Sovjetima će biti potpuno dovoljno da kapitaliste koji izbegavaju detaljnu evidenciju ili varaju narod — kažnjavaju konfiskovanjem čitave imovine i kratkotrajnim zatvorom, da bi na taj nekrvavi način slomili svaki otpor buržoazije. Jer će baš pomoću banaka, ako su nacionalizovane, baš pomoću udruženja službenika, pomoću pošte, potrošačkih društava, sindikata, kontrola i evidencija postati univerzalna, svemoćna, svudaprisutna, nesavladljiva.

I ruski sovjeti, savez ruskih radnika i siromašnih seljaka, nisu usamljeni u svojim *koracima* ka socijalizmu. Kad bismo bili usamljeni, ne bismo savladali taj zadatak do kraja i mirno, jer je to, u suštini, međunarodni zadatak. Ali mi imamo ogromnu rezervu, armije naprednijih radnika u drugim zemljama u kojima će raskid Rusije sa imperijalizmom i sa imperijalističkim ratom neminovno ubrzati radničku, socijalističku revoluciju, koja u njima sazreva.

* *
*

Govori se o „potocima krvi" u građanskom ratu. To govori gore navedena rezolucija kadeta-kornilovaca. Tu frazu ponavljaju na hiljade načina svi buržuji i svi oportunisti. Njoj se smeju i smejaće se, ne mogu a da se ne smeju posle kornilovštine svi svesni radnici.

Ali pitanje „potoka krvi" u ratno vreme, koje preživljavamo, moguće je i treba postaviti na bazu približne evidencije snaga, proračuna posledica i rezultata, uzeti ga ozbiljno, a ne kao praznu otrcanu frazu, ne samo kao licemernost kadeta, koji su sa svoje strane učinili *sve* da bi Kornilov mogao zaliti „potocima krvi" Rusiju radi uspostavljanja diktature buržoazije, veleposedničke vlasti i monarhije.

„Potoci krvi", kažu nam. Analizirajmo *i tu* stranu pitanja.

Recimo, kolebanja menjševika i esera se nastavljaju, vlast sovjetima oni *ne* predaju, Kerenskog *ne* obaraju, obnavljaju stari, truli kompromis sa buržoazijom u nešto drukčijem obliku (umesto kadeta, npr., „vanpartijski" *kornilovci),* aparat državne vlasti ne zamenjuju sovjetskim aparatom, mir ne predlažu, s imperijalizmom ne kidaju, veleposedničku zemlju ne konfiskuju. Recimo da je takav ishod sadašnjih kolebanja esera i menjševika, da je to ishod „12. septembra".

Iskustvo iz naše vlastite revolucije govori, ne može biti jasnije, da bi posledica toga bilo dalje slabljenje esera i menjševika, njihov dalji raskid sa masama, neverovatno jačanje negodovanja i ogorčenja u masama, ogromno jačanje simpatije prema revolucionarnom proletarijatu, prema boljševicima.

Prestonički proletarijat će se onda još više nego sada približiti komuni, radničkom ustanku, osvajanju vlasti, građanskom ratu, u višem i odlučnijem obliku: posle iskustva od 20—21. aprila i 3—4. jula takav rezultat treba smatrati istorijski neizbežnim.

„Potoci krvi", viču kadeti. Ali takvi potoci krvi dali bi pobedu proletarijatu i siromašnom seljaštvu, a ta pobeda, sa verovatnoćom od devedesetdevet na sto, dala bi *mir* umesto imperijalističkog rata, *tj.* sačuvala bi živote *stotinama hiljada* ljudi, koji sada prolivaju krv radi kapitalističkog deljenja profita i kapitalističkih osvajanja (aneksija). Da se 20—21. april završio prelaskom čitave vlasti u ruke sovjeta i da je u njima dao pobedu boljševicima u savezu sa siromašnim seljaštvom, onda bi to, iako bi stajalo „potoka krvi", značilo spas života za *pola miliona* ruskih vojnika koji su sigurno poginuli u borbama 18. juna.

Tako računa i tako će računati svaki svesni ruski radnik i vojnik ako meri i uzima u obzir pitanje građanskog rata koje se svuda pokreće i, razume se, takvog radnika i vojnika, koji je prilično stvari preživeo i prilično razmišljao, neće uplašiti dreka o „potocima krvi" ljudi, partija i grupa koje žele da unište živote *novih miliona* za Carigrad, za Lavov, za Varšavu, za „pobedu nad Nemačkom".

Nikakvi „potoci krvi" u unutrašnjem građanskom ratu ne mogu se čak ni približno uporediti s onim *morima* krvi koja su ruski impe-

rijalisti prolili posle 19. juna[147]) (uprkos izvanredno velikim izgledima da se to moglo izbeći predavanjem vlasti u ruke sovjeta).

Za vreme rata, gospodo Miljukovi, Potresovi, Plehanovi, iznosite opreznije argumente *protiv* „potoka krvi" u građanskom ratu, jer vojnici poznaju i videli su *mora* krvi.

Međunarodni položaj ruske revolucije sada, 1917. godine, u četvrtoj godini nečuveno teškog, zločinačkog rata, koji je izmučio narode, takav je, da bi predlog pravednog mira od strane ruskog proletarijata koji bi pobedio u građanskom ratu značio devedesetdevet od sto izgleda da bi se postiglo primirje i mir *bez prolivanja novih mora krvi.*

Jer ujedinjenje anglo-francuskog i nemačkog imperijalizma, koji ratuju među sobom, *protiv* proleterske socijalističke republike u Rusiji u praksi je *nemoguće,* a ujedinjenje engleskog, japanskog i američkog imperijalizma protiv nas do krajnosti je teško ostvariti i mi ga se uopšte ne plašimo, već zbog samog geografskog položaja Rusije. A međutim postojanje revolucionarnih i socijalističkih proleterskih masa u *svim* evropskim državama jeste činjenica; sazrevanje i neizbežnost svetske socijalističke revolucije ne podleže sumnji, i toj se revoluciji može ozbiljno pomoći, naravno, ne delegacijama i ne igranjem štokholmskih savetovanja sa ljudima sličnim Plehanovu i Cereteliju, već samo razvijanjem ruske revolucije.

Buržuji viču o neizbežnom porazu komune u Rusiji, tj. o porazu proletarijata ako bi on osvojio vlast.

To su lažljivi, sebični klasni povici.

Kad osvoji vlast proletarijat Rusije ima *sve* izglede da je zadrži i da dovede Rusiju do pobedonosne revolucije na Zapadu.

Jer, prvo, mi smo mnogo naučili od vremena Komune i ne bismo ponovili njene sudbonosne greške, ne bismo ostavili banke u rukama buržoazije, ne bismo se ograničili na odbranu protiv naših versaljaca (drugim imenom kornilovaca), već bismo prešli u napad protiv njih i smrvili bismo ih.

Drugo, pobedonosni proletarijat daće Rusiji mir. I nikakva sila neće oboriti vladu *mira,* vladu poštenog, iskrenog, pravednog mira, posle svih užasa više nego trogodišnje klanice naroda.

Treće, pobedonosni proletarijat će dati odmah seljaštvu zemlju bez otkupa. I ogromna većina seljaštva, izmučena i ogorčena „igrom" sa veleposednicima", koju izvodi naša vlada, naročito „koaliciona", naročito vlada Kerenskoga, podržaće pobedonosni proletarijat potpuno, svim sredstvima, samopregorno.

Vi svi govorite o „herojskim naporima" naroda, gospoda menjševici i eseri. Ja sam ovih dana ponovo naišao na tu frazu u uvodniku vaših „Izvestija CIK"[148]). Kod vas je to *samo* fraza. Ali radnici i seljaci koji je čitaju *misle* o njoj, i svako razmišljanje, potkrepljeno iskustvom od kornilovštine, „iskustvom" od Pešehonovljeve vlade, „iskustvima" od Černovljeve vlade i tako dalje, svako razmišljanje neminovno dovodi do zaključka: pa taj „herojski napor", pa to i nije ništa drugo do poverenje siromašnog seljaštva prema gradskim rad-

nicima kao prema svojim najvernijim saveznicima i vođama. Herojski napor i nije ništa drugo do pobeda ruskog proletarijata u građanskom ratu nad buržoazijom, jer će samo takva pobeda spasti od teških kolebanja, jedino će ona dati izlaz, daće zemlju, daće mir.

Ako se može ostvariti savez gradskih radnika sa siromašnim seljaštvom pomoću najhitnije predaje vlasti sovjetima, utoliko bolje. Boljševici će *sve* učiniti da bi taj *mirni* put razvitka revolucije bio obezbeđen. Bez toga ni Ustavotvorna skupština, sama po sebi, neće doneti spas, jer u njoj eseri takođe mogu nastaviti „igru" sporazumevanja sa kadetima, sa Breško-Breškovskom i Kerenskim (po čemu su oni bolji od kadeta?) itd., i sl.

Ako čak iskustvo od kornilovštine nije naučilo „demokratiju" i ona će nastaviti ubitačnu politiku kolebanja i sporazumaštva, onda ćemo mi reći: ništa tako ne ruši proletersku revoluciju kao ta kolebanja. Dakle, gospodo, nemojte nas plašiti građanskim ratom: on je neizbežan ako nećete da se smesta obračunate sa kornilovštinom i sa „koalicijom" do kraja, — onda će ovaj rat doneti pobedu nad eksploatatorima, daće zemlju seljacima, daće mir narodima, otvoriće siguran put ka pobedonosnoj revoluciji svetskog socijalističkog proletarijata.

Рабочий путь, br. 12.
29. (16) septembra 1917.
Potpis: *N. Lenjin*

Сочинения В. И. Ленина, 4 изд., т. 26, стр. 10—23.

IZ „PISMA PREDSEDNIKU OBLASNOG KOMITETA VOJSKE, MORNARICE I RADNIKA FINSKE“

Koristim zgodnu priliku da detaljnije porazgovaramo.

1

Opšta politička situacija izaziva kod mene veliku uznemirenost. Petrogradski sovjet i boljševici objavili su rat vladi. Ali vlada ima vojsku i *sistematski* se priprema (Kerenski u vrhovnoj komandi, očigledna stvar, dogovara se sa kornilovcima o vojsci za suzbijanje boljševika i dogovara se *praktično*).

A šta mi radimo? Samo rezolucije donosimo? Gubimo vreme, zakazujemo „rokove“ (20. oktobra je kongres sovjeta — zar nije smešno tako odlagati? Zar nije smešno na to se oslanjati?). Boljševici *ne* rade sistematski da bi pripremili *svoje* vojne snage radi obaranja Kerenskog.

Događaji su potpuno potvrdili pravilnost mog predloga, podnesenog za vreme Demokratskog savetovanja, da partija, naime, *mora* staviti na dnevni red oružani ustanak. Događaji nas *primoravaju* da to učinimo. Istorija je sada kao osnovno *političko* pitanje postavila *vojno* pitanje. Bojim se da boljševici to zaboravljaju, poneseni aktuelnim događajima, sitnim tekućim pitanjima i *„u nadi“* da će „talas zbrisati Kerenskog“. To je naivna nada, to je isto kao kad bismo se oslonili na „biće valjda“. Od strane partije revolucionarnog proletarijata to može biti zločin.

Po mom mišljenju, treba agitovati u partiji za ozbiljan stav prema oružanom ustanku — radi toga treba prepisati na mašini i ovo pismo i dostaviti ga Petrograđanima i Moskovljanima.

2

Dalje o Vašoj ulozi. Izgleda jedino što *potpuno* možemo imati u svojim rukama i što igra *ozbiljnu* vojničku ulogu jesu finske trupe i Baltička flota. Ja mislim da Vi treba da koristite svoj visoki položaj, da prenesete sa sebe na pomoćnike i sekretare sav sitni, šablonski rad, da ne gubite vreme na „rezolucije“, već da *svu pažnju* poklonite *voj-*

ničkim pripremama finskih jedinica plus mornarice radi predstojećeg obaranja Kerenskog. Treba da stvorite *tajni* komitet od *najpouzdanijih* vojnih lica, da s njima *svestrano* prodiskutujete, da prikupite (i *sami* proverite) najtačnije podatke o sastavu i rasporedu jedinica kod Petrograda i u Petrogradu, o prevozu finskih jedinica u Petrograd, o kretanju flote itd.

Mi možemo ispasti smešne budale ako to ne učinimo: sa lepim rezolucijama i sa sovjetima, ali *bez vlasti!!* Ja mislim da vi imate mogućnosti da okupite stvarno pouzdana i spremna vojna lica, da odete u Ino[149]) i na druge važne tačke, da procenite i proučite stvar *ozbiljno*, ne oslanjajući se na *suviše uobičajene* kod nas hvalisave opšte fraze.

Da mi *ni u kom slučaju* ne možemo dozvoliti odvođenje jedinica iz Finske — to je jasno. Bolje je odlučiti se *na sve*, na ustanak, na osvajanje vlasti — da bismo je predali kongresu sovjeta. Čitam danas u novinama da će već kroz dve nedelje opasnost od desanta biti ravna nuli. Prema tome, imamo sasvim malo vremena za pripremu.

3

Dalje, „Vlast" u Finskoj treba iskoristiti za sistematsku propagandu među kozacima koji se nalaze ovde u Finskoj. Jedan deo tih kozaka Kerenski i kompanija namerno su odveli iz Viborga, npr., bojeći se „boljševizacije" i smestili ih u Usikirku i Perkjarviju, između Viborga i Teriokija, u bezopasnoj (od boljševika) izolaciji. Treba proučiti sve podatke o rasporedu kozaka i organizovati da se među njih pošalju *agitatorski odredi* iz redova najboljih snaga mornara i vojnika Finske. To je neophodno. Isto to važi i za literaturu.

4

Dalje. Naravno, odsustva se daju i mornarima i vojnicima. Potrebno je od vojnika koji odlaze u selo na odsustvo formirati grupe agitatora radi sistematskog obilaženja svih gubernija i agitacije u selima, kako uopšte tako i za Ustavotvornu skupštinu. Vaš je položaj izuzetno dobar, jer Vi možete odmah *otpočeti* stvaranje bloka sa levim eserima, koji nam jedino može dati sigurnu vlast u Rusiji i većinu u Ustavotvornoj skupštini. Dok se tamo vode prazni razgovori, odmah formirajte takav *blok*, organizujte izdavanje letaka (pogledajte šta možete učiniti tehnički u tom smislu i za njihovo prebacivanje u Rusiju) i onda treba da svaka agitatorska grupa za selo ima najmanje dva čoveka: jednog boljševika, jednog levog esera. U selu za sada vlada eserovska „firma", i treba koristiti vašu sreću (vi imate leve esere) da biste u *ime te* firme ostvarili u selu blok boljševika sa *levim* eserima, seljaka sa radnicima, a ne s kapitalistima.

5

Po mom mišljenju, radi pravilne pripreme duhova, treba odmah istaći ovakvu parolu: vlast mora odmah preći u ruke Petrogradskog sovjeta, *koji će je predati* kongresu sovjeta. Jer zašto da trpimo još tri nedelje rata i „kornilovskih priprema" Kerenskog.

Ako boljševici i levi eseri budu *propagirali* tu parolu u Finskoj, od toga ne može biti ništa drugo osim koristi.

Napisano 27. septembra (10. oktobra) 1917. Prvi put štampano 7. novembra 1925. u listu *Правда*, br. 255.

Сочинения В. И. Ленина, 4 изд., т. 26, стр. 47—49.

PISMO PETROGRADSKOJ GRADSKOJ KONFERENCIJI

DA SE PROČITA NA ZATVORENOJ SEDNICI

Drugovi! Dozvolite mi da skrenem pažnju konferenciji na krajnju ozbiljnost političke situacije. Ja mogu da se oslanjam samo na podatke iz jutarnjih listova od subote. Ali nas ti podaci primoravaju da ovako postavimo pitanje:

Zar ne dokazuje potpuna neaktivnost engleske mornarice uopšte, a isto tako engleskih podmornica prilikom zauzimanja Ezela od strane Nemaca, u vezi sa planom vlade da se preseli iz Petrograda u Moskvu, da je između ruskih i engleskih imperijalista, između Kerenskog i anglo-francuskih kapitalista sklopljena *zavera* o predaji Petrograda Nemcima i o tome da se ruska revolucija uguši *na taj način?*

Ja mislim da dokazuje.

Zavera je sklopljena, možda, ne direktno, nego još preko nekih kornilovaca (Maklakova, drugih kadeta, „vanpartijskih" ruskih milionera i sl.), ali sve to suštinu stvari nimalo ne menja.

Zaključak je jasan:

Treba smatrati da je revolucija propala ako proleteri i vojnici ne obore vladu Kerenskog u najbližoj budućnosti. Pitanje ustanka stavlja se na dnevni red.

Treba mobilisati sve snage da se radnici i vojnici ubede u ideju o bezuslovnoj neophodnosti herojske, poslednje, odlučne borbe za obaranje vlade Kerenskog.

Treba se obratiti moskovskim drugovima, ubeđujući ih da uzmu vlast u Moskvi, proglasiti da je vlada Kerenskog oborena i Sovjet radničkih predstavnika u Moskvi proglasiti za Privremenu vladu u Rusiji, da bi odmah bio predložen mir i da bi se Rusija spasla od zavere. Pitanje ustanka u Moskvi neka drugovi Moskovljani stave na dnevni red.

Treba koristiti Oblasni kongres sovjeta vojničkih predstavnika Severne oblasti, koji je sazvan za 8. oktobar u Helsingforsu, da se (prilikom prolaska delegata natrag kroz Petrograd) mobilišu sve snage za njihovo angažovanje na strani ustanka.

Treba uputiti molbu i predlog CK naše partije da ubrza odlazak boljševika iz pretparlamenta i da sve snage usmeri na to da se u masama raskrinka zavera Kerenskog s imperijalistima drugih zemalja i da se pripremi sve za pravilan izbor *momenta* ustanka.

P. S. Rezolucija *vojničke* sekcije Petrogradskog sovjeta protiv odlaska vlade iz Petrograda[150]) pokazala je da i među vojnicima

sazreva ubeđenje o zaveri Kerenskog. Treba prikupiti sve snage radi podrške toga *tačnoga* ubeđenja i radi agitacije među vojnicima.

* *
*

Ja predlažem da se donese sledeća rezolucija:

„Konferencija, pošto je prodiskutovala sadašnju, prema opštem uverenju do krajnosti kritičnu situaciju, utvrđuje sledeće činjenice:

1. Ofanzivne operacije nemačke mornarice, uz krajnje čudnovatu potpunu neaktivnost engleske mornarice i u vezi sa planom Privremene vlade da se preseli iz Petrograda u Moskvu, izazivaju vrlo jaku sumnju da je vlada Kerenskog (ili, što je ista stvar, ruski imperijalisti koji stoje iza njega) sklopila zaveru s anglo-francuskim imperijalistima da preda Nemcima Petrograd da bi na *taj* način ugušila revoluciju.

2. Te sumnje se u najvećoj meri potvrđuju i dobijaju maksimum u takvim slučajevima moguće verovatnoće usled toga što:

prvo, u vojsci jača i odavno je ojačalo uverenje da su je izdavali carski generali i da je izdaju i generali Kornilova i Kerenskog (naročito predaja Rige);

drugo, anglo-francuska buržoaska štampa ne krije svoju pomamnu mržnju, koja dolazi do besnila, prema sovjetima, i svoju spremnost da ih po bilo kakvoj krvavoj ceni uništi;

treće, Kerenski, kadeti, Breškovska, Plehanov i njima slični političari predstavljaju hotimično i nehotično oružje u rukama anglo-francuskih imperijalista, što je potpuno dokazala polugodišnja istorija ruske revolucije;

četvrto, potmuli ali uporni glasovi o separatnom miru Engleske sa Nemačkom „na račun Rusije" nisu mogli nastati bez razloga;

peto, sve okolnosti u vezi sa Kornilovljevom zaverom, kao što to proizilazi čak iz novina „Narodno delo" i „Izvestija", koje uglavnom simpatišu Kerenskog, dokazale su da je Kerenski najdublje upleten u Kornilovljevu avanturu, da je Kerenski bio i da ostaje najopasniji kornilovac; Kerenski je sakrio glavešine kornilovštine tipa Rodzjanka, Klembovskog, Maklakova i dr.

Polazeći od toga, konferencija smatra da sva povika Kerenskog i buržoaskih novina koje ga podržavaju o odbrani Petrograda je čista prevara i licemerstvo i da je potpuno u pravu vojnička sekcija Petrogradskog sovjeta, koja je oštro osudila plan iseljavanja Petrograda; — dalje, da je radi odbrane Petrograda i radi spasavanja revolucije apsolutno i neizostavno potrebno da se namučena vojska ubedi u savesnost vlade i da dobije hleb, odeću i obuću po cenu revolucionarnih mera protiv kapitalista, koji su do sada sabotirali borbu protiv dezorganizacije (čak prema priznanju Ekonomskog odseka pri menjševičko-eserovskom CIK).

Zato konferencija izjavljuje da samo obaranje vlade Kerenskog, zajedno sa podmetnutim Sovjetom republike, i njeno zamenjivanje radničkom i seljačkom revolucionarnom vladom je u stanju:

a) da preda zemlju seljacima umesto ugušivanja ustanka seljaka;

b) da odmah predloži pravedan mir i time povrati veru čitave naše vojske u pravdu;

c) da preduzme najodlučnije revolucionarne mere protiv kapitalista da bi se vojsci obezbedio hleb, odeća i obuća i da bi se povela borba protiv dezorganizacije.

Konferencija zahteva da CK preduzme sve mere radi rukovođenja neizbežnim ustankom radnika, vojnika i seljaka u cilju obaranja protivnarodne i feudalističke vlade Kerenskog.

Konferencija odlučuje da se odmah pošalje delegacija u Helsingfors, Viborg, Kronštat, Reval, u vojne jedinice južno od Petrograda i u Moskvu radi agitacije za prihvatanje ove rezolucije i za neophodnost da se brzim opštim ustankom i obaranjem Kerenskoga otvori put ka miru, ka spasavanju Petrograda i revolucije, ka predaji zemlje seljacima i vlasti sovjetima."

Napisano 7 (20) oktobra 1917. Prvi put štampano 1924.

Сочинения В. И. Ленина, 4 изд., т. 26, стр. 119—122.

IZ RADA:

„O REVIZIJI PARTIJSKOG PROGRAMA"

IV

U pitanju rata imperijalističkog karaktera nacrt druga S.[151]) teoretski je nepravilan u dve stvari.

Prvo, on ne daje ocenu ovog, sadašnjeg rata. On kaže da imperijalistička epoha rađa imperijalističke ratove. To je tačno i, naravno, to je u programu trebalo reći. Ali to je malo. Neophodno je, sem toga, reći da je baš sadašnji rat, od 1914—1917. godine imperijalistički rat. Nemačka grupa „Spartak" u svojim „tezama" koje su na nemačkom objavljene 1915. godine, izišla je sa tvrđenjem da u eri imperijalizma *ne može biti*[152]) nacionalnih ratova. To je očigledno nepravilno tvrđenje, jer imperijalizam zaoštrava ugnjetavanje nacija, a usled toga su ne samo mogući i verovatni nego direktno neizbežni nacionalni ustanci i nacionalni ratovi (pokušaji da se napravi razlika između ustanaka i ratova bili bi osuđeni na neuspeh).

Marksizam zahteva bezuslovno tačnu ocenu, na osnovu konkretnih činjenica, svakog pojedinog rata. Zaobilaziti pitanje sadašnjeg rata pomoću opštih razmatranja je i teoretski netačno i praktično nedozvoljeno, jer se iza toga kriju oportunisti, stvarajući za sebe izlaz: uopšte uzev, kažu oni, imperijalizam je epoha imperijalističkih ratova, ali *ovaj* rat nije bio *sasvim* imperijalistički (tako je rezonovao, npr. Kaucki).

Drugo, drug S. povezuje „krize i ratove" *zajedno* kao nekog zajedničkog saputnika kapitalizma uopšte, a najnovijeg napose. Na str. 2—21. moskovske brošure, u nacrtu druga S. *tri puta* je ponovljeno to spajanje kriza i ratova. Tu nije stvar samo u nepoželjnosti ponavljanja u programu. Tu je stvar u principijelnoj netačnosti.

Krize, baš u obliku hiperprodukcije ili „zastoja u plasiranju robe", ako drug S. izbacuje reč hiperprodukcija, jesu pojava svojstvena *isključivo* kapitalizmu. A ratovi su svojstveni i robovlasničkom i feudalnom sistemu privrede. Imperijalističkih ratova bilo je takođe i na podlozi ropstva (rat između Rima i Kartagine bio je s obe strane imperijalistički rat), i u srednjem veku, i u eposi trgovačkog kapitalizma. Svaki rat u kome *obe* zaraćene strane ugnjetavaju tuđe zemlje ili narode, ratujući radi podele plena, radi toga „ko će više ugnjetavati ili pljačkati" — nije moguće ne nazvati imperijalističkim.

Ako mi kažemo da je samo najnoviji kapitalizam, samo imperijalizam doneo imperijalističke ratove, to je tačno, jer se *prethodni* stadijum kapitalizma, stadijum slobodne konkurencije ili stadijum predmonopolističkog kapitalizma karakterisao pretežno *nacionalnim* ratovima u zapadnoj Evropi. Ali ako se kaže da u prethodnom stadijumu uopšte nije bilo imperijalističkih ratova, to već neće biti tačno, jer će to značiti zaboravljanje „kolonijalnih ratova", *takođe* imperijalističkih. To je prvo.

A drugo, nepravilno je baš *spajanje* kriza i ratova, jer su to pojave potpuno raznih vrsta, raznog istorijskog porekla, raznog klasnog značenja. Na primer, ne može se reći, kao što kaže u svom nacrtu drug S.: „I krize i ratovi, sa svoje strane, još više upropašćuju sitne proizvođače, još više povećavaju zavisnost najamnog rada od kapitala" ... jer su ratovi *mogući* u interesu oslobođenja najamnog rada od kapitala, u procesu borbe najamnih radnika protiv klase kapitalista, mogući su ratovi ne samo reakcionarno-imperijalistički nego i revolucionarni. „Rat je nastavak politike" ove *ili* one klase; i u svakom klasnom društvu, i robovskom, i feudalnom, i kapitalističkom, bilo je ratova koji su nastavljali politiku ugnjetačkih klasa, a bilo je i ratova koji su nastavljali politiku ugnjetenih klasa. Iz istog tog razloga ne može se reći, kao što kaže drug S., da „krize i ratovi pokazuju da se kapitalistički sistem iz oblika razvijanja proizvodnih snaga pretvara u njihovu kočnicu".

Da sadašnji imperijalistički rat svojom revolucionarnošću i svojom težinom revolucioniše mase i ubrzava revoluciju — to je tačno, to treba reći. I o imperijalističkim ratovima uopšte, kao *tipičnim* za epohu imperijalizma, to će biti tačno i to se može reći. Ali se to ne može reći za sve „ratove" uopšte, i zato se nikako ne mogu povezivati krize i ratovi.

V

Mi sada treba da izvedemo zaključke o onom najglavnijem pitanju koje, prema jednodušnoj oceni svih boljševika, treba da bude pre svega osvetljeno i ocenjeno u novom programu. To je pitanje *imperijalizma*. Drug Sokolnikov drži se mišljenja da je to osvetljenje i tu ocenu celishodnije dati, tako reći, odvojeno, podelivši razna obeležja imperijalizma među razne paragrafe programa; ja mislim da je celishodnije to učiniti u posebnom paragrafu ili u posebnom delu programa, sakupivši zajedno sve što treba reći o imperijalizmu. Članovi partije sada imaju pred očima oba nacrta, i na kongresu će biti donesena odluka. Ali mi se potpuno slažemo sa drugom Sokolnikovom u pogledu onoga što o imperijalizmu treba reći, i ostaje nam da razmotrimo nema li neslaganja u pogledu onoga *kako* valja osvetliti i oceniti imperijalizam.

Uporedimo dva nacrta novog programa s ovog gledišta: U mom nacrtu uzeto je pet glavnih obeležja imperijalizma: 1) monopolistički

savezi kapitalista; 2) stapanje bankovnog kapitala sa industrijskim; 3) izvoz kapitala u tuđe zemlje; 4) teritorijalna podela sveta, podela koja je već završena; 5) podela sveta od strane ekonomski internacionalnih trustova. (U mojoj brošuri *Imperijalizam kao najnovija etapa kapitalizma* koja je izišla kasnije nego *Materijal o reviziji partijskog programa*, navedeno je tih pet obeležja imperijalizma na str. 85)[153]). U nacrtu druga Sokolnikova nalazimo, u suštini, istih tih pet osnovnih obeležja, tako da se u pitanju imperijalizma u našoj partiji, očigledno, utvrđuje potpuna principijelna saglasnost, kao što je i trebalo očekivati, jer je praktična agitacija naše partije o tom pitanju, kako usmena tako i štampana, već odavno, od samog početka revolucije, otkrila potpunu jednodušnost svih boljševika u tom osnovnom pitanju.

Ostaje nam da razmotrimo kakve su razlike u *formulaciji* definicije i karakteristike imperijalizma između oba nacrta. U oba nacrta konkretno je ukazano od kog vremena se zapravo može govoriti o pretvaranju kapitalizma u imperijalizam, i teško da se može diskutovati protiv neophodnosti takve postavke u interesu tačnosti i istorijske pravilnosti čitave ocene privrednog razvitka. Drug S. kaže: „u toku poslednje četvrti veka"; kod mene stoji: „približno od početka XX veka". U tek citiranoj brošuri o imperijalizmu navedena su (npr., na str. 10—11)[154]) tvrđenja jednog ekonomiste koji specijalno proučava kartele i sindikate da je u Evropi prekretnica ka *potpunoj* pobedi kartela bila kriza od 1900—1903. godine. Zato će, čini mi se, biti tačnije ako se kaže: „približno od početka XX veka" nego „u toku poslednje četvrti veka". To će biti pravilnije još i zbog toga što taj specijalista koga sam malopre pomenuo i uopšte evropski ekonomisti najčešće operišu sa nemačkim podacima, a Nemačka je *prestigla* druge zemlje u procesu formiranja kartela.

Dalje. O monopolima u mom nacrtu se kaže: „monopolistički savezi kapitalista dobili su odlučujući značaj". U nacrtu druga S. ukazivanje na monopolističke saveze ponovljeno je *nekoliko puta*, ali od svih tih ukazivanja samo se jedno odlikuje relativnom određenošću, naime sledeće:

> ...„U toku poslednje četvrti veka direktno ili indirektno raspolaganje na kapitalistički način organizovanom proizvodnjom prešlo je u ruke svemoćnih banaka, trustova i sindikata, koji su se međusobno sjedinili, koji su formirali svetske monopolističke saveze, rukovođene od šačice magnata finansijskog kapitala".

Meni se čini da ovde ima suviše mnogo „agitacije", tj. „radi popularnosti" u program je umetnuto ono čemu tamo nema mesta. U novinskim člancima, u govorima, popularnim brošurama „agitacija" je neophodna, ali program partije mora se odlikovati ekonomičnošću i ne sme davati ništa suvišno. Da su monopolistički savezi dobili „odlučujući značaj", to je, čini mi se, najtačnije, i time je sve rečeno. Međutim, u navedenom pasusu iz nacrta druga S. ima ne samo mnogo suvišnog nego je i teoretski sumnjiv izraz: „raspolaganje na kapita-

listički način organizovanom proizvodnjom". Da li samo na kapitalistički način organizovanom? Ne. To je suviše slabo. I proizvodnja koja očigledno *nije* kapitalistički neorganizovana: sitne zanatlije, seljaci, sitni proizvođači pamuka u kolonijama itd. itd. pali su u zavisnost od banaka i uopšte od finansijskog kapitala. Ako budemo govorili o „svetskom kapitalizmu" uopšte (a samo se o njemu ovde i može govoriti a da se ne padne u nepravilnost), onda ako kažemo: „odlučujući značaj" dobili su monopolistički savezi, mi *nikakve* proizvođače ne isključujemo iz potčinjavanja tome odlučujućem značaju. Ograničavati uticaj monopolističkih saveza na „kapitalistički organizovanu proizvodnju" nepravilno je.

Dalje, o ulozi banaka u nacrtu druga S. rečeno je jedno isto dva puta: jedanput u tek navedenom pasusu, drugi put u pasusu o krizama i ratovima, gde je data definicija: „finansijski kapital (proizvod stapanja bankovnog kapitala s industrijskim)". U mom nacrtu se kaže: „bankovni kapital ogromne koncentracije stopio se sa industrijskim". Jedanput to reći u programu — dovoljno je.

Treće obeležje: „izvoz kapitala u tuđe zemlje razvio se u vrlo velikim razmerama" (tako je rečeno u mom nacrtu). U nacrtu druga S. jedanput je jednostavno ukazano na „izvoz kapitala", a drugi put se u potpuno drugoj vezi govori o „novim zemljama koje predstavljaju... polje upotrebe eksportovanog kapitala koji traži superprofite". Teško da se ovde može smatrati pravilnim isticanje superprofita i novih zemalja, jer se izvoz kapitala razvio također iz Nemačke u Italiju, iz Francuske u Švajcarsku i sl. Kapital se počeo izvoziti pod imperijalizmom i u stare zemlje, i ne samo radi *super*profita. Ono što je tačno u pogledu novih zemalja, nije tačno u pogledu izvoza kapitala uopšte.

Četvrto obeležje — to je ono što je Hilferding nazvao „borbom za privrednu teritoriju". Taj naziv *nije* tačan, jer on ne izražava glavnu razliku između savremenog imperijalizma i *predašnjih* oblika borbe za privrednu teritoriju. Za takvu teritoriju borio se i antički Rim, borile su se i evropske države XVI—XVIII veka, osvajajući kolonije, i stara Rusija, osvajajući Sibir, itd. itd. Karakteristično obeležje savremenog imperijalizma sastoji se u tome što je (kao što se kaže u mom nacrtu programa) „ceo svet već podeljen teritorijalno među najbogatijim zemljama", tj. podela zemlje između država je završena. Baš iz te okolnosti potiče naročita oštrina borbe za *ponovnu podelu* sveta, naročita oštrina sukoba, koja dovodi do ratova.

U nacrtu druga S. to je izraženo sa vrlo mnogo reči i teško da je teoretski pravilno. Ja ću sada navesti njegovu formulaciju, ali kako ona spaja zajedno i pitanje ekonomske podele sveta, treba prvo s početka dotaći i ovo poslednje, peto, obeležje imperijalizma. U mom nacrtu ono je formulisano ovako:

... „Otpočeta je ekonomska podela sveta između internacionalnih trustova". Činjenice iz političke ekonomije i statistike ne dopuštaju da se kaže više. *Takva* podela sveta veoma je važan proces, ali

ona je tek samo otpočela. Imperijalistički ratovi radi *ove* podele sveta, radi *ponovne podele* nastaju kad je već teritorijalna podela izvršena, tj. kad nema više „slobodnih" zemalja za osvajanje bez ratova protiv suparnika.

Pogledajmo sada formulaciju druga S.:

„Ali oblast vladavine kapitalističkih odnosa neprekidno se proširuje i napolje putem njihovog prenošenja u nove zemlje, koje za monopolističke saveze kapitalista predstavljaju robna tržišta, prodavce sirovina i polje upotrebe eksportovanog kapitala, koji traži superprofite. Ogromne mase nagomilanog viška vrednosti, koje stoje na raspolaganju finansijskom kapitalu (proizvod stapanja bankovnog kapitala sa industrijskim) izbacuju se na svetsko tržište. Suparništvo moćnih u nacionalnim a ponekad i u međunarodnim okvirima organizovanih saveza kapitalista za vladavinu na tržištu, za posedovanje ili kontrolu teritorija slabijih zemalja, tj. za pretežno pravo na njihovo nemilosrdno ugnjetavanje, neminovno dovodi do pokušaja podele celog sveta među najbogatijim kapitalističkim državama, do imperijalističkih ratova, koji rađaju sve opšte nesreće, bedu i podivljalost".

Ovde ima suviše mnogo reči koje prikrivaju niz teoretskih nepravilnosti. Ne može se govoriti o „pokušajima" podele sveta jer svet je *već* podeljen. Rat 1914—1917. godine nije „pokušaj podele" sveta, već borba za *ponovnu podelu* već podeljenog sveta. Rat je postao neizbežan za kapitalizam zato što je nekoliko godina pre njega imperijalizam *podelio* svet prema starim, tako reći, merilima snage, koje je rat „ispravio".

I borba za kolonije (za „nove zemlje") i borba za „posedovanje teritorija slabijih zemalja" — sve je to bilo i *pre* imperijalizma. Za savremeni imperijalizam karakteristično je nešto *drugo:* naime sva zemlja je u početku XX veka već bila zauzeta od strane ove ili one države, već je bila podeljena. Samo zato *ponovna podela* „vladavine nad svetom" nije mogla na bazi kapitalizma da se izvrši drukčije nego po cenu svetskog rata. „U međunarodnim okvirima organizovanih saveza kapitalista" bilo je i *pre* imperijalizma: svako akcionarsko društvo sa učešćem kapitalista raznih zemalja jeste „u međunarodnim okvirima organizovani savez kapitalista".

Za imperijalizam, karakteristično je nešto *drugo* čega ranije, pre XX veka, *nije bilo,* naime: ekonomska podela sveta između internacionalnih trustova, podele zemalja po *sporazumu* kao tržišta. Baš to u nacrtu druga S. nije izraženo, tako da je snaga imperijalizma naslikana kao *slabija* nego što je u stvari.

Najzad, teoretski je nepravilno govoriti o izbacivanju na svetsko tržište masa nagomilanog *viška vrednosti.* To liči na Prudonovu teoriju realizacije, prema kojoj kapitalisti mogu lako realizovati i stalni i promenljivi kapital, ali zapadaju u teškoću prilikom realizacije viška vrednosti. U stvarnosti kapitalisti bez teškoća i bez kriza ne mogu realizovati ne samo višak vrednosti nego ni promenljivi ni stalni kapital. Na tržište se izbacuju mase robe koja predstavlja ne samo nagomilanu vrednost nego i vrednost koju reprodukuje promenljivi i stalni kapital. Npr. na svetsko tržište izbacuju

se mase železničkih šina ili gvožđa koje treba da se realizuju pomoću razmene za predmete potrošnje radnika ili za druga sredstva proizvodnje (drvo, nafta isl.).

Napisano 6—8 (19—21) oktobra 1917.
Štampano u oktobru 1917. u časopisu „*Просвещение*", br. 12.
Potpis: *N. Lenjin*

Сочинения В. И. Ленина, 4 изд., т. 26, стр. 134—141.

SAVETI POSMATRAČA SA STRANE

Pišem ove redove 8. oktobra i imam malo nade da će se oni već 9. naći u rukama petrogradskih drugova. Moguće je da će oni zakasniti, jer je kongres severnih sovjeta zakazan za 10. oktobar. Ali ja ću ipak pokušati da istupim sa svojim „Savetima posmatrača sa strane" za slučaj da će se verovatna akcija radnika i vojnika Petrograda i čitave „okolice" održati ubrzo, ali se još nije održala.

Sva vlast treba da pređe u ruke sovjeta, to je jasno. Isto tako treba da bude neosporno za svakog boljševika da je revolucionarnoj i proleterskoj (ili boljševičkoj — to je sada jedno isto) vlasti obezbeđena najveća simpatija i samopregorna podrška svih trudbenika i svih eksploatisanih u celom svetu uopšte, napose u zaraćenim zemljama, a naročito ruskog seljaštva. Na tim, suviše poznatim i odavno dokazanim, istinama ne treba se zadržavati.

Treba se zadržati na onome što možda nije potpuno jasno svim drugovima, naime da prelazak vlasti u ruke sovjeta sada u praksi znači oružani ustanak. Reklo bi se da je to očevidno, ali nisu svi o tome razmislili i ne razmišljaju. Odricati se sada oružanog ustanka, značilo bi odreći se glavne parole boljševizma (sva vlast sovjetima) i čitavog revolucionarnog proleterskog internacionalizma uopšte.

Ali oružani ustanak je *naročiti* oblik političke borbe, koji je potčinjen naročitim zakonima, o kojima treba pažljivo razmisliti. Tu istinu je izvanredno reljefno izrazio Karl Marks, koji je pisao da oružani *ustanak kao i rat, jeste veština*".

Od glavnih pravila te vištine Marks je istakao:

1) Nikad *se ne treba igrati* ustankom, nego, otpočevši ga, valja znati čvrsto da treba *ići do kraja*.

2) Neophodno je prikupiti mnogo nadmoćnije snage na odlučujućem mestu, u odlučujućem trenutku, jer će inače spremniji i organizovaniji neprijatelj uništiti ustanike.

3) Kad je već ustanak otpočeo, treba dejstvovati sa najvećom odlučnošću i obavezno, bezuslovno prelaziti *u napad*. „Odbrana je smrt oružanog ustanka".

4) Treba nastojati da se neprijatelj iznenadi, da se uhvati momenat dok su njegove jedinice razbacane.

5) Treba se *svakodnevno* boriti makar za male uspehe (može se reći: svakog časa ako se stvar tiče jednoga grada), održavajući po svaku cenu, *„moralnu nadmoćnost"*.

Marks je pouke iz svih revolucija u pogledu oružanog ustanka sumirao rečima „najvećeg u istoriji majstora revolucionarne taktike Dantona: smelost, smelost i još jedanput smelost".

U primeni na Rusiju i na oktobar 1917. godine to znači: istovremena što je moguće neočekivanija i brža ofanziva protiv Petrograda, obavezno i spolja i iznutra, i iz radničkih kvartova, i iz Finske, i iz Revala, i iz Kronštata, ofanziva *čitave* mornarice, prikupljanje *dţinovski nadmoćnijih* snaga nad 15.000 — 20.000 (a možda i više) naše „buržoaske garde" (pitomaca vojnih akademija), naših „vandejskih jedinica" (jedan deo kozaka) itd.

Treba kombinovati *tri* naše glavne snage: mornaricu, radnike i vojne jedinice tako da se zauzmu i po cenu *bilo kakvih gubitaka* zadrže: a) telefon, b) telegraf, v) železničke stanice, g) mostovi u prvom redu.

Izdvojiti *najodlučnije* elemente (naše „udarnike" i *radničku omladinu*, a isto tako najbolje mornare) u male odrede radi zauzimanja svih važnih tačaka i *radi njihovog učešća* svuda, u svim važnim operacijama, npr.:

Opkoliti i odseći Petrograd, zauzeti ga kombinovanim napadom mornarice, radnika i vojske — to je zadatak koji traži *veštinu i trostruku smelost.*

Formirati odrede od najboljih radnika sa puškama i bombama radi napadanja i opkoljavanja „centara" neprijatelja (vojne akademije, telegraf, telefon i ostalo) sa parolom: *ne propustiti neprijatelja, malo svi izginuli.*

Nadajmo se da će rukovodioci, ako bude odlučeno da se otpočne s akcijom, uspešno primeniti velika načela Dantona i Marksa.

Uspeh i ruske i svetske revolucije zavisi od dva-tri dana borbe.

Napisano 8. (21) oktobra 1917.
Prvi put štampano 7. novembra 1920. u listu *„Правда"*, br. 250.
Potpis: *Posmatrač sa strane*

Сочинения В. И. Ленина, 4 изд., т. 26, стр. 151—153.

PISMO DRUGOVIMA BOLJŠEVICIMA-UČESNICIMA OBLASNOG KONGRESA SOVJETA SEVERNE OBLASTI

Drugovi! Naša revolucija preživljava kritično vreme u najvišem stepenu. Ova se kriza poklopila sa velikom krizom narastanja svetske socijalističke revolucije i borbe svetskog imperijalizma protiv nje. Pred odgovornim rukovodiocima naše partije stoji džinovski zadatak od čijeg neispunjavanja preti opasnost potpunog sloma internacionalističkog proleterskog pokreta. Trenutak je takav, da je oklevanje zaista slično smrti.

Pogledajte na međunarodnu situaciju. Narastanje svetske revolucije je neosporno. Eksplozija revolta čeških radnika ugušena je sa neverovatnim zverstvom, koje ukazuje na krajnju preplašenost vlade. U Italiji stvar je takođe došla do masovne eksplozije u Turinu. Ali je najvažnija pobuna u Nemačkoj mornarici. Treba zamisliti neverovatne teškoće revolucije u takvoj zemlji kao što je Nemačka i još u sadašnjim prilikama. Ne može biti sumnje da pobuna u nemačkoj mornarici obeležava veliku krizu narastanja svetske revolucije. Ako naši šovinisti, koji propagiraju poraz Nemačke, zahtevaju od njenih radnika ustanak odmah, onda mi, ruski revolucionari-internacionalisti, znamo prema iskustvu iz 1905—1917. da ubedljivijeg simptoma narastanja revolucije nego što je pobuna u vojsci nije moguće zamisliti.

Zamislite u kakvom se položaju mi sada nalazimo pred nemačkim revolucionarima. Oni nam mogu reći: mi imamo samo Lipknehta, koji je otvoreno pozvao u revoluciju. Njegov je glas ugušen robijom. Mi nemamo ni jednog lista koji otvoreno objašnjava neophodnost revolucije, mi nemamo slobode zborova. Mi nemamo ni jednog sovjeta radničkih ili vojničkih predstavnika. Naš glas s teškom mukom dopire do pravih širokih masa. I mi smo učinili pokušaj ustanka imajući jedva jedan procenat izgleda na uspeh. A vi, ruski revolucionarni internacionalisti, imate za sobom po a godine slobodne agitacije, imate oko dvadesetak listova, imate čitav niz sovjeta radničkih i vojničkih predstavnika, pobedili ste u sovjetu obeju prestonica, na vašoj je strani cela baltička flota i sve ruske jedinice u Finskoj, i vi ne odgovarate na naš poziv za ustanak, vi nećete da oborite vašeg imperijalistu Kerenskog, iako imate devedesetdevet od sto izgleda na pobedu vašeg ustanka.

Da, mi ćemo biti pravi izdajnici Internacionale ako u ovakvom momentu, pod ovako povoljnim uslovima na takav poziv nemačkih revolucionara odgovorimo *samo*... rezolucijama.

Dodajte uz to da je nama odlično poznato brzo narastanje dogovora i zavere međunarodnih imperijalista protiv ruske revolucije. Ugušiti je pošto-poto, ugušiti je i vojničkim merama i mirom na račun Rusije — eto čemu se međunarodni imperijalizam sve više približava. Eto šta naročito zaoštrava krizu svetske socijalističke revolucije, eto šta čini naročito opasnim — ja sam skoro spreman da kažem: zločinačkim s naše strane — oklevanje s ustankom.

Uzmite dalje unutrašnju situaciju u Rusiji. Krah sitnoburžoaskih sporazumaških partija, koje su izrazile nesvesno poverenje masa prema Kerenskom i imperijalistima uopšte, potpuno je sazreo. Krah je potpun. Glasanje sovjetske kurije na Demokratskom savetovanju protiv koalicije, glasanje *većine* lokalnih sovjeta seljačkih predstavnika (uprkos njihovom centralnom sovjetu, gde sede Avksentjevi i drugi prijatelji Kerenskog) protiv koalicije; izbori u Moskvi, gde je radničko stanovništvo najbliže seljaštvu i gde je *više od 49 procenata* glasalo za boljševike (a među vojnicima 14.000 od 17.000) — zar to nije potpun krah poverenja narodnih masa prema Kerenskom i prema sporazumima sa Kerenskim i kompanijom? Zar se može zamisliti da bi narodne mase još nekako jasnije nego tim glasanjem mogle reći boljševicima: vodite nas, mi ćemo poći za vama.

A mi, dobivši na taj način većinu narodnih masa na svoju stranu, dobivši oba prestonička sovjeta, čekamo. Šta da se čeka? Da Kerenski i njegovi kornilovci-generali predadu Petrograd Nemcima, da na taj način posredno ili neposredno, otvoreno ili tajno, stupe u zaveru i sa Bjukenenom i sa Vilhelmom radi potpunog ugušenja ruske revolucije.

Ne samo to, narod je glasanjem u Moskvi i ponovnim izborom sovjeta izrazio poverenje prema nama. Postoje i simptomi porasta apatije i ravnodušnosti. To je razumljivo. To ne znači opadanje revolucije, kao što viču kadeti i njihovi pomagači, nego opadanje vere u rezolucije i u izbore. Mase u revoluciji traže od rukovodećih partija delo, a ne reči, pobedu u borbi, a ne priče. Približiva se trenutak kada se u narodu može pojaviti mišljenje da ni boljševici nisu bolji od drugih, jer nisu uspeli da *delaju* pošto smo izrazili poverenje prema njima...

Po čitavoj zemlji rasplamsavao se seljački ustanak. Ne može biti jasnije da kadeti i kadetski prirepci hoće da umanje njegov značaj, da ga svedu na „programe" i „anarhiju". Ta laž se ruši na taj način što su zemlju u centrima ustanka počeli predavati seljacima: još nikada „programi" i „anarhije" nisu dovodili do tako sjajnih političkih rezultata! Ogromnu snagu seljačkog ustanka dokazuje to što su i sporazumaši, i eseri u „Narodnom delu", i *čak* Breško-Breškovska počeli govoriti o predaji zemlje seljacima da bi prigušili pokret dok im konačno ne preraste preko glave.

A mi — zar da čekamo da možda kozačke jedinice kornilovca Kerenskog (koga su baš u poslednje vreme sami eseri raskrinkali zbog kornilovštine) uguše *deo po deo* ovaj seljački ustanak?

Po svemu sudeći, mnogi rukovodioci naše partije nisu primetili *naročito* značenje parole koju smo mi svi prihvatili i ponavljali bez kraja. Ta je parola: sva vlast sovjetima. Bilo je perioda, bilo je trenutaka u toku polugodišnjeg trajanja revolucije kada ta parola *nije* obeležavala ustanak. Možda su ti periodi i ti trenuci zaslepili jedan deo drugova i primorali da zaborave da je sada i za nas, bar od polovine septembra, ta parola *ravna pozivu na ustanak.*

U ovom pogledu ne može biti ni senke sumnje. „Narodno delo" nedavno je „popularno" objasnilo to, rekavši: „ni u kom slučaju Kerenski se neće podčiniti!" Nije nego!

Parola „sva vlast sovjetima", nije ništa drugo do poziv na ustanak. I krivica će pasti potpuno i bezuslovno na nas ako mi, koji smo mesecima zvali mase na ustanak, zvali ih da se odreknu sporazumaštva ne povedemo te mase na ustanak uoči kraha revolucije pošto su nam te mase izrazile poverenje.

Kadeti i sporazumaši plaše primerom 3—5. jula, porastom crnostotinaške agitacije i sl. Ali 3—5. jul ako je i bio greška, onda samo u tom smislu što nismo uzeli vlast u svoje ruke. Ja mislim da te greške onda nije bilo, jer mi onda *još* nismo bili u većini, a sada bi to bila sudbonosna greška i gore nego greška. Porast crnostotinaške agitacije je razumljiv kao zaoštravanje krajnosti u atmosferi rastuće proletersko-seljačke revolucije. Ali praviti od toga dokaz *protiv* ustanka je smešno, jer nemoć crnostotinaša, koje su potkupili kapitalisti, *nemoć crne stotine u borbi* ne traži čak ni dokaze. U borbi to je prosto nula. U borbi Kornilov i Kerenski mogu se oslanjati samo na divlju diviziju i kozake. A sada je otpočelo raspadanje i među kozacima, a osim toga njima iz njihovih kozačkih oblasti, seljaci prete građanskim ratom.

Ja pišem ove redove u nedelju, 8. oktobra, vi ćete ih pročitati najranije 10. oktobra. Ja čujem od jednog druga na proputovanju da putnici koji prolaze varšavskom železnicom govore: Kerenski vodi Kozake u Petrograd! Potpuno je verovatno, i biće naša direktna krivica ako mi to *svestrano* ne proverimo i ne *proučimo* snage i raspored *kornilovljevih jedinica drugog poziva.*

Kerenski je ponovo doveo Kornilovljeve jedinice pred Petrograd da bi sprečio predaju vlasti sovjetima, da bi sprečio da ta vlast odmah predloži mir, da bi sprečio hitnu predaju čitave zemlje seljaštvu, da bi predao Petrograd Nemcima a sam da strugne u Moskvu! To je parola ustanka koju mi treba da raširimo što je moguće više i koja će imati ogroman uspeh.

Ne može se čekati Sveruski kongres sovjeta, koji Centralni izvršni komitet može odložiti i do novembra, ne sme se odlagati i dozvoliti Kerenskom da dovodi nove kornilovske jedinice. Na kongresu sovjeta zastupljena je Finska, mornarica i Reval, koji, uzeti zajedno, mogu smesta krenuti prema Petrogradu protiv Kornilovlje-

vih pukova, mogu pokrenuti i mornaricu i artiljeriju, i mitraljeze i dva-tri korpusa vojnika, koji su dokazali, npr., u Viborgu svu snagu svoje mržnje prema kornilovskim generalima, s kojima se Kerenski opet spanđao.

Bila bi najveća greška odricati se mogućnosti da se Kornilovljevi pukovi drugog poziva odmah razbiju iz razloga što će Baltička flota, odlazeći u Petrograd, tobože otkriti time front Nemcima. Klevetnici-kornilovci to će reći, kao što će reći svaku laž uopšte, ali nije dostojno revolucionara da dozvole da budu zaplašeni lažju i klevetama. Kerenski će predati Petrograd Nemcima, to je sada savršeno jasno; nikakva uveravanja o suprotnom ne mogu otkloniti naše puno ubeđenje u to, koje proističe iz čitavog toka događaja i iz čitave politike Kerenskog.

Kerenski i kornilovci predaće Petrograd Nemcima. Baš radi spasa Petrograda treba oboriti Kerenskog i svu vlast treba da uzmu *sovjeti obeju prestonica,* ti sovjeti će odmah predložiti mir svima narodima i tako ispuniti svoju dužnost prema nemačkim revolucionarima, učiniće time odlučan korak ka raskidanju zločinačkih zavera protiv ruske revolucije, zavera međunarodnog imperijalizma.

Samo hitan pokret baltičke flote, finskih jedinica, Revala i Kronštata protiv Kornilovljevih jedinica kod Petrograda može da spase rusku i svetsku revoluciju. I taj pokret ima devedeset devet od sto izgleda da će dovesti *za nekoliko dana* do predaje jednog dela kozačkih jedinica, do potpunog razbijanja drugog dela, do obaranja Kerenskog, jer će radnici i vojnici obeju prestonica podržati taj pokret.

Oklevanje je slično smrti.

Parola „sva vlast sovjetima" jeste parola ustanka. Ko upotrebljava tu parolu ne budući svestan toga, ne razmislivši o tome, neka posle pripiše krivicu sebi. A na ustanak treba umeti gledati kao na *veštinu* — ja sam na tome insistirao za vreme Demokratskog savetovanja i insistiram sada, jer *tome* nas uči marksizam, tome nas uči čitava sadašnja situacija u Rusiji i u celom svetu.

Stvar nije u glasanju, stvar nije u angažovanju „levih esera", niti u dodavanju provincijalnih sovjeta, niti u njihovom kongresu. Stvar je u ustanku, čiji ishod može i mora da reši Petrograd, Moskva, Helsingfors, Kronštat, Viborg i Reval. *Kod Petrograda* i u Petrogradu — eto tu može i mora biti rešen i ostvaren taj utisak što je moguće ozbiljnije, što je moguće spremnije, što je moguće brže, što je moguće energičnije.

Mornarica, Kronštat, Viborg, Reval mogu i moraju poći na Petrograd, razbiti Kornilovljeve pukove, podići obe prestonice, pokrenuti masovnu agitaciju za vlast koja će odmah predati zemlju seljacima i koja će odmah predložiti mir, oboriti vladu Kerenskog, stvoriti tu vlast.

Oklevanje je slično smrti.

8. oktobra 1917.

N. Lenjin

Prvi put štampano 7. novembra 1925. u listu *Правда,* br. 255.

Сочинения В. И. Ленина, 4 изд., т. 26, стр. 154—159.

PISMO ČLANOVIMA CK

Drugovi!

Pišem ove redove uveče 24, situacija je do krajnosti kritična. Jasno je, kao beli dan, da sada, doista, oklevanje u ustanku znači smrt.

Svim snagama uveravam drugove da sada sve visi o koncu, da su na dnevnom redu pitanja koja se ne rešavaju savetovanjima niti kongresima (čak ni kongresima sovjeta), već ih isključivo rešava narod, masa, borba oružanih masa.

Buržoaska navala kornilovaca i udaljivanje Verhovskog pokazuju da se ne sme čekati.[155]) Treba, pošto-poto, večeras, noćas uhapsiti vladu, razoružati (pobediti ako se budu protivili) pitomce vojnih akademija itd.

Ne sme se čekati!! Može se izgubiti sve!!

Cena je hitnog zauzimanja vlasti: odbrana *naroda* (ne kongresa, već naroda, vojske i seljaka u prvom redu) od kornilovske vlade, koja je proterala Verhovskog i sklopila drugu kornilovsku zaveru.

Ko treba da zauzme vlast?

To sada nije važno: neka je uzme Vojnorevolucionarni komitet[156]) „ili druga ustanova" koja bude izjavila da će predati vlast samo istinskim predstavnicima interesa naroda, interesa vojske (hitan predlog mira), interesa seljaka (zemlju treba uzeti odmah, ukinuti privatnu svojinu), interesa gladnih.

Treba da se svi rejoni, svi pukovi, sve snage mobilišu odmah i smesta pošalju delegacije u Vojnorevolucionarni komitet, u CK boljševika i da energično traže da se ni u kom slučaju ne ostavi vlast u rukama Kerenskog i kompanije do 25, nipošto; stvar treba rešavati obavezno večeras i noćas.

Istorija neće oprostiti oklevanje revolucionarima koji ne budu mogli pobediti danas (a sigurno će pobediti danas), rizikujući da izgube mnogo sutra, rizikujući da izgube sve.

Uzimajući vlast danas, mi je ne uzimamo protiv sovjeta, već za njih.

Zauzimanje vlasti jeste stvar ustanka; njegov politički cilj razjasniće se posle zauzimanja.

Bila bi propast ili formalnost čekati kolebljivo glasanje 25. oktobra — narod ima pravo i dužan je da rešava takva pitanja ne

glasanjem već silom; narod ima pravo i dužan je da u kritičnim trenucima revolucije usmerava svoje predstavnike, čak svoje najbolje predstavnike, a ne da ih čeka.

To je dokazala istorija svih revolucija, i bio bi neizmerni zločin revolucionara ako bi propustili trenutak znajući da od njih zavisi *spas revolucije*, predlog za mir, spas Petrograda, spas od gladi, predaja zemlje seljacima.

Vlada se koleba. Treba je *dotući* po svaku cenu!

Oklevanje u akciji slično je smrti.

Napisano 24. oktobra (6. novembra) 1917. Prvi put štampano 1924.

Сочинения В. И. Ленина, 4 изд., т. 26, стр. 203—204.

DRUGI SVERUSKI KONGRES SOVJETA RADNIČKIH I VOJNIČKIH PREDSTAVNIKA

25–26. OKTOBRA (7–8. NOVEMBRA) 1917.[157])*)

1

RADNICIMA, VOJNICIMA I SELJACIMA

Drugi Sveruski kongres sovjetâ radničkih i vojničkih predstavnika otvoren je. Na njemu je zastupljena ogromna većina sovjeta. Kongresu prisustvuje i niz delegata seljačkih sovjeta. Mandat sporazumaškog CIK istekao je. Oslanjajući se na volju ogromne većine radnika, vojnika i seljaka, oslanjajući se na pobedonosni ustanak radnika i garnizona u Petrogradu, Kongres uzima vlast u svoje ruke.

Privremena vlada je zbačena. Većina članova Privremene vlade već je uhapšena.

Sovjetska vlast će predložiti neodložan demokratski mir svim narodima i neodložno primirje na svim frontovima. Ona će obezbediti bezodštetnu predaju spahijskè, krunske i manastirske zemlje na raspolaganje seljačkim komitetima, zaštitiće prava vojnika sprovodeći punu demokratizaciju vojske, uvešće radničku kontrolu nad proizvodnjom, obezbediće blagovremeni saziv Ustavotvorne skupštine, postaraće se da gradovi dobiju žito, a selo najpotrebnije artikle, obezbediće svim nacijama Rusije istinsko pravo na samoopredeljenje.

Kongres odlučuje: sva vlast u mestima prelazi u ruke sovjetâ radničkih, vojničkih i seljačkih predstavnika, koji treba da obezbede istinski revolucionarni red.

Kongres poziva vojnike u rovovima da budu budni i čvrsti. Kongres sovjeta uveren je da će revolucionarna armija znati da odbrani revoluciju od svih nasrtaja imperijalizma dok nova vlada ne postigne zaključenje demokratskog mira, koji će ona predložiti neposredno svim narodima. Nova vlada će preduzeti sve mere da revolucionarnoj armiji obezbedi sve što je potrebno, putem odlučne politike rekvizicija i oporezivanja imućnih klasa, a takođe će poboljšati položaj porodica vojnika.

Kornilovci — Kerenski, Kaledin i ostali — čine pokušaje da povedu trupe protiv Petrograda. Nekoliko odreda koje je Kerenski na prevaru pokrenuo prešlo je na stranu pobunjenog naroda.

---

*) Preveo *Zvonko Tkalec* (V. I. Lenjin, *Izabrana dela*, t. II, knj. prva, „Kultura", 1950, Beograd).

Vojnici, pružite aktivan otpor kornilovcu Kerenskom! Budite na oprezu!

Železničari, zaustavljajte sve ešelone koje Kerenski šalje protiv Petrograda!

Vojnici, radnici, nameštenici, — u vašim je rukama sudbina revolucije i sudbina demokratskog sveta!

Živela revolucija!

Рабочий и Солдат, br. 9
26. oktobra (8. novembra) 1917.

SVERUSKI KONGRES SOVJETA RADNIČKIH I VOJNIČKIH PREDSTAVNIKA
DELEGATI SELJAČKIH SOVJETA

2

REFERAT O MIRU 26. OKTOBRA (8. NOVEMBRA) 1917.

Pitanje mira je goruće, bolno pitanje današnjice. O njemu je mnogo govoreno i pisano, i vi ste svi, verovatno, dosta o njemu diskutovali. Zato mi dopustite da pređem na čitanje deklaracije koju treba da dâ vlada koju ste vi izabrali.

DEKRET O MIRU

Radnička i seljačka vlada, koju je stvorila revolucija od 24—25. oktobra i koja se oslanja na sovjete radničkih, vojničkih i seljačkih predstavnika, predlaže svim zaraćenim narodima i njihovim vladama da odmah počnu pregovore o pravednom demokratskom miru.

Pravednim ili demokratskim mirom, koji željno očekuje ogromna većina ratom iznurenih, izmučenih i izmrcvarenih radnika i radnih klasa svih zaraćenih zemalja, — mirom koji su najodređenije i najupornije tražili ruski radnici i seljaci posle obaranja carske monarhije, — takvim mirom vlada smatra neodložan mir bez aneksija (tj. bez prisvajanja tuđih zemalja, bez nasilnog prisajedinjavanja tuđih narodnosti) i bez kontribucija.

Vlada Rusije predlaže svim zaraćenim narodima da odmah zaključe takav mir, izražavajući svoju spremnost da bez i najmanjeg otezanja smesta učini sve potrebne korake, sve do definitivnog ratifikovanja svih uslova takvog mira od strane opunomoćenih skupština narodnih predstavnika svih zemalja i svih nacija.

Pod aneksijom ili prisvajanjem tuđih teritorija vlada razume, u skladu s pravnom svešću demokratije uopšte i radnih klasa napose, svako prisajedinjenje većoj ili jačoj državi male ili slabe narodnosti bez tačno, jasno i dobrovoljno izraženog pristanka i želje te narodnosti, bez obzira na to kad je to nasilno prisajedinjenje izvršeno, bez obzira i na to koliko je razvijena ili zaostala nacija koja se nasilno prisajedinjuje ili nasilno zadržava u granicama date države.

Bez obzira, naposletku, na to da li ta nacija živi u Evropi ili u dalekim prekookeanskim zemljama.

Ako se bilo koja nacija zadržava u granicama date države nasiljem, ako joj se i pored želje koju je ona izrazila — svejedno da li je ta želja izražena u štampi, u narodnim skupštinama, u odlukama partija ili u pobunama i ustancima protiv nacionalnog ugnjetavanja — ne daje pravo da slobodnim glasanjem, pošto se prethodno potpuno evakuišu trupe one nacije koja vrši prisajedinjenje ili uopšte jače nacije, reši bez i najmanje prinude pitanje formi svog državnog života, onda je njeno prisajedinjenje aneksija, tj. prisvajanje i nasilje.

Dalje vođenje ovog rata radi toga da bi se rešilo kako će jake i bogate nacije podeliti slabe narodnosti koje su one anektirale vlada smatra za najveći zločin protiv čovečanstva i svečano izjavljuje da je rešena da odmah potpiše uslove mira koji bi učinio kraj ovom ratu na bazi pomenutih uslova, podjednako pravednih za sve narodnosti bez izuzetka.

U isto vreme vlada izjavljuje da gore pomenute uslove mira nipošto ne smatra ultimativnim, tj. ona pristaje da ispita i sve druge uslove mira, insistirajući jedino na što bržem predlaganju tih uslova od strane ma koje zaraćene zemlje i na potpunoj jasnoći, na apsolutnom isključenju svake dvosmislenosti i svake tajne pri predlaganju uslovâ mira.

Vlada ukida tajnu diplomatiju, izražavajući sa svoje strane čvrstu nameru da sve pregovore vodi potpuno otvoreno pred celim narodom i pristupajući odmah potpunom objavljivanju tajnih ugovora koje je vlada spahija i kapitalista potvrdila ili zaključila od februara do 25. oktobra 1917. Ceo sadržaj tih tajnih ugovora, ukoliko on ide, kao što je to bilo u većini slučajeva, za pribavljanjem koristi i privilegija ruskim spahijama i kapitalistima, za održavanjem ili povećanjem velikoruskih aneksija, vlada proglašava bezuslovno i odmah ukinutim.

Obraćajući se vladama i narodima svih zemalja s predlogom da se odmah započnu otvoreni pregovori o zaključenju mira, vlada, sa svoje strane, izražava spremnost da vodi te pregovore kako pismenim putem, telegrafski, tako i putem pregovora između predstavnika raznih zemalja ili na konferenciji takvih predstavnika. Radi olakšanja takvih pregovora vlada upućuje svog opunomoćenog predstavnika u neutralne zemlje.

Vlada predlaže svim vladama i narodima svih zaraćenih zemalja da odmah zaključe primirje, pri čemu sa svoje strane smatra za poželjno da to primirje bude zaključeno najmanje na 3 meseca, tj. na vreme za koje je potpuno moguće i završiti pregovore o miru u kojima će učestvovati predstavnici apsolutno svih narodnosti ili nacija koja su uvučene u rat ili koje su prinuđene da učestvuju u njemu i sazvati opunomoćene skupštine narodnih predstavnika svih zemalja radi definitivnog potvrđivanja uslova mira.

Obraćajući se ovim predlogom za mir vladama i narodima svih zaraćenih zemalja, Privremena radnička i seljačka vlada Rusije obra-

ća se još i specijalno svesnim radnicima triju najnaprednijih nacija čovečanstva i najkrupnijih država koje učestvuju u ovom ratu: Engleske, Francuske i Nemačke. Radnici tih zemalja učinili su najveće usluge stvari progresa i socijalizma: velikim primerima čartističkog pokreta u Engleskoj, nizom revolucija od svetskoistorijskog značaja koje je izvršio francuski proletarijat, naposletku, junačkom borbom protiv zakona o socijalistima u Nemačkoj i dugim, upornim, disciplinovanim radom na stvaranju masovnih proleterskih organizacija Nemačke, koji predstavlja primer za radnike celog sveta. Svi ti primeri proleterskog heroizma i istorijskog stvaralaštva služe nam kao jemstvo da će radnici pomenutih zemalja shvatiti svoje sadašnje zadatke oslobođenja čovečanstva od strahota rata i njegovih posledica, jer ti će nam radnici svojim svestranim, odlučnim i krajnje energičnim radom pomoći da uspešno dovršimo stvar mira i, u isto vreme, stvar oslobođenja radnih i eksploatisanih masa stanovništva od svakog ropstva i svake eksploatacije.

Radnička i seljačka vlada, koju je stvorila revolucija od 24—25 oktobra i koja se oslanja na sovjete radničkih, vojničkih i seljačkih predstavnika, mora odmah početi pregovore o miru. Naš apel mora biti upućen i vladama i narodima. Mi ne možemo ignorisati vladu, jer se u tom slučaju odugovlači mogućnost zaključenja mira, a narodna vlada ne sme to činiti, ali mi nemamo nikakvog prava da u isto vreme ne apelujemo i na narode. Svugde između vlada i naroda postoje razmimoilaženja, i zato mi moramo pomoći narodima da se umešaju u pitanje rata i mira. Mi ćemo, razume se, energično braniti ceo naš program mira bez aneksija i kontribucija. Mi nećemo od njega odstupati, ali mi moramo izbijati iz ruku naših neprijatelja mogućnost da kažu da su njihovi uslovi drukčiji i da zato ne vredi s nama stupati u pregovore. Ne, mi ih moramo lišiti tog ugodnog položaja i ne smemo postavljati naše uslove ultimativno. Zato je i unesena tačka o tome da ćemo mi ispitati sve uslove mira, sve predloge. Ispitati, što još ne znači da ćemo i primiti. Mi ćemo ih izneti pred Ustavotvornu skupštinu, koja će biti vlasna da reši gde se može i gde se ne može popustiti. Mi se borimo protiv obmanjivanja od strane vlada, koje su sve na rečima za mir, za pravdu, a koje na delu vode osvajačke pljačkaške ratove. Nijedna vlada neće kazati sve što misli. A mi smo protiv tajne diplomatije i radićemo otvoreno pred celim narodom. Mi ne zatvaramo niti smo zatvarali oči pred teškoćama. Rat se ne može svršiti otkazom, rat ne može svršiti jedna strana. Mi predlažemo primirje na tri meseca, ali ne odbijamo ni kraći rok, da bi izmučena vojska bar izvesno vreme mogla slobodno disati, a osim toga u svim kulturnim zemljama moraju se sazvati narodne skupštine da pretresu uslove mira.

Predlažući da se odmah zaključi primirje, mi se obraćamo svesnim radnicima onih zemalja koje su mnogo učinile za razvitak proleterskog pokreta. Mi se obraćamo radnicima Engleske, u kojoj je bio čartistički pokret, radnicima Francuske, koji su više puta u ustancima pokazali svu snagu svoje klasne svesti, i radnicima Nemačke,

koji su izdržali borbu protiv zakona o socijalistima i koji su stvorili snažne organizacije.

U manifestu od 14. marta predlagali smo da se svrgnu bankari, a sami ne samo što svoje nismo svrgli nego smo s njima čak stupili u savez. Sada smo vladu bankara svrgli.

Vlada i buržoazija će upotrebiti sve snage da se ujedine i da u krvi uguše radničku i seljačku revoluciju. Ali tri godine rata dovoljno su naučile mase. Sovjetski pokret u drugim zemljama, pobuna u nemačkoj mornarici koju su ugušili junkeri dželata Vilhelma. Naposletku, treba imati na umu da mi ne živimo u unutrašnjosti Afrike, nego u Evropi gde se sve brzo može da sazna.

Radnički pokret odneće pobedu i prokrčiće put miru i socijalizmu. *(Dug neprekidan aplauz.)*.

27. oktobra 1917.

Правда, br. 171, 10. novembra (28. oktobra) 1917.

Сочинения В. И. Ленина, 4 изд., т. 26, стр. 215—221.

RAZGOVOR SA HELSINGFORSOM DIREKTNOM LINIJOM 27. OKTOBRA (9. NOVEMBRA) 1917.

I

— Možete li govoriti u ime oblasnog komiteta vojske i mornarice?

— Razume se, mogu.

— Možete li odmah uputiti prema Petrogradu što je moguće veći broj razarača i drugih naoružanih brodova?

— Odmah ćemo pozvati predsednika Centrobalta, jer je to čisto pomorska stvar. Šta ima kod vas novo u Petrogradu?

— Ima vesti da su se jedinice Kerenskog približile i zauzele Gatčinu, i pošto je jedan deo petrogradskih jedinica premoren, preko je potrebno najbrže i najveće pojačanje.

— I šta još?

— Umesto pitanja „šta još" ja sam očekivao izjavu da ste spremni da krenete i da se borite.

— Pa to, čini mi se, ne treba ponavljati; mi smo dali izjavu o svojoj odluci, prema tome, sve će biti stvarno urađeno.

— Imate li rezervi pušaka i mitraljeza i u kojim količinama?

— Ovde je predsednik oblasnog komiteta vojnog odeljenja Mihajlov. On će vas izvestiti o armiji Finske.

II. RAZGOVOR SA DRUGOM MIHAJLOVOM

— Koliko vam treba boraca?

— Nama je potreban maksimum boraca, ali samo ljudi pouzdanih i spremnih da se odlučno bore. Koliko imate takvih ljudi?

— Oko pet hiljada. Možemo poslati, hitno, ljude koji će se boriti.

— Može li se garantovati da će kroz nekoliko sati biti u Petrogradu uz najveću brzinu odašiljanja?

— Maksimum dvadeset četiri sata od sada.

— Kopnenim putem?

— Železnicom.

— A možete li im obezbediti dotur hrane?

— Da. Hrane ima mnogo. Ima i oko 35 mitraljeza; možemo poslati sa poslužiocima bez štete po ovdašnju situaciju i nešto poljske artiljerije.

— Zahtevam u ime vlade Republike da odmah pristupite odašiljanju i molim vas odgovorite da li vam je poznato da je obrazovana nova vlada i kako su to kod vas primili sovjeti.

— O vladi zasad samo iz novina. Vlast koja je prešla u ruke sovjeta dočekana je kod nas s entuzijazmom.

— Onda, znači, kopnene jedinice biće odmah upućene i za njih je obezbeđen prevoz hrane?

— Da. Odmah ćemo pristupiti odašiljanju i snabdećemo ih hranom. Ovde je kod aparata potpredsednik Centrobalta, jer je Dibenko otputovao u Petrograd večeras u 10 časova.

III. RAZGOVOR SA POTPREDSEDNIKOM CENTROBALTA DRUGOM IZMAILOVOM

— Koliko možete poslati razarača i drugih naoružanih brodova?

— Možemo poslati bojni brod „Republiku" i dva razarača.

— Da li ćete i za njih obezbediti hranu?

— Mi u mornarici imamo hrane, i oni će biti snabdeveni. Svi poslani razarači i bojni brod „Republika" ispuniće ,sa sigurnošu mogu da kažem, svoju dužnost odbrane revolucije. U odašiljanje oružane snage nemojte sumnjati. Biće izvršeno bez pogovora.

— Kroz koliko sati?

— Maksimum 18. sati. Da li je neophodno da se pošalje odmah?

— Da. Vlada je apsolutno ubeđena u neophodnost najhitnijeg odašiljanja s tim što će bojni brod ući u Morski kanal što je moguće bliže uz obalu.

— Pošto bojni brod predstavlja veliku plovnu jedinicu s artiljerijom od dvanaest palaca, on ne može pristati uz obalu: tako može biti zarobljen prosto golim rukama. A za izvršenje toga zadatka služe razarači s artiljerijom maloga kalibra i sa mitraljezima; što se tiče bojnog broda, on mora stajati u luci ili pored krstarice „Aurora", jer njegova artiljerija ima domet od 25 vrsta — uopšte tu će stvar izvršiti mornari i komandno osoblje.

— Minonosci treba da uđu u Nevu kod sela Ribackog da bi branili Nikolajevsku željeznicu i sve prilaze k njoj.

— Dobro, sve će biti izvršeno. Šta imate još da kažete?

— Ima li radio-telegraf na „Republici" i može li on održavati vezu sa Petrogradom za vreme puta?

— Ne samo na „Republici" nego i na razaračima, koji održavaju vezu s Ajfelovom kulom. Uopšte uveravamo vas da će sve biti izvršeno dobro.

— Dakle, možemo računati na to da će svi pomenuti brodovi krenuti odmah?

— Da, možete. Sada ćemo izdavati hitne naredbe da pomenuti brodovi budu na vreme u Petrogradu.

— Imate li rezervi pušaka sa municijom? Šaljite nam što je moguće više.

— Imamo, ali malu količinu na brodovima, što imamo to ćemo poslati.

— Do viđenja. Pozdrav.

— Do viđenja. Jeste li vi govorili? Recite ime!

— Lenjin.

— Do viđenja. Pristupamo izvršenju.

Prvi put štampano 1922. u časopisu *Пролетарская Революция*, br. 10.

Сочинения В. И. Ленина, 4 изд., т. 26, стр. 232—234.

RAZGOVOR VLADE DIREKTNOM LINIJOM SA VRHOVNOM KOMANDOM 9. (22) NOVEMBRA 1917.

— Je li kod aparata vrhovni komandant?

— Diterihs.

— Budite ljubazni, pozovite vršioca dužnosti vrhovnog komandanta. Ako general Duhonin ne vrši tu dužnost, onda, molim vas, pozovite lice koje ga u sadašnjem trenutku zamenjuje. Koliko nam je poznato, general Duhonin još nije predao svoju dužnost.

Vrhovna komanda odgovara: — Vršilac dužnosti vrhovnog komandanta general Duhonin čekao vas je do jedan sat posle ponoći, a sada spava. Aparat nije funkcionisao, a zatim ga je bila zauzela vrhovna komanda sa linijom komandanta pozadine.

— Ako možete, recite da li ste dobili radio-telegram Saveta narodnih komesara koji je poslan u 4 časa i šta je učinjeno da se izvrše naredbe Saveta narodnih komesara?

Vrhovna komanda odgovara: — Dobijen je telegram državnog značaja bez broja i datuma, zbog čega je general Duhonin zatražio od generala Manikovskog neophodne garancije koje potvrđuju autentičnost telegrama.

— Šta je na to pitanje odgovorio Manikovski i u koliko sati je poslano to pitanje i na koji način: preko radija, telefona ili telegrafa?

Vrhovna komanda odgovara: — Odgovor još nije dobijen, i pre jednog sata upućena je molba da se ubrza odgovor.

— Molim da se precizira u koliko sati i na koji način je upućeno prvo pitanje. Da li bi to moglo brže?

Vrhovna komanda odgovara: — Telegram je upućen generalu Manikovskom preko aparata i preko radija — u koliko sati, sad će reći.

— Telegram je predat u 19 časova i 50 minuta.

— Zašto istovremeno nije upućeno to pitanje i meni kao narodnom komesaru za vojne poslove, jer je vrhovnom komandantu bilo poznato iz ličnog razgovora sa mnom da je general Manikovski samo lice čija je dužnost preuzimanje tehničkog posla oko snabdevanja i ishrane, dok političko rukovođenje radom vojnog ministarstva i odgovornost za taj rad pripadaju meni.

Vrhovna komanda odgovara: — U vezi s tim ne mogu ništa da kažem.

— Mi kategorički izjavljujemo da odgovornost za zakašnjenje u tako važnom državnom poslu pada potpuno na generala Duhonina i bezuslovno zahtevamo: prvo, da se odmah pošalju parlamentari, a drugo, da se general Duhonin lično javi preko direktne linije sutra tačno u 11 časova pre podne. Ako odugovlačenje dovede do gladi, dezorganizacije ili poraza, ili do anarhičnih pobuna, onda će sva krivica pasti na vas, o čemu će biti saopšteno vojnicima.

Vrhovna komanda odgovara: — O tome ću referisati generalu Duhoninu.

— Kada ćete referisati? — Sada? Onda čekamo Duhonina.

Vrhovna komanda odgovara: — Odmah ću ga probuditi.

— Kod aparata je privremeni vršilac dužnosti vrhovnog komandanta general Duhonin.

— Kod aparata su narodni komesari, čekamo vaš odgovor.

— Ubedivši se iz predate mi sada trake razgovora komandanta pozadine sa vama da ste telegram poslali pre nego što je donesena odluka o suštini telegrama sa potpisom narodnih komesara — Uljanova-Lenjina, Trockog i Krilenka, meni je preko potrebno da imam sledeće činjenične podatke: 1) ima li Savet narodnih komesara kakav odgovor na svoju poruku zaraćenim državama u kojoj se govori o dekretu o miru; 2) kako se mislilo postupiti sa rumunskom armijom koja ulazi u sastav našega fronta; 3) da li postoji namera da se stupi u pregovore o separatnom primirju i s kime, da li samo sa Nemcima ili i sa Turcima ili ćemo pregovore voditi za opšte primirje?

— Tekst telegrama koji smo vam poslali savršeno je precizan i jasan, u njemu se govori o hitnom otpočinjanju pregovora o primirju sa svim zaraćenim državama, i mi, odlučno odbacujući pravo da se ova stvar od državnog značaja odugovlači ma kakvim prethodnim pitanjima, insistiramo na hitnom odašiljanju parlamentara i zahtevamo da nas svakog sata izveštavate o toku pregovora.

Vrhovna komanda odgovara: — Moja su pitanja čisto tehničke prirode, i bez njihovog rešenja nije moguće voditi pregovore.

— Vi morate shvatiti da prilikom pregovora nastaju mnoga tehnička, tačnije rečeno detaljna pitanja, na koja ćemo vam dati odgovor onda kad ta pitanja budu nastajala i kad ih neprijatelj bude postavljao; zato još jedanput i ultimativno zahtevamo da se odmah i bez pogovora pristupi formalnim pregovorima o primirju, i to među svim zaraćenim zemljama, kako savezničkim tako i onim koje ratuju protiv nas. Izvolite dati precizan odgovor.

— Ja mogu samo shvatiti da su neposredni pregovori sa velikim silama za vas nemogući. Utoliko su manje mogući za mene u vaše ime. Samo centralna državna vlast koju podržava vojska i zemlja može imati dovoljan autoritet i značaj za protivnika da tim pregovorima prida odgovarajuću važnost radi postizanja rezultata. Ja također smatram da je u interesu Rusije sklapanje što bržeg sveopšteg mira.

— Da li vi kategorički odbijate da nam date tačan odgovor i da izvršite naređenje koje smo dali?

— Tačan odgovor o razlozima zašto je za mene nemoguće da izvršim vaš telegram ja sam dao i još jedanput ponavljam da mir koji je neophodan Rusiji može dati samo centralna vlada. *Duhonin.*

— U ime vlade Ruske Republike, po nalogu Saveta narodnih komesara, mi vas smenjujemo sa dužnosti koju zauzimate zbog neizvršavanja naređenja vlade i zbog držanja koje donosi nečuvene nesreće radnim masama svih zemalja i naročito vojskama. Mi vam naređujemo pod pretnjom odgovornosti prema zakonima ratnog vremena da nastavite vođenje poslova dok u vrhovnu komandu ne stigne novi vrhovni komandant ili lice opunomoćeno da primi od vas dužnost. Za glavnog komandanta postavlja se zastavnik Krilenko.

Lenjin, Staljin, Krilenko

Известия ЦИК, br. 221.
10. novembra 1917.

Сочинения В. И. Ленина,
4 изд., т. 26, стр. 276—278.

RADIOGRAM SVIMA

SVIM PUKOVSKIM, DIVIZIJSKIM, KORPUSNIM, ARMIJSKIM i DRUGIM KOMITETIMA, SVIM VOJNICIMA REVOLUCIONARNE ARMIJE I MORNARIMA REVOLUCIONARNE MORNARICE

7. novembra noću Savet narodnih komesara poslao je radio-telegram vrhovnom komandantu Duhoninu, naređujući mu da odmah i formalno predloži primirje svim zaraćenim zemljama, kako savezničkim tako i onim koje ratuju protiv nas.

Ovaj radio-telegram vrhovna komanda primila je 8. novembra, u 5 časova i 5 minuta ujutru. Duhoninu je naređeno da neprekidno izveštava Savet narodnih komesara o toku pregovora i da akt o primirju potpiše tek pošto ga potvrdi Savet narodnih komesara. Istovremeno je takav predlog da se sklopi primirje predat svim opunomoćenim predstavnicima savezničkih zemalja u Petrogradu.

Pošto od Duhonina nije dobio odgovor do 8. novembra uveče, Savet narodnih komesara opunomoćio je Lenjina, Staljina i Krilenka da preko direktne linije postave Duhoninu pitanje o uzrocima odlaganja.

Pregovori su vođeni od 2 do 4 i po časa ujutru 9. novembra. Duhonin je činio mnogobrojne pokušaje da izbegne objašnjenje svoga držanja i da dâ tačan odgovor na naređenje vlade, ali kada je naređenje da stupi u formalne pregovore o primirju izdato Duhoninu kategorički, on je odbio da se potčini. Onda je u ime vlade Ruske Republike i po nalogu Saveta narodnih komesara Duhoninu saopšteno da je razrešen dužnosti zbog nepotčinjavanja naređenjima vlade i zbog držanja koje donosi nečuvene nesreće radnim masama svih zemalja i naročito vojskama. Istovremeno je Duhoninu naređeno da nastavi vođenje poslova dok ne stigne novi glavni komandant ili lice opunomoćeno da primi dužnost od Duhonina. Za novog vrhovnog komandanta postavljen je zastavnik Krilenko.

Vojnici! Stvar mira je u vašim rukama. Vi nećete dozvoliti kontrarevolucionarnim generalima da osujete veliku stvar mira, vi ćete ih staviti pod stražu, da biste izbegli samovolju, nedostojnu revolucionarne armije, i onemogućiti tim generalima da izbegnu sud koji ih očekuje. Vi ćete sačuvati najstroži revolucionarni i vojnički red.

Neka pukovi koji se nalaze na položajima odmah izaberu svoje opunomoćene predstavnike radi formalnog pristupanja pregovorima o primirju sa neprijateljem.

Savet narodnih komesara daje vam pravo na to.

O svakom koraku u pregovorima izveštavajte nas na sve načine. Samo Savet narodnih komesara ima pravo da potpiše konačni ugovor o primirju.

Vojnici! Stvar mira je u vašim rukama! Budnost, čvrstina, energija, i stvar mira će pobediti!

U ime vlade Ruske Republike

Predsednik Saveta narodnih komesara

V. Uljanov (Lenjin)

Narodni komesar za vojne poslove i vrhovni komandant

N. Krilenko

Napisano 9 (22) novembra 1917. Štampano 10. novembra 1917. u listu *Известия ЦИК*, br. 221.

Сочинения В. И. Ленина, 4 изд., т. 26, стр. 276—278.

SEDNICA SCIK 10. (23) NOVEMBRA 1917.

ZAPISNIK

1

REFERAT O PREGOVORIMA SA DUHONINOM

Potpun izveštaj naših pregovora sa Duhoninom štampan je, i ja se mogu ograničiti na kratke izjave. Za nas je bilo jasno da imamo posla s protivnikom narodne volje i sa neprijateljem revolucije. Duhonin je pravio razne pokušaje i trikove da bi otegao stvar. Izražavali su sumnju u autentičnost našeg telegrama, i pitanje o njegovoj autentičnosti nisu postavljali Krilenku nego generalu Manikovskom. Na taj način generali su ukrali bar dvadeset i četiri časa u tako važnom i bitnom pitanju kao što je pitanje mira. Tek pošto smo izjavili da ćemo se obratiti vojnicima, na telefon se pojavio general Duhonin. Mi smo izjavili Duhoninu da zahtevamo od njega da smesta stupi u pregovore o primirju, i ništa više. Mi nismo dali pravo Duhoninu da sklopi primirje. Ne samo što pitanje sklapanja primirja ne spada u Duhoninovu nadležnost nego i svaki njegov korak u vođenju pregovora o primirju morao se nalaziti pod kontrolom narodnih komesara. Buržoaska štampa prebacuje nam da predlažemo separatno primirje, da tobože ne vodimo računa o interesima rumunske vojske. To je gola laž. Mi predlažemo da se odmah otpočne sa mirovnim pregovorima i da se sklopi primirje sa svim zemljama bez izuzetka. Mi smo obavešteni da naši radio-telegrami dopiru u Evropu. Tako je naš radio-telegram o pobedi nad Kerenskim uhvatio austrijski radio-telegraf i preneo. Nemci su emitovali suprotne talase da bi ga zadržali. Mi imamo mogućnost da održavamo vezu sa Parizom preko radio-telegrafa, i kad ugovor o miru bude sastavljen, mi ćemo imati mogućnost da saopštimo francuskom narodu da može biti potpisan i da zavisi od francuskog naroda da li će primirje biti zaključeno za dva sata. Videćemo šta će onda reći Klemanso. Naša partija nikad nije izjavljivala da može odmah dati mir. Ona je govorila da će smesta izneti predlog za mir i da će objaviti tajne ugovore. I to je učinjeno — borba za mir počinje. Ta borba će biti teška i uporna. Međunarodni imperi-

jalizam mobiliše sve svoje snage protiv nas, ali, ma koliko bile velike snage međunarodnog imperijalizma, naši su izgledi vrlo povoljni; u ovoj revolucionarnoj borbi za mir i sa borbom za mir mi ćemo spojiti revolucionarno bratimljenje. Buržoazija bi želela da se ostvari pogodba imperijalističkih vlada protiv nas.

2

ZAVRŠNA REČ

Drug Čudnovski govorio je ovde da je „dozvolio sebi" da delatnost komesarâ podvrgne oštroj kritici. Ovde ne može biti reči o tome može li neko ili ne može dozvoliti sebi oštru kritiku, ta kritika je dužnost revolucionara, a narodni komesari ne smatraju sebe nepogrešivim.

Drug Čudnovski je rekao da je sraman mir za nas neprihvatljiv, ali on nije mogao navesti nijednu reč, nijednu činjenicu koja bi mogla biti protumačena u smislu neprihvatljivosti toga mira za nas. Mi smo rekli: mir može potpisati samo Savet narodnih komesara. Kada smo se odlučili da pregovaramo sa Duhoninom, znali smo da smo se odlučili na pregovore s neprijateljem, a kad imaš posla s neprijateljem, onda ne možeš odlagati svoje akcije. Rezultate pregovora mi nismo znali. Ali smo bili odlučni. Neophodno je bilo doneti odluku na licu mesta, kod direktne linije. Prema nepokornom generalu mere su se morale preduzeti odmah. Mi nismo mogli sazvati CIK preko direktne linije; ovde nema nikakvog kršenja prerogativa CIK. U ratu se ne čeka ishod, a ovo je bio rat protiv kontrarevolucionarnog generaliteta, i mi smo se protiv njega odmah obratili vojnicima. Mi smo smenili Duhonina, ali mi nismo formalisti i birokrati i znamo da je nedovoljno samo smeniti ga. On ide protiv nas, a mi protiv njega apelujemo na vojničku masu. Mi joj dajemo pravo da stupi u pregovore o primirju. Ali ne sklapamo primirje. Vojnici su dobili opomenu: pazite na kontrarevolucionarne generale. Ja smatram da je svaki puk dovoljno organizovan da bi održao neophodni revolucionarni red. Ako trenutak kada vojnici otpočnu pregovore o primirju bude iskorišćen za izdaju, ako za vreme bratimljenja bude izvršen napad, onda je dužnost vojnika da streljaju izdajnike na licu mesta bez formalnosti.

Govoriti da smo sada oslabili naš front u slučaju da Nemci pređu u ofanzivu — čudovišno je. Dok Duhonin nije bio demaskiran i smenjen, armija nije bila uverena da ona sprovodi međunarodnu politiku mira. Sada to uverenje postoji: ratovati protiv Duhonina mi možemo samo ako se obratimo osećanju organizovanosti i samoinicijative vojničke mase. Mir ne može biti sklopljen samo odozgo. Za mir se treba boriti odozdo. Mi ni za trunku ne verujemo nemačkom generalitetu, ali verujemo nemačkom narodu. Bez aktivnog učešća vojnika mir koji bi sklopili vrhovni komandanti nije čvrst. Ja sam protiv Kamenjevljevog predloga ne zato što sam u principu protiv njega nego

zato što je ono što predlaže Kamenjev nedovoljno, što je to suviše slabo. Ja nemam ništa protiv komisije, ali predlažem da se ne prejudiciraju njene funkcije; ja sam protiv slabih mera i predlažem da nam se u tom pogledu ne vezuju ruke.

Правда, br. 188.
26. (13) novembra 1917.

Сочинения В. И. Ленина, 4 изд., т. 26, стр. 281—284.

PRILOG ISTORIJI PITANJA O NESREĆNOM MIRU*

Neko bi, možda, mogao reći da nam sada nije stalo da istorije. Da, ako u izvesnom pitanju nema tesne neposredne praktične veze između prošlosti i sadašnjosti, onda je tvrđenje takve vrste dopustivo. Ali pitanje o nesrećnom, vanredno teškom miru toliko je aktuelno da se na njegovom razjašnjavanju moramo zadržati. Zato i objavljujem teze koje sam o tom pitanju pročitao 8. januara 1918. pred skupom od oko 60 najistaknutijih petrogradskih funkcionera naše partije.

Evo tih teza:

7. I 1918.

TEZE PO PITANJU NEODLOŽNOG ZAKLJUČENJA SEPARATNOG I ANEKSIONISTIČKOG MIRA[158])

1. Situacija ruske revolucije u danom momentu je takva da gotovo svi radnici i ogromna većina seljaka stoje nesumnjivo na strani sovjetske vlasti i socijalističke revolucije koju je ona počela. Utoliko je uspeh socijalističke revolucije u Rusiji obezbeđen.

2. U isto vreme građanski rat, izazvan besomučnim otporom imućnih klasa, koje su odlično shvatile da je pred njima poslednji i odlučni boj za održanje privatne svojine na zemlju i na sredstva za proizvodnju, još nije dostigao svoju najvišu tačku. Sovjetskoj vlasti obezbeđena je pobeda u tom ratu, ali će neizbežno proći još neko vreme, neizbežno će biti potrebno veliko naprezanje snaga, neizbežan će biti izvestan period ekonomske dezorganizacije i haosa, koji su u tesnoj vezi sa svakim ratom, a naročito s građanskim ratom, dok otpor buržoazije ne bude ugušen.

3. Osim toga, taj otpor u svojim manje aktivnim i u ne vojnim oblicima: — sabotaža, kupovanje deklasiranih elemenata, kupovanje agenata buržoazije koji se uvlače u redove socijalista da bi upropastili njihovu stvar itd., itd. — taj otpor se pokazao tako uporan i sposoban da uzima tako raznovrsne oblike da će se borba protiv njega neizbežno otegnuti još neko vreme i teško da će se, u glavnim svojim

*) Preveo *Zvonko Tkalec* (V. I. Lenjin, *Izabrana dela*, t. II, knj. prva, „Kultura", 1950, Beograd).

vidovima, završiti pre nego što prođe nekoliko meseci. A bez odlučne pobede nad tim pasivnim i prikrivenim otporom buržoazije i njenih pristalica uspeh socijalističke revolucije nije moguć.

4. Najzad, organizacioni zadaci socijalističkog preobražaja u Rusiji tako su veliki i teški da je za njihovo rešenje s obzirom na mnoštvo sitnoburžoaskih saputnika socijalističkog proletarijata i na njegov nizak kulturni nivo — takođe potreban dosta dug period vremena.

5. Sve te okolnosti uzete zajedno takve su da iz njih potpuno određeno proizilazi da je za uspeh socijalizma u Rusiji potreban izvestan period vremena, najmanje nekoliko meseci, u kojem socijalistička vlada mora imati potpuno odrešene ruke za pobedu nad buržoazijom najpre u svojoj vlastitoj zemlji i za preduzimanje širokog i dubokog masovnog organizacionog rada.

6. Kao osnova za svako određivanje međunarodnih zadataka naše sovjetske vlasti mora da posluži situacija socijalističke revolucije u Rusiji, jer je međunarodna situacija u četvrtoj godini rata takva da se verovatni momenat eksplozije revolucije i svrgavanja ma koje od evropskih imperijalističkih vlada (ne izuzimajući ni nemačku) apsolutno ne može izračunati. Sigurno je da socijalistička revolucija u Evropi mora nastupiti i da će nastupiti. Sve naše nade u *konačnu* pobedu socijalizma osnivaju se na toj sigurnosti i na tom naučnom predviđanju. Naš propagandistički rad uopšte i organizovanje bratimljenja napose treba da bude pojačan i razvijen. Ali bi bilo pogrešno taktiku socijalističke vlade Rusije izgraditi na pokušajima da se odredi hoće li evropska i naročito nemačka socijalistička revolucija nastupiti u idućih šest meseci (ili za slično kratko vreme) ili neće. Budući da se to nikako ne može da odredi, svi takvi pokušaji sveli bi se, objektivno, na slepo hazardiranje.

7. Mirovni pregovori u Brest Litovsku su potpuno jasno pokazali u ovom momentu, 7. I 1918, da je u nemačkoj vladi (koja vodi na uzici ostale vlade četvornog saveza) apsolutno nadjačala vojna stranka, koja je, u suštini uzevši, već postavila Rusiji ultimatum (iz dana u dan treba očekivati, mora se očekivati i njegovo formalno predavanje). Taj ultimatum glasi: ili dalji rat, ili aneksionistički mir, tj. mir pod uslovom da mi vraćamo svu teritoriju koju smo mi okupirali, a Nemci zadržavaju *s v u* teritoriju koju su oni okupirali i nameću nam kontribuciju (u vidu plaćanja za izdržavanje zarobljenika), kontribuciju u iznosu od približno 3 milijarde rubalja, s obročnom otplatom u toku nekoliko godina.

8. Pred socijalističku vladu Rusije postavlja se pitanje koje zahteva hitno rešenje: da li odmah prihvatiti taj aneksionistički mir, ili odmah povesti revolucionarni rat? Nikakva srednja rešenja, u suštini, nisu ovde moguća. Nikakva dalja odgađanja nisu više ostvarljiva, jer smo za veštačko odugovlačenje pregovora *v e ć* učinili sve moguće i nemoguće.

9. Kad razmatramo argumente za neodložan revolucionarni rat, mi se pre svega susrećemo s argumentom da će separatni mir predstavljati sada, objektivno, sporazum s nemačkim imperijalistima,

„imperijalističku pogodbu" itd., i da bi zato takav mir predstavljao potpun raskid s osnovnim principima proleterskog internacionalizma.

Ali taj argumenat je očigledno pogrešan. Radnici koji gube štrajk i potpisuju za sebe nepovoljne, a za kapitaliste povoljne, uslove vraćanja na posao ne izdaju socijalizam. Socijalizam izdaju samo oni koji kupuju koristi za jedan deo radnika po cenu koristi za kapitaliste, samo takvi sporazumi su u principu nedopušteni.

Ko rat protiv nemačkog imperijalizma naziva odbrambenim i pravednim ratom, a na delu dobija podršku od anglo-francuskih imperijalista i krije od naroda tajne ugovore s njima, taj izdaje socijalizam. Ko ne krijući ništa od naroda, ne sklapajući nikakve tajne ugovore s imperijalistima, pristaje da potpiše uslove mira koji su nepovoljni za slabu naciju, a povoljni za imperijaliste jedne grupe, taj ne vrši ni najmanju izdaju socijalizma ako u danom momentu ne postoje uslovi za nastavljanje rata.

10. Drugi argumenat za neodložni rat je ovaj: zaključujući mir, mi objektivno postajemo agenti nemačkog imperijalizma, jer mu i oslobađamo trupe koje drži na našem frontu i milione zarobljenika itd. Ali i taj argumenat je očigledno pogrešan, jer revolucionarni rat u danom momentu učinio bi nas, objektivno, agentima anglo-francuskog imperijalizma time što bi mu davao snage koje pomažu njegovim ciljevima. Englezi su otvoreno nudili našem vrhovnom komandantu Krilenku sto rubalja mesečno za svakog našeg vojnika ako nastavimo rat. Ako ne uzmemo ni jednu kopejku od Engleza i Francuza, mi ćemo im ipak, objektivno, pomagati time što ćemo vezivati deo nemačkih trupa.

S te strane mi se ni u jednom ni u drugom slučaju ne čupamo potpuno iz ove ili one imperijalističke veze, pa i očigledno je da je nemoguće iščupati se iz nje potpuno dok ne bude oboren svetski imperijalizam. Pravilan zaključak iz ovoga jeste: od momenta pobede socijalističke vlade u jednoj od zemalja treba rešavati pitanja ne s gledišta davanja prednosti ovom ili onom imperijalizmu, nego isključivo s gledišta najboljih uslova za razvijanje i jačanje socijalističke revolucije koja je već počela.

Drugim rečima, princip na kom se bazira naša taktika ne sme biti: šta je korisnije — da li pomoći ovom ili onom od dva imperijalizma, nego princip kako da se socijalističkoj revoluciji pravilnije i sigurnije obezbedi mogućnost da se ona učvrsti ili bar održi u jednoj zemlji dok joj se ne pridruže druge zemlje.

11. Kažu da su nemački protivnici rata iz redova socijal-demokrata postali sad „defetisti" i da nas mole da ne popuštamo nemačkom imperijalizmu. Ali mi smo priznavali defetizam samo u odnosu prema *vlastitoj* imperijalističkoj buržoaziji, a pobedu nad stranim imperijalizmom, pobedu koja se postiže u formalnom ili u faktičkom savezu s „prijateljskim" imperijalizmom mi smo uvek odbacivali kao metod principijelno nedopušten i uopšte neupotrebljiv.

Ovaj argumenat je, prema tome, samo varijanta prethodnog. Kad bi nam nemački levi socijaldemokrati predlagali da odložimo sepa-

ratni mir za *određeno* vreme, garantujući da će dotle doći do revolucionarne akcije u Nemačkoj, onda bi pitanje *moglo* za nas da dobije drugi vid. Ali nemački levi ne samo što to ne govore nego, naprotiv, formalno izjavljuju: „Držite se dok možete, ali rešavajte pitanje s gledišta stanja stvari u *ruskoj* socijalističkoj revoluciji, jer ništa pozitivno u pogledu nemačke revolucije ne možemo da obećamo".

12. Kažu da smo mi u nizu partijskih deklaracija otvoreno „obećali" revolucionarni rat i da ćemo zaključenjem separatnog mira pogaziti svoju reč.

To nije tačno. Mi smo govorili da socijalistička vlada u eposi imperijalizma[159]) *mora da „priprema i vodi"* revolucionarni rat, mi smo to govorili da bismo se borili protiv apstraktnog pacifizma, protiv teorije potpunog odbacivanja „odbrane otadžbine" u eposi imperijalizma, najzad, protiv čisto egoističnih instinkata jednog dela vojnika, ali mi nismo uzimali na sebe obavezu da ćemo počinjati revolucionarni rat ne vodeći računa o tome koliko je moguće da ga u ovom ili onom momentu vodimo.

I sad mi bezuslovno moramo *pripremati* revolucionarni rat. Mi ispunjavamo to svoje obećanje, kao što smo ispunili uopšte sva naša obećanja koja je bilo moguće da ispunimo odmah: pocepali smo tajne ugovore, predložili svim narodima pravedan mir, odugovlačili smo na sve načine i nekoliko puta pregovore o miru da bismo drugim narodima dali vremena da nam se pridruže.

Ali pitanje o tome da li je moguće *odmah, smesta* povesti revolucionarni rat treba rešiti uzimajući u obzir isključivo materijalne uslove ostvarljivosti toga i interese socijalističke revolucije koja je već počela.

13. Kad se ocene svi argumenti za neodložan revolucionarni rat, mora se doći do zaključka da bi takva politika odgovarala, može biti, težnji čoveka za lepim, efektnim i sjajnim, ali ona apsolutno ne bi vodila računa o objektivnom odnosu klasnih snaga i materijalnih faktora u sadašnjem momentu započete socijalističke revolucije.

14. Nema sumnje da naša vojska u ovom momentu i idućih nedelja (a, verovatno, i idućih meseci) apsolutno neće biti u stanju da uspešno odbije nemačku ofanzivu, prvo, usled krajnje zamorenosti i malaksalosti većine vojnika u vezi s nečuvenim haosom u snabdevanju i obezbeđenju smene premorenim vojnicima itd., drugo, usled potpuno rđavog stanja konja koje našu artiljeriju osuđuje na neminovnu propast; treće, usled potpune nemogućnosti da se zaštiti obala od Rige do Revala koja pruža neprijatelju najsigurniju šansu za osvajanje preostalog dela Livonije, zatim Estonije i za zalaženje velikom delu naših trupa iza leđa, najzad, za zauzimanje Petrograda.

15. Dalje, nema takođe nikakve sumnje da bi se seljačka većina naše vojske u ovom momentu bezuslovno izjasnila za aneksionistički mir, a ne za neodložan revolucionarni rat, jer je socijalističko reorganizovanje vojske, ulivanje odreda crvene garde u nju itd., tek počelo.

Voditi rat protiv volje većine vojnika, u situaciji kad postoji potpuna demokratizacija vojske, bila bi avantura, a za stvaranje zaista čvrste i ideološki jake socijalističke radničko-seljačke armije potrebni su, u najmanju ruku, meseci i meseci.

16. Siromašno seljaštvo u Rusiji u stanju je da podrži socijalističku revoluciju kojom rukovodi radnička klasa, ali ono nije u stanju da odmah, u ovom momentu, pođe u ozbiljan revolucionarni rat. Ignorisati taj objektivni odnos klasnih snaga u danom pitanju bila bi kobna pogreška.

17. Stvar s revolucionarnim ratom stoji, prema tome, u ovom momentu ovako:

ako bi nemačka revolucija buknula i pobedila u iduća tri-četiri meseca, onda, može biti, taktika neodložnog revolucionarnog rata ne bi upropastila našu socijalističku revoluciju.

Ako pak nemačka revolucija idućih meseci ne nastupi, onda će tok događaja, u slučaju nastavljanja rata, biti neizbežno takav da će najteži porazi naterati Rusiju da zaključi još nepovoljniji separatni mir, pri čemu taj mir neće zaključiti socijalistička vlada, nego neka druga (na primer, blok buržoaske Rade*) s černovcima ili nešto slično). Jer će seljačka vojska, neizdržljivo izmučena ratom, već posle prvih poraza — čak verovatno ne posle nekoliko meseci, nego posle nekoliko nedelja — zbaciti socijalističku radničku vladu.

18. Pri takvom stanju stvari bila bi apsolutno nedopuštena taktika stavljati na kocku sudbinu socijalističke revolucije, koja je već počela u Rusiji, samo zbog toga što bi nemačka revolucija mogla da počne u najbližem, najkraćem roku koji se meri na nedelje. Takva taktika bila bi avantura. Mi nemamo prava na takav rizik.

19. Nemačka revolucija neće uopšte biti otežana, što se tiče njenih objektivnih osnova, ako mi zaključimo separatni mir. Šovinistički zanos će je, verovatno, privremeno oslabiti, ali položaj Nemačke ostaće vanredno težak, rat s Engleskom i Amerikom biće dug, agresivni imperijalizam potpuno i dokraja raskrinkan na jednoj i na drugoj strani. Primer socijalističke sovjetske republike u Rusiji stajaće kao živ uzor pred narodima svih zemalja, i propagandistički, revolucionarni uticaj tog uzora biće ogroman. Tamo — buržoaski poredak i do kraja razgolićeni osvajački rat dveju grupa grabljivaca. Ovde — mir i socijalistička sovjetska republika.

20. Zaključujući separatni mir, mi se u najvećem stepenu, *u kojem je to u ovom momentu moguće,* oslobađamo obeju zavađenih imperijalističkih grupa, iskorišćujemo njihovu zavađenost i rat — koji im otežava sporazum protiv nas — iskorišćujemo dobijajući za izvesno vreme odrešene ruke za nastavljanje i učvršćivanje socijalističke revolucije. Reorganizacija Rusije na bazi diktature proletarijata, na bazi nacionalizacije banaka i krupne industrije, pri natural-

*) *Rada* je u nekim slovenskim jezicima naziv za savet, veće, skupštinu. Za vreme revolucije *rade* u Ukrajini i Belorusiji bile su kontrarevolucionarne organizacije ukrajinskih odnosno beloruskih nacionalista. — Prim. red.

noj *razmeni proizvoda* između grada i seoskih potrošačkih zadruga sitnih seljaka, ekonomski je potpuno moguća, pod uslovom da bude obezbeđeno nekoliko meseci rada u miru. A takva reorganizacija učiniće socijalizam nepobedivim i u Rusiji i u celom svetu, stvarajući ujedno solidnu ekonomsku bazu za snažnu radničko-seljačku Crvenu armiju.

21. Stvarno revolucionarni rat u ovom momentu bio bi rat socijalističke republike protiv buržoaskih zemalja sa jasno postavljenim i od strane socijalističke armije potpuno odobrenim ciljem obaranja buržoazije u drugim zemljama. Međutim, taj cilj u *danom* momentu mi sebi, *očigledno*, još ne možemo da postavimo. Mi bismo sada, objektivno, ratovali za oslobođenje Poljske, Litve i Kuronske. Ali nijedan marksist neće moći da poriče, a da ne prekine s osnovima marksizma i socijalizma uopšte, da su interesi socijalizma viši od interesa prava nacija na samoopredeljenje. Naša socijalistička republika učinila je sve što je mogla, a čini i dalje, za ostvarenje prava na samoopredeljenje Finske, Ukrajine itd. Ali ako je konkretna situacija takva da u danom momentu postojanje socijalističke republike dolazi u opasnost zbog narušavanja prava na samoopredeljenje nekolikih nacija (Poljske, Litve, Kuronske itd.), onda su, razume se, interesi održanja socijalističke revolucije viši.

Zato onaj ko govori: „Mi ne možemo da potpišemo sraman, bestidan itd. mir, da izdamo Poljsku itd.“, ne opaža da bi zaključivši mir pod uslovom oslobođenja Poljske samo još više pojačao nemački imperijalizam protiv Engleske, protiv Belgije, Srbije i drugih zemalja. Mir pod uslovom oslobođenja Poljske, Litve, Kuronske bio bi „patriotski“ mir *s gledišta Rusije*, ali niukoliko ne bi prestao da bude mir *s aneksionistima*, s nemačkim imperijalistima.

21. januara 1918. Ovim tezama treba dodati:

22. Masovni štrajkovi u Austriji i Nemačkoj, zatim stvaranje Sovjeta radničkih predstavnika u Berlinu i Beču, najzad početak, 18—20. januara, oružanih sukoba i uličnih borbi u Berlinu, sve to nagoni na priznanje činjenice da je u Nemačkoj revolucija počela.

Iz te činjenice proizlazi za nas mogućnost da još izvesno vreme otežemo i odugovlačimo mirovne pregovore.

Правда, br. 34, 24 (11) februara 1918.
Potpis: *N. Lenjin*

Сочинения В. И. Ленина, 4 изд., т. 26, стр. 401—408.

TREĆI SVERUSKI KONGRES SOVJETA RADNIČKIH, VOJNIČKIH I SELJAČKIH PREDSTAVNIKA[160])

10—18. (23—31) JANUARA 1918.

IZ „REFERATA O DELATNOSTI SAVETA NARODNIH KOMESARA 11. (24) JANUARA"

Eto zašto, drugovi, na sve prekore i optužbe zbog terora, diktature, građanskog rata, iako mi još ni izdaleka nismo došli do pravog terora, zato što smo jači od njih, — mi imamo sovjete, nama će dovoljna biti nacionalizacija banaka i konfiskacija imovine da bismo ih naterali na poslušnost — na sve optužbe zbog građanskog rata mi kažemo: da, mi smo otvoreno proglasili ono što nijedna vlada nije mogla proglasiti. Prva vlada u svetu koja o građanskom ratu može govoriti otvoreno jeste vlada radničkih, seljačkih i vojničkih masa. Da, mi smo otpočeli i vodimo rat protiv eksploatatora. Ukoliko otvorenije to kažemo, utoliko će se ovaj rat brže završiti, utoliko će nas sve radne i eksploatisane mase pre razumeti, razumeće da sovjetska vlast izvršuje pravo, životno delo svih trudbenika.

Ja ne mislim, drugovi, da će nam brzo poći za rukom da izvojujemo pobedu u ovoj borbi, ali mi imamo vrlo bogato iskustvo: u toku dva meseca nama je pošlo za rukom da mnogo postignemo. Mi smo doživeli pokušaj ofanzive Kerenskog protiv sovjetske vlasti i potpun krah toga pokušaja; doživeli smo organizovanje vlasti ukrajinskih Kerenskih — tamo borba još nije završena, ali za svakog onog ko je posmatrao, ko je čuo makar nekoliko istinitih izveštaja od predstavnika sovjetske vlasti, jasno je da buržoaski elementi ukrajinske Rade doživljavaju poslednje dane. *(Aplauz).* U pobedu sovjetske vlasti Ukrajinske Narodne Republike nad ukrajinskom buržoaskom Radom ne može se nikako sumnjati.

A borba protiv Kaledina — tu se stvarno sve gradi na bazi eksploatacije trudbenika, na bazi buržoaske diktature, ako tu postoje ma kakve socijalne osnove protiv sovjetske vlasti. Seljački kongres je očigledno pokazao da je Kaledinova stvar beznadežna, da su radne mase protiv nje. Iskustvo sovjetske vlasti, propaganda delom, primerom sovjetskih organizacija čini svoje i unutrašnji Kaledinov oslonac na Donu pada sad ne toliko spolja koliko iznutra.

Eto zašto, posmatrajući front građanskog rata u Rusiji, možemo sa punim uverenjem reći: ovde je pobeda sovjetske vlasti potpuna i potpuno je obezbeđena. I pobeda te sovjetske vlasti, drugovi, postiže se time što je od samog početka ostvarivala istinska načela socijalizma, oslanjajući se dosledno i odlučno na mase, smatrajući za svoj zadatak da najugnjetenije, najzaostalije slojeve društva probudi za nov život, da ih podigne za socijalističko stvaralaštvo. Eto zašto stara vojska, vojska besmislene kasarnske discipline, mučenja vojnika — eto zašto je ta vojska otišla u prošlost. Ona je bačena u staro gvožđe, i od nje nije ostalo ni kamena na kamenu. *(Aplauz).* Sprovedena je potpuna demokratizacija vojske.

Ja ću biti slobodan da vam ispričam jedan slučaj koji mi se desio. Bilo je to u vagonu finske železnice, gde sam imao priliku da čujem razgovor između nekoliko Finaca i jedne stare žene. Ja nisam mogao uzeti učešća u razgovoru, jer nisam znao finski, ali meni se obratio jedan Finac i rekao: „Znate li kakvu je originalnu stvar rekla ova starica? Ona je rekla: sada se ne treba plašiti čoveka s puškom. Kad sam bila u šumi, srela sam čoveka s puškom i on, umesto da mi otme suvarke, još mi je dodao".

Kad sam to čuo, rekao sam u sebi: neka stotine listova, ma kako se oni zvali — socijalistički, skoro socijalistički itd., — neka nam stotine izvanredno zvučnih glasova dovikuju: „diktatori", „nasilnici" i slične reči. Mi znamo da se sada u narodnim masama podiže drugi glas; one kažu sebi: sada se ne treba bojati čoveka s puškom, jer on brani trudbenike i biće nemilosrdan u suzbijanju vladavine eksploatatora. *(Aplauz).* Eto šta je narod osetio i zašto agitacija koju vrše obični, neobrazovani ljudi kad pričaju da crvenogardejci usmeravaju svu snagu protiv eksploatatora, eto zašto je ta agitacija nepobediva. Ona će obići milione i desetine miliona ljudi i trajno će stvoriti ono što je francuska Komuna XIX veka počela stvarati, ali je stvorila samo za kratko vreme, jer ju je buržoazija razbila — stvoriće socijalističku Crvenu armiju, ono čemu su težili svi socijalisti — sveopšte naoružanje naroda. Ona će stvoriti nove kadrove Crvene garde, koji će omogućiti vaspitavanje radnih masa za oružanu borbu.

Ako su za Rusiju govorili: ona ne može ratovati zato što neće imati oficira, mi ne treba da zaboravljamo šta su govorili isti ti buržoaski oficiri, posmatrajući radnike kako se bore protiv Kerenskog i Kaledina: „Da, ovi crvenogardejci tehnički nisu ni za šta, ali kad bi se ovi ljudi nešto malo obučili, imali bismo nepobedivu armiju". Jer prvi put u istoriji svetske borbe u armiju su stupili elementi koji ne donose sa sobom šablonska znanja ali kojima upravljaju ideje borbe za oslobođenje eksploatisanih. I kada posao koji smo otpočeli bude završen, Ruska Sovjetska Republika biće nepobediva. *(Aplauz).*

Štampano 13. januara 1918.
u listu *Известия ЦИК*, br. 9.

Сочинения В. И. Ленина, 4 изд., т. 26, стр. 419—421.

SOCIJALISTIČKA OTADŽBINA JE U OPASNOSTI![161])*)

Da bismo spasli iznurenu, izmrcvarenu zemlju od novih ratnih iskušenja, mi smo se odlučili na najveću žrtvu i saopštili Nemcima da pristajemo na potpisivanje njihovih uslova mira.[162]) Naši parlamentari su uveče 20 (7) februara krenuli iz Režice u Dvinsk, *i dosad nema odgovora.* Nemačka vlada, očigledno, oteže s odgovorom. Ona, očito, neće mir. Ispunjavajući nalog kapitalista svih zemalja, nemački militarizam *hoće da uguši ruske i ukrajinske radnike i seljake, da vrati zemlju spahijama, fabrike i zavode — bankarima, vlast — monarhiji.* Nemački generali hoće da uvedu svoj „red" u Petrogradu i u Kijevu. *Socijalistička republika sovjetâ nalazi se u najvećoj opasnosti.* Do momenta dok se ne digne i dok ne pobedi proletarijat Nemačke, sveta dužnost radnika i seljaka Rusije jeste samopregorna odbrana Republike sovjeta od hordi buržoaskoimperijalističke Nemačke. Savet narodnih komesara odlučuje: *1) Sve snage i sredstva zemlje potpuno se stavljaju u službu revolucionarne odbrane. 2) Svim sovjetima i revolucionarnim organizacijama stavlja se u dužnost da brane svaki položaj do poslednje kapi krvi.* 3) Železničke organizacije i s njima povezani sovjeti dužni su da svim snagama spreče neprijatelja da se koristi saobraćajnim aparatom; pri odstupanju moraju se uništavati pruge, minirati i spaljivati železničke zgrade; sav vozni park — vagoni i lokomotive — mora se odmah upućivati na istok u unutrašnjost zemlje. 4) Sve zalihe žita, i uopšte hrane, a tako isto i sve vredne stvari kojima preti opasnost da padnu u ruke neprijatelja moraju se bezuslovno uništiti; nadzor nad ovim vršiće mesni sovjeti uz ličnu odgovornost svojih predstavnika. 5) Radnici i seljaci Petrograda, Kijeva i svih gradova, varošica, sela i zaselaka duž linije novog fronta moraju mobilisati bataljone za kopanje rovova pod rukovodstvom vojnih stručnjaka. 6) *U te bataljone moraju se uključiti svi za rad sposobni pripadnici buržoaske klase, muškarci i žene, pod kontrolom crvenogardejaca; one koje se odupiru — streljati.* 7) Sve publikacije koje rade protiv revolucionarne odbrane i koje staju na stranu nemačke buržoazije, a tako isto i one koje nastoje da iskoriste najezdu imperijalističkih hordi u cilju obaranja sovjetske vlasti, zabranjuju

---

*) Preveo *Zvonko Tkalec* (V. I. Lenjin, *Izabrana dela*, t. II, knj. prva. „Kultura", 1950, Beograd).

se; za rad sposobni redaktori i saradnici tih publikacija mobilišu se za kopanje rovova i za druge odbrambene radove. 8) *Neprijateljski agenti, špekulanti, provalnici, huligani, kontrarevolucionarni agitatori, nemački špijuni streljaju se na mestu zločina.*

Socijalistička otadžbina je u opasnosti! Živela socijalistička otadžbina! Živela međunarodna socijalistička revolucija!

21. februara 1918.
Petrograd

Savet narodnih komesara

Правда, br. 32, 22. februara 1918.

Сочинения В. И. Ленина, 4 изд., т. 27, стр. 13—14.

STAV CK SDRP(b)R U PITANJU SEPARATNOG I ANEKSIONISTIČKOG MIRA[163])

Dragi drugovi!

Organizacioni biro CK smatra za potrebno da vam uputi objašnjenje motiva koji su pobudili CK da pristane na uslove mira koje je predložila nemačka vlada. Organizacioni biro vam upućuje, drugovi, to objašnjenje u cilju širokog obaveštavanja svih članova partije o gledištu CK, koji u vreme između kongresa predstavlja celu partiju. Organizacioni biro smatra za potrebno da istakne da u CK u pitanju potpisivanja uslova mira nije bilo jednoglasnosti. Ali, jedanput prihvaćena, odluka mora biti podržana od čitave partije. Kroz nekoliko dana biće održan kongres partije i samo će se na njemu moći rešiti pitanje koliko je CK pravilno izražavao stvarni stav cele partije. Do kongresa svi članovi partije u ime partijske dužnosti, u ime čuvanja jedinstva u našim vlastitim redovima, sprovode u život odluke svog centralnog rukovodećeg organa, CK partije.

Apsolutna neophodnost da se u ovom trenutku (24. februara 1916) potpiše osvajački, neverovatno teški mir sa Nemačkom izazvan je pre svega tim što mi nemamo vojske, što se ne možemo braniti.

Svi znaju zašto smo posle 25. oktobra 1917, posle pobede diktature proletarijata i siromašnog seljaštva svi mi postali odbranaši, zašto smo za odbranu otadžbine.

Nije dozvoljeno, sa gledišta odbrane otadžbine, pustiti da budeš uvučen u vojničku borbu kad nemaš vojske i kad je neprijatelj naoružan do zuba, kad je odlično pripremljen.

Sovjetska socijalistička republika ne može voditi rat ako je očigledno ogromna većina onih koji biraju sovjete radničkih, seljačkih i vojničkih predstavnika protiv rata. To bi bilo avantura. Druga je stvar ako se taj rat završi, makar i najtežim mirom, i nemački imperijalizam posle toga zaželi da vodi ofanzivni rat protiv Rusije. Onda će većina sovjeta sigurno biti za rat.

Voditi rat sada objektivno znači nasedati provokaciji ruske buržoazije. Ona lepo zna da je Rusija sada bespomoćna i da bi je mogle razbiti beznačajne snage Nemaca, kojima je dovoljno da preseku glavne železničke linije da bi glađu zauzeli Petrograd i Moskvu. Buržoazija hoće rat, jer hoće da obori sovjetsku vlast i da se sporazume sa nemačkom buržoazijom. Trijumf buržuja u Dvinsku i Režici, u

Vendenu i Hapsaluu, u Minsku i Drisi, prilikom ulaska Nemaca, najjasnije to pokazuje.

Odbrana revolucionarnog rata u ovom momentu neminovno se svodi na revolucionarnu frazu. Jer bez armije, bez najozbiljnijih ekonomskih priprema voditi moderni rat protiv razvijenog imperijalizma — za dezorganizovanu seljačku armiju — nemoguća je stvar. Otpor protiv nemačkog imperijalizma, koji će nas smrviti ako nas zarobi, apsolutno je neophodan. Ali prazna fraza bio bi zahtev: davati otpor baš pomoću oružanog ustanka i baš sada, kada je *takav* otpor očigledno beznadežan za nas, kad on koristi i nemačkoj i ruskoj buržoaziji.

Isto takva je fraza odbrana revolucionarnog rata u ovom trenutku argumentima o podržavanju međunarodnog socijalističkog pokreta. Ako nemačkom imperijalizmu prihvatanjem borbe protiv njega u nepogodnom trenutku olakšamo uništenje sovjetske republike, naškodićemo a ne pomoći nemačkom međunarodnom radničkom pokretu i stvari socijalizma. Potrebno je svestranim, istrajnim, sistematskim radom pomagati samo revolucionarnim internacionalistima u svim zemljama, ali ući u avanturu oružanog ustanka kad je on očigledna avantura — nije dostojno marksista.

Ako Lipkneht pobedi za 2—3 nedelje (to je moguće), on će nas, naravno, izvući iz svih teškoća. Ali bilo bi prosto glupost i karikiranje velike parole o solidarnosti trudbenika svih zemalja kad bi nam palo na pamet da jamčimo narodu da će Lipkneht sigurno i obavezno pobediti u toku najbližih nedelja. Upravo oni koji tako rasuđuju pretvaraju u praznu frazu veliku parolu: „Mi smo sve stavili na kartu svetske revolucije".

Situacija je, objektivno, slična situaciji u leto 1907. godine. Onda nas je smrvio i zarobio monarhista Stolipin, a sada nemački imperijalista. Onda se parola o hitnom dizanju ustanka pokazala kao prazna fraza, koja je zahvatila, na žalost, svu partiju esera. Sada, u ovom trenutku, parola o revolucionarnom ratu očigledno je fraza za kojom su se poveli levi eseri, koji ponavljaju argumente desnih esera. Nas je zarobio nemački imperijalizam, nama predstoji teška i duga borba za obaranje toga vođe svetskog imperijalizma; ta je borba, bez sumnje, poslednja i odlučna borba za socijalizam, ali počinjati tu borbu oružanim ustankom u ovom trenutku protiv predvodnika imperijalizma jeste avantura na koju se marksisti nikad neće odlučiti.

Sistematska, neprekidna, svestrana priprema odbrambene sposobnosti zemlje, samodisciplina svuda i na svakom mestu, iskorišćavanje teškog poraza za povećanje discipline u svim oblastima života, radi ekonomskog podizanja zemlje i učvršćivanja sovjetske vlasti — to je zadatak dana, to je priprema revolucionarnog rata na delu, a ne na rečima.

Na kraju Organizacioni biro smatra za neophodno da istakne da pošto ofanziva nemačkog imperijalizma još nije obustavljena — svi članovi partije moraju organizovati složan otpor. Ako potpisivanjem mira, makar i krajnje teškog, nije moguće dobiti vreme da bi se izvr-

šila priprema za nove bitke, naša partija je dužna da ističe neophodnost naprezanja svih snaga radi najotvorenijeg otpora.

Ako je moguće dobiti vreme, dobiti makar i kratak predah radi organizacionog rada, mi smo dužni da to izvojujemo. Ako nema odlaganja, naša partija mora zvati mase u borbu, u najenergičniju samoodbranu. Mi smo uvereni da će svi članovi partije izvršiti svoju dužnost prema partiji, prema radničkoj klasi svoje zemlje, prema narodu i proletarijatu. Čuvajući sovjetsku vlast, mi pružamo najbolju, najjaču podršku proletarijatu svih zemalja u njegovoj neverovatno teškoj, mučnoj borbi protiv buržoazije. I većeg udarca za stvar socijalizma sada od rušenja sovjetske vlasti u Rusiji nema i ne može biti.

S drugarskim pozdravom
Organizacioni biro CK SDRP (boljševika)R

Napisano 24. februara 1910.
Štampano 26. februara 1918.
u listu *Правда*, br. 35.

Сочинения В. И. Ленина, 4 изд., т. 27, стр. 37—40.

SEDMI KONGRES KP(b)R[164])

6—8. MARTA 1918.*)

IZ „REFERATA O RATU I MIRU OD 7. MARTA"

Najpre neprekidan trijumfalni marš u oktobru, u novembru, — a onda najedanput ruska revolucija razbijena za nekoliko nedelja od nemačkog grabljivca, ruska revolucija spremna da primi uslove pljačkaškog ugovora. Da, zaokreti istorije vrlo su teški, — kod nas su svi takvi zaokreti teški. Kad smo 1907. godine potpisali nečuveno sraman unutrašnji ugovor sa Stolipinom, kad smo bili prinuđeni da prođemo kroz štalu Stolipinove Dume, primali obaveze potpisujući monarhistička dokumenta[165]), mi smo u malim razmerama preživljavali isto što preživljujemo sada. Onda su ljudi koji pripadaju najboljoj avangardi revolucije govorili (ni oni nisu nimalo sumnjali da su u pravu): „Mi smo gordi revolucionari, mi verujemo u rusku revoluciju, mi u Stolipinove legalne ustanove nećemo poći nikad". Poći ćete. Život masa, istorija — jači su od vaših uverenja. Ako ne pođete od svoje volje, nateraće vas istorija. To su bili vrlo levi, od kojih pri prvom zaokretu istorije nije, kao od frakcije, ostalo ništa osim dima. Ako smo znali da ostanemo revolucionari, da radimo u vrlo teškim uslovima i opet izađemo iz te situacije, znaćemo izići i sad, jer to nije naš kapric, jer je to objektivna neizbežnost koja je u neverovatno osiromašenoj zemlji nastala zato što se evropska revolucija, uprkos našoj želji, usudila da zakasni, a nemački imperijalizam, uprkos našoj želji, usudio da vrši ofanzivu.

Tu treba znati odstupati. Od neverovatno gorke, žalosne stvarnosti nemoguće je zagraditi se frazom; treba reći: daj bože da odstupimo napola u redu. Ne možemo da odstupimo u redu, — daj bože da odstupimo napola u redu, da dobijemo sasvim kratko vreme da bi se bolesni deo našeg organizma bar donekle mogao resorbovati. Organizam je kao celina zdrav: on će savladati bolest. Ali nemoguće je tražiti da je on savlada odmah, momentano, nemoguće je zaustaviti vojsku koja beži. Kad sam jednome od naših mladih prijatelja koji je hteo da bude levi rekao: druže, pođite na front, pogledajte šta se događa u vojsci, — to se shvatilo kao uvredljiv predlog: „Hoće da nas pošalju u progonstvo, da ne bismo ovde agitovali za velike principe

*) Preveo *Zvonko Tkalec* (V. I. Lenjin, *Izabrana dela*, t. II, knj. prva, „Kultura", 1950, Beograd).

revolucionarnog rata". Kad sam to predlagao, ja, bogami, nisam imao nameru da frakcijske neprijatelje šaljem u progonstvo: ja sam predlagao neka se pogleda kako je vojska počela da beži upravo neverovatno. Mi smo to i ranije znali, i ranije nismo mogli da zatvaramo oči pred tim da je tamo raspadanje došlo do nečuvenih razmera, do prodaje naših topova Nemcima budzašto. Mi smo to znali, kao što znamo i to da vojsku ne možemo da zadržimo, a prazan izgovor da Nemac neće preduzeti ofanzivu bio je najveća avantura. Ako je rođenje evropske revolucije zakasnilo, nas čekaju najteži porazi, jer mi nemamo armiju, jer mi nemamo organizaciju, jer ta dva zadatka ne možemo da rešimo odmah. Ako se ne umeš prilagoditi, ako nisi raspoložen da se vučeš potrbuške, po blatu, tada ti nisi revolucionar nego brbljivac. Ja predlažem da se tako ide ne zato što se to meni sviđa, već zato što drugog puta nema, zato što istorija nije tako prijatno podesila da revolucija sazreva svuda u isto vreme.

Stvari se razvijaju tako da je građanski rat počeo kao pokušaj sukoba s imperijalizmom, pokušaj koji je dokazao da je imperijalizam potpuno istrulio i da se proleterski elementi dižu u svakoj vojsci. Da, mi ćemo videti međunarodnu svetsku revoluciju, ali zasad je to vrlo dobra priča, vrlo lepa priča, — ja potpuno razumem da je deci svojstveno da vole lepe priče. Ali ja pitam: da li je ozbiljnom revolucionaru svojstveno da veruje pričama? U svakoj priči ima elemenata stvarnosti: ako biste deci ispričali priču u kojoj petao i mačka ne razgovaraju ljudskim jezikom, njih ta priča ne bi interesovala. Ako narodu govorite da će građanski rat u Nemačkoj doći, a u isto vreme jamčite da ćemo umesto sukoba s imperijalizmom imati međunarodnu revoluciju na bojnom polju, onda će narod reći da ga varate. Time vi samo u svojoj glavi, u svojim željama prelazite preko teškoća koje nam je stvorila istorija. Bilo bi lepo kad bi nemački proletarijat mogao da stupi u akciju. A jeste li vi to izmerili, jeste li našli instrumenat kojim ćete utvrditi da će nemačka revolucija izbiti tog i tog dana? Ne, vi to ne znate, mi takođe ne znamo. Vi stavljate sve na jednu kartu. Ako revolucija izbije — onda je sve spaseno. Naravno! Ali ako ona ne nastupi onako kako mi želimo, ako ne pobedi sutra — šta onda? Onda će vam masa reći: vi ste postupili kao avanturisti, — vi ste stavljali kartu na onaj srećan tok događaja koji nije nastupio, vi treba da idete jer niste dorasli situaciji koja je nastala umesto međunarodne revolucije, koja će doći neizbežno, ali koja sad još nije sazrela.

Nastupio je period vrlo teških poraza koje je do zuba naoružani imperijalizam zadao zemlji koja je demobilisala svoju vojsku, koja se morala demobilisati. Ono što sam predskazivao, potpuno se ostvarilo: umesto brestlitovskog mira dobili smo mir koji mnogo više ponižava, krivicom onih koji nisu primili brestlitovski mir. Mi smo znali da krivicom vojske zaključujemo mir s imperijalizmom. Mi smo sedeli za stolom kraj Hofmana[166]), a ne kraj Lipknehta, — i time smo pomogli nemačkoj revoluciji. Sada, međutim, vi pomažete nemačkom imperijalizmu, jer ste predali svoja milionska bogatstva — topove, gra-

nate — to je morao da predskaže svako ko je video upravo neverovatno stanje vojske. Pri najmanjoj ofanzivi Nemaca mi bismo neizbežno i neminovno propali, — to je govorio svaki pošten čovek koji je došao s fronta. Mi smo za svega nekoliko dana postali plen neprijatelja.

Posle te pouke mi ćemo naš rascep, našu krizu prebroditi ma koliko ta bolest bila teška, jer će nam u pomoć doći kudikamo verniji saveznik: svetska revolucija. Kad nas pitaju da li ćemo ratifikovati ovaj tilzitski mir[167]), nečuven mir, koji je još više ponižavajući, pljačkaškiji od brestlitovskog mira, ja odgovaram: apsolutno, potpisaćemo. Mi to moramo učiniti, jer mi stvari posmatramo s gledišta masa. Pokušaj da se taktika oktobra-novembra koja je primenjena unutar jedne zemlje, pokušaj da se taj trijumfalni period revolucije pomoću naše fantazije prenese na tok događaja svetske revolucije — osuđen je na neuspeh. Kad kažu da je predah — fantazija, kad list koji se zove „Komunist“[168]) — verovatno po Komuni — kad taj list puni stubac za stupcem pokušavajući da pobija teoriju predaha, onda ja kažem: doživeo sam mnogo frakcijskih sukoba i rascepa, tako da imam veliku praksu, ali moram reći da jasno vidim da starim metodom — frakcijskih rascepa u partiji — ta bolest neće biti izlečena, jer će je život izlečiti ranije. Život korača vrlo brzo. U tom pogledu on radi odlično. Istorija tera svoju lokomotivu tako brzo da će većina radnika u Petrogradu pre nego što redakcija „Komunista“ stigne da izda sledeći broj početi da se razočarava u njegove ideje, jer život pokazuje da je predah — činjenica. Sada potpisujemo mir, imamo predah, mi ga bolje iskorišćujemo za odbranu otadžbine, — jer da imamo rat imali bismo vojsku koja panično beži, koju bi trebalo zaustaviti, a koju naši drugovi ne mogu i nisu mogli da zaustave jer je rat jači nego propovedi, nego deset hiljada rezonovanja. Ako nisu shvatili objektivnu situaciju, oni ne mogu da zaustave vojsku, oni je ne bi zaustavili. Ta bolesna vojska je zaražavala ceo organizam, i mi smo pretrpeli nov nečuven poraz, nov udarac nemačkog imperijalizma po revoluciji, težak udarac, zato što smo lakomisleno ostavili sebe bez mitraljeza pod udarcima imperijalizma. Međutim, mi ćemo se ovim predahom koristiti da bismo ubedili narod da treba da se ujedinjuje, da se bori, da bismo govorili ruskim radnicima i seljacima: „Stvarajte samodisciplinu, strogu disciplinu, inače ćete ležati pod petom nemačke čizme kao što ležite sad, kao što ćete neizbežno ležati dok se narod ne nauči boriti, stvarati armiju koja će biti sposobna ne da beži, nego da podnosi nečuvene muke“. To je neizbežno zato što nemačka revolucija još nije izbila, i što se ne može jamčiti da će ona izbiti sutra.

Eto zašto teoriju predaha, koju bujica članaka u „Komunistu“ potpuno odbacuje, postavlja sam život. Svako vidi da je predah tu, da se svako njime koristi. Mi smo mislili da ćemo Petrograd izgubiti za nekoliko dana kad su nemačke trupe u svom napredovanju bile od njega udaljene svega nekoliko dana marša, a najbolji mornari i putilovci, pri svem svom velikom oduševljenju, bili sami, kad je nastao nečuven haos, panika, koja je primorala trupe da pobegnu do Gatčine,

kad smo doživljavali da zauzimamo ono što nismo izgubili. To zauzimanje je izgledalo ovako: telegrafist dolazi na stanicu, seda za aparat i telegrafiše: „Nema nikakvih Nemaca. Zauzeli smo stanicu". Posle nekoliko sati telefonski mi saopštavaju iz Komesarijata saobraćaja: „Zauzeli smo sledeću stanicu, približavamo se Jamburgu. Nema nikakvih Nemaca. Telegrafist je na svom mestu". Eto šta smo doživljavali. Eto realne istorije jedanaestodnevnog rata[169]). Nju su nam opisali mornari i putilovci, koje treba dovesti na kongres sovjeta. Neka oni ispričaju istinu. To je strašno gorka, bolna, mučna, ponižavajuća istina, ali ona je sto puta korisnija, nju ruski narod razume.

Ostavljam svakome na volju da se zanosi međunarodnom revolucijom na bojnom polju, jer ona će doći. Sve u svoje vreme, ali sad počnite od samodiscipline, potčinjavajte se po svaku cenu da bismo imali uzoran red, da bi radnici bar jedan čas dnevno učili da se bore. To je malčice teže nego ispričati divnu priču. O tome se sad radi, time vi pomažete nemačkoj revoluciji, međunarodnoj revoluciji. Koliko dana predaha smo dobili — ne znamo, ali predah smo dobili. Treba što brže demobilisati vojsku, jer to je bolestan organ, a dotle ćemo pomagati finskoj revoluciji[170]).

Da, naravno, mi kršimo ugovor, mi smo ga prekršili već trideset-četrdeset puta. Samo deca ne mogu razumeti da se u eposi u kojoj počinje težak, dug period oslobođavanja, koji tek što je stvorio i podigao sovjetsku vlast za tri stepena njenog razvitka, — samo deca ne mogu razumeti da je ovde nužna duga, oprezna borba. Sraman ugovor o miru poziva na ustanak, ali kad drug iz „Komunista" govori o ratu, on apeluje na osećanje zaboravivši da su ljudi stezali pesnicu i zakrvavili očima. Šta oni kažu? „Nikad svestan revolucionar neće to preživeti, nikad neće pristati na tu sramotu". Njihov list nosi ime „Komunist", a trebalo bi da nosi ime „Šljahtić", jer posmatra stvari s gledišta šljahtića koji je umirući u lepoj pozi, sa špadom, rekao: „Mir — to je sramota, rat — to je čast". Oni posmatraju s gledišta šljahtića, a ja — s gledišta seljaka.

Ako prihvatam mir kad vojska beži, i ne može da ne beži ako neće da izgubi hiljade ljudi, onda ću ga prihvatiti zato da se ne bi desilo nešto gore. Zar je ugovor sramota? Ta meni će dati pravo svaki ozbiljan seljak i radnik, jer oni shvataju da je mir sredstvo za prikupljanje snaga. Istorija zna — na to sam se mnogo puta pozivao — istorija zna za oslobođenje Nemaca od Napoleona posle tilzitskog mira; ja sam mir hotimično nazvao tilzitskim, iako mi nismo potpisali ono što je bilo u Tilzitu: obavezu da ćemo davati trupe u pomoć zavojevaču za pokoravanje drugih naroda, — a do takvih stvari je dolazilo u istoriji, i do takvih stvari će doći i kod nas ako se budemo uzdali u međunarodnu revoluciju na bojnom polju. Pazite da vas istorija ne dovede i do tog oblika vojnog ropstva. A dok socijalistička revolucija ne pobedi u svim zemljama, sovjetska Republika može pasti u ropstvo. Napoleon je u Tilzitu primorao Nemce da potpišu nečuveno sramne uslove mira. Tamo je mir zaključivan nekoliko puta. Tadašnji Hofman — Napoleon — hvatao je Nemce na kršenju

mira, i nas će Hofman uhvatiti na istome. Samo mi ćemo se pobrinuti da nas ne uhvati brzo.

Poslednji rat dao je ruskom narodu gorku, tešku, ali ozbiljnu pouku, pouku da je neophodno potrebno organizovati se, disciplinovati se, potčinjavati se, stvarati takvu disciplinu da ona bude uzorna. Učite se od Nemca njegovoj disciplini, inače ćemo biti propali narod i večno ćemo ležati u ropstvu.

Tako i samo tako je tekla istorija. Istorija nam došaptava da je mir predah za rat, a rat — način da se dobije bar donekle bolji ili gori mir. U Brestu je odnos snaga odgovarao miru pobeđenog, ali ne ponižavajućem miru. Pskovski odnos snaga odgovarao je miru sramnom, više unižavajućem, a u Petrogradu i Moskvi, u sledećoj etapi, nama će diktirati mir koji će biti četiri puta više ponižavajući. Mi nećemo reći da je sovjetska vlast samo forma, kao što su nam rekli mladi moskovski prijatelji[171]), mi nećemo reći da se radi ovih ili onih revolucionarnih principa može žrtvovati sadržaj, nego ćemo reći: neka ruski narod shvati da se mora da disciplinuje i organizuje, pa će onda moći da podnese sve tilzitske mirove. Sva istorija oslobodilačkih ratova pokazuje nam da je oslobođenje dolazilo brzo ako su ti ratovi zahvatali široke mase. Mi kažemo: ako je put istorije takav, onda nas čeka vraćanje ratu koji će smeniti mir, i čeka nas, možda, još ovih dana. Svaki čovek mora da bude spreman. Ja nimalo ne sumnjam da se Nemci pripremaju iza Narve, ako je tačno da ona nije bila zauzeta, kao što pišu sve novine; ne u Narvi, nego kod Narve, — ne u Pskovu, nego kod Pskova Nemci grupišu svoju regularnu vojsku, svoje železnice, da bi se sledećim skokom dočepali Petrograda. Ta zver dobro skače. Ona je to pokazala. Ona će skočiti još jedanput. To je van svake sumnje. I zato treba biti spreman, treba umeti da se ugrabi čak i jedan dan predaha, a ne razmetati se rečima, jer se čak i jedan dan može iskoristiti za evakuaciju Petrograda, čiji će pad stajati nečuvenih muka stotine hiljada naših proletera. Ja još jedanput kažem da sam spreman da potpišem i da ću smatrati za dužnost da potpišem dvadeset puta, sto puta više ponižavajući ugovor kako bih dobio bar nekoliko dana za evakuaciju Petrograda, jer time olakšavam muke radnika, koji inače mogu da padnu pod jaram Nemaca: olakšavam da se iz Petrograda izveze materijal, barut itd. koji nam je potreban, jer ja sam odbranaš, jer ja sam za pripremanje vojske — makar u najudaljenijoj pozadini, gde trenutno leče sadašnju demobilisanu bolesnu vojsku.

Mi ne znamo koliko će trajati predah, ali ćemo pokušati da hvatamo povoljan momenat. Može biti da će predah biti duži, a može biti da će trajati svega nekoliko dana. Sve može da bude, niko to ne zna i ne može da zna, jer su sve najveće države vezane, sputane, prinuđene da se bore na nekoliko frontova. Hofmanovo držanje uslovljeno je, s jedne strane, time što treba razbiti Sovjetsku Republiku, s druge strane — time što on ima rat na čitavom nizu frontova, s treće strane — time što u Nemačkoj revolucija sazreva, raste, i Hofman to zna. On ne može, kao što se tvrdi, da ovog momenta zauzme Petrograd, da zauzme Moskvu. Ali on to može učiniti

sutra, to je potpuno moguće. Ponavljam, u momentu kad je bolest vojske činjenica, kad se pošto-poto koristimo svakim momentom makar za jedan dan predaha, mi velimo da svaki ozbiljan revolucionar koji je povezan s masama, koji zna šta je rat, šta je masa, mora da ovu disciplinuje — mora da je izleči, da pokušava dizati je na noge za novi rat, — svaki takav revolucionar će nama dati za pravo, svaki sramni ugovor priznaće pravilnim, jer ovo poslednje u interesu je proleterske revolucije i obnove Rusije, njenog oslobođenja od bolesnog organa. Potpisujući taj mir, kao što razume svaki čovek koji zdravo misli, mi ne činimo kraj našoj radničkoj revoluciji; svako razume da potpisujući mir sa Nemcima mi ne činimo kraj našoj vojnoj pomoći: mi šaljemo Francuzima oružje, ali ne odrede koji se pokazuju neupotrebljivi.

Može biti da ćemo primiti rat; možda ćemo sutra morati predati i Moskvu, pa onda preći u ofanzivu: protiv neprijateljske vojske bacićemo našu armiju, ako u raspoloženju naroda nastane prelom koji sazreva, za koji će, može biti, trebati mnogo vremena, ali koji će nastupiti kad široke mase ne budu govorile ono što govore danas. Ja sam primoran da primim i najteži mir, zato što danas ne mogu da kažem da je to vreme došlo. Kad dođe vreme ozdravljenja, svako će ga osetiti, svako će videti da ruski čovek nije budala; on vidi, on razume da se moramo uzdržati, da se ta parola mora sprovesti. U tome je glavni zadatak našeg partijskog kongresa i kongresa sovjeta.

Treba znati raditi na novom putu. To je kudikamo teže, ali to nije nimalo beznadno. To neće upropastiti sovjetsku vlast, ako je mi sami ne upropastimo glupom avanturom. Doći će vreme kad će narod reći: ja ne dopuštam da me dalje muče. A to se može dogoditi samo ako se ne upustimo u tu avanturu, nego ako budemo znali da radimo u teškim uslovima, u uslovima nečuveno ponižavajućeg ugovora koji smo potpisali ovih dana, jer se takva istorijska kriza ne rešava samo ratom, samo ugovorom o miru. Nemački narod je 1807. godine bio sputan svojom monarhijskom organizacijom kada je potpisao svoj Tilzitski mir, posle nekoliko ponižavajućih mirova koji su se pretvarali u predah za novo poniženje i novo kršenje mira. Sovjetska organizacija masa će olakšati naš zadatak.

Naša parola treba da bude: temeljito izučiti vojnu obuku, uvesti red na železnicama. Bez železnica je socijalistički revolucionarni rat najštetnija izdaja. Mi moramo stvoriti red i moramo stvoriti svu onu energiju i moć koje će stvoriti najbolje što ima jedna revolucija.

Hvatajte predah, makar ne bio duži od jednog sata, čim ste ga dobili, da biste održali kontakt s dalekom pozadinom, stvarali tamo nove armije. Odbacite iluzije zbog kojih vas je život kaznio i zbog kojih će vas kazniti još više. Pred nama se ocrtava epoha najtežih poraza, ona je tu, s njom moramo računati. Mi moramo biti spremni za uporan rad u ilegalnim uslovima, u uslovima očiglednog rop-

stva kod Nemaca: nema nikakve potrebe da to ulepšavamo; to je stvarno tilzitski mir. Ako budemo mogli da tako radimo, onda mi, bez obzira na poraz, sa apsolutnom sigurnošću možemo reći da ćemo pobediti.

Prvi put štampano u celini 1923, u knjizi *Седьмой съезд Российской коммунистической партии. Стенографический отчет. 6—8 марта 1918 года.*

Сочинения В. И. Ленина, 4 изд., т. 27, стр. 78—86.

REZOLUCIJA O RATU I MIRU[172])

Kongres smatra da je neophodno potvrditi krajnje težak, krajnje ponižavajući mirovni ugovor sa Nemačkom koji je sovjetska vlast potpisala zbog toga što nemamo armiju, zbog krajnje bolesnog stanja demoralisanih jedinica na frontu, zbog potrebe da se iskoristi svaka, makar i najmanja, mogućnost predaha pred ofanzivu imperijalizma na Sovjetsku Socijalističku Republiku.

U sadašnjem periodu otpočete ere socijalističke revolucije, istorijski su neizbežni višekratni vojni napadi imerijalističkih država (kako sa zapada tako i sa istoka) na sovjetsku Rusiju. Istorijska neizbežnost takvih napada, pri sadašnjoj krajnjoj zaoštrenosti svih unutrašnjih državnih, klasnih, a isto tako i međunarodnih odnosa, može u svakom, u najbližem momentu, čak za nekoliko dana, dovesti do novih imperijalističkih napadnih ratova protiv socijalističkog pokreta uopšte, a protiv Ruske Socijalističke Sovjetske Rupublike napose.

Zato Kongres izjavljuje da kao prvi i osnovni zadatak i naše partije, i celokupne avangarde svesnog proletarijata i sovjetske vlasti smatra preduzimanje najenergičnijih, bespoštedno odlučnih i drakonskih mera radi podizanja samodiscipline i discipline kod ruskih radnika i seljaka, radi objašnjavanja neizbežnosti istorijskog približavanja Rusije oslobodilačkom, otadžbinskom, socijalističkom ratu, radi stvaranja svuda i na svakom mestu najstrožije povezanih i gvozdenom jedinstvenom voljom učvršćenih masovnih organizacija, organizacija sposobnih za jedinstveno i samopregorno dejstvo kako u normalnim, tako i naročito kritičnim momentima narodnog života, — i najzad radi svestranog, sistematskog, sveopšteg obučavanja odraslog stanovništva oba pola vojnim znanjima i vojnim akcijama.

Najsigurniju garanciju učvršćivanja socijalističke revolucije koja je pobedila u Rusiji Kongres vidi samo u njenome pretvaranju u svetsku radničku revoluciju.

Kongres je uveren da je s tačke gledišta interesa svetske revolucije korak koji je učinila sovjetska vlast, pri datom odnosu snaga na svetskoj pozornici, bio neizbežan i nužan.

Uveren da radnička revolucija nazadrživo sazreva u svim zaraćenim zemljama, pripremajući neizbežan i potpun poraz imperijalizma, Kongres izjavljuje da će socijalistički proletarijat Rusije svim snagama i svim sredstvima koja mu stoje na raspolaganju podržavati bratski revolucionarni pokret proletarijata svih zemalja.

Prvi put štampano 1. januara 1919. u listu *Коммунар*, br. 1.

Сочинения В. И. Ленина, 4 изд., т. 27, стр. 94—95.

GLAVNI ZADATAK NAŠIH DANA*)

Ti si i uboga, ti si i obilna
Ti si i nemoćna, ti si i svesilna
— Majčice Rusijo![173])

Istorija čovečanstva vrši u naše dane jedan od najvećih, najtežih zaokreta koji imaju nedogledan — nećemo ni malo preterati ako kažemo: svetskooslobodilački — značaj. Od rata ka miru; od rata među grabljivcima, koji šalju na klanicu milione eksploatisanih i trudbenika da bi utvrdili nov red podele plena što su ga napljačkali najjači među razbojnicima, ka ratu ugnjetenih protiv ugnjetača, za oslobođenje od jarma kapitala; iz bezdana patnji, muka, gladi, podivljalosti ka svetloj budućnosti komunističkog društva,opšteg blagostanja i trajnog mira; — nije čudo što se na najoštrijim tačkama tako oštrog zaokreta, kad se naokolo sa strašnom hukom i bukom krši i ruši staro, a pored starog se u neopisivim mukama rađa novo, ponekome zavrti u glavi, što ponekim ovlada očajanje, što poneko traži spasa od nekiput odveć gorke stvarnosti pod senkom lepe, zanosne fraze.

Rusiji je palo u delo da naročito jasno gleda, naročito bolno i teško preživljuje najoštrije među oštrim zaokretima istorije, koja se okreće od imperijalizma ka komunističkoj revoluciji. Mi smo za nekoliko dana srušili jednu od najstarijih, najsnažnijih, najvarvarskijih i najzverskijih monarhija. Mi smo za nekoliko meseci prošli niz etapa politike sporazuma s buržoazijom, iživljavanja sitnoburžoaskih iluzija, za što su druge zemlje tratile decenije. Mi smo za nekoliko nedelja, svrgnuvši buržoaziju, savladali njen otvoreni otpor u građanskom ratu. Mi smo u pobedničkom, trijumfalnom maršu boljševizma prošli od jednog kraja ogromne zemlje do drugog. Mi smo uzdigli do slobode i do samostalnog života najniže slojeve radnih masa koje su ugnjetavali carizam i buržoazija. Mi smo uveli i učvrstili sovjetsku republiku, nov tip države, kudikamo viši i demokratskiji nego što su i najbolje među buržoaskoparlamentarnim republikama. Mi smo uveli diktaturu proletarijata, koga podržava siro-

*) Preveo *Zvonko Tkalec* (V. I. Lenjin, *Izabrana dela*, t. II, knj. prva, „Kultura", 1950, Beograd).

mašno seljaštvo, i počeli široko zamišljen sistem socijalističkih preobražaja. Mi smo probudili veru u vlastite snage i zapalili vatru entuzijazma u milionima i milionima radnika svih zemalja. Mi smo svuda bacali poklič međunarodne radničke revolucije. Mi smo bacili izazov imperijalističkim grabljivcima svih zemalja.

I za nekoliko dana tresnuo nas je o zemlju imperijalistički grabljivac, koji je napao na goloruke. On nas je naterao da potpišemo neverovatno težak i ponižavajući mir — danak za to što smo se usudili da se iščupamo, makar za najkraće vreme, iz gvozdenih klešta imperijalističkog rata. Grabljivac i guši i davi i čereči Rusiju sa utoliko većom ostrvljenošću ukoliko se strahovitije diže pred njim avet radničke revolucije u njegovoj vlastitoj zemlji.

Mi smo bili primorani da potpišemo „tilzitski" mir. Ne treba da obmanjujemo sami sebe. Treba imati hrabrosti da pogledamo pravo u oči neulepšanoj gorkoj istini. Treba izmeriti potpuno, do dna, svu provaliju poraza, raskomadanosti, porobljenosti, poniženja u koju su nas sad gurnuli. Ukoliko to jasnije shvatimo, utoliko će biti čvršća, prekaljenija, čeličnija naša volja za oslobođenjem, naša težnja da se ponovo podignemo iz porobljenosti k samostalnosti, naša nepokolebljiva rešenost da postignemo po svaku cenu da Rusija ne bude više uboga i nemoćna, da ona postane u punom smislu reči svesilna i obilna.

Ona to može postati jer nam je ipak ostalo dovoljno prostora i prirodnih bogatstava da snabdemo sve i svakog ako ne obilnom, a ono dovoljnom količinom sredstava za život. Mi imamo materijal i u prirodnim bogatstvima, i u rezervi ljudskih snaga, i u divnom elanu koji je narodnom stvaralaštvu dala velika revolucija, da bismo stvorili stvarno svesilnu i obilnu Rusiju.

Rusija će to postati ako odbaci svako očajavanje i svaku frazu, ako, stisnuvši zube, skupi sve svoje snage, ako napregne svaki nerv, napne svaku mišicu, ako shvati da je spas moguć *samo* na putu međunarodne socijalističke revolucije na koji smo stupili. Ići napred tim putem, ne padajući duhom zbog poraza, skupljati kamen po kamen za čvrst temelj socijalističkog društva, neumorno raditi na stvaranju discipline i samodiscipline, na učvršćivanju, uvek i svugde, organizovanosti, reda, preduzimljivosti, složne saradnje snaga čitavog naroda, opšte evidencije i kontrole nad proizvodnjom i raspodelom proizvoda — to je put k stvaranju vojne moći i socijalističke moći.

Nedostojno je da se pravi socijalist, kad je pretrpeo težak poraz, bilo šepuri bilo pada u očajanje. Nije istina da mi nemamo izlaza i da ostaje samo da biramo između „neslavne" (s gledišta šljahtića) smrti, to jest vrlo teškog mira, i „junačke" smrti u beznadnom boju. Nije istina da smo, potpisavši „tilzitski" mir, izdali svoje ideale ili svoje prijatelje. Mi nismo ništa i nikog izdali, nijednu laž nismo osveštali ni sakrili, nijednom prijatelju i drugu u nesreći nismo odbili da pomognemo svim čime smo mogli, svim što smo imali na raspolaganju. Vojskovođa koji vodi u unutrašnjost zemlje ostatke razbijene ili od paničnog bežanja obolele vojske, koji štiti to

odstupanje u krajnjem slučaju, vrlo teškim i vrlo ponižavajućim mirom, ne vrši izdaju prema onim delovima armije kojima ne može da pomogne i koje je neprijatelj odsekao. Takav vojskovođa vrši svoju dužnost birajući jedini put za spasavanje onoga što se još može spasti, ne pristajući na avanture, ne ulepšavajući pred narodom gorku istinu, „žrtvujući prostor, da bi dobio vreme", koristeći se *svakim*, makar i minimalnim, predahom da bi skupio snage, da bi armiji koja se razbolela od raspadanja i demoralizacije omogućio da predahne ili da se neko vreme leči.

Mi smo potpisali „tilzitski" mir. Kad je Napoleon I prinudio Prusku, 1807. godine, na tilzitski mir, zavojevač je razbio sve armije Nemaca, zauzeo prestonicu i sve velike gradove, uveo svoju policiju, prinudio pobeđene da mu daju pomoćne korpuse za vođenje novih pljačkaških ratova, rascepkao Nemačku sklapajući s jednim nemačkim državama saveze protiv drugih nemačkih država. Pa ipak, čak i posle takvog mira, nemački narod nije popustio, znao je da prikupi snage, znao je da se digne i da izbori sebi pravo na slobodu i samostalnost.

Za svakog ko hoće da misli i ko zna da misli primer tilzitskog mira (koji je bio samo jedan od mnogih teških i ponižavajućih ugovora nametanih Nemcima u to doba) jasno pokazuje kako je detinjski naivna misao da težak mir u svim prilikama predstavlja bezdan propasti, a rat — put junaštva i spasa. Epohe ratova uče nas da je mir često u istoriji igrao ulogu predaha i prikupljanja snaga za nove bitke. Tilzitski mir bio je najveće poniženje Nemačke, a u isto vreme zaokret k najvećem nacionalnom usponu. Tada istorijska situacija nije tom usponu omogućavala nikakav drugi izlaz osim u pravcu *buržoaske* države. Tada, pre sto i nešto više godina, istoriju su stvarale šačice plemića i šačice buržoaskih intelektualaca, dok su mase radnika i seljaka dremale i spavale. Zbog toga je tada istorija mogla da samo užasno polako puzi.

Sad je kapitalizam digao mnogo i mnogo više kulturu uopšte, i kulturu masa napose. Rat je prodrmao mase, razbudio ih nečuvenim strahotama i patnjama. Rat je poterao istoriju, i ona sad juri brzinom lokomotive. Istoriju sad samostalno stvaraju milioni i desetine miliona ljudi. Kapitalizam je sad dozreo za socijalizam.

I zato, ako Rusija sad ide — a ona neosporno ide — od „tilzitskog" mira k nacionalnom usponu, k velikom otadžbinskom ratu, onda izlaz za taj uspon nije izlaz u pravcu buržoaske države, nego izlaz u pravcu međunarodne socijalističke revolucije. Mi smo od 25. oktobra 1917. odbranaši. Mi smo za „odbranu otadžbine", ali taj otadžbinski rat kome idemo jeste rat za socijalističku otadžbinu, za socijalizam kao otadžbinu, za sovjetsku republiku kao *odred* svetske armije socijalizma.

„Mrzi Nemca, udri Nemca" — to je bila i ostaje parola običnog, tj. buržoaskog, patriotizma. A mi ćemo reći: Mrzi imperijaliste grabljivce, mrzi kapitalizam, smrt kapitalizmu" i ujedno: „Uči od Nemca! Ostaj veran bratskom savezu s nemačkim radnicima. Oni su

zakasnili da nam dođu u pomoć. Mi dobijamo u vremenu, mi ćemo ih pričekati, oni *će* nam *doći* u pomoć".

Da, uči od Nemca! Istorija ide krivudavim i okolišnim putevima. Ispalo je tako da baš Nemac ovaploćuje sada, naporedo sa zverskim imperijalizmom, načelo discipline, organizacije, skladne saradnje na bazi najnovije mašinske industrije, najstrože evidencije i kontrole.

A to je upravo ono što nama nedostaje. To je upravo ono što treba da naučimo. To je upravo ono što manjka našoj velikoj revoluciji da bi od pobedonosnog početka došla, preko niza teških iskušenja, k pobedonosnom svršetku. To je upravo ono što je potrebno Ruskoj Sovjetskoj Socijalističkoj Republici da ne bude više uboga i nemoćna, da jednom zauvek postane svesilna i obilna.

11. marta 1918. *Известия ВЦИК*, br. 46, 12. marta 1918.
Potpis: *N. Lenjin*

Сочинения В. И. Ленина, 4 изд., т. 27, стр. 133—137.

PROROČANSKE REČI

U čuda sada, hvala bogu, ljudi ne veruju. Čudotvorno proročanstvo je bajka. Ali naučno proročanstvo je činjenica. I u naše dane, kada se naokolo često može naići na sramnu malodušnost ili pak očajanje, korisno je podsetiti ljude na jedno ostvareno naučno proročanstvo.

Fridrih Engels pisao je 1887. godine o budućem svetskom ratu u predgovoru brošuri Sigizmunda Borkhajma „U spomen nemačkim ura-patriotima 1806—1807. godine" („Zur Erinnerung für die deutschen Mordspatrioten 1806—1807") (ova brošura predstavlja svesku XXIV „Socijaldemokratske biblioteke", koja je izlazila 1888. godine u Getingenu-Cirihu).

Evo kako je rasuđivao pre više od trideset godina, Fridrih Engels o budućem svetskom ratu:

...„Za Prusku-Nemačku sada više nije moguć nikakav drugi rat osim svetskog rata. I to bi bio svetski rat ranije neviđenih razmera, neviđene snage. Oko osam do deset miliona vojnika gušiće jedan drugoga i ješće pri tome svu Evropu onako kako je pre toga još nikad nisu jeli oblaci skakavaca. Pustošenje pričinjeno tridesetogodišnjim ratom — zbijeno na razmak od tri do četiri godine i prošireno na ceo kontinenat, glad, epidemije, opšta podivljalost kako vojske tako i narodnih masa, izazvana strašnom bedom, beznadežna zbrka našeg veštačkog mehanizma trgovine, industrije i kredita; sve se to završava opštim bankrotstvom; krah starih država i njihove šablonske državne mudrosti, takav krah, da se krune valjaju na tuceta po kaldrmi i nikoga nema da te krune podigne; apsolutna nemogućnost da se predvidi kako će se to sve završiti i ko će izići kao pobedilac iz borbe; samo je jedan rezultat apsolutno nesumnjiv: opšta iscrpljenost i stvaranje uslova za konačnu pobedu radničke klase.

To je perspektiva ako, doveden do krajnosti, sistem uzajamne konkurencije u naoružanju donese, najzad, svoje neizbežne plodove. Eto kuda je, gospodo kraljevi i državnici, dovela vaša mudrost staru Evropu. I ako vam ništa više ne ostaje do da otpočnete poslednji veliki vojnički ples, mi nećemo zaplakati (uns kann es recht sein). Neka nas rat možda odbaci čak privremeno u zadnji plan, neka nam oduzme neke već izvojevane pozicije. Ali ako vi razuzdate snage s kojima

kasnije već nećete moći da izađete na kraj, onda, ma kako vaše stvari išle, na kraju tragedije vi ćete biti ruševina, i pobeda proletarijata biće ili već izvojevana ili ipak (doch) neizbežna.

London, 15. decembra 1887.

Fridrih Engels"[174])

Kakvo genijalno proročanstvo! I kako je beskrajno bogata mislima svaka rečenica ove precizne, jasne, kratke, naučne klasne analize! Koliko bi pocrpli otuda oni koji sada podležu sramnoj malovernosti, utučenosti, očajanju, ako bi... ako bi ljudi koji su navikli da puze pred buržoazijom ili koji su dozvolili da budu zaplašeni — umeli da misle, kad bi bili sposobni da misle!

Ponešto od onoga što je predskazao Engels ispalo je drukčije: kako da se ne izmeni svet i kapitalizam za trideset godina pomamno brzog imperijalističkog razvitka. Ali je najneobičnije to što se mnogo od onoga što je predskazao Engels odigrava „kao po knjizi". Jer Engels je davao besprekorno tačnu klasnu analizu, a klase i njihovi uzajamni odnosi ostali su isto što su bili.

... „Možda će nas rat privremeno odbaciti u zadnji plan" ... Stvar je krenula baš tom linijom, ali još dalje i još gore: jedan deo „odbačenih nazad" socijalšovinista i njihovih slabićkih „poluprotivnika", kauckijanaca, počeo je da hvali ovo kretanje unatrag, pretvorio se u otvorene izdajnike socijalizma.

...„Možda će nam rat oteti neke već izvojevane pozicije"... Čitav niz „legalnih" pozicija otet je od radničke klase. Zato je ona prekaljena iskušenjima i dobija surove ali korisne lekcije iz ilegalne organizacije, ilegalne borbe, pripreme svojih snaga za revolucionarni juriš.

...„Krune se valjaju na tuceta"... Nekoliko kruna je već oboreno, i jedna od njih je takva da vredi koliko i tuceta drugih: kruna samodršca sveruskog Nikolaja Romanova.

...„Apsolutna nemogućnost da se predvidi kako će se sve to svršiti"... Posle četiri godine rata ta apsolutna nemogućnost, ako je dopušteno da se tako kaže, još je apsolutnija.

...„Beznadežna zbrka našeg veštačkog mehanizma trgovine, industrije i kredita"... Na kraju četvrte godine rata to se u potpunosti pokazalo na jednoj od najvećih i najzaostalijih država koje su kapitalisti uvukli u rat — na Rusiji. Ali zar sve veća glad u Nemačkoj i Austriji, nedostatak odeće, sirovina, istrošenost sredstava za proizvodnju ne pokazuju da se sa ogromnom brzinom isto takva situacija nadnosi i nad druge zemlje.

Engels crta posledice koje izaziva samo „spoljašnji" rat; on ne dodiruje unutrašnji tj. građanski rat, bez koga nije prolazila ni jedna velika revolucija u istoriji, bez koga nije zamišljao prelaz od kapitalizma ka socijalizmu ni jedan ozbiljan marksista. I ako se spoljašnji rat može još neko vreme odugovlačiti, ne izazivajući „beznadežnu

zbrku" u „veštačkom mehanizmu" kapitalizma, očigledno je da se građanski rat bez takve posledice više uopšte ne može zamisliti.

Kakvo tupoumlje, kakvu slabost — a da ne govorimo o koristoljubivom služenju buržoaziji — pokazuju oni koji, nazivajući i dalje sebe „socijalistima", poput naših novožiznjenaca, menjševika, desnih esera itd., sa mržnjom ukazuju na pojavu te „beznadežne zbrke", optužujući za sve revolucionarni proletarijat, sovjetsku vlast, „utopiju" prelaska ka socijalizmu. „Zbrka", rasulo, prema lepom ruskom izrazu, izazvano je ratom. Teškog rata bez rasula ne može biti. Građanskog rata, neophodnog uslova i saputnika socijalističke revolucije, bez rasula ne može biti. Odricati se revolucije, socijalizma „usled" rasula znači samo pokazivati svoju bezidejnost i faktički prelaziti na stranu buržoazije.

...„Glad, epidemija, opšta podivljalost kako vojske tako i narodnih masa, izazvana teškom bedom"...

Kako Engels jednostavno i jasno pravi ovaj neosporni zaključak, očevidan za svakoga ko je makar malo sposoban da se zamisli nad objektivnim posledicama mnogogodišnjeg teškog, mučnog rata. I kako su zadivljujuće nepametni oni mnogobrojni „socijaldemokrati" i nazovi — „socijalisti" koji ne žele i ne umeju da se udube u ovu vrlo prostu stvar.

Da li se može zamisliti mnogogodišnji rat bez *podivljalosti* kako vojske tako i narodnih masa? Razume se, ne. Za nekoliko godina, ako ne za čitavu generaciju, takva je posledica dugogodišnjeg rata apsolutno neizbežna. A naš „čovek u futroli", cmolje iz redova buržoaske inteligencije, koji sebe nazivaju „socijaldemokratima" i „socijalistima", aminuju buržoaziju, svaljujući pojave podivljalosti, ili neizbežnu surovost mera borbe protiv naročito izrazitih slučajeva podivljalosti, na evoluciju, iako je jasno kao dan da je tu podivljalost izazvao imperijalistički rat i da se nikakva revolucija bez dugotrajne borbe, bez niza surovih represalija ne može osloboditi *takvih* posledica rata.

Oni su spremni da „teoretski" dopuste revoluciju proletarijata i drugih ugnjetenih klasa, naši sladunjavi pisci iz „Novog života", „Napred-a[175]) ili „Narodnog dela", samo da ta revolucija padne s neba, da se ne rodi i da ne raste na zemlji, zalivenoj krvlju u četvorogodišnjoj imperijalističkoj klanici naroda, među milionima i milionima ljudi, izmučenih, iznurenih, podivljalih u tom klanju.

Oni su čuli i priznavali su „teoretski" da revoluciju treba upoređivati s porođajnim mukama, ali kad se prešlo na stvar oni su se sramno preplašili i svoje jadikovanje sitnih dušica pretvorili su u prepevavanje zlobnih ispada buržoazije protiv ustanka proletarijata. Uzmimo opis porođajnog akta u literaturi, one opise gde je cilj autora bio da istinito reprodukuju svu težinu, sve muke, sve užase toga akta, na primer, kod Emila Zole u delu *La joie de vivre* (Radost života) ili u *Zapisima jednog lekara* od Veresajeva. Rođenje čoveka povezano je sa takvim aktom koji pretvara ženu u izmučeni, iskidani,

izbezumljeni od bola, okrvavljeni, polumrtvi komad mesa. Ali da li bi se neko složio da smatra čovekom takvu „individuu" koja bi videla *samo* to u ljubavi, u njenim posledicama, u pretvaranju žene u majku? Ko bi se na *toj* osnovi odricao ljubavi i rađanja dece?

Porođaja ima lakih i teških. Marks i Engels, osnivači naučnog socijalizma, uvek su govorili o *dugotrajnim porođajnim mukama,* koje su neizbežno povezane sa prelaskom od kapitalizma ka socijalizmu. I Engels analizirajući posledice svetskog rata, jednostavno i jasno opisuje neospornu i očevidnu činjenicu da je revolucija koja dolazi posle rata, koja je povezana s ratom (a još više — dodajmo sa svoje strane — koja je izbila za vreme rata, koja je primorana da raste i da se drži za vreme svetskog rata koji je okružuje), da je takva revolucija *naročito težak* slučaj porođaja.

Potpuno svestan te činjenice, Engels naročito oprezno govori o rađanju socijalizma u kapitalističkom društvu koje propada za vreme svetskog rata. „Samo je jedan rezultat (svetskog rata) kaže on — apsolutno nesumnjiv: opšta iscrpenost i *stvaranje* uslova za konačnu pobedu radničke klase". Još jasnije je ta misao izražena na kraju predgovora koji analiziramo:

...„Na kraju tragedije vi (kapitalisti i veleposednici, kraljevi i državnici buržoazije) ćete biti ruševina, i pobeda proletarijata biće ili već izvojevana, ili ipak neizbežna".

Teške porođajne muke višestruko povećavaju opasnost od smrtonosne bolesti ili smrtonosnog ishoda. Ali ako pojedini ljudi propadaju od porođajnih muka, novo društvo, rođeno od starog sistema, ne može propasti, i njegovo rađanje postaće samo još teže, dugotrajnije, a porast i razvitak sporiji.

Kraj rata još nije nastupio. Opšta iscrpenost već je nastupila. Od dva *neposredna* rezultata rata koje je Engels uslovno predskazao (ili već izvojevana pobeda radničke klase ili stvaranje uslova njene neizbežnosti *uprkos svim teškoćama),* od ta dva uslova sada, oko polovine 1918. godine, postoje *oba.*

U jednoj, najmanje razvijenoj kapitalističkoj zemlji pobeda radničke klase *već je izvojevana.* U ostalim, sa nečuvenim naporima i nečuvenim mukama, stvaraju se uslovi koji tu pobedu čine „ipak neizbežnom".

Neka grakću „socijalističke" cmolje, neka se ljuti i besni buržoazija. Samo ljudi koji zatvaraju oči, da ne bi videli, i uši, da ne bi čuli, mogu da ne primete da su u celom svetu za staro kapitalističko društvo, bremenito socijalizmom, otpočeli porođajni grčevi. Na našu zemlju, koju je tok događaja privremeno isturio napred kao avangardu socijalističke revolucije, padaju sada naročito teške muke prvog perioda započetog porođajnog akta. Mi imamo sada sve razloge da sa potpunom čvrstinom i apsolutnom sigurnošću gledamo u budućnost, koja nam sprema nove saveznike, nove pobede socijalističke revolucije u nizu naprednijih zemalja. Mi imamo pravo da se ponosimo i da se smatramo srećnim što je nama palo u deo da prvi u jed-

nom kutu zemljine kugle oborimo tu divlju zver, kapitalizam, koji je zemlju zalio krvlju, doveo čovečanstvo do gladi i podivljalosti i koji će poginuti neminovno i brzo, ma koliko čudovišno životinjske bile manifestacije njegovog predsmrtnog besnila.

Правда, br. 133, 2. jula 1918.
Potpis: *N. Lenjin*

Сочинения В. И. Ленина, 4 изд., т. 27, стр. 455—460.

GOVOR NA ZAJEDNIČKOJ SEDNICI SCIK, MOSKOVSKOG SOVJETA, FABRIČKIH KOMITETA I SINDIKATA MOSKVE[176]) 29. JULA 1918.

(Aplauz koji prelazi u ovacije.)

Drugovi, mi smo često imali prilike da ukazujemo i u partijskoj štampi, i u sovjetskim ustanovama, i u agitaciji pred masama da je vreme uoči letine najnaporniji, najteži i najkritičniji period za socijalističku revoluciju koja je otpočela u Rusiji. Sada, mislim, mi moramo da kažemo da je najviša tačka te kritičke situacije nastala. To se dogodilo usled toga što su se pristalice imperijalističkog sveta, imperijalističkih zemalja, s jedne strane, i pristalice Sovjetske Socijalističke Republike, s druge, sada opredelile potpuno i konačno. Pre svega treba reći da se u vojnom pogledu položaj Sovjetske Republike konačno ocrtao. Na čehoslovački ustanak mnogi su ispočetka gledali kao na epizodu kontrarevolucionarnih pobuna. Mi smo nedovoljno ocenjivali podatke iz novina o učešću anglo-francuskog kapitala, o učešću anglo-francuskih imperijalista u tom ustanku. Sada se treba podsetiti kako su se razvili događaji u Murmanu, u sibirskim jedinicama, na Kubanu, kako su Anglo-Francuzi u savezu sa Čehoslovacima, uz najbliže učešće engleske buržoazije, nastojali da obore sovjete. Sve te činjenice pokazuju sada da je čehoslovački pokret bio jedna od odavno sračunatih mera za ugušenje sovjetske Rusije sistematskom politikom anglo-francuskih imperijalista u cilju ponovnog uvlačenja Rusije u krug imperijalističkih ratova. Sada tu krizu treba da reše široke mase sovjetske Rusije, jer se ona pojavila pred nama sada kao borba da se Sovjetska Socijalistička Republika sačuva ne samo od Čehoslovaka, kao od kontrarevolucionarnog nasrtaja, ne samo od kontrarevolucionarnih nasrtaja uopšte, nego kao borba protiv navale čitavog imperijalističkog sveta.

Ja bih hteo pre svega da vas podsetim na činjenicu da je već odavno utvrđeno otvoreno i neposredno učešće anglo-francuskog imperijalizma u čehoslovačkoj pobuni; ja ću vas podsetiti na članak od 28. juna koji je bio objavljen u centralnom organu čehoslovačke Komunističke partije *Prukopnik svobody* i koji je bio reprodukovan u našoj štampi[177]):

„7. marta odeljenje Nacionalnog saveta dobilo je prvi iznos od francuskog konzula u visini od tri miliona rubalja.

Taj novac izdat je nekom gospodinu Šipu, saradniku odeljenja Nacionalnog saveta.

9. marta istom tom Šipu isplaćena su još dva miliona, 25. marta Šip je dobio jedan milion, 26. marta potpredsednik Nacionalnog saveta g. Bohumil Čermak dobio je jedan milion, a 3. aprila opet je g. Šip dobio jedan milion.

Svega je francuski konzul isplatio odeljenju Nacionalnog saveta od 7. marta do 4. aprila 8 miliona.

Bez oznake datuma isplaćeno je: g. Šipu jedan milion, g. Bohumilu Čermaku jedan milion, g. Šipu ponovo jedan milion.

Osim toga, nepoznatom licu isplaćeno je 188.000 rubalja. Svega 3,188.000. Sa gore pomenutih osam miliona dobija se iznos od 11,188.000, koje je francuska vlada isplatila odeljenju Nacionalnog saveta.

Od engleskog konzula odeljenje je primilo 80.000 funti sterlinga. Dakle, od 7. marta do dana akcije vođe Nacionalnog češkog saveta dobili su od francuske i engleske vlade oko 15 miliona, i za taj novac čehoslovačka vojska prodata je francuskim i engleskim imperijalistima".

Razume se, većina vas čitala je u svoje vreme ovu vest u novinama; razume se, mi nikad nismo sumnjali da će se imperijalisti i finansijski špekulanti Engleske i Francuske pobrinuti da učine sve što je moguće i nemoguće da bi oborili sovjetsku vlast, da bi joj stvorili teškoće svake vrste. Ali onda se još nije bio razvio ceo lanac događaja koji pokazuju da ovde imamo posla sa sistematskim, neprekidnim, očevidno, odavno smišljenim, mesecima pripremanim od svih predstavnika anglo-francuskog imperijalizma, vojnim i finansijskim kontrarevolucionarnim pohodom protiv Sovjetske Republike. Sada, kada uzimamo događaje u celini, upoređujemo čehoslovački kontrarevolucionarni pokret sa murmanskim desantom, mi znamo da su Englezi tamo iskrcali preko 10.000 vojnika, da su oni, pod izgovorom da brane Murmansk, u stvari počeli da se kreću napred i da su zauzeli Kem i Soroke i produžili prema istoku dalje od Soroka, prešli na streljanje naših sovjetskih aktivista; mi čitamo u novinama da mnoge hiljade železničkih radnika i uopšte radnika dalekog Severa beže od tih spasilaca i oslobodilaca, tj., govoreći istinu, od novih imperijalističkih nasilnika koji raskidaju Rusiju sa drugog kraja — kad uporedimo sve te činjenice, postaje nam jasna opšta veza događaja. A međutim, u poslednje vreme dobijene su mnoge potvrde koje pokazuju karakter anglo-francuske ofanzive protiv Rusije.

Već je iz geografskih razloga jasno da oblik te ofanzive imperijalizma protiv Rusije ne može biti onakav kao u Nemačkoj. Granice sa Rusijom, onakve kao kod Nemačke, nema; tolikog broja vojske nema. Pretežno kolonijalni i pomorski karakter vojne sile Engleske odavno je već, u toku mnogih decenija, primoravao Engleze da u svojim osvajačkim pohodima napadaju drukčije, da se uglavnom trude da odseku izvore snabdevanja od zemlje koju su napali i da radije pribegavaju metodu gušenja, pod izgovorom da pružaju pomoć, nego metodu otvorenog, neposrednog, surovog, oštrog vojničkog nasilja. U poslednje vreme iz vesti kojima raspolažemo izbilo je na videlo da je nesumnjivo pomoć anglo-francuskog imperijalizma koristio odavno poznat ruskim vojnicima i radnicima Aleksejev, koji je nedavno zauzeo kozačko selo Tihorecku. Tamo je ustanak dobio odre-

đenije oblike i opet, očevidno, zato što je tu anglo-francuski imperijalizam umešao svoje prste.

Najzad, juče je dobijena vest da je u Bakuu anglo-francuskom imperijalizmu pošlo za rukom da učini jedan vrlo efektan potez. Njima je pošlo za rukom da u Bakinskom sovjetu dobiju većinu, oko 30 glasova, protiv naše partije, protiv boljševika, i onih levih esera, na žalost, vrlo malobrojnih koji se nisu poveli za gnusnom avanturom i izdajom moskovskih levih esera[178]) već su ostali sa sovjetskom vlašću protiv imperijalizma i rata. Eto protiv toga, vernog sovjetskoj vlasti jezgra, koje je do sad predstavljalo većinu u Bakinskom sovjetu, anglo-francuski imperijalizam dobio je ovom prilikom prevagu od 30 glasova, zahvaljujući ogromnom delu partije jermenskih polusocijalista Dašnakcutun[179]), koji je protiv nas prešao na njihovu stranu. *(Čita telegram.)*

„26. jula adžikabulski odred je po naređenju narodnog komesara Korganova odstupio od Adžikabula prema položajima kod Aljata. Posle odstupanja šemahinskog odreda iz Šemahe i Maraze protivnik je otpočeo napad dolinom rečice Pirsagat. Kod sela Kubale došlo je do prvog sukoba sa prethodnicom.

Istovremeno iz pravca Kure sa juga mnogobrojna konjica počela je da nadire prema stanici Pirsagat. U takvoj situaciji za održavanje stanice Adžikabul bilo je potrebno razvući sve raspoložive snage u tri pravca prema zapadu od Adžikabula, prema severu i jugu od doline Navagi-Pirsagat. Takva razvučenost fronta lišila bi nas rezervi i uz odsustvo konjice ne bi nam pružala mogućnost da neprijatelju zadamo udarac i čak bi dovela u težak položaj adžikabulsku grupu u slučaju proboja fronta sa severa ili juga. Usled takve situacije, a isto tako u interesu čuvanja vojnih snaga, izdato je naređenje o odstupanju adžikabulskog odreda prema položajima kod Aljata. Odstupanje je izvršeno u potpunom redu. Važni objekti puta i stanice Adžikabul i cisterne za petrolej i naftu dignute su u vazduh. U Dagestanu, u vezi sa opštom ofanzivom, neprijatelj pokazuje aktivnost. 24. jula neprijatelj je napadao u velikim grupama u 4 pravca. Posle borbe koja je trajala dvadeset i četiri sata mi smo zauzeli neprijateljske rovove, neprijatelj je rasturen po šumi, noć nas je sprečila da ga dalje gonimo. 24. jula iz Šure javljaju o borbama uspešnim za nas, bojište je okolina grada, neprijatelj dejstvuje uporno, organizovano; neprijateljskim snagama komanduju bivši dagestanski oficiri, aktivnog učešća u borbenim dejstvima kod Šure uzimaju seljaci Dagestana.

Desničarske partije u Bakuu digle su glavu i povele energičnu agitaciju da se pozovu Englezi. Agitaciju intenzivno podržava starešinski kadar armije i ona se prenosi u jedinice na frontu. Anglofilska agitacija dezorganizovala je armiju. U poslednje vreme engleska orijentacija imala je veliki uspeh među očajnim i izmučenim masama.

Pod uticajem lažljive provokatorske delatnosti desničarskih partija kaspijska ratna flotila prihvatala je nekoliko suprotnih rezolucija o Englezima. Prevarena od engleskih najamnika i dobrovoljnih agenata, ona je sve do poslednjeg vremena slepo verovala u iskrenost engleske podrške.

Poslednje vesti govore o napredovanju Engleza u Persiji i o tome da su zauzeli Rešt (Giljan). U Reštu su se Englezi četiri dana borili protiv Kučuk-Hana i nemačko-turskih bandi, koje su im se pridružile, na čelu sa odbeglim iz Bakua musavatistima. Posle borbe kod Rešta Englezi su nas molili za pomoć, ali su ih naši punomoćnici u Persiji odbili. U Reštu su Englezi pobedili. Ali oni u Persiji nemaju skoro nikakvih snaga. Potvrđeno je da u Enzeliju ima svega 50 Engleza. Njima je potreban benzin, i oni nam nude umesto njega automobile. Bez benzina oni ne mogu napredovati.

25. jula ponovo je održana sednica Sovjeta radničkih, vojničkih i seljačkih predstavnika po pitanju političke i vojne situacije, i desničarske partije postavile su pitanje Engleza. Izvanredni komesar Kavkaza drug Šaumjan, pozivajući se na rezoluciju V kongresa sovjeta i na Staljinov telegram u ime Centralnog saveta narodnih komesara, izjavio je da se ne može dozvoliti da Englezi budu pozvani i zatražio je da se sa dnevnog reda skine pitanje pozivanja Engleza. Neznatnom većinom glasova zahtev druga Šaumjana je odbačen, posle čega je drug Šaumjan kao predstavnik centralne vlasti uložio odlučan protest. Saslušan je izveštaj delegata koji su posetili front. Većinom od 259 glasova desnih esera, desnih dašnaka i menjševika protiv 236 glasova boljševika, levih esera i levih dašnaka prihvaćena je rezolucija da se pozovu Englezi i da se obrazuje vlada od predstavnika svih sovjetskih partija koje priznaju vlast Saveta narodnih komesara. Rezolucija je naišla na oštru osudu levog sektora. Šaumjan je izjavio da smatra donetu odluku sramnom izdajom i crnom nezahvalnošću prema radnicima i seljacima Rusije i da kao predstavnik centralne vlasti skida sa sebe svaku odgovornost za donetu odluku. U ime frakcija boljševika, levih esera i levih dašnaka data je izjava da oni neće ući u koalicionu vladu i da će Savet narodnih komesara podneti ostavku. Drug Šaumjan je u ime tri leve frakcije izjavio da vlast koja je faktički raskinula sa sovjetskom vlašću Rusije pozivanjem engleskih imperijalista neće naići ni na kakvu podršku sovjetske Rusije. Svojom izdajničkom politikom mesni Sovjet radničkih, vojničkih i seljačkih predstavnika, koji je pozvao Engleze, izgubio je Rusiju i partije koje podržavaju sovjetsku vlast.

Desničarske partije su potpuno zbunjene odlukom Sovjeta narodnih komesara o ostavci. Posle dobijanja vesti o stvorenoj situaciji raspoloženje u rejonima i na frontu naglo se promenilo. Mornari su shvatili da su ih izdajnici stvarno prevarili u cilju raskida sa Rusijom i uništenja sovjetske vlasti. Mase menjaju svoj stav prema Englezima. Juče je u vezi sa ostavkom Sovjeta narodnih komesara održan vanredni sastanak Izvršnog komiteta. Odlučeno je da svi narodni komesari ostanu na svojim položajima i da obavljaju posao koji su ranije obavljali sve dok ne bude rešeno pitanje vlasti na sednici sovjeta 31. jula. Izvršni komitet je odlučio da donese hitne mere radi borbe protiv rastuće kontrarevolucije. Neprijatelji obavljaju svoj posao pod zaštitom anglo-francuskih partija. Biro za štampu Bakinskog sovjeta narodnih komesara".

Kao što stalno posmatrate i u našim frakcijama, koje, nazivajući se socijalistima, nikad nisu kidale vezu sa buržoazijom, i tamo su se ovog puta izjasnile za pozivanje engleskih trupa radi odbrane Bakua.[180]) Mi već znamo i suviše dobro šta znači takav poziv imperijalističkih trupa za odbranu Sovjetske Republike. Mi znamo kakav je to bio poziv koji je uputila buržoazija, jedan deo esera i menjševici. Mi znamo kakav je bio to poziv koji su uputile vođe menjševika u Tiflisu, u Gruziji.

Mi sad možemo reći da jedina partija koja nije pozivala imperijaliste i koja nije stupala sa njima u pljačkaški savez nego je samo odstupala od njih onda kada su nasilnici napadali, da je jedina partija bila partija boljševika — komunista. *(Aplauz.)* Mi znamo da je na Kavkazu položaj naših drugova-komunista bio naročito težak zato što su ih stalno izdavali menjševici, koji su stupali u direktan savez sa nemačkim imperijalistima pod izgovorom, razume se, da brane nezavisnost Gruzije.

Vi svi dobro znate da se ta nezavisnost Gruzije pretvorila u najčistiju prevaru — u stvari je to okupacija i potpuno zauzimanje Gruzije od strane nemačkih imperijalista, savez nemačkih bajoneta sa

menjševičkom vladom protiv boljševičkih radnika i seljaka, i zato su po hiljadu puta u pravu bili naši bakinski drugovi, koji su, ni malo ne zatvarajući oči pred opasnošću situacije, rekli: mi nikad ne bismo bili protiv mira s imperijalističkom državom pod uslovima da im ustupimo jedan deo naše teritorije kad nam to ne bi zadavalo udarac, kad to ne bi povezivalo naše jedinice savezom sa bajonetima nasilnika i kad nam ne bi oduzimalo mogućnost da nastavljamo našu socijalističku delatnost na preobražaju.

Ako pitanje stoji tako da, pozivajući Engleze tobože radi odbrane Bakua, znači pozvati veliku silu koja je sad progutala svu Persiju i odavno se sprema sa svojim vojnim snagama da zauzme jug Kavkaza, tj. ako to znači predati se anglo-francuskom imperijalizmu, onda u tom slučaju mi nećemo ni za trenutak posumnjati niti ćemo se pokolebati, ma koliko bio težak položaj naših bakinskih drugova, da su oni odbijajući da zaključe takav mir, učinili korak jedino dostojan socijalista na delu a ne na rečima. Odlučno odbijanje ma kakvog sporazuma s anglo-francuskim imperijalistima jedino je pravilan korak bakinskih drugova, jer je nemoguće pozivati ih a ne pretvoriti samostalnu socijalističku vlast, makar na odsečenoj teritoriji, u doba imperijalističkog rata.

Zato mi ni malo ne sumnjamo kakav značaj ima bakinski događaj u opštoj mreži događaja. Juče je dobijena vest da je jedan deo gradova srednje Azije zahvaćen kontrarevolucionarnim ustankom uz očigledno učešće Engleza, koji su se utvrdili u Indiji, koji su, potčinivši potpuno Avganistan, odavno stvorili uporište kako za proširivanje svojih kolonijalnih poseda, za ugušivanje nacija, tako i za napade na sovjetsku Rusiju. I sada, kad su te pojedine karike postale jasne za nas, potpuno se ocrtao sadašnji vojni i opštestrategijski položaj naše republike. Murmansk na severu, čehoslovački front na istoku, Turkestan, Baku i Astrahan na jugoistoku — mi vidimo da su skoro sve karike lanca koji je skovao anglo-francuski imperijalizam spojene međusobno.

Mi sada sasvim lepo vidimo da su veleposednici, kapitalisti i kulaci, koji svi, razume se, iz razloga za njih dosta logičnih plamte mržnjom protiv sovjetske vlasti, istupili sada i ovde, nešto u drukčijim oblicima nego što su veleposednici, kapitalisti i kulaci istupali u Ukrajini i u drugim mestima, odvojenim od Rusije. Kao lakeji anglo-francuskog imperijalizma, oni su se odlučili na sve, da bi pošto-poto učinili sve što je moguće protiv sovjetske vlasti. Snagama same Rusije oni to nisu mogli učiniti i odlučili su da ne dejstvuju rečima, proglasima, u duhu gospode Martova, već su pribegli krupnijim metodama borbe, vojnim operacijama. Na tu okolnost najviše treba da vam skrenem pažnju; na to treba da usredsredimo svu svoju agitaciju, svu propagandu i da u skladu sa tim pomerimo težište čitavog našeg sovjetskog rada.

Osnovna činjenica je to što sada dejstvuju imperijalističke snage druge koalicije, ne nemačke, već anglo-francuske, koja je zauzela jedan deo teritorije i oslanja se na nju. Ako im je do sada geografski

položaj smetao da direktnim putem napadnu Rusiju, sada je, zaobilaznim putem, anglo-francuski imperijalizam, koji već četiri godine zaliva krvlju ceo svet radi vladavine nad njim, prišao neposredno Rusiji da bi ugušio Sovjetsku Republiku i da bi Rusiju uvalio u imperijalistički rat. Vi vrlo dobro znate, drugovi, da smo mi od početka oktobarske revolucije postavljali sebi kao glavni cilj prekidanje imperijalističkog rata, ali nikad nismo imali iluzija da je snagama proletarijata i revolucionarnih masa jedne, koje bilo zemlje, ma koliko herojski one bile raspoložene, ma koliko bile organizovane i disciplinovane, — da je snagama proletarijata jedne zemlje moguće oboriti međunarodni imperijalizam, — to je moguće učiniti samo zajedničkim naporima proletarijata svih zemalja.

Ali mi smo učinili da se u jednoj zemlji pokidaju sve veze sa kapitalistima čitavog sveta. Naša vlada nema ni jedne niti koja bi je povezivala s ma kakvim imperijalistima i nikad je neće ni biti ma kojim putem pošla dalje naša revolucija. Mi smo učinili da revolucionarni pokret protiv imperijalizma za osam meseci naše vlasti napravi ogroman korak napred i da u jednom od glavnih centara imperijalizma, u Nemačkoj, stvar dođe u januaru 1918. godine do oružanog okršaja i krvavog gušivanja toga pokreta. Mi smo izvršili svoje revolucionarno delo kakvo ni u jednoj zemlji ni jedna revolucionarna vlada nije izvršila, u međunarodnim, svetskim razmerama, ali mi nismo obmanjivali sami sebe da se to može postići snagama jedne zemlje. Mi smo znali da naši napori neizbežno vode ka svetskoj revoluciji i da okončati rat, koji su otpočele imperijalističke vlade, snagama tih vlada nije moguće. On se može okončati samo naporima čitavog proletarijata, i naš je zadatak, pošto smo došli na vlast kao proleterska komunistička partija, u vreme dok u drugim zemljama još ostaje kapitalistička buržoaska vladavina — naš je najbliži zadatak bio, ponavljam, da održimo tu vlast, tu buktinju socijalizma radi toga da bi ona davala što više varnica sve jačem požaru socijalističke revolucije.

Svuda je ovaj zadatak bio izvanredno težak, i ovaj zadatak mi smo rešili zahvaljujući tome što je proletarijat stajao baš na braniku tekovina socijalističke republike. Taj zadatak doveo je do naročito teške i kritične situacije, jer socijalistička revolucija, u direktnom smislu te reči, ni u jednoj zemlji još nije nastala, i ako je u takvim zemljama kao što su Italija i Austrija postala neuporedivo bliža nego pre. Ali pošto ona nije još nastupila, mi pred sobom imamo nov uspeh anglo-francuskog, pa prema tome, i svetskog imperijalizma. Ako sa zapada nemački imperijalizam i dalje stoji kao vojna osvajačka imperijalistička sila, sa severoistoka i juga Rusije anglo-francuski imperijalizam dobio je mogućnost da se učvršćuje i jasno, očigledno nam pokazuje da je ta sila spremna da ponovo uvuče Rusiju u imperijalistički rat, da je spremna da uguši Rusiju kao samostalnu socijalističku državu koja nastavlja svoj socijalistički rad i propagandu u razmerama koje svet još dosad nije video. Protiv toga je anglo-francuski imperijalizam izvojevao veliki uspeh i, stegavši nas obručem, usme-

rio sve napore da uguši sovjetsku Rusiju. Mi vrlo dobro znamo da ovaj uspeh anglo-francuskog imperijalizma stoji u nerazdvojnoj vezi sa klasnom borbom.

Mi smo uvek govorili, i revolucije to potvrđuju, da kada stvar dođe do temelja ekonomske vlasti, vlasti eksploatatora, do njihove svojine, koja im stavlja na raspolaganje rad desetina miliona radnika i seljaka, koja pruža mogućnost veleposednicima i kapitalistima da se bogate — kad, ponavljam, stvar dođe do privatne svojine kapitalista i veleposednika, oni zaboravljaju sve svoje fraze o ljubavi prema otadžbini i nezavisnosti. Mi vrlo dobro znamo da su kadeti, desni eseri i menjševici u pogledu saveza sa imperijalističkim velikim silama, u pogledu sklapanja pljačkaških ugovora, u pogledu predaje otadžbine anglo-francuskom imperijalizmu tukli rekord. Primer: Ukrajina i Tiflis. Savez menjševika i desnih esera sa Čehoslovacima dovoljno je za to karakterističan. I akcija levih esera, koji su naumili da radi interesa jaroslavljskih belogardejaca[181]) uvuku u rat Rusku Republiku, dovoljno jasno pokazuje da, kad se stvar tiče klasnih profita, buržoazija prodaje otadžbinu i stupa u špekulantske nagodbe protiv svoga naroda s bilo kojim strancima. Tu je istinu istorija ruske revolucije pokazala više puta pošto nam je preko sto godina istorija revolucije pokazivala da je takav zakon klasnih interesa, klasne politike buržoazije u svim vremenima i u svim zemljama. Zato se ne treba ni malo čuditi što su sadašnja zaoštravanja međunarodnog položaja Sovjetske Republike povezana sa zaoštravanjem klasne borbe u samoj zemlji.

Mi smo mnogo puta govorili da je period uoči nove letine u ovom pogledu, u pogledu zaoštravanja prehrambene krize, najteži. Nad Rusiju se nadneo bič gladi, koja se povećala do neviđenih razmera, zato što se plan imperijalističkih grabljivaca baš i sastoji u tome da odseku od Rusije žitorodne oblasti. U tom pogledu su njihove težnje sračunate potpuno pravilno i sastoje se u tome da baš u žitorodnim oblastima nađu za sebe socijalno-klasni oslonac, da nađu krajeve u kojima preovlađuju kulaci, bogati seljaci, koji su se obogatili zahvaljujući ratu, koji žive od tuđeg rada, od tuđe sirotinje. Vi znate da su ti elementi nagomilali desetine i stotine hiljada rubalja i da imaju ogromne zalihe žita. Vi znate da su ti ljudi, koji su se bogatili na narodnoj nesreći, koji su imali utoliko više mogućnosti da pljačkaju i povećavaju svoje profite ukoliko je više narod u prestonici oskudevao — da su ti kulački elementi i bili glavni i najozbiljniji oslonac kontrarevolucionarnog pokreta u Rusiji. Tu je klasna borba prišla samoj dubini izvora. Nije ostalo ni jedno selo u kome se ne bi vodila klasna borba između seoske sirotinje i jednog dela srednjeg seljaštva, koje nema viška žita, koje ih je davno pojelo, koje nije učestvovalo u špekulacijama — klasna borba između te ogromne većine trudbenika i beznačajne šačice kulaka, ta klasna borba je prodrla u svako selo.

Kad smo određivali svoje političke planove i objavljivali svoje dekrete — razume se, ogromnoj većini prisutnih oni su poznati — kada smo, ponavljam, pisali i sprovodili dekrete o organizovanju seoske

sirotinje[182]), jasno smo videli da se stvar približava najodlučnijem i najosnovnijem pitanju cele revolucije, najodlučnijem i najosnovnijem pitanju — pitanju vlasti, pitanju da li će vlast biti u rukama proletarijata, da li će on prisajediniti sebi svu seosku sirotinju, s kojom nema nikakvih neslaganja, da li će mu poći za rukom da privuče na svoju stranu seljake, koji nemaju sa njim neslaganja i da li će ujediniti svu tu masu, razbacanu, razjedinjenu, rasturenu po selima i koja u tom pogledu stoji ispod gradskog radnika — da li će je ujediniti protiv drugog tabora, tabora veleposednika, imperijalista i kulaka?

A seoska sirotinja počela se na naše oči zbijati s neobičnom brzinom. Kažu da revolucija uči. Klasna borba uči, stvarno, u praksi, da svaka laž u stavu neke partije dovodi tu partiju odmah na pravo mesto prema njenim zaslugama. Mi smo jasno videli politiku partije levih esera, koji su se, usled slabosti i bezglavosti, pokolebali u trenutku kada je prehrambeno pitanje postavljeno tako oštro, i leva eserovska partija iščezla je kao partija, pretvorivši se u piona u rukama jaroslavskih belogardejaca. *(Aplauz.)*

Drugovi, to zaoštravanje klasne borbe u vezi sa prehrambenom krizom, baš kada se nova letina ocrtala u svom bogatstvu ali ne može biti realizovana, i onda kada strašno gladne stanovnike u Petrogradu i Moskvi guraju kulački elementi i buržoazija, koji govore u najočajnijim naporima: ili sada ili nikada — zbog toga postaje razumljiv onaj talas ustanaka koji sada zapljuskuje svu Rusiju. Pojavio se jaroslavski ustanak. I mi vidimo uticaj Anglo-Francuza; mi vidimo nameru kontrarevolucionarnih veleposednika i buržoazije. Onde gde se pokretalo pitanje žita ometali su da se ostvari monopol na žito, a bez toga ne može biti socijalizma. Baš u tome buržoazija mora da se ujedini, u tome buržoazija ima dublji oslonac nego seljak. Odlučna borba između snaga socijalizma i buržoaskog društva vodiće se u svakom slučaju, na ovaj ili onaj način, danas ili sutra, ovim ili onim povodom. Svakojakih kolebanja može biti samo kod socijalista pod navodnicima, kao što su, na primer, naši levi eseri. Kada se u ovom pitanju, u ovom osnovnom pitanju, primećuju kolebanja kod socijalista, to pokazuje da su oni socijalisti pod navodnicima koji ne vrede ni prebijene pare. Revolucija dovodi takve socijaliste do toga, da se na delu pretvaraju u obične pione, kojima se igraju francuski generali, one pione čiju je ulogu pokazao CK bivše partije levih esera.

Drugovi iz tog udruženog napora anglo-francuskog imperijalizma i kontrarevolucionarne ruske buržoazije poteklo je to, da mi sada građanski rat imamo s one strane s koje ga nisu svi očekivali i nisu ga svi jasno shvatili, i on se sada stopio sa spoljašnjim ratom u jednu nerazdvojnu celinu. Kulački ustanak, čehoslovačka pobuna, murmanski pokret — to je jedan rat koji se nadneo nad Rusiju. Mi smo se istrgli iz rata s jedne strane, pretrpevši ogromnu štetu, sklopivši neverovatno težak mir, mi smo znali da sklapamo nasilnički mir, ali smo govorili da će nam poći za rukom da nastavimo svoju propagandu i svoju izgradnju i da time razbijamo imperijalistički svet. Nama je pošlo za rukom da to učinimo. Nemačka sada vodi pregovore koliko

milijardi da uzme od Rusije na osnovu brestlitovskog mira, ali ona je priznala sve one nacionalizacije koje su kod nas bile sprovedene dekretom od 28. juna[183]). Ona nije pokrenula pitanje privatne svojine na zemlju u republici, to treba podvući nasuprot onoj nečuvenoj laži koju je širila Spiridonova i njoj slični predsatvnici levih esera, laži koja je koristila veleposednicima i koju sada ponavljaju najmračniji i najnerazvijeniji elementi iz redova crnostotinaša; ta laž treba da bude demantovana i demaskirana.

Doista, mi smo, i pored sve težine mira za nas, izvojevali slobodnu unutrašnju socijalističku izgradnju i na tom putu učinili korake koji sada postaju poznati zapadnoj Evropi i predstavljaju elemente propagande, neizmerno moćnije nego pre.

I sada stvar stoji tako da smo, izišavši s jedne strane iz rata protiv jedne koalicije, odmah osetili pritisak imperijalizma s druge strane. Imperijalizam je svetska pojava, to je borba za podelu celog sveta, čitave zemlje i za potčinjavanje ovoj ili onoj šačici grabljivaca. Sada druga, anglo-francuska, grupa grabljivaca kidiše na nas i kaže: mi ćemo vas uvući ponovo u rat. Njihov rat stapa se sa građanskim ratom u jednu jedinstvenu celinu, i to sačinjava glavni izvor teškoća sadašnjeg momenta, kada se na sceni pojavilo opet pitanje rata, ratnih događaja, kao glavno, osnovno pitanje revolucije. U tome je sva teškoća, jer je narod umoran od rata, izmučen ratom, kao nikad pre toga. Ovo stanje krajnje iscrpenosti, izmučenosti ratom ruskog naroda moglo bi se uporediti sa čovekom koga su skoro namrtvo pretukli, od koga se ne može očekivati da ispolji ni energiju ni radnu sposobnost. Tako je i u ruskom narodu prirodno ovaj skoro četvorogodišnji rat, koji se sručio na našu zemlju, koju su opljačkali, rastrgli, uprljali carizam, samodržavlje, buržoazija i Kerenski, izazvao iz mnogih razloga odvratnost, postao najveći izvor ogromnih teškoća koje doživljavamo.

S druge strane, takav preokret događaja sve je sveo na određeni rat. Mi smo ponovo zapali u rat, nalazimo se u ratu, i to je ne samo građanski rat, protiv kulaka, veleposednika, kapitalista, koji su se sada ujedinili protiv nas — sada je već protiv nas anglo-francuski imperijalizam; on još nije u stanju da pokrene protiv Rusije vojničke horde, njemu u tome smetaju geografski uslovi, ali on sve što može, sve svoje milione, sve svoje diplomatske veze i snage daje u pomoć našim neprijateljima. Mi se nalazimo u ratnom stanju, i ovaj rat mi možemo završiti pobedonosno; ali sad se moramo boriti protiv jednog od onih neprijatelja koje je najteže savladati: treba se boriti protiv stanja iscrpenosti u ratu, protiv mržnje i odvratnosti prema ratu; to stanje mi moramo savladati, jer inače ne možemo rešiti pitanje koje ne zavisi od naše volje — pitanje rata. Naša zemlja je ponovo zapala u rat, i ishod revolucije zavisi sada potpuno od toga ko će pobediti u ovom ratu čiji su glavni predstavnici Čehoslovaci, ali su u stvari rukovodioci, pokretači, podstrekači u ovom ratu anglo-francuski imperijalisti. Celo pitanje postojanja Ruske Socijalističke Federativne Sovjetske Republike, celo pitanje ruske socijalističke revolucije svelo

se na ratno pitanje. U tome je izvor ogromne teškoće kad se ima u vidu stanje u kome se nalazio narod na kraju imperijalističkog rata. Naš zadatak je za nas potpuno jasan. Svaka obmana značila bi najveću štetu; kriti od radnika i seljaka tu tešku istinu mi smatramo zločinom. Naprotiv, neka svako zna tu istinu što je moguće jasnije i reljefnije.

Da, mi smo imali primere kada su naše jedinice pokazivale zločinačku slabost, na primer, prilikom zauzimanja Simbirska od strane Čehoslovačka, kada su naši odstupili; mi znamo da se vojska zamorila u ratu, da oseća odvratnost prema njemu, ali je prirodno i neizbežno isto tako i to da će imperijalizam, dok ne pretrpi poraz u svetskim razmerama, praviti pokušaje da uvuče Rusiju u imperijalistički rat, da će nastojati da ga pretvori u klanicu. Hteli mi to ili ne, ali pitanje je postavljeno: mi se nalazimo u ratu, i sudbinu revolucije rešiće ishod toga rata. To treba da bude prva i poslednja reč naše agitacije, čitave naše političke, revolucionarne i reformatorske delatnosti. Mi smo učinili tako mnogo za kratko vreme, ali sve treba dovesti do kraja. Sva naša delatnost treba da bude potčinjena potpuno i u celini onom pitanju od koga sada zavisi sudbina revolucije i njen ishod, sudbina ruske i međunarodne revolucije. Naravno, iz sadašnjeg rata imperijalizam celoga sveta bez niza revolucija ne može izići; drukčije nego konačnom pobedom socijalizma ovaj se rat neće završiti. Ali naš je zadatak sada da tu snagu socijalizma, tu socijalističku buktinju, taj izvor socijalizma, koji aktivno deluje u celom svetu, podržimo, odbranimo i sačuvamo; to je, u sadašnjem stanju stvari, vojni zadatak.

Mi smo često zapadali u ovakav položaj, i mnogi su govorili da ma koliko da smo teško došli do mira, ma koliko mnogo žrtava da nam je oteo, ma koliko da se neprijatelj naprezao da nam oduzme nove teritorije, ipak, Rusija za sada, uprkos svemu, uživa mir i može učvrstiti svoje socijalističke tekovine. Tim putem mi smo pošli još dalje nego što su mnogi od nas zamišljali. Na primer, naša radnička kontrola otišla je mnogo dalje od onih oblika u koje se izlila u početku, i mi sada stojimo pred pretvaranjem državne uprave u socijalistički poredak. Mi smo otišli daleko napred na bazi našeg praktičnog rada. Mi već imamo potpunu radničku upravu u industriji, ali nam okolnosti nisu pružile mogućnost da mirno nastavimo dalje taj rad; one su nas ponovo pozvale u rat, i mi sada moramo napregnuti sve svoje snage i pozvati sve pod oružje. Ako bismo naišli na kakva kolebanja u ovom pitanju među komunistima, to bi bila sramota.

Kolebanje među seljacima nas ne čudi. Seljačka masa nije prošla kroz onakvu životnu školu kroz kakvu je prošao proletarijat, koji je navikao da decenijama gleda u kapitalistu svoga klasnog neprijatelja i koji je uspeo da ujedini svoje snage radi borbe protiv njega. Mi znamo da seljaci nisu svršili takav univerzitet. Jedno vreme oni su išli zajedno sa proletarijatom, a sada se kod njih zapaža period kolebanja, kad se seljačka masa cepa. M znamo mnogo slučajeva kada su kulaci prodavali seljacima žito ispod utvrđenih cena radi toga da

bi pokazali kako tobože kulaci štite njihove interese. Nas sve to ne čudi; ali radnik-komunista neće se pokolebati, radnička masa biće nepokolebljiva, i ako je seljačka sredina raspoložena kulački, to se lako može objasniti. Onde gde nema boljševika i gde vladaju čehoslovačke vlasti, mi smo zapazili ovakvu pojavu: s početka Čehoslovake dočekuju maltene kao spasioce, ali posle nekoliko nedelja vladavine te buržoazije zapaža se ogroman zaokret protiv Čehoslovaka za sovjetsku vlast, jer seljaci počinju da shvataju da sve fraze o slobodi trgovine i o Ustavotvornoj skupštini znače samo jedno: vlast veleposednika i kapitalista.

Naš je zadatak da još tešnje zbijemo proleterske redove i da stvorimo takvu organizaciju, da u toku nekoliko najbližih nedelja sve bude posvećeno rešavanju pitanja rata. Mi sada ratujemo protiv anglo-francuskog imperijalizma i protiv svega onoga u Rusiji što je buržoasko, kapitalističko, što pravi napor da osujeti stvar socijalističke revolucije i da nas uvuče u rat. Sada su u pitanju sve tekovine radnika i seljaka. Mi moramo biti uvereni da ćemo kod proletarijata naići na široke simpatije i podršku i da će opasnost biti potpuno otklonjena i novi redovi proletarijata stupiće u odbranu svoje klase, radi spasavanja socijalističke revolucije. Sada se pitanje postavlja tako, da se borba vodi oko dve osnovne tačke, sve su se osnovne partijske razlike u vatri revolucije izgladile. Levi eser koji uporno podvlači da je levičar, koji se krije iza revolucionarne fraze a na delu ustaje protiv sovjetske vlasti, takođe je plaćenik jaroslavskih belogardejaca, eto šta je on pred istorijom i revolucionarnom borbom! Sada se na poprištu borbe nalaze samo dve klase: vodi se klasna borba između proletarijata, koji brani interese trudbenika, i onih koji brane interese veleposednika i kapitalista. Sve fraze o Ustavotvornoj skupštini, o nezavisnoj državi itd., kojima pokušavaju da prevare nesvesne mase, demaskiralo je iskustvo čehoslovačkog pokreta i pokreta kavkaskih menjševika. Iza svih tih fraza stoje jedne te iste snage veleposednika i kapitalista i isto onako kao što nemačka okupacija donosi sa sobom vlast veleposednika i kapitalista, donosi je i čehoslovački ustanak. Eto radi čega se vodi rat!

Drugovi! Redovi proletarijata treba da se zbiju još tešnje i da u ovoj borbi dadu obrazac organizovanosti i discipline. Rusija ostaje kao i pre jedina zemlja koja je raskinula sve veze sa imperijalistima. Istina, mi krvarimo od tih teških rana. Mi smo odstupili ispred imperijalističke zveri, dobijajući u vremenu, zadajući mu sad ovde sad onde pojedinačne udarce, ali mi smo, kao Socijalistička Sovjetska Republika, ostali samostalni. Vršeći svoj socijalistički posao, mi smo išli protiv imperijalizma celog sveta, i ta borba postaje razumljivija radnicima celoga sveta i sve više i više rastući revolt približava ih budućoj revoluciji. Radi toga se upravo i vodi borba, jer je naša republika jedina zemlja u svetu koja nije išla rame uz rame sa imperijalizmom, koja nije dozvoljavala da ginu milioni ljudi radi vladavine Francuza ili Nemaca nad svetom. Naša je republika jedina zemlja koja je nasilnim i revolucionarnim putem izišla iz svetskog imperi-

jalističkog rata, koja je digla zastavu socijalističke revolucije, ali nju ponovo uvlače u imperijalistički rat, ponovo žele da je dovedu na front. Neka Čehoslovaci ratuju protiv Nemaca, neka buržoazija Rusije bira, neka Miljukov rešava, možda čak u sporazumu sa Spiridonovom i Kamkovom, pitanje s kojim imperijalistima treba da idu zajedno. Ali mi izjavljujemo: da bismo osujetili rešenje toga pitanja, moramo biti spremni da damo svoj život, jer se radi o spasavanju čitave socijalističke revolucije. *(Aplauz.)* Ja znam da se među seljacima Saratovske, Samarske i Simbirske gubernije, gde se zapažao najveći zamor i nesposobnost za vojne akcije, zapaža prelom. Oni su, pretrpevši navalu kozaka i Čehoslovaka, osetivši na delu šta je Ustavotvorna skupština ili povici: dole brestlitovski mir, saznali da sve to vodi tome da se vrati veleposednik, da kapitalista sedne na presto, i oni sada postaju najvatreniji branioci vlasti sovjeta. Ja ni najmanje ne sumnjam da će proleterske mase Petrograda i Moskve, koračajući na čelu revolucije, shvatiti prilike, shvatiti kakav strašan momenat preživljujemo sada, da će biti još odlučniji, i proletarijat će savladati i anglo-francusku i čehoslovačku ofanzivu u interesu socijalističke revolucije. *(Aplauz.)*

Štampano 1919. u knjizi *Пятый созыв ВЦИК. Стенографический отчет. Москва.*

Сочинения В. И. Ленина, 4 изд., т. 28, стр. 1—17.

GOVOR NA MITINGU U POLITEHNIČKOM MUZEJU 23. AVGUSTA 1918.

(Burne ovacije.) U čemu je naš program? U izvojevanju socijalizma. U sadašnjem momentu svetskog rata sem pobede socijalizma, drugog izlaza iz toga rata nema. Ali to mnogi ne shvataju. Sada je većina čovečanstva protiv krvave klanice, ali oni ne mogu shvatiti njenu neposrednu vezu sa kapitalističkim uređenjem. Užasi sadašnjeg rata padaju u oči čak i buržoaziji, ali neće valjda ona povezivati kraj rata sa krajem kapitalističkog sistema... A ova glavna misao uvek je odvajala boljševike i revolucionarne socijaliste svih drugih zemalja od onih koji hoće da ostvare na zemlji mir i da u isto vreme sačuvaju kapitalistički poredak netaknut.

Zašto se vode ratovi? Mi znamo da se većina ratova vodila radi interesa dinastije i ti su se ratovi zvali dinastički. Ali ponekad su se ratovi vodili radi interesa potlačenih. Spartak je pokrenuo rat radi zaštite porobljene klase. Isto takvi su se ratovi vodili u eposi kolonijalnog ugnjetavanja, koje ni sada nije prestalo da postoji, u eposi ropstva itd. Ti ratovi su bili pravedni, ti se ratovi ne mogu osuđivati.

Ali kad govorimo o sadašnjem evropskom ratu i kada ga osuđujemo, to činimo samo zato što ga vodi klasa ugnjetača.

Kome cilju služi sadašnji rat? Ako je verovati diplomatima svih zemalja, rat vode Francuska i Engleska radi odbrane malih naroda od varvara, Huna-Nemaca; Nemačka vodi rat protiv varvara-kozaka, koji ugrožavaju kulturni narod Nemačke i radi odbrane otadžbine od neprijatelja koji je napadaju.

Ali mi znamo da je ovaj rat pripreman, da je rastao i da je bio neizbežan. On je bio isto tako neizbežan kao što je neizbežan rat između Amerike i Japana. U čemu se sastoji ta neizbežnost?

Pa u tome što je kapitalizam usredsredio bogatstva zemlje u rukama pojedinih država, što je podelio zemlju do poslednjeg parčeta; dalja podela, dalje bogaćenje može se vršiti samo na račun drugih, jedne države na račun druge. To se pitanje može rešiti isključivo silom, i zato je rat među svetskim grabljivcima postao neizbežan.

Na čelu sadašnjeg rata do danas su se nalazile dve glavne firme — Engleska i Nemačka. Engleska je predstavljala najjaču kolonijalnu zemlju. Uprkos tome što stanovništvo Engleske ne broji više od 40 miliona, stanovništvo njenih kolonija broji 400 miliona. Ona je

odavno, na osnovu prava jačega, osvojila tuđe kolonije, osvojila veliki broj zemalja i eksploatisala ih. Ali ekonomski ona je u toku poslednjih 50 godina zaostala iza Nemačke. Industrija Nemačke prestigla je industriju Engleske. Krupni državni kapitalizam Nemačke spojio se sa birokratizmom, i Nemačka je tukla rekord.

Rešiti spor oko prvenstva između ta dva džina nije bilo moguće drukčije nego silom.

Ako je Engleska nekada, na osnovu prava jačega, preotela zemlje od Holandije, Portugalije itd., sada je na scenu izišla Nemačka i izjavila da je nastupio i moj red da se obogatim na račun drugoga.

Eto u tome je pitanje: u borbi za podelu sveta između onih najjačih. I zato što obe strane imaju stotine miliona kapitala, borba među njima pretvorila se u svetsku.

Mi znamo koliko je tajnih zločina izvršeno u toku ovog rata. Tajni ugovori koje smo mi objavili dokazali su da su fraze kojima je objašnjavano vođenje rata ostale reči, i sve države, kao i Rusija, bile su povezane prljavim ugovorima radi izvlačenja koristi na račun malih i slabih naroda. Usled toga, ko je bio jak, obogatio se još više; ko je bio slab, zgnječen je.

Optuživati pojedina lica zbog otpočinjanja rata nije moguće; pogrešno je optuživati kraljeve i careve zbog izazivanja sadašnje klanice — nju je stvorio kapital. Kapitalizam je došao u ćorsokak. Taj ćorsokak nije ništa drugo do imperijalizam koji je diktirao rat među konkurentima u čitavom svetu.

Najveća je laž bilo objavljivanje rata radi oslobođenja malih naroda. Oba grabljivca stoje gledajući krvoželjno jedan na drugog, a naokolo se nalazi veliki broj pregaženih malih naroda.

I mi kažemo: nema drukčijeg izlaza iz imperijalističke klanice sem preko građanskog rata.

Kad smo o tome govorili 1914. godine, odgovarali su nam da to liči na pravu liniju povučenu kroz prostor, ali našu je analizu potvrdio tok svih daljih događaja. U sadašnjem trenutku mi vidimo da generali šovinizma ostaju bez vojske. Nedavno su u Francuskoj, koja je najviše nastradala od rata, koja je bila najosetljivija prema paroli o odbrani otadžbine, jer je neprijatelj stajao pred kapijama Pariza — u toj zemlji odbranaši su pretrpeli slom; istina, šovinizam je pretrpeo slom od ljudi kolebljivih kao što je Longe — ipak to nije tako važno.

Mi znamo da je u prvim danima revolucije u Rusiji vlast dospela u ruke gospode, koja su govorila samo reči ali koja su držala u džepovima iste carske ugovore. I ako je razvitak partija u levo krenuo u Rusiji brže, tome je pomogao onaj prokleti režim koji je postojao pre revolucije i naša revolucija 1905. godine.

Međutim, u Evropi, u kojoj vlada pametni i razboriti kapitalizam, u kojoj on ima moćnu i dobru organizaciju, oslobođenje od nacionalističkog pijanstva vrši se sporije. Ali ipak nije moguće a da se ne vidi da imperijalistički rat umire dugom, teškom smrću.

Prema vestima kojima se može potpuno verovati, raspadanje je zahvatilo nemačku vojsku, i ona se počela baviti špekulacijom. Drukčije ne može ni biti. U momentu kada probuđeni vojnik počinje shvatati da sakaćenje i smrt pustoše jedino zbog interesa buržoazije, raspadanje ne može da ne prodre u mase.

Francuska vojska, koja se najduže i najčvršće držala, takođe je pokazala da joj proces raspadanja nije tuđ. Suđenje Malviju podiglo je malo zavesu i nad događajima u Francuskoj i pokazalo da su hiljade vojnika odbile da idu na front.[184])

Sve su to predznaci istih događaja koji su izbili i u Rusiji. Samo kulturne zemlje daće nam slike surovijeg građanskog rata nego što ih je dala Rusija. To potvrđuje Finska, najdemokratskija zemlja među svim zemljama u Evropi, zemlja u kojoj je žena prvi put dobila pravo glasa — ta zemlja se divljački i nemilosrdno razračunavala sa crvenoarmejcima, a ovi poslednji nisu se lako predavali. Ta slika pokazuje kakva surova sudbina očekuje te kulturne zemlje.

Vi sami vidite kako je bilo apsurdno optuživati boljševike da je raspadanje ruske vojske delo njihovih ruku.

Mi predstavljamo samo jedan odred koji je otišao nešto dalje od drugih radničkih odreda, i to ne zato što je on bolji od ostalih nego zato što je glupa politika naše buržoazije omogućila radničkoj klasi Rusije da brže skine sa sebe njen jaram. Sada se mi, boreći se za socijalističko uređenje u Rusiji, borimo za socijalizam u celom svetu. Sada se u svim zemljama, na svim radničkim mitinzima, na svim radničkim skupovima govori samo o boljševicima, i nas znaju; oni znaju da mi danas izvršujemo delo celoga sveta, radimo posao za sve.

Ukidajući svojinu na zemlju, nacionalizujući preduzeća, banke, koje se u sadašnjem momentu bave organizovanjem industrije, mi slušamo poviku sa svih strana da pravimo masu grešaka. Da, ali radnici sami grade socijalizam, i ma koliko grešaka napravili mi se na toj praksi učimo i pripremamo teren za besprekornu veštinu pravljenja revolucije.

Eto zašto vidimo takvu pomamnu mržnju! Eto zašto francuski imperijalizam nemilice baca desetine i stotine miliona na podršku kontrarevolucije, jer bi ona Francuskoj vratila ruske dugove, koji se penju na milijarde, kojih su se radnici i seljaci odrekli.

U sadašnjem trenutku sva buržoaska štampa zabavlja se time što ispunjava svoje stupce lažju, kao što je ona, da je Savet narodnih komesara prešao u Tulu, a da su ga pre deset dana videli u Kronštatu itd.; da se Moskva nalazi pred padom i da su sovjetske vlasti pobegle.

Sva buržoazija, svi bivši Romanovi, svi kapitalisti i veleposednici su za Čehoslovake, jer njihovu pobunu oni povezuju sa mogućnošću pada sovjetske vlasti. Saveznici za to znaju, i preduzimaju jednu od najozbiljnijih bitaka. Njima je u Rusiji nedostajalo jezgro i oni su to jezgro dobili u Čehoslovacima. Zato na pobunu ovih poslednjih treba gledati neozbiljno. Ta pobuna je povukla za

sobom niz kontrarevolucionarnih ustanaka; niz kulačkih i belogardejskih pobuna obeležio je poslednje stranice naše revolucionarne istorije.

Položaj sovjetske vlasti je ozbiljan, pred tim ne treba zatvarati oči. Ali pogledajte naokolo, i vi ne možete a da se ne ispunite uverenošću u pobedu. Nemačka je pretrpela niz poraza, i nije tajna da su ti porazi posledica „izdaje" nemačkih vojnika; francuski vojnici su odbili da odu na front u najopasnijem momentu zbog hapšenja druga Andrijea, koga je vlada morala osloboditi da bi jedinice stavila u pokret, itd., itd.

Mi smo podneli mnogo žrtava. Brestlitovski mir je jedna teška rana, mi smo očekivali revoluciju u Nemačkoj, ali ona onda još nije bila sazrela. To se događa sada, revolucija nesumnjivo dolazi i neminovana je. Ali samo glupak može pitati kada će nastupiti revolucija na zapadu. Revoluciju je nemoguće izračunati, revoluciju je nemoguće predskazati, ona se javlja sama po sebi. I ona raste i mora buknuti. Zar je nedelju dana pre februarske revolucije neko znao da će ona izbiti? Zar je u onom trenutku kad je sumanuti pop vodio narod prema (dvoru[185]) neko mislio da će izbiti revolucija 1905. godine? Ali revolucija raste i mora neminovno izbiti.

I mi moramo sačuvati sovjetsku vlast do njenog početka, naše greške moraju poslužiti kao lekcija zapadnom proletarijatu — međunarodnom socijalizmu. Spas ne samo ruske revolucije nego i međunarodne nalazi se na čehoslovačkom frontu. I mi već raspolažemo podacima da ona vojska koju su generali bezbroj puta izdavali, vojska koja je beskrajno umorna, ta vojska sa dolaskom naših drugova, komunista, radnika, počinje pobeđivati, počinje ispoljavati revolucionarni entuzijazam u borbi protiv svetske buržoazije.

I mi verujemo da je pobeda naša i da ćemo mi, pošto pobedimo, odbraniti socijalizam. *(Burne ovacije).*

Kratak izveštaj objavljen je 24. avgusta 1918 u listu *Известия ВЦИК*, br. 182. Prvi put u celini štampano 1926.

Сочинения В. И. Ленина, 4 изд., т. 28, стр. 61—65.

IZ „REFERATA ODRŽANOG NA ZAJEDNIČKOJ SEDNICI SCIK, MOSKOVSKOG SOVJETA, FABRIČKIH KOMITETA I SINDIKATA 22. OKTOBRA 1918.[186])

Sada se situacija za nas izmenila, i događaji se razvijaju s ogromnom brzinom. U početku su bile dve grupe imperijalističkih grabljivaca, koje su se trudile da jedna drugu unište, ali sada su primetili, naročito na primeru nemačkog imperijalizma, koji je do nedavno smatrao sebe ravnim po snazi s Engleskom i Francuskom, da je njihov glavni neprijatelj revolucionarni proletarijat. Sada, kada Nemačku iznutra razjeda revolucionarni pokret, anglo-francuski imperijalizam smatra sebe gospodarem sveta. Tamo su ubeđeni da su njegov glavni neprijatelj boljševici i svetska revolucija. Ukoliko se revolucija više razvija, utoliko se buržoazija jače zbija. Zato neki između nas, naročito mnogi iz širokih masa, koji, uverivši se sada da mogu pobediti naše kontrarevolucionare, kozake, oficire i Čehoslovake, smatraju da je time stvar svršena, — nisu svesni da to sada nama nije dovoljno, — postoji novi neprijatelj, koji je mnogo strašniji: taj je neprijatelj anglo-francuski imperijalizam. On dosad nije imao mnogo uspeha u Rusiji, na primer prilikom iskrcavanja u Arhangelsku. Jedan francuski pisac, koji je izdavao list i nazvao ga „Pobeda“,[187]) rekao je da Francuskoj nije dovoljna pobeda nad Nemcima, da ona mora pobediti i boljševizam i da pohod protiv Rusije nije ofanziva protiv Nemačke, već pohod protiv boljševičkog revolucionarnog proletarijata i protiv zaraze koja se širi po celom svetu.

Eto zašto se sada za nas pojavljuje nova opasnost, koja se još nije potpuno razvila i još se cela ne vidi, koju anglo-francuski imperijalisti pripremaju tajno, koju mi moramo jasnije uočiti, da bismo preko rukovodilaca masa svest o toj opasnosti uneli u mase, jer Englezi i Francuzi ni u Sibiru ni u Arhangelsku nisu imali velikog uspeha — naprotiv, pretrpeli su niz neuspeha, ali oni sada čine napore da napadnu Rusiju s juga — iz Dardanela, ili s Crnog mora, ili kopnenim putem preko Bugarske i Rumunije. Pošto ti ljudi u svojim akcijama čuvaju vojničke tajne, mi ne možemo reći koliko je taj pohod pripremljen i koji su od dva plana — a možda imaju i treći — izabrali, u tome i jeste opasnost što mi to tačno ne možemo znati. Ali mi potpuno tačno znamo da se to sprema, da štampa tih zemalja ne piše uvek mnogo oprezno — poneki novinar otvoreno objavljuje glavne ciljeve, odbacuje sve lažne reči o savezu među nacijama.

U nemačkim vladajućim krugovima vidimo sada jasno dve glavne struje, dva plana za spasavanje, ako se sada još moguće spasti. Jedni kažu: dobićemo u vremenu, odložićemo možda stvar do proleća, na liniji utvrđenja mi smo još u stanju da pružimo vojnički otpor; drugi vide svoj glavni spas u Engleskoj i Francuskoj, svu pažnju poklanjaju postizanju sporazuma s Engleskom i Francuskom protiv boljševika — sva njihova pažnja usmerena je u tom pravcu. I ako Vilson sada na predloge za mir odgovara grubim i prezrivim odbijanjem, to još ne primorava partiju nemačkih kapitalista, koji traže sporazum s Engleskom, da se odreknu svojih planova. Ona zna da ponekad može postojati prećutan sporazum, da ako budu pravili usluge engleskim i francuskim kapitalistima protiv boljševika, možda će za te usluge dobiti nagradu. U kapitalističkom društvu za takve se usluge plaća. Oni pretpostavljaju: mi ćemo možda pomoći engleskim i francuskim kapitalistima da nešto napljačkaju i onda će nešto od napljačkanog ostaviti nama. Plaćati i da tebi drugi plaćaju — to je moral kapitalističkog sveta. I meni se čini da ti ljudi, pretendujući na izvestan deo anglo-francuskog kapitala, znaju da računaju i da se njihova računica ne kreće ispod milijardi. Jedan deo te gospode ima u vidu takav račun.

Teško se može pretpostaviti da takva prećutna pogodba između nemačke buržoazije i buržoazije sila Antante nije već sklopljena. Suština je u tome što Anglo-Francuzi kažu: mi ćemo doći u Ukrajinu, ali dok tamo nema naših okupacionih jedinica, vi, Nemci, nemojte povlačiti svoje trupe, jer će inače vlast u Ukrajini uzeti radnici i tamo će takođe trijumfovati sovjetska vlast. Eto kako oni rezonuju, jer oni shvataju da buržoazija svih okupiranih zemalja — Finske, Ukrajine i Poljske — zna da se ta nacionalna buržoazija ne može održati nijedan dan ako se nemačke okupacione trupe povuku, i zato buržoazija tih zemalja koja se juče prodavala Nemcima, koja je išla na poklonjenje nemačkim imperijalistima i sklapala s njima savez protiv svojih radnika, kao što su činili ukrajinski menjševici i eseri u Tiflisu, — sada ponovo svakome prodaje svoju otadžbinu. Juče su je prodavali Nemcima, a danas je prodaju Englezima i Francuzima. Eto šta se događa iza kulisa, kakav se pazar pravi. Videći da anglo-francuska buržoazija pobeđuje, oni svi prelaze na njenu stranu i pripremaju pogodbe s anglo-francuskim imperijalizmom protiv nas, na naš račun.

Kad govore svome budućem anglo-francuskom gospodaru-milioneru da hoće da pređu na njegovu stranu, oni kažu: vi ćete pobediti boljševike, vi treba da nam pomognete, jer nas Nemci neće spasti. Ta zavera buržoazije svih zemalja protiv revolucionarnih radnika i boljševika sve više i više se ocrtava i postaje drsko otvorena. I naša je neposredna dužnost da ukažemo na tu opasnost radnicima i seljacima svih zaraćenih zemalja.

Ja ću primera radi uzeti Ukrajinu. Pomislite na njen položaj, pomislite šta u sadašnjoj situaciji treba da rade radnici i svesni komunisti. S jedne strane, oni vide revolt protiv nemačkih imperijalista,

protiv strašnog pljačkanja Ukrajine, s druge, oni vide da se jedan deo nemačkih trupa, možda veliki deo, povukao. Oni možda pomišljaju da dadu oduška navreloj mržnji i ogorčenju i da odmah, ne vodeći ni o čemu računa, napadnu nemačke imperijaliste. A drugi kažu: mi smo internacionalisti, mi treba da posmatramo stvar sa gledišta i Rusije i Nemačke; čak i sa gledišta Nemačke mi znamo da se vlast tamo neće održati, mi znamo sigurno da ako ukrajinski radnici i seljaci budu pobeđivali istovremeno sa učvršćivanjem vlasti u Rusiji i s njenim uspesima, onda će socijalistička proleterska Ukrajina ne samo pobediti nego će biti i nepobediva! Takvi svesni ukrajinski komunisti kažu sami sebi: mi moramo biti vrlo oprezni; možda će se sutra od nas tražiti da napregnemo sve snage i da stavimo sve na kocku radi borbe protiv imperijalizma i nemačkih trupa. Možda će tako biti sutra, ali ne danas, a danas mi znamo da se vojska nemačkih imperijalista raspada sama od sebe; oni znaju da naporedo sa ukrajinskim jedinicama istočnopruske i nemačke jedinice izdaju revolucionarne publikacije.[188]) U isto vreme naš je glavni zadatak propaganda u interesu ukrajinskog ustanka. To s gledišta internacionalne, međunarodne revolucije, jer glavna karika toga lanca jeste karika nemačka, jer je nemačka revolucija već sazrela, i od nje najviše zavisi uspeh čitave svetske revolucije.

Mi ćemo paziti da naše mešanje ne nanese štetu njihovoj revoluciji. Treba razumeti promene i narastanja svake revolucije. U svakoj zemlji — mi smo to videli i preživljavali i znamo to bolje nego drugi — u svakoj zemlji revolucija se razvija posebnim putem, i ti su putevi toliko različiti da ona može zakasniti i za godinu i za dve. Svetska revolucija nije udešena tako glatko da bi svuda, u svim zemljama, išla istim putem — mi bismo inače odavno pobedili. Svaka zemlja treba da prođe određene političke etape. Svuda vidimo istu težnju sporazumaša, njihove pokušaje da zajedno s buržoazijom „spasu narod od buržoazije", kao što su to kod nas činili Cereteli i Černov, kao što to u Nemačkoj čine šajdemanovci; u Francuskoj to čine na svoj način. I sada, kada se revolucija približila Nemačkoj, toj zemlji sa najznačajnijim radničkim pokretom, koji se odlikuje organizovanošću i čvrstinom, gde su radnici duže trpeli ali su se možda više nakupili revolucionarne mržnje i bolje će umeti da se obračunaju sa svojim neprijateljima, mešanje ljudi koji ne poznaju tempo narastanja revolucije u te događaje može naškoditi onim svesnim komunistima koji kažu: ja pre svega gledam kako bih taj proces učinio svesnim. Sada kada se nemački vojnik uverio da ga teraju na klanicu, govoreći da on ide da brani otadžbinu, a u stvari brani nemačke imperijaliste — sad se približava vreme kada će nemačka revolucija buknuti s takvom snagom i organizovanošću, da će rešiti stotinu međunarodnih pitanja. Eto zato ukrajinski komunisti kažu: mi moramo dati sve za pobedu međunarodne revolucije, ali moramo biti svesni da je budućnost naša i da moramo ići u korak s nemačkom revolucijom.

Eto, to su teškoće koje sam hteo da pokažem na primeru rezonovanja ukrajinskih komunista. Te se teškoće odražavaju i na primeru sovjetske Rusije. Sad moramo reći da se danas međunarodni proletarijat probudio i čini ogromne korake, ali je naš položaj utoliko teži što se naš jučerašnji „saveznik" diže protiv nas kao protiv svog glavnog neprijatelja. Sada on ide da se bori ne protiv neprijateljske vojske već protiv međunarodnog boljševizma. Sada, kada se na južnom frontu prikupljaju Krasnovljeve jedinice, a mi znamo da su one dobile granate od Nemaca, kada smo raskrinkali imperijalizam pred svim narodima, ljudi koji su nas optuživali zbog brestlitovskog mira slali su Krasnova po granate kod Nemaca i obasipali su njima ruske radnike i seljake, sada ih dobijaju od anglo-francuskih imperijalista, i, dobijajući ih, pogađaju se i prodaju Rusiju onome milioneru koji više da. Eto zašto sada nije dovoljno opšte uverenje, koje se kod nas stvorilo, da je nastupio prelom. Mi imamo stare neprijatelje, ali, osim njih, iza njihovih leđa baš sada se sprema za njih nova pomoć. Mi sve to znamo i posmatramo. Još u februaru ili martu, svega pre pola godine, mi nismo imali vojsku. Vojska nije mogla ratovati. Vojska koja je izdržala četvorogodišnji imperijalistički rat, kada nije znala za šta ratuje i kada je nejasno osećala da ratuje za tuđe interese — ta je vojska nagla da beži i nikakva sila na svetu nije je mogla zadržati.

Svaka revolucija vredi nešto tek onda kada ume da se brani, ali revolucija ne može odmah da nauči da se brani. Revolucija je bila buđenje miliona ljudi za nov život. U februaru i martu ti milioni ljudi nisu znali zašto idu da nastavljaju klanje na koje su ih poterali carevi i Kerenski i čiji je cilj otkrila u decembru boljševička vlada. Oni su jasno shvatili da to nije bio njihov rat, i trebalo je jedno pola godine da bi nastupio prelom. Taj je prelom nastupio, on menja snagu revolucije. Mase, iznurene, izmučene čatvorogodišnjim ratom, u februaru i martu bacale su sve i govorile da treba da nastupi mir i da se obustavi rat. One nisu bile u stanju da postave pitanje zbog čega se vodi rat. Ako su te mase sada stvorile novu disciplinu u Crvenoj armiji, ne disciplinu batine ili spahijsku, već disciplinu sovjeta radničkih i seljačkih predstavnika, ako su oni sada spremni na najveće požrtvovanje, ako se među njima stvorilo novo jedinstvo, to je zato što se prvi put u svesti i iskustvu desetina miliona rađa, što se rodila nova socijalistička disciplina, što se rodila Crvena armija. Ona se rodila tek onda kad su te desetine miliona ljudi na praksi uvidele da su sami oborili spahije i kapitaliste, da se gradi nov život, da su oni sami počeli da ga grade i da će oni taj život izgraditi ako ih ne osujeti tuđinska najezda.

Kada su seljaci uvideli svoga glavnog neprijatelja i počeli borbu protiv seoskih bogataša, kad su radnici zbacili fabrikante i počeli da grade fabrike prema proleterskom principu narodne privrede, uvideli su svu teškoću rekonstrukcije, ali oni su izišli sa njom na kraj, bilo je potrebno više meseci da se organizuje rad. Ti su meseci prošli, i prelom je nastupio; prošao je period kad smo bili nemoćni, i mi

smo krenuli napred džinovskim koracima; prošao je period kad nismo imali armije, kad nije bilo discipline; stvorena je nova disciplina, i u armiju su stupali novi ljudi, koji na hiljade daju svoje živote.

To znači da nas je nova disciplina, da nas je drugarska veza prevaspitala u borbi na frontu i u borbi na selu protiv kulaka. Ovaj prelom koji mi doživljujemo bio je težak, ali mi sada osećamo da se stvar dovodi u red, i mi od neorganizovanog, dekretiranog socijalizma prelazimo na istinski socijalizam. Pred nama je glavni zadatak — borba protiv imperijalizma, i u toj borbi mi moramo pobediti. Mi ukazujemo na svu teškoću i svu opasnost te borbe. Mi znamo da je prelom u svesti Crvene armije nastupio, ona je počela pobeđivati, ona daje iz svoje sredine hiljade oficira, koji su završili nove proleterske vojne škole, i hiljade drugih oficira koji nisu završili nikakvu školu, osim surove škole rata. Zato mi nimalo ne preterujemo kad ističemo opasnost, ali mi sad kažemo da imamo armiju; i ta armija je stvorila disciplinu, postala je sposobna za borbu. Naš južni front nije usamljen — to je front protiv čitavog anglo-francuskog imperijalizma, protiv najmoćnijeg neprijatelja na svetu, ali mi ga se ne bojimo, jer znamo da on sam neće moći da savlada svog unutrašnjeg neprijatelja.

Pre tri meseca su se smejali kad smo govorili da u Nemačkoj može izbiti revolucija, govorili su nam da samo poludeli boljševici mogu verovati u nemačku revoluciju. Ne samo sva buržoazija nego i menjševici i levi eseri nazivali su boljševike izdajnicima i govorili su da u Nemačkoj ne može biti revolucija. Ali mi smo znali da je tamo potrebna naša pomoć i da za tu pomoć treba da žrtvujemo sve, uključujući tu i teške uslove mira. Pre nekoliko meseci su nam to govorili i dokazivali, ali Nemačka se od moćne carevine za nekoliko meseci pretvorila u trulo drvo. Ona snaga koja ju je srušila deluje i u Americi i u Engleskoj, ona je danas slaba, ali sa svakim korakom koji Anglo-Francuzi budu pokušali da učine u Rusiji, koji će pokušati da okupiraju Ukrajinu, kao što su to učinili Nemci, sa svakim korakom ta će snaga izbijati na površinu i biće strašnija čak nego španska groznica.

Eto, drugovi, zašto je sada glavni zadatak, ponavljam, svakog svesnog radnika da ništa ne krije od širokih masa, koje mogu ne znati svu oštrinu situacije, već, naprotiv, da otkrivaju svu istinu. Radnici su zreli da bi znali za tu istinu. Mi moramo pobediti ne samo belogardejce nego i svetski imperijalizam. Mi moramo pobediti i pobedićemo ne samo toga nego i još strašnijeg neprijatelja. Za to je Crvena armija najpotrebnija. Neka nijedna organizacija sovjetske Rusije ne prestaje da na prvom mestu postavlja pitanje armije. U današnje vreme, kada se sve ustanovilo, na prvom planu nalazi se pitanje rata, pitanje učvršćivanja armije. Mi smo potpuno uvereni da ćemo izići na kraj sa kontrarevolucijom. Mi znamo da imamo snaga, ali mi isto tako znamo da je anglo-francuski imperijalizam od nas jači, i hoćemo da i radničke mase budu toga potpuno svesne. Mi kažemo: treba armiju ojačati desetostruko i više nego desetostruko, treba govoriti da se bolje učvršćuje disciplina i da svesni, prosvećeni, organizovani pravi vođi

poklanjaju tome deset puta više pažnje i brige, i onda se porast međunarodne revolucije, onda se taj porast neće ograničiti na one zemlje koje su već pretrpele poraz. Sada revolucija već počinje i u onim zemljama koje su izišle iz rata kao pobednice. Naše snage treba da rastu iz dana u dan, i taj neprekidni porast za nas je kao i pre glavna i puna garantija da će međunarodni socijalizam pobediti! *(Govor druga Lenjina više puta je prekidan burnim aplauzom i završava se ovacijama. Cela dvorana ustaje kao jedan čovek i pozdravlja vođu svetske revolucije.)*

Novinski izveštaji objavljeni su 23. oktobra 1918. u listu *Правда*, br. 229, i u listu *Известия ВЦИК*, br. 231.
U celini štampano 1919. u knjizi *Пятый созыв ВЦИК. Стенографический отчет. Москва.*

Сочинения В. И. Ленина, 4 изд., т. 28, стр. 100—107.

REZOLUCIJA DONESENA NA ZAJEDNIČKOJ SEDNICI SCIK, MOSKOVSKOG SOVJETA, FABRIČKIH KOMITETA I SINDIKATA 22. OKTOBRA 1918.*)

Revolucionarni pokret proleterskih masa i seljaštva protiv imperijalističkog rata postigao je u poslednje vreme ogromne uspehe u svim zemljama, naročito na Balkanu, u Austriji i u Nemačkoj. Ali upravo ovi uspesi su izazvali kod međunarodne buržoazije, na čije je čelo sada stala anglo-američka i francuska buržoazija, naročitu ozlojeđenost i težnju da se hitno organizuju u kontrarevolucionarnu snagu za ugušivanje revolucije, u prvom redu njenog glavnog žarišta u ovom trenutku — sovjetske vlasti u Rusiji.

Nemačka buržoazija i nemačka vlada, razbijene u ratu i ugrožene snažnim revolucionarnim pokretom iznutra, uzvrpoljile su se u traženju spasa. Jedna struja u vladajućim krugovima Nemačke se još nada da odugovlačenjem dobije u vremenu do zime i da pripremi vojnu odbranu zemlje na novoj liniji utvrđenja. Druga struja grozničavo traži sporazum s anglo-francuskom buržoazijom protiv revolucionarnog proletarijata i boljševika. Ukoliko ta struja naiđe na apsolutno odsustvo volje za sporazumom kod pobedilaca, anglo-francuskih imperijalista, utoliko će se ona truditi da ih zaplaši boljševičkom opasnošću i da ih potkupi, čineći im usluge protiv boljševika, protiv proleterske revolucije.

Buržoazija zemalja koje je potčinila ili okupirala Nemačka, još usrdnije traži sporazum sa Antantom, naročito u onim slučajevima, kad je ona, kao na primer u Finskoj, Ukrajini i sl. svesna potpune nemogućnosti da zadrži svoju vlast nad eksploatisanim trudbeničkim masama, bez pomoći stranih bajoneta.

Usled toga nastaje specifičan položaj za sovjetsku vlast: s jedne strane — nikad nismo bili tako blizu međunarodne proleterske revolucije, a s druge — nikad nismo bili u tako opasnom položaju kao sada. Sada više ne postoje dve grupe približno podjednako snažnih imperijalističkih grabljivaca koje se uzajamno gutaju i iscrpljuju. Ostaje samo grupa pobednika, anglo-francuskih imperijalista; ona namerava da podeli čitav svet između kapitalista; ona je postavila kao svoj zadatak da pošto-poto obori sovjetsku vlast u Rusiji i da je

*) Sa ruskog prevela *Mira Lalić*.

zameni buržoaskom; ona se priprema sada da napadne Rusiju s juga, na primer, preko Dardanela ili Crnog mora ili preko Bugarske i Rumunije; uz to se bar jedan deo anglo-francuskih imperijalista očigledno nada da će nemačka vlada, na osnovu direktnog ili prećutnog sporazuma s njima, povlačiti svoje trupe iz Ukrajine, uporedo sa okupiranjem Ukrajine od strane anglo-francuskih trupa, da bi se onemogućila inače neizbežna pobeda ukrajinskih radnika i seljaka i stvaranje njihove ukrajinske radničke i seljačke vlade.

Nije svugde i nije duboko u široke radničke i seljačke mase prodrlo saznanje, da se iza leđa Krasnovljevih i belogardejskih kontrarevolucionara priprema na nas napad neizmerno opasnije sile — sile međunarodne kontrarevolucionarne buržoazije, anglo-američke i francuske u prvom redu. Mi moramo neumorno to saznanje da unosimo u mase. Na učvršćenje Južnog fronta, stvaranje i naoružanje neuporedivo snažnije Crvene armije, nego što je sada, neophodno je da obratimo najveću pažnju. Svaka radnička organizacija, svaki savez seoske sirotinje, svaka sovjetska ustanova, mora svaki put na prvo mesto dnevnog reda stavljati pitanje jačanja armije. Svaki put ponovo razmatrati da li smo dovoljno uradili, kakve nove mere možemo i moramo da preduzmemo.

U raspoloženju naših radničkih i seljačkih masa je nastao očigledan preokret. Mase su savladale umor izazvan ratom. Armija se stvara i stvorila se. Izrasla je nova, komunistička disciplina, disciplina svesna, disciplina trudbenika. I ta nam činjenica daje potpuno pravo da se nadamo sa uverenjem da možemo odbraniti i da ćemo odbraniti socijalističku otadžbinu i pobedu međunarodne proleterske revolucije.

Известия ВЦИК, br. 231,
23. oktobra 1918.

Сочинения В. И. Ленина,
4 изд., т. 28, стр. 108—110.

IZ KNJIGE:

„PROLETERSKA REVOLUCIJA I RENEGAT KAUCKI"

IZ ODELJKA:

„ŠTA JE INTERNACIONALIZAM?"*)

Kaucki je duboko ubeđen da je on internacionalista i tako sebe i naziva. Šajdemane on oglašava za „vladine socijaliste". Štiteći menjševike (Kaucki ne govori otvoreno da se slaže sa njima, ali u celini sprovodi njihove poglede), Kaucki je izvanredno jasno otkrio kakve je vrste njegov „internacionalizam". A pošto Kaucki nije jedinka, nego predstavnik struje koja je neizbežno izrasla u uslovima II internacionale (Longe u Francuskoj, Turati u Italiji, Nobs i Grim, Graber i Nen u Švajcarskoj, Ramzej Makdonald u Engleskoj i sl.) — poučno je zaustaviti se na „internacionalizmu" Kauckog.

Ističući da su menjševici takođe bili u Cimervaldu (diploma nesumnjivo, ali... natrula), Kaucki na sledeći način prikazuje poglede menjševika s kojima se slaže:

... „Menjševici su hteli opšti mir. Oni su hteli da svi zaraćeni prihvate parolu: bez aneksija i kontribucija. A dok se to ne postigne, ruska vojska bi trebalo, po tom mišljenju, da ostane u borbenoj spremnosti. Boljševici su pak zahtevali neodložan mir po svaku cenu, oni su bili spremni da u slučaju neophodnosti zaključe separatni mir, oni su se trudili da ga silom iznude pojačavajući, ionako već veliku, dezorganizovanost vojske". (str. 27). Po mišljenju Kauckog, nije trebalo da boljševici uzmu vlast nego da se zadovolje Ustavotvornom skupštinom.

Dakle, evo u čemu je internacionalizam Kauckog i menjševika: od imperijalističke buržoaske vlade zahtevati reforme, ali je i dalje podržavati, podržavati i dalje rat koji vodi ta vlada, dok svi zaraćeni ne prihvate parolu: bez aneksija i kontribucija. Takve poglede su često izražavali i Turati, i kauckijanci (Gaze i dr.) i Longe s kompanijom, izjavljujući da smo, eto, mi za „odbranu otadžbine".

Teoretski je to potpuno neznanje kako se valja odvojiti od socijalšovinista i potpuna zbrka u pitanju odbrane otadžbine. Politički je to zamena internacionalizma malograđanskim nacionalizmom i prelaz na stranu reformizma, odricanje od revolucije.

Priznavanje „odbrane otadžbine" je — po mišljenju proletarijata — opravdavanje ovog rata, priznavanje njegove zakonitosti. A pošto rat ostaje imperijalistički (i u monarhiji i u republici) — nezavisno od

---

*) Sa ruskog prevela *Mira Lalić*.

toga gde stoje neprijateljske trupe u ovom momentu, u mojoj ili tuđoj zemlji — ovo priznavanje odbrane otadžbine je u *stvari* podrška imperijalističke pljačkaške buržoazije, potpuna izdaja socijalizma. U Rusiji je i za vreme Kerenskog, u buržoasko-demokratskoj republici, rat i dalje ostao imperijalistički, jer ga je vodila buržoazija kao vladajuća klasa (a rat je „produžavanje politike"); naročito su očigledna manifestacija imperijalističkog karaktera rata tajni ugovori o deobi sveta i pljačkanju tuđih zemalja koje je sklopio bivši car sa engleskim i francuskim kapitalistima.

Menjševici su gnusno varali narod nazivajući takav rat odbrambenim ili revolucionarnim, a Kaucki, odobravajući politiku menjševika — odobrava varanje naroda, odobrava ulogu sitnih buržuja koji služe kapitalistima varajući radnike i vezujući ih za kola imperijalizma. Kaucki vodi tipično malograđansku, filistarsku politiku, uobražavajući (i usađujući u mase glupu misao) da *isticanje parole* menja stvar. Čitava istorija buržoaske demokratije raskrinkava tu iluziju: da bi obmanuli narod, buržoaski demokrati su isticali i ističu kakve hoćete „parole". Stvar je u tome da se *proveri njihova* iskrenost, da se sa rečima uporede *dela*, da se ne zadovoljava idealističkom ili šarlatanskom *frazom*, nego da se istražuje *klasna realnost*. Imperijalistički rat neće prestati da bude imperijalistički kad šarlatani ili frazeri ili malograđani — filistri ističu sladunjavu „parolu" — nego tek onda, kada *klasa*, koja vodi imperijalistički rat i koja je sa njim povezana milionima ekonomskih niti (pa i užadi) bude zaista *oborena* i kada je zameni na vlasti stvarno revolucionarna klasa, proletarijata. *Na drugi način iz imperijalističkog rata, a isto tako i iz imperijalističkog, pljačkaškog mira — ne može se izćupati.*

Odobravajući spoljnu politiku menjševika, proglašujući je za internacionalističku i cimervaldovsku, Kaucki, prvo, pokazuje na taj način svu trulež cimervaldske, oportunističke većine (nismo se uzalud mi, cimervaldska levica[189]), odmah ogradili od takve većine!), a drugo, i najvažnije, Kaucki prelazi sa proleterskih pozicija na sitnoburžoaske pozicije, sa revolucionarne pozicije na reformističku poziciju.

Proleterijat se bori za revolucionarno obaranje imperijalističke buržoazije a sitna buržoazija za reformističko „usavršavanje" imperijalizma, za prilagođavanje njemu uz *potčinjavanje* njemu. Kada je Kaucki još bio marksista, npr. 1909. godine, kada je pisao „Put ka vlasti", on je branio baš ideju o neizbežnosti *revolucije* u vezi sa ratom; govorio je o približavanju *ere revolucija*. Bazelski manifest od 1912. godine*) direktno i određeno govori o *proleterskoj revoluciji* u vezi baš s tim imperijalističkim ratom između nemačke i engleske

*) *Bazelski manifest* je manifest protiv rata, donet na Vanrednom kongresu II internacionale u Bazelu, održanom 24—25. novembra 1912. U Manifestu se govorilo o pljačkaškim ciljevima imperijalističkog rata koji se tada pripremao i pozivani radnici svih zemalja da povedu odlučnu borbu protiv rata. U slučaju izbijanja rata u Manifestu se preporučivalo socijalistima da iskoriste ekonomsku i političku krizu koju izaziva rat za borbu za socijalističku revoluciju. — Prim. red.

grupe koji je 1914. godine i buknuo. A 1918. godine kada su u vezi s ratom, počele revolucije, umesto da objašnjava njihovu neizbežnost, umesto da razmisli o *revolucionarnoj* taktici i do kraja se udubi u nju, u načine i metode priprema za revoluciju, Kaucki je počeo da naziva reformističku taktiku menjševika internacionalizmom. Zar to nije renegatstvo?

Menjševike hvali Kaucki zato što su oni insistirali na očuvanju borbene spremnosti vojske. Boljševike on prekoreva zbog toga što su pojačavali i bez toga već veliku „dezorganizovanost vojske". To znači hvaliti reformizam i potčinjavanje imperijalističkoj buržoaziji, osuđivati revoluciju, odricati se nje. Jer očuvati borbenu spremnost značilo je i za vreme Kerenskog očuvati vojsku sa *buržoaskom* komandom (makar i republikanskom). Svima je poznato, i tok događaja je to očigledno potvrdio, da je ta republikanska vojska sačuvala *kornilovski* duh zahvaljujući kornilovskom komandnom sastavu. Buržoaski oficiri su morali biti kornilovci, morali su gravitirati ka imperijalizmu, ka nasilnom ugušivanju proletarijata. Ostaviti (po starom) sve osnove imperijalističkog rata, sve osnove *buržoaske* diktature, ispraviti sitnice, ulepšati nevažne stvari („reforme") → eto na šta se *na delu* svodila menjševička taktika.

I obratno. Bez „dezorganizovanosti" vojske ni jedna velika revolucija nije prolazila i ne može da prođe. Jer je vojska najčvršće oruđe podrške starog poretka, najtvrđi bedem buržoaske discipline, podrške vladavine kapitala, bedem očuvanja i negovanja ropske pokornosti i potčinjavanja trudbenika kapitalu. Naporedo sa vojskom kontrarevolucija nikad nije trpela, nije mogla da trpi naoružane radnike. U Francuskoj — pisao je Engels — posle svake revolucije radnici su bili naoružani; „zato je za buržuje, koji su se nalazili na državnom kormilu, prva zapovest bila razoružanje radnika"[190]). Naoružani radnici su bili začetak *nove* armije, organizaciona ćelija *novog* društvenog poretka. Ugušiti tu ćeliju, ne dati joj da izraste — bila je prva zapovest buržoazije. Prva zapovest svake pobedonosne revolucije je bila — Marks i Engels su to više puta isticali — razbiti staru vojsku, raspustiti je, zameniti je novom.[191]) Nova društvena klasa, uzdižući se ka vlasti nikada nije mogla, i sada ne može, da postigne tu vlast i da je drukčije učvrsti, nego potpuno dezorganizovavši staru vojsku („dezorganizovanost" — viču povodom toga reakcionari ili prosto plašljivi malograđani), drukčije nego prošavši najteži, najmučniji period bez svake vojske (taj mukotrpni period je prošla i velika francuska revolucija); drukčije, nego postepeno izgrađujući, u teškom građanskom ratu, novu armiju, novu disciplinu, novu vojnu organizaciju nove klase. Istoričar Kaucki je ranije to shvatao. Renegat Kaucki je to zaboravio.

Kakvo pravo ima Kaucki da naziva Šajdemane „vladini socijalisti" kad on *odobrava* taktiku menjševika u ruskoj revoluciji? Menjševici su podržavajući Kerenskog, stupajući u njegovo ministarstvo, isto tako bili, vladini socijalisti. Taj zaključak nikako neće moći da izbegne Kaucki samo ako pokuša da postavi pitanje o *vladajućoj klasi* koja vodi imperijalistički rat. Ali Kaucki izbegava da postavi pitanje

o vladajućoj klasi, pitanje obavezno za marksiste, jer bi već samo postavljanje toga pitanja raskrinkalo renegata.

Kauckijanci u Nemačkoj, longovci u Francuskoj, Turati i komp. u Italiji misle ovako: socijalizam predpostavlja jednakost i slobodu nacija, njihovo samoopredeljenje, *zbog toga* kada napadaju našu zemlju, ili kada su neprijateljske trupe upale na našu teritoriju, socijalisti su u pravu i obavezni su da brane otadžbinu. Ali takvo rasuđivanje je teoretski — ili čisto šegačenje sa socijalizmom ili lažljivo izvrdavanje — a praktično — politički to se rasuđivanje poklapa sa mišljenjem potpuno zaostalog seljaka, koji ne ume čak ni da razmisli o socijalnom, klasnom karakteru rata niti o zadacima revolucionarne partije za vreme reakcionarnog rata.

Socijalizam je protiv nasilja nad nacijama. To je neosporno. Ali socijalizam je uopšte i protiv nasilja nad ljudima. Međutim, osim hrišćanskih anarhista i tolstojevaca, niko još iz ovoga nije izvukao zaključak, da je socijalizam protiv *revolucionarnog* nasilja. Prema tome, govoriti o „nasilju" uopšte, bez analize uslova po kojima se reakcionarno nasilje odlikuje od revolucionarnog, znači biti malograđanin koji se odrekao revolucije, ili, to prosto znači, obmanjivati sebe i druge sofistikom.

To isto se odnosi i na nasilje nad nacijama. Svaki rat se sastoji u nasilju nad nacijama, ali to ne smeta socijalistima da budu *za* revolucionarni rat. Klasni karakter rata — to je osnovno pitanje koje stoji pred socijalistom (ako nije renegat). Imperijalistički rat 1914—1918. godine je rat između dve grupe imperijalističke buržoazije za podelu sveta, za podelu plena, za pljačkanje i gušenje sitnih i slabih nacija. Takvu ocenu rata je dao Bazelski manifest 1912. godine, takvu ocenu su potvrdile činjenice. Ko napušta takvo mišljenje o ratu, taj nije socijalista.

Ako Nemac za vreme Vilhelma, ili Francuz za vreme Klemansoa kaže: ja sam u pravu i dužan sam kao socijalista da branim otadžbinu ako je neprijatelj upao u moju zemlju, onda to nije mišljenje socijaliste, internacionaliste, revolucionarnog proletera nego *malograđanina — nacionaliste*. Jer pri takvom rasuđivanju se gubi klasna revolucionarna borba radnika protiv kapitalista, gubi se ocena *čitavog* rata u celini, s tačke gledišta svetske buržoazije i svetskog proletarijata, tj. gubi se internacionalizam a ostaje siromašni, okoreli nacionalizam. Moju zemlju vređaju, a drugo me se ne tiče — eto na šta se svodi takvo shvatanje, eto u čemu je njegova malograđansko-nacionalistička uskost. To je isto kao kad bi neko, o individualnom nasilju, o nasilju nad jednim licem rezonovao: socijalizam je protiv nasilja, zbog toga je bolje da pođem putem izdaje nego da sedim u zatvoru.

Francuz, Nemac ili Italijan koji govori: socijalizam je protiv nasilja nad nacijama, *zbog toga* se ja branim kada neprijatelj upada u moju zemlju — izdaje socijalizam i internacionalizam. Jer takav čovek *vidi samo* svoju „zemlju", iznad svega stavlja „svoju"... *buržoaziju* ne misleći o *internacionalnim* vezama koje čine rat imperi-

jalističkim, koje čine *njegovu* buržoaziju karikom u lancu imperijalističke pljačke.

Svi malograđani i svi tupi i neobrazovani seljaci misle upravo tako, kao što misle renegati kauckijanci, longovci, Turati i komp. u mojoj zemlji je neprijatelj i više me se ništa ne tiče.*)

Socijalista, revolucionarni proleter, internacionalista, rasuđuje drukčije: karakter rata (reakcionarni ili revolucionarni) ne zavisi od toga ko je napao i u čijoj zemlji stoji „neprijatelj", nego *od toga koja klasa* vodi rat, koju politiku produžava dati rat. Ako je određeni rat reakcionarni, imperijalistički rat, tj. ako ga vode dve svetske grupe imperijalističke, nasilničke, pljačkaške reakcionarne buržoazije, onda se svaka buržoazija (čak i male zemlje) pretvara u učesnika pljačke; i moj zadatak, zadatak predstavnika revolucionarnog proletarijata je da priprema *svetsku proletersku revoluciju*, kao *jedini* spas od užasa svetske klanice. Ja moram da rezonujem ne s tačke gledišta „svoje" zemlje (jer je to rezonovanje sirotog tupavka, nacionalističkog malograđanina, koji ne razume da je igračka u rukama imperijalističke buržoazije, nego s tačke gledišta *mog učešća* u pripremi, u propagandi, u približavanju svetske proleterske revolucije.

Eto šta je internacionalizam, eto kakvi su zadaci internacionaliste, revolucionarnog radnika, stvarnog socijaliste.

Napisano u oktobru—novembru 1918.
Štampano 1918. kao posebna knjiga u izd. *Коммунист*, Moskva.

Сочинения В. И. Ленина, 4 изд., т. 28, стр. 258—264.

---

*) Socijalšovinisti (Šajdemani, Renodeli, Hendersoni, Gompersi i komp.) neće uopšte da govore o „Internacionali" za vreme rata. Oni smatraju za „izdajnike"... socijalizma — neprijatelje „*svoje*" buržoazije. Oni su za osvajačku politiku *svoje* buržoazije. Socijalpacifisti (tj. socijalisti na rečima, malograđanski pacifisti na delu) izražavaju razna „internacionalistička" osećanja, ustaju protiv aneksija itd. a *na delu* i dalje *podržavaju svoju* imperijalističku buržoaziju. Razlika između ova dva tipa nije ozbiljna, nešto slično razlici između kapitaliste sa pakosnim i kapitaliste sa slatkim rečima na ustima.

GOVOR NA RADNIČKOJ KONFERENCIJI PRESNJENSKOG REJONA 14. DECEMBRA 1918.*)

Drugovi, dozvolite mi da dodirnem neka pitanja predviđena za danas. Prvo je pitanje o međunarodnoj situaciji, a drugo — o odnosu prema sitnoburžoaskim demokratskim partijama.

Hteo bih da kažem nekoliko reči o međunarodnoj situaciji. Vi znate da je sada protiv Ruske Sovjetske Republike objavio veliki pohod anglo-francusko-američki imperijalizam. Među svojim radnicima imperijalisti tih zemalja vode agitaciju protiv Rusije, okrivljujući boljševike da se oslanjaju na manjinu i da čine nepravdu većini. Pošto se ogromna većina organa štampe Francuske i Engleske nalazi u rukama buržoazije, onda laž protiv sovjetske vlade ovde raste brzo i bez prepreka. Eto zbog čega se na tako smešnu i apsurdnu bajku, — kao da se boljševici oslanjaju u Rusiji na manjinu stanovništva, — na bajku, koju čak i ne pobijaju, toliko je apsurdna za svakoga ko posmatra šta se dešava kod nas — ne obraća pažnju. Ali kada pogledaš u engleske, francuske i američke novine — uzgred budi rečeno, nama ovde dolaze isključivo buržoaske novine — vidi se, da tamo i dan danas buržoazija širi te bajke.

Kod nas su lišeni izbornog prava i prava učestvovanja i uticanja na politički život zemlje samo eksploatatori, koji ne žive od svoga rada nego eksploatišu druge. Broj takvih ljudi je ništavan u celokupnoj masi stanovništva. Vi možete zamisliti koliko će se naći ljudi koji eksploatišu najamni rad u gradu. Sada je privatna svojina na zemlju uništena. Spahije su lišene velikih poseda a od otrubnika**) koji su još za vreme Stolipina pljačkali seljake, oduzeta je zemlja, i u selu je broj eksploatatora tuđeg rada ništavan. Ali sovjetska vlast im ne kaže da im oduzima izborno pravo. Ona kaže: mi priznajemo pravo učešća u upravljanju svakome ko hoće da prekine sa eksploatacijom tuđeg rada. Hoćeš da budeš radnik — molim lepo. Hoćeš da budeš eksploatator — takvim ljudima ne samo što to nećemo dozvoliti ili ih birati, nego ih nećemo ni hraniti tuđim radom.

I eto, iz ove osnove našeg Ustava se već vidi da se sovjetska vlast oslanja na one koji rade; njima ona daje pravo da organizuju državni život; ona se oslanja na veliku, ogromnu većinu stanovništva.

---

*) Sa ruskog prevela *Mira Lalić*.

**) Otrubnici — seljaci kojima je 1906. godine data zemlja iz zajedničke seoske opštine radi stvaranja sloja seoske buržoazije. — Prim. prev.

Svaki kongres sovjeta — bilo ih je svega šest — svaki kongres nam pokazuje da se predstavnici radnika, seljaka i crvenoarmejaca, predstavnici većine stanovništva koje žive od svoga a ne od tuđeg rada, da oni i čine sve čvršće i čvršće osnove sovjetske vlasti. Prvi kongres sovjeta smo imali u junu 1917. godine, kada je Rusija bila buržoaska republika i kad je vodila imperijalistički rat. Kongres je bio onog meseca juna 1917. kada je Kerenski terao trupe u ofanzivu i milione ljudi izložio smrti u borbama. Na tom kongresu bilo je samo 13% komunista ili boljševika — znači sedmi deo. Na II kongresu sovjeta, koji je položio temelje radničko-seljačke vlasti, boljševika je već bilo 51% — polovina, a na V kongresu, koji je bio u julu ove godine, boljševika je bilo već 66%. Tada su već levi eseri, videvši kako se razvija i raste boljševizam, pošli u svoju avanturu i na kraju se potpuno pocepali. Iz toga rascepa su nastale tri različite partije, a poslednja partija, partija narodnjaka — komunista, prišla je boljševicima, i ceo niz takvih istaknutih radnika, kao što je Kolegajev, takođe su prišli partiji boljševika.

Na VI Kongresu sovjeta bilo je 97% boljševika, tj. skoro svi predstavnici radnika i seljaka čitave Rusije. To pokazuje kako se sada ogromna većina trudbenika okuplja oko sovjetske vlasti i do koje je mere smešna i apsurdna ta lažna bajka i tvrđenje buržoazije da se boljševici oslanjaju na manjinu stanovništva. Ta buržoazija tako laže zbog toga, što 17 milijardi duga carske vlade kapitalistima, tih 17 milijardi koje smo anulirali i odrekli ih se (mi za njih, za predašnje upravljače, ne mislimo da plaćamo — mi priznajemo da je taj dug postojao i kažemo: lepo, vi ste te dugove napravili — vi se i raskusurajte) saveznici nameravaju da taj dug svale na nas, i da obnove spahijsku, carsku vlast. Mi znamo šta su oni radili u Arhangelsku, Samari i Sibiru. Tamo su se čak menjševici i desničari, koji su bili naši protivnici posle brestlitovskog mira i mislili da se naša nadanja na nemačku revoluciju neće ostvariti, ubedili da njih same rasteruju i uz pomoć engleskih i čehoslovačkih trupa restauriraju spahije i privatnu svojinu.

U Engleskoj i Francuskoj, ma kako tamošnje novine skrivale istinu, ipak ta istina sada krči sebi put. Radnici osećaju i shvataju da je revolucija u Rusiji njihova, radnička, socijalistička revolucija. I čak u Francuskoj i Engleskoj vidimo sada radnički pokret sa parolom: „Napolje s vojskom iz Rusije!". „Zločinac je onaj ko pođe u rat protiv Rusije!". U Londonu je nedavno u sali Alberta održan miting socijalista i evo podataka koje smo dobili, bez obzira na sva nastojanja engleske vlade da ne propuste istinu; ti podaci govore da je na mitingu postavljen zahtev „Napolje s vojskom iz Rusije!", i sve radničke vođe su se izjasnile da je politika engleske vlade, politika pljačke i nasilja. Postoje podaci i o tome da je Maklin — bio je ranije učitelj u Škotskoj — u industrijski najrazvijenijim okruzima Engleske pozivao radnike na štrajk, govoreći da je taj rat razbojnički. Njega su još tada poslali na robiju. Sada je on poslat na robiju po drugi put. Ali kada je u Evropi buknuo revolucionarni pokret, Maklin je bio

pušten na slobodu i kandidovan za parlamenat u Glazgovu, u jednom od najvećih gradova severne Engleske i Škotske. To pokazuje da engleski radnički pokret sa njegovim revolucionarnim zahtevima postaje sve jači. Engleska vlada je bila prinuđena da pusti na slobodu Maklina, svog najopasnijeg neprijatelja, koji sebe zove engleskim boljševikom.

U Francuskoj, gde još i sad šovinizam zahvata radnike, gde smatraju da se rat vodi samo radi odbrane otadžbine — rastu revolucionarna raspoloženja. Sada, kada su Engleska i Francuska pobedile Nemce, znate da su im one postavile sto puta teže uslove nego što su uslovi brestlitovskog mira. Sada se revolucija u Evropi pretvara u stvarnost. Saveznici, koji su se hvalili da će doneti Nemačkoj oslobođenje od kajzera i militarizma, srozali su se na onu ulogu koju su igrale ruske trupe za vreme Nikolaja I, kada je Rusija bila neprosvećena zemlja i kada je Nikolaj I terao ruske trupe da guše mađarsku revoluciju. To je bilo za vreme starog feudalnog poretka, pre 60 godina. A sada su se slobodna Engleska i druge zemlje pretvorile u dželate i misle da su one ovlašćene da uguše revoluciju i da primoraju istinu da ćuti; ali ta istina savlađuje sve prepreke i u Francuskoj i u Engleskoj, i radnici će shvatiti da su ih prevarili i uvukli u rat ne radi oslobođenja Francuske ili Engleske, nego radi pljačkanja tuđe zemlje. U Francuskoj, u socijalističkoj partiji, koja je dosad pripadala pristalicama odbrane otadžbine, imamo sad izveštaja, da tamo toplo saosećaju sa Sovjetskom Republikom i da protestvuju protiv intervencije vojske u Rusiji.

S druge strane, anglo-francuski imperijalizam preti napadom na Rusiju i podržava Krasnove, Dutove, podržava restauraciju monarhije u Rusiji i misli da obmane slobodni narod. Mi znamo da su u vojnom pogledu imperijalisti jači od nas. To smo mi znali i odavno govorili. Zvali smo sve u pomoć Crvenoj armiji da bi se očuvali i pružili otpor grabljivcima i razbojnicima. Ali kad nam kažu: „Ako je anglo-francuski imperijalizam jači, znači, naša stvar je beznadežna", mi ćemo tim ljudima odgovoriti: „Setite se brestlitovskog mira. Zar tada nije vikala sva ruska buržoazija da su boljševici prodali Rusiju Nemcima? Zar nisu tada vikali da se boljševici, uzdajući se u nemačku revoluciju, uzdaju se u viziju, u nešto nemoguće?". A ispostavilo se da je nemački imperijalizam, koji je bio neuporedivo jači od nas, koji je imao punu mogućnost da pljačka Rusiju zato što nismo imali armiju, a stara vojska nije mogla i nije umela da ratuje, zato što su ljudi bili toliko izmučeni ratom da nisu imali snage da ratuju, i svako ko zna šta se tada odigravalo, zna da mi tada uopšte nismo umeli da se branimo, a to znači da je puna vlast u Rusiji mogla da padne u ruke grabljivaca nemačkog kajzera, — a ispostavilo se da su se kroz nekoliko meseci Nemci tako zaglibili u toj Rusiji, naišli su tamo na takav otpor, na takvu agitaciju među nemačkim vojnicima, da je sada — kako mi je rekao Zinovjev, predsednik Severne komune u Petrogradu — kad su predstavnici Nemačke bežali iz Rusije, nemački konzul rekao: „Da, — kaže on — sad je teško određeno reći — ko je više

dobio mi ili vi." On je video da su se nemački vojnici, koji su toliko puta snažniji od nas, zarazili tom boljševičkom zarazom. I Nemačku je sada zahvatila revolucija; tamo se vodi borba za sovjetsku vlast. A brestlitovski mir, koji su proglašavali za puni krah boljševika, pokazao se samo kao prelaz na to da smo mi sada, utvrdivši se u Rusiji, počeli da stvaramo Crvenu armiju, a nemačke trupe se zarazile boljševizmom, i njihove privredne pobede pokazale su se samo kao korak ka potpunom krahu nemačkog imperijalizma, pokazale su se kao prelazna faza ka proširenju i porastu svetske revolucije.

Za vreme brestlitovskog mira mi smo bili usamljeni. Čitava Evropa je smatrala rusku revoluciju za izuzetnu pojavu; o našoj revoluciji, o toj „azijatskoj revoluciji", koja je počela tako brzo i oborila cara zato što je Rusija bila zemlja zaostala, pa je usled svoje zaostalosti tako brzo prešla na oduzimanje svojine, na socijalističku revoluciju — tako su mislili u Evropi; ali su zaboravili da je za rusku revoluciju bio drugi uzrok — Rusija nije imala drugog izlaza. Rat je izazvao svuda takvo pustošenje i glad, tako slabljenje naroda i vojske koji su uvideli da su ih tako dugo obmanjivali i da je u Rusiji jedini izlaz bila revolucija.

Nemcima su govorili da je neophodno braniti se od ruske najezde. A sada se svakim danom ta laž sve više i više raskrinkava. Kapitalisti i nemački generali su vodili svoje trupe protiv Rusije i tada, kad je ona postala socijalistička zemlja. I baš je tad i najglupljem nemačkom vojniku postalo jasno da su ga sve četiri ratne godine varali i terali u rat, da bi nemački kapitalisti mogli pljačkati Rusiju. To isto, što je izazvalo krah nemačkog imperijalizma, izazvalo je i revoluciju u Nemačkoj, to isto će sada, svakim danom i svakim časom približavati revoluciju Francuskoj, Engleskoj i drugim zemljama. Mi smo bili usamljeni. Sada mi nismo sami. Sada je revolucija u Berlinu, u Austriji, Mađarskoj, čak i u Švajcarskoj, Holandiji i Danskoj, u tim slobodnim zemljama koje ne znaju za rat, čak u njima raste revolucionarni pokret; tamo radnici već zahtevaju organizaciju sovjeta. Sada se ispostavilo da izlaza više nema. Revolucija sazreva u čitavom svetu. Mi prednjačimo u tome i naša je stvar da štitimo tu revoluciju sve dok ne stignu naši saveznici, a ti su saveznici radnici svih evropskih zemalja. Ti saveznici će nam biti utoliko bliži, ukoliko više prekardaše njihove vlade.

Kad su Nemci sebe smatrali gospodarima za vreme brestlitovskog mira — bili su na jedan korak od svoje propasti. A sada su im Francuska i Engleska nametnule uslove mira mnogo teže i sramnije, nego što nam ih je tada nametnula Nemačka; sada su oni došli na ivicu propasti. Ma kako lagali, oni sada stoje na nekoliko koraka od svoje propasti. Oni se nje boje, njihova laž se svakim danom sve više i više razotkriva, a mi kažemo: ma kako lagali ti imperijalisti u svojim novinama — naša stvar je sigurna, sigurnija nego njihova, jer se oslanja na svest radničkih masa u celom svetu; iz rata koji je zalivao krvlju čitav svet u toku četiri godine, rodilo se to saznanje. Iz tog rata se ne može izaći na svetlost dana sa starom vladom. Stare vlade sada

kažu da su protiv svetskog boljševizma. Radnici znaju šta se dešava u Rusiji: tamo se proganjaju spahije i kapitalisti koji tamo pozivaju u pomoć najamnike, tuđe vojnike. Položaj je sada svima jasan. Njega shvataju radnici svih zemalja. Bez obzira na sve divljaštvo imperijalista, na njihov bes, mi smelo idemo u borbu protiv njih i znamo da će svaki korak njihov unutar Rusije, biti korak ka njihovoj propasti i sa njima će se desiti ono isto što i sa nemačkim trupama, koje su mesto žita iz Ukrajine izvezle ruski boljševizam.

U Rusiji je vlast u rukama trudbenika, a ako vlast ne bi bila u njihovim rukama, niko i nikada ne bi umeo zalečiti rane, koje je naneo taj krvavi, teški rat. Ostaviti vlast starim kapitalistima znači preneti svu težinu rata na klasu trudbenika da bi ona platila sav danak za taj rat.

Između Engleske, Amerike i Japana se sada vodi borba — ko će šta da otme od opljačkanog plena. Sve je sada podeljeno. Vilson je predsednik najdemokratskije republike na svetu. I šta on kaže? U toj zemlji za jednu jedinu reč koja poziva na mir, rulja šovinista strelja ljude na ulici. Jednog sveštenika, koji nikad nije bio revolucionar, samo zato što je propovedao mir izvukli su na ulicu i pretukli. Tamo gde vlada najdivljiji teror — tamo vojska služi sada za gušenje revolucije, služi da preti ugušivanjem nemačke revolucije. U Nemačkoj je revolucija počela nedavno, prošlo je samo mesec dana od njenog početka, te i tamo se postavlja najoštrije pitanje — ustavotvorna skupština ili sovjetska vlast. Sva buržoazija je tamo za ustavotvornu skupštinu a svi socijalisti, koji su postali kajzerovi lakeji, koji nisu smeli da započnu revolucionarni rat — oni su za ustavotvornu skupštinu. Čitava se Nemačka podelila na dva tabora. Socijalisti su sada za ustavotvornu skupštinu, a Lipkneht, koji je tri godine proveo na robiji, on stoji, kao i Roza Luksemburg, na čelu „Crvene zastave“[192]). Juče je u Moskvi dobijen jedan primerak tih novina. Dobijen je sa velikim teškoćama i peripetijama. U njima ćete videti niz članaka — svi oni, vođi revolucije, u tim novinama govore da buržoazija vara narod. Sloboda Nemačke je bila u rukama kapitalista. Oni su štampali samo svoje novine, i evo „Crvena zastava“ govori da samo radničke mase imaju pravo da se koriste narodnom imovinom. U Nemačkoj se već sada, mada je prošlo samo mesec dana od početka revolucije, čitava zemlja podelila na dva tabora. Svi socijalisti izdajnici viču da su za ustavotvornu skupštinu, a socijalisti pravi, pošteni socijalisti govore: „Mi smo za vlast radnika i vojnika“. Ne pominju „seljaka“, zato što u Nemačkoj veći deo seljaka takođe iznajmljuje radnike, nego kažu: „radnika i vojnika“. Govore: „sitnih seljaka“. Sovjetska vlast je tamo već postala oblik upravljanja.

Sovjetska vlast je svetska vlast. Ona dolazi kao smena stare buržoaske države. Ne samo monarhija nego i republika, ako ostavlja kapitalistima njihovu svojinu — fabrike, zavode, banke, štamparije — takva republika je jedan od oblika pljačkanja naroda sa strane buržoazije. I boljševici su bili u pravu kad su govorili da raste svetska revolucija. U različitim zemljama ona se razvija na razne načine.

Ona uvek prolazi dug i težak put. Loš je taj socijalista koji misli da će se kapitalisti odreći odjednom svojih prava. Ne. Tako dobre kapitaliste svet još nije stvarao. Socijalizam se može razvijati samo u borbi protiv kapitalizma. Još nije bilo na svetu takve vladajuće klase, koja bi ustupila svoje mesto bez borbe. Kapitalisti znaju šta je boljševizam. Ranije su govorili: „ruska glupost i ruska zaostalost izvode nekakve trikove od kojih ništa neće ispasti. Oni jure tamo, u Rusiji, za nekakvim priviđenjima, došljacima s onog sveta". A sada, ta ista gospoda kapitalisti vide da je ta revolucija svetski požar i da samo vlast trudbenika može da pobedi. Kod nas se sad prelazi na komitete sirotinje. A u Nemačkoj su ogromna većina ili nadničari ili sitni seljaci. Krupni seljaci su obično u Nemačkoj svoje vrste spahije.

Juče je našeg predstavnika u Švajcarskoj švajcarska vlada proterala iz Švajcarske, i mi znamo čime je to izazvano. Mi znamo da se engleski i francuski imperijalisti boje toga što nam je on svakog dana slao telegrame i dopise o mitinzima u Londonu, gde su engleski radnici izjavljivali: „Napolje s britanskom vojskom iz Rusije!" On nam je davao obaveštenja i o Francuskoj. Govori se da su imperijalisti postavili ultimatum predstavnicima Rusije. Oni su proterali predstavnike sovjetske vlasti i iz Švedske, i oni moraju da se vrate u Rusiju. Ali još je rano da likuju. To je jeftina pobeda. Taj korak ni do čega ne dovodi. Ma kako da „saveznici" prikrivaju istinu, ma kako da obmanjuju narod, ma kako da se trude da se oslobode predstavnika sovjetske vlasti — na kraju krajeva narod će saznati čitavu tu istinu.

I mi vam kažemo — iz svih snaga pružiti otpor „saveznicima" a podršku Crvenoj armiji! Razumljivo je sve ono što se događalo kod nas kad nije bilo Crvene armije. Ali mi vidimo da sad Crvena armija jača i pobeđuje. Protiv naše armije stoje engleske trupe. A naša armija ima, tek juče uzete iz radničke klase, oficire, koji su tek juče završili prvi put kurs vojne obuke. Kada nam dopadnu zarobljenici, imamo niz dokaza da ti zarobljenici, pročitavši preveden na engleski jezik Ustav naše republike, govore: „Nas su prevarili, sovjetska vlast nije ono za šta smo je mi smatrali. Sovjetska vlast je vlast trudbenika". A mi kažemo: „Da, drugovi, mi ne ratujemo samo za sovjetsku Rusiju, mi se borimo za vlast radnika i trudbenika čitavog sveta". Dok mi zaustavljamo pritisak imperijalista, jača nemačka revolucija. Jača revolucija i u svim ostalim zemljama. Eto zbog čega se ta, svetska revolucija — ma kako je u Evropi nazivali — razvila u punoj snazi; i svetski imperijalizam će propasti. I naš položaj, ma kako da je težak, uliva uverenje da se ne borimo sami za pravednu stvar, nego da imamo saveznike, radnike svake zemlje.

Drugovi, posle ovih primedaba o našem međunarodnom položaju, hoću da kažem nekoliko reči i o drugim pitanjima. Hoću da govorim o sitnoburžoaskim partijama. Te su partije sebe smatrale za socijalističke. Ali one nisu socijalističke. Mi odlično znamo da se takve ustanove u kapitalističkom društvu, kao što su banke, kase, društva za uzajamnu pomoć, nazivaju „samopomoć"; ali sve to potpuno ništa

ne znači: u stvari pod tim nazivom se prikriva pljačka. I eto, baš te partije koje su tobože bile uz narod, kada je ruska radnička klasa odbijala napade Krasnova (njega su naše jedinice bile uhapsile a zatim pustile, na žalost, zato što su Petrograđani previše dobrodušni — tada su ta gospoda menjševici i desni eseri stali na stranu buržoazije. Te sitnoburžoaske partije nikad ne znaju kad treba da idu — za kapitalistima ili za radnicima. Te partije se sastoje od ljudi koji žive u nadi da će se nekad obogatiti. Oni stalno posmatraju kako oko njih većina sitnih gazda živi loše — sve je to trudbenički svet. I eto, partije, koje su rasejane po čitavom svetu, sitnoburžoaske partije, počele su da se kolebaju. To nije novost. To je bilo uvek i kod nas je tako. Kada je došao brestlitovski mir, najteži period naše revolucije, kada nismo imali armiju i morali smo da zaključimo mir, govorili smo sebi: svoj socijalistički rad nećemo da napustimo ni za trenutak — one su sve nas napustile. Zaboravile su da Rusija prinosi svoje najveće žrtve socijalističkoj revoluciji i prešle pristalicama ustavotvorne skupštine. Pojavile su se pristalice ustavotvorne skupštine u Samari i u Sibiru. Sada ih otuda teraju i dokazuju im da može biti ili vlast spahija ili vlast boljševika. Sredine ne može biti. Ili vlast ugnjetenih ili vlast ugnjetača. Samo za nama može poći sve najsiromašnije seljaštvo. A tek će tada poći kada uvidi da se sa starim režimom ne radi u rukavicama, nego da se sve čini za blagostanje naroda. Samo takvu vlast sovjeta mogao je narod da podržava u toku godine dana bez obzira na teške uslove i glad. Radnici i seljaci znaju, ma koliko da je težak rat, da će radničko-seljačka vlada učiniti sve što se može učiniti protiv kapitalista — eksploatatora, kako se ne bi sva težina rata svalila na radnička, nego na leđa te gospode. I evo, više od godinu dana narod podržava vlast radnika i seljaka.

Sada, kad je došla nemačka revolucija, nastupio je preokret kod menjševika i esera. Najbolji među njima su težili ka socijalizmu. Ali oni su mislili da boljševici jure za iluzijom, za bajkom. Sad su se ubedili da ono što su očekivali boljševici nije plod fantazije — nego realna stvarnost, da je svetska revolucija nastupila i raste u čitavom svetu, i najbolji ljudi među menjševicima i eserima počinju da se kaju što su grešili i da shvataju da sovjetska vlast nije samo ruska, nego svetska vlast radnika i da ih nikakva ustavotvorna skupština neće spasti.

Engleska, Francuska i Amerika znaju da sad, kad je buknula svetska revolucija, nemaju spoljašnjih neprijatelja. Oni su unutar svake zemlje. Sad nastupa novi prelom kad menjševici i desni eseri počinju da se kolebaju a najbolji među njima naginju boljševicima i vide da koliko god se oni kunu ustavotvornom skupštinom, ipak su na strani belih. U čitavom svetu sada se ovako postavlja pitanje: ili sovjetska vlast ili vlast pljačkaša koji su ubili deset miliona ljudi u tom ratu, dvadeset miliona obogaljili i sad produžuju da pljačkaju druge zemlje.

Eto, drugovi, to je ono pitanje koje izaziva kolebanje kod sitnoburžoaske demokratije. Mi znamo da se te partije uvek kolebaju i da

će kod njih uvek biti tih kolebanja. Većina ljudi dolazi do svojih ubeđenja iz života, a knjigama i rečima ne veruje. Mi srednjem seljaku kažemo: ti nam nisi neprijatelj; mi nemamo zbog čega da mu činimo nepravdu i ako negde mesni sovjet snažno udari po srednjem seljaku, onda taj sovjet treba smaći, jer, ne ume da radi onako kao što treba da radi. Srednja, sitnoburžoaska demokratija uvek će se kolebati. I ako se ona kao klatno odljulja na našu stranu, treba je podržati. Mi kažemo: „Ako nam budete kvarili naš rad — niste nam potrebni. A ako nam budete pomagali — primićemo vas". Kod menjševika postoje razne grupe, postoji grupa „aktivista" (pristalica akcije). To je latinski naziv i pod njim su se krili oni koji su govorili: „Nije dovoljno kritikovati. Treba pomagati akcijom". Mi smo govorili: ratovaćemo protiv Čehoslovaka, a ko bude pomagao njima, prema tome ćemo biti nemilosrdni. Ali kad ima ljudi koji su uvideli svoju grešku, treba ih primiti, odnositi se prema njima blago. Srednjaci koji stoje između radnika i kapitaliste uvek će se kolebati. Oni su mislili da će sovjetska vlast brzo biti slomljena. A u stvari se pokazalo drukčije. Evropski imperijalizam ne može da slomi našu vlast. Revolucija se sada razvija u svetskim razmerama. Sad mi kažemo: kolebljivci koji su shvatili i uvideli svoju grešku neka dođu nama. Mi se vas ne odričemo. Mi treba, pre svega, da obratimo svu svoju pažnju na to da ti isti ljudi, sve jedno ko su bili ranije, kolebali se ili ne — priđu nama ako su iskreno za nas. Mi smo sad dovoljno snažni da se nikog ne bojimo. Mi ćemo ih sve prekuvati. Ali nas oni neće. Zapamtite da su kolebanja tih partija neizbežna. Danas se klatno odljuljkalo tamo, sutra ovamo. Mi moramo ostati proleterska partija radnika i ugnjetenih. Ali mi sada upravljamo svom Rusijom, i neprijatelj nam je samo onaj ko živi od tuđeg rada. Ostali nam nisu neprijatelji. Oni su samo kolebljivci. A kolebljivci još nisu neprijatelji.

Sad još jedno pitanje. Pitanje namirnica. Svi vi znate da se stanje sa namirnicama kod nas, koje se bilo malo poboljšalo u jesen — opet pogoršava. Narod opet gladuje, a u proleće će se stanje pogoršati još više. Naš železnički transport je sada veoma jako poremećen. Sada je on, uz to, pretrpan zarobljenicima koji se vraćaju u otadžbinu. Iz Nemačke juri sada u Rusiju dva miliona ljudi. Ta dva miliona su iscrpljena i izmučena. Oni su gladovali kao niko. To nisu ljudi, nego senke, ljudski kosturi. Unutrašnji rat je još više poremetio naš transport. Nemamo lokomotiva, nemamo vagona. Situacija sa namirnicama postaje sve teža. I eto, s obzirom na taj težak položaj Savet narodnih komesara je rekao: ako imamo sada armiju i disciplinu, koju su stvorile partijske ćelije koje postoje u svakom puku, i ako je većina oficira sada iz radničkih redova, a ne „majčine maze", ako su ti oficiri shvatili da radnička klasa treba da dâ ljude koji će upravljati državom i crvene oficire — onda će socijalistička armija biti stvarno socijalistička u kojoj će oficirski sastav biti obnovljen učešćem crvenih oficira. Znamo da je sada prelom nastupio. Mi imamo armiju. U njoj je nova disciplina. Disciplinu podržavaju ćelije, radnici i komesari koji su stotinama hiljada išli na front i objašnjavali

radnicima i seljacima zbog čega se vodi rat. Eto zbog čega je nastupio prelom u našoj armiji. Eto zbog čega se on tako snažno manifestovao. Engleske novine govore da u Rusiji oni imaju sada ozbiljnog neprijatelja.

Mi dobro znamo kako nam je loš aparat za snabdevanje. Za njega su se zalepile neke grupe ljudi koji su, varali, pa i sad varaju i pljačkaju. Znamo da su u većini svi železničari, koji nose na svojim leđima svu težinu rada — na strani sovjetske vlasti. A vrhovi se drže starog režima — ili sabotiraju ili se odnose prema poslu mlitavo. Drugovi, vi znate da je ovaj rat — revolucionarni rat. Za taj rat treba da budu angažovane sve narodne snage. Treba čitava zemlja da se pretvori u revolucionarni tabor. Svi u pomoć! A ta se pomoć ne sastoji samo u tome da svi idu na front, nego i u tome da ona klasa u državi, koja sve vodi prema oslobođenju, koja podržava sovjetsku vlast — da ona upravlja, zato što ona jedino ima na to pravo. Mi znamo kako je to teška stvar što je radnička klasa toliko vremena bila udaljena ne samo od upravljanja, nego i od pismenosti, mi znamo kako je njoj teško da sve nauči odjednom. Radnička klasa je u vojnoj delatnosti, najtežoj i najopasnijoj, ipak ostvarila taj prelom. Svesni radnici treba da nam pomognu da ostvarimo takav isti preokret i u snabdevanju i u železničkom transportu. Treba da svaki železničar i svaki snabdevač gleda na sebe kao na vojnika koji se nalazi na dužnosti. On treba da shvati da vodi rat sa glađu. Treba da odbaci stare navike odugovlačenja. Ovih dana smo rešili da stvorimo radničku inspekciju za snabdevanje. Mi kažemo: da bi nastupio prelom u železničarskom aparatu, da bi stvorili od njega svoje vrste Crvenu armiju — potrebno je učešće radnika. Pozivajte svoje ljude. Organizujte kurseve, učite ih, postavljajte ih za komesare. Samo oni, ako daju svoje radnike, samo će oni postići da od armije starih činovnika dobijemo u oblasti snabdevanja svoje vrste crvenu socijalističku armiju, kojom rukovode radnici i koja ne radi pod batinom, nego po svojoj volji, isto onako kao što na frontu rade i umiru crveni oficiri, znajući da umiru za socijalističku republiku.

Kratki izveštaj objavljen 18. decembra 1918. u listu *Правда* br. 275.

Сочинения В. И. Ленина, 4 изд., т. 28, стр. 331—343.

VIII KONGRES KP(b)R 18—23. MARTA 1919.[193])

IZ „IZVEŠTAJA CENTRALNOG KOMITETA 18. MARTA"*)

Sad ću preći na pitanje unutrašnje izgradnje i ukratko ću se zadržati na glavnom što karakteriše političko iskustvo, rezultat političke aktivnosti Centralnog komiteta za ovo vreme. Ta politička aktivnost Centralnog komiteta svakodnevno se manifestovala u pitanjima od ogromne važnosti. Da nije bilo napregnutog zajedničkog rada, o kome sam govorio, ne bismo mogli da radimo kao što smo radili, ne bismo mogli da izvršavamo borbene zadatke. Po pitanju o Crvenoj armiji, koje sada izaziva takve diskusije i kome je posvećena specijalna tačka dnevnog reda na kongresu, mi smo doneli ogroman broj posebnih manjih odluka, koje je istakao Centralni komitet naše partije, sprovodeći ih preko Saveta narodnih komesara i preko Sveruskog centralnog izvršnog komiteta. Još veći je broj posebnih, veoma važnih postavljenja koja su vršili narodni komesari svaki za sebe, ali koji su svi sistematski, dosledno, sprovodili jedinstvenu liniju.

Pitanje izgradnje Crvene armije je bilo potpuno novo, ono se uopšte nije postavljalo čak ni teoretski. Nekada je Marks govorio da je zasluga pariskih komunara u tome što su sprovodili u život odluke koje nisu pozajmljivali iz nekakvih nerealnih doktrina nego koje je diktirala stvarna neophodnost.[194]) Te Marksove reči u odnosu na komunare bile su donekle zajedljive, zato što su u Komuni preovlađivale dve struje: blankisti i prudonisti — i obe struje su morale da postupaju suprotno onome, čemu ih je učila doktrina. A mi smo postupali u skladu sa onim čemu nas je učio marksizam. U isto vreme politička aktivnost Centralnog komiteta u konkretnim slučajevima određivala se u celini apsolutnim zahtevima neodložne nasušne potrebe. Mi smo morali obično da radimo pipajući. Ovu činjenicu će dvaput podvući svaki istoričar koji bude u stanju da razotkrije u celini čitavu aktivnost Centralnog komiteta partije i aktivnost sovjetske vlasti u ovoj godini. Ta činjenica više od svega pada u oči kad pokušavamo jednim pogledom da obuhvatimo preživljeno. Ali to nas ni najmanje nije pokolebalo, čak ni 10. oktobra 1917. godine, kada se rešavalo pitanje o osvajanju vlasti. Mi nismo sumnjali da ćemo mo-

*) Sa ruskog prevela *Mira Lalić*.

rati, po rečima druga Trockog, da eksperimentišemo, da vršimo ogled. Mi smo se poduhvatili stvari, kakve se niko na svetu u takvoj širini još nije poduhvatio.

To isto je i sa Crvenom armijom. Kada se posle završetka rata vojska počela raspadati, mnogi su u početku mislili da je to pojava karakteristična samo za Rusiju. Ali mi vidimo da je ruska revolucija bila u suštini generalna proba ili jedna od proba svetske proleterske revolucije. Kada smo diskutovali o brestlitovskom miru, kada smo početkom januara 1918. postavili pitanje mira, mi još nismo znali kad će i u kojim drugim zemljama početi to raspadanje vojske. Išli smo od eksperimenta do eksperimenta, pokušavali smo da stvorimo dobrovoljačku armiju, idući pipajući, napipavajući, probajući kakvim se putem u datoj situaciji može rešiti zadatak. A zadatak se postavljao jasno. Bez oružane odbrane socijalističke revolucije nismo mogli da postojimo. Vladajuća klasa nikad neće dati svoju vlast ugnjetenoj klasi. Ali poslednja treba da pokaže na delu da je sposobna ne samo da obori eksploatatore, nego i da se organizuje za samoodbranu, da stavi sve na kartu. Mi smo uvek govorili: „Ima rata i rata". Mi smo osuđivali *imperijalistički* rat ali nismo negirali *rat uopšte*. Zabunili su se oni ljudi koji su pokušavali da nas okrive za militarizam. I kada mi se ukazala prilika da pročitam izveštaj o Bernskoj konferenciji žutih[195]), gde je Kaucki upotrebio izraz da kod boljševika nije socijalizam nego militarizam, osmehnuo sam se i raširio ruke. Kao da je doista bila u istoriji makar jedna velika revolucija koja ne bi bila vezana za rat. Svakako, ne! Mi ne živimo samo u državi, nego *u sistemu država* i postojanje Sovjetske Republike naporedo sa imperijalističkim državama na duže vreme je nemoguće. Na kraju krajeva pobediće ili jedno ili drugo. I dok taj kraj ne dođe, niz najstrašnijih sudara između Sovjetske Republike i buržoaskih država je neizbežan. To znači da vladajuća klasa, proletarijata, ako hoće da samo ona vlada, treba da to dokaže i svojom vojnom organizacijom. Kako će klasa, koja je dosad igrala ulogu stoke za starešine iz vladajuće imperijalističke klase — kako će da stvori sebi svoje starešine, kako će da reši zadatak usklađivanja entuzijazma, novog revolucionarnog stvaralaštva ugnjetenih sa korišćenjem onih naslaga buržoaske nauke i tehnike militarizma u njihovim najlošijim oblicima, bez kojih ona neće moći da ovlada savremenom tehnikom i savremenim načinom vođenja rata?

Sada se pred nas postavlja zadatak koji se u toku godišnjeg iskustva uopštio. Kad smo u revolucionarnom programu naše partije pisali o pitanju stručnjaka, mi smo sumirali praktično iskustvo naše partije o jednom od najkrupnijih pitanja. Ne sećam se da su pređašnji učitelji socijalizma koji su vrlo mnogo predskazali o nastupajućoj socijalističkoj revoluciji i vrlo mnogo odredili u njoj — ne sećam se, da su se izjašnjavali po tom pitanju. Ono za njih nije postojalo zato što se postavilo tek onda kad smo počeli da stvaramo Crvenu armiju. To je značilo: izgraditi od ugnjetene klase, koja je bila pretvorena u stoku — armiju, punu entuzijazma, i primorati tu armiju da iskoristi

najbrutalnije, najodvratnije od onoga što smo nasledili od kapitalizma. Ova protivrečnost koja se postavlja pred nas u pitanju Crvene armije, postavlja se i u svim oblastima naše izgradnje. Uzmite pitanje kojim smo se najviše bavili: prelaz od radničke kontrole na radničko upravljanje industrijom. Posle dekreta i uredaba Saveta narodnih komesara i mesnih organa sovjetske vlasti — svi su oni stvorili naše političko iskustvo u toj oblasti — Centralni komitet je pravo govoreći, trebalo samo da sumira rezultate. On je jedva mogao takvim pitanjem da rukovodi u punom smislu te reči. Dovoljno je da se setimo u kojoj su meri bili bespomoćni, stihijni i slučajni naši dekreti i uredbe o radničkoj kontroli u industriji. Nama se činilo da je to lako učiniti. Praksa je dokazala potrebu da se izgrađuje, ali mi uopšte nismo odgovorili na pitanje *kako* da se izgrađuje. Svaka nacionalizovana fabrika, svaka oblast nacionalizovane industrije, transport a naročito železnički transport, — najkrupniji izraz kapitalističkog mehanizma, koji je najcentralizovanije izgrađen na osnovu krupne materijalne tehnike i najneophodniji za državu; — sve je to ovaploćavalo u sebi koncentrisano iskustvo kapitalizma i pričinjavalo nam neizmerne teškoće.

Daleko od toga da smo iz tih teškoća izašli i sada. U početku smo na te teškoće gledali potpuno apstraktno, kao revolucionari koji su propovedali ali uopšte nisu znali kako da počnu sa radom. Svakako, masa ljudi nas je okrivljavala i dan danas nas svi socijalisti i socijaldemokrati okrivljuju za to što smo počeli tu stvar, neznajući kako da je dovedemo do kraja. Ali to je smešno kad okrivljuju mrtvi ljudi. Kao da je moguće izvoditi najveću revoluciju, unapred znajući, kako do kraja raditi! Kao da je moguće to unapred naučiti iz knjiga! Ne, samo iz iskustva masa mogla se roditi naša odluka. I ja smatram da je naša zasluga bila u tome što smo s neverovatnim teškoćama pristupili rešavanju pitanja koje nam je do danas upola nepoznato, što smo privukli proleterske mase samostalnom radu, što smo prešli na nacionalizaciju industrijskih preduzeća, itd. Sećam se kako smo u Smoljnom odjednom izdavali po 10 do 12 dekreta. To je bila manifestacija naše odlučnosti i želje da probudimo iskustvo i samoaktivnost proleterskih masa. Sada to iskustvo imamo. Sada smo od radničke kontrole otišli dalje i pristupili neposredno radničkom upravljanju industrijom. Sada umesto potpune bespomoćnosti imamo čitav niz uputstava osnovanih na iskustvima i, ukoliko je to bilo moguće, mi smo ta iskustvo sumirali u našem programu. Mi ćemo se toga detaljno dotaći u odeljku o organizacionom pitanju. Ne bismo mogli da izvršimo taj rad da nam nisu pomogli i radili sa nama drugovi iz sindikata.

U zapadnoj Evropi pitanje se postavlja drukčije. Tamo drugovi vide zlo u sindikatima jer su tamo tim sindikatima u takvoj meri zavladali žuti predstavnici starog socijalizma da u njihovoj podršci komunisti vide malo vajde. Mnogi predstavnici zapadnih komunista, čak i Roza Luksemburg, objavljuju likvidaciju sindikata.[196]) To pokazuje koliko je teži naš zadatak u zapadnoj Evropi. Kod nas, mi

ne bismo mogli održati bez podrške sindikata ni mesec dana. U tom pogledu imamo iskustvo, stečeno ogromnim praktičnim radom koje dozvoljava da se pristupi rešavanju najtežih pitanja.

Uzmimo pitanje stručnjaka, koje se na svakom koraku susreće kod nas, koje se nameće pri svakom postavljanju, koje moraju da pokreću i predstavnici narodne privrede i Centralni komitet partije. U sadašnjoj situaciji Centralni komitet partije ne može da radi tako da bi sačuvao formu. Kad ne bismo imali mogućnosti da postavljamo drugove koji u svojoj oblasti rade samostalno, onda uopšte ne bismo mogli da radimo. Samo zahvaljujući tome što smo imali takve organizatore, kao što je J. M. Sverdlov, mogli smo u uslovima rata da radimo tako da nemamo ni jednog konflikta koji bi zasluživao pažnju. I u tom radu smo neizbežno morali da koristimo pomoć onih ljudi koji su nam predlagali svoje usluge, izražene u znanju stečenom u stara vremena.

Uzmimo posebno pitanje upravljanja vojnim resorom. Ovde se bez poverenja u štab, u krupne organizatore stručnjake, ne može rešavati pitanje. U pojedinostima smo imali razmimoilaženja povodom toga, ali u osnovi dvoumljenja nije moglo da bude. Mi smo pribegavali pomoći buržoaskih stručnjaka, koji su skroz prožeti buržoaskom psihologijom, koji su nas izdavali i izdavaće nas još godinama. Ipak ako se postavi pitanje u tom smislu, da mi samo rukama pravih komunista a ne uz pomoć buržoaskih stručnjaka možemo izgraditi komunizam — to predstavlja dečiju misao. Mi smo se prekalili u borbi, imamo snagu, jedinstvo i moramo da idemo putem organizacionog rada, koristeći znanje i iskustvo tih stručnjaka. To je neophodan uslov bez koga se ne može izgraditi socijalizam. Bez nasleđa kapitalističke kulture mi ne možemo izgraditi socijalizam. Ni iz čega drugog se ne gradi komunizam, nego iz onog što nam je ostavio kapitalizam.

Mi sad moramo da gradimo praktično i prinuđeni smo da rukama naših neprijatelja stvaramo komunističko društvo. To izgleda kao protivrečnost, možda čak nerazrešiva protivrečnost, ali, ustvari, samo tim putem se mogu rešiti zadaci komunističke izgradnje. I kad gledamo na naše iskustvo, na svakodnevno sukobljavanje s tim pitanjem, kad gledamo praktični rad Centralnog komiteta, onda mi izgleda da je uglavnom naša partija rešila taj zadatak. To je predstavljalo velike teškoće, ali je samo tako zadatak mogao biti rešen. Organizacioni stvaralački složan rad treba da stegne buržoaske specijaliste tako da bi se kretali u redovima proletarijata ma koliko se protivili i borili na svakom koraku. Mi ih moramo dovesti na rad kao tehničku i kulturnu snagu da bi ih sačuvali i da bi stvorili od nekulturne i divlje kapitalističke zemlje — kulturnu komunističku zemlju. I ja mislim da smo se za ovu godinu dana naučili graditi, da smo stali na pravi put i da sa njega nećemo skrenuti.

Objavljeno u martu—aprilu 1919. u listu *Правда*.

Сочинения В. И. Ленина, 4 изд., т. 29, стр. 131—136.

IZ „GOVORA SNIMLJENIH NA GRAMOFONSKIM PLOČAMA“[197])

PORUKA CRVENOJ ARMIJI*)

Drugovi, crvenoarmejci! Engleski, američki i francuski kapitalisti vode rat protiv Rusije. Oni se svete sovjetskoj radničkoj i seljačkoj republici zato što je oborila vlast spahija i kapitalista i time dala primer svim narodima sveta. Engleski, francuski i američki kapitalisti pomažu novcem i ratnom opremom ruske spahije, koje vode protiv sovjetske vlasti trupe iz Sibira, Dona, severnog Kavkaza, želeći da restauriraju carsku vlast, vlast spahija, vlast kapitalista. Ne, to se neće desiti. Crvena armija je zbila svoje redove, podigla se, prognala spahijske trupe i belogardejske oficire sa Volge, povratila Rigu, povratila skoro celu Ukrajinu, prilazi Odesi i Rostovu. Još malo napora, još nekoliko meseci borbe protiv neprijatelja i pobeda će biti naša. Crvena armija je snažna zbog toga što svesno i jednodušno ide u borbu za seljačku zemlju, za vlast radnika i seljaka, za sovjetsku vlast.

Drugovi, crvenoarmejci! Savez radnika i seljaka Crvene armije je čvrst, zbijen, neraskidiv. Kulaci i vrlo bogati seljaci pokušavaju da organizuju ustanak protiv sovjetske vlasti, ali oni su ništavna manjina. Neće još dugo i često moći da varaju seljake. Seljaci znaju da će samo u savezu sa radnicima pobediti spahije. Ponekad sebe nazivaju komunistima najgori neprijatelji radnog naroda na selu, nasilnici koji su se prilepili uz vlast iz koristoljubivih razloga i koji rade pomoću prevare, dozvoljavaju sebi nepravdu i uvrede protiv srednjeg seljaka. Radničko-seljačka vlada je čvrsto rešila da se bori protiv takvih ljudi i da očisti od njih selo. Srednji seljak nije neprijatelj, nego prijatelj radnika, prijatelj sovjetske vlasti. Prema srednjem seljaku svesni radnici i stvarno sovjetski ljudi se odnose kao prema drugu. Srednji seljak ne pljačka tuđi rad, ne bogati se na tuđ račun kao kulaci; srednji seljak radi sam, živi od svog rada. Sovjetska vlast će ugušiti kulake, očistiće selo od onih koji se nepravedno odnose prema srednjim seljacima, ostvariće po svaku cenu savez radnika sa svim radnim seljaštvom, i najsiromašnijim i srednjim.

Taj savez raste u čitavom svetu. Revolucija se približava; svugde narasta. Ovih dana je ona pobedila u Mađarskoj. U Mađarskoj je

---

*) Sa ruskog prevela *Mira Lalić*.

uspostavljena sovjetska vlast — radnička vlada. Na taj put će neminovno doći svi narodi.

Drugovi, crvenoarmejci! Držite se čvrsto, nepokolebljivo, složno! Smelo napred protiv neprijatelja! Pobeda će biti naša. Vlast spahija i kapitalista koja je slomljena u Rusiji, biće pobeđena u čitavom svetu!

29. III

Сочинения В. И. Ленина, 4 изд., т. 29, стр. 220—221.

PISMO PETROGRADSKIM RADNICIMA O POMOĆI ISTOČNOM FRONTU*)

DRUGOVIMA PETROGRADSKIM RADNICIMA

Drugovi! Situacija na istočnom frontu se silno pogoršala. Danas je Kolčak zauzeo Votkinski zavod, Buguljma propada; Kolčak će, očigledno, još napredovati.

Preti stvarna, opasnost.

U Savetu narodnih komesara preduzimamo danas niz hitnih mera za pomoć Istočnom frontu, pojačavamo agitaciju.

Molimo petrogradske radnike *da dignu na noge sve, da mobilišu sve snage* u pomoć Istočnom frontu.

Tamo će se vojnici-radnici i sami nahraniti i pomoći će svojim porodicama pošiljkama hrane. A što je glavno, tamo se rešava sudbina revolucije.

Čim tamo pobedimo, *završavamo rat,* jer *iz inostranstva pomoći belima više neće biti.* Na jugu pobeda nije daleko. S juga ne možemo da uzimamo snage dok tamo ne pobedimo potpuno.

Zato *u pomoć Istočnom frontu!*

I sovjeti i sindikati treba da napregnu sve snage, da dignu na noge sve, da energično pomognu Istočnom frontu.

Uveren sam, drugovi, da će petrogradski radnici pokazati primer čitavoj Rusiji.

Moskva, 10. aprila 1919.

S komunističkim pozdravom
Lenjin

Петроградская Правда, br. 81, 12. aprila 1919.

Сочинения В. И. Ленина, 4 изд., т. 29, стр. 250

---

*) Preveo *Zvonko Tkalec* (V. I. Lenjin, *Izabrana dela,* t. II, knj. druga, „Kultura", 1950, Beograd).

NACRT DIREKTIVE CK O JEDINSTVENOM UPRAVLJANJU SVIM SNAGAMA CRVENE ARMIJE*)

Uzimajući u obzir:

1. Da je RSFSR primorana, u savezu sa bratskim sovjetskim republikama Ukrajine, Letonije, Estonije, Litvanije i Belorusije da vodi odbrambeni rat protiv zajedničkog neprijatelja — svetskog imperijalizma i crnostotinaške i belogardejske kontrarevolucije koju on podržava;

2. da je neophodan uslov za uspeh toga rata jedinstveno komandovanje svim odredima Crvene armije i najstroža centralizacija u upravljanju svim snagama i zalihama socijalističkih republika, posebno, čitavim aparatom vojnog snabdevanja kao i u upravljanju železničkim transportom kao najvažnijim materijalnim faktorom u ratu koji ima prvorazredni značaj ne samo za vođenje ratnih operacija nego i za snabdevanje Crvene armije borbenim sredstvima, odnosno opremom i hranom.

CK KPR odlučuje:

1. da se usvoji kao neophodno potrebno u toku čitavog socijalističkog odbrambenog rata objedinjavanje celokupnog snabdevanja Crvene armije pod jedinstvenim rukovodstvom Saveta odbrane i drugih centralnih ustanova RSFSR;

2. da se usvoji kao neophodno potrebno u toku čitavog socijalističkog odbrambenog rata objedinjavanje železničkog transporta i upravljanja železničkom mrežom na čitavoj teritoriji bratskih socijalističkih republika pod rukovodstvom i upravljanjem Narodnog komesarijata za saobraćaj RSFSR;

3. da se smatra nespojivim sa interesima odbrane postojanje, u bratskim sovjetskim republikama, posebnih organa za snabdevanje Crvene armije i posebnih komesarijata za saobraćaj i da se preduzmu mere za njihovo preformiranje, za vreme rata, u odeljenja organa snabdevanja Crvene armije i Narodnog komesarijata za saobraćaj RSFSR, koja će se nalaziti pod neposrednim rukovodstvom i biti potpuno potčinjena centralnim organima snabdevanja Crvene armije RSFSR i Narodnog komesarijata za saobraćaj RSFSR;

---

*) Sa ruskog prevela *Mira Lalić*.

4. smatrati ukinutim sve dekrete koji se odnose na snabdevanje Crvene armije i železnički transport ili upravljanje železničkom mrežom, ukoliko su u suprotnosti sa uredbama i dekretima koji regulišu snabdevanje Crvene armije RSFSR a takođe i upravljanje železničkim transportom i železničkom mrežom RSFSR.

Lenjin. Staljin.

Napisano u maju 1919.
Prvi put štampano 1942.

Сочинения В. И. Ленина, 4 изд., т. 29, стр. 373—374.

SVI U BORBU PROTIV DENJIKINA!

(PISMO CK KP(b)R PARTIJSKIM ORGANIZACIJAMA)*)

Drugovi! Nastupio je jedan od najkritičnijih momenata, verovatno čak najkritičniji momenat socijalističke revolucije. Branioci eksploatatora, spahija i kapitalista — ruski i inostrani (u prvom redu engleski i francuski) — očajnički pokušavaju da vrate vlast pljačkaša narodnog rada, spahija i eksploatatora, u Rusiji, da bi učvrstili svoju vlast koja se ruši u celom svetu. Engleski i francuski kapitalisti krahirali su sa svojim planom osvajanja Ukrajine svojim vlastitim trupama; oni su krahirali sa svojom podrškom Kolčaka u Sibiru; Crvena armija, herojski napredujući na Uralu uz pomoć uralskih radnika koji se dižu listom, približava se Sibiru da ga oslobodi od nečuvenog jarma i zverstva tamošnjih gospodara, kapitalista. Engleski i francuski imperijalisti krahirali su, najzad, i sa svojim planom da se dokopaju Petrograda putem kontrarevolucionarne zavere u kojoj su učestvovali ruski monarhisti, kadeti, menjševici i eseri, ne izuzimajući ni leve esere.

Sad inostrani kapitalisti očajnički pokušavaju da vrate jaram kapitala putem najezde Denjikina, kome su, kao i ranije Kolčaku, pružili pomoć u oficirima, snabdevanju, municiji, tenkovima itd., itd.

Sve snage radnika i seljaka, sve snage Sovjetske republike treba da budu napregnute, kako bi najezda Denjikina bila odbijena i kako bi on bio pobeđen a da se ne zaustavlja pobedonosna ofanziva Crvene armije na Ural i Sibir. U tome se sastoji:

OSNOVNI ZADATAK MOMENTA

Svi komunisti — ponajpre i ponajviše, svi simpatizeri, svi pošteni radnici i seljaci, svi sovjetski funkcioneri treba da *počnu raditi na vojni način* i da *maksimum svog rada*, svojih napora i briga prenesu *na neposredne zadatke rata*, na brzo odbijanje Denjikinove najezde, reducirajući i reorganizujući, u zavisnosti od tog zadatka, svu ostalu svoju delatnost.

---

*) Preveo *Zvonko Tkalec* (V. I. Lenjin *Izabrana dela* t. II, knj. druga, „Kultura", 1950, Beograd).

Neprijatelj je opseo Sovjetsku Republiku. Ona treba da bude *jedinstveni vojni logor* ne na rečima, nego na delu.

Ceo rad svih ustanova treba prilagoditi ratu i reorganizovati na vojni način!

Kolegijalnost*) je neophodna u rešavanju poslova države radnikâ i seljakâ. Ali svako naduvavanje kolegijalnosti, svako njeno izvitoperavanje koje vodi birokratskom postupku i odsustvu odgovornosti, svako pretvaranje kolegijalnih ustanova u brbljaonice predstavlja najveće zlo, i tom zlu treba učiniti kraj po svaku cenu, što je moguće brže, ne zaustavljajući se ni pred čim.

Kolegijalnost ne sme da ide dalje od najnužnijeg minimuma ni u pogledu broja članova kolegijuma ni u pogledu praktičnog vođenja poslova; „govori" se zabranjuju, traži se najveća brzina u izmeni mišljenja, njeno svođenje na informisanje i na precizne praktične predloge.

Uvek kad se za to ukazuje ma i najmanja mogućnost, kolegijalnost mora biti svedena na najkraće pretresanje samo najvažnijih pitanja u najužem kolegijumu, a *praktično upravljanje* ustanovom, preduzećem, poslom, zadatkom, treba da se poverava *jednome drugu* koji je poznat po svojoj nepokolebljivosti, odlučnosti, smelosti, sposobnosti da vodi praktičan posao i koji uživa najveće poverenje. U svakom slučaju i u svim okolnostima bez izuzetka kolegijalnost mora biti praćena najtačnijim određivanjem lične odgovornosti *svakog* lica za *tačno* određeni posao. Odsustvo odgovornosti koje se prikriva pozivanjem na kolegijalnost je najopasnije zlo koje preti svakom ko nema vrlo veliko iskustvo u praktičnom kolegijalnom radu i koje u vojnim stvarima gotovo uvek neizbežno vodi katastrofi, haosu, panici, mnogovlašću, porazu.

Isto tako opasno zlo je i organizaciona žurba ili organizaciona projektomanija. Reorganizovanje rada, neophodno za sam rat, ne sme ni u kom slučaju voditi reorganizaciji ustanova, a pogotovu ne stvaranju novih ustanova na brzinu. To je apsolutno nedopušteno, to vodi samo haosu. Reorganizovanje rada treba da se sastoji u privremenom obustavljanju delatnosti onih ustanova koje nisu apsolutno neophodne ili u njihovom reduciranju na izvesnu meru. Ali ceo rad na pomaganju rata treba da se obavlja *potpuno i isključivo preko već postojećih* vojnih ustanova, putem njihovog ispravljanja, jačanja, proširivanja, podrške. Stvaranje specijalnih „komiteta za odbranu" ili „revkoma" (revolucionarnih ili vojno-revolucionarnih komiteta) dopušteno je, prvo, samo kao izuzetak; drugo, samo na osnovu odobrenja nadležne vojne vlasti ili više sovjetske vlasti; treće, uz obavezno izvršavanje pomenutog uslova.

---

*) Kolegijalnost — oblik rukovođenja koji se sastoji u tome da rukovođenje ostvaruje jedan kolegij, tj. grupa lica, a ne jedno lice. — Prim. prev.

NARODU TREBA OBJASNITI ISTINU O KOLČAKU I DENJIKINU

Kolčak i Denjikin su glavni i jedino ozbiljni neprijatelji Sovjetske Republike. Da nema pomoći koju im pruža Antanta (Engleska, Francuska, Amerika), oni bi se odavno raspali. Samo pomoć Antante čini ih snagom. Ali oni su ipak primorani da obmanjuju narod, da se s vremena na vreme prave pristalicama „demokratije", "Ustavotvorne skupštine", „vladavine naroda" itd. Menjševici i eseri se rado daju obmanuti.

Sad je istina o Kolčaku (a Denjikin je njegov dvojnik) potpuno izbila na videlo. Streljanja *desetina hiljada* radnika. Streljanja čak i menjševika i esera. Batinanje seljaka u čitavim srezovima. Javno batinanje žena. Razularenost vlasti oficira, spahijskih sinova. Pljačka bez kraja. To je istina o Kolčaku i Denjikinu. Čak i među menjševicima i eserima, koji su i sami bili izdajnici radnika i bili na strani Kolčaka i Denjikina, ima sve više ljudi koji su primorani da priznaju tu istinu.

Na prvo mesto čitave agitacije i propagande treba postaviti informisanje naroda o tome. Treba objasniti: ili Kolčak i Denjikin, ili sovjetska vlast, vlast (diktatura) radnika; sredine nema; sredine ne može biti. Treba naročito iskorišćavati svedočanstva neboljševika: menjševika, esera i vanpartijaca *koji su bili* kod Kolčaka ili kod Denjikina. Neka svaki radnik i seljak zna oko čega se vodi borba, šta ga čeka u slučaju pobede Kolčaka ili Denjikina.

RAD MEĐU ONIMA KOJI SE MOBILIŠU

Jedan od glavnih predmeta staranja treba sad da postane rad među onima koji se mobilišu, radi pomaganja mobilizacije, i među već mobilisanima. Komunisti i simpatizeri u svojim mestima u kojima su mobilisani prikupljeni, ili u kojima postoje garnizoni i, naročito, dopunski bataljoni itd., treba da budu dignuti na noge svi do jednog. Svi oni, bez izuzetka, moraju da se ujedine i da rade, jedni svaki dan, drugi, recimo, 4 ili 8 sati nedeljno, na pomaganju mobilizacije i među mobilisanima, među vojnicima mesnog garnizona, razume se, strogo organizovano, pri čemu će mesna partijska organizacija i vojna vlast uputiti svakog na odgovarajući rad.

Razume se, vanpartijsko stanovništvo ili stanovništvo koje ne pripada Komunističkoj partiji nije u stanju da ideološki radi protiv Denjikina ili Kolčaka. Ali oslobađati zbog toga to stanovništvo od svakog rada — nije dopušteno. Treba iznaći razna sredstva da čitavo stanovništvo bez izuzetka (a u prvom redu *imućnije*, kako u gradu tako i na selu) bude zaduživano da priloži svoju leptu, u ovom ili onom vidu, za pomoć mobilizaciji ili mobilisanima.

Posebna kategorija merâ pomoći treba da bude pomaganje što bržem i što boljem obučavanju mobilisanih. Sovjetska vlast poziva u vojsku sve bivše oficire, podoficire itd. Komunistička partija, a za

njom svi simpatizeri i svi radnici treba da priskoče u pomoć radničko-seljačkoj državi, prvo, pomažući na razne načine u pronalaženju bivših oficira, podoficira itd. koji izbegavaju da se jave u vojsku, drugo, organizujući, pod kontrolom partijske organizacije i kod nje, grupe onih koji su se teorijski ili praktično (na primer, učestvujući u imperijalističkom ratu) vojnički školovali i koji mogu da budu od koristi.

RAD MEĐU DEZERTERIMA

U poslednje vreme je očigledno nastupio prelom u borbi protiv dezerterstva. U nizu gubernija dezerter je počeo da se vraća u armiju masovno, dezerter je, bez preterivanja, nagrnuo u Crvenu armiju. Uzrok tome je, prvo, veštiji i sistematskiji rad partijskih drugova; drugo, sve veće spoznanje seljaka da Kolčak i Denjikin nose uspostavljanje poretka koji je gori od carskog, vraćanje *ropstva* radnika i seljaka, batinanja, pljačke, zlostavljanja od strane oficira i plemića.

Zato treba svuda i *iz sve snage* prionuti na rad među dezerterima i za vraćanje dezertera u armiju. To je jedan od prvih i najprečih poslova.

Uostalom, mogućnost uticaja na dezertere ubeđivanjem i *uspeh* takvog uticanja pokazuje sasvim *specijalne* odnose radničke države, za razliku od spahijske i kapitalističke države, prema seljaštvu. Pritisak batine ili pritisak gladi — to je jedini izvor discipline za ove poslednje dve vrste države. Za radničku državu ili za diktaturu proletarijata moguć je *drugi* izvor discipline: ubeđivanje seljaka od strane radnika, njihov drugarski savez. Kad slušaš pričanja očevidaca o tome kako se u toj i toj guberniji (npr. Rjazanskoj) dobrovoljno vraćaju hiljade i hiljade dezertera, da na mitingu obraćanje „drugovima-dezerterima" ima ponekad neopisiv uspeh, onda počinješ da zamišljaš koliko je još neiskorišćene snage u tom drugarskom savezu radnikâ i seljakâ. Kod seljaka postoji *predrasuda* koja ga vodi za kapitalistom, za eserom, za „slobodnom trgovinom", ali kod njega postoji i *razum*, koji ga sve više privodi savezu s radnikom.

DIREKTNA POMOĆ ARMIJI

Naša armija najviše oskudeva u snabdevanju: u odeći, obući, oružju, municiji. U opustošenoj zemlji treba činiti ogromne napore da se podmiri ta potreba armije, i jedino pomoć koju razbojnici-kapitalisti Engleske, Francuske i Amerike obilato pružaju Kolčaku i Denjikinu spasava jednog i drugog od neizbežnog sloma zbog nedovoljnog snabdevanja.

Ma koliko da je Rusija opustošena, u njoj ipak ima još mnogo izvora koje još nismo iskoristili, a često *nismo umeli* da iskoristimo. Postoji još mnogo nepronađenih ili neprokontrolisanih skladišta rat-

nog materijala, mnogo proizvodnih mogućnosti koje se često propuštaju zbog svesne sabotaže činovnika, često usled administrativnog otezanja, birokratizma, zbrke i nespretnosti, — svih tih „grehova prošlosti" koji tako neizbežno i tako surovo pritiskuju svaku revoluciju koja vrši „skok" ka novom društvenom poretku.

Direktna pomoć armiji je u tom pogledu naročito važna. Ustanovama koje upravljaju tom pomoći naročito je potrebno „osveženje", pomoć sa strane, dobrovoljna, energična, herojska *inicijativa* radnika i seljaka na terenu.

Na razvijanje te inicijative treba što je moguće šire pozvati sve svesne radnike i seljake, sve sovjetske funkcionere, treba u raznim krajevima i u raznim oblastima rada isprobati *raznovrsne* oblike pomoći armiji u tom pogledu. „Rad na revolucionaran način" je ovde mnogo slabiji nego u drugim oblastima, a potreba za „radom na revolucionaran način" je ovde *kudikamo veća.*

Prikupljanje oružja od stanovništva je jedan od sastavnih delova tog rada. Da u zemlji koja je preživela četiri godine imperijalističkog rata, a zatim dve narodne revolucije, ima kod seljaka i kod buržoazije vrlo mnogo posakrivanog oružja, to je prirodno, to je neizbežno. Ali sad, u uslovima opasne Denjikinove najezde, treba se protiv toga boriti *svom snagom.* Ko skriva ili pomaže skrivati oružje, taj vrši najteži zločin protiv radnika i seljaka, taj zaslužuje da bude streljan jer je kriv za pogibiju hiljada i hiljada najboljih crvenoarmejaca koji često ginu samo zbog nestašice oružja na frontovima.

Petrogradski drugovi znali su da nađu hiljade i hiljade pušaka kad su izvršili — strogo organizovano — masovne pretrese. Ostala Rusija ne treba da zaostane za Petrogradom, nego da ga pošto-poto stigne i prestigne.

S druge strane, nema sumnje da najviše pušaka skrivaju seljaci, i to često bez ikakve rđave namere, prosto zbog ukorenjenog nepoverenja prema svakoj „dužnosti" itd. Kad smo za dobrovoljno vraćanje dezertera u Crvenu armiju uspeli da učinimo mnogo i vrlo mnogo (u najboljim gubernijama) *ubeđivanjem,* veštom agitacijom, celishodnim prilaženjem poslu, onda nema nikakve sumnje da se isto toliko mnogo, ako ne i više, može i mora učiniti za dobrovoljno vraćanje oružja.

Radnici i seljaci! Pronalazite skrivene puške i šaljite ih u armiju? Time ćete spasti sebe od pokolja, streljanja, masovnog batinanja i pljačkanja od strane Kolčaka i Denjikina.

SMANJENJE RADA KOJI NIJE VOJNI

Da bi se izvršio ma i samo deo radova koji su gore ukratko navedeni, potrebni su novi i novi funkcioneri, i to iz redova najpouzdanijih, najodanijih, najenergičnijih komunista. A gde da ih uzmemo

kad se svi žale na nedostatak takvih funkcionera i na njihovu premorenost?

Nema sumnje da su te žalbe u mnogome opravdane. Kad bi neko tačno sračunao kako je tanak sloj naprednih radnika i komunista koji je, uživajući podršku i simpatije radničke i seljačke mase, upravljao Rusijom u toku poslednjih 20 meseci, to bi izgledalo prosto neverovatno. A upravljali smo s ogromnim uspehom, stvarajući socijalizam, savlađujući nečuvene teškoće, pobeđujući neprijatelje koji su se odasvud dizali i koji su direktno ili indirektno bili povezani s buržoazijom. I mi smo već pobedili sve neprijatelje osim jednog: osim Antante, osim svetski moćne imperijalističke buržoazije Engleske, Francuske i Amerike, pri čemu smo i tom neprijatelju već slomili jednu ruku — Kolčaka: nama preti samo njegova druga ruka — Denjikin.

Nove radne snage za upravljanje državom, za ostvarivanje zadataka diktature proletarijata rastu brzo u onoj radničkoj i seljačkoj omladini koja najiskrenije, strasno i neumorno uči, usvaja nove utiske novog poretka, zbacuje sa sebe ljusku starih kapitalističkih i buržoaskodemokratskih predubeđenja, kuje od sebe još tvrđe komuniste nego što je stara generacija komunista.

Ali ma kako brzo da raste taj novi sloj, ma kako brzo da on uči i sazreva u vatri građanskog rata i besomučnog otpora buržoazije, ipak nam on idućih meseci ne može da da *gotove* funkcionere za upravljanje državom. A radi se baš o idućim mesecima, o letu i jeseni 1919. godine, jer *odluka* u borbi protiv Denjikina potrebna je i očekuje se *odmah*.

Da bismo za pojačanje vojnog rada dobili velik broj gotovih funkcionera, treba da smanjimo čitav niz oblasti i ustanova nevojnog ili, tačnije, ne neposredno vojnog, sovjetskog rada, treba da u tom pravcu (to jest u pravcu smanjivanja) reorganizujemo sve ustanove i preduzeća koja nisu *bezuslovno potrebna*.

Uzmimo na primer naučno-tehničko odeljenje Vrhovnog Saveta narodne privrede. To je vrlo korisna ustanova, potrebna za potpunu izgradnju socijalizma, za pravilnu evidenciju i raspodelu svih naučno-tehničkih snaga. A da li je takva ustanova bezuslovno potrebna? Naravno, nije. Davati joj ljude koji mogu i moraju biti odmah upotrebljeni za najpreči i krajnje potrebni komunistički rad *u armiji* i *neposredno* za armiju, bio bi u ovom momentu pravi zločin.

Ovakvih ustanova i odeljenja u ustanovama ima kod nas, u centru i u provinciji, vrlo mnogo. Težeći potpunom ostvarenju socijalizma, mi nismo mogli da odmah ne počnemo izgradnju takvih ustanova. Ali mi ćemo biti budale ili zločinci ako pred opasnom najezdom Denjikina ne budemo umeli da *pregrupišemo redove* tako da sve što nije apsolutno potrebno *obustavimo* i *reduciramo*.

Mi ne smemo pasti u paniku ni dopustiti organizacionu užurbanost, mi ne smemo ni reorganizovati ni zatvarati uopšte nikakve ustanove niti — što je osobito štetno kad se radi na brzinu — počinjati da stvaramo nove. Mi treba da *obustavimo* za tri, četiri, pet

meseci rad *svih* ustanova i odeljenja u ustanovama, u centru i provinciji, koja nisu bezuslovno potrebna ili, ako ih nikako ne možemo da obustavimo, da ih smanjimo za isto toliko (otprilike) vreme, smanjimo što je najviše moguće, tj. da im ostavimo samo minimum bezuslovno potrebnog rada.

Budući da je naš glavni cilj — dobiti odmah veliki broj gotovih, iskusnih, odanih, isprobanih komunista ili simpatizera socijalizma za vojni rad, mi možemo rizikovati da mnoge od jako smanjenih ustanova (ili odeljenja u ustanovama) ostavimo neko vreme *bez ijednog komunista*, da ih predamo u ruke isključivo buržoaskog personala. Taj rizik nije velik, jer se radi samo o ustanovama koje nisu bezuslovno potrebne: štete od slabljenja njihove (upola obustavljene) delatnosti će biti, ali ona neće biti velika, ona nas ni u kom slučaju neće upropastiti. A nedostatak energije za pojačanje vojnog rada, za pojačanje neodložno i znatno, može da nas upropasti. To treba jasno shvatiti i otud izvući sve zaključke.

Ako svaki rukovodilac nadleštva ili odeljenja nadleštva u guberniji, srezu itd., ako svaka komunistička ćelija ne časeći postavi sebi pitanje: da li je bezuslovno potrebna ta i ta ustanova? to i to odeljenje? da li ćemo propasti ako ga zatvorimo ili smanjimo njegov rad za $^9/_{10}$ i ostavimo ga uopšte bez komunista? — ako posle postavljanja ovakvog pitanja usledi brzo i odlučno smanjenje rada i uzimanje komunista (s njihovim apsolutno sigurnim pomoćnicima iz redova simpatizera i vanpartijaca), onda ćemo moći da u najkraće vreme dobijemo stotine i stotine ljudi za rad u političkim odeljenjima armije, na dužnostima komesara itd. I tada ćemo imati ozbiljne šanse da pobedimo Denjikina, kao što smo pobedili jačeg Kolčaka.

RAD U PRIFRONTOVSKOJ ZONI

Prifrontovska zona u Ruskoj Socijalističkoj Federativnoj Sovjetskoj Republici Rusije se poslednjih nedelja strašno proširila i neobično brzo izmenila. To je preteča ili saputnik odlučnog momenta rata, približavanja njegovog raspleta.

S jedne strane, ogromna prifrontovska zona, u Priuralju i na Uralu, postala je naša prifrontovska zona usled pobeda Crvene armije i rasula kod Kolčaka, porasta revolucije u kolčakiji. S druge strane, *još veća* prifrontovska zona postala je prifrontovskom kod Petrograda i na jugu usled naših gubitaka, usled silnog približavanja neprijatelja Petrogradu i najezde s juga na Ukrajinu i na centar Rusije.

Rad u prifrontovskoj zoni dobija specijalno važno značenje. U Priuralju, gde Crvena armija brzo napreduje, kod funkcionera u armiji, kod komesara, članova političkog odeljenja itd., a zatim i kod lokalnih radnika i seljaka javlja se prirodna želja da ostanu u novoosvojenom kraju radi stvaralačkog sovjetskog rada, želja koja je utoliko prirodnija ukoliko je umornost od rata jača, ukoliko je

slika razaranja koje je izvršio Kolčak teža. Ali nema ničeg opasnijeg nego ispunjenje te želje. Od toga nam preti opasnost slabljenja ofanzive, njenog prekida, povećanja šansa da će se Kolčak još oporaviti. To bi s naše strane bio pravi zločin pred revolucijom.

Ni u kom slučaju ne uzimati*) više nijednog funkcionera iz Istočne armije za lokalni rad! Ni u kom slučaju ne slabiti ofanzivu! Jedina šansa za potpunu pobedu je stoprocentno učešće priuralskog i uralskog stanovništva, koje je iskusilo strahote Kolčakove „demokratije", nastavljanje ofanzive na Sibir do *potpune pobede* revolucije u Sibiru.

Neka izgradnja u Priuralju i na Uralu zakasni, neka se ona razvija slabije sa čisto lokalnim, mladim, neiskusnim i slabim snagama. Od toga nećemo propasti. Od *slabljenja* ofanzive na Ural i Sibir *mi ćemo propasti*, mi moramo da *pojačamo* tu ofanzivu snagama radnika koji se dižu na Uralu, snagama priuralskih seljaka koji su sad na svojoj koži osetili šta znače „ustavotvorna" obećanja menjševika Majskog i esera Černova, i šta znači stvarna sadržina tih obećanja, *to jest Kolčak*.

Slabiti ofanzivu na Ural i na Sibir značilo bi biti izdajnik revolucije, izdajnik stvari oslobođenja radnika i seljaka od Kolčakovog jarma.

U radu u prifrontovskoj, tek oslobođenoj zoni treba imati na umu da je onde osnovni zadatak: osvojiti ne samo poverenje radnika nego i poverenje seljaka u sovjetsku vlast, objasniti im na delu suštinu sovjetske vlasti radnika i seljaka, odmah uzeti pravilan kurs koji je partija usvojila na osnovu iskustva iz dvadesetomesečnog rada. Mi ne smemo da na Uralu ponavljamo pogreške koje smo ponekad činili u Velikorusiji i od kojih se brzo odvikavamo.

U prifrontovskoj zoni kod Petrograda i u onoj ogromnoj prifrontovskoj zoni koja se tako brzo i tako opasno raširila u Ukrajini i na jugu treba sve postaviti na ratnu nogu, potpuno podrediti sav rad, sve napore, sve misli ratu i samo ratu. Drukčije je nemoguće odbiti Denjikinovu najezdu. To je jasno. I to treba jasno shvatiti i potpuno ostvariti.

Još nešto. Osobenost Denjikinove armije je veliki broj oficira i Kozaka. To je element koji je, pošto nema za sobom masovne snage, vanredno sposoban za brze prepade, za avanture, za očajničke pothvate u cilju stvaranja panike, u cilju razaranja radi razaranja.

U borbi protiv takvog neprijatelja potrebna je što je moguće veća vojna disciplina i vojna budnost. Propustiti priliku ili se zbuniti — znači izgubiti sve. Svaki odgovorni partijski ili sovjetski funkcioner treba to da uzme u obzir.

Vojna disciplina i u vojnom i u svakom drugom poslu!

Vojna budnost i strogost, nepokolebljivost u preduzimanju svih mera predostrožnosti!

---

*) Bez krajnje potrebe ne uzimati ih uopšte nego ih premeštati iz centralnih gubernija!

ODNOS PREMA VOJNIM STRUČNJACIMA

Ogromna zavera koja je otkrivena u Krasnoj Gorki i koja je imala za cilj predaju Petrograda[198]) s naročitom hitnošću je ponovo postavila pitanje vojnih stručnjaka i pitanje borbe protiv kontrarevolucije u pozadini. Nema sumnje da će pogoršanje prehrambene i vojne situacije neizbežno izazivati pojačanje pokušaja kontrarevolucionara (u petrogradskoj zaveri učestvovali su „Savez preporoda", i kadeti, i menjševici, i desni eseri; zasebno su učestvovali, ali su ipak učestvovali, i levi eseri). Isto tako je nesumnjivo da će vojni stručnjaci dati u najskorije vreme viši procenat izdajnika slično kulacima, buržoaskim intelegentima, menjševicima i eserima.

No bila bi nepopravljiva pogreška i neoprostiva beskarakternost pokretati zbog toga pitanje menjanja osnova naše vojne politike. Nas izdaju i izdavaće nas stotine i stotine vojnih stručnjaka, mi ćemo ih hvatati i streljati, ali kod nas rade, sistematski i dugo, hiljade i desetine hiljada vojnih stručnjaka bez kojih ne bi mogla da se stvori ona Crvena armija koja je izrasla iz proklinjane partizanštine i koja je umela da postigne sjajne pobede na istoku. Iskusni ljudi koji stoje na čelu naše vojne uprave s pravom ukazuju na to da tamo gde je partijska politika u pogledu vojnih stručnjaka i u pogledu iskorenjivanja partizanštine najstrože sprovedena, tamo gde je disciplina najčvršća, gde se politički rad u trupama i rad komesara obavlja najbrižljivije, — da tamo, uzevši u celini, među stručnjacima ima najmanje ljubitelja izdaje, tamo takvi ljubitelji imaju najmanje mogućnosti da ostvare svoju nameru, tamo nema raspuštenosti u armiji, tamo je njen stroj i njen duh bolji, tamo ima više pobeda. Partizanština, njeni tragovi, njeni ostaci, prouzrokovali su i našoj i ukrajinskoj armiji neizmerno više nesreće, rasula, poraza, katastrofa, gubitaka u ljudima i gubitaka u ratnom materijalu nego sve izdaje vojnih stručnjaka.

Naš partijski program je kako u opštem pitanju o buržoaskim stručnjacima tako i u posebnom pitanju o jednoj njihovoj vrsti, o vojnim stručnjacima, potpuno precizno formulisao politiku Komunističke partije. Naša partija se bori i „nemilosrdno će se boriti protiv prividno radikalnog, a u stvari neznalačkog i sujetnog mišljenja da trudbenici mogu pobediti kapitalizam i buržoaski poredak ne učeći se od buržoaskih stručnjaka, ne iskorišćavajući ih, ne prolazeći *dugu školu* rada pored njih".

Razume se, u isto vreme partija ne čini „ni najmanji politički ustupak ovom buržoaskom sloju", partija ugušuje i „nemilosrdno će gušivati svaki njegov kontrarevolucionarni pokušaj". Kad se takav „pokušaj" pojavljuje ili kad se ocrtava s većim ili manjim stepenom verovatnoće, prirodno je da njegovo „nemilosrdno gušivanje" zahteva druga svojstva nego što su sporost i opreznost raspoloženja onog ko uči a koje su potrebne za „dugu školu" i koje ona vaspitava kod ljudi. Protivrečnost između raspoloženja ljudi koji su zauzeti „dugom školom rada pored" vojnih stručnjaka i raspoloženja

ljudi koji su zaneseni neposrednim zadatkom da „nemilosrdno ugušuju kontrarevolucionarni pokušaj" vojnih stručnjaka lako može da dovede i dovodi do trvenja i konflikata. Isto važi i za potrebne personalne premeštaje, ponekad za premeštaje velikog broja vojnih stručnjaka koji je izazvan ovim ili onim slučajem kontrarevolucionarnih „pokušaja", a pogotovu velikih zavera.

Ta trvenja i konflikte mi rešavamo i rešavaćemo partijskim putem, zahtevajući to isto od svih partijskih organizacija i insistirajući na tome da se ne dopušta ni najmanja šteta u praktičnom radu, ni najmanje odugovlačenje u preduzimanju potrebnih mera, ni trunka kolebanja u sprovođenju utvrđenih načela naše vojne politike.

Ako neki partijski organi uzimaju nepravilan ton u odnosu prema vojnim stručnjacima (kao što je to bilo nedavno u Petrogradu) ili ako se u pojedinim slučajevima „kritikovanje" vojnih stručnjaka izrođava u direktnu smetnju za sistematski uporan rad na njihovom iskorišćavanju, partija odmah ispravlja i ispravljaće te pogreške.

Glavno i osnovno sredstvo za ispravljanje pogrešaka je pojačanje političkog rada u armiji i među onima koji se mobilišu, pojačanje rada komesarâ u armiji, poboljšanje njihovog sastava, podizanje nivoa, ostvarivanje *na delu*, s njihove strane, onoga što traži partijski program, a što se i suviše često ispunjava sasvim nedovoljno, naime: „koncentrisanje *svestrane* kontrole nad komandnim kadrom (armije) u rukama radničke klase". Kritika vojnih stručnjaka sa strane, pokušaji da se stvar ispravi „jednim naletom" — stvar je odveć laka i zato beznadna i štetna. Svako ko je svestan svoje političke odgovornosti, koga bole nedostaci naše armije, neka stupa u redove i kolone, kao crvenoarmejac ili komandir, politički radnik ili komesar, neka svako radi — svaki član partije naći će sebi mesto prema svojim sposobnostima — unutar vojne organizacije radi njenog poboljšanja.

Sovjetska vlast je odavno obratila najveću pažnju na to da bi radnici, zatim seljaci, a naročito komunisti mogli ozbiljno učiti vojnu nauku. To se radi u čitavom nizu škola, ustanova, kurseva, ali to se radi još sasvim, sasvim nedovoljno. Lična inicijativa i lična energija moraju ovde još mnogo da urade. Naročito komunisti moraju marljivo učiti kako se treba služiti mitraljezom, artiljerijom i oklopnim kolima itd., jer ovde se naša zaostalost jače oseća, ovde je nadmoćnost protivnika s većim brojem oficira znatnija, ovde nepouzdani vojni stručnjaci mogu pričiniti veliku štetu, ovde je uloga komunista osobito velika.

BORBA PROTIV KONTRAREVOLUCIJE U POZADINI

Kao i u julu prošle godine, kontrarevolucija diže glavu u našoj pozadini, među nama.

Kontrarevolucija je pobeđena, ali ni izdaleka i uništena i, razume se, ona se koristi Denjikinovim pobedama i zaoštravanjem

krize u ishrani. A iza direktne i otvorene kontrarevolucije, iza crnih stotina i kadeta, koji su jaki svojim kapitalom, svojom direktnom povezanošću s Antantinim imperijalizmom, svojim shvatanjem neizbežnosti diktature i sposobnošću da je ostvaruju (na Kolčakov način), — iza njih se vuku, kao i uvek, kolebljivi, beskarakterni menjševici, desni eseri i levi eseri, koji rečima ulepšavaju svoja dela.

Nikakvih iluzija u tom pogledu ne sme da bude! Mi poznajemo „hranilačku sredinu" koja rađa kontrarevolucionarne poduhvate, pobune, zavere i tako dalje, poznajemo vrlo dobro. To je sredina buržoazije, buržoaske inteligencije, kulaka u selima, svuda — „vanpartijske" publike, zatim esera i menjševika. Potrebno je utrostručiti, udesetostručiti kontrolu nad tom sredinom. Treba udesetostručiti budnost, jer su kontrarevolucionarni pokušaji s te strane apsolutno neizbežni baš u ovom momentu i u bliskoj budućnosti. Na toj bazi prirodni su i ponovni pokušaji dizanja mostova u vazduh, organizovanja štrajkova, špijunskih poduhvata svake vrste itd. Sve mere predostrožnosti, najenergičnije, sistematske, ponovljene, masovne i iznenadne preko su potrebne u svim centrima bez izuzetaka gde „hranilačka sredina" kontrarevolucionara ima bilo kakvu mogućnost da se „sklanja".

Što se tiče menjševika i desnih i levih esera, treba uzeti u obzir najnovije iskustvo. Među njihovom „periferijom", među publikom koja im naginje, postoji, bez sumnje, pomeranje od Kolčaka i od Denjikina u pravcu zbližavanja sa sovjetskom vlašću. Mi smo to pomeranje uzeli u obzir, i svaki put kad se ono manifestovalo ma u čemu realnom, činili smo sa svoje strane izvestan korak u susret. Tu svoju politiku mi ni u kom slučaju nećemo izneveriti, i broj „prebega" od menjševizma i eserovštine koji naginju Kolčaku i Denjikinu na stranu menjševizma i eserovštine koji naginju sovjetskoj vlasti će, nesumnjivo, uopšte govoreći, rasti.

Ali u danom momentu sitnoburžoaska demokratija s eserima i menjševicima na čelu, beskarakterna i kolebljiva kao i uvek, okreće kabanicu prema vetru i koleba se u pravcu pobednika Denjikina. Naročito je to tačno u pogledu „političkih vođa" levih esera i menjševika (kao što su Martov i kompanija), desnih esera (kao što su Černov i kompanija) i uopšte njihovih „literarnih grupa", čiji su članovi, poredi svega ostalog, duboko uvređeni zbog svog potpunog političkog kraha i zbog toga imaju gotovo neiskorenjivu „sklonost" za avanture *protiv* sovjetske vlasti.

Ne treba dozvoliti da budemo obmanuti rečima i ideologijom njihovih vođa, njihovim ličnim poštenjem ili licemerstvom. To je važno za biografiju svakoga od njih. To je nevažno s gledišta politike, to jest odnosa među klasama, odnosa među milionima ljudi. Martov i komp. „u ime CK" svečano osuđuju svoje „aktiviste" i prete (večno prete!) da će ih isključiti iz partije. To nimalo ne menja činjenicu da su „aktivisti" među menjševicima najjači, da se kriju iza njih i da vrše svoju kolčakovsko-denjikinovsku rabotu. Voljski i komp. osuđuju Avksentjeva, Černova i komp. ali to ovim posled-

njim nimalo ne smeta da budu jači od Voljskog, ne smeta Černovu da kaže: „Ako nećemo mi i ako nećemo sad, ko će onda i kada će zbaciti boljševike". Levi eseri mogu „raditi" „samostalno", bez svakog dogovora s reakcijom, s Černovima, ali u stvari oni su isto takvi saveznici Denjikovi i pioni u njegovoj igri kao i pokojni levi eser Muravjov, bivši vrhovni komandant, koji iz „ideoloških" motiva otvara front Čehoslovacima i Kolčaku.

Martov, Voljski i komp. smatraju sebe „iznad" obeju strana koje se bore, smatraju sebe sposobnim da stvore „treću stranu".

Ta želja, čak i ako je iskrena, ostaje iluzija sitnoburžoaskog demokrata koji još ni sad, 70 godina posle 1848. godine, nije naučio azbuku, naime da je u kapitalističkoj sredini moguća ili diktatura buržoazije ili diktatura proletarijata i da ništa treće postojati ne može. Martovi i komp. će, očigledno, umreti s tom iluzijom. To je njihova stvar. A naše je da pamtimo da su u praksi kolebanja takve publike neizbežna: danas k Denjikinu, sutra k boljševicima. Međutim, danas treba raditi posao *današnjeg* dana.

Naše je da pitanje postavimo otvoreno: šta je bolje — pohvatati i staviti u zatvor, neki put čak i streljati stotine izdajnika iz redova kadeta, vanpartijaca, menjševika i esera koji „istupaju" (neko s oružjem, neko sa zaverom, neko s agitacijom protiv mobilizacije, kao grafičari ili železničari iz redova menjševika itd.) *protiv* sovjetske vlasti, *to jest za Denjikina?* Ili doterati dotle da dozvolimo Kolčaku i Denjikinu da pobiju, postreljaju, pretuku do smrti desetine hiljada radnika i seljaka? Izbor nije težak.

Pitanje se postavlja tako i samo tako.

Ko to dosad nije shvatio, ko može da cmizdri povodom „nepravednosti" takve odluke, od tog treba dići ruke, toga treba izložiti javnom ismevanju i osramoćenju.

STOPROCENTNA MOBILIZACIJA STANOVNIŠTVA ZA RAT

Sovjetska republika je tvrđava koju opseda svetski kapital. Pravo da se njome služi kao utočištem od Kolčaka i uopšte pravo boravka u njoj možemo priznati samo onima koji aktivno učestvuju u ratu i najenergičnije nam pomažu. Otud naše pravo i naša dužnost da mobilišemo čitavo stanovništvo za rat, jedne za vojni rad u pravom smislu reči, druge za razne vrste pomoćne delatnosti u ratu.

Potpuno ostvarenje toga traži idealnu organizaciju. A kako je naša državna organizacija vrlo daleko od savršenstva (što nije nikakvo čudo kad imamo u vidu njenu mladost, novinu i izuzetne teškoće njenog razvitka), bila bi najštetnija organizaciona projektomanija kad bi se u toj oblasti odmah u širokim razmerama preduzimalo ostvarivanje nečeg potpunog ili čak i samo vrlo širokog.

Ali mnogo štošta delimično može se u tom pogledu učiniti radi približavanja idealu, i „inicijativa" naših partijskih i naših sovjetskih funkcionera nije u tom pogledu ni izdaleka dovoljna.

Ovde je dovoljno da to pitanje postavimo i skrenemo na njega pažnju drugova. Davati neke konkretne direktive ili predloge nije potrebno.

Istaknućemo samo da oni sitnoburžoaski demokrati koji su sovjetskoj vlasti najbliži, koji sebe nazivaju, po običaju, socijalistima, na primer neki od „levih" menjševika itd., naročito vole da se uzrujavaju zbog „varvarskog", po njihovom mišljenju, metoda uzimanja talaca.

Neka se uzrujavaju, ali rat se bez toga ne može voditi, i pri zaoštravanju opasnosti upotreba tog sredstva mora se, u svakom pogledu, proširivati i činiti češćom. Često se, na primer, menjševički ili žuti grafičari, železničari iz redova „administrativaca" i potajnih špekulanata, kulaci, imućni deo gradskog (i seoskog) stanovništva i slični elementi odnose prema odbrani od Kolčaka i od Denjikina s beskrajno kriminalnom i beskrajno drskom ravnodušnošću, koja prelazi u sabotažu. Treba praviti spiskove takvih grupa, (ili ih prinuđavati da same sastavljaju grupe sa solidarnim jamstvom) i slati ih ne samo da kopaju rovove, kao što se ponekad praktikuje, nego i tražiti od njih da pružaju najraznovrsniju i svestranu materijalnu pomoć Crvenoj armiji.

Njive crvenoarmejaca biće bolje obrađene, snabdevanje crvenoarmejaca hranom, duvanom i drugim neophodnim predmetima biće bolje organizovano, opasnost da propadnu hiljade i hiljade radnika i seljaka zbog pojedine zavere itd. biće znatno smanjena ako budemo taj metod primenjivali šire, raznostranije i veštije.

„RAD NA REVOLUCIONARAN NAČIN"

Kad rezimiramo ono što je gore rečeno, dobijamo prost zaključak: od svih komunista, od svih svesnih radnika i seljaka, od svakog ko neće da dopusti pobedu Kolčaka i Denjikina zahteva se odmah i u toku idućih meseci neobično povećanje energije, zahteva se „rad na revolucionaran način".

Ako su gladni, umorni i izmučeni moskovski železničari, kako stručni radnici tako i nekvalifikovani, mogli za pobedu nad Kolčakom i sve do potpune pobede nad njim da uvedu „komunističke subotnike", da besplatno rade nekoliko sati nedeljno i da pri tome razvijaju neviđenu produktivnost rada, mnogo veću od obične, onda to dokazuje da se još može da uradi mnogo i mnogo.

To mnogo i moramo da uradimo.

Onda ćemo pobediti.

CK KP(boljševika)R

Napisano najkasnije 3. jula 1919.
Objavljeno 9. jula 1919. u listu *Известия ЦК РКП(б)* br. 4.

Сочинения В. И. Ленина, 4 изд., т. 29, стр. 402—419.

O SADAŠNJOJ SITUACIJI I NAJBLIŽIM ZADACIMA SOVJETSKE VLASTI

REFERAT NA ZAJEDNIČKOM ZASEDANJU SCIK, MOSKOVSKOG SOVJETA RADNIČKIH I CRVENOARMEJSKIH PREDSTAVNIKA, SVERUSKOG VEĆA SINDIKATA I PREDSTAVNIKA FABRIČKO-ZAVODSKIH KOMITETA MOSKVE 4. JULA 1919.[199])*)

Drugovi, kad nam se postavlja zadatak da ocenimo sada našu opštu situaciju, onda se spontano nameće misao da pre svega uporedimo jul 1919. sa julom 1918. godine. Čini mi se da će takvo poređenje koje se prirodno nameće, najlakše dati pravilnu predstavu o onim novim, a do izvesne mere ipak starim teškoćama, koje su se sad ovde zacarile, učinile situaciju teškom i koje zahtevaju od nas nove napore; a sa druge strane, to poređenje će nam pokazati kako je ogroman korak napravila svetska revolucija u toku ove godine i zašto nam ona, čak i pri najtrezvenijem, najnepoverljivijem prilaženju stvari, ipak daje potpunu uverenost da idemo ka punoj i konačnoj pobedi.

Setite se, drugovi, situacije pre godinu dana. Baš u julu 1918. izgledalo je da su se najstrašniji oblaci i potpuno nepopravljive nesreće nadvili nad Sovjetskom Republikom. Tada se, kao i sad, pogoršala situacija sa snabdevanjem baš pred novu žetvu, baš na kraju sezone stare hrane, kada ponestaju rezerve. Prošle godine je situacija bila neuporedivo teža. Kao i sad, teškoćama oko snabdevanja u leto prošle godine pridružilo se još više političkih i vojnih teškoća unutar i izvan zemlje. Kada se u leto prošle godine sastao Kongres sovjeta, on se poklopio sa pobunom levih esera u Moskvi, poklopio se sa izdajom ondašnjeg komandanta armije, levog esera Muravjova,[200]) koji za malo što nije otvorio neprijatelju front. Leto 1918. godine se poklopilo sa ogromnom zaverom u Jaroslavlju koju je, kao što je sad dokazano i kao što su priznali učesnici, izazvao francuski ambasador Nulans, koji je nagovorio Savinkova da organizuje tu zaveru, garantujući da će francuske trupe koje se iskrcavaju u Arhangelsku doći kao pomoć u Jaroslavlj, da će u najtežoj situaciji Jaroslavlj dočekati spajanje s Arhangelskom, spajanje sa saveznicima

*) Sa ruskog prevela *Mira Lalić*.

i, dakle, za najkraće vreme — pad Moskve. Na istoku je u to vreme neprijatelj uspeo da zauzme Samaru, Kazanj, Simbirsk, Sizran, Saratov. S juga su kozačke trupe koje je pomagao nemački imperijalizam — to je potpuno tačno utvrđeno — dobile novac i naoružanje. Neprijatelji su nas napali, okružili sa dve strane i podsmevali nam se. Nemački imperijalistički krugovi su govorili: „Ako ne možete da uredite stvar sa Česima, onda uredite s nama". Eto kakav su drzak ton dozvoljavali sebi nemački imperijalisti.

Eto kakav je bio tadašnji, izgledalo bi potpuno bezizlazan obruč oko Sovjetske Republike, kada su vladale nečuvene teškoće u snabdevanju i kad je naša armija tek bila počela da se formira. Ona nije bila organizovana, nije imala iskustva; morali smo na brzu ruku, hitno da stvaramo odred za odredom, o celovitom, sistematskom radu nije se moglo ni misliti. I ako smo preživeli tu godinu, i ako, oslanjajući se na to iskustvo i dobro ga pamteći, pogledamo na sadašnju situaciju, onda s punim pravom možemo reći: da, situacija je teška, ali ako uporedimo ono što smo preživeli u prošloj godini sa sadašnjom situacijom, onda svakom čoveku koji hoće pažljivo da izučava i posmatra a da se ne podaje svom raspoloženju, ovo poređenje nesumnjivo pokazuje, čak sa gledišta unutrašnjeg prostog odnosa snaga, čak sa gledišta upoređivanja činjenica koje se odnose na privremene teškoće, da je naš sadašnji položaj neuporedivo čvršći, i zbog toga bi hiljadu puta bilo zločinački podavati se panici. Ako je pre godinu dana situacija bila neuporedivo teža a ipak su teškoće savladane, onda sa apsolutnom sigurnošću možemo reći, niukoliko ne preuveličavajući snage i ne umanjujući teškoće, da ćemo ih i sad savladati. Ja moram ukazati na glavne komparativne podatke, jer će se podrobnije na tom pitanju zaustaviti sledeći govornici.

Prošle godine, kada se uleto situacija sa namirnicama zaoštrila, stvari su kod nas dolazile dotle, da u julu i avgustu, u organizaciji koja rukovodi našim snabdevanjem, u Komesarijatu za snabdevanje, na skladištima baš ničega nije bilo što se moglo dati najumornijem, najizmučenijem, najizgladnelijem stanovništvu gradova i nepoljoprivrednih rejona. Te godine je naš aparat napravio ogroman korak napred. U toku godine od 1. avgusta 1917. do 1. avgusta 1918. godine mogli smo da sakupimo samo 30 miliona pudi, a od 1. avgusta 1918. do 1. maja 1919. već je bilo sakupljeno 100 miliona pudi. To je vrlo malo u poređenju sa onim što nam je potrebno ali to pokazuje da pitanje nabavke namirnica zahteva da se savladaju milioni organizacionih teškoća koje nam čini svaki seljak koji raspolaže viškom žita, koji je navikao na staru trgovinu žitom na slobodnom tržištu, koji smatra za svoje sveto pravo da prodaje žito po slobodnoj ceni, — seljak, koji još nije sposoban da shvati da je u ovakvo vreme, kad se zemlja bori protiv ruskog i svetskog kapitalizma, trgovina žitom najveći državni zločin. To je zlostavljanje siromašnih i gladnih, to je najveća usluga koja se čini kapitalistima i špekulantima. Mi znamo da svaki seljak, koji je radom, znojem, krvlju i grbačom zarađivao sebi život, zna šta je kapitalizam. On saoseća sa proletarijatom, mada

maglovito, instinktivno, jer veruje da proletarijat sav svoj život posvećuje, svu svoju krv daje da bi se oborio kapitalizam. Ali od toga, do znanja da se brane interesi socijalističke države, da se postave ti interesi iznad interesa ćifte koji želi da se sad obogati, kad može da prodaje hleb gladnima po nečuvenoj i neviđenoj ceni — od toga nas razdvaja dug i dalek put. Sada mi počinjemo taj put da merimo. Mi smo jedan deo toga puta prošli i zato tačno znamo ma kako bio taj put težak i naporan, da smo u stanju da te teškoće savladamo. Mi smo učinili ogroman korak u poređenju sa prošlom godinom, ali smo daleko od toga da su nam sve teškoće rešene. Ne možemo obećati hitno poboljšanje, ali znamo da situacija ipak pruža daleko veće nade, znamo da naše rezerve ipak nisu sada tako okrnjene kao što su ih prošle godine okrnjile kozačke bande s jugoistoka, nemački imperijalisti s jugozapada i Čehoslovaci sa žitorodnog istoka. Situacija je daleko bolja i zbog toga ćemo najbliže nedelje, koje nesumnjivo nose sa sobom nove žrtve i teškoće, preživeti i savladati, znajući da smo to već jednom učinili u prošloj godini, znajući da nam je sad položaj bolji, znajući da je to jedna od najglavnijih teškoća svakog socijalističkog prevrata, a to je teškoća sa žitom, i mi smo je osetili na praksi. I stvarno, ne na osnovu pretpostavki i nada, nego na osnovu sopstvenog praktičnog iskustva, govorimo i ponavljamo da smo naučili da je savlađujemo i naučićemo da je savlađujemo do kraja.

Ako uzmemo sadašnju vojnu situaciju kad su saveznici, zauzevši Ukrajinu posle Nemaca koji su držali Odesu i Sevastopolj, — propali, onda vidimo da je ta opasnost, koja je izgledala masi sitne buržoazije i zaplašenom malograđaninu neodstranjiva, ispala neosnovana i vidimo da su noge te opasnosti, tog džina od gline. Oni su učinili sve moguće da bi pomogli belogardejcima, spahijama i kapitalistima oružjem i opremom. Engleske novine su se otvoreno hvalile, a engleski ministri takođe, da su pružili materijalnu pomoć Denjikinu. Dobijali smo podatke da su oni poslali opremu za 250 000 ljudi i da su dali čitavo naoružanje. Imali smo podatke, koji su provereni, da su poslali desetine tenkova. U ono vreme, kad su nas potiskivali sa istoka, to je pomoglo da nam Denjikin nanese najteže udarce. Znamo kako smo teško vreme preživljavali prošlog jula. Mi niukoliko ne smanjujemo opasnost i ni najmanje ne zatvaramo oči pred tim da moramo otvoreno izaći pred široke mase, upoznati ih sa situacijom, objasniti im svu istinu, otvoriti im oči, jer, što više radnici a naročito seljaci — vrlo je teško seljacima utuviti istinu — znaju tu istinu, utoliko odlučnije, čvršće i svesnije prelaze na našu stranu. *(Aplauz).*

Drugovi, juče smo odlučili u Centralnom komitetu da o vojnoj situaciji ovde podnese izveštaj drug Trocki. Nažalost, danas su mu lekari odlučno zabranili da drži referat. Zbog toga ću vam ja u nekoliko reči izneti situaciju, mada nikako ne mogu pretendovati na ulogu referenta po tom pitanju, ali vam mogu u najkraćim crtama prepričati, drugovi, ono, što smo juče čuli od druga Trockog, koji je obišao Južni front.

Tamo je situacija stvarno teška, naneseni su nam izvanredno teški udari a naši su gubici ogromni. Uzroci svih naših neuspeha su dvojaki. Upravo ima dva uzroka: prvi je taj, što smo morali povući znatan deo trupa da bi prebacili pojačanje na istok, baš u ono vreme kad nam je Kolčak zadavao udarce. I baš je tad Denjikin prešao na opštu mobilizaciju. Istina, jedan od članova Revolucionarnog saveta južnog fronta, koji tamo odavno radi, javio nam je da će upravo ta opšta mobilizacija uništiti Denjikina, kao što je uništila i Kolčaka. Dok je njegova armija bila klasna, dok se sastojala od dobrovoljaca koji su mrzeli socijalizam — ta je armija bila snažna i čvrsta. Ali kad je on počeo opštu mobilizaciju, mogao je, svakako, brzo sakupiti armiju, ali ukoliko je ta armija veća, utoliko je manje klasna, i zbog toga slabija. Seljaci koji su mobilisani u Denjikinovu armiju, učiniće toj armiji ono isto što su učinili sibirski seljaci Kolčakovoj armiji — a njoj su doneli potpuno raspadanje.

Drugi uzrok neuspeha je, — osim ogromnog jačanja Denjikinove armije — razvijanje partizanštine na južnom frontu. To nam je takođe juče detaljno opisao drug Trocki. Svi vi znate šta su pretrpele naše armije zbog avanture Grigorjeva, koja je posledica mahnovštine, i šta su preživeli ukrajinski seljaci i čitav ukrajinski proletarijat za vreme hetmanštine. Zbog potpuno nedovoljne proleterske svesti u Ukrajini, zbog slabosti i neorganizovanosti, zbog petljurovske dezorganizacije i pritiska nemačkog imperijalizma, na toj osnovi je tamo stihijno izrastala netrpeljivost i partizanština. U svakom odredu su se seljaci lačali oružja, izabirali svoga atmana ili svoga „baju", da bi uspostavili, da bi stvorili vlast na terenu. Oni uopšte nisu računali na centralnu vlast i svaki baja je zamišljao da je ataman na terenu i uobražavao da samo on može da reši sva ukrajinska pitanja, ne uzimajući u obzir ništa što se preduzima u centru. Sada nam je potpuno jasno da se u sadašnjoj situaciji samo entuzijazmom, samo oduševljenjem ne može osvojiti seljaštvo; takav način je nesiguran. Mi smo hiljadu puta upozoravali ukrajinske drugove da su nedovoljne reči kad dolazi do kretanja milionskih narodnih masa, nego da je potrebno njihovo sopstveno svakidašnje iskustvo, potrebno je da ljudi sami provere uputstva, kako bi poverovali svom sopstvenom iskustvu. To iskustvo su ukrajinski seljaci stekli izvanredno teško. Za vreme nemačke okupacije podneli su nečuvene nesreće, nečuvene žrtve, mnogo više su preživeli nego mi, ali ipak ne znaju još kako da izbore svoju organizovanost, svoju nezavisnost i državnu samostalnost. U prvo vreme, kada su posle oslobođenja od nemačkog imperijalizma Denjikinove bande počele jačati, naše trupe im nisu uvek davale pravi otpor, i kada su se zbog brzog prolećnjeg razlivanja reka naše trupe bile zaustavile, jer se više nije moglo ići dalje, a odavde pojačanje nije dolazilo — nastupio je onaj katastrofalni trenutak koji je naneo prvi udarac čitavom ukrajinskom seljaštvu i seljaštvu u zoni koja se graniči sa Ukrajinom i Donom, ali koji će ih, srećom, izlečiti od tih nedostataka partizanštine i haosa. Mi odlično znamo da će snaga ukrajinskog selja-

štva svrgnuti Denjikinove snage, znamo da su ti udarci koji su im naneseni izvanredno teški ali oni će probuditi kod njih novu svest i nove snage. I drug Trocki, koji je lično gledao nečuvene gubitke, tačno kaže da to iskustvo za ukrajince neće proći bez traga i glasa, da to neće proći bez menjanja čitave psihologije ukrajinskih seljaka; a mi smo to već preživeli. Znamo da prošle godine položaj nije bio bolji. Znamo da je čitav niz zemalja s prezrenjem gledao na nas, na mladu rusku republiku; a sada u mnogim zemljama počinje to isto, zapažaju se te iste pojave.

Ukrajina se teže leči nego mi, ali ona se leči. Ukrajina je shvatila lekcije rasula i partizanštine. To će biti epoha preloma čitave ukrajinske revolucije, to će se odraziti na čitav razvitak Ukrajine. To je prelom, koji smo i mi preživeli, prelom udaljavanja od partizanštine i revolucionarnog gađanja frazama: mi ćemo sve učiniti! — ka saznanju da je neophodan dug, čvrst, uporan, težak organizacioni rad. To je onaj put na koji smo mnogo meseci posle Oktobra stupili i na kome smo postigli značajne uspehe. Mi gledamo u budućnost sa velikim uverenjem da ćemo sve teškoće savladati.

Jedna od okolnosti koju je drug Trocki podvukao i koja je očigledno ukazivala na taj problem je ono što je on zapažao u pogledu dezertera. Proputovao je mnoge gubernije u koje smo slali drugove radi borbe protiv dezerterstva i nismo imali uspeha. On je lično govorio na mitinzima i video da su kod nas desetine hiljada dezertera bili ljudi koji padaju u paniku ili suviše lako idu za buržoazijom. A mi smo spremni da pravimo zaključke ravne očajanju. Trocki koji je proputovao kroz Kursk i Rjazanj, u nekoliko gradova se ubedio u to i govorio o prelomu, koji je nastupio i koji se ne može opisati. Neki komesari su govorili da se sada zagrcavamo od priliva dezertera u Crvenu armiju. Oni stupaju u Crvenu armiju u tolikom broju da možemo privremeno zaustaviti našu mobilizaciju, jer ćemo biti dovoljno popunjeni starim dezerterima, koji se vraćaju.

Seljaci su uvideli šta znači kozački pohod i pohod Denjikinov, i seljačka masa koja je počela da se mnogo svesnije odnosi prema stvarima, koja je želela da joj se odmah pruži mir, nije u stanju da shvati da nam je građanski rat bio nametnut. Seljaci su činili sve da se spasu od mobilizacije, krili su se u šumi i ulazili u zelene bande — a tamo nek bude šta bude. To je stanje koje je dobilo forme rasula u Ukrajini, to je ono stanje koje nam je stvorilo takvu situaciju u kojoj je broj dezertera dostigao mnoge hiljade. Trocki govori o onom prelomu koji je nastupio kada smo produžili rok povratka dezerterima, smelije prišavši tom pitanju. U Rjazanjskoj guberniji prijavilo se više stotina drugova da rade, i prelom je nastupio. Oni su bili na mitingu i dezerteri su nagrnuli u Crvenu armiju. Komesari u pojedinim mestima kažu da nisu stizali da ih uključe u crvene redove. Eto to je okolnost zbog koje je počelo utvrđivanje položaja prema Kursku i Voronježu, povezano sa ponovnim zauzimanjem stanice Liski. Ta okolnost je pružila mogućnost Trockome da kaže da je položaj na jugu težak i da moramo napregnuti sve

snage. Ali ja tvrdim da *ta situacija nije katastrofalna.* Eto to je zaključak koji smo juče izveli. *(Aplauz.)*

Taj zaključak ne podleže nikakvoj sumnji, i mi ćemo učiniti sve što je moguće da bi napregli sve snage i ubeđeni smo da će pobediti svesnost radnih masa jer je iskustvo u Ukrajini potvrdilo ukoliko bliže prilazi Denjikin, ukoliko je jasnije šta Denjikin, kapitalisti i spahije sa sobom donose, utoliko nam je lakša borba sa dezerterstvom, utoliko smelije odlažemo na nedelju dana rok prijavljivanja dezertera. Pre tri dana smo u Savetu odbrane produžili ovo prijavljivanje još za jednu nedelju, jer smo potpuno ubeđeni da svesnost koju sa sobom Denjikin donosi neće za njih uzaludi proći, i Crvena armija će rasti ako budemo imali na umu da u toku najbližih meseci moramo sve snage usmeriti na vojni rad. Moramo reći: kako smo pomogli na istoku, tako ćemo i sad pritisnuti da bismo pomogli jugu i tamo izvojevali pobedu. Drugovi, čovek koji pada u najpaničnija raspoloženja sad može da postavi pitanje: ako pritisnemo na jug — reći će on — izgubićemo ono što smo osvojili na istoku. Što se toga tiče, možemo reći da osvajanja koja su naše trupe postigle na istoku obećavaju da će se spojiti, na osnovu svih podataka, sa sibirskom revolucijom. *(Aplauz.)*

Juče je u Moskvi podneo referat jedan menjševik. Vi ste u listu „Izvestija" mogli pročitati o tom referatu građanina Golosova koji je izjavio da su menjševici otišli u Sibir, smatrajući da je tamo Ustavotvorna skupština i narodna vlast, i vladavina sveopšteg izbornog prava i volja naroda, a ne nekakva diktatura jedne klase, uzurpacija, nasilje — kako oni već zovu sovjetsku vlast. Iskustvo tih ljudi koji su u toku osam meseci bili u ljubavi sa Kerenskim i dali sve Kornilovu, koji se nisu ničemu naučili, nego su prišli Kolčaku — njihovo iskustvo je sada pokazalo da nisu nekakvi boljševici, nego neprijatelji boljševika, ljudi koji su čitavu svoju delatnost posvetili ogorčenoj borbi protiv boljševizma, da su ti ljudi prošli unakrst stotine vrsta i izveli te zaključke o kojima smo slušali i za koje je javnost saznala iz referata menjševikâ, — zaključke, koji su govorili da su oni odgurnuli od sebe ne samo radnike, nego i seljake, ne samo seljake nego i kulake. Čak i kulaci ustaju protiv Kolčaka! *(Aplauz).* Svi ti opisi koji su davani o ustancima protiv kolčakovštine, ni najmanje nisu preuveličani. I ne samo radnike i seljake, nego i patriotski nastrojenu inteligenciju, koja je nekad listom sabotirala, baš tu inteligenciju koja je bila u savezu sa Antantom —i nju je odgurnuo Kolčak. Sada nam kažu da se ustanak širi na Uralu, i mi vidimo period pravog radničkog ustanka i ponovo kažemo da postoje svi izgledi i svi razlozi da se očekuje u toku najbližih meseci pobeda na Uralu koja će biti prelom u pravcu potpune pobede celokupne mase sibirskog stanovništva nad kolčakovštinom.

Drugovi! Videli ste juče u novinama izveštaj o zauzimanju Motovilihe — to počinje fabrički reon na Uralu. Detalji o zauzimanju Perma, gde je nekoliko pukova prešlo na našu stranu to potvrđuju, i svaki dan dobijamo telegram za telegramom koji pokazuju da je

nastupio odlučujući prelom na Uralu. Danas sam dobio telegram iz Ufe od 2. jula, koji svedoči o tome. Imamo detaljnije dokaze koji nam daju puno pravo da tvrdimo da je odlučujući prelom nastupio i da ćemo na Uralu pobediti. Zauzimanjem Perma, zatim Motovilihe, tih najkrupnijih fabričkih centara — gde se radnici organizuju, stotinama prelaze na našu stranu — i presecaju železničke pruge u neprijateljskoj pozadini — mi smo mnogo postigli. Verovatno je mali broj vas imao mogućnosti da vidi kolčakovce — radnike i seljake koji su došli otuda; ali mi bi hteli da u Moskvi vidimo više ljudi prispelih odande. Jer pre godinu dana priuralski i sibirski seljaci su bili spremni da napuste boljševike. Oni su negodovali i bunili se kad su boljševici tražili pomoć u teškom ratu, kad su boljševici govorili: „Pobeda nad spahijama i kapitalistima se ne dobija bez borbe i ako kapitalisti i spahije napadaju, vi morate podneti sve žrtve da bi odbranili tekovine revolucije. Revolucija se badava ne dobija, i ako pokleknete pod tim žrtvama, ako ne budete imali izdržljivosti da podnesete te žrtve, upropastićete revoluciju". Seljaci to nisu hteli da slušaju, to im je izgledalo samo kao revolucionarni poziv. I kad su im tamo obećali mir i Antantinu pomoć, oni su prešli na tu stranu. Vi znate da seljaci u Sibiru nisu znali za kmetstvo. To su najsitniji seljaci koji su navikli da eksploatišu one izgnanike koji su iz Rusije dolazili, to su seljaci koji od revolucije poboljšanje nisu videli i ti su seljaci dobijali vođe iz redova čitave ruske buržoazije, iz redova menjševika i esera — tamo ih je bilo na stotine, hiljade. Na primer, sada u Omsku jedni smatraju da ima 900 hiljada buržoazije, a drugi 500 hiljada. Tamo se sakupila sva buržoazija, sve što je pretendovalo da rukovodi narodom polazeći od posedovanja znanja i kulture i navike za rukovođenjem — sve partije od menjševika do esera su se tamo stekle. Imali su site, snažne seljake koji nisu naklonjeni socijalizmu, imali su pomoć od svih država Antante od moćnih država, koje u čitavom svetu drže vlast u svojim rukama. Imali su železničke pruge sa slobodnim izlaskom na more, a to znači potpunu vladavinu, jer saveznička zastava nema na svetu nijednog protivnika i gospodari na čitavoj zemaljskoj kugli. Šta im je još nedostajalo? Zašto ti ljudi koji su sakupili sve što se moglo sakupiti za borbu protiv boljševika i oblast sa jakim i snažnim seljacima i pomoć Antante, — zašto su posle dvogodišnjeg iskustva tako propali da je umesto vlasti naroda ostala divljačka vladavina gospodičića i kapitalista i nastao puni raspad kolčakije koji možemo opipati rukama kad se naši crvenoarmejci približavaju Uralu kao oslobodioci. Pre godinu dana seljaci su govorili: „Dole boljševici, jer nameću teškoće seljacima", i prelazili su na stranu spahija i kapitalista. Tad nisu verovali onome što smo govorili; sad su to sami osetili kad su videli da boljševici uzimaju samo jednog konja, a kolčakovci sve: i konje i sve ostalo, zavodeći carsku disciplinu. I sad seljaci, sa iskustvom iz prošlosti, dočekuju Crvenu armiju kao izbavitelja i kažu da će se zajedno sa boljševicima uspostaviti čvrsta i potpuna sloboda Sibira. *(Aplauz.)*

Ovo iskustvo kolčakije nam je najdragocenije, ono nam u malim razmerama pokazuje šta se dešava u čitavom svetu, ono nam pokazuje prave izvore, nepobedive, neiskorenjive izvore onoga, što čini boljševike snažnim. Mi smo izgledali nemoćni kad je Sibir bio u rukama naših neprijatelja. Sada se sva ta džinovska snaga raspala. Zašto? Zato što smo bili u pravu u svojoj oceni imperijalističkog rata i njegovih posledica, bili smo u pravu kad smo govorili da iz tog rata čovečanstvo neće izaći na stari način; ljudi su toliko stradali, namučili se, toliko ih je ozlojedio kapitalizam da će doći vladavina radničke klase i uspostaviće se socijalizam. Ovde su govorili o „sredini" a ja odlično znam da o toj sredini sanjaju desni eseri i menjševici, da najbolji ljudi iz tih srednjih partija sanjaju potpuno iskreno o njoj, ali mi na osnovu iskustva čitavih zemalja, čitavih naroda, znamo da su to prazni snovi, zato što sredine nema u tom carstvu Ustavotvorne skupštine, gde su Černovi i Majski još jedanput započinjali ministarske karijere i gde je nastao potpun slom. Da li je to slučajnost ili boljševičko vračanje? Pa tome niko neće poverovati! I ako su oni počinjali sa takvom verom u Ustavotvornu skupštinu a završili takvim slomom, onda to još jednom potvrđuje da su boljševici u pravu kad govore: ili diktatura radničke klase, diktatura svih trudbenika i pobeda nad kapitalizmom, ili najprljavija vladavina buržoazije sve do monarhije, koju je Kolčak zaveo, kao što je to bilo u Sibiru. A sad mogu, prelazeći od iskustava i zaključaka o Sibiru, da završim kraćim prikazom međunarodne situacije.

Drugovi, na unutrašnjem planu smo sad napravili ogroman korak napred, jer su milioni ruskih seljaka, koji su pre godinu dana još potpuno nesvesno gledali na božji svet, verovali u svačiju reč ko je lepo govorio o Ustavotvornoj skupštini, koji su padali duhom zbog tereta boljševizma, bežali što dalje posle prvog poziva u borbu — preživeli od tada nečuveno teško krvavo iskustvo vladavine Nemaca na jugu, i iz tog iskustva se naučili mnogome. Mi smo beskrajno snažni postali zato što su milioni ljudi naučili da shvataju šta je to Kolčak; milioni sibirskih seljaka su prišli boljševizmu — u Sibiru svi od reda čekaju boljševike — ne zbog naše propagande i učenja, nego zbog sopstvenog iskustva, zbog toga što su zvali socijaliste — revolucionare, postavljali ih, a iz tog dovođenja na vlast esera i menjševika ispala je stara ruska monarhija, stara žandarčina koja je za vreme „demokratije" donela nečuveno nasilje zemlji. Ali to lečenje naroda mnogo košta. *(Aplauz.)*

Pogledajmo međunarodnu situaciju. Zar u toj oblasti za proteklu godinu nismo napravili nečuvene korake napred, posle onoga što je bilo pre godinu dana? Zar se tada nisu okrenuli od nas čak odani revoluciji ljudi, koji su govorili da su boljševici predali Rusiju grabljivcima — Nemcima, da je brestlitovski mir pokazao da je napravljena nepopravljiva greška i zar nisu smatrali da će samo savez demokratske Francuske i Engleske spasti Rusiju? A šta je bilo dalje? Posle nekoliko meseci od prošlogodišnje krize brestlitovski mir se raspao. Prošlo je pola godine od 9. novembra 1918. godine,

kad je bila potučena Nemačka, i posle polugodišnjih napora francuski i engleski imperijalisti su zaključili mir. I šta je taj mir doneo? Doneo je to da svi radnici koji su bili na strani pristalica francuskih i engleskih imperijalista koji su propagirali rat do kraja — da svi oni sada prelaze svakoga minuta na našu stranu i govore: „Nas su četiri godine obmanjivali, vodili su nas u rat. U ime slobode su nam obećali poraz Nemačke, pobedu slobode, jednakosti i pobedu demokratije, a umesto toga doneli su nam versajski mir, nedostojni nasilnički mir u interesu pljačke i bogaćenja." Naša situacija u toku te godine je bila situacija teške borbe za pobedu međunarodne revolucije. I naša situacija, ako je uporedimo sa neprijateljskom, bila je takva da smo na svakom koraku dobijali u čitavom svetu sve više saveznika. I mi sad vidimo da ono što Nemci sa svoje imperijalističke tačke gledišta smatraju za poraz, a ono što Francuzi i Englezi smatraju za punu pobedu — da je to početak kraja za engleske i francuske imperijaliste. Radnički pokret raste sada svakog minuta. Radnici zahtevaju povlačenje inostranih trupa iz Rusije i obaranje versajskog mira. Mi smo stajali pred brestlitovskim mirom usamljeni; taj se mir raspao a na njegovo mesto je došao versajski mir koji guši Nemačku.

Ocenjujući ovu pređenu godinu, priznavajući otvoreno sve teškoće, mi vam možemo mirno, uvereno i odlučno reći: drugovi, ponovo smo došli da vam izložimo opštu situaciju i da opišemo najsvesnijim moskovskim radnicima one teškoće sa kojima smo se ponovo susreli i da vas pozovemo da razmislite o tome kakvo smo iskustvo u toku ove teške godine stekli, i na osnovu tog razmišljanja, na osnovu tog iskustva, zajedno sa nama da prihvatite nepokoljebljivo i čvrsto ubeđenje da ćemo pobediti ne samo u ruskim nego u međunarodnim razmerama. Ponovo ćemo napregnuti snage protiv tih poraza koje trpimo na jugu. Istaći ćemo oprobana sredstva organizovanosti, discipline i odanosti i tada će, uvereni smo, Denjikin biti isto tako slomljen i isto tako zgažen, i isto će se tako raspasti kao što se raspao Kolčak i kao što se sada raspadaju francuski i engleski imperijalisti. (*Buran aplauz.*)

Kratak izveštaj objavljen 5. jula 1919. u listu *Правда*, br. 145. Prvi put u potpunosti štampano 1932.

Сочинения В. И. Ленина, 4 изд., т. 29, стр. 420—432.

PISMO RADNICIMA I SELJACIMA POVODOM POBEDE NAD KOLČAKOM*)

Drugovi! Crvene trupe oslobodile su od Kolčaka ceo Ural i počele da oslobađaju Sibir. Uralski i sibirski radnici i seljaci oduševljeno dočekuju sovjetsku vlast, jer ona železnom metlom mete svu spahijsku i kapitalističku žgadiju, koja je namučila narod nametima, zlostavljanjem, batinanjem, obnavljanjem carskog ugnjetavanja.

Naše opšte oduševljenje i naša radost zbog oslobođenja Urala i ulaska crvenih trupa u Sibir ne smeju nam dozvoliti da se uspavamo. Neprijatelj još ni izdaleka nije uništen. On čak nije ni definitivno slomljen.

Treba napregnuti sve snage da bismo isterali Kolčaka i Japance kao i druge inostrane razbojnike iz Sibira, a još više treba napregnuti snage da bismo uništili neprijatelja, da mu ne bismo dopustili da opet i ponovo počinje svoj razbojnički posao.

Kako da to postignemo?

Teško iskustvo koje su preživeli Ural i Sibir, a tako isto i iskustvo svih zemalja koje je namučio četvorogodišnji imperijalistički rat, ne sme da ostane neiskorišćeno.

Evo pet glavnih pouka koje svi radnici i seljaci, svi trudbenici treba da izvuku iz tog iskustva da bi se osigurali od ponavljanja teških nevolja kolčakovštine.

Prva pouka. Da bismo odbranili vlast radnika i seljaka od razbojnika, to jest od spahija i kapitalista, potrebna nam je snažna Crvena armija. Mi smo dokazali delom, a ne rečima, da je možemo stvoriti, da smo naučili upravljati njome i pobeđivati kapitaliste uprkos obilnoj pomoći u oružju i opremi koju oni dobijaju od najbogatijih zemalja sveta. Boljševici su to dokazali delom. Nijedan radnik i seljak — ako je svestan — ne treba da im veruje na reč (verovati na reč je glupo), nego na osnovu iskustva miliona i miliona ljudi na Uralu i u Sibiru. Zadatak spajanja naoružavanja radnika i seljaka s komandovanjem bivših oficira, koji većinom simpatišu spahije i kapitaliste, vrlo je težak zadatak. Njega možemo rešiti samo ako odlično umemo da organizujemo, ako postoji stroga i svesna disciplina, ako postoji poverenje široke mase u rukovodeći sloj rad-

*) Preveo *Zvonko Tkalec* (V. I. Lenjin, *Izabrana dela*, t. II, knj. druga, „Kultura", 1950, Beograd).

ničkih komesara. Taj vrlo teški zadatak boljševici su rešili: izdajstva bivših oficira ima kod nas vrlo mnogo, pa ipak je Crvena armija ne samo u našim rukama nego je i naučila da pobeđuje careve generale i generale Engleske, Francuske i Amerike.

Zato svako ko ozbiljno hoće da se izbavi od kolčakovštine treba da sve snage, sva sredstva, sve znanje stavi potpuno u službu stvaranja i jačanja Crvene armije. Savesno izvršavati sve zakone o Crvenoj armiji, sva naređenja, na sve načine održavati disciplinu u njoj, pomagati Crvenoj armiji čime god ko može — to je prva, osnovna i najglavnija dužnost svakog svesnog radnika i seljaka koji ne želi kolčakovštinu.

Kao vatre treba se čuvati partizanštine, samovolje pojedinih odreda, neslušanja centralne vlasti, jer to vodi u propast: i Ural, i Sibir, i Ukrajina su to dokazali.

Ko ne pomaže potpuno i bez rezerve Crvenu armiju, ko ne podržava iz sve snage red i disciplinu u njoj, taj je nevera i izdajnik, taj je pristalica kolčakovštine, toga treba nemilosrdno uništiti.

Sa snažnom Crvenom armijom mi smo nepobedivi. Bez snažne armije mi smo neminovna žrtva Kolčaka, Denjikina i Judeniča.

Druga pouka. Crvena armija ne može biti snažna bez velikih državnih rezervi žita, jer bez toga nije moguće ni slobodno manevrisati armijom ni pripremiti je kako treba. Bez toga nije moguće izdržavati radnike koji rade za armiju.

Svaki svestan radnik i seljak treba da zna i pamti da je sada glavni uzrok nedovoljno brzih i trajnih uspeha naše Crvene armije baš nedostatak državnih rezervi žita. Ko viškove žita ne predaje državi, taj pomaže Kolčaku, taj je izdajnik radnika i seljaka, taj je kriv za smrt i muke novih desetina hiljada radnika i seljaka u Crvenoj armiji.

Lopovi, špekulanti i sasvim zaostali seljaci umuju ovako: radije ću, veli, da prodam žito po slobodnoj ceni, dobiću kudikamo više nego po čvrstoj ceni koju plaća država.

Ali u tome i jeste stvar što od slobodne prodaje raste špekulacija, bogati se mali broj ljudi, site se samo bogataši, a radnička masa ostaje gladna. To smo videli u praksi u najžitorodnijim krajevima Sibira i Ukrajine.

Pri slobodnoj prodaji žita kapital trijumfuje, a rad gladuje i zlopati se.

Pri slobodnoj prodaji žita državni ambari su prazni, armija je nemoćna, industrija umire, Kolčakova ili Denjikinova pobeda je neminovna.

Za slobodnu prodaju žita svesno se zalažu samo bogataši, samo najgori neprijatelji radničke i seljačke vlasti. Ko se zbog svoje zaostalosti zalaže za slobodnu prodaju žita, taj treba na primeru Sibira i Ukrajine da nauči i shvati zašto slobodna prodaja žita znači pobedu Kolčaka i Denjikina.

Još ima nesvesnih seljaka koji umuju ovako: neka mi država najpre da za žito dobru robu po predratnoj ceni, pa ću onda i ja dati

viškove žita, inače ne dam. S ovakvim umovanjem lopovi i pristalice spahija često „love" nesvesne seljake na udicu.

Nije teško shvatiti da je radnička država, koju su kapitalisti do temelja opustošili četvorogodišnjim pljačkaškim ratom radi Carigrada i koju još posle toga iz osvete pustoše Kolčak i Denjikin pomoću kapitalista celog sveta, — nije teško shvatiti da radnička država ne može odmah da dâ seljacima robu jer industrija ne radi. Nema žita — nema goriva, nema industrije.

Svaki razuman seljak složiće se da gladnom radniku treba dati viškove žita na zajam, s tim da ga vrati u industrijskim proizvodima.

Tako je i sad. Svi svesni, razumni seljaci, svi osim lopova i špekulanata složiće se da radničkoj državi treba dati na zajam *apsolutno sve viškove žita,* jer će tada država obnoviti industriju i dati industrijske proizvode seljacima.

Da li će seljaci poverovati radničkoj državi i dati joj viškove žita na zajam? — upitaće nas neko.

Mi odgovaramo: Prvo, država će dati potvrdu da je primila zajam: novčanice. Drugo, svi seljaci znaju iz iskustva da radnička država, to jest sovjetska vlast, pomaže trudbenicima, da se bore protiv spahija i kapitalista. Zato se sovjetska vlast i zove radničko-seljačka vlast. Treće, seljak nema drugi izbor: ili verovati radniku ili kapitalistu; ili dati poverenje i zajam radničkoj državi ili državi kapitalista. Drugog izbora nema ni u Rusiji ni u ijednoj zemlji na svetu. Ukoliko seljaci postaju svesniji, utoliko su oni odlučnije za radnike, utoliko je čvršća njihova odluka da na sve moguće načine pomognu radničkoj državi da bi se onemogućilo vraćanje vlasti spahija i kapitalista.

Treća pouka. Da bismo do kraja uništili Kolčaka i Denjikina, potrebno je da najstrože poštujemo revolucionarni red, potrebno je da sveto poštujemo zakone i propise sovjetske vlasti i pazimo na to da ih svi izvršavaju.

Na primeru Kolčakovih pobeda u Sibiru i na Uralu svi smo jasno videli da i najmanji nered, da i najmanje kršenje zakona sovjetske vlasti, da i najmanja nepažnja ili nemarnost odmah služe jačanju spahija i kapitalista, njihovim pobedama. Jer spahije i kapitalisti nisu uništeni i ne smatraju se pobeđenima: svaki razuman radnik i seljak vidi, zna i shvata da su oni samo razbijeni i da su se posakrivali, pritajili, vrlo često kamuflirali „sovjetskom" „zaštitnom" bojom. Mnoge spahije uvukle su se u sovjetska gazdinstva, kapitalisti — u razne „glavne direkcije" i „centre", među sovjetske službenike; oni na svakom koraku vrebaju pogreške sovjetske vlasti i njene slabosti da bi je zbacili, da bi danas pomogli Čehoslovacima, sutra Denjikinu.

Svim snagama treba iznalaziti i hvatati te razbojnike, sakrivene spahije i kapitaliste, skidati s njih *sve* njihove *maske* i nemilosrdno ih kažnjavati, jer to su najgori neprijatelji trudbenika, vešti, spremni i iskusni, koji strpljivo čekaju zgodan momenat za zaveru; to su saboteri koji ne prezaju ni od kakvog zločina da bi so-

vjetskoj vlasti naneli štetu. S tim neprijateljima trudbenika, sa spahijama, kapitalistima, saboterima, belima, treba biti nemilosrdan.

A da bismo ih umeli hvatati, treba da budemo vešti, oprezni, svesni, treba da najpažljivije motrimo i najmanji nered, i najmanje odstupanje od savesnog ispunjavanja zakona sovjetske vlasti. Spahije i kapitalisti nisu jaki samo usled svojih znanja i svog iskustva, samo usled pomoći najbogatijih zemalja sveta, nego i usled moći navike i neukosti širokih masa koje hoće da žive „po starom" i koje ne shvataju potrebu da se strogo i savesno pridržavaju zakona sovjetske vlasti.

Najmanja nezakonitost, najmanje narušavanje sovjetskog poretka već je *rupa* koju odmah iskorišćavaju neprijatelji trudbenika, jeste *oslonac* za Kolčakove i Denjikinove pobede. Zločin je zaboravljati da je kolčakovština počela od male neopreznosti u odnosu prema Čehoslovacima, od male neposlušnosti pojedinih pukova.

Četvrta pouka. Zločin je zaboravljati ne samo to da je kolčakovština počela od sitnica nego i to da su joj pomogli da se pojavi na svet i da su je direktno podržali menjševici i eseri („socijalisti-revolucionari"). Vreme je da naučimo ocenjivati političke partije po njihovim delima, a ne po njihovim rečima.

Iako sebe nazivaju socijalistima, menjševici i eseri su na delu *pomagači belih,* pomagači spahija i kapitalista. To su u praksi dokazale ne samo pojedine činjenice nego i dve velike epohe u istoriji ruske revolucije: 1) kerenština i 2) kolčakovština. Oba puta su menjševici i eseri, iako na rečima „socijalisti" i „demokrati", odigrali na delu ulogu *pomagača belogardejštine.* Zar ćemo biti toliko glupi da im poverujemo sad kad nam predlažu da im još jedanput dopustimo „da pokušaju", nazivajući to dopuštenje „jedinstvenim socijalističkim (ili demokratskim) frontom"? Zar će posle kolčakovštine još biti seljaka, osim pojedinaca, koji ne shvataju da je „jedinstveni front" s menjševicima i eserima jedinstvo sa pomagačima Kolčaka?

Odgovoriće nam: menjševici i eseri su uvideli svoju pogrešku i odrekli se svakog saveza s buržoazijom. To nije istina. Prvo, desni menjševici i eseri se čak i nisu odrekli takvog saveza, a određene granice s tim „desnima" *nema,* i to nema krivicom „levih" menjševika i esera; „osuđujući" na rečima svoje „desne", čak i najbolji među menjševicima i eserima na delu su kraj njih *nemoćni* uprkos svim svojim rečima. Drugo, čak i najbolji iz redova menjševika i esera brane upravo *Kolčakove* ideje, koje pomažu buržoaziji i Kolčaku s Denjikinom i koje prikrivaju njihovu prljavu i krvavu kapitalističku rabotu. Te ideje su: vladavina naroda, opšte, jednako, neposredno pravo glasa, Ustavotvorna skupština, sloboda štampe i tako dalje. Mi vidimo u celom svetu kapitalističke republike koje baš tom „demokratskom lažju opravdavaju gospodstvo kapitalista i ratove za porobljavanje kolonija. Kod nas vidimo kako i Kolčak, i Denjikin, i Judenič i svaki general rado daje takva „demokratska" obećanja. Može li se verovati čoveku koji zbog praznih obećanja pomaže ovejanom banditu? Menjševici i eseri, svi bez izuzetka, pomažu

ovejanim banditima, svetskim imperijalistima, ulepšavajući pseudodemokratskim parolama *njihovu* vlast, *njihov* rat protiv Rusije, *njihovu* vladavinu, *njihovu* politiku. Svi menjševici i eseri predlažu nam „savez" pod uslovom da činimo ustupke kapitalistima i njihovim vođama — Kolčaku i Denjikinu, na primer, da se „odreknemo terora" (kad protiv nas stoji teror milijarderâ čitave Antante, čitavog saveza najbogatijih zemalja koje organizuju zavere u Rusiji) ili da otvorimo vratašca slobodnoj trgovini žitom itd. Ti „uslovi" menjševika i esera znače ovo: mi, menjševici, eseri, kolebamo se u pravcu kapitalista, a hoćemo „jedinstveni front" s boljševicima, na koje napadaju kapitalisti iskorišćavajući svaki ustupak! Ne, gospodo menjševici i eseri, ne tražite sad u Rusiji ljude koji će vam poverovati. U Rusiji su svesni radnici i seljaci shvatili da su menjševici i eseri pomagači belogardejaca, jedni — svesni i pakosni, drugi — iz nerazumevanja i iz upornosti u starim greškama, ali da su svi — pomagači belogardejaca.

Peta pouka. Da bismo uništili Kolčaka i kolčakovštinu, da im ne bismo dopustili da se ponovo dignu, svi seljaci treba da bez kolebanja učine izbor u korist radničke države. Seljake plaše (naročito menjševici i eseri, svi, čak i „levi" među njima) strašilom „diktature jedne partije", partije boljševika-komunistâ.

Na primeru Kolčaka seljaci su naučili da se ne boje strašila.

Ili diktatura (tj. gvozdena vlast) spahija i kapitalista, ili diktatura radničke klase.

Sredine nema. O sredini uzalud maštaju sinovi spahija, inteligentići, gospodičići koji su rđavo učili iz rđavih knjiga. Nigde na svetu sredine nema i ne može biti. Ili diktatura buržoazije (prikrivena bombastičnim eserovskim i menjševičkim frazama o vladavini naroda, Ustavotvornoj skupštini, slobodama i tako dalje) ili diktatura proletarijata. Ko to nije naučio iz istorije čitavog XIX veka, taj je beznadežni idiot. A u Rusiji smo svi videli kako su o sredini maštali menjševici i eseri za vreme kerenštine i pod Kolčakom.

Kome su poslužila ta maštanja? Kome su ona pomogla? — Kolčaku i Denjikinu. Oni koji maštaju o sredini — pomagači su Kolčaka.

Na Uralu i u Sibiru radnici i seljaci uporedili su na iskustvu diktaturu buržoazije i diktaturu radničke klase. Diktaturu radničke klase sprovodi boljševička partija koja se još od 1905. godine i ranije slila s čitavim revolucionarnim proletarijatom.

Diktatura radničke klase, to znači: radnička država će bez kolebanja ugušiti spahije i kapitaliste, ugušiti izdajnike koji pomažu tim eksploatatorima, pobediti ih.

Radnička država je nemilosrdan neprijatelj spahija i kapitalista i prevaranata, neprijatelj privatne svojine na zemlju i na kapital, neprijatelj vlasti novca.

Radnička država je jedini verni prijatelj i pomoćnik trudbenika i seljaštva. Nikakvih kolebanja u stranu kapitala, savez trudbenika

u borbi protiv njega, *radničko-seljačka vlast, sovjetska vlast* — eto šta *u stvari* znači „diktatura radničke klase".

Menjševici i eseri hoće da tim rečima uplaše seljake. To im neće poći za rukom. Posle Kolčaka radnici i seljaci čak i u zabačenim mestima shvatili su da te reči znače *baš ono bez čega nema spasa od Kolčaka.*

Dole oni koji se kolebaju, koji nemaju karaktera, koji skreću na put pomoći kapitalu, koji su očarani parolama i obećanjima kapitala! Nemilosrdni rat kapitalu i savez trudbenika, savez seljaka s radničkom klasom — to je poslednja i najvažnija pouka kolčakovštine.

24. avgusta 1919. *N. Lenjin*

Правда, br. 190, 28. avgusta 1919.

Сочинения В. И. Ленина, 4 изд., т. 29, стр. 511—518.

PRIMER PETROGRADSKIH RADNIKA*)

Novine su već objavile da su radnici Petrograda počeli pojačanu mobilizaciju i upućivanje najboljih aktivista na južni front.

Zauzimanje Kurska od strane Denjikina i pokret na Orel potpuno objašnjavaju taj polet energije petrogradskog proletarijata. Tome primeru treba da slede i radnici drugih industrijskih centara.

Denjikinci računaju sa izazivanjem panike u našim redovima i primoravaju nas da mislimo samo na odbranu, samo o datom pravcu. Strani radio pokazuje s kakvom usrdnošću francuski i engleski imperijalisti pomažu u tome Denjikina, kako mu pomažu naoružanjem i stotinama miliona rubalja. Strani radio viče na sav glas o otvorenom putu za Moskvu. Tako bi hteli kapitalisti da nas zaplaše.

Ali im neće uspeti da nas zaplaše. Naše trupe su raspoređene u skladu sa smišljenim planom koji se čvrsto sprovodi. Naš napad na glavni izvor neprijateljskih snaga se nepokolebljivo produžava. Pobede, postignute ovih dana, zaplenjivanje 20 topova u Bogučarskom rejonu, zauzimanje stanice Vešenska, pokazuju uspešno napredovanje naših trupa ka centru kozaštva, koje je jedino davalo i daje mogućnost Denjikinu da stvori ozbiljnu snagu. Denjikin će biti slomljen kao što je slomljen Kolčak. Nas neće zaplašiti i mi ćemo dovesti svoju stvar do pobedonosnog kraja.

Zauzimanje Kurska i pokret neprijatelja na Orel postavljaju pred nas zadatak: dati dopunske snage da bi se ovde odbio neprijatelj. Petrogradski radnici su pokazali svojim primerom da su pravilno shvatili zadatak. Ne skrivajući pred sobom opasnost, niukoliko je ne umanjujući, mi kažemo: primer Petrograda je pokazao da mi imamo dopunskih snaga. Da bi odbili napad na Orel, da bi prešli u ofanzivu na Kursk i Harkov, treba, osim onoga čime raspolažemo, da mobilišemo najbolje aktiviste iz redova proletarijata. Padom Kurska stvorena je ozbiljna opasnost. Nikad još neprijatelj nije bio tako blizu Moskve. Ali za otklanjanje te opasnosti, kao dopunu predašnjim vojnim snagama, mi šaljemo nove odrede naprednih radnika, sposobnih da stvore preokret u raspoloženju kod jedinica koje se povlače.

U trupama na jugu vidno mesto su zauzimali kod nas dezerteri koji su se vratili u redove armije. Oni su se vratili u većini slu-

---

*) Sa ruskog prevela *Mira Lalić*.

jeva dobrovoljno, pod uticajem agitacije koja im je objasnila njihovu dužnost, svu opasnost od ponovnog uvođenja vlasti veleposednika i kapitalista. Ali dezerter nije izdržao, nedostajala mu je izdržljivost, često je počeo da odstupa ne prihvatajući borbu.

Eto zbog čega prvorazredni značaj dobija podrška armiji od strane novog priliva proleterskih snaga. Kolebljivi elementi će biti učvršćeni, raspoloženje će se podići, preokret će biti postignut. Proletarijat će, kao što je uvek bivalo u našoj revoluciji, ukazati pomoć i usmeriti u potrebnom pravcu kolebljivi sloj radnog stanovništva.

U Petrogradu radnici već odavno nose na sebi više tereta nego radnici u drugim industrijskim centrima. I glad, i ratna opasnost i izvlačenje najboljih radnika na sovjetske dužnosti po čitavoj Rusiji — od svega toga je petrogradski proletarijat stradao više nego proletarijat u drugim mestima.

A ipak vidimo, da ni najmanje potištenosti, ni najmanje opadanja snage nema među petrogradskim radnicima. Naprotiv. Oni su prekaljeni. Oni su našli nove snage. Oni isturaju nove borce. Oni izvanredno ispunjavaju zadatak avangardnog odreda, dajući pomoć i podršku onde gde je ona najviše potrebna.

Kada tako sveže snage idu radi učvršćenja poljuljanih jedinica naše armije onda trudbeničke mase, vojnici iz redova seljaka, dobijaju nove vođe iz svoje sredine, iz sredine naprednijih trudbenika, svesnijih, snažnijih duhom. Eto zbog čega nam takva pomoć u našoj seljačkoj armiji daje odlučujuću prevagu nad neprijateljem, jer neprijatelj za „podršku“ svoje seljačke armije koristi samo spahijske sinove, a mi znamo da je ta „podrška“ uništila Kolčaka, uništiće i Denjikina.

Drugovi radnici! Prihvatimo se svi novog rada po primeru petrogradskih radnika! Više snaga za aktivnost u armiji, više inicijative i smelosti, više takmičenja da bi stali u red sa Petrograđanima i pobeda će biti na strani trudbenika; spahijska i kapitalistička kontrarevolucija će biti pobeđena.

P. S.

Sad sam saznao da je iz Moskve krenulo na front nekoliko desetina najodanijih drugova. Za Petrogradom se pokrenula Moskva. Za Moskvom treba da se pokrenu ostali.

N. L.

3. oktobra 1919.

Правда, br. 221, 4. oktobra 1919.

Сочинения В. И. Ленина, 4 изд., т. 30, стр. 29—31.

GOVOR SLUŠAOCIMA SVERDLOVSKOG UNIVERZITETA KOJI ODLAZE NA FRONT, 24. OKTOBRA 1919.*)

Drugovi! Vi znate da nas nije okupila danas samo želja da proslavimo završetak kursa sovjetske škole većine vas, nego takođe i okolnost da je oko polovine cele vaše klase donelo odluku da ode na front da bi ukazali novu, izvanrednu i bitnu pomoć trupama koje se bore na frontu.

Drugovi! Mi vrlo dobro znamo kakve ogromne teškoće predstavlja za čitavo naše upravljanje i u gradu, a naročito na selu, nedostatak iskusnih, obaveštenih drugova. Mi vrlo dobro znamo da su ti najsvesniji radnici Petrograda, Moskve, Ivanovo — Voznesenska i drugih gradova, ti najsvesniji drugovi, koji su dosad nosili na svojim leđima, može se reći, glavni teret upravljanja zemljom u nečuveno teškim uslovima, glavni teret ujedinjavanja radnika i seljaka i rukovođenja njima, mi odlično znamo, da su oni izvanredno istrošeni onim ponekad natčovečanskim zahtevima, koje pred njih postavlja odbrana Sovjetske Republike. Zbog toga mogućnost da se ovde sakupi nekoliko stotina radnika i seljaka, da im se omogući da sistematski uče nekoliko meseci, da nauče sve što im je potrebno da znaju o sovjetskom sistemu, da bi krenuli odavde zajedno, organizovano, monolitno, svesno — radi rukovođenja, radi ispravljanja ogromnih nedostataka, koji još ostaju, — ta mogućnost predstavlja za nas ogromnu vrednost i mi smo sa izvanrednim naporom, teška srca i posle dugih kolebanja rešili da blizu polovine ove klase pošaljemo na rad na frontu. Ali uslovi koji su nastali na frontu su takvi da drugog izbora nije bilo. Mislimo da odluka koja je doneta dobrovoljno i čiji je cilj upućivanje na front još niza najboljih predstavnika, koji bi bili vrlo korisni na čitavom administrativno-stvaralačkom radu — da je ta odluka izazvana situacijom apsolutne neophodnosti.

Drugovi, dozvolite mi da se ukratko zadržim na toj situaciji, koja je nastala sada na raznim frontovima da bi mogli suditi u kojoj je meri ova neophodnost izvanredna.

Na mnogim frontovima, koji su ranije bili veoma važni i na koje je neprijatelj polagao ogromne nade, upravo u poslednje vreme stvar

*) Sa ruskog prevela *Mira Lalić*.

prilazi ka punoj, i po svim znacima, konačnoj pobedi u našu korist. Na severnom frontu, gde je ofanziva na Murmansk obećavala neprijatelju naročito velike dobiti, gde su već odavno Englezi prikupili velike i dobro naoružane snage, gde nam je zbog nemanja hrane i ratne opreme bilo neverovatno teško da se borimo — tamo, reklo bi se, engleski i francuski imperijalisti bi trebalo da imaju blistave perspektive. I baš se tamo pokazalo da je čitava neprijateljska ofanziva konačno propala. Englezi su morali da povuku svoje trupe i mi sad vidimo punu potvrdu toga da engleski radnici rat ne žele, i čak sada, kada je u Engleskoj još daleko od revolucionarne borbe, oni su sposobni da vrše takav uticaj na svoju vladu grabljivaca i pljačkaša da je primoravaju da povuče svoje trupe iz Rusije. Sa tog fronta, koji je bio naročito opasan zato što se neprijatelj tamo nalazio u najpovoljnijim uslovima imajući pomorski put, bili su primorani oni da se povuku. Tamo ostaju ništavne snage ruskih belogardejaca, koje nemaju skoro nikakvog značaja.

Uzmite drugi, Kolčakov front. Vi znate da kad su trupe Kolčaka nastupale prema Volgi, evropska kapitalistička štampa se trudila da objavi celom svetu pad sovjetske vlasti i priznanje Kolčaka za vrhovnog upravljača Rusije. Ali pre nego što je svečana povelja o tom priznanju stigla do samog Kolčaka, naše trupe su ga proterale u Sibir i vi znate da smo se približavali Petropavlovsku i Irtišu i da je Kolčak morao da drukčije rasporedi svoje snage nego što je predviđao. Bilo je vreme kada smo morali da odstupimo zato što su radnici i seljaci iz okoline zakasnili sa svojom mobilizacijom. Ali podaci koje mi dobijamo iz Kolčakove pozadine govore da je kod njega nesumnjiv raspad, čitavo stanovništvo ustaje protiv njega, čak i bogati seljaci. I mi se približavamo momentu kada će poslednje uporište Kolčakovih snaga biti slomljeno i time završavamo godinu revolucije, u toku koje je čitav Sibir bio pod vlašću Kolčaka, kada su mu pomagali i eseri i menjševici, koji su još jednom ponovili istoriju dogovora s buržoaskom vladom. Vi znate da je Kolčaku ukazivala pomoć čitava evropska buržoazija. Znate da su sibirski front branili i Poljaci i Česi; bilo je i Italijana i američkih oficira — dobrovoljaca. Sve što bi moglo da parališe revoluciju sve je došlo u pomoć Kolčaku. I sve je to palo, zato što su seljaci, sibirski seljaci, koji su najmanje pod uticajem komunizma zato što su ga najmanje posmatrali — dobili takvu lekciju od Kolčaka, takvo *praktično* upoređenje (a seljaci vole praktično da upoređuju) da možemo reći: Kolčak nam je dao milione pristalica sovjetske vlasti u rejonima najudaljenijim od industrijskih centara, gde bi nam bilo teško da ih pridobijemo. Eto čime se završila Kolčakova vlast i eto zbog čega se mi na tom frontu osećamo najčvršći.

Na zapadnom frontu vidimo da se ofanziva Poljaka privodi kraju. Oni su dobijali pomoć od Engleske, od Francuske i Amerike, koje su težile da raspire staru poljsku mržnju prema velikoruskim ugnjetačima, pokušavajući da prenesu mržnju poljskih radnika prema spahijama i carevima, stoput zasluženu — na ruske radnike

i seljake, primoravajući ih da misle da boljševici isto tako, kao i ruski šovinisti, sanjaju o osvajanju Poljske. Za izvesno vreme ta im je prevara pošla za rukom. Ali mi imamo tačne indicije da vreme kada je ta prevara činila svoje — prolazi i da među poljskim trupama počinje raspadanje. I američke vesti, za koje nikako ne možemo posumnjati da su naklonjene komunizmu, potvrđuju da se među poljskim seljacima sve više jačaju zahtevi da se završi rat do 1. oktobra, po svaku cenu, i da te težnje podržavaju čak najpatriotskiji elementi među socijal-šovinistima (PPS[201]), koji su na pozicijama naših menjševika i esera, pokazujući sve jače suprotstavljanje svojoj vladi. U toku ovog vremena raspoloženje Poljaka se jako izmenilo.

Ostaju dva fronta — petrogradski i južni gde se odigravaju najozbiljniji događaji. Ali i ovde svi znaci govore da neprijatelj prikuplja poslednju snagu. Imamo tačne vesti da su engleski vojni ministar Čerčil i partija kapitalista započeli tu ratnu avanturu na Petrograd da bi dokazali mogućnost brzog svršavanja sa sovjetskom Rusijom i da engleska štampa ocenjuje tu avanturu kao poslednju kartu šovinista i ministra Čerčila, uprkos jasno izražene volje većine stanovništva.

Najezdu na Petrograd možemo ceniti kao meru da se pruži pomoć Denjikinu. Te zaključke možemo izvesti iz situacije na petrogradskom frontu. Vi znate da su nam i letonska i litvanska i estonska vlada odgovorile saglasnošću na predlog da se počnu pregovori o miru. Prirodno da su te vesti izazvale kolebanje kod naših trupa, da su izazvale kod njih nadu da će se rat završiti. Pregovori su već počeli. A za to vreme Engleska je prikupila ostatke svojih brodova i iskrcala nekoliko hiljada belogardejaca koji su bili snabdeveni izvanrednim tehničkim sredstvima. Ali oni nam ih ne mogu uvoziti dok ne uspavaju narod lažju, zato što je u Engleskoj i Francuskoj bilo slučajeva da su se pokušaji utovarivanja municije na brodove završavali neuspehom, jer su lučki radnici organizovali štrajkove i govorili da neće dozvoliti brodovima da nose uništavajuću opremu u sovjetsku Rusiju. I engleski imperijalisti su morali da uzimaju u drugim zemljama tu opremu, obmanjujući svoj narod. Nije zato čudo što su oni bacili na sovjetsku Rusiju nekoliko stotina ili hiljada ruskih belogardejskih oficira. U Engleskoj postoje logori gde drže ove belogardejske oficire, hrane ih i obučavaju za napad na Rusiju, govoreći posle toga da je to unutrašnji rat izazvan terorom boljševika. Logori koje su ranije punili naši zarobljenici sada su puni ruskih belogardejskih oficira. Zato je i došlo do toga da kad smo od Litvanije i Letonije očekivali primirje neprijatelj je u prve dane postigao tako ogromne uspehe, bacivši te snage na petrogradski front. Sada znate da je na petrogradskom frontu nastupio prelom. Znate iz izjava Zinovjeva i Trockog da je gubitak već popunjen, da se pređašnja kolebanja privode kraju, da naše trupe nastupaju i nastupaju uspešno, savlađujući najžešći otpor. Te se borbe odlikuju izvanrednom žestinom. Telefonski mi je javio drug Trocki iz Petrograda da su u Detskom Selu, koje smo nedavno zauzeli, iz pojedinih kuća gađali

belogardejci i preostala buržoazija, pružajući najžilaviji otpor, veći nego u svim ranijim borbama. Neprijatelj oseća da se odigrava prekret čitavog rata i da se Denjikin nalazi u takvom položaju da mu treba pomoći i odvući naše snage, upućene protiv njega. To im nije uspelo može se sigurno reći. Sve ono čime smo pomogli Petrogradu, uzeli smo bez i najmanjeg slabljenja Južnog fronta. Ni jedna jedinica na petrogradskom frontu nije bila povučena s juga, i ona pobeda koju smo počeli da ostvarujemo i koju ćemo dovesti do kraja, ostvariće se bez najmanjeg slabljenja južnog fronta, na kojem će se rešiti ishod rata sa spahijama i imperijalistima. Ishod će biti tamo, na južnom frontu u najbližoj budućnosti.

Drugovi, vi znate da se na južnom frontu s jedne strane, neprijatelj oslanjao pre svega na kozake, koji su se borili za svoje privilegije, a s druge strane — tamo je više nego ma gde bilo formirano pukova dobrovoljačke armije, koji su se puni negodovanja i besa borili za interese svoje klase, za obnovu vlasti spahija i kapitalista. Zbog toga nam ovde predstoji odlučujuća bitka i ovde vidimo ono isto što smo videli na Kolčakovom primeru, koji je u početku izvojevao velike pobede, ali ukoliko su se dalje borbe odvijale, utoliko su se više proređivali redovi oficira i svesnih kulaka, koji čini glavnu Kolčakovu snagu, i utoliko više je on morao da uzima radnike i seljake. Oni umeju da ratuju tuđim rukama, a sami ne vole da se žrtvuju već više vole da radnici reskiraju svoju glavu radi njihovih interesa. Kad je Kolčak morao da proširuje svoju armiju, to proširivanje je dovelo do toga, da su stotine hiljada ljudi prešle na našu stranu. Desetine belogardejskih oficira i kozaka, begunaca od Kolčaka, govorili su kako su ubeđeni da Kolčak prodaje Rusiju naveliko i namalo i čak nemajući boljševička shvatanja — prelazili su na stranu Crvene armije. Tako je završio Kolčak, tako će završiti i Denjikin. Danas ste mogli pročitati u večernjim novinama o ustancima u pozadini kod Denjikina, — Ukrajina počinje da gori. Imamo izveštaje o događajima na Kavkazu, gde su gorštaci, dovedeni do očajanja, napali i opljačkali Škurove pukove, otešvi im puške i municiju. Čuli smo juče strani radio koji je bio primoran da prizna da je Denjikinov položaj težak. On mora da šalje u borbu svoje najbolje snage jer gori Ukrajina a na Kavkazu je ustanak. Dolazi trenutak kada će Denjikin morati da stavi sve na kartu. Nikada nije bilo tako krvavih, žestokih borbi kao kod Orela gde je neprijatelj bacio najbolje pukove, takozvane „kornilovske", čija se trećina sastoji od oficira najkontrarevolucionarnijih, najobučenihijh, najpomamnijih u svojoj mržnji prema radnicima i seljacima oficira koji direktno brane restauriranje svoje sopstvene spahijske vlasti. Eto zbog čega imamo osnova da mislimo da se sada približava odlučujući momenat na južnom frontu. Pobeda kod Orela i Voronježa, gde se produžava sa gonjenjem neprijatelja, pokazala je, da je i ovde, kao i kod Petrograda, nastupio prelom. Ali treba da naš slabiji i delimičan napad pretvorimo u masovan, ogroman, koji će dovesti pobedu do kraja.

Eto zbog čega smo se mi, ma kako da je teška za nas ta žrtva, — odašiljanje na front stotine kursista, sakupljenih ovde i nesumnjivo potrebnih za rad u Rusiji — ipak složili sa vašim željama. Tamo na južnom i petrogradskom frontu, — ako ne najbližih nedelja, ono u svakom slučaju meseci — rešiće se sudbina rata. U takvom trenutku svaki svesni komunist mora reći: moje je mesto tamo, ispred drugih na frontu, gde je dragocen svaki svestan komunista koji je prošao kroz školu.

Ako je u trupama došlo do kolebanja, ono je izazvano time što je narod umoran od rata. Vi odlično znate, kakvu su glad, pustošenje i muku podneli radnici i seljaci za te dve godine u borbi protiv imperijalista čitavog sveta. Vi znate da najumorniji ne mogu dugo izdržati napor, a tim se momentom koristi neprijatelj koji ima bolje veze, komandni sastav, nema izdajnika i udara svom snagom. Time su i bili izazvani neuspesi na južnom frontu. Zato sada treba najsvesniji predstavnici radnika i seljaka obučeni na vojnim kuseivma i na kursevima sličnim vašim da organizovano, monolitno, podelivši se na veće ili manje grupe u saglasnosti sa vojnim vlastima, podelivši među sobom obaveze — krenu na front da bi pomogli trupama, među kojima se pojavila izvesna nestabilnost na mestima gde je jači pritisak neprijatelja. Uvek, u toku dvogodišnjeg postojanja sovjetske vlasti, kada se primećivala izvesna nestabilnost među seljačkom masom, koja se vidi i ne zna sovjetski rad, obraćali smo se za pomoć najorganizovanijem delu gradskog proletarijata i dobijali smo od njega najhrabriju podršku.

Danas sam video drugove, Ivanovo-voznesenske radnike, koji su povukli oko polovine ukupnog broja odgovornih partijskih radnika radi upućivanja na front. Pričao mi je danas jedan od njih s kakvim oduševljenjem su ih pratile desetine hiljada vanpartijskih radnika, kako im je prišao jedan starac, vanpartijac, i rekao: „Nemojte se uznemiravati, putujte, vaše je mesto tamo, a mi ćemo i za vas raditi". Eto, kad se među vanpartijskim radnicima pojavljuje takvo raspoloženje, kad vanpartijske mase, koje se ne razumeju još u potpunosti u političkim pitanjima vide da mi najbolje predstavnike proletarijata i seljaštva upućujemo na front, gde oni uzimaju na sebe najteže, najodgovornije obaveze i gde će morati u prvim redovima da podnesu više od svih žrtava i da ginu u očajničkim borbama — broj naših pristalica među zaostalim vanpartijskim radnicima i seljacima se udesetostručuje, a sa kolebljivim, oslabljenim, umornim trupama se dešavaju prava čuda.

Eto, drugovi, to je taj veliki, teški i naporni zadatak koji leži na vašim leđima. Za one koji idu na front kao predstavnici radnika i seljaka — nema biranja. Njihova parola treba da bude: smrt ili pobeda. Svaki od vas treba da zna da priđe najzaostalijim, najnesvesnijim crvenoarmejcima, da bi najrazumljivijim jezikom s tačke gledišta radnika objasnio situaciju, pomogao im u teškom trenutku, da ume da otkloni svako kolebanje, da ih nauči voditi borbu sa mnogobrojnim pojavama sabotaže, neekspeditivnosti, prevare i

izdaje. Vi znate da je mnogo takvih pojava u našim redovima i među komandnim sastavom. Tu su potrebni oni koji su završili izvestan kurs znanja, shvataju političku situaciju i umeju da ukažu pomoć širokim masama radnika i seljaka u njihovoj borbi protiv izdaje ili sabotaže. Osim lične hrabrosti sovjetska vlast očekuje od vas da ukažete svestranu pomoć tim masama da sprečite svako kolebanje među njima i pokažete da sovjetska vlast ima snagâ kojima će ona pribeći u svakom teškom trenutku. Mi takvih snagâ imamo u dovoljnoj količini.

Sada, ponavljam, moramo ići na tu najveću žrtvu samo zbog toga, što je to glavni i poslednji front gde će se, po svim znacima, u toku najbližih nedelja ili meseci rešiti sudbina čitavog građanskog rata. Ovde možemo jedanput za uvek naneti neprijatelju takav udarac od koga se neće oporaviti. I posle krvave borbe s belogardejcima, borbe koju su nam oni nametnuli, preći ćemo najzad na naš posao, na posao prave izgradnje, slobodniji, sa udesetostručenom energijom. Eto zbog čega, drugovi, pozdravljam one među vama, koji su uzeli sada na sebe taj veoma teški i veoma veliki zadatak borbe do kraja u prvim redovima na frontu i opraštam se sa njima s punim uverenjem da će nam doneti punu i konačnu pobedu.

Правда, br. 240. i 241,
26. i 28. oktobra 1919.

Сочинения В. И. Ленина,
4 изд., т. 30, стр. 57—64.

VIII SVERUSKA KONFERENCIJA KP(b)R[202])
2—4. DECEMBRA 1919.*)

POLITIČKI REFERAT CENTRALNOG KOMITETA
2. DECEMBRA

(Aplauz) Drugovi! Referat Centralnog komiteta s formalne strane, u ovom trenutku, trebalo bi da vam da uglavnom sumirano iskustvo, stečeno u toku ovog vremena. Ali, moram vam reći da takav zadatak — da se ograničimo na istoriju, ili makar damo samo izveštaj koji glavnu pažnju posvećuje istoriji — suviše ne odgovara vremenu i zadacima koji stoje pred nama. Zbog toga sam slobodan da prenesem težište ovog referata, koji hoću da podnesem i Kongresu sovjeta, ne toliko na opisivanje onoga što smo preživeli, koliko na iskustva koja stičemo i treba da stičemo za našu neposrednu praktičnu delatnost.

Mada smo za ovo vreme, može se reći bez svakog preuveličavanja, postigli ogromne uspehe, mada su najveće teškoće već iza nas, ipak nam nesumnjivo još predstoje vrlo, vrlo velike teškoće. Prirodno da pažnja partije u celini treba da se usredsredi na rešavanje ovih zadataka, a u istoriju možemo dozvoliti da se udubimo samo onoliko koliko je to neophodno za rešavanje zadataka koji stoje pred nama.

Razume se da je najvažnije pitanje za vreme sovjetske vlasti, koje nas je najviše angažovalo — neizbežno vojno pitanje. Razumljivo je što je građanski rat sve angažovao, i samo je po sebi jasno što smo u toj borbi za opstanak morali najbolje partijske snage da odvajamo od svih ostalih grana rada i aktivnosti i da ih upućujemo na vojne dužnosti. Drukčije nije ni moglo da bude u uslovima rata. Ali smo zato, ma kako da je zbog tog odvajanja trpeo stvaralački rad u mnogim granama naše sovjetske i partijske delatnosti, stvarno uspeli u vojnoj oblasti da postignemo takvo koncentrisanje snaga i takve uspešne rezultate kakve bi ne samo naši protivnici, ne samo kolebljivci, nego i većina u našoj sopstvenoj sredini, ranije, verovatno, smatrali za nemoguće. Jer održati se dve godine, pri direktnoj i indirektnoj podršci koju su naši nepri-

*) Sa ruskog prevela *Mira Lalić.*

jatelji dobijali u početku od nemačkog imperijalizma, a kasnije od još snažnijeg imperijalizma Antante, koji je potpuno obuhvatio čitav svet — održati se dve godine u zemlji koja je u tolikoj meri razorena i zaostala — to je takav zadatak čije je rešenje bilo nesumnjivo „čudo". Zbog toga, čini mi se, treba da razmislimo kako se desilo da se to „čudo" ostvarilo i kakvi praktični zaključci izlaze iz ovoga, na osnovu kojih bismo mogli sa sigurnošću reći, a čini mi se da mi stvarno i možemo sa sigurnošću reći da ćemo bez obzira na velike teškoće unutrašnje izgradnje u najkraće vreme isto tako uspešno savladati i njih, kao što smo uspešno rešili pitanje vojne odbrane.

Svetski imperijalizam koji je u stvari izazvao kod nas građanski rat i koji je kriv za njegovo odugovlačenje, pretrpeo je u toku ove dve godine poraze, i mi pre svega treba da postavimo pitanje: kako se moglo desiti da smo u borbi sa svetskim imperijalizmom, koji je bez svake sumnje još i sad mnogo puta jači od nas, postigli tako ogroman uspeh? Da bi se odgovorilo na to pitanje, treba baciti opšti pogled na istoriju građanskog rata u Rusiji, na istoriju intervencije Antante. Treba, pre svega, da ustanovimo da u tom ratu postoje dva perioda koji se bitno razilaze po načinu aktivnosti Antante, ili dva osnovna metoda njenih vojnih akcija protiv Rusije.

Prirodno je pre svega što se Antanta, pobedivši Nemačku, u svom planu da uguši Sovjetsku Republiku u Rusiji, oslanjala na svoje sopstvene trupe. I, razume se, da je Antanta makar mali deo svojih džinovskih armija, koje su se oslobodile posle poraza Nemačke — da je makar samo deseti deo tih snaga mogla da istinski upotrebi protiv Ruske sovjetske Republike, samo se po sebi razume da se ne bismo održali. Prvi period građanskog rata u Rusiji se karakteriše time što je pokušaj Antante da svojim sopstvenim trupama slomi Sovjetsku Republiku pretrpeo krah. Antanta je morala da povuče engleske trupe koje su dejstvovale na arhangelskom frontu. Iskrcavanje francuskih trupa na jugu Rusije se završilo nizom pobuna francuskih mornara, i danas, ma kako da je još i sada stroga vojna cenzura, mada rata više nema, ipak bivša ratna a sada posleratna cenzura i dalje postoji u tobože slobodnim zemljama — Engleskoj i Francuskoj; i ma kako da su retki primerci novina koji dopiru do nas, mi ipak imamo potpuno tačne dokumentovane podatke iz Engleske i Francuske koji pokazuju da su obaveštenja, na primer, o pobuni mornara na francuskim ratnim brodovima u Crnom moru, dospeli do francuske obale da je osuđivanje nekolicine francuskih mornara na robiju postalo poznato u Francuskoj; da se sva komunistička, sva revolucionarna, radnička štampa Francuske i Engleske poziva na te činjenice, da je, na primer, ime drugarice Žane Laburb,[203]) koju su Francuzi streljali u Odesi zbog boljševičke agitacije, postalo parola za francusku socijalističku, radničku štampu ne samo komunističkog krila: čak i takav list kao što je „Imanite", koji je u suštini po svojim osnovnim principima najbliži shvatanjima naših

menjševika i esera, čak je i takav list ime Laburbove pretvorio u borbenu parolu protiv francuskog imperijalizma, za nemešanje u stvari Rusije. Isto tako su u engleskoj radničkoj štampi diskutovana pisma engleskih vojnika koji su boravili na arhangelskom frontu. O tome imamo potpuno tačne dokumentovane podatke. Zbog toga nam je jasno da je ovde stvarno izvršen ogroman preokret, na koji smo ranije uvek ukazivali, kome smo se duboko nadali, i koji je, mada neobično polagano, ali nesumnjivo, postao u poslednje vreme činjenica.

Taj preokret je nužno izazvan samim tokom događaja. Upravo te zemlje koje su se najviše smatrale i smatraju se demokratskim, civilizovanim i kulturnim, baš su one vodile rat protiv Rusije najzverskijim sredstvima, bez i najmanje trunke zakonitosti. Boljševike okrivljuju za narušavanje demokratizma; to je banalni argumenat menjševika, esera i čitave buržoaske štampe protiv nas. Ali ni jedna od tih demokratskih država nije se usudila i neće se usuditi da po zakonima svoje sopstvene zemlje objavi rat sovjetskoj Rusiji. Naporedo sa tim širi se, spolja neprimetan, ali vrlo dubok, protest u radničkoj štampi koja kaže: gde su u našem ustavu, u ustavu Francuske, Engleske i Amerike ti zakoni koji dozvoljavaju da se vodi rat, ne objavljujući ga i ne pitajući parlamenat? I u štampi Engleske, Francuske i Amerike činjeni su predlozi da se predaju sudu poglavari njihovih država zbog državnih zločina, zbog objave rata bez dozvole parlamenta. Takvi su predlozi činjeni. Istina, oni su objavljeni u lecima, koji izlaze najviše jedanput nedeljno, a konfiskuju se, verovatno, najmanje jedanput mesečno, i koji se rasturaju u nekoliko stotina ili hiljada primeraka. Takve letke su vođe odgovornih vladinih partija mogle i da potcenjuju. Ali tu treba istaći dve glavne struje: vladajuće klase u celom svetu izdaju svakodnevno milione primeraka poznatih kapitalističkih novina, koje su pune nečuvene laži i kleveta protiv boljševika. Dole, u radničkim masama, znaju, od onih vojnika koji su se vratili iz Rusije, o lažljivosti čitave te kampanje. Na taj način se stvara za Antantu neophodnost da povuče svoje trupe iz Rusije.

Kad smo od samog početka govorili da smo orijentisani na svetsku revoluciju, tome su se smejali i sto puta izjavljivali i sad izjavljuju da je to neostvarljivo. Ali mi smo u toku dve godine dobili tačan materijal da to proverimo. Znamo, da ako se govori o toj orijentaciji u tom smislu kao da se nadamo brzom, neposrednom ustanku u Evropi, onda toga nije bilo. Ali da se ta orijentacija pokazala u svojoj osnovi duboko tačna i da je istrgnula od samog početka tlo oružanoj intervenciji Antante, — posle dve godine, naročito posle poraza Kolčaka, posle povlačenja engleskih trupa iz Arhangelska i sa čitavog severnog fronta, — to je najneospornija istorijska činjenica. Bio je dovoljan i najmanji broj od onih armija, kojima je raspolagala Antanta, pa da nas uguše. Ali uspeli smo da pobedimo neprijatelja zato što se u najtežem trenutku došlo do izražaja saosećanje radnika čitavog sveta. I na taj način smo uspeli da iz tog

prvog perioda Antantine najezde izađemo časno. Sećam se, da se u jednom članku, čini mi se Radekovom, govorilo da će dodir Antantinih trupa sa buktećim tlom Rusije koja je zapalila požar socijalističke revolucije, zapaliti i te trupe. Stvarnost je pokazala da se u praksi tako i desilo. Ne treba govoriti o tom da procesi koji se dešavaju među engleskim i francuskim vojnicima i mornarima, koji znaju imena streljanih zbog boljševičke agitacije, ne treba govoriti o tome, da ma kako bili slabi ti procesi, ma kako bile tamo slabe komunističke organizacije — da oni ostvaruju džinovski rad. Rezultati su očigledni: oni su primorali Antantu da povuče svoje trupe. Samo to donelo nam je prvu najkrupniju pobedu.

Drugi metod Antante, drugi sistem njene borbe sastojao se u tome da se iskoriste protiv nas male države. Krajem avgusta ove godine švedske novine su javile da je engleski vojni ministar Čerčil izjavio da će Rusiju napasti 14 država, i da je prema tome u najbliže vreme, u svakom slučaju do kraja godine, pad Petrograda i Moskve obezbeđen. Izgleda da je Čerčil demantovao tu izjavu, rekavši da su je izmislili boljševici. Ali mi imamo tačne podatke o tome u kojim švedskim novinama je to saopštenje objavljeno. Zbog toga tvrdimo da to saopštenje potiče iz evropskih izvora. Osim toga ono se potvrđuje činjenicama. Na primeru Finske i Estonije mi smo sa apsolutnom tačnošću utvrdili da je Antanta upotrebila sve napore kako bi ih primorala da ratuju protiv sovjetske Rusije. Lično sam imao prilike da čitam uvodni članak engleskog lista „Tajms"*) posvećen pitanju Finske, u ono vreme kad su Judeničeve trupe stajale na nekoliko vrsta od Petrograda, i kad je opasnost za Petrograd bila najveća. Taj članak je direktno kipteo od negodovanja, ozlojeđenosti i bio je napisan sa nečuvenom, neobičnom za novine strasnošću (obično se u sličnim novinama piše diplomatski, kao što je kod nas pisala Miljukovljeva „Reč"). To je bila najbesnija proklamacija upućena Finskoj, u kojoj je direktno postavljeno pitanje: sudbina sveta zavisi od Finske; na nju gledaju sve civilizovane kapitalističke zemlje. Mi znamo da je trenutak, kada su Judeničeve trupe bile na nekoliko vrsta od Petrograda, bio odlučujući. Sve jedno da li je Čerčil rekao gore navedene reči ili ne, on je takvu politiku vodio. Poznato je kakav je pritisak vršio imperijalizam Antante na te male zemlje, na brzinu stvorene, nemoćne, zavisne u celini od Antante, čak i u nasušnim pitanjima, kao što je pitanje snabdevanja hranom, i u svim drugim odnosima. One ne mogu da se isčupaju iz te zavisnosti. Svi metodi pritiska, finansijskog, ekonomskog, vojnog iskorišćeni su da bi se primorala Estonija, Finska i, svakako, takođe Letonija, Litvanija i Poljska, da bi se primorao čitav taj niz država da pođe na nas. Istorija poslednjeg Judeničevog pohoda na Petrograd je konačno pokazala da je taj drugi Antantin metod vođenja rata propao. Nema nikakve sumnje da bi najmanja pomoć Finske ili malo veća pomoć Estonije bila dovoljna da se reši sudbina Pe-

* *Vreme. Red.*

trograda. Nema nikakve sumnje da je Antanta, budući svesna važnosti situacije, učinila sve napore da dobije tu pomoć, ali ipak je pretrpela krah.

To je druga ogromna pobeda koju smo postigli na međunarodnom polju i komplikovanija je od prve. Prva je bila postignuta zbog toga što se pokazalo da francuske i engleske trupe stvarno ne treba držati na teritoriji Rusije: one ne ratuju već liferuju Engleskoj i Francuskoj buntovnike koji dižu engleske i francuske radnike protiv njihovih vlada. Ali se pokazalo, da iako su Rusiju okružili namerno okružavaju obručem sitnih država, koje se stvaraju i podržavaju, razumljivo, u cilju borbe protiv boljševizma, da se to oružje okreće protiv Antante. U svim tim državama postoje buržoaske vlade koje skoro uvek imaju u svojim redovima buržoaske sporazumaše, ljude koji idu protiv boljševika, zbog svog klasnog položaja. Svaka od tih nacija je nastrojena odlučno neprijateljski prema boljševicima; međutim, uspeli smo te buržuje i sporazumaše da okrenemo na našu stranu. To izgleda neverovatno, ali to je upravo tako, zato što svaka od tih država, posle preživljenog imperijalističkog rata, ne može a da se ne koleba u pitanju: da li imaju računa da se sada bore protiv boljševika, kada je drugi pretendent na vlast u Rusiji, koji se može sa razlogom smatrati ozbiljnim, samo Kolčak ili Denjikin; tj. predstavnici stare imperijalističke Rusije, a da su Kolčak ili Denjikin ovde predstavnici stare Rusije, nema sumnje. Dakle, dobili smo mogućnost da se oslonimo na drugu pukotinu u imperijalističkom taboru. Ako smo se u prvim mesecima posle naše revolucije održali zbog toga što su se nemački i engleski imperijalizam borili među sobom na život i smrt, ako smo se posle tih prvih šest meseci držali još, više od pola godine, zbog toga što se pokazalo da su Antantine trupe nesposobne da se bore protiv nas — onda smo se sledeće godine, za koju moramo prvenstveno sada da polažemo računa, održali sa uspehom zato što je pokušaj velikih sila, pod čijim se uticajem obavezno i apsolutno nalaze sve male zemlje, njihov pokušaj da mobilišu male zemlje protiv nas pretrpeo slom zbog protivrečnih interesa međunarodnog imperijalizma i interesa tih zemalja. Svaka od tih malih zemalja je već osetila na sebi Antantine šape. One znaju da kad francuski, američki i engleski imperijalisti govore: „Mi vam garantujemo nezavisnost", to u praksi znači: „Mi kod vas kupujemo sve izvore vaših bogatstava i držimo vas u zavisnosti. Osim toga mi vas gledamo sa drskošću oficira koji je došao u tuđu zemlju da komanduje i špekuliše i ni prema kome ne želi da ima obzira". Oni znaju da obično u takvoj zemlji engleski ambasador znači više, nego bilo kakav tamošnji car ili parlamenat. I ako te istine sitnoburžoaski demokrati dosad nisu mogli da shvate, onda ih sada stvarnost primorava da to shvate. Ispada da za buržoaske i sitnoburžoaske elemente sitnih zemalja, koje pljačkaju imperijalisti, mi predstavljamo, ako ne saveznike, onda pouzdanije i dragocenije susede nego što su imperijalisti.

To je druga pobeda koju smo odneli nad međunarodnim imperijalizmom.

Eto zbog čega s pravom sad možemo reći da su nam glavne teškoće prošle. Nema nikakve sumnje da će Antanta učiniti još mnogo pokušaja vojne intervencije. Ako su poslednje pobede nad Kolčakom, nad Judeničem primorale predstavnike svih tih sila da govore sada kako je pohod na Rusiju beznadežan i da predlažu mir, onda moramo dati sebi jasan odgovor, šta znače slične izjave. Ja bih molio da se ovo ne zapisuje...

Ako smo od predstavnika buržoaske inteligencije, od naših nemilosrdnih neprijatelja iščupali takva priznanja, mi smo u pravu i tu da kažemo, da su na strani sovjetske vlasti ne samo simpatije radničke klase, nego i širokih krugova buržoaske inteligencije. Predstavnici malograđana, sitne buržoazije, onih koji su se u ljutom okršaju sa kapitalistima kolebali, stali su odlučno na našu stranu i na njihovu podršku možemo sada donekle računati.

Treba da uzmemo u obzir tu pobedu, i ako je dovedemo u vezu sa onim, na koji smo način na kraju krajeva postigli pobedu nad Kolčakom, dobićemo još ubedljiviji zaključak... i sada se može početi sa pisanjem zato što se diplomatija ovde završila.

Ako postavimo pitanje, kakve su snage uslovile našu pobedu nad Kolčakom, onda moramo priznati da je pobeda nad Kolčakom, bez obzira na to što je on dejstvovao na teritoriji gde je bilo najmanje proletarijata i gde seljaku nismo mogli da ukažemo neposrednu, realnu pomoć za obaranje spahijske vlasti, kakvu smo mu ukazali u Rusiji, bez obzira na to što je Kolčak počinjao sa fronta koji su podržavali menjševici i eseri, koji su formirali front Ustavotvorne skupštine — bez obzira na to što su tamo postojali najbolji uslovi za stvaranje državne vlasti koja bi se oslanjala na pomoć svetskog imperijalizma — ipak se taj eksperimenat završio punim porazom Kolčaka. Iz ovoga imamo pravo da izvučemo zaključak koji ima najbitniji značaj za nas i kojim se u čitavoj našoj delatnosti moramo rukovoditi: *istorijsku pobedu odnosi ona klasa koja može voditi za sobom masu stanovništva.* Ako menjševici i eseri dosad govore o Ustavotvornoj skupštini, o slobodi nacije itd., onda smo se mi za to vreme ubedili na iskustvu da se u revolucionarno vreme vodi klasna borba u najužasnijim formama, ali može dovesti do pobede tek onda, kad je klasa koja je vodi sposobna da vodi za sobom većinu stanovništva. U tom pogledu ono poređenje koje nije pravljeno glasanjem listićima već više nego jednogodišnjim iskustvom najteže, najkrvavije borbe koja je zahtevala stoput više žrtava nego ova ili ona politička borba — ovo iskustvo u pogledu Kolčaka je pokazalo da mi ostvarujemo vladavinu one klase, čiju većinu umemo da vodimo za sobom, pridružujući sebi kao prijatelje i saveznike seljaštvo, bolje nego bilo koja druga partija. To je dokazao i primer Kolčaka. Taj primer je u socijalnom pogledu za nas poslednja lekcija. On pokazuje na koga možemo računati i ko je protiv nas.

Ma kako da je oslabljena imperijalističkim ratom i pustošenjem, radnička klasa ostvaruje političku vladavinu; ali ona to ne bi mogla da uradi da nije privukla za saveznika i prijatelja većinu radnog stanovništva, u ruskim uslovima — seljaštvo. To se ostvarilo u Crvenoj armiji gde smo mogli da iskoristimo stručnjake, u većini slučajeva raspoložene protiv nas i da stvorimo armiju koja, po priznanju naših neprijatelja esera u rezoluciji posljednjeg saveta njihove partije, ne predstavlja najamničku, nego narodnu armiju. Radnička klasa je mogla da stvori tu armiju čija većina ne pripada njenoj klasi, mogla je da iskoristi specijaliste, raspoložene protiv nje, samo zato što je mogla da vodi za sobom, mogla da pretvori u prijatelje i saveznike onu masu trudbenika koja je vezana za sitno gazdinstvo, koja je vezana za svoju imovinu i koja zbog toga nepokolebljivo teži slobodnoj trgovini, tj. kapitalizmu, vraćanju vlasti novca. U tome je suština svega onoga što smo za dve godine postigli. U čitavom našem daljem radu, u čitavoj našoj daljoj delatnosti, u onoj delatnosti — kojoj treba pristupiti u oslobođenoj Ukrajini i u onoj izgradnji, čiji će se teški i važni zadaci razviti posle pobede nad Denjikinom, — ovu osnovnu lekciju moramo uvek imati na umu, moramo je više od svega zapamtiti. Politički rezultati naše delatnosti, čini mi se, najviše se na to svode i sumiraju.

Drugovi! Već je rečeno da je rat produžetak politike. Mi smo to iskusili na svom sopstvenom ratu. Imperijalistički rat, koji je bio produžetak imperijalističke politike vladajućih klasa, spahija i kapitalista, izazvao je u narodnim masama neprijateljski odnos i bio je najbolje sredstvo revolucionisanja tih masa. On je kod nas, u Rusiji, olakšao i obaranje monarhije, i obaranje spahijskog zemljeposedništva i buržoazije što je izvedeno sa nečuvenom lakoćom samo zbog toga, što je imperijalistički rat bio produžavanje, zaoštravanje, drsko osmeljavanje imperijalističke politike. A naš rat je bio produžetak naše komunističke politike, politike proletarijata. Sve dosad čitamo kod menjševika i esera i čujemo od vanpartijaca i kolebljivih ljudi: „Obećali ste mir, a dali ste rat; prevarili ste radne mase". A mi kažemo da su radne mase — mada nisu učile marksizam — ipak svojim klasnim instinktom ugnjetenih ljudi, ljudi koji su decenijama osećali na svojoj koži šta je to spahija i kapitalista, odlično shvatile razliku između imperijalističkog i građanskog rata. Za sve one koji su na svojoj koži osećali desetine godina ugnjetavanje, za sve te je razlika između ovih ratova razumljiva. Imperijalistički rat je bio produžetak imperijalističke politike. On je podizao mase protiv svojih vladara. Građanski rat pak, protiv spahija i kapitalista, je bio produžetak politike svrgavanja tih spahija i kapitalista, i svakim mesecom razvitak tog rata je učvršćivao vezu radnih masa sa proletarijatom, koji rukovodi tim ratom. Ma kako da je mnogo bilo iskušenja, ma kako da su česti bili ogromni porazi, ma kako da su teški bili ti porazi, ma kako da su često bivali trenuci, kada je neprijatelj odnosio najveće pobede i postojanje sovjetske vlasti visilo o koncu — takvih je trenutaka bilo, i Antanta će

bez sumnje pokušati još da se bori protiv nas — ali mi moramo reći, da je iskustvo koje smo stekli — vrlo solidno iskustvo. To je iskustvo pokazalo da rat učvršćuje svest radnih masa i pokazuje im preimućstvo sovjetske vlasti. Naivni ljudi ili ljudi koji potpuno žive sa predrasudama stare malograđanštine i starog buržoasko-demokratskog parlamentarizma, čekaju od seljaka da glasačkim listićima reši ide li sa boljševicima — komunistima ili sa eserima; drugo rešenje oni ne žele da priznaju jer su pristalice demokratije, slobode, Ustavotvorne skupštine itd. A život je odlučio da seljak mora proveravati to pitanje na delu. Kad je u Ustavotvornoj skupštini seljak dao većinu eserima, kad je politika esera pretrpela krah, i kad je bio primoran da u praksi ima posla sa boljševicima, seljak se onda ubedio da je to čvrsta vlast, vlast koja zahteva veoma mnogo, da je to vlast koja ume da ostvari te zahteve po svaku cenu, da je to vlast koja smatra da je pozajmljivanje hleba gladnome bezuslovna obaveza seljaka makar da je to činio i bez naknade, da je to vlast koja uspeva po svaku cenu da se da taj hleb gladnima. To je seljak video, uporedio je tu vlast sa vlašću Kolčaka i Denjikina i napravio je izbor ne putem glasanja, nego putem rešavanja pitanja na praksi, kada je imao ume da ostvari te zahteve po svaku cenu, da je to vlast koja smatra rešavati ovo pitanje u našu korist.

Eto šta nam je dokazala istorija Kolčakovog poraza i šta nam dokazuju naše pobede na jugu. Eto zašto govorimo da stvarne mase, milioni ljudi koji žive na selu, milioni seljaka konačno prelaze na našu stranu. U tome se, čini mi se, sastoji glavna politička pouka koju smo stekli u toku ovog vremena i koju moramo primeniti na one zadatke unutrašnje izgradnje koji će sada, posle završene naše pobede nad Denjikinom, doći na dnevni red, jer smo dobili mogućnost da se bacimo na unutrašnju izgradnju.

Do sada nas je najviše sitna buržoazija u Evropi okrivljavala za naš terorizam, za naše grubo gušenje inteligencije i malograđana. Na to mi kažemo: „Sve ste nam to vi nametnuli — vaše vlade". Kada nam viču o teroru odgovaramo: „A kad su se sile koje imaju u rukama svetsku flotu, koje imaju u rukama vojne snage sto puta veće od naših, ustremile na nas i primoravaju sve male države da ratuju protiv nas — zar to nije teror?". To je bio pravi teror, kada su se protiv zemlje najzaostalije i najviše oslabljene ratom ujedinile sve sile. Čak je i Nemačka stalno pomagala Antantu još od onog dana, kad je, još nepobeđena, snabdevala Krasnova, i sve do zadnjeg vremena nas ta ista Nemačka blokirala i direktno sarađuje sa našim neprijateljima. Taj pohod svetskog imperijalizma, taj vojni pohod protiv nas, to potkupljivanje zaverenika u zemlji — zar to nije teror? Naš teror je bio izazvan time što su se na nas sručile takve vojne snage protiv kojih je bilo potrebno nečuveno naprezati sve naše snage. Trebalo je raditi u zemlji sa svom upornošću, trebalo je sakupiti sve snage. Mi nismo hteli da se nađemo — i odlučili smo da se nećemo naći — u onom položaju u kakvom su se našli sporazumaši sa Kolčakom u Sibiru, u kakvom će se naći sutra nemački

sporazumaši koji uobražavaju da su predstavnici vlade i da se oslanjaju na Ustavotvornu skupštinu, a u stvari stotina ili hiljada oficira u svakom trenutku može zbaciti takvu vladu. I to je razumljivo, zato što oficiri predstavljaju obučenu, organizovanu masu, koja odlično zna ratnu veštinu, koja drži u svojim rukama sve niti, koja je izvanredno informisana u pogledu buržoazije i spahija, koja je obezbedila sebi njihovu naklonost.

To je pokazala istorija svih zemalja posle imperijalističkog rata i sad naočigled takvog Antantinog terora mi smo imali pravo da pribegnemo teroru.

Iz toga proističe da okrivljavanje za teror, ukoliko je ono opravdano, ne pada na nas već na buržoaziju. Ona nam je nametnula teror. I mi ćemo prvi napraviti korak da ga ograničimo na najmanju moguću meru čim svršimo sa osnovnim izvorom terora, sa najezdom svetskog imperijalizma, sa vojnim zaverama i vojnim pritiskom svetskog imperijalizma na našu zemlju.

I ovde, govoreći o teroru, treba reći i o odnosu prema tom srednjem sloju, prema toj inteligenciji koja se najviše žali na grubost sovjetske vlasti, koja se žali da je sovjetska vlast stavlja u gori položaj nego ranije.

Ono što možemo sa našim oskudnim sredstvima da učinimo za inteligenciju, mi činimo u njenu korist. Znamo, svakako, koliko malo znači banknota rublje, ali mi takođe znamo šta je privatna špekulacija koja daje izvesnu potporu onima koji ne mogu da se prehrane uz pomoć naših organa za snabdevanje. Mi dajemo u tom smislu buržoaskoj inteligenciji preimućstva. Znamo da smo, u trenutku kad se na nas okomio svetski imperijalizam, morali da sprovedemo najstrožu vojnu disciplinu i da pružimo otpor svim snagama, kojima smo raspolagali. I, svakako, vodeći revolucionarni rat mi ne možemo postupati onako kako su postupale sve buržoaske zemlje, koje su svalile sav teret rata na radne mase. Ne, teret građanskog rata mora da bude i biće razdeljen i na inteligenciju i na sitnu buržoaziju, i na sve srednje elemente; svi će oni nositi taj teret. Svakako, njima će biti daleko teže nositi taj teret, zato što su bili desetine godina privilegovani ali mi moramo u interesu socijalne revolucije taj teret preneti i na njih. Mi tako mislimo i radimo i drukčije ne možemo.

Kraj građanskog rata biće korak ka poboljšanju položaja tih grupa. Mi i sada našom tarifnom politikom dokazujemo i u našem programu smo izjavili da priznajemo potrebu da se te grupe stave u bolji položaj, zato što je nemoguć prelazak od kapitalizma ka komunizmu bez korišćenja buržoaskih specijalista; i sve naše pobede, sve pobede Crvene armije, kojom rukovodi proletarijat koji je na svoju stranu privukao poluradno, poluposedničko seljaštvo, izvojevali smo zahvaljujući delimično umešnom korišćenju buržoaskih specijalista. Ta naša politika, pokazana u vojnoj delatnosti, treba da postane politika naše unutrašnje izgradnje.

Iskustvo koje smo stekli za ovo vreme govori nam, da smo se, vrlo često, naporedo sa izgradnjom temelja zgrade, hvatali i za iz-

gradnju kubeta, raznih ukrasa itd. Možda je to bilo potrebno do izvesne mere za socijalističku republiku. Možda smo morali da gradimo u svim oblastima narodnog života. Potpuno je prirodna zanesenost izgradnjom u svim tim oblastima. Ako pogledamo na iskustvo naše državne izgradnje, mi bismo obično videli mnogo početih gradnji, napuštenih, takvih za koje se, gledajući na njih, može reći: možda bi trebalo sa tom gradnjom pričekati i prvo uraditi osnovno. Sasvim je razumljivo, prirodno, da se svi radnici zanose onim zadacima koji se mogu završiti samo posle postavljanja temelja. Ali na osnovu tog iskustva možemo sad reći da ćemo ubuduće više napora usredsrediti na osnovno, na temelj, na one najprostije zadatke koji se najteže rešavaju, ali koje ćemo ipak rešiti. Taj je zadatak žito, gorivo, borba sa vašima. To su tri najprostija zadatka koji će nam omogućiti izgradnju socijalističke republike, i tada ćemo pobediti čitav svet; stoput pobedonosnije, svečanije i trijumfalnije, nego što smo odbili napade Antante.

O pitanju žita: daleko smo otišli u primenjivanju otkupa u naturi. Naša prehrambena politika omogućila je da u drugoj godini sakupimo žita triput više, nego u prvoj godini. Za tri meseca u poslednjoj kampanji prikupljeno je žita više nego za tri meseca prošle godine, mada se to, kako ćete već čuti iz referata Narodnog komesarijata za snabdevanje, vršilo sa nesumnjivo većim teškoćama. Jedan nalet Mamontova, koji nam je zauzeo južni deo centralnog zemljoradničkog pojasa skupo nas je stajao. Ali, mi smo naučili da vršimo otkup, tj. da primoravamo proizvođače da daju državi žito po utvrđenim cenama, bez naknade njegove stvarne vrednosti. Znamo, svakako, dobro, da novčana banknota nije ekvivalenat za žito. Znamo da seljak daje žito na zajam. Mi mu kažemo: da li ti treba da zadržavaš žito, očekujući naknadu, a radnik da umire od gladi? Hoćeš li da trguješ na slobodnom tržištu vraćajući nas, na taj način, nazad ka kapitalizmu? Mnogi intelektualci, koji su čitali Marksa, ne shvataju da je sloboda trgovine vraćanje na kapitalizam, ali seljak to razume mnogo lakše. On shvata da prodavati žito po slobodnim cenama, kada je gladni spreman da plati koliko hoćeš, kada je spreman da sve što ima, samo da ne umre od gladi — da je to vraćanje na eksploataciju, da je to sloboda lake zarade za bogate a propast za siromašne. Mi kažemo da je to zločin prema državi, i u borbi sa tim nećemo odstupiti ni za jotu.

U toj borbi za otkup žita seljak mora da pozajmljuje gladnom radniku; to je jedini način da se počne pravilna izgradnja, da se obnovi industrija itd. Ako seljak to ne bude radio, onda je to vraćanje na kapitalizam. Ako seljak oseća svoju vezu sa radnikom, on je spreman da dà viškove žita po utvrđenim cenama, tj. za običnu šarenu banknotu; to je neophodno, bez toga se ne može spasti gladni radnik sigurne smrti, bez toga se ne može obnoviti industrija. To je neverovatno težak zadatak. Taj se zadatak ne može rešiti samo nasiljem. Ma kako da viču kako su boljševici partija nasilja nad seljacima, mi kažemo: gospodo, to je laž! Kad bismo bili partija na-

silja nad seljacima, kako bismo se mogli održati u borbi protiv Kolčaka, kako bismo mogli stvoriti armiju sa opštom vojnom obavezom u kojoj su osam desetina seljaci, u kojoj su svi naoružani, u kojoj su svi na primeru imperijalističkog rata videli kako se puška lako okreće na razne strane? Kako možemo da budemo partija nasilja dan seljacima, mi, partija, koja ostvaruje savez radnika sa seljacima, koja govori seljacima da je prelaz na slobodnu trgovinu vraćanje na kapitalizam i da se naše prisilno oduzimanje viškova primenjuje na špekulante a ne na trudbenike?

Otkup žita treba da bude osnov naše delatnosti. Pitanje snabdevanja hranom nalazi se u osnovi svih pitanja. Moramo mnogo snaga da utrošimo u borbi protiv Denjikina. Dok se ne postigne puna pobeda, još uvek su mogući zaokreti i ne može biti ni najmanje sumnje i lakomislenosti. Ali pri najmanjem poboljšanju vojnog položaja moramo što više snaga posvetiti radu na snabdevanju hranom, jer je to osnova svega. Otkup mora biti sproveden do kraja. I samo onda kad rešimo taj zadatak, i budemo imali socijalističke temelje, moći ćemo graditi na tim socijalističkim temeljima čitavu onu divnu zgradu socijalizma, koju smo toliko puta počinjali da gradimo odozgo i koja se toliko puta rušila.

Drugo osnovno pitanje je pitanje goriva, glavnog temelja naše izgradnje. To je ono pitanje sa kojim smo se sukobili sada kad ne možemo da iskoristimo svoje uspehe u snabdevanju jer ne možemo da dovezemo žito, ne možemo da iskoristimo u potpunosti naše pobede, zato što nema goriva. Mi još nemamo pravog aparata koji bi mogao da reši pitanje goriva, ali ono se može rešiti.

Čitava Evropa oseća sada nestašicu uglja. U najbogatijim zemljama — pobednicama, čak i u takvim kao što je Amerika koja nije osetila ni pohode, ni upade — ako se tamo tako oštro postavlja pitanje goriva, prirodno, da se ono odražava i na nas. Industriju uglja ne možemo obnoviti, čak ni u najboljim uslovima, ranije nego za nekoliko godina.

Moramo se spasavati drvima. Za to bacamo nove i nove partijske snage na taj rad. U Savetu narodnih komesara i u Savetu odbrane u toku poslednje nedelje, glavna pažnja je bila posvećena tom pitanju i sproveden je niz mera, koje treba u tom pogledu da dovedu do takvog preloma, kakav smo postigli kod naših armija na južnom frontu. Treba reći da ne smemo slabiti u ovom pogledu našu delatnost da svaki naš korak treba da bude korak pobede u borbi protiv nestašice goriva. Mi imamo materijalnih sredstava. Dokle ne postavimo kao što treba industriju uglja možemo koristiti drva i obezbediti gorivom industriju. Na taj osnovni zadatak, drugovi, moramo dati sve partijske snage.

Treći naš zadatak je borba protiv vašiju, onih vašiju koje prenose pegavi tifus. Taj pegavi tifus, — među stanovništvom koje je iscrpljeno glađu, bolesno, bez hleba, sapuna, ogreva — može da postane takva nesreća koja će nam onemogućiti da ostvarimo ma kakvu socijalističku izgradnju.

Ovde je prvi korak naše borbe za kulturu, ovde je borba za opstanak.

To su osnovni zadaci. Ja bih hteo najveću pažnju drugova članova partije da skrenem na ove osnovne zadatke. Na njih smo dosad obraćali nesrazmerno malu pažnju. Devet desetina naših snaga preostalih posle rada u vojsci, koji ne smemo slabiti ni za trenutak, neophodno je da usmerimo na ovaj prvorazredni zadatak. Sada nam je jasna oštrina tog pitanja. Svaki prema svojim mogućnostima treba da uloži napore za tu stvar. Na to moramo usmeriti sve naše snage.

Ovim završavam politički deo referata. Što se tiče međunarodnog dela referata, drug Čičerin će detaljno osvetliti i pročitaće predlog koji hoćemo da damo u ime Kongresa sovjeta državama koje ratuju.

Dotaći ću se ukratko partijskih zadataka. Naša partija se u toku revolucije našla pred jednim od najkrupnijih zadataka. S jedne strane, prirodno je što vladajućoj partiji prilaze najgori elementi već zbog toga što je vladajuća. S druge strane, radnička klasa je iscrpljena i u opustošenoj zemlji, prirodno, oslabljena. Međutim, samo napredni deo radničke klase, samo njena avangarda je u stanju da vodi svoju zemlju. Da bismo ostvarili taj zadatak u smislu opštedržavne izgradnje, primenjivali smo kao jedno od sredstava — radne akcije.*) Istakli smo parolu: u našu partiju ulaze oni, koji se pre svega mobilišu za front; a oni koji ne mogu da ratuju treba na terenu da dokažu kako shvataju šta je to radnička partija, treba da pokažu primenu principa komunizma na delu. A komunizam, ako uzmemo tu reč u strogom smislu, predstavlja beznaknadan rad u korist društva, rad koji ne uzima u obzir individualne razlike, koji briše svake uspomene o životnim predrasudama, koji briše učmalost, navike, razliku među pojedinim granama rada, razliku u razmerama naknade za rad itd. To je najveće jemstvo da ćemo i u oblast mirne izgradnje a ne samo u vojnu oblast uključiti radničku klasu i trudbenike. Dalji razvitak komunističkih radnih akcija treba da postane škola. Svaki naš korak treba da bude praćen privlačenjem u našu partiju radničkih elemenata i najpouzdanijih elemenata iz drugih klasa. To ćemo postići ponovnom registracijom. Ne bojimo se da pristupimo odstranjivanju onih, koji nisu potpuno pouzdani. Mi to postižemo takođe i time što imamo poverenja u člana partije koji nam je prišao u teškom trenutku. Oni članovi partije, kako pokazuje današnji izveštaj Centralnog komiteta, one hiljade i stotine hiljada, koje su prilazile nama kada je Judenič stajao na nekoliko vrsta od Petrograda, a Denjikin severno od Orela, kada je sva buržoazija već likovala — ti članovi partije zaslužuju naše poverenje. Takvo proširivanje partije cenimo.

---

*) U originalu *субботники* — radne akcije izvođene subotom. — Prim. prev.

Posle takvog proširivanja partije treba da zatvorimo vrata; treba da budemo naročito oprezni. Moramo reći: sada, kad partija pobeđuje, novi članovi partije nam nisu potrebni. Mi odlično znamo da će se iz kapitalističkog društva koje se raspada masa štetnih elemenata lepiti za partiju. Mi moramo stvarati partiju koja će biti partija radnika, u kojoj nema mesta za one koji se lepe, ali moramo privlačiti za rad i mase koje stoje van partije. Kako da se to uradi? Sredstvo za to su: radničke i seljačke vanpartijske konferencije. Skoro je u „Pravdi" bio objavljen članak o konferencijama vanpartijaca. Taj članak, članak druga Rostopčina, zaslužuje naročitu pažnju. Ja ne znam za drugo sredstvo koje bi rešilo taj zadatak najveće istorijske važnosti. Partija ne može široko da otvara svoja vrata, jer je u eposi raspadanja kapitalizma apsolutno neizbežno da će se u nju uvući i najgori elementi. Partija treba da bude uska toliko da u nju, sem radničke klase, mogu ući samo one pridošlice iz drugih klasa koje ima mogućnost da proveri sa najvećom opreznošću.

Ali mi imamo nekoliko stotina hiljada članova partije u zemlji koja broji stotine miliona stanovništva. Kako može takva partija da upravlja? Prvo, ona ima i mora da ima kao svog pomoćnika — sindikate, koji obuhvataju milione ljudi; drugi pomoćnik su konferencije vanpartijaca. Na tim vanpartijskim konferencijama moramo umeti da pristupimo neproleterskoj sredini, moramo savladati predrasude i sitnoburžoaska kolebanja — to je jedan od najbitnijih i najosnovnijih zadataka.

Mi moramo ceniti uspeh naših partijskih organizacija ne samo po tome koliko članova partije radi na ovom ili onom radu, ne samo po tome koliko se uspešno sprovodi ponovna registracija, nego još i po tome da li se dovoljno, pravilno i često organizuju te vanpartijske radničke i seljačke konferencije tj. po sposobnosti prilaženja toj masi koja ne može sad da uđe u partiju, ali koju moramo privući radu.

Ako smo pobedili Antantu, to smo, može biti, postigli time što smo stekli simpatije među radničkom klasom, među baš tom vanpartijskom masom. Ako smo na kraju krajeva pobedili Kolčaka, to smo postigli, baš zbog toga što je Kolčak izgubio mogućnost da dalje crpi snagu iz rezervoara trudbeničkih masa. Mi imamo takav rezervoar kakvog nema ni jedna vlada na svetu i koji ne može da ima nikakva vlada na svetu osim vlade radničke klase, zato što samo vlada radničke klase može smelo, sa apsolutnom ubeđenošću u uspeh da crpi snage iz sredine najugnjetenijih, najzaostalijih trudbenika. Mi možemo i moramo crpsti snage iz sredine vanpartijskih radnika i seljaka zato što su to naši najverniji prijatelji. Za rešenje zadataka obezbeđivanja žitom, gorivom i za savlađivanje pegavog tifusa, možemo crpsti snage baš iz tih masa, koje su kapitalisti i spahije najviše ugnjetavali. Podršku tih masa smo obezbedili. Mi ćemo produžiti sve dublje i dublje da crpimo iz te sredine i možemo reći da

ćemo na kraju krajeva pobediti sve naše protivnike. I u oblasti mirne izgradnje koju ćemo u pravom smislu razviti posle pobede nad Denjikinom učinićemo daleko više čuda nego što smo učinili za ove dve godine u vojnoj oblasti.

Известия ЦК РКП(б), br. 9,
20. decembra 1919.

Сочинения В. И. Ленина,
4 изд., т. 30, стр. 148—166.

VII SVERUSKI KONGRES SOVJETA 5—9. DECEMBRA 1919.[204])

IZ „REFERATA SCIK I SAVETA NARODNIH KOMESARA 5. DECEMBRA"*)

Posmatrajući s te tačke gledišta istoriju intervencije Antante i političku lekciju koju smo dobili, reći ću da se ta istorija deli na tri glavne etape, od kojih nam svaka, jedna za drugom donosi korenitu i sigurnu pobedu.

Prva etapa, prirodno, dostupnija i lakša za Antantu, bio je pokušaj da obračuna sa sovjetskom Rusijom svojim sopstvenim snagama. Svakako, posle pobeđivanja Nemačke Antanta je imala milionske armije koje još nisu govorile neposredno o miru, i nisu odmah došle sebi od tog strašila, nemačkog imperijalizma, kojim su ih plašili u svim zapadnim zemljama. Svakako, u takvo vreme, s vojne tačke gledišta, s tačke gledišta spoljne politike, za Antantu ništa nije značilo uzeti deseti deo svojih armija i uputiti ih u Rusiju. Imajte u vidu da je Antanta suvereno vladala morem i flotom. Prebacivanje trupa i snabdevanje stalno su bili u celini u njenim rukama. Da je u to vreme Antanta, mrzeći nas tako kako samo buržoazija može da mrzi socijalističku revoluciju, — da je mogla ma i najmanje uspešno, makar deseti deo svojih armija da baci na nas — nema ni najmanje sumnje da bi sudbina sovjetske Rusije bila rešena i da bi je sustiglo ono isto što i Mađarsku.

Zašto to nije Antanti pošlo za rukom? Ona je iskrcala trupe u Murmansku. Pohod na Sibir je bio organizovan uz pomoć Antantinih snaga; japanske trupe sve do sad drže udaljeni komad istočnog Sibira, a u čitavom zapadnom Sibiru bili su, mada brojno slabiji, odredi vojske svih država Antante. Posle toga francuske trupe su bile iskrcane na jugu Rusije. To je prva etapa međunarodnog mešanja u naše stvari, prvi pokušaj, tako reći, da se uguši sovjetska vlast trupama, koje je Antanta našla kod sebe, tj. radnicima i seljacima naprednijih zemalja, pri čemu su te trupe bile odlično snabdevene, i uopšte, u smislu tehničkih i materijalnih uslova pohoda ništa nije postojalo, što Antanta ne bi bila u stanju da zadovolji. Pred njom nije bilo nikakvih prepreka. Čime se onda može objasniti što je taj pokušaj pretrpeo neuspeh? On se završio time što

*) Sa ruskog prevela *Mira Lalić*.

je Antanta morala da povuče trupe iz Rusije, zato što su se Antantine trupe pokazale nesposobne da vode borbu protiv revolucionarne sovjetske Rusije. To je uvek, drugovi, predstavljalo za nas glavni i osnovni argumenat. Od samog početka revolucije govorili smo da smo mi partija internacionalnog proletarijata i ma kako bile velike teškoće revolucije, doći će vreme kada će se u najodlučnijem trenutku pokazati saosećanje, solidarnost radnika, ugnjetenih od strane međunarodnog imperijalizma. Zbog toga su nas okrivljavali za utopizam. Ali iskustvo nam je pokazalo, da iako se ne može uvek računati na sva istupanja proletarijata, ipak se može reći da smo bili za ove dve godine svetske istorije hiljadu puta u pravu. Pokušaj Engleza i Francuza da sa svojim trupama uguše sovjetsku Rusiju, pokušaj, koji im je sigurno obećavao najlakši uspeh za najkraće vreme — taj pokušaj se završio krahom: engleske trupe su se povukle iz Arhangelska, a sve francuske trupe, koje su se iskrcale na jugu, vraćene su u otadžbinu. I sad znamo, bez obzira na blokadu, na obruč koji nas okružuje, do nas ipak stižu vesti iz zapadne Evrope, dobijamo makar i rasparene brojeve engleskih i francuskih novina iz kojih saznajemo da su pisma engleskih vojnika iz Arhangelske oblasti ipak dospevala u Englesku i da su se tamo štampala. Znamo, da ime Francuskinje, drugarice Žane Laburb koja je došla da radi u komunističkom duhu među francuskim radnicima i vojnicima i bila streljana u Odesi, — znamo da je to ime postalo poznato čitavom francuskom proletarijatu i postalo borbena parola, postalo takvo ime, oko koga su se svi francuski radnici bez obzira na frakcijska sindikalna strujanja koja se izgleda tako teško savlađuju, — ujedinila u istupanju protiv međunarodnog imperijalizma. Ono što je pisao jednom drug Radek, — koji je, srećom, kako danas javljaju, pušten na slobodu iz Nemačke i koga ćemo, možda, uskoro videti, — da će se tlo Rusije, zahvaćeno revolucionarnim požarom pokazati nepristupačno za Antantine trupe, ono što je prosto izgledalo kao zanos jednog publiciste, pokazalo se kao činjenica koja se do tančina realizovala. Stvarno, na našem tlu, bez obzira na svu našu zaostalost, bez obzira na svu težinu naše borbe, pokazalo se da radnici i seljaci Engleske i Francuske nisu u stanju da se bore protiv nas. Rezultat je bio u našu korist. Prvi put, kad su pokušali da pokrenu protiv nas masovne vojne snage, — a bez njih se ne može pobediti, — to je dovelo, zahvaljujući pravilnom klasnom instinktu, samo do toga da su francuski i engleski vojnici doneli iz Rusije baš tu kugu boljševizma protiv koje su istupali nemački imperijalisti kada su proterivali iz Berlina naše predstavnike.[205]) Oni su mislili na taj način da se zabarikadiraju od boljševičke kuge, koja je sada u celini obuhvatila čitavu Nemačku snaženjem radničkog pokreta. Ta pobeda koju smo postigli, prinudivši francuske i engleske trupe da se povuku, bila je najglavnija pobeda koju smo odneli nad Antantom. Mi smo joj oduzeli njene vojnike. Mi smo na njeno ogromno vojno i tehničko preimućstvo odgovorili time što smo oduzeli to preimućstvo solidarnošću trudbenika protiv imperijalističkih vlada.

I tu se pokazalo kako je površan, kako je nejasan sud o tim tobože demokratskim zemljama, zasnovan na onim elementima po kojima se obično sudi o njima. Kod njih je u parlamentima čvrsta buržoaska većina. Oni to zovu „demokratija". To što kapitalizam vlada i guši sve i pribegava još uvek vojnoj cenzuri, oni to zovu „demokratija". Među milionima brojeva listova i časopisa kod njih će se jedva naći ništavni deo gde bi bilo rečeno nešto, makar čak i indirektno, u korist boljševika. Zbog toga oni kažu: „Zaštićeni smo od boljševika, kod nas vlada poredak", koji oni nazivaju „demokratija". Kako se moglo desiti da je mali deo engleskih vojnika i francuskih mornara mogao da primora na povlačenje Antantine trupe iz Rusije? Nešto tu nije u redu. Dakle, narodne mase su za nas, čak u Engleskoj, Francuskoj i Americi; dakle svi su ti vrhovi laž kao što su uvek tvrdili socijalisti koji nisu želeli da iznevere socijalizam; dakle buržoaski parlamenat, buržoaska demokratija, buržoaska sloboda štampe su samo sloboda za kapitaliste, sloboda da se potkupljuje javno mnjenje, da se vrši pritisak na njega svom snagom novca. Eto šta su uvek govorili socijalisti dok ih imperijalistički rat nije razvrstao u nacionalne tabore i svaku nacionalnu grupu socijalista pretvorio u lakeje svoje buržoazije. To su govorili socijalisti do rata, to su uvek govorili internacionalisti i boljševici za vreme rata i sve se to u potpunosti obistinilo. Svi ti vrhovi, sva spoljašnja strana je prevara, koja postaje sve više i više očigledna za mase. Svi oni viču o demokratizmu ali ni u jednom parlamentu sveta nisu smeli reći da objavljuju rat sovjetskoj Rusiji. Zato u čitavom nizu francuskih, engleskih i američkih izdanja, koja su se kod nas pojavila, čitamo: „Predati sudu državnike zato što su narušili ustav, zato što vode rat protiv Rusije bez objavljivanja rata". Kada, gde, kakav paragraf ustava, kakav parlamenat ga je dozvolio? Gde su oni sakupili predstavnike, pa makar da su za to prethodno strpali u zatvor sve boljševike i njihove simpatizere, kako se izražava francuska štampa? Čak i u takvim uslovima oni ne bi mogli da kažu u svojim parlamentima da ratuju protiv Rusije. Eto to je bio razlog što odlično naoružane engleske i francuske trupe, koje nikada nisu znale za poraze, nisu mogle da nas razbiju i što su se povukle na severu iz Arhangelska, i sa juga.

To je naša prva i glavna pobeda zato što to nije samo vojna, čak uopšte i nije vojna pobeda, nego stvarna pobeda one međunarodne solidarnosti trudbenika, u ime koje smo čitavu revoluciju i počeli i ukazujući na nju govorili da ma koliko teška iskušenja morali podneti, sve će nam se te žrtve stostruko nadoknaditi razvitkom međunarodne revolucije koja je neizbežna. To se manifestovalo u tome što smo u takvoj stvari gde najveću ulogu igraju najgrublji, materijalni faktori — u ratnoj veštini pobedili Antantu time što smo joj oduzeli radnike i seljake, obučene u vojničke uniforme.

Posle te prve pobede nastupila je druga epoha — epoha mešanja Antante u naše stvari. Na čelu svake nacije stoji grupa političara

koja ima izvanredno iskustvo i zato oni, izgubivši na ovu kartu, igraju na drugu koristeći se svojom vladavinom nad čitavim svetom. Nema ni jedne zemlje, nije ostalo sad nijedno parče zemljine kugle, gde stvarno ne vlada u potpunosti engleski, francuski i američki finansijski kapital. Na tome se zasnivao njihov novi pokušaj: da primoraju male države koje se graniče sa Rusijom i od kojih su mnoge oslobođene i dobile mogućnost da objave svoju nezavisnost tek za vreme rata — Poljska, Estonija, Finska, Gruzija, Ukrajina itd. — pokušaj da primoraju te male države na rat protiv Rusije za engleske, francuske i američke pare.

Sećate se možda, drugovi, da su naše novine objavile govor poznatog engleskog ministra Čerčila, koji je rekao da će na Rusiju napasti 14 država i da će u septembru pasti Petrograd a u decembru Moskva. Čuo sam da je Čerčil zatim demantovao tu vest, ali ona je uzeta, iz švedskog lista „Folkets Dagblad Politiken"*) od 25. avgusta. Ako bi se čak taj izvor pokazao netačan, odlično znamo da su postupci Čerčila i engleskih imperijalista baš takvi. Mi odlično znamo da su na Finsku, Estoniju i druge male zemlje preduzimane sve mere pritiska da bi ratovale protiv sovjetske Rusije. Imao sam prilike da pročitam uvodni članak engleskog lista „Tajms" — najuticajnijeg buržoaskog lista u Engleskoj — članak, napisan u vreme kada su Judeničeve trupe nesumnjivo snabdevene, opremljene, dovezene na Antantinim brodovima, stajale na nekoliko vrsta od Petrograda i kada je Detsko Selo bilo zauzeto. Članak je predstavljao pravu kampanju, gde su bile iskorišćene sve snage vojnog, diplomatskog, istorijskog pritiska. Engleski kapital se okomio na Finsku i postavio joj ultimatum: „Čitav svet gleda u Finsku" — govorili su engleski kapitalisti — „čitava sudbina Finske zavisi od toga, da li će shvatiti svoju misiju, da li će pomoći da se uguši prljavi, mutni, krvavi talas boljševizma i da se oslobodi Rusija". I za to „veliko i moralno" delo, za to „plemenito, kulturno" delo, obećali su Finskoj toliko i toliko miliona funti, taj i taj komad zemlje, i te i te blagodeti. I kakav je bio rezultat? Bilo je vreme kad su Judeničeve trupe stajale na nekoliko vrsta od Petrograda a Denjikin se nalazio severno od Orela i kada bi najmanja pomoć rešila sudbinu Petrograda u korist naših neprijatelja u najkraće vreme i sa minimalnim žrtvama.

Sav pritisak Antante se sručio na Finsku, a Finska joj je dužna i predužna. I ne samo dužna: ona ne može da živi bez pomoći tih zemalja ni mesec dana. Kako se desilo „čudo" da smo dobili parnicu s takvim protivnikom? A mi smo je dobili. Finska nije ušla u rat, Judenič je potučen, a Denjikin razbijen u takvom trenutku kad je njihova zajednička borba na najsigurniji, na najbrži način mogla da dovede do rešenja čitave borbe u korist međunarodnog kapitala. Mi smo dobili parnicu sa međunarodnim imperijalizmom u tom najozbiljnijem, najočajnijem iskušenju. Pa kako smo je dobili? Kako se moglo desiti takvo „čudo". Ono se desilo zato što je Antanta igrala

*) Narodni politički dnevnik. — *Red.*

na kartu na koju igraju sve kapitalističke zemlje, koje rade isključivo i potpuno prevarom, pritiskom i zato je Antanta svakim svojim postupkom izazivala protiv sebe takav otpor, da je to bilo od koristi za nas. Mi smo bili slabo naoružani, izmučeni i govorili smo finskim radnicima, koje je gušila finska buržoazija: „Ne treba da ratujete protiv nas". Antanta je bila u svoj snazi svog naoružanja, svoje spoljašnje moći, svih svojih prehrambenih bogatstava, koja je mogla dati tim zemljama i zahtevala je da se oni bore protiv nas. Mi smo dobili tu parnicu. Dobili smo je zato što Antanta nije više imala svoje trupe koje bi mogla da baci na nas; ona je morala da dejstvuje snagom malih naroda, a mali narodi, ne samo radnici i seljaci, nego i znatan deo buržoazije koja je ugušila radničku klasu, nisu na kraju krajeva, pošli protiv nas.

Kad su imperijalisti Antante govorili o demokratiji i nezavisnosti, ti narodi su bili drski s tačke gledišta Antante, a s naše tačke gledišta — glupi, uzimajući ta obećanja za ozbiljno i shvatajući nezavisnost tako kao da je to stvarno nezavisnost a ne sredstvo za bogaćenje engleskih i francuskih kapitalista. Oni su mislili da demokratija znači živeti slobodno a ne znači da svi američki milijarderi mogu da pljačkaju njihovu zemlju i svaki plemić — oficir može da se ponaša kao prostak i da se pretvara u bezočnog špekulanta koji zbog nekoliko procenata dobiti čini najprljavije stvari. Eto čime smo pobedili! Pritiskajući te male zemlje, svih tih 14 zemalja, Antanta je nailazila na otpor. Finska buržoazija koja je porobila belim terorom desetine hiljada finskih radnika, i koja zna da joj se to neće zaboraviti, da nema više onog nemačkog bajoneta koji joj je davao mogućnost da to uradi, ta finska buržoazija mrzi boljševike svom snagom, kako može samo da mrzi grabljivac radnike koji su ga smakli. Ipak je ta finska buržoazija govorila: „Ako postupimo po Antantinim direktivama, sigurno ćemo izgubiti svaku nadu na nezavisnost". A tu su im nezavisnost dali boljševici u novembru 1917. godine, kad je u Finskoj bila buržoaska vlada. Na taj način je mnjenje širokih krugova finske buržoazije bilo kolebljivo. Dobili smo parnicu sa Antantom zato što je ona računala na male nacije a u isto vreme ih je od sebe odgurnula.

Na tom iskustvu se u ogromnim, svetskoistorijskim razmerama potvrđuje ono, što smo uvek govorili. Postoje dve sile na zemlji koje mogu da odrede sudbinu čovečanstva. Jedna sila je međunarodni kapitalizam i ako on pobedi, pokazaće tu snagu kroz beskrajna zverstva; to se vidi iz istorije razvitka svake male nacije. Druga sila je međunarodni proletarijat koji se bori za socijalističku revoluciju pomoću diktature proletarijata koju on zove radničkom demokratijom. Nama nisu verovali ni kolebljivi elementi kod nas u Rusiji, ni buržoazija malih zemalja proglašavajući nas za utopiste ili razbojnike, ili još gore, jer nema čudovišnije i ružnije optužbe, od one koju su podigli protiv nas. I kada se oštro postavilo pitanje: da li ići sa Antantom, pomagati joj da uguši boljševike ili pomagati boljševicima svojom neutralnošću — ispalo je da smo mi dobili parnicu i postigli

neutralnost. Mada nismo imali nikakve ugovore, a Engleska, Francuska i Amerika su imale svakojake novčane obaveze, svakojake ugovore, ipak su male zemlje postupile onako kao što smo mi hteli, ne zato što je poljskoj, finskoj, litvanskoj i letonskoj buržoaziji činilo zadovoljstvo da vodi svoju politiku zbog lepih očiju boljševika, — to je svakako besmislica — nego zato što smo mi bili u pravu pri određivanju svetskoistorijskih snaga: ili će surov kapital pobediti i, bilo to ma kakva demokratska republika, on će gušiti sve male narode na svetu, ili će pobediti diktatura proletarijata — i samo je u tome nada svih trudbenika i svih malih, zaostalih, slabih naroda. Pokazalo se da smo bili u pravu ne samo u teoriji nego i u praksi svetske politike. Kada nam se nametnula ta parnica zbog finskih i estonskih trupa, mi smo je dobili, mada su nas one mogle ugušiti minimalnim snagama. Bez obzira na to što je Antanta svu ogromnu snagu i svog finansijskog pritiska i vojne moći i liferovanja namirnica, stavila na vagu da bi primorala Finsku da istupi, ipak smo mi tu parnicu dobili.

To je drugovi, druga etapa međunarodne intervencije, to je naša druga svetskoistorijska pobeda. Prvo, mi smo oduzeli Engleskoj, Francuskoj i Americi njihove radnike i seljake. Te trupe nisu mogle protiv nas da se bore. Drugo, oduzeli smo im one male zemlje, koje su sve protiv nas, u kojima uvek vlada ne sovjetska, nego buržoaska vlast. One su pokazale u odnosu na nas drugarsku neutralnost i pošle protiv Antante, snažne u svetskim razmerama, jer je Antanta bila grabljivac, koji je hteo da ih guši.

Ovde se desilo u međunarodnim razmerama ono isto što i sa sibirskim seljacima koji su verovali u Ustavotvornu skupštinu, koji su pomagali eserima i menjševicima da se ujedine i da nas tuku. Kada su uvideli da je Kolčak predstavnik najeksploatatorskije, pljačkaške, diktature spahija i kapitalista koja je gora od carske, onda su organizovali onaj ogromni niz ustanaka u Sibiru, o kojima smo dobili tačne podatke od drugova koji nam sada obezbeđuju potpuno vraćanje Sibira, i to ovog puta svesno. Ono što se desilo sa sibirskim seljacima pri svoj njihovoj zaostalosti i političkom slepilu, to isto se sad u širim razmerama, u svetskoistorijskim razmerama, desilo sa svim malim nacijama. Oni su mrzeli boljševike; neki su od njih, krvavom rukom, razjarenim belim terorom gušili boljševike, a kad su videli „oslobodioce", engleske oficire — shvatili su šta znači engleska i američka „demokratija". Kad su se predstavnici engleske i američke buržoazije pojavili u Finskoj, u Estoniji, počeli su da ugnjetavaju sa većom grubošću, nego ruski imperijalisti; sa većom zbog toga, što su ruski imperijalisti bili predstavnici starog vremena i da ugnjetavaju kao što treba nisu umeli, a ti ljudi umeju, i do kraja ugnjetavaju.

Eto zbog čega je ta pobeda u drugoj etapi daleko čvršća, nego što sad izgleda. Ja uopšte ne preuveličavam i smatram preuveličavanja za vrlo opasna. Nikako ne sumnjam u to da Antanta neće još pokušati da huška protiv nas čas jednu čas drugu malu državu koja

živi u našem susedstvu. Ti će pokušaji biti, jer male države u celini zavise od Antante, jer su sve te reči o slobodi, nezavisnosti i demokratiji samo licemerstvo i Antanta ih može primorati još jednom da podignu ruku na nas. Ali ako je taj pokušaj propao u tako pogodnom trenutku, kada je tako lako bilo voditi borbu protiv nas, onda se, čini mi se, može tačno reći: što se tiče te stvari, nesumnjivo da je glavna opasnost prošla. Imamo pravo to da kažemo bez i najmanjeg preterivanja i potpuno svesni da je ogromna nadmoćnost snaga na strani Antante. Mi smo čvrsto pobedili. Pokušaja će biti, ali ćemo ih lakše pobediti, zato što su se male države, bez obzira na njihovo buržoasko društveno uređenje, ubedile iskustvom, ne teoretski — za teoriju ta gospoda nemaju smisla — da je Antanta bezobzirnija i grabljivija zverka, nego što im izgledaju boljševici kojima plaše decu i kulturne malograđane u čitavoj Evropi.

Ali naše se pobede nisu time ograničile. Prvo, oduzeli smo Antanti njene radnike i seljake, drugo, postigli smo neutralnost onih malih naroda, Antantinih robova, i treće, počeli smo da oduzimamo Antanti u njenim sopstvenim zemljama sitnu buržoaziju i obrazovane malograđane, koji su svi bili protiv nas. Da bih to dokazao, biću slobodan da se pozovem na list "Imanite"*) od 26. oktobra, koji imam u rukama. Ove novine, koje su uvek pripadale II internacionali, bile su krajnje šovinističke za vreme rata, stajale su na stanovištu takvih socijalista kao što su naši menjševici i desni eseri, a i sad igraju ulogu pomiritelja — te novine izjavljuju da su se ubedile u promenu radničkog raspoloženja. One to nisu videle u Odesi, nego na ulicama i skupovima u Parizu kad radnici nisu dozvoljavali da govore onome ko bi se usudio da kaže reč protiv Rusije. I kao političari koji su nešto naučili u toku nekoliko revolucija, kao ljudi koji znaju šta su narodne mase, oni ne smeju ni reči da kažu u prilog intervencije, nego se svi izjašnjavaju protiv nje. Ali to nije sve. Nije to sve što izjavljuju socijalisti (oni zovu sebe socijalisti, mada mi znamo odavno kakvi su oni socijalisti), u tom istom broju lista „Imanite" od 26. oktobra, koji sam citirao, nalazi se izjava čitavog niza predstavnika francuske inteligencije, francuskog javnog mnjenja. U toj izjavi koja počinje potpisom Anatola Fransa, gde je i potpis Ferdinanda Bjusona, nabrojao sam 71 prezime predstavnika buržoaske inteligencije, poznatih čitavoj Francuskoj, koji kažu da su protivnici mešanja u stvari Rusije; jer blokada, primena smrti od gladi, od koje umiru deca i starci nije dopustiva s tačke gledišta kulture i civilizacije i da oni to ne mogu trpeti. A poznati francuski istoričar Olar, koji ima do kraja buržoaska shvatanja, u svom pismu kaže: „Kao Francuz, ja sam neprijatelj boljševika, kao Francuz pristalica sam demokratije, smešno je posumnjati u suprotno, ali kad čitam kako Francuska poziva Nemačku da uzme učešća u blokadi Rusije, kad čitam kako se Francuska s tim predlogom obraća Nemačkoj, osećam kako crvenim od stida." Možda je to prosto govorno izražavanje osećanja jednog pred-

*) „Čovečanstvo". — *Red.*

stavnika inteligencije, ali može se reći da je to treća pobeda koju smo izvojevali nad imperijalističkom Francuskom, unutar nje same. Eto, o čemu svedoči to kolebljivo, bedno samo po sebi, istupanje one inteligencije koju smo videli na desetine i stotine primera kako može milion puta više da galami nego da stvarno bude snaga, ali koja se odlikuje svojstvom da bude dobar barometar, da pokazuje kuda naginje sitna buržoazija, da pokazuje kuda naginje javno mnjenje, u potpunosti buržoasko. Ako smo mi unutar Francuske, gde sve buržoaske novine ne pišu nikako drukčije o nama nego sa najlažljivijim izrazima, postigli takav rezultat, onda možemo reći: izgleda da u Francuskoj počinje druga Drajfusova afera,[206]) samo mnogo veća. Tada se buržoaska inteligencija borila protiv klerikalne i vojne reakcije, radnička klasa to nije tada mogla da shvati kao svoj posao, tad nije bilo objektivnih uslova, nije bilo tako duboko revolucionarnog raspoloženja kao sada. A sada? Ako francuska buržoaska inteligencija, posle nedavne pobede najcrnje reakcije na izborima i režima koji postoji sad tamo u odnosu na boljševike, ako govori da se stidi zbog saveza najreakcionarnije Francuske sa najreakcionarnijom Nemačkom u cilju da se glađu ugnjetavaju ruski radnici i seljaci, onda mi kažemo: to je, drugovi, treća i najkrupnija pobeda. I želeo bih da vidim, kako će u takvoj situaciji unutar zemlje gospoda Klemanso, Lojd Džordž i Vilson ostvariti svoj plan novih napada na Rusiju, o kojima oni sanjaju. Pokušajte, gospodo! *(Aplauz).*

Drugovi, ponavljam da bi bila najveća greška izvoditi iz toga suviše neoprezne zaključke. Nema sumnje da će oni svoje pokušaje ponoviti. Ali smo potpuno ubeđeni da će ti pokušaji, ma kako velikim snagama bili preduzeti, pretrpeti krah. Možemo reći da je ovaj građanski rat koji smo vodili uz toliko beskrajnih žrtava, bio pobedonosan. On se pokazao pobedonosan ne samo u ruskim razmerama, nego i u svetskoistorijskim. Svaki od ovih zaključaka koje sam ja izveo, učinjen je na osnovu rezultata ratnih operacija. Eto zbog čega su, ponavljam, novi pokušaji osuđeni na neuspeh, zato što su postali daleko slabiji nego što su bili, a mi — daleko jači posle naše pobede nad Kolčakom, nad Judeničem i posle pune pobede koja očigledno počinje i nad Denjikinom. Zar Kolčak nije imao pomoć te silne u svetskim razmerama Antante? Zar uralski i sibirski seljaci, koji su na izborima za Ustavotvornu skupštinu dali najmanji procenat boljševika i podržali u potpunosti front Ustavotvorne skupštine koji je tada bio front menjševika i esera, zar oni nisu bili najbolji ljudski materijal protiv boljševika? Zar Sibir nije zemlja u kojoj nije bilo spahijskog poseda i gde nismo mogli odjednom da pomognemo seljačkim masama onako kao što smo pomagali svim ruskim seljacima? Šta je nedostajalo Kolčaku da nas pobedi? Nedostajalo je ono što i svim imperijalistima. On je ostajao i dalje eksploatator, on je morao da radi u uslovima nasleđa svetskog rata, u uslovima koji su dozvoljavali da se o demokratiji i slobodi samo brblja, koji su pružali mogućnost da zavlada ili jedna ili druga diktatu-

ra: ili diktatura eksploatatora koja pomamno brani svoje privilegije i izjavljuju da mora biti plaćen dug po onim menicama na osnovu kojih žele da deru milijarde od svih naroda, ili diktatura radnika koja se bori protiv vlasti kapitalista i želi čvrsto da obezbedi vlast trudbenicima. Samo je zbog toga i odleteo Kolčak. Eto na kakav je način — ne davanjem izbornog listića (i taj način, svakako, nije loš u izvesnim uslovima) — nego na delu su sibirski i uralski seljaci odredili svoju sudbinu. Oni su bili nezadovoljni boljševicima u leto 1918. godine. Videli su kako boljševici primoravaju da se daju viškovi žita i to ne po špekulantskim cenama i okrenuli su se na Kolčakovu stranu. Sad su oni videli, uporedili i došli do drugog zaključka. Oni su to shvatili uprkos sve nauke koju su im predavali, zato što su se na svojoj sopstvenoj koži naučili onome, što iz nauke neće da shvate mnogi eseri i menjševici *(aplauzi)*, da mogu postojati samo dve diktature, da treba izabrati ili diktaturu radnika — a to znači pomoći svim trudbenicima da zbace jaram eksploatatora — ili diktaturu eksploatatora. Mi smo seljake pridobili za sebe, dokazali smo na najtežem iskustvu, koje smo stekli kroz nečuvene teškoće, da mi, predstavnici radničke klase, umemo bolje da vodimo seljaštvo sa većim uspehom nego bilo koja druga partija. Druge partije vole da nas okrivljuju kako mi sa seljaštvom vodimo borbu i ne umemo da zaključimo pravilan sporazum i svi nude svoje dobre, plemenite usluge da nas izmire sa seljacima. Hvala lepo gospodo, ali mislimo da vi to nećete uspeti. A mi smo barem davno dokazali da smo to umeli uraditi. Nismo pričali seljacima priče da mogu izaći iz kapitalističkog društva bez gvozdene discipline i čvrste vlasti radničke klase i da će obično prebrojavanje ceduljica rešiti svetskoistorijsko pitanje borbe protiv kapitalizma. Govorili smo otvoreno: diktatura je reč oštra, teška i čak krvava, ali smo i govorili, da diktatura radnika obezbeđuje njima svrgavanje eksploatatora i pokazalo se da smo bili u pravu. Seljaci su, osetivši u praksi i jednu i drugu diktaturu, izabrali diktaturu radničke klase i ići će sa njom dalje do pune pobede. *(Aplauz).*

Drugovi, iz ovoga što sam rekao o našim međunarodnim pobedama izlazi — i, čini mi se, nećemo se morati na tome dugo zadržavati — da moramo sa maksimalnom poslovnošću i spokojstvom da ponovimo naš predlog za mir. Ovo moramo uraditi zato što smo takav predlog činili već više puta. I uvek kad smo ga davali, mi smo dobijali u očima svakog obrazovanog čoveka, čak i našeg neprijatelja, i u tog obrazovanog čoveka se pojavljivalo crvenilo stida na licu. Tako je bilo kada je ovamo došao Bulit, kad ga je primio drug Čičerin, razgovarao sa njim i sa mnom i kada smo za nekoliko sati zaključili pripremni sporazum o miru. On nas je uveravao (ta gospoda vole da se hvale) da je Amerika sve i ko će da računa sa Francuskom pored američkih snaga? A kad smo potpisali ugovor, francuski i engleski ministar su napravili takav gest. *(Lenjin pravi rečit gest nogom. Smeh.)* Ispalo je da Bulit ima u rukama sasvim beznačajno parče hartije i onda su mu rekli: „Ko je mogao očekivati da si

tako naivan i glup da si poverovao u demokratizam Engleske i Francuske!" *(Aplauz).* I kao rezultat svega u ovom istom broju čitam puni tekst ugovora sa Bulitom na francuskom, a to je objavljeno u svim engleskim i američkim novinama. Na kraju krajeva su se pokazali pred čitavim svetom ili kao varalice ili kao balavci — nek biraju! *(Aplauz).* Sve simpatije, čak malograđana, čak iole obrazovanije buržoazije koja se seća da se i ona nekad borila protiv svojih careva i kraljeva, na našoj su strani, zato što smo poslovno potpisali najteže uslove mira i rekli: „Suviše nam je skupa krv naših radnika i vojnika, mi ćemo vam kao trgovcima platiti za mir teškim dankom; prihvatićemo težak danak samo da bi sačuvali živote radnika i seljaka". Zbog toga, mislim, nemamo mnogo da razgovaramo, i na kraju ću vam pročitati nacrt rezolucije koja u ime Kongresa Sovjeta izražava našu nepokolebljivu želju da sprovodimo politiku mira. *(Aplauz.)*

Sad bih hteo da pređem sa međunarodnog i vojnog dela referata na politički deo.

Mi smo postigli tri ogromne pobede nad Antantom i one nikako nisu bile samo vojne pobede. To su bile pobede koje je izvojevala diktatura radničke klase, i svaka takva pobeda je učvršćivala naš položaj ne samo zato što je slabio naš protivnik i što je ostajao bez trupa; naš međunarodni položaj se učvršćivao zato što smo dobijali u očima čitavog radnog čovečanstva pa čak i mnogih predstavnika buržoazije. I u tom smislu one pobede koje smo izvojevali nad Kolčakom i Judeničem, a sad ih odnosimo i nad Denjikinom, pružiće nam mogućnost da i u buduće mirnim putem zadobijamo simpatije prema nama, u daleko većim razmerama nego što je to bilo dosad.

Uvek su nas okrivljavali za terorizam. To je banalna optužba koja ne silazi sa stranica štampe. Ta optužba se sastoji u tome što smo zaveli teror kao princip. Mi odgovaramo: „Vi sami ne verujete u takvu klevetu". Onaj isti istoričar Olar, koji je napisao članak za „Imanite" kaže: „Učio sam istoriju i učio od nje. Kad čitam da su kod boljševika samo nakaze, čudovišta, strašila kažem: to su isto govorili za Robespijera i Dantona. Time — kaže on — uopšte ne upoređujem sa tim velikim ljudima današnje Ruse, daleko od toga ničeg ma i najmanje sličnog u njima nema. Ali, kao istoričar, kažem: ne treba verovati svim glasovima". Kad buržoaski istoričar počinje tako da govori, vidimo da i ta laž koja se širi o nama počinje da čili. Mi kažemo: teror nam je bio nametnut. Zaboravljaju na to da je teror bio izazvan najezdom svetski snažne Antante. Zar to nije teror kad svetska flota blokira gladnu zemlju? Zar to nije teror kad inostrani predstavnici oslanjajući se na diplomatsku neprikosnovenost, organizuju belogardejske ustanke? Treba ipak gledati na stvari kolikotoliko trezveno. Jer treba shvatiti da je međunarodni imperijalizam za ugušivanje revolucije stavio sve na kartu, da se neće zaustaviti ni pred čim, da izjavljuje: „Za jednog oficira — jednog komunistu, i mi ćemo dobiti!" I oni su u pravu. Ako bismo pokušali da na te

trupe, koje su stvorili međunarodni grabljivci, podivljale od rata, utičemo rečima, ubeđivanjem, da utičemo nekako drukčije a ne terorom, ne bismo se održali ni dva meseca, bili bismo budale. Teror koji nam je nametnuo Antantin terorizam, teror svetski snažnog kapitalizma koji je davio, davi i osuđuje na smrt od gladi radnike i seljake za to što se bore za slobodu svoje zemlje. I svaki korak naših pobeda nad tim prvobitnim uzrokom terora, biće neizbežno i stalno praćen time da ćemo mi u svom upravljanju prolaziti bez takvog sredstva ubeđivanja i pritiska.

Ovo što govorimo o terorizmu, reći ćemo i o našem odnosu prema svim kolebljivim elementima. Okrivljuju nas za to da smo stvorili neverovatno teške uslove za srednje ljude, za buržoasku inteligenciju. A mi kažemo: imperijalistički rat je bio produžetak imperijalističke politike, zbog toga je izazvao revoluciju. Svi su osećali za vreme imperijalističkog rata da ga vodi buržoazija u ime svojih grabljivih interesa, da u tom ratu gine narod a da se buržoazija bogati. To je osnovni motiv kojim je prožeta sva njena politika u svim zemljama i to je upropašćuje i upropastiće do kraja. A naš je rat produženje politike revolucije i svaki radnik i seljak zna, a ako ne zna, to instinktivno oseća i vidi šta je rat koji se vodi u ime zaštite od eksploatatora, rat koji nameće najviše žrtava radnicima i seljacima ali se ne zaustavlja ni pred čim da nabaci te žrtve i drugim klasama. Znamo da je to za njih teže nego za radnike i seljake, zato što su pripadali privilegovanoj klasi. Ali mi kažemo da kada se radi o tome da se oslobode od eksploatacije milioni trudbenika, onda bi vlada koja bi se zaustavila pred nametanjem žrtava drugim klasama, bila ne socijalistička nego izdajnička. Ako smo teškoće nametali srednjim klasama to je zato što su nas Antantine vlade stavile u nečuveno teške uslove. I svaki korak naših pobeda — to vidimo iz iskustva naše revolucije, ja se ne mogu na tome detaljno zadržavati — praćen je time da pored svih kolebanja i pokušaja vraćanja unazad, sve veći i veći broj predstavnika kolebljivih elemenata dolazi do ubeđenja da stvarno nema drugog izbora sem izbora između diktature trudbenika i vlasti eksploatatora. Ako su bila teška vremena za te elemente, onda za to nije kriva boljševička vlast, krivi su belogardejci, kriva je Antanta, i pobeda nad njima će biti stvarni i čvrsti uslov poboljšanja položaja tih klasa. U tom smislu, drugovi, hteo bih, prelazeći na političko iskustvo u zemlji, da kažem nekoliko reči o značaju rata.

Naš je rat produžetak politike revolucije, politike svrgavanja eksploatatora, kapitalista i spahija. Zbog toga naš rat, ma kako beskrajno bio težak, privlači nama simpatije radnika i seljaka. Rat nije samo produžetak politike, on je sumiranje politike, obučavanje u politici u tom nečuveno teškom ratu, koji su svalile na nas spahije i kapitalisti uz pomoć svetski snažne Antante. U toj vatri su radnici i seljaci mnogo naučili. Radnici su naučili kako da iskoriste državnu vlast i kako da naprave od svakog koraka izvor propagande i obrazovanja, kako da naprave od te Crvene armije u kojoj je većina seljaka oruđe

za prosvećivanje seljaštva, kako da naprave Crvenu armiju oruđem za korišćenje buržoaskih specijalista. Znamo da su ti buržoaski specijalisti u ogromnoj većini protiv nas — i treba da budu u velikoj većini protiv nas — jer se ovde ispoljava njihova klasna priroda, i što se toga tiče nikakvih sumnji nema. Nas su izneverile stotine i hiljade tih specijalista, a služili nam sve vernije i vernije desetine i desetine hiljada, zato što su u toku same borbe prelazili na našu stranu, zato što je onaj revolucionarni entuzijazam koji je pravio čuda u Crvenoj armiji rezultirao iz našeg služenja i zadovoljavanja interesa radnika i seljaka. Ta situacija zajedničkog rada mase radnika i seljaka, koji znaju za šta se bore, čini svoje i sve veći deo ljudi koji su prelazili k nama iz drugog tabora — ponekad nesvesno — pretvarao se i pretvara u naše svesne pristalice.

Drugovi, sad se pred nas postavlja zadatak da iskustvo koje smo stekli u našoj vojnoj delatnosti prenesemo u oblast mirne izgradnje. Ništa nas ne ispunjava takom radošću i ne daje takvu mogućnost da se pozdravi VII sveruski kongres sovjeta kao preokret u istoriji sovjetske Rusije, kao to da je prošao glavni period građanskih ratova koje smo vodili, a da je pred nama period mirne izgradnje, koja nas sve privlači, koju želimo, koju moramo da ostvarujemo i kojoj ćemo posvetiti sve svoje snage i sav svoj život. Sada možemo reći na osnovu teških ratnih iskušenja da smo u glavnim stvarima, u vojnim i međunarodnim odnosima, izašli kao pobedioci. Pred nama se otvara put mirne izgradnje. Treba, svakako, pamtiti da nas neprijatelj vreba na svakom koraku i da će napraviti još masu pokušaja da nas zbaci na sve moguće načine koje bude imao: nasiljem, prevarom, potkupljivanjem, zaverama itd. Naš zadatak je da sve to iskustvo koje smo stekli u vojnim pitanjima usmerimo sada na rešavanje osnovnih pitanja mirne izgradnje. Navešću ta glavna pitanja. Pre svega to je *pitanje ishrane, pitanje žita.*

Objavljeno 7. i 9. decembra 1919. u listu *Правда*, br. 275. i 276.

Сочинения В. И. Ленина, 4 изд., т. 30, стр. 187—203.

PISMO RADNICIMA I SELJACIMA UKRAJINE POVODOM POBEDA NAD DENJIKINOM*)

Drugovi! Pre četiri meseca, krajem avgusta 1919, imao sam prilike da se obratim pismom radnicima i seljacima povodom pobede nad Kolčakom.

Sad u celosti preštampavam to pismo za radnike i seljake Ukrajine povodom pobede nad Denjikinom.

Crvene trupe su zauzele Kijev, Poltavu, Harkov i pobedonosno napreduju prema Rostovu. U Ukrajini plamti ustanak protiv Denjikina. Potrebno je skupiti sve snage da bismo do kraja razbili Denjikinove trupe, koje su pokušavale da vrate vlast spahija i kapitalista. Potrebno je uništiti Denjikina da bismo se obezbedili od najmanje mogućnosti nove najezde.

Radnici i seljaci Ukrajine treba da se upoznaju s poukama koje su svim ruskim seljacima i radnicima postale jasne na osnovu iskustva sa zavojevanjem Sibira od strane Kolčaka i sa oslobođenjem Sibira od strane crvenih trupa posle dugih meseci spahijskog i kapitalističkog ugnjetavanja.

U Ukrajini je Denjikinova vladavina bila isto takvo teško iskušenje kao i Kolčakova vladavina u Sibiru. Nema sumnje da će pouke tog teškog iskušenja pomoći ukrajinskim radnicima i seljacima — onako isto kao i uralskim i sibirskim — da jasnije shvate zadatke sovjetske vlasti i da je odlučnije brane.

U Velikorusiji je spahijski zemljišni posed uništen potpuno. U Ukrajini treba učiniti isto, i sovjetska vlast ukrajinskih radnika i seljaka treba da obezbedi potpuno uništenje spahijskog zemljišnog poseda, potpuno oslobođenje ukrajinskih radnika i seljaka od svakog spahijskog jarma i od samih spahija.

Ali osim ovog zadatka i niza drugih zadataka koji su se na jednak način postavljali i postavljaju pred velikoruske i pred ukrajinske radne mase — postoje posebni zadaci sovjetske vlasti u Ukrajini. Jedan od takvih posebnih zadataka zaslužuje danas osobitu pažnju. To je nacionalno pitanje ili pitanje da li će Ukrajina biti zasebna i nezavisna Ukrajinska Sovjetska Socijalistička Republika, vezana u

---

*) Preveo *Zvonko Tkalec* (V. I. Lenjin *Izabrana dela* t. II, knj. druga, „Kultura", 1950, Beograd).

savez (federaciju) s Ruskom Socijalističkom Federativnom Sovjetskom Republikom, ili će se Ukrajina spojiti s Rusijom u jedinstvenu sovjetsku republiku. Svi boljševici, svi svesni radnici i seljaci treba da pažljivo razmisle o tom pitanju.

Nezavisnost Ukrajine priznali su i Vsecik (Sveruski centralni izvršni komitet) RSFSR, Ruske Socijalističke Federativne Sovjetske Republike i Ruska komunistička partija boljševika. Zato je samo po sebi jasno i potpuno opšteprizнato da jedino sami ukrajinski radnici i seljaci na svom Sveukrajinskom kongresu sovjeta mogu rešiti i rešiće pitanje da li Ukrajinu treba spojiti s Rusijom ili je treba ostaviti kao samostalnu i nezavisnu republiku i, u ovom drugom slučaju, kakvu upravo federativnu vezu treba uspostaviti između te republike i Rusije.

Kako treba rešavati ovo pitanje s gledišta interesa trudbenika, s gledišta uspeha njihove borbe za potpuno oslobođenje rada od jarma kapitala?

Prvo, interesi rada zahtevaju najpotpunije poverenje, najtešnji savez među trudbenicima raznih zemalja, raznih nacija. Pristalice spahija i kapitalista, buržoazije, nastoje da razjedine radnike, da pojačaju nacionalni razdor i mržnju kako bi oslabili radnike, kako bi učvrstili vlast kapitala.

Kapital je međunarodna snaga. Da bismo je pobedili, potreban je međunarodni savez radnika, njihovo međunarodno bratstvo.

Mi smo protivnici nacionalne mržnje, nacionalnog razdora, nacionalne izolovanosti. Mi smo međunarodnjaci, internacionalisti. Mi težimo k tesnom ujedinjenju i potpunom spajanju radnika i seljaka svih nacija sveta u jedinstvenu svetsku sovjetsku republiku.

Drugo, trudbenici ne smeju zaboraviti da je kapitalizam razdelio nacije na mali broj ugnjetačkih, velikodržavnih (imperijalističkih) punopravnih, privilegovanih nacija i na ogromnu većinu ugnjetenih, zavisnih i poluzavisnih, neravnopravnih nacija. Najzločinačkiji i najreakcionarniji rat od 1914—1918. godine još više je pojačao tu podelu, zaoštrio mržnju i nenavist na toj osnovi. U toku vekova nagomilalo se ogorčenje i nepoverenje nepunopravnih i zavisnih nacija prema velikodržavnim i ugnjetačkim nacijama, takvih nacija kao što je ukrajinska prema takvim nacijama kao što je velikoruska.

Mi hoćemo *dobrovoljan savez* nacija, takav savez koji ne bi dopuštao nikakvo nasilje jedne nacije nad drugom, takav savez koji bi se zasnivao na najpunijem poverenju, na jasnoj svesti o bratskom jedinstvu, na potpuno dobrovoljnom pristanku. Takav savez ne može da se ostvari odmah; do njega treba doći radeći s velikom strpljivošću i opreznošću, kako se ne bi stvar pokvarila, kako se ne bi izazvalo nepoverenje, kako bi se omogućilo iživljavanje nepoverenja koje su ostavili vekovi spahijskog i kapitalističkog ugnjetavanja, privatne svojine i mržnje zbog njenih podela i ponovnih podela.

Zato, nepokoljebljivo težeći jedinstvu nacija, nemilosrdno goneći sve ono što ih razjedinjuje, mi treba da budemo vrlo oprezni, strpljivi, popustljivi prema ostacima nacionalnog nepoverenja. Ne-

popustljivi, nepomirljivi treba da budemo prema svemu onome što se tiče osnovnih interesa rada u borbi za njegovo oslobođenje od jarma kapitala. A pitanje o tome kako da se odrede državne granice sada, za neko vreme — jer mi težimo potpunom uništenju državnih granica — nije osnovno, nije važno, nije bitno pitanje. S tim pitanjem može se i mora pričekati, jer nacionalno nepoverenje kod široke mase seljaka i sitnih sopstvenika često je duboko ukorenjeno, i nagljenjem ga možemo pojačati, tj. naškoditi stvari potpunog i konačnog jedinstva.

Iskustvo radničko-seljačke revolucije u Rusiji, oktobarsko-novembarske revolucije 1917. godine, i iskustvo njene dvogodišnje pobedonosne borbe protiv najezde međunarodnih i ruskih kapitalista pokazalo je sasvim jasno da je kapitalistima pošlo za rukom da privremeno iskoriste nacionalno nepoverenje poljskih, letonskih, estonskih i finskih seljaka i sitnih sopstvenika prema Velikorusima, da im je pošlo za rukom da privremeno na bazi tog nepoverenja poseju razdor između njih i nas. Iskustvo je pokazalo da se to nepoverenje iživljava i da prolazi samo vrlo polagano, i ukoliko Velikorusi, koji su dugo bili ugnjetačka nacija, ispoljavaju više opreznosti i strpljenja, utoliko to nepoverenje prolazi sigurnije. Upravo priznanjem nezavisnosti poljske, letonske, litvanske, estonske i finske države mi polagano ali sigurno osvajamo poverenje najzaostalijih, od kapitalista najviše obmanutih i zastrašenih, radnih masa susednih malih država. Upravo tim putem mi ih najsigurnije otimamo ispod uticaja „njihovih" nacionalnih kapitalista, najsigurnije ih vodimo punom poverenju, budućoj jedinstvenoj međunarodnoj sovjetskoj republici.

Dok Ukrajina ne bude potpuno oslobođena od Denjikina, njena vlada, do Sveukrajinskog kongresa sovjetâ, jeste Sveukrajinski revolucionarni komitet, Sveukrajinski Revkom. Pored ukrajinskih komunista-boljševika u tom Revkomu rade kao članovi vlade ukrajinski komunisti-borotbisti. Borotbisti se od boljševika razlikuju najviše po tome što zastupaju bezuslovnu nezavisnost Ukrajine. Boljševici ne prave *od toga* predmet razmimoilaženja i razjedinjavanja, ne vide *u tome* nikakvu smetnju za složan proleterski rad. Neka samo bude jedinstva u borbi protiv jarma kapitala, za diktaturu proletarijata, a zbog pitanja nacionalnih granica, federativne ili druge veze između država komunisti ne smeju da se razmimoilaze. Među boljševicima ima pristalica potpune nezavisnosti Ukrajine, ima pristalica više ili manje tesne federativne veze, ima pristalica potpunog spajanja Ukrajine s Rusijom.

Razmimoilaženje zbog tih pitanja je nedopustivo. Ta pitanja će rešavati Sveukrajinski kongres sovjeta.

Ako velikoruski komunist insistira na spajanju Ukrajine s Rusijom, na njega će Ukrajinci lako posumnjati da brani tu politiku ne zato što se rukovodi motivima jedinstva proletera u borbi protiv kapitala, nego predrasudama starog velikoruskog nacionalizma, imperijalizma. Takvo nepoverenje je prirodno, do izvesne mere neiz-

bežno i zakonito, jer su Velikorusi, pod jarmom spahija i kapitalista, vekovima usisavali sramne i pogane predrasude velikoruskog šovinizma.

Ako ukrajinski komunist insistira na bezuslovnoj državnoj nezavisnosti Ukrajine, na njega se može posumnjati da brani takvu politiku ne s gledišta privremenih interesa ukrajinskih radnika i seljaka u njihovoj borbi protiv jarma kapitala, nego iz sitnoburžoaskih, sitnosopstveničkih nacionalnih predrasuda jer iskustvo nam je stotinama puta pokazivalo kako su se sitnoburžoaski „socijalisti" raznih zemalja — svakojaki poljski, letonski, litvanski nazovisocijalisti, gruzinski menjševici, eseri i drugi — prefarbavali u pristalice proletarijata s jedinim ciljem da na prevaru proguraju politiku sporazuma sa „svojom" nacionalnom buržoazijom protiv revolucionarnih radnika. To smo videli na primeru kerenštine u Rusiji od februara do oktobra 1917, to smo videli i vidimo u svim drugim zemljama.

Međusobno nepoverenje između velikoruskih i ukrajinskih komunista pojavljuje se, dakle, vrlo lako. Kako da se borimo protiv tog nepoverenja? Kako da ga savladamo i kako da steknemo uzajamno poverenje?

Najbolje sredstvo za to je zajednički rad na odbrani diktature proletarijata i sovjetske vlasti u borbi protiv spahija i kapitalista svih zemalja, protiv njihovih pokušaja da vrate svoju svevlast. Takva zajednička borba jasno će pokazati u praksi da je velikoruskim i ukrajinskim radnicima pri ovakvom ili onakvom rešenju pitanja državne nezavisnosti ili državnih granica obavezno potreban tesan vojni i privredni savez, jer će nas inače kapitalisti „Antante", „Sporazuma", tj. saveza najbogatijih kapitalističkih zemalja, Engleske, Francuske, Amerike, Japana i Italije, zadaviti i ugušiti jednog po jednog. Primer naše borbe protiv Kolčaka i Denjikina, koje su ti kapitalisti snabdevali novcem i oružjem, jasno je pokazao tu opasnost.

Ko narušava jedinstvo i najtešnji savez velikoruskih i ukrajinskih radnika i seljaka, taj pomaže Kolčacima, Denjikinima, kapitalistima, grabljivcima svih zemalja.

Zato mi velikoruski komunisti moramo s najvećom strogošću goniti u svojoj sredini i najmanje ispoljavanje velikoruskog nacionalizma, jer ta ispoljavanja, budući da su uopšte izdaja komunizma, nanose ogromnu štetu tim što nas razdvajaju od ukrajinskih drugova i što usled toga idu na ruku Denjikinu i denjikinštini.

Zato mi, velikoruski komunisti, moramo biti popustljivi pri razmimoilaženjima s ukrajinskim komunistima-boljševicima i borotbistima kad se ta razmimoilaženja tiču državne nezavisnosti Ukrajine, formi njenog saveza s Rusijom, uopšte nacionalnog pitanja. Nepopustljivi i nepomirljivi moramo biti svi mi, i velikoruski i ukrajinski komunisti i komunisti svake druge nacije, u pogledu osnovnih, bitnih, za sve nacije jednakih pitanja proleterske borbe, pitanja proleterske diktature, nedopuštanja politike sporazuma s buržoazijom, nedopuštanja cepkanja snaga koje nas brane od Denjikina.

Pobediti Denjikina, uništiti ga, onemogućiti ponavljanje slične najezde — to je osnovni interes i velikoruskih i ukrajinskih radnika i seljaka. Borba je duga i teška, jer kapitalisti celog sveta pomažu Denjikinu i pomagaće Denjikinima razne vrste.

U toj dugoj i teškoj borbi mi velikoruski i ukrajinski radnici moramo da idemo zajedno u najtešnjem savezu, jer ako budemo išli svak za se, zacelo nećemo pobediti. Ma kakve bile granice Ukrajine i Rusije, ma kakve bile forme njihovih uzajamnih državnih odnosa, to nije tako važno, u tome se mogu i moraju činiti ustupci, u tome se može probati redom i jedno, i drugo i treće, — od toga stvar radnika i seljaka, stvar pobede nad kapitalizmom neće propasti.

A ako mi ne budemo umeli da sačuvamo najtešnji savez među nama, savez protiv Denjikina, savez protiv kapitalista i kulakâ naših zemalja i svih zemalja, onda će stvar rada sigurno propasti za dug niz godina u tom smislu što će onda kapitalisti *moći* da zadave i uguše i Sovjetsku Ukrajinu i Sovjetsku Rusiju.

I buržoazija svih zemalja i sve moguće sitnoburžoaske partije, „sporazumaške" partije, koje stupaju u savez s buržoazijom protiv radnika, najviše su se trudile da razjedine radnike raznih nacionalnosti, da raspire nepoverenje, da naruše tesni međunarodni savez i međunarodno bratstvo radnika. Kad to buržoaziji pođe za rukom, stvar radnika je proigrana. Neka komunistima Rusije i Ukrajine pođe za rukom da strpljivim, žilavim, upornim zajedničkim radom pobede nacionalističke spletke svake buržoazije, nacionalističke predrasude svake vrste i da trudbenicima celog sveta pokažu primer stvarno čvrstog saveza radnika i seljaka raznih nacija u borbi za sovjetsku vlast, za uništenje jarma spahija i kapitalista, za svetsku Federativnu Sovjetsku Republiku!

28. XII 1919. *N. Lenjin*

Правда, br. 3, 4. januara 1920.

Сочинения В. И. Ленина, 4 изд., т. 30, стр. 267—273.

GOVOR NA ZAJEDNIČKOJ SEDNICI SCIK, MOSKOVSKOG SOVJETA RADNIČKIH, SELJAČKIH I CRVENOARMEJSKIH PREDSTAVNIKA, SINDIKATA I FABRIČKIH KOMITETA[207]) 5. MAJA 1920.*)

(Aplauz). Drugovi, hteo bih da vam skrenem pažnju na jednu crtu kojom se odlikuje sadašnji rat s međunarodne tačke gledišta, ili tačnije, s tačke gledišta međunarodnog položaja Rusije, od prethodnih ratova. Svakako, niko od vas ne sumnja i ne može da sumnja da je taj rat, sam po sebi, jedna karika u dugom lancu događaja koji predstavljaju pomamni otpor međunarodne buržoazije prema pobedonosnom proletarijatu, pomamni pokušaj međunarodne buržoazije da uguši sovjetsku Rusiju, da svrgne prvu sovjetsku vlast, pošto-poto, ne birajući sredstva. Svakako, nema ni najmanje sumnje, da veza među tim pojavama, među predašnjim pokušajima međunarodne buržoazije i sadašnjeg rata — bezuslovno postoji. Ali u isto vreme vidimo kakva je ogromna razlika između tog i predašnjih ratova, s tačke gledišta našeg međunarodnog položaja, vidimo kakav je gigantski podsticaj dala naša borba međunarodnom radničkom pokretu, kako se svetski proletarijat odnosi prema pobedama sovjetske Rusije, kako se razvija i učvršćuje svetska proleterska borba i kakav je gigantski rad obavljen za nepune dve godine, od kad postoji Sovjetska Republika.

Sećate se kako su najodgovorniji, najmoćniji ministri najmoćnijih kapitalističkih sila, koje ne znaju u svetu za suparnike, objavili nedavno kako su organizovali savez 14 država protiv Rusije; znate kako je taj savez pod pritiskom moćnih kapitalista Francuske i Engleske objedinjavao Judeniča, Kolčaka i Denjikina i kako je izgradio stvarno grandiozan i sveobuhvatan u vojnom smislu, plan. I ako smo taj plan srušili to se dogodilo zbog toga što je čitavo jedinstvo kapitalista bilo samo fiktivno, što sile međunarodne buržoazije ne podnose ni jedno iskušenje, kada se radi o tome da se stvarno žrtvuju. Pokazalo se da posle četiri godine imperijalističke klanice radne mase ne priznaju pravednost rata sa nama i da mi u njima imamo velikog saveznika. Antantin plan je bio stvarno rušilački, ali on je propao zahvaljujući tome, što ga kapitalističke države, bez obzira na svoj snažni savez, nisu mogle ostvariti: pokazale su se nemoćne da ga sprovedu u život. Ni jedna od država, od kojih je svaka

*) Sa ruskog prevela *Mira Lalić.*

mogla imati prevagu nad nama, nije mogla da pokaže jedinstvo, zato što ga ne podržava organizovani proletarijat; ni jedna vojska: ni francuska ni engleska, nisu mogle da obezbede da njihovi vojnici budu sposobni na ruskom tlu da se bore protiv Sovjetske Republike.

Ako se prisetimo u kakve je očajne situacije dolazila naša republika, kad je stvarno stajala protiv čitavog sveta, protiv zemalja neizmerno snažnijih, i ako se setimo kako smo potpuno pobedonosno izašli iz svih tih teških iskušenja, imaćemo jasnu predstavu o tome pred čime se sada nalazimo. Mi ovde imamo stari plan, ali istovremeno on ništa slično nema sa onim stvarno sveobuhvatnim jedinstvenim planom, koji smo imali pre pola godine. Imamo komade starog plana i to nam više od svega garantuje, s tačke gledišta međunarodnog odnosa snaga, beznadežnost sadašnjeg pokušaja. U starom planu smo imali pokušaj svih imperijalističkih država da u savezu sa svim malim graničnim državama bivše Ruske imperije, koje je ranije bestidno, na odvratan način ugnjetavala velikoruska carska i kapitalistička vlada — uguše radničko-seljačku republiku; a sada pak, neke države u savezu sa jednom pograničnom državom, pokušavaju da urade ono što nisu uspele da učine sve imperijalističke države u savezu sa svim pograničnim državama i što su preduzele pre godinu i pola godine u savezu sa Kolčakom, Denjikinom i ostalima. Sada vidimo delove imperijalističkog plana. Imperijalistički planovi se odlikuju time što ovde buržoazija pokazuje naročitu upornost. Ona zna da se bori za vlast kod svoje kuće, da se ovde ne rešava rusko ili poljsko pitanje nego pitanje njenog vlastitog opstanka. Zato treba očekivati da će ona težiti da od svakog komada plana ponovo stvori stari, propali plan.

Nama su svima jasni protivrečnosti interesa imperijalističkih država. Bez obzira na sve izjave njihovih ministara o mirnom rešavanju spornih pitanja, u stvari, ne mogu imperijalističke države da učine ni jedan ozbiljan korak u političkim pitanjima, a da se ne razmimoiđu. Francuzima je potrebna snažna Poljska i snažna Rusija carskog tipa i oni su spremni da za taj cilj daju sve žrtve. Engleska pak, polazeći od svog geografskog položaja, teži drugome — rasparčavanju Rusije i slabljenju Poljske da bi među Francuskom i Nemačkom postojala ravnoteža koja bi obezbeđivala imperijalistima koji su pobedili da upravljaju kolonijama, kojima su zavladali posle svetskog rata, opljačkavši Nemačku. Ovde je vapijuća razlika interesa, i ma kako nas uveravali predstavnici imperijalističkih država u San Remu,[208]) da među saveznicima vlada potpuno jedinstvo mišljenja, znamo da među njima nema nikakve harmonije.

Znamo da je ofanziva Poljske deo starog plana koji je nekad ujedinjavao svu međunarodnu buržoaziju, i ako tada nije uspeo taj grandiozni plan koji je s čisto vojne tačke gledišta obezbeđivao bezuslovni uspeh, onda je on sad, čak i s te tačke gledišta, beznadežan. Osim toga, znamo da su se imperijalističke države, koje su zaključile savez sa poljskom buržoazijom, i poljska vlada zapetljale kao nikad. Poljska buržoazija se svakim korakom svoje politike u

toku poslednjih meseci, nedelja i dana raskrinkava pred sopstvenim radnim masama, svađa se sa svojim saveznicima i ne može da napravi u svojoj politici dosledno ni jedan korak. Čas objavljujući svoj nepomirljivi odnos prema sovjetskoj Rusiji i nemogućnost da stupi sa njom u bilo kakve pregovore, čas skidajući s nje blokadu i svečano to objavljujući u ime tobožnjeg saveza, tobožnje Lige naroda, čas ponovo započinjući politiku kolebanja. Imperijalisti su nam time davali i daju mogućnost da dokažemo svoju miroljubivu politiku, da dokažemo da naša međunarodna politika nema ničeg zajedničkog ni sa carskom politikom, ni sa politikom ruskih kapitalista ili ruske buržoazije, makar i demokratske. Mi smo dokazali pred čitavim svetom da naša spoljna politika nema ničeg zajedničkog sa tom politikom, koju nam neprekidno pripisuju sve buržoaske novine. Tako u politici Poljske nije ostala ni jedna jedina laž koju oni sami ne bi razotkrili. Iz iskustva tri ruske revolucije znamo kako su se te revolucije pripremale i kako se, na bazi svake od njih, dalje razvijala unutrašnja i međunarodna politika. To iskustvo pokazuje da su nam u pitanju pripremanja revolucije najverniji pomoćnik bile one vladajuće klase koje su, pretendujući na razne koalicije, ustavotvorne skupštine i dr., pretendujući na izražavanje tobože narodne volje, u stvari sopstvenom politikom u svakom ozbiljnom, teškom i odgovornom trenutku nacionalnog života, pokazivale sebičnost buržoaskih grupa, zavađenih među sobom, nesposobnih da se pomire, pokazivale sebičnost konkurentskih kapitalističkih grupa, koje sto puta više nego komunistička propaganda, raskrinkavanju sebe same. Ni u jednoj zemlji, ni u jednoj državi radnička klasa, makar da je i najrevolucionarnija, ne bi mogla da se revolucioniše nikakvom propagandom i agitacijom ako tu agitaciju ne bi potvrđivale svojim ponašanjem u praksi vladajuće klase njihove sopstvene zemlje.

To što se sada dešava u svim kapitalističkim zemljama, i što dalje — u toliko jače, naročito u takvoj zemlji kao što je Poljska, uverava nas da se — ako smo izašli kao pobedioci iz nesumnjivo težeg rata, ako smo pravilno uzeli u obzir razliku i nemogućnost pomirenja raznih buržoaskih grupa i partija u trenutku kada im je to ujedinjavanje naročito potrebno, onda — je sada poboljšanje našeg međunarodnog položaja ogromno. To nam daje sigurnost ne samo s tačke gledišta unutrašnjeg odnosa snaga, nego i s međunarodne tačke gledišta. Ako uzmemo čitav sistem svih savremenih imperijalističkih država, sve njihove težnje — a znamo da su njihove težnje nepopravive u tome da koriste svaki trenutak za napad na Rusiju — i ocenimo potpuno objektivno s tačke gledišta nepobitnih činjenica istorije poslednjih godina, a naročito posljednjih pola godine, onda će nam to jasno pokazati da međunarodni neprijatelj slabi, da su svi pokušaji ujedinjavanja imperijalista sve više i više beznadežni i da je s te strane naša pobeda obezbeđena.

Ali, drugovi, sada, kada se nalazimo pred opasnošću novog rata, zauzeti privrednim zadacima, usredsređeni na mirnu privrednu izgradnju, za nas je preko potrebno da brzo reorganizujemo svoje re-

dove. Čitava naša armija, koja je u poslednje vreme bila radna armija[209]), sada mora da obrati svu svoju pažnju na drugu stranu; mi moramo ostaviti sve svoje poslove i usredsrediti se na novi rat. Mi odlično znamo da onaj neprijatelj koji stoji sad pred nama nije za nas strašan, posle onog što smo već preživeli, ali on može prinuditi naše radnike i seljake na nove teške žrtve, može nam mnogostruko otežati našu privrednu izgradnju, upropastiti, razoriti desetine, stotine i hiljade seljačkih domaćinstava, a takođe svojim privremenim uspehom probuditi ugašene nade imperijalista koje smo razbili i koji, svakako, neće propustiti da mu se pridruže. Zato moramo reći, da ono naše pravilo koga smo se pridržavali u svim prethodnim ratovima mora oživeti i sada. Ako su nam uprkos naših najmiroljubivijih namera, bez obzira na to što smo učinili ogromne ustupke, što smo se odrekli traženja svih nacionalnih prava, poljske spahije i poljska buržoazija namentuli rat; ako smo ubeđeni, a i moramo biti ubeđeni u to da će buržoazija svih zemalja, čak i ona koja Poljacima sad ne pomaže, da će im pomoći kada se razbukti rat, zato što se rešava ne samo rusko ili poljsko pitanje nego pitanje postojanja čitave buržoazije — onda se moramo setiti i po ma koju cenu ostvariti i sprovesti u život do kraja pravilo koga smo se držali u našoj politici i koje nam je uvek obezbeđivalo uspeh. To se pravilo sastoji u tome da, kad je već došlo do rata, onda sve mora biti potčinjeno interesima rata, čitav unutrašnji život zemlje mora biti potčinjen ratu, ni najmanje kolebanje u tom pravcu nije dopustivo. Ma kako bilo teško ogromnoj većini drugova da se odvoji od rada, nedavno prebačenog na drugi kolosek, od rada koji je zahvalniji i neophodniji za zadatke mirne izgradnje, treba imati na umu da najmanji propust, nepažnja često znače nepotrebnu smrt hiljada naših najboljih drugova, naše mlade generacije radnika i desetine seljaka, naših komunista koji su, kao i uvek, u prvim borbenim redovima. Zbog toga još jedanput: sve za rat. Neka ni jedna konferencija, ni jedno savetovanje ne prođe a da se u svakoj diskusiji na prvom mestu ne postavi pitanje: da li smo sve učinili da bi pomogli rat, da li su dovoljno napregnute naše snage, da li je dovoljno pomoći poslano na front? Treba ovde da ostanu samo oni, koji nisu sposobni da pomažu na frontu. Frontu sve žrtvovati, pružiti mu svu pomoć, odbacujući svako kolebanje. I, usredsredivši sve snage, i podnoseći sve žrtve, mi ćemo pobediti, nesumnjivo, i ovog puta. *(Aplauz).*

Štampano 1920. u knjizi: *Стенографический отчеты заседаний пленума Московского Совета рабочих, крестьянских и красноармейских депутатов.*

Сочинения В. И. Ленина, 4 изд., т. 31, стр. 107—112.

GOVOR NA IX SVERUSKOJ KONFERENCIJI KP(b)R[210]) 22. SEPTEMBRA 1920.*)

NOVINSKI IZVEŠTAJ

Rat sa Poljskom, tačnije, julsko-avgustovska kampanja je iz temelja izmenila međunarodnu političku situaciju.

Napadu Poljaka na nas prethodila je epizoda, karakteristična za tada nastale međunarodne odnose. Kada smo u januaru predložili mir Poljskoj, za nju izvanredno pogodan a za nas nepogodan, diplomati svih zemalja su to shvatili na svoj način: „boljševici čine neizmerno mnogo ustupaka, znači da su neizmerno slabi". Još jedanput se potvrdila istina da je buržoaska diplomatija nesposobna da shvati načine naše nove diplomatije, diplomatije otvorenih, direktnih izjava. Zbog toga su naši predlozi izazvali samo eksploziju pobesnelog šovinizma u Poljskoj, Francuskoj i ostalim zemljama i podstakli Poljsku na napad. Poljska je u početku zauzela Kijev, zatim su naše trupe, poduzevši protivofanzivu, došle do Varšave; kasnije je nastupio prelom i mi smo se brzo povukli preko 100 vrsta unazad.

Međutim, stvorena zbog toga, svakako, teška situacija, nikako ne predstavlja za nas čisti gubitak. Mi smo nemilosrdno pobrkali račune diplomatima koji su računali na našu slabost i dokazali da nas Poljska ne može pobediti, a mi smo pak bili i sada smo blizu pobede nad Poljskom. Zatim, mi i sad imamo oko stotinu vrsta osvojene teritorije. Najzad, naše nadiranje prema Varšavi je izvršilo toliko snažan uticaj na Zapadnu Evropu i na čitavu svetsku situaciju da je potpuno poremećen odnos unutrašnjih i spoljnih političkih snaga koje se bore.

Približavanje naše armije Varšavi je neosporno dokazalo, da se negde sasvim u njenoj blizini nalazi centar čitavog sistema svetskog imperijalizma, koji se bazira na versajskom ugovoru. Poljska, poslednje uporište protiv boljševika, koje je potpuno u rukama Antante, predstavlja toliko snažan faktor tog sistema da je čitav sistem bio pokoleban kad je Crvena armija zapretila tom uporištu. Sovjetska Republika je postala u međunarodnoj politici faktor od prvostepenog značaja.

---

*) Sa ruskog prevela *Mira Lalić*.

U novostvorenoj situaciji pre svega se ispoljila činjenica od ogromnog značaja da je buržoazija zemalja koje žive pod pritiskom Antante pre za nas, a takve čine 70% čitavog čovečanstva na zemlji. Mi smo i ranije videli kako male države kojima je bilo vruće pod tutorstvom Antante (Estonija, Gruzija i dr.) i koje vešaju svoje boljševike, zaključuju sa nama mir uprkos Antantine volje. To se sada pokazalo sa naročitom snagom u svim krajevima sveta. S približavanjem naših trupa Varšavi sva je Nemačka uzavrela. Tamo se dobila slika koja se mogla videti kod nas 1905. godine, kada su se crnostotinaši podizali i pozivali u politički život široke, najzaostalije slojeve seljaštva koji su danas išli protiv boljševika a sutra tražili čitavu zemlju od spahija. I u Nemačkoj smo videli takav neprirodan blok crnostotinaša s boljševicima. Pojavio se čudan tip crnostotinaša — revolucionara sličan onom zaostalom seljačkom mladiću iz Istočne Pruske koji, kako sam čitao ovih dana u nekim neboljševičkim novinama, kaže da treba Vilhelma vratiti zato što nema reda, ali da treba ići za boljševicima.

Druga posledica našeg boravljenja kod Varšave je snažan uticaj na revolucionarni pokret Evrope, naročito Engleske. Ako nismo umeli da dopremo do industrijskog proletarijata Poljske (u tome je jedan od glavnih uzroka našeg poraza) koji je iza Visle i u Varšavi, ipak smo doprli do engleskog proletarijata i podigli njegov pokret na visinu koju dosad nije imao, na potpuno novi stupanj revolucije. Kad nam je engleska vlada postavila ultimatum, pokazalo se da treba prvo pitati o tome engleske radnike. A ti radnici među čijim vođama su devet desetina okoreli menjševici, odgovorili su na to formiranjem „Akcionog komiteta".[211]).

Engleska štampa se uznemirila i povikala da je to — „dvovlašće". I ona je bila u pravu. Engleska je bila u onom stadijumu političkih odnosa, kakvi su bili u Rusiji posle februara 1917. godine, kada su sovjeti bili prinuđeni da kontrolišu svaki korak buržoaske vlade. „Akcioni komitet" predstavlja organizaciju koja obuhvata radnike bez obzira na partiju, slično našem VCIK iz onih vremena, kada su tamo gospodarili Goc, Dan i ostali, takvu organizaciju koja konkuriše vladi, i u kojoj su menjševici prinuđeni da postupaju upola kao boljševici. I slično, kao što su se naši menjševici na kraju krajeva zapetljali i pomogli da mase priđu nama, tako su i menjševici „Akcionog komiteta" bili primorani da nepobitnim tokom događaja raščišćavaju engleskim radničkim masama put ka boljševičkoj revoluciji. Engleski menjševici, prema tvrdnji kompetentnih lica, već se osećaju kao vlada i spremaju se da već u bliskoj budućnosti stanu na mesto buržoaske vlade. To će biti dalji stupanj u opštem procesu engleske proleterske revolucije.

Ta ogromna pomeranja u engleskom radničkom pokretu vrše snažan uticaj na svetski radnički pokret, u prvom redu na radnički pokret Francuske.

To su rezultati naših poslednjih operacija u Poljskoj u oblasti međunarodne politike i nastalih odnosa u zapadnoj Evropi.

Sada se pred nas postavlja pitanje o ratu i miru sa Poljskom. Mi hoćemo da izbegnemo za nas tešku zimsku kampanju i ponovo predlažemo Poljskoj pogodan za nju, a nepogodan za nas, mir. Moguće je, da će buržoaski diplomati po staroj navici, opet smatrati našu otvorenu izjavu kao znak slabosti. Najverovatnije je da su se oni za zimsku kampanju unapred odlučili. I ovde treba da razjasnimo te uslove pod kojima ćemo verovatno morati da stupimo u novi period rata.

Naš je poraz izazvao u Zapadnoj Evropi izvesne izmene i ujedinio protiv nas raznovrsne elemente. Ali mi smo često videli protiv sebe i snažnije formacije i raspoloženja, koji ipak nisu rešavali stvar.

Imamo protiv sebe blok: Poljsku, Francusku i Vrangela, na koji Francuska stavlja svoju kartu. Međutim, taj blok pati od stare bolesti — od nepomirljivosti njegovih elemenata, od straha koji oseća poljska sitna buržoazija prema crnostotinaškoj Rusiji i prema njenom tipičnom predstavniku Vrangelu. Sitnoburžoaska, patriotska Poljska, partije PPS, narodna, partija bogatih seljaka — žele mir. Predstavnici tih partija su govorili u Minsku: „Mi znamo da Varšavu i Poljsku nije spasila Antanta — ona nas nije mogla spasti, nego ju je spasao njen patriotski polet". Te se lekcije ne zaboravljaju. Poljaci jasno vide da će izaći iz rata potpuno finansijski razoreni. Jer za rat treba platiti a Francuska priznaje „svetu privatnu svojinu". Predstavnici sitnoburžoaskih partija znaju da se još pre rata Poljska nalazila pred krizom, da rat nosi dalja razaranja i zbog toga više vole mir. Tu šansu mi i hoćemo da iskoristimo, predlažući Poljskoj mir.

Otkrio se takođe izvanredno važan novi faktor: promene u socijalnom sastavu poljske vojske. Mi smo pobedili Kolčaka i Denjikina tek posle izmene socijalnog sastava njihovih armija, kada su se osnovni, čvrsti kadrovi rastvorili u mobilisanoj seljačkoj masi. Taj proces se sada dešava u poljskoj vojsci, u koju je vlada bila prinuđena da pozove starija godišta seljaka i radnika, koji su prošli kroz suroviji, imperijalistički rat. Ta se vojska ne sastoji sada od dečaka, koje je lako bilo „obraditi", nego od odraslih, koji se ne mogu učiti čemu bilo. Poljska je već prešla onu granicu iza koje joj je u početku bila obezbeđena maksimalna pobeda, a posle toga maksimalni poraz.

Ako nam je suđena zimska kampanja, pobedićemo, u to nema sumnje, bez obzira na iscrpenost i zamor. To nam jamči i naša ekonomska situacija. Ona se značajno poboljšala. Dobili smo u poređenju sa prošlošću, sigurnu ekonomsku bazu. Kad smo u 1917—1918. godini sakupili 30 miliona pudi žita, u 1918—1919. godini 110 miliona pudi, u 1919—1920. godini 260 miliona pudi, onda u sledećoj godini računamo da ćemo sakupiti 400 miliona pudi. To već nisu one cifre oko kojih smo se borili u gladnim godinama. Mi nećemo više s takvim užasom da gledamo na raznobojne hartijice, koje na milijarde lete i sada jasno otkrivaju da su to komadi, otpaci stare buržoaske odeće.

Imamo više od sto miliona pudi nafte. Donjecki bazen nam već daje mesečno 20—30 miliona pudi uglja. Značajno se poboljšala situacija s drvima. A prošle godine smo imali samo drva, bili smo bez nafte i uglja.

Sve nam to daje pravo da kažemo: ako zbijemo i napregnemo snage, pobeda će biti naša.

Правда, br. 216, 29. septembra 1920.

Сочинения В. И. Ленина, 4 изд., т. 31, стр. 250—254.

GOVOR NA SAVETOVANJU PREDSEDNIKA SRESKIH, OPŠTINSKIH I SEOSKIH IZVRŠNIH KOMITETA MOSKOVSKE GUBERNIJE NA DAN 15. OKTOBRA 1920.*)

Drugovi! O pitanjima unutrašnje i spoljne politike republike, o kojima ste želeli da vam referišem, moraću, prirodno, da se zadržim najviše na ratu sa Poljskom i na njegovim uzrocima. Glavni događaj koji je karakterisao u toku poslednje pola godine spoljašnju i unutrašnju situaciju republike, bio je baš taj rat. I baš sada, kada je tek potpisan preliminarni mir s Poljskom, baš sada se može i treba da se baci pogled na taj rat, na njegov značaj i da se porazmisli o onim poukama koje svima nama daje tek završen, i još je neizvesno da li je stvarno, sigurno završen rat. I zato, pre svega, hoću da vas podsetim da su 26. aprila ove godine Poljaci počeli ofanzivu. Predlog Sovjetske Republike je bio ovakav: s naše strane je bio svečano i formalno predložen mir Poljacima, poljskim spahijama i poljskoj buržoaziji pod uslovima, povoljnijim od onih koje su od nas sada dobili, bez obzira na ogromne neuspehe koje su naše trupe pretrpele kod Varšave i na još veće poraze koje su podnele za vreme odstupanja od Varšave. Kada su krajem aprila ove godine Poljaci stajali na frontu 50—150 vrsta istočnije od one linije, koju su sad uzeli kao liniju preliminarnog mira, bez obzira na to što je ta linija bila tada očigledno nepravedna, mi smo im svečano predlagali mir u ime SCIK jer, kao što vi već svi, svakako, znate i sećate se, glavna briga sovjetske vlasti tada je bila obezbeđenje prelaska na mirnodopsku izgradnju. Nismo mi imali nikakvih osnova da želimo pomoću rata rešiti sporna pitanja između nas i poljske države. Mi smo dobro znali da je poljska država tada bila i da sad ostaje država spahija i kapitalista, da se nalazi u punoj zavisnosti od kapitalista Antante, zemalja Sporazuma a naročito Francuske. Bez obzira na to što je Poljska tada držala pod svojim uticajem ne samo čitavu Litvaniju nego i Belorusiju, da i ne govorimo o istočnoj Galiciji, smatrali smo za svoj dug da učinimo sve što je moguće da se izbegne rat, da se omogući radničkoj klasi i seljaštvu Rusije da makar malo odahnu od imperijalističkog i građanskog rata i da se, najzad, zajednički prihvate mirnog rada. Desilo se onako, kao što nam

*) Sa ruskog prevela *Mira Lalić*.

se već često dešavalo: naša direktna, otvorena izjava da predlažemo Poljacima mir na onoj liniji, na kojoj su oni stajali, shvatila se kao znak slabosti. Buržoaski diplomati svih zemalja nisu naučili na tako otvorene izjave i naša spremnost da prihvatimo mir na liniji toliko nepovoljnoj za nas shvaćena je i protumačena kao dokaz naše neizmerne slabosti. Francuskim kapitalistima je pošlo za rukom da uvuku poljske kapitaliste u rat. Sećate se kako smo posle kratkog prekida, posle poljske ofanzive, odgovorili protivofanzivom i podišli skoro Varšavi, posle čega je usledio težak poraz naših trupa koji ih je odbacio unazad.

U toku više od četiri meseca i za čitavo poslednje vreme, naše trupe su odstupale i trpele poraze, jer su bile neizmerno umorne i istrošene onim nečuvenim maršem koji su izvršile na pravcu od Polocka do Varšave. Ali, bez obzira na taj težak poraz, ponavljam, pokazalo se da je mir potpisan pod uslovima manje povoljnim za Poljsku od tadašnjih uslova. Tadašnja granica je prolazila 50 vrsta prema istoku, a sada prolazi 50 vrsta na zapad. Na taj način, bez obzira što smo zaključili mir u trenutku, pogodnom samo za protivnika, kada su naše trupe odstupale a Vrangel pojačao svoj pritisak, mi smo zaključili mir pod povoljnijim uslovima. To vam još jednom pokazuju da kad sovjetska vlast predlaže mir, onda se njene reči i izjave obavezno moraju uzimati ozbiljno, jer će se u protivnom desiti da predložimo mir pod gorim uslovima, a da taj mir dobijemo pod boljim uslovima. Ovu lekciju poljske spahije i kapitalisti svakako neće zaboraviti, shvatiće da su se zaleteli; sada su dobili mir sa manjom teritorijom nego što im je ranije predlagano. I to nije prva lekcija. Verovatno se svi sećate da je u proleće 1919. godine u Moskvu dolazio predstavnik američke vlade koja nam je predlagala mir sa svim tadašnjim belogardejskim komandantima: Kolčakom, Denjikinom i ostalima, mir, koji bi za nas bio izvanredno nepovoljan. Kada se on vratio i ispričao o uslovima tog mira, pokazalo se da su naši uslovi bili nepovoljni i rat se produžio. Rezultati tog rata su vam poznati. Dakle, nije prvi put da sovjetska vlast dokazuje da je daleko snažnija nego što izgleda i da u našim notama nema onog hvalisanja i pretnji koje su obične za sve ostale buržoaske vlade i da odbiti mir sa Sovjetskom Rusijom znači prihvatiti taj mir kroz neko vreme pod gorim uslovima. Takve stvari se u međunarodnoj politici ne zaboravljaju, i dokazavši poljskoj gospodi da su oni dobili sada nepovoljniji mir od onog koji smo im predlagali, naučićemo poljske narodne mase, poljske seljake i radnike da mere, upoređuju izjave svoje i naše vlade.

Možda su mnogi od vas videli u novinama notu američke vlade u kojoj ona izjavljuje: „Nećemo da imamo posla sa sovjetskom vlašću, jer ona narušava svoje obaveze". Ne čudimo se tome jer to slušamo mnogo godina ali zato ispada da se svi njihovi pokušaji napada na sovjetsku Rusiju završavaju krahom. Poljske novine, koje su skoro sve potkupile spahije i kapitalisti — kod njih se to zove slo-

boda štampe — govore da ne treba verovati sovjetskoj vlasti, da je to vlast nasilnika i varalica. Sve poljske novine to govore ali poljski radnici i seljaci proveravaju reči delom, a na delu se pokazalo da smo predlažući prvi put mir time već dokazali svoju miroljubivost a zaključivši mir u oktobru, takođe smo dokazali tu miroljubivost. Taj dokaz nećete naći ni u jednoj istoriji buržoaske vlade a u glavama poljskih radnika i seljaka ta činjenica neće proći bez traga. Sovjetska vlast je potpisala mir u vremenu kad joj je to bilo nepogodno. Samo ćemo tim putem oduČiti od laži vlade onih država koje se nalaze u rukama spahija i kapitalista, potkopati veru u njih kod njihovih radnika i seljaka. O tome najviše treba razmisliti. Sovjetska vlast u Rusiji je okružena bezbrojnom masom neprijatelja, a ti neprijatelji ipak su nemoćni. Razmislite o čitavom toku i rezultatima rata sa Poljskom. Mi sad znamo da su za leđima Poljske stajali francuski kapitalisti, da su oni davali Poljskoj novac, opremu, uniforme, municiju, da su slali francuske oficire. Nedavno smo dobili podatke da su se na poljskom frontu pojavile crne trupe tj. francuske kolonijalne trupe. Znači, rat je vodila Francuska a njoj su pomagale Engleska i Amerika. U isto vreme, u licu Vrangela Francuska je priznala zakonsku vladu Rusije, znači da je Francuska i Vrangela podržavala, da mu je davala sredstva za naoružanje i izdržavanje armije. Engleska i Amerika daju takođe sredstva Vrangelovoj armiji. Protiv nas su, dakle, bila tri saveznika: Francuska, koju podržavaju sve bogate zemlje sveta, Poljska i Vrangel; i mi smo izašli iz toga rata zaključivši povoljan mir. Znači izašli smo kao pobedioci. Svako ko pogleda na kartu, videće da smo pobedili, da smo izašli iz tog rata sa većom površinom zemlje, nego pre početka rata. Ali zar je taj protivnik slabiji nego mi, zar je on slabiji od naših vojnih snaga, zar on ima manje ljudi, ratnih zaliha, granata? On ima svega više. Taj protivnik je jači od nas a ipak je pobeđen. Eto, o čemu treba porazmisliti da bi se shvatilo u kakvom se položaju nalazi sovjetska Rusija u odnosu prema svim državama čitavog sveta.

Kad su boljševici započeli revoluciju, govorili su da možemo i da treba da je otpočnemo; ali mi ipak u isto vreme nismo zaboravali da je njeno uspešno završavanje i dovođenje do potpuno pobedonosnog kraja moguće, samo ako se ne ograniči isključivo na Rusiju već ako u savezu sa čitavim nizom zemalja pobedi međunarodni kapital. Ruski kapital je povezan sa međunarodnim kapitalom. I kad nam naši protivnici kažu: kad biste vi čak i pobedili u Rusiji, vaša stvar će ipak propasti, jer će vas druge kapitalističke zemlje ugušiti, — onda mi, kao odgovor na to, sada imamo veoma značajno iskustvo, iskustvo rata sa Poljskom, koje pokazuje šta se stvarno dogodilo. Doista, zašto se dogodilo da su Francuska, Poljska i Vrangel, koji su jači od nas, koji su puni mržnje prema boljševizmu i odlučnosti da obore sovjetsku vlast, — pobeđeni u roku od pola godine, pa čak i kraćem, ako računamo kao početak ofanzive april — i da se rat završava u našu korist? Kako se moglo dogoditi, da sovjetska Rusija, izmučena imperijalističkim i građanskim ratom, okružena neprija-

teljima, odsečena od svih izvora odeće i opreme, da ta sovjetska Rusija postane pobednica? Eto o tome treba porazmisliti, jer udubljujući se u to pitanje počinjemo shvatati mehanizam revolucije ne samo ruske, nego i svetske. Mi vidimo potvrdu onoga da je ruska revolucija samo karika u lancu svetske revolucije i da naša stvar stoji čvrsto i nepobedivo, zato što se u čitavom svetu revolucija razvija, ekonomski uslovi se tako formiraju da naše neprijatelje obesnažuju a nas svakim danom jačaju, a da to nije bilo ni preuveličavanje, ni hvalisanje ni zanos, to vam je sad još jednom dokazao poljski rat. Tri saveznika su ratovala protiv nas. Izgledalo bi da nije teško ujediniti ta tri saveznika među sobom, ali se pokazalo, da tri saveznika, iako poučena velikim ratnim iskustvom Judeniča, Kolčaka i Denjikina, ipak nisu mogla da se ujedine protiv nas; na svakom koraku su se svađali među sobom, što je naročito poučno u istoriji tek završenog poljskog rata. Naš pohod na Varšavu, taj pohod Crvene armije, kada su više od 600 vrsta išli umorni, izmučeni, loše odeveni vojnici neprekidno nanoseći poraz za porazom poljskim trupama, trupama izvrsno obučenim, koje imaju stotine najboljih instruktora iz redova francuskih oficira, — taj pohod nam je otkrio unutrašnje odnose među svim našim protivnicima. Kada su trupe Crvene armije prilazile poljskoj granici, dobili smo 12. jula telegram od engleskog ministra inostranih poslova Kerzona, koji u ime Lige naroda, famozne Lige naroda, saveza koji tobože ujedinjuje Englesku, Francusku, Ameriku, Italiju, Japan, — države, koje poseduju vojnu silu, džinovsku silu, koje poseduje čitavu svetsku ratnu mornaricu, kojima bi vojni otpor izgleda bio stvar potpuno nemoguća, apsurdna — u ime te Lige naroda on nam predlaže da prekinemo rat i stupimo u pregovore sa Poljacima u Londonu. U skladu s tim telegramom linija granice bi trebalo da bude blizu Grodna, Bjalistoka, Brest Litovska i niz reku Sanu u istočnoj Galiciji. Odgovorili smo na taj predlog da ne priznajemo nikakvu Ligu naroda, jer smo videli neozbiljnost te Lige naroda, koju ne slušaju čak ni sami njeni članovi. Naš odgovor je francuska vlada shvatila kao drskost, i reklo bi se da je protiv nas trebalo da istupi ta Liga naroda. Ali šta se pokazalo? Liga naroda se raspala od te naše prve izjave a Engleska i Francuska su istupile jedna protiv druge.

Engleski vojni ministar Čerčil već nekoliko godina upotrebljava sva sredstva, i zakonska, a još više nezakonska s tačke gledišta engleskih zakona, da dâ podršku svim belogardejcima protiv Rusije, da ih snabde vojnom opremom. To je najveći neprijatelj sovjetske Rusije, ali bez obzira na to Engleska se odmah posle naše izjave razišla sa Francuskom, jer su Francuskoj potrebne snage belogardejske Rusije da bi je mogli braniti od Nemačke; Engleskoj pak nikakva zaštita nije potrebna; Engleska je pomorska zemlja; ona se nikakve intervencije ne boji, jer poseduje najjaču flotu. Prema tome, već na prvom koraku se pokazalo da je Liga naroda, koja je tako nečuveno pretila Rusiji — nemoćna. Na svakom koraku se otkriva da su interesi sastavnih delova te Lige naroda protivrečni. Francu-

ska želi poraz Engleskoj, i suprotno. I kada je drug Kamenjev vodio pregovore s engleskom vladom u Londonu i kada je izjavio engleskom premijeru: „Recimo da ćete vi stvarno izvršiti ono što govorite, ali kako je sa Francuskom?“ — onda je engleski premijer morao da odgovori da će Francuska poći svojim putem „mi sa Francuskom ne možemo ići istim putem.“ Pokazalo se da Liga naroda ne postoji, da je savez kapitalističkih država prazna varka i da je to u stvari savez grabljivaca, gde svaki teži da zakine nešto jedan drugome. I sad, kad smo prilikom zaključivanja mira u Rigi saznali šta je razdvajalo Poljsku, Englesku, Francusku i Vrangela, zašto se nisu mogli ujediniti — saznali smo da su njihovi interesi bili različiti, jer Engleska hoće da ima pod svojim uticajem nove male države: Finsku, Estoniju, Letoniju i Litvaniju i njoj nije stalo, čak joj i ne odgovara obnavljanje carske, ili belogardejske, ili makar buržoaske Rusije. I zato Engleska radi nasuprot Francuskoj i ne može da se ujedini sa Poljskom i Vrangelom. A Francuska se brine da pobije poljske vojnike do zadnjeg, zbog svojih interesa, zbog svojih drugova. Ona se nada da ćemo joj platiti onih 20 milijardi duga koje je uzeo bivši car i koje je priznala vlada Kerenskog, a sada je svakom pametnom čoveku jasno, da francuski kapitalisti nikad neće dobiti te pare; francuski kapitalisti znaju da francuske rdanike i seljake u rat ne mogu poslati, a poljske — koliko god hoćeš; neka poljski vojnici ginu da bi francuski kapitalisti dobili milijarde. Ali i poljski radnici vide da se u Poljskoj francuski, engleski i drugi oficiri ponašaju kao u okupiranoj zemlji, i zato smo za vreme pregovora u Rigi videli da je partija poljskih radnika i seljaka, koja je svakako patriotska, svakako neprijateljska prema boljševizmu, slična našoj partiji desnih menjševika i esera, da se ta partija borila za mir i bila je protiv vlade poljskih spahija i kapitalista, koji su do poslednjeg trenutka težili da osujete mir, teže tome još i sada, i dugo će još težiti o čemu ću morati još da govorim kada pređem na pitanje: da li je čvrst taj preliminarni mir koji smo tek zaključili.

Treći saveznik, koji se borio da vrati čitavu Rusiju spahijama i kapitalistima, Vrangel, ubraja u Rusiju i Poljsku. Jer su svi ruski carevi, ruske spahije i kapitalisti naučili da smatraju Poljsku kao svoj plen; oni nisu zaboravili da su Poljsku ugnjetavali još ruski kmetovi kada su ih slali u rat s carem na čelu; znači, ako bi pobedio Vrangel, on bi pobedio zato da bi vratio spahijama svu vlast i u Rusiji i u Poljskoj. Ali je ispalo tako: kad su se protiv nas skupila tri saveznika, počela su time što su se posvađali među sobom. I ono što hoće Francuska, neće ni poljski seljak, ni poljski radnik a što hoće Vrangel, neće čak ni jedan poljski spahija. I sada kad nam dospe radio-emisija Vrangelova ili pak radio-emisija iz Pariza sa francuskim vladinim saopštenjima, onda vidimo da Vrangel i Francuska škrguću zubima jer shvataju šta predstavlja mir koji smo zaključili sa Poljskom, mada oni ubeđuju da to i nije mir, da Poljska ne može da ga potpiše. Videćemo, jer je mir tek potpisan. Međutim, isto kao i Vrangel, tako i Francuska ne razume o čemu se tu radi. Oni ne

mogu da svare to čudo da razorena sovjetska Rusija pobeđuje civilizovane države, koje su jače od nje. Oni ne shvataju da je sva snaga tih pobeda osnovno učenje komunista, koje govori da svojina razjedinjuje a rad ujedinjuje. Privatna svojina je pljačka i država koja se zasniva na privatnoj svojini je država grabljivaca koji ratuju radi podele plena. I ne završivši još ovaj rat, oni već počinju da se bore unutra, među sobom. Pre godinu dana nam je pretilo 14 država. Međutim, savez tih država se odjedanput raspao. A zbog čega se raspao? Pa zbog toga što je ugovor između tih država bio samo ugovor na hartiji i niko od njih nije pošao u rat. I kada je počeo rat, Francuska, Poljska i Vrangel su se ujedinili među sobom, ali i njihov savez se raspao jer jedni drugima podmeću nogu. Počeli su da dele medvedovu kožu, koga još nisu ubili a neće ga ni ubiti. Međutim, zbog tog medveda se već svađaju.

Iskustvo svetske politike je pokazalo da je savez protiv sovjetske Rusije neminovno osuđen na neuspeh, zato što je to savez imperijalista, savez grabljivaca koji nisu ujedinjeni, i stvarni, određeni interesi, koji ih sjedinjuju kod njih ne postoje. Kod njih nema onoga što ujedinjuje radničku klasu, kod njih nema takvih interesa i to se još jedanput pokazalo za vreme rata s Poljskom. Kad je naša Crvena armija slomila otpor Poljaka, kada je zauzela Bjalistok i Brest Litovsk i podišla poljskoj granici, onda se sva međunarodna politika završila, jer se ona drži na versajskom miru, a versajski mir upravo i jeste dogovor grabljivaca i razbojnika. Kad su nam nametnuli brestlitovski mir pod čijim smo jarmom bili toliko vremena, tad su u čitavom svetu vikali da je to mir pljačkaša. Kad je bila pobeđena Nemačka, Liga naroda je, ratujući protiv nje, vikala da je taj rat oslobodilački, demokratski. Nemačkoj je bio nametnut mir, ali taj mir je bio zelenaški, mir ugnjetača, mir mesara, zato što su oni opljačkali i rascepkali Nemačku i Austriju. Oni su ih lišili svih sredstava za život, ostavili decu da gladuju i umiru od gladi; to je nečuveni, pljačkaški mir. Prema tome, šta je versajski ugovor? To je nečuveni, pljačkaški mir koji je desetine miliona ljudi, i to najcivilizovanijih, doveo u položaj robova. To nije mir, nego uslovi koji su izdiktirali razbojnici s nožem u rukama nezaštićenoj žrtvi. Nemačkoj su ti protivnici na osnovu versajskog ugovora oteli sve kolonije. Turska, Persija i Kina su pretvorene u robove. Došlo je do takve situacije, u kojoj se 7/10 svetskog stanovništva nalazi u porobljenom položaju. Ti robovi su razbacani po čitavom svetu i bačeni na milost i nemilost grupici zemalja: Engleskoj, Francuskoj i Japanu. I eto zbog čega čitav taj međunarodni sistem, poredak, koji se drži na versajskom miru, drži se na vulkanu, jer tih 7/10 stanovništva čitave zemlje, koje je porobljeno, jedva čeka da se nađe neko ko bi se digao u borbu, pa da sve te države počnu da se ljuljaju. Francuska se nada da dobije stare dugove, a sama je dužna Americi, i da plati te dugove Americi nema čime, jer ničega nema, a privatna svojina je kod njih svetinja. U čemu se sastoji ta sveta privatna svojina? Pa u tome što carevi i kapitalisti uzimaju novac u zajam a radnici i seljaci mo-

raju taj dug da plate. Oni su pred krahom. Oni se ne mogu izvući iz dugova. I baš u to vreme Crvena armija je pregazila poljsku granicu i prišla nemačkoj granici. To je bilo onda kada su u Nemačkoj svi govorili, čak crnostotinaši i monarhisti, da će ih boljševici spasti, kad su videli da versajski mir puca po svim šavovima, kad su videli šta je Crvena armija, koja je svim kapitalistima objavila rat. Šta se ispostavilo? Ispostavilo se to da se versajski mir drži na Poljskoj. Istina je da mi nismo imali snage da dovedemo rat do kraja. Ali treba imati na umu da su naši radnici i seljaci bili bosi i goli, međutim oni su ipak išli napred i savlađivali takve teškoće i ratovali u takvim uslovima u kakvim nije imala prilike da ratuje nijedna armija u čitavom svetu. Mi nismo imali dovoljno snage, nismo mogli da zauzmemo Varšavu i da dotučemo poljske spahije, belogardejce i kapitaliste, ali je naša armija čitavom svetu pokazala da versajski ugovor nije takva snaga kakvom ga prikazuju, da su stotine miliona ljudi sada osuđeni da desetinama godina plaćaju sami i primoravaju unuke i praunuke da plaćaju zajmove da bi se bogatili francuski, engleski i drugi imperijalisti. Crvena armija je pokazala da versajski ugovor nije tako siguran. Posle tog versajskog ugovora naša armija je pokazala kako je razorena sovjetska zemlja u leto 1920. godine bila, zahvaljujući toj Crvenoj armiji, na nekoliko koraka od pune pobede. Čitav svet je uvideo da postoji snaga za koju versajski ugovor nije strašan i da nikakvi versajski ugovori neće slomiti snagu radnika i seljaka ako oni umeju da se razračunavaju sa spahijama i kapitalistima.

Dakle, sam pohod protiv versajskog mira, pohod protiv svih spahija i kapitalista svih zemalja i protiv njihovog porobljavanja drugih — nije bio uzaludan. To su videli i o tome su mislili milioni i milioni radnika i seljaka u svim zemljama i sad u Sovjetskoj Republici vide svog spasioca. Oni kažu: Crvena armija je pokazala da odgovara na udarce, međutim, ona nije imala dovoljno snage da pobedi u prvoj godini, može se čak reći, u prvom mesecu njene mirne izgradnje. Ali za tim prvim mesecem mirne izgradnje doći će godine, i svake godine će ona biti 10 puta snažnija. Oni su mislili da je versajski mir, mir svemogućih imperijalista, a ubedili su se posle 1920. godine da su oni slabiji nego radnici i seljaci čak jedne slabe zemlje, ako umeju da ujedine svoje snage i pruže otpor kapitalistima. I sovjetska Rusija u leto 1920. godine nije istupila samo kao sila koja se brani od nasilja, od najezde poljskih belogardejaca, ona je istupila realno kao svetska snaga, sposobna da razbije versajski ugovor i da oslobodi stotine miliona ljudi u većini zemalja. Eto u čemu je značaj onog pohoda Crvene armije koji je izvršen ovog leta. Eto zbog čega su se u Engleskoj desili takvi događaji za vreme ovog rata, koji pokazuju prelom u čitavoj politici Engleske. Kada smo odbili da zaustavimo svoje trupe, Engleska je odgovorila pretnjom: „Mi šaljemo svoju mornaricu na Petrograd." Bilo je izdato naređenje za napad na Petrograd. To je engleski premijer saopštio drugu Kamenjevu i svim zemljama. Ali sledećeg dana posle

tog telegrama po čitavoj Engleskoj počeli su se održavati mitinzi, skupovi, i pojavili su se kao ispod zemlje „Akcioni komiteti". Radnici su se ujedinili. Svi engleski menjševici, koji su još podliji od ruskih menjševika, koji se još više lakejski drže pred kapitalistima, čak su i oni morali da se ujedine, jer su to zahtevali radnici, a engleski radnici su rekli: „Nećemo dozvoliti rat protiv Rusije!". I po čitavoj Engleskoj su se formirali Akcioni komiteti, i rat engleskih imperijalista je bio osujećen i opet se pokazalo da sovjetska Rusija u svome ratu protiv imperijalista svih zemalja ima saveznike u svakoj od tih zemalja. Kad su boljševici govorili: „Mi nismo usamljeni, ustajući protiv spahija i kapitalista u Rusiji, zato što u svakoj zemlji imamo saveznika; taj saveznik je radnik i trudbenik; a njih ima u većini zemalja" — na to su im odgovarali podsmešljivo i govorili: „Gde su se pokazali ti trudbenici?" Da, u zapadnoj Evropi, gde su kapitalisti daleko snažniji, gde žive na račun stotina miliona opljačkanih u kolonijama, tamo se podići daleko je teže, tamo radnička revolucija raste neuporedivo sporije. Ali ipak raste. Ipak su engleski radnici, kad je Engleska u julu 1920. godine zapretila Rusiji ratom, taj rat osujetili. Engleski menjševici su pošli za engleskim boljševicima. Oni su morali da pođu za engleskim boljševicima i da se izjasne protiv ustava, protiv zakona: „Rat nećemo dozvoliti. Ako vi sutra objavite rat, mi ćemo objaviti štrajk i ne samo što vama nećemo dati uglja nego nećemo ni Francuskoj." Engleski radnici su izjavili da žele da prave međunarodnu politiku i oni je prave onako kao što je prave boljševici u Rusiji, a ne onako kao što je prave kapitalisti u drugim zemljama.

To je primer onoga što je otkrio rat sa Poljskom. Eto zbog čega smo posle pola godine izašli kao pobedioci. Eto zbog čega razorena, slaba, zaostala sovjetska Rusija pobeđuje savez država neuporedivo jači, zato što te države nemaju unutrašnje snage, zato što su radnici i trudbenici protiv njih i to se pokazuje u svakoj krizi. To se ispoljava zato, što su to grabljivci koji se bacaju jedan na drugog i ne mogu se ujediniti protiv nas; u krajnjem rezultatu, na kraju krajeva zbog toga, što svojina razjedinjava i pretvara ljude u zveri, a rad ujedinjuje. I rad nije ujedinio samo radnike i seljake Rusije, nego ih je ujedinio sa radnicima i seljacima čitavog sveta, tako da sada u svim zemljama vide da je sovjetska Rusija snaga koja ruši versajski mir. Ojačaće sovjetska Rusija i rasprsnuće se versajski ugovor kao što se zamalo nije rasprsnuo u julu 1920. godine od prvog udara Crvene armije. Eto zbog čega se rat sa Poljskom završio onako kako nijedna imperijalistička država nije očekivala. I ta lekcija je za nas najveća lekcija koja pokazuje na primeru, na držanju svih država koje učestvuju u svetskoj politici, da naša stvar stoji čvrsto, da će se, ma kakvi bili pokušaji najezde na Rusiju i vojne akcije protiv Rusije, — a takvih će pokušaja verovatno biti više — ali mi smo tako prekaljeni iskustvom i na osnovu stvarnog iskustva znamo da će se svi ti pokušaji pretvoriti u prah i pepeo. I posle svakog

pokušaja naših neprijatelja, mi ćemo postajati još i jači nego što smo bili do tada.

Sada ću sa međunarodne politike, koja je u sudaru sa versajskim mirom pokazala naše snage, preći na bliže, praktične zadatke, preći ću na situaciju koja je nastala u vezi sa versajskim ugovorom. Neću se zadržavati na onom značaju koji je imao Drugi kongres Komunističke internacionale, održan jula u Moskvi, kongres komunista čitavog sveta i Kongres naroda Istoka, koji se posle toga održao u Bakuu.[212]) To su ti međunarodni kongresi koji su zbili redove komunista i pokazali da su u svim civilizovanim zemljama i u svim zaostalim istočnim zemljama boljševička zastava, program boljševizma, metodi rada boljševika, da su za radnike svih civilizovanih zemalja, za seljake svih zaostalih kolonijalnih zemalja — zastava spasenja, zastava borbe, da stvarno sovjetska Rusija za ove tri godine nije samo odbila one koji su se bacali da je uguše, nego je izvojevala simpatije trudbenika u čitavom svetu, da mi nismo razbili samo naše neprijatelje nego smo stekli i stičemo saveznike ne samo svakog dana nego svakog časa. Šta je učinio kongres komunista u Moskvi i kongres komunističkih predstavnika naroda Istoka u Bakuu — ne može se odjednom izmeriti, to se ne može direktno izračunati, ali je to takvo dostignuće koje znači više nego druge vojne pobede zato što nam ono pokazuje da su boljševici svojim iskustvom, svojom aktivnošću, svojim programom, svojim pozivanjem na revolucionarnu borbu protiv kapitalista i imperijalista, izvojevali u čitavom svetu priznanje, i ono što je urađeno u julu u Moskvi i u Bakuu u septembru još mnogo meseci će usvajati i produbljivati radnici i seljaci u svim zemljama sveta. To je takva snaga koja se pri bilo kojem konfliktu, pri bilo kojoj krizi zauzima za sovjetsku Rusiju, što smo toliko puta videli; to je ta osnovna lekcija koja potiče iz rata sa Poljskom s tačke gledišta odnosa snaga u čitavom svetu.

Prelazeći na to što se dešava sada kod nas, moram reći da je glavna snaga koja je ostala protiv nas — Vrangel. Francuska, Poljska i Vrangel su išli protiv nas zajedno. Kada su naše trupe bile zauzete u potpunosti ratom na zapadnom frontu, Vrangel je sakupljao svoje snage a francuska i engleska mornarica su mu pomagale. Kada je Vrangel prišao Kubanu, uzdao se tamo u imućne kozake — kulake. Ko je tad pomogao Vrangelu, ko mu je davao gorivo, ratnu mornaricu, da bi ga održavao u Donjeckom bazenu? Engleska i američka mornarica. Ali mi znamo da je taj desant propao, jer je kubanski seljak, mada i bogat žitom, lepo video šta znače ta obećanja Ustavotvorne skupštine, vlasti naroda i drugih lepih stvari kojima eseri, menjševici i ostali vuku za nos budale. Možda su im kubanski seljaci i verovali kad su tako lepo govorili, ali na kraju krajeva, oni nisu poverovali rečima nego delu, jer su videli da je s boljševicima, mada su i strogi, ipak bolje. Zbog toga je Vrangel odleteo s Kubana a mnogo stotina i hiljada ljudi iz njegove armije je pobijeno. Ipak je na Krimu Vrangel prikupljao sve više i više snaga, njegove trupe su se sastojale skoro od samih oficira; to je rađeno u nadi da će u

prvom pogodnom trenutku uspeti da razvije te snage, samo kad bi za njim pošli seljaci.

Vrangelove trupe su snabdevene topovima, tenkovima, avionima bolje nego sve ostale armije koje su se borile u Rusiji. Kada smo se borili s Poljacima, Vrangel je prikupljao snage, zato ja i kažem da je mir sa Poljskom — nesiguran mir. Na osnovu preliminarnog mira koji je 12. potpisan, primirje će nastupiti tek 18. To primirje Poljaci mogu još da odreknu u roku od 2 dana. Sva francuska štampa i kapitalisti se trude da uvuku Poljsku u novi rat protiv sovjetske Rusije; Vrangel se žuri da iskoristi sve svoje veze da bi osujetio taj mir, jer vidi da će se boljševici okrenuti protiv njega kad se završi rat sa Poljskom. Zato za nas proističe sada jedini praktični zaključak: sve snage protiv Vrangela. U aprilu ove godine predlagali smo mir pod nepovoljnim za nas uslovima samo da bismo spasli desetine hiljada radnika i seljaka od nove klanice u ratu. Nama nisu tako važne granice; neka izgubimo na granici manju teritoriju; za nas je važnije da sačuvamo život desetinama hiljada radnika i seljaka, da sačuvamo mogućnost mirne izgradnje nego malu teritoriju zemlje. Eto zbog čega smo predlagali taj mir i sad ponavljamo da je Vrangel glavna opasnost, da njegove izvanredno ojačane trupe za ovo vreme vode sada očajničke borbe prelazeći ponekad Dnjepar i preduzimajući napad protiv nas. Vrangelov front je isto što i poljski front i pitanje rata sa Vrangelom je pitanje rata sa Poljskom, i da bi se preliminarni mir sa Poljskom pretvorio u konačan mir, treba da u najkraćem roku razbijemo Vrangela. Ako to ne bude urađeno, ne možemo biti ubeđeni da se poljske spahije i kapitalisti, pod pritiskom francuskih spahija i kapitalista i uz njihovu pomoć, neće još jednom postarati da nam nametnu rat. Eto zbog čega, koristeći ovaj široki skup, moram da vam skrenem pažnju na to osnovno pitanje i da vas zamolim da iskoristite vaš položaj i upliv kako bi uticali na široke radničke i seljačke mase i učinili najveće napore za potpuno rešavanje našeg narednog zadatka: po svaku cenu za najkraće vreme razbiti Vrangela, jer samo od toga zivisi naša mogućnost da se prihvatimo rada na mirnoj izgradnji.

Znamo da je u opustošenoj zemlji do temelja razoreno seosko domaćinstvo, seljaku su potrebni proizvodi, a ne one banknote koje ga zasipaju tako obilato. Ali, da bi se seljaku dali proizvodi: gas, so, odeća i ostalo, potrebno je obnoviti industriju. Počinjemo da dolazimo u situaciju kad možemo to da uradimo. Znamo da imamo sad više žita nego prošle godine; imamo više goriva za industriju; imamo više od 100 miliona pudi nafte iz Bakua; obnovili smo Donjecki bazen koji daje ogromnu količinu goriva i bez obzira što smo za vreme Vrangelovog približavanja južnom delu Donjeckog bazena neka preduzeća morali otuda da evakuišemo, ipak se može smatrati da je donjecka industrija u celini obnovljena. Nabavka drva se bolje razvija; ako smo u prošloj godini izvezli 7 miliona kubika, sad imamo daleko više. Naša industrija počinje da oživljava u Ivanovo—Voznesenskoj guberniji gde su nekoliko godina stajale zatvorene

fabrike, izazivajući potištenost kod svih radnika; sada su te fabrike snabdevene gorivom i počinju sa radom. Zahvaljujući pobedama u Turkestanu, one su dobile turkestanski pamuk i počinju rad. Pred nama je sad ogromno polje proizvodnog rada i mi moramo usmeriti sve naše snage da bismo obnovili industriju, seljaku dali odelo, obuću i druge proizvode, započinjući na taj način pravilnu razmenu seljačkog žita za gradske proizvode. Moramo početi da dajemo pomoć poljoprivredi. Juče smo u Savetu narodnih komesara doneli odluku da potpomognemo sledovanjem radnike onih fabrika, koje izrade prvi plug, najbolje prilagođen našim ruskim uslovima, da bi se poljoprivreda unapredila i podigla na veći stepen, bez obzira na nedostatak stoke.

Radnici i seljaci, bez spahija i kapitalista zajednički čine napore i u tom pogledu postižu uspehe, ali da bismo se toga posla svojski prihvatili, potrebno nam je jedno: treba uvek imati na umu da desetine hiljada radnika i seljaka umiru sada na frontu protiv Vrangela, da je neprijatelj bolje naoružan nego mi, da se tamo, na tom frontu rasplamsava poslednja ogorčena borba, da se tamo rešava pitanje: da li će sovjetska Rusija dobiti mogućnost da toliko ojača za miran rad, da se ne bi plašila ne samo poljskih belogardejaca, nego ni ma kakve imperijalističke svetske koalicije. To zavisi od vas, drugovi! Treba da uložite sve napore i da imate na umu da je sovjetska Rusija sve probleme borbe rešavala ne slanjem naređenja iz centra, nego time što su ta naređenja nailazila na oduševljenje i vatrenu simpatiju radničkih i seljačkih masa na terenu. Tek tada, kad su radnici i seljaci videli da se boreći protiv Kolčaka, Denjikina i Vrangela, bore za svoju zemlju, fabrike i zavode, za svoje interese protiv spahija i kapitalista, svako je ukazivao raznovrsnu podršku, išao je u pomoć Crvenoj armiji. Kad su crvenoarmejci videli da se u pozadini o njima vodi briga onda je Crvena armija bila oduševljena onim duhom koji joj je donosio pobedu. Cela stvar je u tome da se izvojuje pobeda nad Vrangelom, i ja vas pozivam da iskoristite sve mogućnosti u svojim organizacijama, u svojim fabrikama, u svojim selima, da se na dobrovoljnoj osnovi a u skladu sa interesima radnika i seljaka čitave Rusije ukaže pomoć frontu protiv Vrangela, i onda ćemo mi, i na tom frontu protiv Vrangela i na međunarodnom frontu, stvarno pobediti. *(Burni aplauz).*

Štampano 1920. u knjizi: *Стенографические отчеты заседаний пленума Московского Совета рабочих, крестьянских и красноармейских депутатов.*

Сочинения В. И. Ленина, 4 изд., т. 31, стр. 293—308.

VIII SVERUSKI KONGRES SOVJETA[213])
22—29. DECEMBRA 1920.

IZ „IZVEŠTAJA O RADU SAVETA NARODNIH KOMESARA 22. DECEMBRA"*)

Svakako, svi vi znate kako su nam poljske spahije i kapitalisti nametnuli rat pod pritiskom i navalom kapitalističkih zemalja zapadne Evrope, i ne samo zapadne Evrope. Vi znate kako smo u aprilu ove godine predlagali poljskoj vladi mir pod neuporedivo povoljnijim uslovima za nju od sadašnjih i samo pod pritiskom krajnje nužnosti, posle potpunih neuspeha naših pregovora o primirju s Poljskom, bili smo prinuđeni na rat koji je — bez obzira na vrlo težak poraz koji su naše trupe pretrpele kod Varšave zbog toga što su nesumnjivo bile zamorene ratom, — ipak završen mirom, za nas pogodnijim od onog koji smo predlagali Poljskoj u aprilu. Preliminarni mir sa Poljskom je potpisan i sada se vode pregovori o potpisivanju konačnog mira. Mi ne krijemo opasnost koja se sastoji u pritisku nekih, najupornijih kapitalističkih zemalja isto tako u pritisku određenih krugova ruskih belogardejaca sa ciljem da se spreči da se ti pregovori završe mirom. Ali moramo reći, da politika Antante, usmerena na vojnu intervenciju i ugušivanje sovjetske vlasti vojskom, trpi sve više i više poraze i da sve veći i veći broj onih država koje stoje bezuslovno na neprijateljskim pozicijama u odnosu na sovjetsku vlast, a koje mi privlačimo na stranu naše politike mira. Broj država koje su potpisale mirovni ugovor se povećava i postoji velika verovatnoća da će u najskorije vreme konačni mirovni ugovor sa Poljskom biti potpisan i, da će se na taj način naneti još jedan, najozbiljniji udarac savezu kapitalističkih sila koje pokušavaju da nam istrgnu vlast vojnim putem.

Drugovi, vi svakako, takođe, znate, da su naši privremeni neuspesi u ratu sa Poljskom i naš težak položaj u nekim momentima rata zavisili od činjenice što smo morali da se borimo protiv Vrangela koga je zvanično priznala jedna imperijalistička sila[214]) i koji je dobio ogromna materijalna sredstva, vojnu i drugu pomoć. Morali smo, da

*) Sa ruskog prevela *Mira Lalić*.

bismo završili rat što je moguće brže da pribegnemo brzom prikupljanju snaga da bismo naneli Vrangelu odlučan udarac. Vi, svakako, znate kakav je nečuveni heroizam pokazala Crvena armija savladavši takve prepreke i takva utvrđenja, koja su čak vojni stručnjaci i autoritet smatrali za nepristupačna. Jedna od najsjajnijih stranica u istoriji Crvene armije jeste ona potpuna, odsudna i izvanredno brza pobeda koju je ona izvojevala nad Vrangelom. Na taj način je rat koji su nam nametnuli belogardejci i imperijalisti likvidiran.

Sada se može sa daleko većom sigurnošću i čvrstinom prihvatiti posla koji nam je blizak, neophodan i koji nas odavno privlači — privredne izgradnje, sa ubeđenjem da kapitalističke gazde neće uspeti tako lako, kao ranije, da prekinu taj rad. Ali, razume se, moramo biti na oprezu. Nikako ne možemo sa sigurnošću reći da smo se obezbedili od rata. I taj nedostatak sigurnosti se nikako ne sastoji samo u tome što još nemamo formalnih mirovnih ugovora. Mi vrlo dobro znamo da nisu uništeni ostaci Vrangelove armije, nego da su prikriveni u blizini i da se nalaze pod starateljstvom i zaštitom kapitalističkih sila, uz čiju se pomoć obnavljaju; da belogardejske ruske organizacije intenzivno rade na tome da ponovo stvore ove ili one vojne jedinice, i zajedno sa snagama koje poseduje Vrangel da ih pripreme u pogodnom trenutku za novi napad na Rusiju.

Moramo zbog toga da sačuvamo potpunu borbenu spremnost u svakom slučaju. Ne oslanjajući se na udarce koje smo već naneli imperijalizmu, mi svoju Crvenu armiju po svaku cenu moramo sačuvati sa svom borbenom spremnošću i pojačati njenu borbenu sposobnost. Tome, razume se, neće da smeta rasformiranje izvesnog dela armije i njegovo brzo demobilisanje. Smatramo da će nam sad ogromno iskustvo, koje je za vreme rata stekla Crvena armija i njeni rukovodioci, pomoći da poboljšamo njen kvalitet. Mi ćemo uspeti da uz smanjenje armije sačuvamo njeno osnovno jezgro čije izdržavanje neće suviše opteretiti republiku i u isto vreme, uz brojno smanjenje armije bolje nego ranije ćemo obezbediti mogućnost da je u slučaju potrebe ponovo stavimo na noge i mobilišemo još veću vojnu snagu.

I ubeđeni smo da su sve susedne države, koje su već mnogo izgubile zbog podrške belogardejskih zavera, dovoljno uzele u obzir neospornu pouku iskustva i da su ocenile kao što treba našu pomirljivost, koju su svi tumačili kao našu slabost. Morali su se ubediti posle trogodišnjeg iskustva da smo mi, pokazujući najpostojanije i najmirnije raspoloženje, istovremeno u vojnom pogledu spremni. I svaki pokušaj pokretanja rata protiv nas značiće za države, koje bi se uvukle u takav rat, pogoršavanje onih uslova koje su mogle imati bez rata i pre rata, u poređenju sa onim uslovima koje će dobiti kao rezultat rata i posle rata. To je dokazano na primerima više država. To je naše dostignuće koga se nećemo odreći i koje nijedna od susednih sila, ili onih koje imaju političke veze sa Rusijom — neće zaboraviti. Zahvaljujući tome mi neprekidno poboljšavamo odnose sa susednim zemljama. Vi znate da je konačno potpisan mir sa nizom

država koje se nalaze na zapadnim granicama Rusije, koje su ranije ulazile u sastav bivše Ruske Imperije, a koje su dobile od sovjetske vlasti, u skladu sa osnovnim principima naše politike, potpuno priznanje njihove nezavisnosti, njihovog suvereniteta. Na tim osnovama mir ima sve šanse da bude čvršći, nego što to žele kapitalisti i neke zapadnoevropske države.

. . . . . .

Ako postavimo pitanje o rezultatu našeg trogodišnjeg iskustva (jer je teško po izvesnim osnovnim tačkama izvoditi rezultat za jednu godinu), ako sebi postavimo pitanje čime se u krajnjoj liniji objašnjavaju naše pobede nad mnogo jačim neprijateljem, onda moramo odgovoriti: time što su u organizaciji Crvene armije sjajno bile ostvarene doslednost i čvrstina proleterskog rukovodstva kroz savez radnika i radnog seljaštva protiv svih eksploatatora. Kako se to moglo dogoditi? Zašto je ogromna masa seljaštva tako rado pristala na to? Zato što je bila uverena, budući u ogromnoj većini nepartijska, a nema drugoga spasa sem podržavanja sovjetske vlasti. I ona se u to uverila, naravno, ne iz knjiga, ne iz propagande, nego iz iskustva. Uverilo ju je iskustvo građanskog rata, a napose — savez naših menjševika i esera, koji je bliži nekim osnovnim crtama sitnog seljačkog gazdinstva. Iskustvo saveza tih sitnosopstveničkih partija sa spahijama i kapitalistima, kao i iskustvo s Kolčakom i Denjikinom ubedilo je seljačku masu da ništa srednje nije moguće, da je sovjetska otvorena politika pravilna, da je gvozdeno rukovodstvo proletarijata jedino sredstvo koje seljake može spasti od eksploatacije i nasilja. I samo zato što smo mogli ubediti seljaka u to, samo je zato naša politika prinuđavanja, zasnovana na tom čvrstom i bezuslovnom ubeđenju, imala takav džinovski uspeh.

IZ „ZAVRŠNE REČI POVODOM REFERATA O DELATNOSTI SAVETA NARODNIH KOMESARA 23. DECEMBRA"

...Tek što smo svršili sa Vrangelom, a Vrangelove trupe postoje tu negde, ne mnogo daleko od granice naše republike i nešto čekaju. Zato, ko zaboravi na opasnost koja nam stalno preti, koja neće prestati dok postoji svetski imperijalizam, ko zaboravi na to — taj će zaboraviti na našu radničku republiku. Govoriti pak nama da vodimo tajnu diplomatiju, govoriti da moramo voditi samo odbrambeni rat kada nam još uvek stoji nož pod grlom, kada nasuprot stotinama naših predloga i uz nečuvene ustupke koje smo spremni da učinimo, do sada nijedna velika sila sa nama nije zaključila mir, govoriti to — znači ponavljati stare fraze sitnoburžoaskog pacifizma koje su odavno izgubile smisao. Kad bismo pred takvim stalno aktivnim neprijateljskim silama morali da damo obećanje, kao što nam to pred-

lažu, da nikada nećemo pristupiti nekim akcijama koje u vojno-strategijskom smislu mogu ispasti ofanzivne, onda bismo bili ne samo glupaci, nego i zločinci. Eto čemu nas vode te pacifističke fraze i rezolucije. Oni hoće da sovjetskoj vlasti, okruženoj neprijateljima, vežu i ruke i noge i da je predadu na milost i nemilost svetskim imperijalističkim grabljivcima.

Referat o radu Saveta narodnih komesara i završna reč prvi put su objavljeni 1921. u knjizi: *Восьмой Всероссийский съезд Советов. Стенографический отчет.*

Сочинения В. И. Ленина, 4 изд., т. 31, стр. 456—466. 487—488.

IX SVERUSKI KONGRES SOVJETA[215])
23—28. DECEMBRA 1921.

O UNUTRAŠNJOJ I SPOLJNOJ POLITICI REPUBLIKE

IZ „IZVEŠTAJA SCIK I SNK IX SVERUSKOM KONGRESU SOVJETA 23. DECEMBRA 1921. GODINE"*)

(Burne ovacije. Povici: „Ura!", „Živeo naš vođ drug Lenjin!", „Živeo vođ međunarodnog proletarijata drug Lenjin!", *Dugi aplauz).* Drugovi! Treba da podnesem izveštaj o spoljnjem i unutrašnjem položaju republike. Prvi put podnosim takav izveštaj u situaciji kad cele prošle godine nije bilo ni jedne, bar krupnije, najezde na našu sovjetsku vlast od strane ruskih i inostranih kapitalista. Prva je godina kako smo mogli da iskoristimo, makar i u najmanjoj meri, relativni predah od najezde i koliko-toliko da damo svoje snage za ono što je sad naš glavni i osnovni zadatak — za obnovu ratom razorene privrede i lečenje onih rana koje su Rusiji nanele vladajuće eksploatatorske klase, kao i za to da položimo temelje socijalističke izgradnje.

Pre svega, dodirujući pitanje međunarodnog položaja naše republike moram reći ono što sam već imao prilike da kažem, a to je: da je ipak postignuta izvesna, mada u velikoj meri nestabilna ravnoteža u međunarodnim odnosima. Mi je sad vidimo. Vrlo je čudno za one drugove iz naših redova, koji su preživeli revoluciju od samog početka, koji su znali i neposredno videli nečuvene teškoće probijanja imperijalističkih frontova, da sada vide kako je ispala stvar. Niko, sigurno, nije očekivao i nije mogao očekivati tada, da će se situacija tako razvijati kao što se razvijala.

Mi smo zamišljali (i to, možda, nije suvišno sada napomenuti, jer će to biti korisno za nas i za naše praktične zaključke o glavnim privrednim pitanjima) budući razvitak u prostijem, u neposrednijem obliku nego što je to ispalo. Mi smo govorili sebi, radničkoj klasi, svim trudbenicima i Rusije i drugih zemalja da nema drugog izlaza iz proklete i zločinačke imperijalističke klanice osim revolicije, i slamajući imperijalistički rat pomoću revolucije, pokazali smo jedini mogući izlaz iz te najzločinačkije klanice za sve narode.

---

*) Sa ruskog prevela *Mira Lalić.*

Nama je tada izgledalo — i nije nam moglo izgledati drukčije — da je taj put jasan, prav i najlakši. Pokazalo se da na taj pravi put, — koji nas je stvarno jedini izveo iz imperijalističkih veza, iz imperijalističkih zločina i iz imperijalističkog rata koji i dalje ugrožava sav ostali svet, pokazalo se da na taj put — bar tako brzo, kao što smo mi računali — nije uspeo ni jedan drugi narod da stupi. I ako ipak sad vidimo šta se dogodilo, vidimo jedinstvenu socijalističku sovjetsku republiku koja postoji okružena čitavim nizom besomučno neprijateljskih imperijalističkih država, opet mi sebi postavljamo pitanje: kako se to moglo dogoditi?

Može se bez svakog preterivanja odgovoriti: to se dogodilo zato, što je uglavnom naše shvatanje događaja bilo pravilno, što je uglavnom naša ocena imperijalističke klanice i zbrke koja je nastala između imperijalističkih sila bila tačna. Samo zbog toga je nastala tako čudna situacija, tako nesigurna, nerazumljiva a ipak do izvesne mere nesumnjiva ravnoteža, koju sad vidimo i koja se sastoji u tome što budući okruženi sa svih strana državama, neizmerno jačim u ekonomskom i vojnom pogledu, uvek otvoreno i do besnila neprijateljskim prema nama ipak vidimo da im nije pošlo za rukom da ostvare posao na koji su tri godine gubili toliko sredstava i snaga, posao neposrednog i hitnog gušenja sovjetske Rusije. Kad postavljamo sebi pitanje: kako se to moglo desiti, kako se moglo dogoditi da jedna od nesumnjivo najzaostalijih i najslabijih država, — prema kojoj su očigledno neprijateljski raspoložene najjače svetske sile — izdrži usmereni na nju pritisak; kada razmatramo to pitanje mi jasno vidimo u čemu je stvar: bili smo u pravu u najosnovnijim pitanjima. Bili smo u pravu i u svojim predviđanjima i u svojoj računici. Mada nismo dobili onu brzu, direktnu, neposrednu podršku od radnih masa čitavog sveta, na koju smo računali, koju smo stavljali u osnove čitave naše politike, ispostavilo se da smo dobili podršku druge vrste, ne direktnu, i brzu, već takvu da je baš ta podrška, da su baš te simpatije prema nama radnih masa — i radničkih i seljačkih, zemljoradničkih masa — u čitavom svetu, čak i u najneprijateljskijim državama, da su baš ta podrška i te simpatije bile poslednji, najpresudniji izvor, najpresudniji uzrok što su se sve najezde upravljene protiv nas, završile slomom, što je savez trudbenika svih zemalja, koji smo mi proglasili, učvršćen a u granicama naše republike, i ostvaren, što je on izvršio uticaj na sve zemlje. Ma kako nestabilan bio taj oslonac dok postoji kapitalizam u drugim zemljama (to mi, svakako, moramo jasno videti i otvoreno priznati), ma kako nestabilan bio čitav taj oslonac, moramo reći da se možemo sada već na njega osloniti. Te simpatije i podrška su se odrazile u tome, što je najezda koju smo u toku tri godine osećali, koja nam je pričinila nečuvena razaranja i mučenja, što je ta najezda — ja neću reći nemoguća, što se tiče toga treba biti vrlo oprezan i obazriv — ipak otežana za naše neprijatelje u velikoj meri. I time se na kraju objašnjava ta čudna, nerazumljiva na prvi pogled situacija, koju sad vidimo.

Ako potpuno hladnokrvno procenimo simpatije prema boljševizmu i socijalističkoj revoluciji, ako razmotrimo međunarodnu situaciju s tačke gledišta proračunavanja snaga, nezavisno od toga da li se te snage bore za pravednu ili nepravednu stvar, za eksploatatorsku klasu ili za radne mase — nećemo gledati na to, nego ćemo pokušati da procenimo kako su te snage u svetskim razmerama grupisane, — onda ćemo videti da su one grupisane tako da su se uglavnom potvrdila naša predviđanja, naše mišljenje da se kapitalizam raspada, posle rata, koji se završio u početku brestlitovskim mirom, a onda versajskim (ne znam koji je gori), ukoliko više odmiče vreme utoliko više raste mržnja i odvratnost prema ratu i u onim zemljama koje su izašle kao pobednice. Ukoliko se više od rata udaljavamo, utoliko postaje jasnije ne samo za trudbenike, nego u veoma, veoma velikoj meri i za buržoaziju zemalja — pobednica da se kapitalizam raspada, da je ekonomska kriza u čitavom svetu stvorila nepodnošljivu situaciju, da izlaza nema, bez obzira na sve izvojevane pobede. Eto zbog čega smo mi, neizmerno slabiji od svih ostalih država i u ekonomskom, i u političkom i u vojnom smislu, u isto vreme jači od njih, jer znamo i pravilno ocenjujemo sve što izlazi i što treba da izađe iz te imperijalističke zbrke, iz tog krvavog klupčeta i tih protivrečnosti (uzmite samo valutne protivrečnosti, o ostalima neću ni da govorim) u koje su se oni upetljali i upetljavaju se sve više, ne videći izlaza!

Vidimo kako se menja glas predstavnika najumerenije buržoazije, koja je odlučno i potpuno daleko od svake pomisli na socijalizam uopšte — da i ne govorim „o tom strašnom boljševizmu", kad menjaju svoj glas čak takvi ljudi kao što je znameniti pisac Keins, čija je knjiga prevedena na sve jezike, koji je sam učestvovao na versajskim pregovorima, koji je celog sebe uložio da pomogne svojim vladama — čak je on kasnije morao da odbaci taj put, da ode od njega produžujući da proklinje socijalizam. Ponavljam, on ne govori i čak neće da misli o boljševizmu — on kapitalističkom svetu govori: „To što vi radite dovodi vas u bezizlazan položaj", i čak im predlaže nešto slično anuliranju svih dugova.

Vrlo dobro, gospodo! Odavno vam je vreme da sledite naš primer.

Ovih dana smo čitali u novinama kratku vest da je jedan iskusni, izvanredno vešt i umešan vođa kapitalističke vlade Lojd Džordž počeo da predlaže upravo takvu meru i da mu Amerika želi na to da odgovori: izvinite, mi svoje hoćemo da dobijemo u potpunosati. Onda mi kažemo: loše stoje stvari tih naprednih, moćnih država, koje toliko godina posle rata razmatraju tako prostu meru. To je nama najlakše bilo da učinimo, — savlađivali smo i veće teškoće! *(Aplauz.)*. Ako u toj stvari vidimo zbrku koja sve više raste, onda kažemo, niukoliko ne zaboravljajući opasnosti koje nas okružuju, ma kako da smo slabi u ekonomskom i vojnom pogledu u poređenju sa bilo kojom od tih država, koje sve skupa uvek otvoreno izražavaju prema nama mržnju — da se te propagande ne bojimo. Kad izražavamo

unekoliko drukčije poglede na opravdanost postojanja spahija i kapitalista, tada im se to ne sviđa i ti pogledi se proglašavaju za zločinačku propagandu. To ja nikako ne mogu da shvatim, jer se slična propaganda širi legalno u svim državama koje ne dele naše poglede i shvatanja o ekonomici. Propaganda da je boljševizam čudovišna, zločinačka, uzurpatorska stvar — nema takve reči koja bi okarakterisala to čudovište — ta propaganda se širi otvoreno u svim tim zemljama. Skoro sam imao prilike da vidim Hristensena, koji je bio kandidat za predsednika Sjedinjenih Država tamošnje radničko-seljačke partije. Nemojte se zbuniti, drugovi, što se tiče tog naziva. On uopšte ne liči na ono što se kod nas, u Rusiji, zove radničko-seljačka partija. Tamo je to čisto buržoaska partija, otvoreno i odlučno neprijateljska prema svakom socijalizmu, koju su sve buržoaske partije priznale za savim pristojnu. I eto on, poreklom Danac a sada Amerikanac, koji dobija oko milion glasova (a to je ipak nešto u Sjedinjenim Državama) na predsedničkim izborima, pričao mi je kako je pokušao da danskoj publici „odevenoj kao ja" — tako je on to rekao, a bio je dobro odeven, na buržoaski način — da kaže, da boljševici nisu zločinci, i „samo što me nisu ubili" — rekao je. Kazali su mu da su boljševici čudovišta, uzurpatori i kako mu je mogla u glavu doći misao da govori u pristojnom društvu o tim ljudima? Eto kakva je atmosfera propagande koja nas okružuje.

Ipak vidimo da se postigla izvesna ravnoteža. To je objektivna politička situacija koja ne zavisi od naših pobeda, koja pokazuje da smo ocenili dubinu protivrečnosti, vezanih za imperijalistički rat i da ocenjujemo pravilnije, nego bilo kad ranije, pravilnije nego druge države koje sa svim svojim pobedama, sa svom svojom snagom nisu našle i ne nalaze do danas izlaza. Eto suštine međunarodne situacije koja objašnjava ono što sada vidimo. Mi pred sobom imamo u najvećoj meri nestabilnu ali ipak nesumnjivo, neosporno, izvesnu ravnotežu. Da li je to na duže vreme — ne znam, i mislim da se to ne može znati. I zato je s naše strane potrebna najveća opreznost. I prva zapovest naše politike, i prva lekcija koja proističe iz aktivnosti naše vlade u toku godine, lekcija koju moraju naučiti svi radnici i seljaci je ova: biti na oprezi, pamtiti da smo okruženi ljudima, klasama, vladama koje otvoreno izražavaju najveću mržnju prema nama. Treba imati u vidu da smo od svake najezde udaljeni samo za dlaku. Sve ćemo učiniti što je u našoj moći da bi tu nesreću sprečili. Mi smo osetili takvu težinu imperijalističkog rata, kakvu je jedva osetio neki drugi narod. Mi smo posle toga osetili težinu građanskog rata koji su nam nametnuli predstavnici vladajućih klasa, kojis u branili emigrantsku Rusiju — Rusiju spahija, Rusiju kapitalista. Mi znamo, vrlo dobro znamo, kako nečuvene nesreće radnicima i seljacima donosi rat. Zato moramo najobazrivije, najopreznije da se odnosimo prema tom pitanju. Mi idemo na najveće ustupke i žrtve, samo da bismo sačuvali mir koji smo kupili po tako skupu cenu. Mi idemo na najveće ustupke i žrtve, ali ne na svake, ne u beskonačnost — neka ti, malobrojni, srećom, predstavnici vojnih partija

i osvajačkih klika Finske, Poljske i Rumunije, koje se time igraju, neka to dobro upamte. *(Aplauz).*

Ko bar koliko-toliko razumno i pametno misli kao političar, taj će reći da nije bilo i da ne može biti u Rusiji vlade, osim Sovjetske, koja bi činila takve ustupke i takve žrtve onim nacionalnostima koje postoje u našoj državi, a isto tako i onim koje su bile pripojene Ruskoj Imperiji. Nema i ne može biti druge vlade, koja bi tako jasno kao mi bila svesna i tako razgovetno pred svima govorila i izjavljivala da je odnos stare Rusije, Rusije carizma, Rusije vojnih partija, da je njen odnos prema narodnostima, koje naseljavaju Rusiju bio zločinački, da su ti odnosi nedopustivi, da su oni izazivali opravdani protest negodovanja, revolt ugnjetenih nacionalnosti. Nema i ne može biti druge vlade, koja bi tako otvoreno priznavala tu situaciju, koja bi vodila propagandu antišovinizma, propagandu priznavanja zločina stare Rusije, Rusije carizma i Rusije Kerenskog, vlade koja bi vodila propagandu protiv nasilnog prisajedinjavanja Rusiji drugih nacionalnosti. To nisu reči, to je prosta politička činjenica, koja je svakome jasna, koja je apsolutno neosporna. Dok ne bude od strane bilo koje nacionalnosti protiv nas intriga koje vezuju ove nacionalnosti, imperijalistički ih porobljavaju, dok one ne budu pravile most da bi nas ugušile, mi se pred formalnostima nećemo zadržavati. Nećemo zaboraviti da smo revolucionari *(Aplauz).* Ali postoje činjenice koje nepobitno, neosporno dokazuju da ni najmanji narod koji nije ničim nenaoružan, ma koliko bio slab, u Rusiji, koja je pobedila menjševike i esere, može i mora biti potpuno miran, da ništa osim miroljubivih namera prema njemu nemamo, da naša propaganda o zločinačkoj staroj politici starih vlada ne slabi, da naša želja da se po bilo koju cenu, po cenu ogromnih žrtava i ustupaka, održi mir sa svim nacionalnostima u bivšoj Ruskoj Imperiji koje ne žele da ostanu sa nama — ostaje čvrsta. To smo mi dokazali. I ma kako oštre bile kletve koje se upućuju nama sa svih strana, mi ćemo to dokazati. Nama se čini da smo to divno dokazali i pred licem konferencije predstavnika radnika i seljaka čitave Rusije, pred licem čitave radničke i seljačke mnogomilionske ruske mase, reći ćemo da ćemo svim silama čuvati budući mir, da se nećemo zaustaviti pred velikim ustupcima i žrtvama da bi taj mir odbranili.

Ali postoji granica preko koje se ne može ići. Nećemo dozvoliti da se neko šegači sa mirovnim ugovorima, nećemo dozvoliti pokušaje da se naruši naš mirni rad. Nećemo to dopustiti ni u kojem slučaju i ustaćemo kao jedan čovek da bismo odbranili svoj opstanak. *(Aplauz).*

Drugovi, ovo što sam sad rekao, za vas je potpuno razumljivo i jasno, i vi niste mogli očekivati ništa drugo od ma koga ko bi podnosio izveštaj o našoj politici. Znali ste da je naša politika takva i samo takva. Ali, nažalost, sada u svetu ima dva sveta: stari svet — kapitalizam, koji se zapetljao, koji nikad neće da se povuče, i novi svet, koji raste, koji je još vrlo slab, ali koji će izrasti jer je nepobediv. Taj stari svet ima svoju staru diplomatiju, koja ne veruje

da se može govoriti neposredno i otvoreno. Stara diplomatija smatra: baš ovde mora da je nekakva lukavost. *(Aplauz i smeh.)* Kada je predstavnik tog ekonomski i vojnički svemoćnog starog sveta poslao nama — to je bilo već davno — jednog predstavnika američke vlade, Bulita, s predlogom da sklopimo mir s Kolčakom i Denjikinom, najnepovoljniji za nas mir, i kad smo rekli da toliko cenimo krv radnika i seljaka, koja se već dugo lije u Rusiji, da smo — mada je mir za nas krajnje nepovoljan — spremni na njega jer smo ubeđeni da će se Kolčak i Denjikin raspasti iznutra; kad smo to rekli otvoreno, rekli sa nešto prefinjenog diplomatskog tona, — onda su oni zaključili da mi sigurno hoćemo da ih prevarimo. I čim je Bulit, koji je dobronamerno s nama razgovarao za zajedničkim stolom, doputovao u otadžbinu, dočekali su ga šamarom, primorali da dâ ostavku i čudim se kako ga nisu još poslali na robiju, po već prihvaćenom imperijalističkom običaju, zbog tajnog simpatisanja boljševika. *(Smeh. Aplauz.)* A ispalo je da smo mi, koji smo tada predlagali mir nepovoljniji za nas, dobili mir pod boljim uslovima. To je mala lekcija. Znam da mi ne možemo naučiti pravila stare diplomatije, kao što ne možemo ni izmeniti sebe, ali one lekcije iz diplomatije koje smo za ovo vreme dali i koje su shvatile i druge države, ipak nisu mogle a da ne ostave traga i one su kod nekoga sigurno ostale u pameti. *(Smeh.)* I zato je naša otvorena izjava da radnici i seljaci Rusije više od svega cene blagodeti mira, ali da će samo do izvesne granice trpeti da ne ustupe od toga, bila tako primljena da oni ni za trenutak, ni za sekund, nisu zaboravili kakve su teškoće u imperijalističkom i građanskom ratu i oni podneli. Ova naša opomena, koju će, ubeđen sam, čitav kongres, čitava masa radnika i seljaka cele Rusije potvrditi i izreći, ubeđen sam da ta opomena, ma kako se prema njoj odnosili, za ma kakvu je diplomatsku lukavost (po staroj diplomatskoj navici) osumnjičili, neće sigurno proći bez posledica i makar nekakvu ulogu će ipak odigrati.

Eto, drugovi, to je ono što smatram da je neophodno reći o pitanju međunarodnog položaja. Postignuta je do izvesne mere nestabilna ravnoteža. U ekonomskom i vojnom pogledu mi smo materijalno veoma slabi, a moralno, ne shvatajući svakako tu misao s tačke gledišta apstraktnog morala, nego shvatajući je kao odnos realnih snaga svih klasa u svim državama — mi smo jači od svih. To je provereno na delu, to se ne dokazuje rečima nego delom, to je već jednom dokazano i, možda, ako se na izvestan način okrene istorija, to će biti dokazano i više puta. Eto zbog čega mi kažemo: kad smo se mašili mirne izgradnje, uložićemo sve snage da je produžimo bez prekidanja. U isto vreme, drugovi, budite na oprezu, čuvajte odbrambenu sposobnost naše zemlje i naše Crvene armije kao zenicu oka svog i upamtite da slabljenje onoga što su izvojevali naši radnici i seljaci nemamo pravo ni za trenutak da dopustimo. *(Aplauz.)*

Правда, br. 292, 25. decembra 1921.

Сочинения В. И. Ленина, 4 изд., т. 33, стр. 117—125.

BELEŠKE O ZADACIMA NAŠE DELEGACIJE U HAGU[216])*)

Po pitanju borbe protiv ratne opasnosti u vezi s konferencijom u Hagu, mislim da najveću teškoću predstavlja savladivanje predrasude da je ovo pitanje prosto, jasno i relativno lako.

— Odgovorićemo na rat štrajkom ili revolucijom, — tako obično govore sve istaknute reformističke vođe radničkoj klasi. I vrlo često prividna radikalnost tih odgovora zadovoljava, umiruje radnike, kooperativiste i seljake.

Može biti da bi bio najpravilniji metod: početi od najoštrijeg opovrgavanja takvog mišljenja; izjaviti da naročito sad, posle nedavnog rata, samo najgluplji ili beznadno lažljivi ljudi mogu uveravati da ovakav odgovor na pitanje o borbi protiv rata ipak nešto vredi: izjaviti da se na rat ne može da „odgovori" štrajkom, isto onako kao što se na rat ne može da „odgovori" revolucijom u najjednostavnijem i bukvalnom značenju tih izraza.

Treba objasniti ljudima realnu situaciju: svu tajnost u kojoj se rat rađa i svu bespomoćnost obične organizacije radnikâ, makar se i nazivala revolucionarnom, pred ratom koji se stvarno približava.

Treba objasniti ljudima, još i još jedanput sa svom konkretnošću, kako su stajale stvari za vreme poslednjeg rata i zašto nisu mogle da stoje drukčije.

Treba objasniti, naročito, značaj okolnosti da „odbrana otadžbine" postaje neizbežno pitanje koje će ogromna većina trudbenika neizbežno rešavati u korist svoje buržoazije.

Stoga, prvo, objašnjavanje pitanja „odbrane otadžbine"; drugo, s tim u vezi, objašnjavanje pitanja „defetizma" i, najzad, objašnjavanje jedino mogućeg načina borbe protiv rata, naime očuvanje i stvaranje ilegalne organizacije za *dugotrajan* rad protiv rata svih revolucionara koji učestvuju u ratu, — sve ovo treba da bude postavljeno u prvi plan.

Bojkot rata je glupa fraza. Komunisti treba da idu u svaki reakcionarni rat.

---

*) Preveo *Zvonko Tkalec* (V. I. Lenjin, *Izabrana dela*, t. II, knj. druga, „Kultura", 1950, Beograd).

Poželjno je na primerima, recimo, nemačke literature pre rata i, naročito, na primerima Bazelskog kongresa od 1912 s osobitom konkretnošću pokazati da teoretsko priznavanje toga da je rat zločin, da je rat za socijalista nedopuštiv itd., predstavlja prazne reči, jer u takvom postavljanju pitanja nema nikakve konkretnosti. Mi masama ne dajemo nikakvu stvarno živu predstavu o tome kako rat može da plane i kako će planuti. Naprotiv, vodeća štampa svaki dan u ogromnom broju primeraka zataškava to pitanje i širi o njemu takvu laž naspram koje je slaba socijalistička štampa potpuno nemoćna, utoliko pre što se ona i u mirno vreme pridržava u toj tački iz osnova nepravilnih shvatanja. I komunistička štampa u većini zemalja sigurno će se obrukati.

Ja mislim da bi trebalo da naši delegati na međunarodnom kongresu kooperativista i tredjunionista podele između sebe zadatke i da najdetaljnije analiziraju sve one sofizme kojima se danas pravda rat.

Može biti da najglavnije sredstvo za privlačenje masa na stranu rata predstavljaju upravo sofizmi kojima operiše buržoaska štampa i da najvažniju okolnost koja objašnjava našu nemoć prema ratu predstavlja to što mi te sofizme ili ne analiziramo ranije ili, još više, što se u pogledu njih ograničavamo na jeftinu, hvalisavu i potpuno šuplju frazu da nećemo dozvoliti rat, da potpuno shvatamo zločinački karakter rata itd. u duhu Bazelskog manifesta od 1912. godine.

Ako na Haškoj konferenciji budemo imali nekoliko ljudi koji mogu na ovom ili onom jeziku održati govor protiv rata, mislim da će onda biti najvažnije da se opovrgne mišljenje da su prisutni — protivnici rata, da shvataju kako rat može i mora da se strovali na njih u momentu kad ga najmanje očekuju, da bar donekle poznaju načine borbe protiv rata, da su bar donekle u stanju da krenu razumnim i efikasnim putem borbe protiv rata.

U vezi s nedavnim iskustvom rata mi treba da razjasnimo kolika će masa i teoretskih i praktičnih pitanja iskrsnuti sutradan posle objave rata, oduzimajući većini pozvanih pod zastavu svaku mogućnost da se prema tim pitanjima odnose s iole bistrom glavom i iole savesnom nepredubeđenošću.

Mislim da to pitanje treba objašnjavati neobično detaljno i razjašnjavati ga dvojako:

Prvo, govoreći i analizirajući ono što je bilo za vreme prošlog rata i izjavljujući svima prisutnim da oni to ne znaju ili se prave da to znaju, a u stvari zatvaraju oči pred onim u čemu je srž pitanja, bez poznavanja koje ni o kakvoj borbi protiv rata ne može biti ni govora. U toj tački, mislim, potrebna je analiza svih nijansa, svih mišljenja koja su među ruskim socijalistima nastala tada povodom rata. Potrebno je dokazati da te nijanse nisu nastale slučajno, nego da ih je rodila sama priroda savremenih ratova uopšte. Po-

trebno je dokazati da bez analize tih mišljenja i bez objašnjavanja toga kako ona neizbežno nastaju i kako ona imaju odlučujući značaj za pitanje borbe protiv rata, bez takve analize ni o kakvom pripremanju za rat, pa čak ni o svesnom odnosu prema njemu, ne može biti ni govora.

Drugo, treba uzeti primere sadašnjih konflikata, makar i najneznatnijih, i objasniti na primeru tih konflikata kako rat može da izbije svakog dana zbog spora između Engleske i Francuske oko nekog detalja ugovora s Turskom, ili između Amerike i Japana zbog sasvim beznačajnog razmimoilaženja u ma kojem tihookeanskom pitanju ili između kojih bilo krupnih država zbog kolonijalnih sporova i zbog sporova o njihovoj carinskoj ili uopšte trgovinskoj politici itd., itd. Ako se pojave i najmanje sumnje u pogledu mogućnosti da se u Hagu potpuno nesmetano održi ceo govor protiv rata, onda, čini mi se, treba razmisliti o nizu lukavstava kako da se reče makar samo najglavnije, a zatim da se ono što se ne bude moglo izreći do kraja izda kao brošura. Treba biti spreman na to da će predsednik prekinuti.

Mislim da u istu svrhu treba da u delegaciju budu pozvani, osim govornika koji mogu i moraju održati govor protiv rata u celini, tj. razvijajući sve glavne argumente i sve uslove borbe protiv rata, još i ljudi vešti u svim trima glavnim stranim jezicima koji bi se posvećivali razgovorima s delegatima i doznavanju toga koliko su ovi shvatili osnovne argumente i kolika je potreba da se dadu ovi ili oni argumenti ili navedu primeri.

Možda se po nizu pitanja može ozbiljno uticati samo navođenjem faktičkih primera iz oblasti prošlog rata. Možda se po nizu drugih pitanja može ozbiljno uticati samo objašnjavanjem sadašnjih konflikata među državama i njihove veze s mogućim oružanim sukobom.

Po pitanju borbe protiv rata sećam se da ima ceo niz izjava naših komunističkih poslanika, kako u parlamentima tako i u govorima van parlamenata, takvih izjava koje sadrže čudovišno nepravilne i čudovišno lakomislene stvari u pogledu borbe protiv rata. Ja mislim da protiv takvih izjava, naročito kad su one padale već posle rata, treba istupiti sa svom odlučnošću i nemilosrdno navoditi ime svakog takvog govornika. Svoje mišljenje o takvom govorniku može se ublažiti koliko hoćete, naročito ako je to potrebno, ali ne treba ćutke preći ni preko jednog takvog slučaja, jer lakomislen odnos prema tom pitanju je takvo zlo koje preteže sve ono ostalo i prema kome je apsolutno nemoguće biti obazriv.

Postoji niz odluka radničkih kongresa koje su neoprostivo glupe i lakomislene.

Treba odmah sakupiti sve moguće materijale i opširno prodiskutovati i sve pojedine delove i deliće teme i svu „strategiju“ na kongresu.

S naše strane ne sme se u takvom pitanju trpeti ne samo pogreška nego ni neka bitna praznina.
4. XII 1922.

Prvi put štampano 26. aprila u listu *Правда*, br. 96.
Potpis: *Lenjin*

Сочинения В. И. Ленина, 4 изд., т. 33, стр. 409—413.

NAPOMENE

[1]) Govori se o učešću vojske carske Rusije u ugušivanju antiimperijalističkog ustanka u Kini, koji je buknuo 1899. godine. Narodni ustanak (ušao je u istoriju pod imenom iheuanski ustanak) sa velikom snagom se raširio 1900. godine. U cilju ugušivanja ustanka i daljeg porobljavanja Kine 1900. godine su trupe SAD, Engleske, Francuske, Nemačke, Japana, Austro-Ugarske, Italije i Rusije upale u Kinu i započele surovo obračunavanje sa ustanicima. Ujedinjene snage imperijalističkih država su zauzele Peking i niz drugih kineskih gradova. Narodni ustanak je bio ugušen. Kineska vlada, koja je pobegla iz Pekinga, kapitulirala je pred imperijalistima i potpisala septembra 1901. godine takozvani „bokserski zapisnik" na osnovu koga je razrezana ogromna kontribucija na zemlju i Kina se u još većoj meri pretvorila u polukoloniju inostranog imperijalizma.

[2]) Govori se o ustanku u Indiji koji je počeo 1857. godine protiv engleske vladavine. Ustanak je imao nacionalnooslobodilački karakter i zahvatio je skoro čitavu severnu Indiju i mnoge njene centralne rejone. U ustanku su uzeli učešća seljaci, zanatlije i indijski vojnici (sepoji). Ustanku su se takođe pridružili i neki feudalci, nezadovoljni kolonijalnom politikom Engleske. Ustanak su 1859. godine zverski ugušili engleski kolonijalisti ali bez obzira na to, ustanak je naneo ozbiljan udarac engleskoj vladavini u Indiji.

[3]) *Englesko-burski rat* (oktobar 1899 — maj 1902. godine) je imperijalistički, osvajački rat Engleske protiv južnoafričkih burskih republika. Bio je to jedan od prvih ratova nove imperijalističke epohe. "Špansko-američki rat (1989) englesko-burski (1899—1902), rusko-japanski (1904—1905) i ekonomska kriza u Evropi 1900. godine — eto to su glavni istorijski putokazi nove epohe svetske istorije", pisao je V. I. Lenjin 1916. godine. Engleski imperijalisti su tim ratom potčinili sebi južnoafričke republike (Transval i Oranje) i 1902. godine uključili teritorije tih republika u sastav Britanske imperije.

[4]) Lenjin citira reči pukovnika Skalozuba — lice iz komedije A. S. Gribojedova „Nevolja zbog pameti" (vidi A. S. Gribojedov, *Dela*, 1953, str. 92).

[5]) *Mučenja „zelene ulice"* je fizičko kažnjavanje vojnika koje se primenjivalo u vojsci kmetovske Rusije. Kažnjenika bi vezanog za pušku provodili „kroz špalir" vojnika koji bi ga tukli palicama ili zelenim prutovima. Kazna se naročito široko primenjivala za vreme Nikolaja I (1825—1855).

[6]) *Hanibalova zakletva* je figurativni izraz koji označava nepokolebljivu rešenost na borbu do kraja. Dolazi od imena kartaginskog vojskovođe Hanibala.

[7]) Govori se o „Uvodu" F. Engelsa uz Marksov rad „Klasna borba u Francuskoj od 1848. do 1850. godine". Prilikom štampanja „Uvoda" lideri nemačke socijaldemokratije su ga 1895. godine izopačili a onda tumačili kao odricanje od oružanog ustanka i borbe na barikadama.

A u stvari je F. Engels, prikazavši razvitak vojne tehnike u drugoj polovini XIX veka (usavršavanje streljačkog oružja i artiljerijskih zrna, poboljšavanje sredstava za vezu i transporta i istakavši poboljšanje planiranja gradova itd. pisao: „Da li to znači da ubuduće ulične borbe neće igrati nikakvu ulogu? Niukoliko. To samo znači da su uslovi od 1848. godine postali daleko nepogodniji za borce iz redova civilnog stanovništva, a daleko pogodniji za vojsku. Buduće ulične borbe mogu na taj način dovesti do pobede samo u tom slučaju ako taj nepogodni odnos snaga bude uravnotežen drugim momentima. Zbog toga će se ulične borbe ređe dešavati u početku velike revolucije, nego za vreme njenog daljeg toka, i njih treba preduzimati sa većim snagama. A te će snage isto tako, kao i u toku čitave velike francuske revolucije, kao i 4. septembra i 31. oktobra u Parizu (ima se u vidu 4. septembar 1870. godine — svrgavanje vlade Luja Bonaparte i 31. oktobar iste godine — neuspeo pokušaj blankista da dignu ustanak protiv vlade „nacionalne odbrane" — *Red.)* svakako, dati prvenstvo otvorenom napadu nad pasivnom barikadnom taktikom". (K. Marks, F. Engels, *Izabrana dela u dva toma*, tom I, 1955, str. 105).

[8]) Lenjin misli na sudar policije sa štrajkačima, radnicima Maksvelove fabrike u Petrogradu decembra 1898. godine. Žandari (200 pešaka i 100 konjanika) koji su došli da uhapse „kolovođe" štrajka nisu mogli nekoliko časova da se probiju u radničku kasarnu. Zabarikadirani radnici su se branili od žandarma cepanicama, flašama i polivali su ih ključalom vodom.

[9]) Govori se o razračunavanju carske policije i kozaka sa demonstrantima 4 (17) marta 1901. godine na Kazanskom trgu u Petrogradu. U toj demonstraciji protiv slanja studenata u vojsku učestvovale su hiljade studenata i radnika. Carska vlada je upotrebila oružanu snagu za rasterivanje demonstranata. Učesnici demonstracija su bili zverski tučeni, nekoliko lica je ubijeno, mnogi su osakaćeni. Ovaj događaj je podrobno objašnjen u „Iskri" od 3. aprila 1901. godine.

[10]) Borbe za Port-Artur i njegova herojska odbrana su najvažnija etapa rusko-japanskog rata 1901—1905. godine. Noću uoči 27. januara (9. februara) 1904. godine japanska ratna mornarica je bez objave rata, iznenada napala rusku eskadru, koja je bila usidrena na spoljašnjem sidrištu u Port-Arturu, i izbacila iz stroja oklopnjaču „Retvizan" „Cesarević" i krstaricu „Palada". Taj događaj je bio početak rusko-japanskog rata koji su još ranije pripremali imperijalisti obe zemlje.

Japanska armija, koja se iskrcala 22. aprila (5. maja) kod Biciva počela je napad na Port-Artur. Za opsadu tvrđave Port-Artur, Japanci su formirali 3. armiju pod komandom generala Nogi (3 divizije i 2 rezervne brigade). Krajem jula, posle blokade Port-Artura i sa kopna i sa mora, Japanci su počeli bitku za samu tvrđavu. Bez obzira na ogromnu prevagu snaga, japanska vojska nije mogla jurišem zauzeti tvrđavu koju su herojski i samopregorno branile ruske trupe. Tek je 20. decembra 1904. (2. januara 1905.), 329. dana posle otpočinjanja rata, Port-Artur izdajnički predao Japancima komandant tvrđave general Stesel. U borbama za Port-Artur Japanci su izgubili oko 112.000, koje ubijenih koje ranjenih, a ruske trupe koje su branile tvrđavu — 27.000 ljudi.

[11]) *Aleksejev J. I.* (1843—1909) je ruski admiral, član dvorske kamarile Nikolaja II, a od 1903—1905. godine bio je carski namesnik na Dalekom istoku. Svojom avanturističkom politikom izazivao je rat između Rusije i Japana. U početku rusko-japanskog rata Aleksejev je bez obzira na njegovu potpunu vojničku neobdarenost, bio postavljen za glavnog komandanta svih kopnenih snaga i ratne mornarice na Dalekom istoku, gde je pokazao kriminalno zanemarivanje elementarnih principa strategije. Posle borbe na reci Šaho, oktobra 1904. godine razrešen je dužnosti glavnog komandanta. U junu 1905. je postavljen za člana Državnog saveta.

[12]) *The Times* (Vreme) je dnevni list osnovan 1785. godine u Londonu; jedan od velikih konzervativnih listova engleske buržoazije.

[13]) „Revolucionarna Rusija" (*Революционная Россия*) je eserovski list koji je izlazio od kraja 1900. do 1905. godine; od januara 1902. postaje centralni organ eserovske partije.

[14]) „Napred" (*Вперёд*) je ilegalni boljševički nedeljni list koji je izlazio u Ženevi od 22. decembra 1904. (4. januara 1905.) do 5 (18) maja 1905. godine. Bilo je izdato 18 brojeva. Organizator, idejni vođ i rukovodilac lista je bio V. I. Lenjin. U članstvo redakcije su ušli V. V. Vorovski, M. S. Oljminski i A. V. Lunačarski.

III kongres partije je specijalnom rezolucijom podvukao istaknutu ulogu lista „Napred" u borbi protiv menjševika a za obnovu partijnosti, postavljanje i rasvetljavanje pitanja koje je istakla započeta revolucija, a izrazio je i zahvalnost redakciji lista.

List je posvećivao veliku pažnju pitanjima konkretne pripreme oružanog ustanka. U njemu su se štampali članci o taktici oružane borbe, o potrebi formiranja i obučavanja odreda i družina revolucionarne armije, o stvaranju njihove materijalne baze.

U listu „Napred" je objavljeno preko 40 Lenjinovih članaka i napisa. Neke brojeve lista, kao npr. 4. i 5. koji su posvećeni događajima od 9 (22 januara) 1905. godine, skoro je u celini sastavio Lenjin.

List „Napred" je imao stalnu vezu sa partijskim organizacijama u Rusiji. Lenjinovi članci iz tog lista su često preštampavani u lokalnim organima boljševičke štampe, ili su se izdavali posebno kao leci ili brošure.

[15]) Proglas „Prvi maj" je napisao Lenjin u Ženevi i izdan je kao letak sa potpisom Biroa komiteta većine i redakcije lista „Napred". Niz lokalnih socijaldemokratskih komiteta su letak preštampavali.

[16]) *III Kongres SDRPR* se održao u Londonu 12—27. aprila (25. aprila do 10. maja) 1905. godine. Kongres su pripremili i sazvali boljševici pod rukovodstvom Lenjina. To je bio prvi boljševički kongres.

Dnevni red III kongresa SDRPR koji je razradio Lenjin bio je sledeći: 1. *Referat Organizacionog komiteta.* II. *Pitanja taktike:* 1) oružani ustanak; 2) odnos prema vladinoj politici uoči i u trenutku prevrata (ova tačka je tretirala dva pitanja: a) odnos prema vladinoj politici uoči prevrata; b) o privremenoj revolucionarnoj vladi); 3) odnos prema seljačkom pokretu. III. *Organizaciona pitanja;* 4) odnos radnika i intelektualaca u partijskim organizacijama; 5) statut partije. IV. *Odnos prema drugim partijama i strujanjima:* 6) odnos prema otcepljenim delovima SDRPR; 7) odnos prema nacionalnim socijaldemokratskim organizacijama; 8) odnos prema liberalima; 9) praktični sporazumi sa socijalistima — revolucionarima. V. *Unutrašnja pitanja partijskog života:* 10) propaganda i agitacija. VI. *Izveštaji delegata:* 11) izveštaj CK; 12) izveštaj delegata mesnih komiteta. VII. *Izbori:* 13) izbori; 14) sistem objavljivanja rezolucije i zapisnika Kongresa i konstituisanje.

Po svim osnovnim pitanjima III kongresa Lenjin je još pre Kongresa napisao projekte rezolucija i obrazložio ih u svojim člancima koji su izlazili u listu „Napred". Lenjin je na kongresu govorio o pitanjima oružanog ustanka, o učešću socijaldemokratije u privremenoj revolucionarnoj vladi, o odnosu prema seljačkom pitanju, o statutu partije i o nizu drugih pitanja. U kongresnim zapisnicima je zabeleženo 138 Lenjinovih istupanja i predloga.

Kongres je izmenio statut partije: a) usvojio je § 1 statuta po Lenjinovoj formulaciji; b) tačno je odredio prava CK i njegov odnos prema mesnim organizacijama; v) izmenio je organizacionu strukturu centralnih organa partije: umesto tri centra (CK, CO i Saveta partije) Kongres je stvorio jedinstveni punopravni partijski centar — Centralni komitet.

III kongres SDRPR je mnogo pažnje poklonio pitanju pripreme i organizacije oružanog ustanka. U rezoluciji Kongresa „O oružanom ustanku" je rečeno, da je „zadatak organizovati proletarijat za neposrednu borbu protiv samodržavlja putem oružanog ustanka jedan od najglavnijih i neodložnih

zadataka partije u sadašnjem revolucionarnom trenutku" (KPSS u rezolucijama i odlukama Kongresa, konferencija i plenuma CK, deo I, 1954, str. 77). Pitanje oružanog ustanka se postavilo konkretno, praktično, naročita se pažnja posvetila pripremi vojno-tehničke strane ustanka (mere za naoružanje proletarijata, stvaranje naročitih grupa iz redova partijskih radnika itd.).

O radu i značaju III kongresa partije vidi Lenjinov članak „Treći kongres" (*Dela*, 4. izd., tom 8, str. 409—413) i knjigu *Dve taktike socijal-demokratije u demokratskoj revoluciji* (*Dela*, 4. izd., tom 9, str. 1—119).

[17]) *Ljeskov* (N. V. Romanov) je delegat Severnog komiteta; *Žarkov* (M. S. Lešćinski) je delegat Jekaterinoslavskog komiteta.

[18]) *Voinov* (A. V. Lunačarski) je delegat redakcije boljševičkog lista „Napred", istupao je na III kongresu sa referatom o oružanom ustanku za koji je dobio osnovne teze (po sećanju samog Lunačarskog) od V. I. Lenjina.

[19]) *Mihajlov* (D. S. Postolovski) je delegat Severozapadnog komiteta; *Sosnovski* (V. A. Desnicki) koji se pominje u govoru je delegat Njižegorodskog komiteta.

[20]) Vidi V. I. Lenjin, *Dela*, 4. izd., tom 8, str. 251—252.

[21]) „Poruku Centralnog komiteta Savezu komunista" (vidi K. Marks i F. Engels, *Izabrana dela u dva toma*, tom I, 1955, str. 80—90).

[22]) *„Savez komunista"* je prva međunarodna organizacija revolucionarnog proletarijata, osnovana u leto 1847. godine u Londonu na Kongresu delegata revolucionarnih proleterskih organizacija. Organizatori i rukovodioci Saveza komunista su bili K. Marks i F. Engels, koji su napisali po nalogu te organizacije „Manifest komunističke partije". Savez komunista je postojao do 1852. godine. Najistaknutiji radnici Saveza komunista su kasnije igrali rukovodeću ulogu u I internacionali (vidi K. Marks i F. Engels, *Izabrana dela u dva toma*, tom II, 1955, str. 320—338).

[23]) *Neue Rheinische Zeitung* (Nove Rajnske novine) su najdosledniji revolucionarno-demokratski list u Nemačkoj u periodu njene buržoaske revolucije 1848—1849. godine. Novine su izlazile nedeljno u Kelnu od 1. juna 1848. do 19. maja 1849. godine. Glavni redaktor je bio K. Marks, a član redakcije je bio F. Engels.

Politički program „Novih rajnskih novina" su činile, po rečima F. Engelsa, dve glavne tačke: 1) jedinstvena, nedeljiva, demokratska republika Nemačka; 2) podrška revolucionarnom pokretu evropskih naroda.

Novine su oštro kritikovale parlamentarni kretenizam Frankfurtske i Berlinske nacionalne konferencije, raskrinkavale njihovu neaktivnost i izdaju interesa revolucije, toplo pozdravljale junski ustanak pariskih radnika, podržavale nacionalnooslobodilačku borbu Poljske, Mađarske, Italije itd.

O značaju ovog lista F. Engels je pisao: „Ni jedan od nemačkih listova — ni ranije, ni kasnije — nije posedovao sličnu snagu i uticaj, nije umeo tako da naelektriše proleterske mase kao „Nove Rajnske novine" (K. Marks i F. Engels, *Izabrana dela u dva toma*, tom II, 1955, str. 319).

[24]) Misli se na pismo F. Engelsa F. Turatiju od 26. januara 1894., koje je objavljeno u italijanskom časopisu *Critica Sociale* („Društvena kritika") br. 3 od 1. februara 1894. godine pod naslovom „Buduća italijanska revolucija i socijalistička partija" (vidi K. Marks i F. Engels, *Izabrana pisma*, 1953, str. 472—475).

[25]) Engelsov članak „Bakunjinovci na poslu. Beleške o ustanku u Španiji u leto 1873. godine" koji je objavljen 1873. godine, preveden je na ruski jezik pod redakcijom V. I. Lenjina i štampan kao specijalna brošura CK SDRPR 1905. godine u Ženevi i 1906. u Petrogradu (vidi K. Marks i F. Engels, *Dela*, tom XV, 1935, str. 105—124).

[26]) *Vandeja* je oblast u zapadnoj Francuskoj, u kojoj je u eposi francuske buržoaske revolucije krajem XVIII veka buknuo kontrarevolucionarni ustanak zaostalog reakcionarnog seljaštva protiv revolucionarnog Konventa.

Seljaštvo je u Vandeji nezadovoljno agrarnim zakonom Konventa, kupovinom rekvirirane zemlje od strane gradske buržoazije, povećanjem poreza i pozivanjem u vojsku, podstrekavano agitacijom kontrarevolucionarnog sveštenstva i spahija, podiglo ustanak 10. marta 1793. godine. Pobunjenički plan se svodio na to da opkole gradove u svojoj oblasti, pobiju u njima republikance, da privuku i susedne oblasti i pošto zauzmu Pariz, — obnove vlast Burbona.

Republikanska vlada je preduzela energične mere za ugušivanje kontrarevolucije. Oštra borba je trajala do jula 1796. godine, kad je ugušeno poslednje žarište ustanka. Ali kontrarevolucionarne akcije seljaštva u Vandeji su se ponovile i 1799, 1813. i 1815. godine.

Od francuske buržoaske revolucije reč „Vandeja" je postala ime koje označava žarišta kulačke kontrarevolucije.

[27]) Lenjin citira članak K. Marksa „Buržoazija i kontrarevolucija, članak 2", koji je Marks napisao 11. decembra 1848. godine (vidi K. Marks i F. Engels, *Izabrana dela u dva toma*, tom I, 1955, str. 41).

[28]) Vidi K. Marks i F. Engels, *Dela*, tom VII, 1930, str. 399—489.

[29]) *Pomorska bitka u Korejskom moreuzu* je takozvana Cušimska pomorska bitka za vreme rusko-japanskog rata između 2. ruske tihookeanske eskadre pod komandom admirala Roždestvenskog (ukupna tonaža 265.500 tona sa posadom od 14.000 ljudi) i brodova japanske flote pod komandom admirala Togoa (250.000 tona sa posadom od 18.000 ljudi).

Ruski mornari i oficiri su pokazali u toj bici čudo od hrabrosti i heroizma. Ali zbog opšte tehničke zaostalosti ruske mornarice, zbog slabog komandovanja za vreme borbe, zbog nadmoćnosti protivničkih snaga, 2. tihookeanska eskadra je pretrpela strašan poraz: od 29 ratnih brodova potopljeno je 18, a zarobljeno 5 (na čelu sa Roždenstvenskim). Poraz kod Cušime je poslužio kao novi podstrek za razvitak prve ruske revolucije (1905—1907).

[30]) „Novo vreme" *(Новое Время)* je dnevni list koji je izlazio u Petrogradu od 1868. do oktobra 1917. godine. U početku je bio umereno liberalan a od 1876. godine se pretvorio u organ reakcionarnih plemićkih i činovničkobirokratskih krugova. List nije vodio borbu samo protiv revolucionarnog nego i protiv liberalnoburžoaskog pokreta. Od 1905. godine list postaje jedan od crnostotinaških organa. Lenjin je navodio „Novo vreme" kao primer potkupljivih novina.

[31]) Misli se na *revolucionarne događaje u Odesi* jula 1905. godine. Opšti štrajk odeskih radnika i dolazak u Odesku luku 14. jula pobunjeničke oklopnjače „Potemkin" doveo je do toga da su carske vlasti potpuno izgubile glavu. Međutim, Odeski socijaldemokratski komitet, koji se nalazio u rukama menjševika, bojao se da ujedini radnički ustanak mornara i težio je da zadrži ustanike od oružanih akcija protiv vlade. To je dalo vlastima mogućnost da stanu na noge i pređu u ofanzivu. Međutim, pokušaj vladinih trupa da zauzmu ili potope oklopnjaču „Potemkin" nije se uspešno završio, jer su mornari sa ratnih brodova odbili da gađaju u revolucionarni brod. Uskoro je oklopnjača „Potemkin" otišla prema obalama Rumunije. Vlada je uspela da uguši ustanak u Odesi.

[32]) „Frankfurtske novine" *(Frankfurter Zeitung)* je nemački buržoaski list, organ krupnih nemačkih bogataša. Izlazile su u Frankfurtu na Majni od 1856. do 1943. godine.

[33]) *Le Matin* („Jutro") je francuski dnevni buržoaski list. Izlazio je u Parizu od 1884. do 1944. godine.

[34]) Članak *Krvavi dani u Moskvi* je prvobitna skica članka „Politički štrajk i ulične borbe u Moskvi" (vidi str. 65—70 ove knjige).

[35]) *Ivanovo-voznesenski štrajk* je počeo krajem maja i trajao je do početka avgusta 1905. godine. Štrajkom je rukovodio Severni komitet boljševika. U njemu je učestvovalo oko 70.000 radnika i radnica. Za vreme tog štrajka radnici su stvorili Savet ovlašćenih koji je stvarno bio jedan od prvih saveta radničkih predstavnika u Rusiji.

[36]) Lenjin misli na pokolj tifliskih radnika koji je izvršila policija 29. avgusta (11. septembra) 1905.u zgradi gradske uprave. Ubijeno je oko 60 a ranjeno oko 300 ljudi.

[37]) Sva tri dokumenta koja kritikuje V. I. Lenjin napisao je N. A. Skripkin. Izveštaj Borbenog komiteta je objavljen u Lenjinskom zborniku V, str. 461—463.

[38]) *Vorwärts* („Napred") je dnevni list, centralni organ nemačke socijaldemokratije. List je izlazio od 1876. godine pod redakcijom V. Lipknehta i drugih. Na stranicama ovog lista F. Engels je vodio borbu protiv raznih pojava oportunizma. Od druge polovine 90-ih godina, posle smrti F. Engelsa, u listu „Napred" su se sistematski objavljivali članci oportunista koji su vladali u nemačkoj socijaldemokratiji i u II internacionali. Za vreme svetskog imperijalističkog rata (1914—1918) „Napred" je stajao na pozicijama socijalšovinizma. Posle velike oktobarske socijalističke revolucije list „Napred" je postao jedan od centara antisovjetske propagande. Izlazio je u Berlinu do 1933. godine. Od aprila 1946. godine „Napred" izlazi ponovo u Berlinu. Izdaje ga berlinska organizacija Socijalističke jedinstvene partije Nemačke.

[39]) *Sevastopoljski ustanak* novembra 1905. godine je oružana pobuna mornara Crnomorske flote, vojnika i radnika tvrđave Sevastopolj. 11. novembra je stihijski došlo do pobune mornara mornaričke divizije, radnika arsenala i jednog dela vojnika 49. brestskog puka. Pobunjenicima su se 12. novembra pridružili mornari krstarice „Očakov" i drugih ratnih brodova. Na čelo pobune je stao poručnik korvete P. P. Šmit. Pošto pobunjenicima nije pošlo za rukom da privuku na svoju stranu druge vojne jedinice, oni su oklevali da otpočnu sa napadnim akcijama, čekajući da im se pridruži cela flota. To je omogućilo vlastima da prikupe snage i pređu u napad. Pobuna je 15. novembra bila krvavo ugušena. Njen rukovodilac poručnik korvete P. P. Šmit i aktivni učesnici pobune mornari S. P. Častnik, A. I. Glatkov i A. G. Antonenko streljani su a nekoliko stotina ljudi osuđeno je na robiju.

[40]) „Rusija" *(Русь)* je dnevni liberalnoburžoaski list koji je izlazio u Petrogradu od 1903. do 1910. godine, s prekidima i pod raznim imenima: „Nova Rusija" *(Новая Русь)*, „Javno mnjenje" *(Молва)* i „XX vek".

[41]) Misli se na vojsku koju je poslao car Nikolaj I za gušivanje mađarske revolucije 1849. godine.

[42]) Članak *Današnji položaj Rusije i taktika radničke partije* je bio objavljen u br. 1 „Partijskih vesti".

List „Partijske vesti" *(Партийные Известия)* je organ ujedinjenog CK SDRPR, koji je nastao posle spajanja boljševičkog Centralnog komiteta i menjševičke Organizacione komisije, u skladu sa odlukom Tamerforske konferencije. List je izlazio u Petrogradu ilegalno uoči IV kongresa (ujedinjenja) partije. Redakcija „Partijskih vesti" je stvorena od podjednakog broja urednika boljševičkog organa („Proletera") i menjševičkog organa (nova „Iskra"). Od boljševika je ušao Lenjin, Lunčarski i drugi. Izašla su dva broja novina: u februaru i martu 1906. godine. U broju 2 „Partijskih vesti" bio je objavljen Lenjinov članak „Ruska revolucija i zadaci proletarijata" s potpisom „Boljševik". Posle IV kongresa (ujedinjenja) SDRPR, u vezi sa izdavanjem posebnih organa (Boljševičkog i menjševičkog), prekinulo se sa izlaženjem „Partijskih vesti".

[43]) Vidi V. I. Lenjin, *Dela*. 4. izd., tom 10, str. 75—77.

[44]) Dnevnik socijal-demokrate (*Дневник Социал-Демократа*) je neredovni organ koji je izdavao G. V. Plehanov. Izlazio je u Ženevi sa velikim prekidima od marta 1905. do aprila 1912. godine. Izašlo je 16 brojeva. Izdanje „Dnevnik" je obnovljeno 1916. godine u Petrogradu — izašao je jedan broj.

[45]) „Reč" (*Слово*) je dnevni list koji je izlazio od 1904—1909. godine u Petrogradu. List je bio organ desnog zemstva. Od novembra 1905. do jula 1906. godine bio je organ partije oktobrista, a posle toga, organ ustavnomonarhističke partije „mirnoobnovaša", koji se po suštini ničim nisu razlikovali od oktobrista.

[46]) V. I. Lenjin misli na belešku „U Preobraženskom puku", štampanu 13. (26) juna 1906. godine u liberalnom listu „Dvadeseti vek", br. 75. U njoj se govori kako je u vezi sa previranjem u Preobraženskom puku lične careve garde vojna uprava požurila da razdvoji puk na tri dela. Dalje se u belešci govori, kako je 1. bataljon Preobraženskog puka postavio komandantu divizije generalu Ozerovu 19 zahteva. Vojnici su izjavili da podržavaju Radnu grupu Državne dume i kako ne žele da učestvuju u ugušivanju narodnih „nereda", smatrajući narod za svoje očeve, braću i sestre. Vojnici su takođe zahtevali poboljšanje hrane, odeće i uljudno ponašanje.

[47]) *Radna grupa* (Трудовики) je grupa sitnoburžoaskih demokrata. Obrazovana je aprila 1906. iz redova seljačkih predstavnika i državne dume. Frakcija trudovika je postojala u sve četiri Dume. U godinama prvog imperijalističkog rata trudoviki su zauzimali šovinističke pozicije. Posle februarske buržoaskodemokratske revolucije trudoviki istupaju kao zastupnici kulačkih interesa i zajedno sa narodnim socijalistima prelaze u tabor kontrarevolucije.

[48]) *Agrarni projekt trideset trojice* je „Projekt osnovnog zakona o zemlji", podnet sa potpisom 33 predstavnika, mahom trudovika, na zasedanju I državne dume 6. (19) juna 1906. godine. Kao osnovni zahtev, projekt trideset trojice je isticao, za razliku od projekta sto četvorice, hitno i potpuno ukidanje privatne svojine na zemlju. Kadetska duma je 8. (21) juna odbacila ovaj projekt.
O različitim agrarnim projektima trudovika vidi V. I. Lenjin. *Dela*. 4. izd., tom 11, str. 428—429.

[49]) Vidi V. I. Lenjin, *Dela*. 4. izd., tom 11, str. 163—166.

[50]) *Koalicioni Sovjet borbenih odreda* se sastojao od predstavnika partijskih odreda Moskovskog komiteta SDRPR, Moskovske grupe socijaldemokrata, Moskovskog komiteta partije esera i odreda pod imenom „Slobodni rejonski", „Univerzitetski", „Tipografski" i „Kavkaski".

[51]) Vidi K. Marks i F. Engels, *Izabrana dela u dva toma*, tom I, 1955, str. 111.

[52]) Vidi K. Marks i F. Engels, *Revolucija i kontrarevolucija u Nemačkoj*, 1940, str. 99—100.

[53]) Tu postavku je više puta razvijao F. Engels u nizu svojih dela, delimično i u svom radu *Anti-Diring*.

[54]) Lenjin ima u vidu „Uvod" F. Engelsa uz Marksov rad „Klasna borba u Francuskoj od 1848. do 1850. g." (Vidi K. Marks i F. Engels, *Izabrana dela u dva toma*, tom I, 1955, str. 91—110).

[55]) *Ustanak u tvrđavi Sveoborg* (blizu Helsingforsa) je stihijski buknuo 17. (30) jula 1906. godine, zatim su mu stali na čelo članovi vojne organizacije SDRPR, potporučnik A. Jemeljanov i E. Kohanski. Kad je Petrogradski komitet SDRPR dobio izveštaj o situaciji u Sveoborgu i o mogućnosti oružanog

ustanka, doneo je odluku o hitnom odašiljanju delegacije u Sveoborg. Tekst odluke je napisao Lenjin. (Vidi *Dela*, tom 11, str. 110).

Ustanak je trajao tri dana. Posle bombardovanja tvrđave od strane ratnih brodova, ustanak je bio ugušen. Tog istog dana je bio ugušen i ustanak u Kronštatu.

[56]) *Bezaglavci* su polukadetska grupa (S. Prokopovič, E. Kuskova, V. Bogučarski i drugi) koja je izdavala 1906. godine u Petrogradu časopis „Bez naslova" (*Без заглавия*). Prikazujući sebe kao pristalice revizionističkog krila zapadnoevropske socijaldemokratije (Bernštajn i drugi), „bezglavci" su istupali protiv samostalne klasne politike proletarijata. Lenjin je „bezaglavce" nazivao „menjševikstvujući kadeti" ili „kadetstvujući menjševici".

[57]) Članak *Pobune u vojsci i mornarici* je objavljen u „Radničkim novinama" br. 9. od 30. jula (12. avgusta) 1912. godine.

„Radničke novine" (*Рабочая газета*) su popularni boljševički organ koji je izlazio u Parizu od 30. oktobra (12. novembra) 1910. godine do 30. jula (12. avgusta) 1912. godine. Izašlo je 9 brojeva. U listu su takođe sarađivali menjševici — partijci. Osnivač i rukovodilac „Radničkih novina" je bio Lenjin. On je objavio u ovom listu preko 10 članaka. Pariska konferencija SDRPR (januar 1912. godine) je podvukla da su „Radničke novine" odlučno i dosledno branile partiju i partijnost i proglasila ih je za zvaničan organ CK SDRPR boljševika.

[58]) „Glas Moskve" (*Голос Москвы*) je dnevni list, organ oktobrista — kontrarevolucionarne partije krupne industrijske buržoazije i krupnih spahija; izlazio je u Moskvi od 1906. do 1915. godine.

[59]) Vidi V. I. Lenjin. *Dela*, 4. izd. tom 18, str. 85—92.

„Socijaldemokrata" (*Социал-Демократ*) je ilegalni list, centralni organ SDRPR; izlazio je od februara 1908. do januara 1917. godine. Izašlo je 58 brojeva. Prvi broj je izašao u Rusiji, kasnije je izlazio u inostranstvu; u početku u Parizu, a onda u Ženevi. Redakcija centralnog organa je bila formirana u skladu sa odlukom CK SDRPR, od predstavnika boljševika, menjševika i poljskih socijaldemokrata.

U listu „Socijaldemokrata" je objavljeno preko 80 Lenjinovih članaka i beležaka. U samoj redakciji „Socijaldemokrate" Lenjin je vodio borbu za doslednu boljševičku liniju. Jedan deo redakcijskog kolegija (Kamenjev i Zinovjev) se pomirljivo odnosio prema likvidatorima, pokušavao je da omete sprovođenje lenjinske linije. Članovi redakcije, menjševici Martov i Dan su sabotirajući rad u redakciji centralnog organa, istovremeno otvoreno štitili likvidatorstvo u „Glasu socijaldemokratije".

Lenjinova nepomirljiva borba protiv likvidatorstva je dovela do povlačenja Martova i Dana iz redakcijskog kolegija juna 1911. godine. Od decembra 1911. godine Lenjin je bio urednik lista „Socijaldemokrata".

[60]) „Glas Neve" (*Невский Голос*) je legalni list menjševika — likvidatora; izlazio je u Petrogradu od maja do avgusta 1912. godine.

[64] U listu „Radničke novine" (*Рабочая газета*) br. 9. pogrešno je stavljen datum izlaženja — 12. (30) avgust — umesto 30. jul (12. avgust).

[62]) *Italijansko-turski rat (1911—1912)* je rat italijanskih imperijalista za osvajanje novih teritorija u Africi i za učvršćenje njihovih strategijskih položaja u Sredozemnom moru. Ovim ratom Italija je stvarno anektirala Tripolitaniju i Kirenajku.

[63]) *Zadaci revolucionarne socijaldemokratije u evropskom ratu* su teze o ratu koje je Lenjin napisao najkasnije do 24. avgusta (6. septembra) 1914. godine, posle dolaska iz Poronjina (Galicija) u Bern (Švajcarska). O tezama se diskutovalo na savetovanju grupe boljševika u Bernu 24—26. avgusta (6—8. septembra); teze su bile prihvaćene i kao rezolucija grupe poslate drugim sekcijama boljševika u inostranstvu. Zbog konspiracije, na kopiji koju je

prepisala N. K. Krupska, bilo je stavljeno: „Kopija proglasa objavljenog u Danskoj".

Teze su bile ilegalno poslate u Rusiju da bi o njima diskutovao onaj deo Centralnog komiteta partije koji je bio u Rusiji, partijske organizacije i frakcija boljševika u Dumi.

Preko švajcarskih socijaldemokrata teze su takođe bile date i italijansko-švajcarskoj konferenciji socijalista, koja je održana 27. septembra 1914. godine u Luganu (Švajcarska). Mnoge postavke iz ovih teza su ušle i u rezoluciju ove konferencije.

Dobivši izveštaj iz Rusije da su teze odobrene, Lenjin ih je preradio u manifest CK SDRPR: *Rat i ruska socijaldemokratija.*

[64]) U buržoaska ministarstva su ušli: u Belgiji — E. Vandervelde, a u Francuskoj — Ž. Ged., M. Samba i A. Toma.

[65]) „Socijalistički mesečnik" *(Sozialistische Monatshefte)* je glavni organ oportunista nemačke socijaldemokratije i jedan od listova međunarodnog oportunizma. Za vreme prvog svetskog rata (1914—1918) list je bio na pozicijama socijalšovinizma. Izlazio je u Berlinu od 1897. do 1933. godine.

[66]) Vidi članke V. I. Lenjina *O Paroli sjedinjenih država Evrope* i *Primedbe redakcije „Socijaldemokrate" na Manifest CK SDRPR o ratu (Dela,* 4. izd., tom 21, str. — 308—311 i 312).

[67]) Lenjinov referat o temi „Proletarijat i rat" je čitan u Lozani 14. oktobra 1914, dva dana posle Plehanovljevog socijalšovinističkog referata. Objavljen je u broju 37 i 38 pariskog „Glasa" od 25. i 27. oktobra. Referat je zapisao korespondent „Glasa" (inicijali: I. K.) sa primedbom da je „Lenjinov referat održan u prisustvu velikog broja publike".

[68]) Jula 1914. godine Petrogradski komitet boljševika je izdao letak protiv preteće ratne opasnosti sa sledećim parolama: „Dole rat! Dole carska vlada! Živela revolucija!".

U avgustu je Petrogradski komitet izdao letke protiv buknulog rata sa (parolama: „Dole samodržavna monarhija! Živeo socijalizam! Živela revolucija! Živela demokratska republika!", kao i sa proglasom radnicima: „Organizujte se u političke partije, snabdijte se oružjem, vreme ne čeka!"

U septembru je izašao još jedan letak Petrogradskog komiteta protiv rata, koji očigledno ovde i pominje Lenjin.

[69]) Vidi K. Marks i F. Engels, *Dela,* tom XVI, deo II, 1936, str. 245.

[70]) „Glas" *(Голос)* je dnevni menjševičko-trockistički list. Izlazio je u Parizu od septembra 1914. do januara 1915. godine. List je bio na pozicijama centrista.

[71]) *Avanti* („Napred!") je dnevni list centralnog organa Italijanske socijalističke partije. Počeo je da izlazi decembra 1896. godine. U godinama prvog svetskog rata (1914—1918) list nije bio na doslednim pozicijama internacionalizma; nije prekidao vezu sa reformistima. Ovaj list izlazi i sada kao centralni organ Italijanske socijalističke partije.

[72]) *Keir—Hardi* je lider Engleske nezavisne radničke partije. Istupao je protiv imperijalističke engleske politike na stranicama nedeljnog partijskog organa *Labour Leader* (Radnički vođa).

[73]) *Grej Eduard* (1862—1933) je engleski reakcionarni političar i diplomata. Od 1905. do 1916. godine ministar inostranih poslova.

[74]) *Konferencija sekcija SDRPR u inostranstvu* održana je od 27. februara do 4. marta 1915. u Bernu (Švajcarska). Konferencija je sazvana na Lenjinovu inicijativu i imala je značaj opštepartijske boljševičke konferencije, jer je izgledalo nemoguće za vreme rata sazvati opšterusku konferenciju. Na

konferenciji su bili predstavnici boljševičkih sekcija iz Pariza, Ciriha, Ženeve, Berna i Lozane, kao i predstavnici „božijske grupe". Lenjin je na konferenciji bio predstavnik Centralnog komiteta i Centralnog organa („Socijaldemokrate"). Rukovodio je radom konferencije. Podneo je referat o glavnom pitanju dnevnog reda „Rat i zadaci partije". Konferencija je prihvatila rezolucije o ratu koje je Lenjin napisao.

[75]) „Misao" (*Мысль*) je dnevni list partije esera; izlazio je u Parizu od novembra 1914. do marta 1915. godine.

[76]) *OK* — Organizacioni komitet je bio rukovodeći centar menjševika; obrazovan je 1912. godine na Avgustovskoj konferenciji menjševika-likvidatora trockista i svih antipartijskih grupa i struja; delovao je do izbora CK menjševičke partije u avgustu 1917. godine.

[77]) *Bund* (Jevrejski sveopšti radnički savez u Litvaniji, Poljskoj i Rusiji) je osnovan 1897. godine i ujedinjavao pretežno Jevreje-zanatlije zapadnih oblasti Rusije. Na I kongresu SDRPR u martu 1898, Bund je ušao u SDRPR. Na II kongresu SDRPR (1903. godine) bundovci su postavili zahtev da se Bund prizna jednim predstavnikom jevrejskog proletarijata. Pošto je Kongres odbacio ovaj zahtev, Bund je izašao iz partije a 1906. godine, posle IV kongresa (ujedinjenja), ponovo je ušao u sastav SDRPR.

Bundovci su neprekidno podržavali menjševike i vodili borbu protiv boljševika.

Formalno nalazeći se u sastavu SDRPR, Bund je predstavljao organizaciju buržoasko-nacionalističkog karaktera.

[78]) „Pravda (*Правда*) je dnevni, legalni boljševički list. Izlazio je u Petrogradu. Počeo je da izlazi na inicijativu petrogradskih radnika aprila 1912. godine.

„Pravda" je bio masovni radnički list; izlazio je zahvaljujući sredstvima koja su sakupljali sami radnici. Oko njega se okupio široki krug dopisnika i pisaca iz radničkih redova. „Pravda" se rasturala približno u oko 40—60.000 primeraka dnevno. Svaki primerak su čitale desetine radnika.

V. I. Lenjin se u to vreme nalazio u inostranstvu i rukovodio je „Pravdom"; skoro svakodnevno je pisao za ove novine, davao uputstva redakciji, sakupljao oko novina najpismenije snage u partiji. Aktivno učešće u radu oko lista su uzimali: V. M. Molotov, I. M. Sverdlov, J. V. Staljin, M. I. Kalinjin. Stalni saradnici redakcije su bili: M. S. Oljminski, N. G. Poletajev, K. N. Samojlova, N. N. Baturin, A. I. Jelizarova, K. S. Jeremejev i drugi. Aktivno učešće u „Pravdi" su uzimali boljševici, predstavnici IV državne dume: A. E. Badajev, G. I. Petrovski, M. K. Muranov, F. N. Samojlov, N. R. Šagov.

„Pravda" je bila izložena stalnim policijskim progonima. U prvoj godini svog postojanja ona je bila 41 put konfiskovana; protiv urednika je bilo pokrenuto 36 parnica a i urednici su ukupno proveli u zatvoru 47 i po meseci. U toku dve godine i tri meseca „Pravdu" je carska vlada osam puta zabranjivala, ali je ona ponovo izlazila, pod drugim imenima: „Radnička pravda", „Severna pravda", „Pravda rada", „Za pravdu", „Proleterska pravda", „Put pravde", „Radnik", „Radnička pravda". 8 (21) jula 1914. godine, uoči početka rata, ove novine su bile zabranjene.

Izdanje „Pravde" je obnovljeno tek posle februarske revolucije. Od 5. (18) marta 1917. godine „Pravda" je počela da izlazi kao organ Centralnog komiteta i Petrogradskog komiteta SDRPR. Posle povratka iz inostranstva u Rusiju, aprila 1917. godine, V. I. Lenjin je stao na čelo rukovodstva „Pravde". 5 (18) jula 1917. godine redakciju „Pravde" su razorili junkeri i kadeti. Od jula do oktobra 1917. godine, zbog progona privremene vlade, „Pravda" je često menjala svoje ime i izlazila kao „Podlistak Pravde", „Proleter", „Radnik", „Radnički put". Od 27 oktobra (9. novembra) novine su počele da izlaze pod svojim starim imenom „Pravda".

[79]) *Informacioni list organizacije Bunda u inostranstvu* je izlazio u Ženevi od juna 1911. do juna 1916. godine. Svega je izašlo 11 brojeva. Kao

produžetak „Informacionog lista" je bio Bilten komiteta Bunda" u inostranstvu". Izašlo je svega dva broja (u septembru i decembru 1916. godine).

[80]) „Naša reč" *(Наше слово)* je dnevni menjševičko-trockistički list koji je izlazio u Parizu od januara 1915. do septembra 1916. godine, zamenivši list „Glas".

[81]) „Internacionala" *(Die Internationale)* je list koji su osnovali R. Luksemburg i Fr. Mering. Izašao je svega jedan broj u aprilu 1915. godine u Berlinu; ponovo je izašao ovaj list u Minhenu 1922. god. u izdanju „Futurus" („Budućnost").

[82]) Vidi V. I. Lenjin, *Dela*. 4. izd., tom 21, str. 75—76, 158—159 i 169—170.

[83]) „Život" *(Жизнь)* je list partije esera. Izlazio je od marta 1915. do januara 1916. godine, u početku u Parizu a onda u Ženevi, umesto zabranjenog, (marta meseca 1915) lista „Misao".

[84]) Ova izreka pripada Geteu. (vidi *Goethes Werke*, V. 2, 6, Aufl., Berlin, 1893, S. 593).

[85]) „Socijalizam" *(Le socialisme)* je časopis koji je izdavao i čiji je urednik bio francuski socijalista Ž. Ged od 1907. do juna 1914. godine u Parizu.

[86]) Brošura *Socijalizam i rat* je izašla u septembru 1915. godine na nemačkom jeziku i podeljena delegatima cimervaldske konferencije socijalista. Na francuskom jeziku je izdata 1916. godine.

[87]) Vidi Klauzevic, *O ratu*, tom I, 5 izd. 1941, str. 43.

[88]) Vidi K. Marks i F. Engels, *Dela*, tom XVI, deo II, 1936, str. 245

[89]) „Novosti" *(Новости)* su dnevni list partije esera. Izlazio je u Parizu od avgusta 1914. do maja 1915. godine.

[90]) „Proleterski glas" *(Пролетарский голос)* je ilegalni list, organ Petrogradskog komiteta SDRPR. Izlazio je u februaru 1915. do decembra 1916. godine. Izašlo je četiri broja. U prvom broju je bio preštampan manifest Centralnog komiteta SDRPR „Rat i ruska socijaldemokratija".

[91]) Kongres holandske socijaldemokratske partije je održan u Arnhemu 9. januara 1916.

[92]) „Socijaldemokratski zbornik" *(Сборник Социал-Демократа)* je izdavala redakcija centralnog organa SDRPR, lista „Socijaldemokrata", pod direktnim Lenjinovim rukovodstvom. Izašla su dva broja: br. 1 u oktobru 1916. i br. 2 u decembru iste godine.

[93]) Vidi V. I. Lenjin, *Dela*, 4. izd., tom 22, str. 139—140.

[94]) V. Iljin je V. I. Lenjin.

[95]) Članak *Vojni program proleterske revolucije* je napisan na nemačkom jeziku septembra 1916. godine za štampu skandinavskih levih socijaldemokrata, koji su u periodu prvog svetskog rata istupili protiv tačke socijaldemokratskog programa o „naoružanju naroda" i istakli pogrešnu parolu „razoružanje".

Decembra 1916. godine prerađeni članak je izašao u „Socijaldemokratskom zborniku" br. 2, pod naslovom *O paroli „razoružanja"*.

U aprilu 1917. godine, ubrzo posle odlaska u Rusiju, Lenjin je predao tekst članka na nemačkom jeziku redakciji lista *Jugend—Internationale* („Omladinska internacionala"). Članak je objavljen u tom listu u brojevima 9 i 10 od 1917. godine.

„Omladinska internacionala" je organ Međunarodnog saveza socijalističkih omladinskih organizacija, koji se približavao Cimervaldskoj levici. Izlazio je od septembra 1915. do maja 1918. u Cirihu. Ocenu „Omladinske internacionale" vidi u belešci „Omladinska internacionala" (V. I. Lenjin, *Dela*, 4. izd., tom 23, str. 153, 156).

[96]) Misli se na teze o vojnim pitanjima koje je sastavio R. Grim (jedan od lidera socijaldemokratske partije Nemačke) u leto 1916. godine u vezi sa pripremama za vanredni kongres švajcarske socijaldemokratske partije. Očekivalo se da će se taj kongres sazvati u februaru 1917. godine radi rešavanja pitanja o odnosu švajcarskih socijalista prema ratu.

[97]) *Neues Leben* („Novi život") je mesečni časopis, organ švajcarske socijaldemokratske partije. Izlazio je u Bernu od januara 1915. do decembra 1917. godine. Časopis je odražavao poglede desnih cimervaldista. Od početka 1917. je bio na socijalšovinističkim pozicijama.

[98]) *Vorbote* („Glasnik") je časopis, teoretski organ Cimervaldske levice. Izlazio je na nemačkom jeziku u Bernu 1916. godine. Izašlo je dva broja: br. 1 u januaru i br. 2 u aprilu 1916. godine. U časopisu su štampani Lenjinovi radovi: *Oportunizam i krah II internacionale, Socijalistička revolucija i pravo nacija na samoopredeljenje (teze).* (Vidi *Dela*, 4. izd. tom 22, str. 96—108, 132—145).

[99]) Vidi K. Marks i F. Engels, *Izabrana pisma.* 1953, str. 356—357.

[100]) Misli se na međunarodnu socijalističku konferenciju internacionalista, održanu u Cimervaldu od 5—8. septembra 1915. godine i u Kintalu 24—30. aprila 1916. godine (Švajcarska).

[101]) *Socijaldemokratska radna grupa* (Arbeitsgemeinschraft) je organizacija nemačkih centrista. Stvorili su je marta 1916. godine predstavnici Rajhstaga, koji su se odvojili od socijaldemokratske frakcije u Rajhstagu. Ova grupa je činila osnovno jezgro centrističke Nezavisne socijaldemokratske partije Nemačke, osnovane 1917. godine, koja je opravdavala otvorene socijalšoviniste i zauzimala se za očuvanje jedinstva sa njima.

[102]) *Vojnoindustrijske komitete* je stvorila u Rusiji 1915. godine krupna imperijalistička buržoazija. Pokušavajući da potčini radnike svom uticaju i da nakalemi na njih odbranaška raspoloženja, buržoazija je izmislila organizaciju „radničkih grupa" pri tim komitetima. Buržoaziji je koristilo da privuče u te grupe predstavnike radnika koji bi sprovodili među radničkom masom agitaciju za povećanje produktivnosti rada u vojnim fabrikama. Menjševici su uzeli aktivnog učešća u tome pseudo-patriotskom poslu koji je izmislila buržoazija. Boljševici su objavili bojkotovanje vojnoindustrijskih komiteta i uspešno su ga sproveli uz podršku većine radnika.

[103]) *La sentinelle* („Stražar") je list švajcarske socijaldemokratske organizacije kantona Nevšatel (francuska Švajcarska). List je počeo da izlazi u So-de-Fonu 1884. godine. U prvim godinama svetskog imperijalističkog rata novine su bile na internacionalističkim pozicijama. 13. novembra 1914. godine u br. 265 ovih novina, bio je objavljen skraćeni manifest CK SDRPR „Rat i ruska socijaldemokratija". List i danas izlazi.

[104]) *Volksrecht* („Narodno pravo") je dnevni list organ švajcarske socijaldemokratske partije; izlazi u Cirihu počev od 1898. godine. Za vreme prvog svetskog rata list je objavljivao članke levih cimervaldista.

[105]) *Berner Tagwacht* („Bernska straža") je švajcarski dnevni list, organ švajcarske socijaldemokratske partije. U početku prvog svetskog rata objavljivao je članke K. Libknehta, F. Meringa i drugih levih socijaldemokrata. Od

1917. godine ovaj list otvoreno podržava socijalšoviniste; izlazi i sada i zastupa antikomunistička gledišta.

[106]) Misli se na Kongres švajcarske socijaldemokratske partije u Arauu, koji je održan od 20—21. novembra 1915. godine. Centralna tačka dnevnog reda na Kongresu je bilo pitanje o odnosu švajcarske socijaldemokratije prema cimervaldskom ujedinjenju internacionalista. U Švajcarskoj socijaldemokratiji se oko toga pitanja razvila borba u tri pravca: 1) anticimervaldisti (Grajlih, Fliger i drugi), 2) pristalice cimervaldske desnice (Grim i drugi) i 3) pristalice cimervaldske levice (Platen i drugi).

R. Grim je podneo rezoluciju u kojoj je švajcarskoj socijaldemokratiji predlagano da se priključi cimervaldskoj asocijaciji i da odobri političku liniju desnih cimervaldista. Švajcarski levi socijaldemokrati su uneli ispravku u Grimovu rezoluciju. U ispravci je predlagano da se prizna neophodnost razvijanja masovne revolucionarne borbe protiv rata i govorilo se, kako samo pobedonosna proleterska revolucija može da okonča imperijalistički rat. Kongres je većinom glasova prihvatio ispravku levih.

[107]) *Referat o revoluciji 1905. godine* Lenjin je održao na nemačkom jeziku 9 (22) januara 1917. u ciriškom narodnom domu na zboru švajcarske radne omladine.

[108]) *Pisma iz daljine* predstavljaju 5 pisama koje je napisao V. I. Lenjin u Švajcarskoj koncem marta i početkom aprila 1917. godine za boljševički list „Pravda", čije je izdanje obnovljeno u Petrogradu posle februarske revolucije. (vidi *Dela*, 4. izd., tom 23, str. 289—333).

[109]) Vidi V. I. Lenjin, *Dela*, 4. izd., tom 23, str. 302—311.

[110]) Vidi napomenu 32.

[111]) „Fosove novine" *(Vossische zeitung)* su nemački buržoaski list, osnovan u Berlinu 1704. godine.

[112]) Vidi napomenu 12.

[113]) *Le temps* („Vreme") je dnevni buržoaski list; izlazio je u Parizu od 1861. do 1942. godine.

[114]) Vidi napomenu 76.

[115]) Vidi V. I. Lenjin. *Dela*, 4. izd., tom 21, str. 367 i napomenu 59 u ovoj knjizi.

[116]) Vidi o ovome u Lenjinovom radu *Država i revolucija (Dela*, 4. izd. tom 25).

[117]) Lenjin misli na iznošenje mišljenja Saltikova-Ščedrina o Francuskoj u ogledima „Preko granice" (v. M. E. Saltikov-Ščedrin. *Izabrana dela*, 1947, str. 407).

[118]) Vidi K. Marks i F. Engels, *Izabrana dela u dva toma*, tom I, 1955, str. 479.

[119]) *Sedma (aprilska) sveruska konferencija SDRP(b)R* je održana u Petrogradu 24—29. aprila (7—12. maja) 1917. godine. Konferenciji su prisustvovala 133 delegata sa odlučujućim glasovima i 18 sa savetodavnim, predstavljajući 80.000 članova partije. To je bila prva legalna konferencija boljševika, koja je imala značaj partijskog kongresa.

V. I. Lenjin je podneo referate i govorio o svim osnovnim pitanjima koja su bila na dnevnom redu konferencije. Konferencija je prihvatila Lenjinov nacrt rezolucije o ratu, o odnosu prema Privremenoj vladi, o tekućim pitanjima, o ponovnom razmatranju partijskog programa, o agrarnom pitanju, o ujedinjavanju internacionalista protiv sitnoburžoaskog odbranaškog bloka,

o sovjetima, o nacionalnom pitanju. Govorio je i povodom Borgbergovog predloga.

Na konferenciji je izabran CK sledećeg sastava: V. I. Lenjin, J. M. Sverdlov, J. V. Staljin, V. P. Nogin, V. P. Miljutin i drugi. Kao kandidati za članove CK su izabrani: A. S. Bubnov, I. A. Teodorovič, I. P. Glebov-Avilov, A. Pravdin.

Aprilska konferencija se bazirala na Lenjinovim Aprilskim tezama, odredila je partijsku liniju po svim osnovnim pitanjima revolucije i orijentisala je partiju na borbu za prerastanje buržoaskodemokratske revolucije u socijalističku.

[120]) „Реч" *(Речь)* je dnevni list i centralni organ kadetske partije. Izlazio je u Petrogradu od februara 1906. godine. Zabranio ga je Vojnorevolucionarni komitet pri Petrogradskom sovjetu 26. oktobra (8. novembra) 1917. godine. Izlazio je pod drugim nazivima sve do avgusta 1918.

„Jedinstvo" *(Единство)* — dnevni list; izlazio je u Petrogradu od marta do novembra 1917, a takođe i u decembru 1917. i januaru 1918. godine pod drugim nazivom; urednik lista je bio G. V. Plehanov. Povezivao je krajnju desnu grupu menjševika-odbranaša i podržavao buržoasku Privremenu vladu; vodio je žestoku borbu protiv partije boljševika.

[121]) *Narodno delo* (Дело Народа) je dnevni list, organ eserovske partije. Izlazio je u Petrogradu od marta 1917. do juna 1918. godine sa prekidima i menjajući nazive. Izlaženje lista je obnovljeno oktobra 1918. u Samari i marta 1919. u Moskvi, posle čega je bio zabranjen zbog kontrarevolucionarne delatnosti.

[122]) *Blankizam* je pravac u francuskom socijalističkom pokretu na čelu sa istaknutim revolucionarom Lui Ogistom Blankijem (1801—1881).

Blanki je aktivno učestvovao u revolucionarnom pokretu Francuske; dva puta je bio osuđivan na smrtnu kaznu; skoro polovinu svog života je proveo po zatvorima.

Gledajući Blankija kao nesumnjivog revolucionara i vatrenog pristalicu socijalizma, klasici marksizma-lenjinizma su ga u isto vreme oštro kritikovali za sektašenje i zavereničke metode aktivnosti.

„Blankizam je" — pisao je Lenjin 1906. godine u članku „Uz zaključke Kongresa" — „teorija koja odriče klasnu borbu. Blankizam ne očekuje izbavljenje čovečanstva od najamnog rada putem klasne borbe proletarijata, nego putem zavere ništavne manjine intelektualaca."

[123]) „Berzanske novosti" *(Биржевые ведомости, — Биржевка)* su dnevne buržoaske novine koje su izlazile u Petrogradu od 1880. godine. Naziv „Biržovka" je postao sinonim za besprincipijelnost i potkupljivost buržoaske štampe. Krajem oktobra 1917. godine novine je zabranio Vojnorevolucionarni komitet pri Petrogradskom sovjetu.

[124]) Aprila 1917. godine je danski socijaldemokrata Borgbjerg doputovao u Petrograd i u ime Ujedinjenog komiteta radničkih partija Danske, Norveške i Švajcarske pozvao socijalističke partije Rusije da uzmu učešća na konferenciji koja je sazvana u Stokholmu po pitanjima zaključenja mira. Menjševici i eseri su prihvatili Borgbjergov predlog. Na Lenjinovu inicijativu aprilska konferencija se odlučno izjasnila protiv tog predloga, objasnivši da je Borgbjerg, direktno ili indirektno, u suštini agent nemačke imperijalističke vlade.

[125]) Vidi Klauzevic, *O ratu*, t. I, 5. izd., 1941, str. 43—76.

[126]) *L'Humanité* („Čovečanstvo") je dnevni list koji je osnovao Ž. Žores 1904. godine kao organ francuske socijalističke partije. Za vreme prvog svetskog rata (1914—1918) list se nalazio u rukama krajnje desnice francuske socijalističke partije i zauzimao je socijalšovinističke pozicije. Uskoro posle rascepa socijalističke partije na kongresu decembra 1920. godine i formiranja

Komunističke partije Francuske, ovaj list je postao njen organ; izlazi i danas u Parizu kao centralni organ Komunističke partije.

[127]) Vidi V. I. Lenjin. *Dela*, 4. izd., tom 24, str. 16—17.

[128]) „Zemlja i sloboda" *(Земля и Воля)* su eserovske novine koje su izlazile u Moskvi od marta 1917. godine do maja 1918.

[129]) „Dan" *(День)* je dnevni list liberalno-buržoaskog pravca. Izlazio je u Petrogradu iz sredstava banaka od 1912. godine uz učešće menjševika — likvidatora, u čije su ruke ove novine u celini prešle posle februara 1917. godine. Zabranio ih je Vojnorevolucionarni komitet pri Petrogradskom sovjetu 26. oktobra (8. novembra) 1917; kasnije su izlazile pod drugim nazivima do maja 1918. godine.

[130]) Često su kadeti svoju partiju zvali partija „narodne slobode".

[131]) *Civilna lista* se zove onaj deo državnog budžeta u ustavnomonarhističkim državama koji se daje za izdržavanje monarha i njegovog dvora.

[132]) *Ljahov V. P.* je pukovnik carske armije koji je komandovao ruskim trupama prilikom gušenja buržoaske revolucije u Persiji 1908. godine.

[133]) Vidi V. I. Lenjin, *Dela*, 4. izd., tom 24, str. 278.

[134]) *Građanski rat* između severnih država i robovlasničkih južnih država SAD koje su podigle bunu trajao je od 1861. do juna 1856. godine. U tom ratu su se sudarila dva socijalna sistema: kapitalistički sistem najamnog rada i robovski koji je, predstavljajući zaostatke feudalno-kmetskog sistema proizvodnje, zadržavao ekonomski razvitak zemlje.

Sa strane severnih država rat je imao progresivni i revolucionarni karakter — zahvaljujući aktivnom učešću u njemu radnika, crnaca robova i farmera. Bez obzira na brojnu nadmoćnost Severa, u prvom periodu rata Jug je dobio niz pobeda. U toku čitavog građanskog rata njega su podržavale Engleska i Francuska koje su slale oružje i ratnu opremu.

Vojni porazi Severa u prvom periodu rata i pritisak demokratskih slojeva stanovništva primorali su vladu severnih država da sprovede neke mere u smislu poboljšanja borbene sposobnosti svoje vojske. 1. januara 1863. bio je izdat dekret o oslobođenju bezemljaša crnaca robova koji su pripadali sopstvenicima plantaža, učesnicima bune.

Progresivniji društveni sistem, značajna prevaga ekonomskih i ljudskih rezervi, a takođe prevaga u smislu moralnog stanja vojske, obezbedili su pobedu severnih država. Juna 1865. godine, posle niza krupnih poraza na frontu i ustanaka u pozadini, južnjačke trupe su prekinule sa otporom. Pobeda Severa koja je utvrdila u zemlji vladavinu krupne buržoazije, raščistila je put za brzi razvitak kapitalizma u SAD. Naporedo sa tim, položaj trudbenika, naročito crnaca, koji su proglašeni za slobodne posle rata je i dalje ostao veoma težak. Krupni kapital, akcionarska društva i banke su pojačale ugnjetavanje. Crnačko i ostalo stanovništvo Juga su bespoštedno eksploatisali i izlagali varvarskoj diskriminaciji bivši robovlasnici.

Građanski rat je dao podstreka razvitku vojne tehnike i novih sredstava oružane borbe. Za vreme tog rata primenjene su oklopnjače, široko su korišćeni u vojne svrhe železnički saobraćaj i telegrafske veze.

[135]) *Bazelski manifest* o ratu je prihvaćen 1912. godine na Vanrednom kongresu II internacionale u Bazelu (vidi V. I. Lenjin, *Dela*, 4. izd., tom 21, str. 184—193 i 278—279).

[136]) *Debs Judžin* (Evgenije), (1855—1926) je aktivista revolucionarnog radničkog pokreta SAD; jedan od organizatora socijaldemokratske partije SAD (1898), a zatim socijalističke partije SAD (1900). Propagirajući ideje socijalizma i raskrinkavajući kapitalistički sistem, Debs je istovremeno dozvoljavao oportunističke greške. U periodu prvog svetskog rata 1914—1918. godine Debs je stajao na internacionalističkim pozicijama i oštro je osudio izdajstvo socijal-

šovinista. Zbog svojih istupanja protiv imperijalističkog rata Debs je aprila 1918. bio osuđen i zatvoren u tamnicu. Za vreme predsedničkih izbora 1920. godine nalazio se u zatvoru, ali njegova kandidatura istaknuta na tim izborima je dobila 920.000 glasova. Poslednjih godina života Debs izneverava svoju revolucionarnu prošlost i propoveda oportunističke ideje.

[137]) *I sveruski kongres sovjeta radničkih i vojničkih predstavnika* je održan u Petrogradu od 3. do 24. juna (16. juna do 7. jula) 1917. godine. Kongresu je prisustvovalo više od 1.000 delegata. Boljševici, koji su u to vreme činili manjinu u sovjetima, imali su 105 delegata. Većina je pripadala eserima i menjševicima. Na dnevnom redu Kongresa bila su sledeća pitanja: odnos prema Privremenoj vladi i ratu, pripreme za ustavotvornu skupštinu i drugo. Lenjin je govorio na Kongresu o odnosu prema Privremenoj vladi i o ratu. Po svim osnovnim pitanjima boljševici su izlazili sa svojim rezolucijama. Raskrinkavali su imperijalistički karakter rata, opasnost sporazumaštva s buržoazijom i tražili su prelazak čitave vlasti u ruke sovjeta. U svojim odlukama Kongres je stao na stanovište podržavanja Privremene vlade, odobrio je pripremanu ofanzivu ruske vojske na frontu i izjasnio se protiv prelaska vlasti u ruke sovjeta.

[138]) *Kjaučou*, oblast u provinciji Šantung u severnoj Kini, kao i *ostrva Tihog okeana* — Karolinska, Marijanska i Maršalska koja su do 1914. pripadala Nemačkoj, osvojio je u prvom svetskom imperijalističkom ratu Japan. Posle drugog svetskog rata, po odluci Organizacije ujedinjenih nacija ova ostrva su 1947. stavljena pod pokroviteljstvo SAD.

[139]) Govori se o zabranjivanju ukrajinskog radničkog kongresa, o čemu je izdao naredbu vojni ministar Privremene vlade Kerenski. Bez obzira na zabranu, Kongres je održan juna 1917. u Kijevu.

Kontrarevolucionarnu politiku Privremene vlade i menjševičke i eserovske partije po pitanju Ukrajine Lenjin je podvrgao oštroj kritici u člancima „Ukrajina" i „Ukrajina i poraz vladajućih ruskih partija" (v. *Dela*, 4. izd., tom 25, str. 73—74 i 81—83).

[140]) Revolucija u Rusiji 1905—1907. godine je izazvala revolucionarni pokret među istočnim narodima. Godine 1908. se odigrala buržoaska revolucija u Turskoj. Godine 1906. je počela buržoaska revolucija u Persiji, koja je dovela 1909. godine do svrgavanja persijskog šaha. Godine 1910. se razbuktao revolucionarni pokret u Kini protiv kineskih feudalaca i inostranih imperijalista što je dovelo do revolucije u Kini i stvaranja buržoaske republike decembra 1911. godine.

[141]) „Socijaldemokrat" *(Социал-Демократ)* je dnevni list, organ Moskovskog oblasnog biroa, Moskovskog komiteta, kasnije i Moskovskog okružnog komiteta boljševičke partije. Izlazio je od marta 1917. do marta 1918. godine. Zbog prelaska CK partije u Moskvu list se spojio sa „Pravdom".

[142]) Lenjin misli na izjavu menjševika i esera o koaliciji sa kadetima posle poraza kornilovštine. Pokušavajući da oslabe rastući revolucionarni entuzijazam i zadrže poslednje ostatke svojih pristalica, menjševici i eseri su bili primorani da na rečima istupe protiv koalicije s kadetima, a na delu su produžili da brane savez sa kadetima i da sprovode politiku kadeta, predstavnika imperijalističke buržoazije.

[143]) „Radničke novine" *(Рабочая газета)* su centralni organ menjševika. Izlazile su svakog dana u Petrogradu od marta do novembra 1917.

[144]) „Proletersko delo" *(Пролетарское Дело)* je dnevni list, organ boljševičke frakcije Kronštatskog sovjeta radničkih i vojničkih predstavnika. Izlazio je 1917. godine umesto kronštatskog boljševičkog lista „Glas istine" *(Голос правды)* koji je u julske dane zabranila Privremena vlada.

[145]) Vidi V. I. Lenjin, *Dela*. 4. izd. 25, str. 188—198.

[146]) *Moskovsko savetovanje* koje je sazvala Privremena vlada za mobilizaciju buržoaskih i spahijskih snaga je počelo sa radom 12. (25) avgusta 1917. godine. Sastav moskovskog Državnog savetovanja je određivao njegovu kontrarevolucionarnu suštinu. Većinu učesnika na savetovanju su činili trgovci i industrijalci, spahije i bankari, članovi carske Dume, menjševici i eseri. Državnu dumu sva četiri saziva na savetovanju je zastupalo 488 lica, sovjete i društvene organizacije — 129; gradske dume (veća) dobile su 129 mesta, zemstva — 118, trgovačko-industrijski krugovi i banke — 150, naučne organizacije — 99, vojska i mornarica — 177, sveštenstvo — 24, nacionalne organizacije — 58, seljaci — 100, zadruge — 313, sindikati — 176 itd. Delegaciju sovjeta sačinjavali su menjševici i eseri. Generali Kornilov, Aleksejev, Kaledin i drugi izneli su na savetovanju program o gušenju revolucije. Kerenski je u svom govoru pretio da će ugušiti revolucionarni pokret i prekinuti oružanom snagom pokušaje seljaka da zauzimaju spahijsku zemlju. Centralni komitet boljševičke partije je pozvao proletarijat da protestuje protiv Moskovskog savetovanja. U Moskvi su boljševici organizovali na dan otvaranja savetovanja jednodnevni opšti štrajk u kome je učestvovalo više od 400 radnika. Protestni mitinzi i štrajkovi održani su i u nizu drugih gradova.

[147]) V. I. Lenjin misli na junsku ofanzivu ruske vojske na frontu koju je preduzela Privremena vlada u korist Antantinih imperijalista. Početkom jula ofanziva je propala i austro-nemačke trupe su prešle u protivofanzivu. Usled junske ofanzive ruske armije Jugozapadnog fronta su izgubile oko 60.000 ljudi.

[148]) „Izvestija CIK" (*Известия ЦИК*) — dnevni list; izlazio je od 28. februara (13. marta) 1917. pod imenom „Vesti Petrogradskog sovjeta radničkih i vojničkih predstavnika". Posle formiranja (na I sveruskom Kongresu sovjeta) Centralnog izvršnog komiteta Sovjeta radničkih i vojničkih predstavnika novine su postale organ CIK i od 1. (14) avgusta 1917. (od br. 132) izlazile su pod imenom „Vesti Centralnog izvršnog komiteta i Petrogradskog sovjeta radničkih i vojničkih predstavnika". Čitavo to vreme novine su se nalazile u rukama menjševika i esera i vodile ogorčenu borbu protiv boljševičke partije. Od 27. oktobra (9. novembra) 1917. godine, posle II sveruskog kongresa sovjeta „Izvestija CIK" su postale zvaničan organ sovjetske vlasti. Marta 1918, u vezi sa prelaskom Sveruskog centralnog izvršnog komiteta i Sovjeta narodnih komesara, izdavanje lista je bilo preneseno iz Petrograda u Moskvu.

[149]) *Utvrđenje Ino* je na granici prema Finskoj i zajedno s Kronštatom štiti prilaze Petrogradu. Na osnovu ugovora između RSFSR i Finske Socijalističke Radničke Republike utvrđenje Ino je 1918. godine pripalo RSFSR. Posle poraza finske revolucije, belogardejci su pokušali da ga zauzmu, međutim, po naređenju komandanta tvrđave Kronštata maja 1918. utvrđenje je bilo bačeno u vazduh.

[150]) Rezolucija vojničke sekcije Petrogradskog sovjeta o događajima na frontu i o pripremama za prelazak vlade Kerenskog iz Petrograda u Moskvu je bila prihvaćena 6. (19) oktobra 1917. godine. Protest sekcije koji su podržavali radnici i vojnici iz prestonice je primorao Privremenu vladu da ostane u Petrogradu.

[151]) V. I. Lenjin misli na nacrt partijskog programa koji je predložio G. J. Sokoljnikov.

[152]) *Grupa „Spartak"*, organizovana početkom prvog svetskog rata ujedinjavala je leve nemačke socijaldemokrate na čelu sa K. Lipknehtom, R. Luksebmburg, K. Cetkin i F. Meringom.

„Teze o zadacima međunarodne socijaldemokratije" grupe „Spartak" napisala je R. Luksemburg 1915. godine. Januara 1916. teze su prihvaćene na opštenemačkoj konferenciji levih socijaldemokrata Nemačke i prvi put objavljene u „Spartakovim pismima" (*Spartakusbriefe*) br. 14, 3. februara

1916. Kritiku grešaka nemačkih levičara je dao Lenjin u delima: *O Juniusovoj brošuri, O karikaturi marksizma* i o *„imperijalističkom ekonomizmu"* i dr. (vidi *Dela*, 4. izd., tom 22, str. 291—305, tom 23, str. 16—64 i str. 180—187 ove knjige).

[153]) Vidi V. I. Lenjin, *Dela*, 4. izd., tom 22, str. 241—262.

[154]) Vidi V. I. Lenjin, *Dela*, 4. izd., tom 22, str. 188—190.

[155]) *Verhovski A. I.* — vojni ministar Privremene vlade, njenog poslednjeg sastava. Na nekoliko dana pre oktobarske socijalističke revolucije podneo je ostavku.

[156]) *Vojnorevolucionarni komitet pri Petrogradskom sovjetu* je formiran 12. (25) oktobra 1917. po naredbi CK boljševičke partije. Posle formiranja na II Kongresu sovjeta sovjetske vlade, Vojnorevolucionarni komitet je, izvršavajući direktive sovjeta narodnih komesara, kao svoj centralni zadatak postavio borbu protiv kontrarevolucije i čuvanja revolucionarnog poretka. U zavisnosti od organizovanja i učvršćenja sovjetskog aparata Vojnorevolucionarni komitet je postepeno sužavao svoje funkcije i predavao ih organizovanim narodnim komesarijatima. 5. (18) decembra 1917. VRK je bio ukinut.

[157]) *Drugi Sveruski kongres sovjeta radničkih i vojničkih predstavnika* je otvoren 25. oktobra (7. novembra) 1917. godine u 22.45 časova u Smoljnom. Od 649 delegata na Kongresu je bilo 390 boljševika. Na Kongresu je bilo predstavljeno 318 sovjeta iz unutrašnjosti. Iz 241 sovjeta delegati su došli na Kongres sa boljševičkim uputstvima. Menjševici, desni eseri i bundovci su napustili Kongres posle njegovog otvaranja, odričući da priznaju socijalističku revoluciju. Na Kongresu su sledeća pitanja bila glavna: stvaranje sovjetske vlade i prihvatanje dekreta o miru i o zemlji. Lenjin je istupao sa referatima po pitanju mira i zemlje.

II kongres je objavio prelazak vlasti u ruke sovjeta, doneo dekrete o miru i o zemlji i formirao je prvu sovjetsku vladu — Savet narodnih komesara. Za predsednika Sovnorkoma bio je izabran V. I. Lenjin.

Kongres je izabrao Sveruski centralni izvršni komitet od 101 člana u koji je ušlo: 62 boljševika, 29 levih esera i drugi. Kongres je završio rad u 5.15 časova 27. oktobra (9. novembra) 1917. godine.

[158]) *Teze po pitanju neodložnog zaključenja separatnog i aneksionističkog mira* je prihvatio CK partije 23. februara 1918. Prilikom objavljivanja Lenjin je napisao uz teze uvod i dao je naslov dokumentu: *Prilog istoriji pitanja o nesrećnom miru.*

[159]) Vidi V. I. Lenjin, *Dela*, 4. izd., tom 21, str. 368.

[160]) *III sveruski kongres sovjeta radničkih, vojničkih i seljačkih predstavnika* je otvoren 10. (23) januara 1918. godine. Na Kongresu je bilo predstavljeno 317 sovjeta radničkih, vojničkih i seljačkih predstavnika, i 110 armijskih, korpusnih i divizijskih komiteta. Kongresu je prisustvovalo ukupno 707 delegata. Kroz 3 dana su se Kongresu pridružili predstavnici preko 250 sovjeta seljačkih predstavnika koji je otvoren 13. (26) januara. Boljševici su na Kongresu imali 444 delegata. Lenjin je istupio na Kongresu sa referatom o aktivnosti sovjeta narodnih komesara, dao je završnu reč i govorio je pred zatvaranje Kongresa. Na osnovu predloga frakcije boljševika, Kongres je doneo odluku u kojoj je u potpunosti odobrio politiku SCIK i SNK.

12. (25) januara 1918. Kongres je potvrdio „Deklaraciju prava radnog i eksploatisanog naroda".

U toku rada Kongresa broj delegata je stalno rastao. Na poslednjem zasedanju bilo je prisutno 1.587 delegata s pravom odlučujućeg glasa. Kongres je izabrao Svesavezni izvršni centralni komitet od 306 ljudi. Kongres je završio rad 18. (31) januara 1918. godine.

[161]) Dekret *„Socijalistička otadžbina je u opasnosti!"* je doneo Sovnarkom 21. februara 1918. i objavio sa potpisom Saveta narodnih komesara 22. februara u „Pravdi" i „Izvestijama CIK". Osim toga dekret je bio objavljen i kao poseban letak. Njega je Lenjin napisao u vezi sa prekidom mirovnih pregovora u Brest — Litovsku i započetom ofanzivom nemačkih imperijalista. Trocki, koji je 28. januara (10. februara) bio na čelu tadašnje sovjetske mirovne delegacije u Brest-Litovsku je izdajnički prekršio Lenjinovo uputstvo o potpisivanju uslova za mir sa Nemačkom. Kao odgovor na nemački ultimatum on je objavio deklaraciju u kojoj izjavljuje: mir nećemo potpisati, armiju ćemo demobilisati, rat nećemo voditi. Provokatorski korak Trockog je postavio Sovjetsku Republiku pod udarac nemačkog imperijalizma. Nemačka vojna komanda je 16. februara objavila prekid primirja sa Sovjetskom Republikom i 18. februara preduzela ofanzivu na čitavom frontu. Nemački imperijalisti su zauzeli niz gradova na sovjetskoj teritoriji i zapretili Petrogradu.

Poziv partije i sovjetske vlade je mobilisao protiv nemačkih imperijalista mase revolucionarnog naroda. Brzo organizovani mladi odredi nove Crvene armije su herojski odbijali navalu nemačkih okupatora.

[162]) U vezi sa izjavom nemačke vojne komande o prekidu primirja i obnavljanju rata sa 18. februarom, Lenjin je na sednici CK partije 17. februara 1918. uveče predložio da se hitno stupi u nove pregovore sa Nemačkom radi potpisivanja mira. Lenjinov predlog je nadglasan sa 6 prema 5 glasova.

Nemačka ofanziva je počela 18. februara. Tog dana se o zaključenju mira sa Nemačkom ponovo diskutovalo na sednici CK partije. Trocki i Buharin su i dalje zločinački branili provokatorsku politiku produžavanja rata. Tek na drugoj, večernjoj sednici, posle kategoričkog zahtevanja Lenjina i istupanja Sverdlova i drugih za potpisivanje mira, prihvaćen je Lenjinov predlog da se pošalje telegram nemačkoj vladi o saglasnosti da se potpiše mir pod uslovima koji su predloženi u Brest-Litovsku. Lenjin je tada napisao nacrt radio-telegrama koji je potvrđen na zasedanju CK boljševika i poslan u ime Sovnarkoma noću između 18. i 19. februara u Berlin. (Vidi *Dela*, 4. izd., tom 26, str. 479.)

[163]) Dokumenat *"Stav CK SDRP/bR po pitanju separatnog i aneksionističkog mira"* nije u celini napisao Lenjin. Prvi i dva zaključna pasusa sastavio je J. M. Sverdlov.

[164]) *VII kongres KP/b(R)* je održan u Petrogradu 6—8. marta 1918. Na Kongresu je prisustvovalo 46 delegata sa odlučujućim glasom i 58 sa savetodavnim. Delegati su predstavljali preko 170.000 članova partije; u vreme Kongresa, pak, partija je brojala najmanje 300.000 članova. Priličan broj organizacija nije uspeo da pošalje delegate zbog hitnosti saziva Kongresa ili nije imao mogućnosti da to učini zbog privremene nemačke okupacije nekih oblasti sovjetske Rusije.

Kongres je sazvan kao vanredan, radi konačnog rešenja pitanja mira. Referat o ratu i miru je podneo Lenjin. Trockisti i „levi komunisti" su istupali sa svojim tezama, istaknuvši kao svog referenta Buharina. Kongres je prihvatio o brestlitovskom miru Lenjinovu rezoluciju sa 30 glasova protiv 12 i 4 uzdržana. Kongres je osudio izdajničku politiku Trockog i Buharina i žigosao pokušaj „levih komunista" da na samom Kongresu produže razbijački rad. „Levi komunisti" i trockisti su bili razbijeni. Partija je dobila mogućnost da izvede zemlju iz imperijalističkog rata, izvojevala je predah za organizovanje Crvene armije i socijalističke izgradnje.

Kongres je diskutovao o reviziji programa i menjanju naziva partije. Referat je po tim pitanjima podneo Lenjin. Na Lenjinov predlog Kongres je doneo odluku da se Socijaldemokratska radnička partija (boljševika) Rusije — SDRP(b)R preimenuje u Komunističku partiju (boljševika) Rusije — KP(b)R. Za konačnu razradu novog programa Kongres je izabrao komisiju. Kao osnovu programa Kongres je prihvatio nacrt koji je Lenjin napisao („Koncept nacrta programa").

[165]) Govori se o polaganju pismene zakletve na vernost caru članova III državne dume na dan njenog otvaranja 1. (19) novembra 1907. godine. Poslanik koji je odbio da se potpiše nije više smatran za člana Dume, jer je odricanje od zakletve značilo gubitak tribine u Dumi koja je neophodna za mobilizaciju proletarijata na revolucionarnu borbu. Socijaldemokratski poslanici su potpisivali zakletvu zajedno sa svim poslanicima Dume.

[166]) *M. Hofman* je nemački general, predstavnik imperijalističke Nemačke u Brest-Litovsku za vreme drugog perioda mirovnih pregovora (kraj decembra 1917—28. januara (10. februara) 1918. godine.

[167]) Lenjin upoređuje brestlitovski mir sa tilzitskim mirom koji je zaključila Napoleonova Francuska sa Rusijom i Pruskom jula 1807, posle završene kampanje 1906—1907. godine. Uslovi toga mira su bili veoma teški i ponižavajući za Prusku. Osim gubitaka značajnog dela teritorije (ubrajajući tu i sve zemlje na zapad do Labe), Pruska je stvarno postala okupirana zemlja, jer je povlačenje francuskih trupa zavisilo od isplate kontribucija u iznosu od 100 miliona franaka. Po uslovima tilzitskog mira Rusija nije imala nikakvih teritorijalnih gubitaka, čak je i dobila manju teritoriju na zapadu. Ipak je na Rusiju, kao i na Prusku bila proširena kontinentalna blokada, koja je zabranjivala svaku trgovinu sa Engleskom.

[168]) „Komunist" je dnevni list, frakcijski organ „levih komunista". Izlazio je u Petrogradu marta 1918. kao „organ Petrogradskog komiteta i Petrogradskog okružnog komiteta SDRPR". List je prestao da izlazi po naredbi Petrogradske partijske konferencije 20. marta 1918. Konferencija je konstatovala da je politika Petrogradskog komiteta, izražena na stranicama frakcijskog lista „Komunist" bila duboko pogrešna i da ni u kojem slučaju nije mogla da bude politika Petrogradske organizacije komunističke partije. Za organ Petrogradske partijske organizacije umesto „Komunista" proglašena je „Petrogradska pravda".

[169]) Lenjin očigledno misli na vreme od početka nemačke ofanzive — 18. februara — do dolaska sovjetske delegacije u Brest-Litovsk — 28. februara 1918. godine. Ofanziva nemačkih okupatora je trajala 14 dana: od 18. februara do 3. marta, kad je potpisan mirovni ugovor.

[170]) *Revolucija u Finskoj* je počela sredinom januara 1918. godine, u južnom industrijskom delu zemlje, zahvativši niz najkrupnijih industrijskih centara: Helsingfors, Viborg i druge. Revoluciji je prethodio novembarski opšti politički štrajk, koji je buknuo 31. oktobra (13. novembra) 1917. godine i trajao nedelju dana na čelu sa Centralnim radničkim revolucionarnim sovjetom. Finska Crvena armija je zauzela prestonicu Finske, Helsingfors 15. (28) januara 1918. gde je 16. (29) januara organizovana revolucionarna vlada — Savet narodnih ovlašćenika (ili komesara) Finske. Svinhuvudova buržoaska vlada obratila se za pomoć švedskoj i nemačkoj buržoaziji. Pošto se učvrstila na severu Finske i organizovala belogardejske kulačke odrede, vlada je koncem januara počela, uz podršku Nemaca, Šveđana i ruskog belogardejskog oficirskog kadra, ofanzivu na jug. U maju, posle žestokog građanskog rata koji je trajao tri meseca, radnička revolucija u Finskoj je bila ugušena uz pomoć nemačkog ekspedicionog korpusa koji je, kad se iskrcao, brojao 20.000 ljudi.

[171]) Govori se o antipartijskoj rezoluciji Moskovskog oblasnog biroa SDRP(b)R, kojim su privremeno bili ovladali „levi komunisti", koja je prihvaćena na sednici užeg sastava biroa 24. februara 1928. Prikaz i kritiku ove rezolucije vidi u Lenjinovom članku: „Čudno i čudovišno" (*Dela*, 4. izd., tom 27, str. 46—53).

[172]) *Rezolucija o ratu i miru* koju je prihvatio VII kongres partije, po odluci Kongresa nije objavljena u to vreme i prvi put je štampana 1. januara 1919. u dnevnom listu „Komunar" koji je izdavao CK KP(b)R u Moskvi od 9. oktobra 1918. do 5. marta 1919. godine.

[173]) Lenjin kao epigraf navodi reči iz poeme N. A. Njekrasova: „Ko dobro u Rusiji živi" (v. N. A. Njekrasov, *Izabrana dela*, 1947, str. 323).

[174]) Vidi K. Marks i F. Engels, *Dela*, t. XVI, deo I, 1937, str. 303–304.

[175]) „Napred" *(Вперед)* je dnevni menjševički list, organ komitetâ moskovske organizacije i Centralne oblasti SDRP/m/R od 2. aprila 1918. postaje i organ menjševičkog CK. Izlazio je 1917–1918. godine. Koncem aprila 1918. godine je ukinut zbog kontrarevolucionarne aktivnosti.

[176]) Zajednička sednica Svesaveznog centralnog izvršnog komiteta, Moskovskog sovjeta, fabričkih komiteta i sindikata Moskve je sazvana 29. jula 1918. godine, u vezi sa teškim položajem Sovjetske Republike koja je bila odsečena od svojih osnovnih rejona sa namirnicama, sirovinama i gorivom, usled inostrane vojne intervencije i belogardejskih pobuna. Zajednička sednica je jednoglasno prihvatila rezoluciju na osnovu Lenjinovog referata, koju je predložila frakcija komunista.

[177]) Lenjin misli na članak „Francuski milioni" koji je objavljen 28. juna 1918. u Centralnom organu komunističke grupe *Prukopnik Svobody* („Zastava slobode"). List je izlazio u Moskvi 1918–1919. godine. Članak je bio štampan tog istog dana u listu „Pravda" a delimično u „Vestima CIK".

[178]) Lenjin misli na kontrarevolucionarnu pobunu koju su organizovali „levi" eseri u Moskvi 6. jula 1918. u vreme zasedanja V sveruskog kongresa sovjeta. Pobuna je bila ugušena u toku 24 sata.

[179]) *Dašnakcutun* (dašnaci) je jermenska buržoaskonacionalistička partija koja je nastala početkom devedesetih godina XIX veka; štitila je interese jermenske buržoazije, raspirivala nacionalnu mržnju među narodima, vodila politiku nacionalnog odvajanja Jermenije, težeći da odvuče mase jermenskog naroda od opšteruskog revolucionarnog pokreta.

Dašnaci su 1918–1920. godine bili na čelu buržoaskonacionalističke vlade u Jermeniji i težili da je pretvore u uporište englesko-francuskih intervenata i ruskih belogardejaca u borbi protiv sovjetske vlasti.

[180]) Na zasedanju Sovjeta Bakua 25. jula 1918. godine dašansko-eserovsko-menjševički izdajnici su uspeli da donesu izdajničku odluku o pozivanju u pomoć engleskih imperijalista pod izgovorom zaštite Bakua od nastupajućih turskih trupa. Čitavim podrivačkim kontrarevolucionarnim radom u Bakuu, prekidom snabdevanja grada, kontrarevolucionarnom agitacijom u vojsci i mornarici rukovodio je engleski konzul Mak Donel.

Na tom istom zasedanju frakcija boljševika je podnela nacrt rezolucije u kojoj je insistirala na prihvaćanju hitnih mera za odbranu Bakua svojim snagama. Ali taj predlog boljševika je bio odbačen dašnaško-eserovsko-menjševičkom većinom u Sovjetu. Boljševici, članovi Sovjeta Bakua koji su ostali u manjini odrekli su se mandata posle čega je vlast stvarno prešla u ruke kontrarevolucionarne vlade, koja je sebe nazvala „Diktatura Centrokaspija". Članove Sovjeta boljševike, njih 26 komesara iz Bakua, zverski su ubili engleski intervencionisti uz direktno učešće menjševika i esera.

[181]) Misli se na belogardejsku pobunu u gradu Jaroslavlju koja je počela 6. jula 1918. godine. Pobunu je organizovao kontrarevolucionarni „Savez za zaštitu otadžbine i slobode" kojim je rukovodio desni eser B. Savinkov. Jaroslavljsku pobunu kao i druge kontrarevolucionarne pobune u to vreme u sovjetskoj Rusiji su pripremali englesko-francuski imperijalisti uz aktivno učešće menjševika i esera. Pobunu su ugušili 21. jula 1918. odredi Crvene armije.

[182]) Misli se na dekret *O organizaciji i snabdevanju seoske sirotinje* koji je potvrdio SCIK 11. juna 1918.

[183]) Dekretom Sovnarkoma od 28. juna 1918. nacionalizovana je sva krupna industrija.

[184]) U proleće (maj-jun) 1917. godine u francuskim trupama je nastao revolucionarni, protesni pokret protiv produžavanja imperijalističkog rata. Uz pomoć socijalšovinista — desnih socijalista i sindikalista — vlada je uspela da uguši revolucionarni pokret u vojsci. Ministra unutrašnjih dela Francuske, Luj Žan Malvija posle ugušivanja ustanka okrivila je francuska vlada za nedovoljno energičnu borbu s „defetistima" i predala ga sudu.

[185]) Misli se na agenta tajne policije popa Gapona koji je organizovao u provokatorske ciljeve 9. januara 1905. mirnu povorku radnika prema zimskom dvorcu za podnošenje peticije caru. Po naređenju cara nenaoružane radnike je ubijala vojska. Deveti januar je označio početak revolucije 1905—1907. godine.

[186]) *Zajednička sednica SCIK, Moskovskog sovjeta, fabričkih komiteta i sindikata* 22. oktobra 1918. je održana u sali sa stubovima Doma sindikata. Sednica je sazvana da bi se prodiskutovalo o međunarodnoj situaciji i sazivanju VI sveruskog vanrednog kongresa sovjeta. Sa izveštajem o međunarodnoj situaciji, prvi put posle svoje bolesti, istupio je Lenjin. Na sednici je primljena rezolucija (vidi str. 359—360 ove knjige) koju je napisao Lenjin i koju je zatim sa neznatnim izmenama potvrdio VI kongres sovjeta na osnovu Lenjinovog referata o međunarodnoj situaciji.

[187]) Misli se na dnevni list *La Victoire* („Pobeda") koji je izlazio u Parizu od 1916. godine pod redakcijom socijal-šoviniste i poluanarhiste Gustava Ervea, koji je vodio veoma bučnu antimilitarističku propagandu pred prvi svetski rat, predlažući na Štutgarskom kongresu da se odgovori na rat štrajkom i ustankom.

[188]) Lenjin misli na Vojnorevolucionarni savet, oformljen u trupama nemačke istočne armije, koji je izdavao list „Crveni vojnik".

[189]) *Cimervaldska levica* je leva Cimervaldska grupa, koju je stvorio Lenjin na prvoj konferenciji internacionalista, održanoj 5—8. septembra 1915. u Cimervaldu (Švajcarska). Ovu konferenciju je Lenjin nazvao prvim korakom u razvitku internacionalnog pokreta protiv rata. Jedino su boljševici na čelu sa Lenjinom u Cimervaldskoj levoj grupi zauzeli pravilan i do kraja dosledan stav protiv rata. U toj grupi su se nalazili i nedosledni internacionalisti. Kritiku njihovih grešaka vidi u Lenjinovim člancima „O brošuri Juniusa" *(Dela* 4. izd. tom 22, str. 291—305) i „Rezultati diskusije o samoopredeljenju" *(Dela,* 4. izd. tom 22, str. 306—344).

[190]) Lenjin citira „Uvod" F. Engelsa u Marksov rad „Građanski rat u Francuskoj" (vidi K. Marksa i F. Engelsa, *Izabrana dela u dva toma,* tom I, 1955, str. 435).

[191]) Vidi K. Marks „Građanski rat u Francuskoj" (K. Marks i F. Engels, *Izabrana dela u dva toma,* tom I, 1955, str. 477).

[192]) „Crvena zastava" *(Die Rote Fahne)* je dnevni list koji su osnovali K. Lipkneht i R. Luksemburg kao centralni organ saveza „Spartak"; kasnije je to bio centralni organ komunističke partije Nemačke. List je izlazio od 9. novembra 1918. u Berlinu i često ga je podvrgavala represalijama i zabranjivala vlada Šajdeman — Novske. List je bio zabranjen dolaskom Hitlera na vlast 1933. godine, ali je i dalje izlazio ilegalno. Godine 1935. njegovo izdavanje je preneto u Prag (Čehoslovačka). Od oktobra 1936. do jeseni 1939. ovaj list je izlazio u Briselu (Belgija).

[193]) *VIII kongres KP(b)R* je održan u Moskvi od 18. do 23. marta 1919. Na Kongresu su prisustvovali: 301 delegat sa odlučujućim glasom koji su predstavljali 313 766 članova partije i 102 delegata sa savetodavnim glasom.

Dnevni red je bio sledeći: izveštaj Centralnog komiteta; program KP(b)R; stvaranje komunističke Internacionale; ratna situacija i ratna politika; rad na selu; organizaciona i druga pitanja.

Na Kongresu je primljen nov program partije.

VIII kongres je označio novu liniju partije prema srednjem seljaštvu. Nju su odredili Lenjin u svom referatu o radu na selu i odluke koje je Kongres doneo u vezi s tim pitanjem. Kongres je predložio da se pređe od politike neutralisanja seljaka na čvrst savez sa njima, uz očuvanje u tom savezu rukovodeće uloge proletarijata.

Ova odluka VIII kongresa partije je imala prvorazredan značaj za organizaciju sovjetskih oružanih snaga i pobedu Crvene armije nad interventima i belogardejcima.

Prilikom diskusije o vojnim pitanjima na Kongresu je istupila dosta značajna vojna opozicija koja je štitila zaostatke partizanštine u armiji i borila se protiv uvođenja gvozdene vojne discipline. Opozicija je istupila protiv izdavanja starih vojnih pravila, protiv korišćenja iskustava buržoaske ratne veštine, posebno protiv ruske vojne škole.

Na plenarnoj sednici Kongresa o vojnim pitanjima je govorio Lenjin. On se svom snagom okomio protiv nepravilnih shvatanja vojne opozicije. Odlučno odbacujući štetne predloge opozicije, Lenjin je zahtevao stvaranje regularne Crvene armije, koja je prožeta duhom najstrože gvozdene discipline. Oštro je postavio pitanje nemilosrdne borbe protiv zaostatka partizanštine, tražio je jačanje proleterskog jezgra u armiji.

Postavljajući pitanje stvaranja snažne regularne Crvene armije, korišćenje starih vojnih stručnjaka, Lenjin je zahtevao od svih komunista da veoma marljivo izučavaju vojnu nauku i da služe kao primer vojne discipline, umešnosti u rukovođenju, organizovanosti i spremnosti da se ide na bilo koje žrtve u ime pobede.

Po vojnim pitanjima Kongres je doneo odluku koja se odnosi na učvršćivanje Crvene armije. Kongres je takođe osudio antipartijsku vojnu politiku Trockog koji se neprijateljski odnosio prema starim boljševičkim kadrovima u armiji i koji je favorizovao stručnjake stare carske vojske od kojih je jedan deo izdao sovjetsku vlast za vreme građanskog rata.

Odluke VIII kongresa partije o vojnim pitanjima i Lenjinov govor su imali izuzetno važan značaj u vojnoj politici partije i sovjetske vlasti, u životu i borbenoj delatnosti Crvene armije. Ovi dokumenti su postali program partije u oblasti vojne izgradnje i organizacije čitave aktivnosti Crvene armije i Ratne mornarice.

Kongres je doneo odluku o izgradnji partije i sovjetske vlasti i pružio otpor oportunističkoj grupi Sapronov—Osinski koja je odricala rukovodeću ulogu partije u radu sovjeta.

Po pitanjima partijske izgradnje Kongres je doneo odluku o sprovođenju opšte ponovne registracije članova partije i o poboljšanju socijalnog sastava partije.

Kongres je izabrao CK u koji su ušli: Lenjin, Djeržinski, Kalinjin, Muranov, Staljin, Stasova i drugi.

[194]) Vidi K. Marks i F. Engels, *Izabrana dela u dva toma*, tom I, 1955, str. 440—441.

[195]) Lenjin misli na Bernsku međunarodnu konferenciju socijalističkih partija koja je održana februara 1919. godine. Njoj su prisustvovali predstavnici nekih socijaldemokratskih partija koji su se skupili sa ciljem da obnove II internacionalu koja je pretrpela krah i raspala se 1914. godine. Na konferenciji je stvorena desnosocijalistička, tzv. Bernska internacionala koja se ujedinila 1923. godine sa Bečkom internacionalom, u koju su ušle razne oportunističke centrističke partije. (O Bernskoj konferenciji žutih, vidi V. I. Lenjin, 4. izd. tom 28, str. 444—449).

[196]) Reč je o govoru Roze Luksemburg na Ustavotvornom kongresu Komunističke partije Nemačke, koji je održan u Berlinu od 30. decembra 1918. do 1. januara 1919. godine. Roza Luksemburg je podržala pogrešna istupanja

pojedinih delegata na Kongresu po pitanju likvidacije sindikata. Po njenom mišljenju, trebalo je da zadaci sindikata pređu na sovjete radničkih i vojničkih predstavnika i na sovjete radnika i službenika po preduzećima.

[197]) Snimanje Lenjinovih govora na gramofonske ploče organizovala je Centroštampa (Centralna agencija SCIK za raspodelu i rasturanje štampanih publikacija). Od 1919—1921. godine snimljeno je 13 Lenjinovih govora.

[198]) Lenjin misli na zaveru o predaji Petrograda kojom je rukovodila kontrarevolucionarna špijunsko-diverzantska organizacija, sastavljena od kadeta, menjševika i esera. Na čelu te organizacije je stajao takozvani „nacionalni centar" koji je radio po naređenjima inostrane obaveštajne službe. Prema planu ove organizacije, za vreme Judeničeve ofanzive na Petrograd, u utvrđenju Krasnaja Gorka je 13. juna 1919. izbila pobuna protiv sovjetske vlasti, kojoj se pridružilo i utvrđenje Sivi konj (Серая Лошадь). Za razbijanje pobunjenika upućene su kopnene jedinice Crvene armije i brodovi Baltičke flote, koji su preduzeli napad sa kopna i sa mora. Sovjetske trupe su 16. juna zauzele oba utvrđenja. Kontrarevolucionarna organizacija koja je rukovodila zaverom bila je otkrivena i likvidirana.

[199]) Zasedanje je održano 4. jula 1919. u Boljšom teatru u jednom od teških trenutaka koje je preživljavala Sovjetska Republika usled Denjikinove ofanzive. Posle referata V. I. Lenjina usvojen je proglas: „Svim radnicima, seljacima, crvenoarmejcima i mornarima" sa pozivom da se napregnu sve snage za suprotstavljanje neprijatelju, za konačnu pobedu nad Kolčakom, Denjikinom i svim eksponentima kontrarevolucije.

[200]) *Muravjov M. A.* je pukovnik carske vojske koji se za vreme kornilovske bune 1917. godine približio levim eserima. Posle oktobarske revolucije je prešao na stranu sovjetske vlasti; bio je komandant Petrogradskog vojnog okruga za vreme ofanzive Kerenskog i Krasova na Petrograd. Juna 1918. godine Muravjov je postavljen za komandanta Istočnog (čehoslovačkog) fronta. Da bi podržao levoeserovsku bunu u Moskvi, pokušao je da digne ustanak u vojsci na frontu i da sklopi sporazum s komandom belogardejskog čehoslovačkog korpusa. Zavera Muravjova je na vreme bila otkrivena, te je ubijen 11. jula 1918. u Simbirsku.

[201]) *PPS — Poljska socijalistička partija* — je sitnoburžoaska nacionalistička partija osnovana 1892. godine. Pod uticajem prve revolucije u Rusiji, PPS se 1906. podelila na dve frakcije: „levicu" PPS i „desnicu" PPS. Za vreme prvog svetskog rata veći deo levice je stao na internacionalističke pozicije i približio se poljskoj socijaldemokratskoj partiji; decembra 1918. oni su zajedno stvorili Komunističku radničku partiju Poljske.

„Desnica" na čijem se čelu nalazio Pilsudski je produžila politiku nacionalšovinizma. Kasnije je iz nje ponovo nastala PPS. Postavši vladina partija posle stvaranja poljske buržoaske države 1918. godine, PPS je vodila antisovjetsku politiku. Za vreme drugog svetskog rata PPS se podelila na dve grupe. Reakcionarno-šovinistički deo PPS je stao na put saradnje sa fašistima. Drugi njen deo, koji se zvao „Radnička partija poljskih socijalista" pod uticajem Poljske radničke partije je uključen u jedinstven front protiv hitlerovskih okupatora i vodio borbu za oslobođenje Poljske od fašističkog ropstva i za uspostavljanje prijateljskih veza sa SSSR. Decembra 1948. godine, posle čišćenja PPS od desnih elemenata, PPR i PPS su se ujedinile na bazi marksizma-lenjinizma i stvorile Poljsku ujedinjenu radničku partiju (PURP).

[202]) *VIII sveruska konferencija KP(b)R* je održana u Moskvi od 2. do 4. decembra 1919. godine. Na konferenciji je prisustvovalo 45 delegata sa odlučujućim glasom i 73 sa savetodavnim. Dnevni red Konferencije je bio sledeći: 1. Referat CK (politički i organizacioni); 2. Referat o međunarodnoj situaciji; 3. Pitanja dnevnog reda VII sveruskog kongresa sovjeta; 4. O sovjetskoj vlasti u Ukrajini; 5. O statutu partije; 6. O novim članovima partije.

Konferenciju je otvorio uvodnim govorom V. I. Lenjin. Na drugom zasedanju je Lenjin istupio sa političkim referatom CK i dao završnu reč povo-

dom ovog referata. Lenjin je pripremio nacrt rezolucije po pitanjima međunarodne politike (vidi *Dela*, 4. izd., tom 30, str. 169—170). Na trećem i četvrtom zasedanju Lenjin je govorio o sovjetskoj vlasti u Ukrajini i dao završnu reč po tom pitanju. Na Konferenciji je u skladu sa odlukom VIII kongresa KP(b)R prihvaćen novi statut partije.

[203]) *Laburb Žana* je rođena 1897. godine u Francuskoj, u porodici seljaka-učesnika Pariske komune. Idući za zaradom, 1896. godine je otputovala u Rusiju gde je radila kao učiteljica.

Počela je da učestvuje u revolucionarnom radu od 1905. godine. U toku 1917. i 1918. godine je radila u Moskvi.

Februara 1919. Žana Laburb je otišla u Odesu na ilegalni rad među trupama intervenata. Bila je jedan od rukovodilaca Kolegijuma za strance pri Komitetu komunističke partije u Odesi. Pisala je agitacione letke, uređivala za francuske vojnike i mornare list „Komunist" *(Le Communiste)*.

Laburb je bila direktno povezana sa francuskim mornarima koji su pripremali revolucionarnu akciju sa zahtevima da se prekine intervencija protiv sovjetske Rusije.

Uoči ustanka interventi su je uhapsili i streljali zajedno sa drugim članovima Kolegijuma za strance.

[204]) *VII sveruski kongres sovjeta* je održan od 5. do 9. decembra 1919. u Moskvi. Na Kongresu je prisustvovalo 1 366 delegata. Od njih je 1 278 bilo komunista. Na dnevnom redu Kongresa su bila sledeća pitanja: 1. Izveštaj CK IK i Sovnarkoma; 2. Vojna situacija; 3. O Komunističkoj internacionali; 4. Pitanje ishrane; 5. Pitanje ogreva; 6. Izgradnja sovjetske vlasti u centru i na terenu; 7. Izbor SCIK.

Lenjin je na otvaranju Kongresa podneo referat SCIK i Sovnarkoma. Govorio je 8. decembra o organizacionoj sekciji Kongresa i na dan zatvaranja Kongresa je takođe dao završnu reč.

[205]) Nemačka vlada je prekinula diplomatske odnose sa RSFSR 5. novembra 1918. i proterala sovjetsko poslanstvo iz Berlina zbog lažne optužbe da su zvanični sovjetski predstavnici tobože vodili agitaciju protiv nemačke države. Diplomatski odnosi između Nemačke i RSFSR ponovo su uspostavljeni tek 1922. godine.

[206]) *Drajfusova afera* je montiran proces koji su 1894. godine organizovali francuski reakcionarni militaristički krugovi protiv francuskog generalštabnog oficira Drajfusa, poreklom Jevrejina, koji je bio lažno okrivljen zbog špijunaže i izdaje. Vojni sud je osudio Drajfusa na doživotnu robiju. Napredna javnost u Francuskoj razvila je pokret za reviziju Drajfusove afere, koji se odvijao u znaku oštre borbe između republikanaca i monarhista i najzad je, 1906. godine, doveo do rehabilitacije Drajfusa.

[207]) *Zajednička sednica SCIK, Moskovskog sovjeta, predstavnika sindikata i fabričkih komiteta grada Moskve*, održan 5. maja 1920. godine, sazvan je u vezi sa ofanzivom belih Poljaka na sovjetsku Rusiju. Na zasedanju je takođe prisustvovalo 300 petrogradskih radnika — komunista koji su odlazili na poljski front. Na sastanku se diskutovalo samo o jednom problemu: o situaciji na poljskom frontu. Jednoglasno je doneta rezolucija u kojoj se pozivaju svi radnici i seljaci da mobilišu sve snage za razbijanje buržoasko-spahijske Poljske.

[208]) Misli se na Konferenciju država Antante koja je održana u San Remu (Italija) aprila 1920. Na Konferenciji je diskutovano o projektu mirovnog ugovora sa Turskom, o ispunjavanju obaveza Nemačke prema versajskom ugovoru i o drugom.

[209]) Početkom 1920. godine neke jedinice Crvene armije su pretvorene u radne armije za korišćenje u oblasti privredne izgradnje. Rat sa buržoasko-

spahijskom Poljskom i Vrangelom primorao je da se ove armije dovedu u borbenu gotovost.

[210]) *Deveta sveruska konferencija KP(b)R* je održana u Moskvi od 22. do 25. septembra 1920. Na Konferenciji je učestvovalo 241 delegat (116 sa odlučujućim i 125 sa savetodavnim glasom). Na dnevnom redu Konferencije su bila sledeća pitanja: politički izveštaj CK, organizacioni izveštaj CK, o narednim zadacima partijske izgradnje, referat komisije za izučavanje istorije partije, izveštaj o II kongresu Kominterne. Takođe je saslušan referat predstavnika poljskih komunista. Lenjin je otvorio Konferenciju i podneo politički izveštaj CK. Govorio je takođe i o narednim zadacima partijske izgradnje. Pitanje o ratu i miru sa Poljskom i organizovanju razbijanja Vrangela predstavljalo je osnovni sadržaj političkog izveštaja CK. Jednoglasno je usvojena rezolucija o uslovima zaključenja mira sa Poljskom. Konferencija je odobrila izjavu SCIK o konkretnim uslovima mira sa Poljskom, koja je sastavljena pod direktnim Lenjinovim rukovodstvom i koju je on redigovao. U rezoluciji „O narednim zadacima partijske izgradnje" Konferencija je donela niz praktičnih mera o razvijanju unutarpartijske demokratije, učvršćenju jedinstva partije i discipline u njoj, o borbi protiv birokratije u sovjetima i privrednim organizacijama i o jačanju rada na komunističkom vaspitanju mladih članova partije. Konferencija je prihvatila kao neophodno stvaranje kontrolne komisije koju bira kongres partije i partijskih komisija pri gubernijskim komitetima partije koje se biraju na gubernijskim partijskim konferencijama. Konferencija je pružila otpor antipartijskoj grupi „demokratskog centralizma" koja je istupila protiv partijske discipline i rukovodeće uloge partije u sovjetskoj vlasti i u sindikatima.

[211]) Lenjin misli na Akcioni komitet koji su stvorili engleski radnici avgusta 1920. godine u Londonu na zajedničkoj konferenciji predstavnika tredjuniona, Izvršnog komiteta i parlamentarne grupe Radničke partije. Akcioni komitet je stvoren sa ciljem organizovanja borbe radnika protiv stupanja Engleske u rat sa sovjetskom Rusijom.

[212]) Lenjin misli na I kongres naroda Istoka koji je održan od 1. do 7. septembra u Bakuu. Na Kongresu je prisustvovao 1891 delegat. Oni su predstavljali 37 nacionalnosti. Među delegatima su bila 1273 komunista. Kongres je izrazio svoju solidarnost sa rezolucijom II kongresa Komunističke internacionale po nacionalnom i kolonijalnom pitanju.

[213]) *VIII sveruski kongres sovjeta* je održan u Moskvi od 22. do 29. decembra 1920. Na Kongresu je prisustvovalo 2537 delegata, i to 1728 sa odlučujućim i 809 sa savetodavnim glasom.

Na osnovu Lenjinovog referata o radu Sovjeta narodnih komesara Kongres je jednoglasno doneo rezoluciju koja je odobrila rad sovjetske vlasti.

VIII kongres sovjeta je prihvatio plan elektrifikacije zemlje — plan Gaelro (Državne komisije za elektrifikaciju Rusije) koji je Lenjin predložio, kao i rezoluciju na osnovu referata o elektrifikaciji koju je on napisao (vidi *Dela*, 4. izd., tom 31, str. 499). Za vreme rada Kongresa Lenjin je često govorio na zasedanjima frakcije KP(b)R. Na prvom zasedanju frakcije 21. decembra Lenjin je podneo izveštaj o koncesijama. Na zasedanju od 22. decembra govorio je o pitanjima spoljne i unutrašnje politike.

Na diskusiju je Kongresu stavljen nacrt zakona o merama učvršćenja i razvijanja seljačkih gazdinstava, koji je prihvatio Savet narodnih komesara 14. decembra 1920. Osnovne postavke nacrta ovog zakona su razmatrane uz Lenjinovo učešće na savetovanju predstavnika-seljaka 22. decembra 1920. i na frakciji KP(b)R na Kongresu 24. i 27. decembra. Kongres je jednoglasno prihvatio nacrt zakona 28. decembra 1920.

VIII kongres sovjeta je ratifikovao ugovor o savezništvu RSFSR i Ukrajinske Sovjetske Socijalističke Republike.

[214]) Na dan 10. avgusta 1920. francuska vlada je zvanično izjavila da Vrangela priznaje za vladara juga Rusije.

[215]) *IX sveruski kongres sovjeta* je održan u Moskvi od 23. do 28. decembra 1921. godine. Na Kongresu je prisustvovao 1991 delegat. Lenjin je podneo izveštaj SCIK i SNK o unutrašnjoj i spoljnoj politici republike 23. decembra uveče. Na osnovu Lenjinovog referata Kongres je jednoglasno odobrio aktivnost sovjetske vlade za proteklu godinu. Kongres je prihvatio deklaraciju o međunarodnoj situaciji RSFSR koja je sastavljena po Lenjinovim uputstvima. Kongres je takođe primio „Uputstva u oblasti privrednog rada" koja je Lenjin sastavio, (vidi *Dela*, 4. izd., tom 33, str. 153–156), kao i niz odluka po pitanju industrije i poljoprivrede.

[216]) *Haški međunarodni kongres mira* koji je održan od 10. do 15. decembra 1922. sazvala je Amsterdamska sindikalna internacionala, pod pritiskom radnih masa sa ciljem borbe protiv opasnosti od novog svetskog rata. Sovjetska delegacija koja je pozvana na Kongres na zahtev revolucionarnih radničkih sindikata i kooperacija, bez obzira na suprotstavljanje oportunističke većine Kongresa, izložila je zadatke proletarijata prema ratu u duhu Lenjinovih direktiva. Kongres je odbacio program koji je predložila sovjetska delegacija.

VOJNA BIBLIOTEKA

— inostrani pisci —

U svojoj seriji **klasika** izdala je do sada ova dela:

I knjiga: **Klauzevic, O RATU,** rasprodato

II knjiga: **Zomini, PREGLED RATNE VEŠTINE,** rasprodato

III knjiga: **Erl, TVORCI MODERNE STRATEGIJE,** rasprodato

IV knjiga: **Engels, IZABRANA VOJNA DELA** (I sveska) strana 551, cena 400 din.

V knjiga: **Šlifen, KANA,** strana 380, cena 200 din.

VI knjiga: **Mering, OGLEDI IZ ISTORIJE RATNE VEŠTINE,** strana 384, cena 420 din.

VII knjiga: **Engels, IZABRANA VOJNA DELA** (II sveska), strana 683, cena 1200 din.

VIII knjiga: **Žofr, RATNI MEMOARI,** rasprodato

IX i X knjiga: **Mao Ce Tung, IZABRANA DELA** (I knjiga) strana 572, cena 1200 din.

XI knjiga: **Mahan, POMORSKA STRATEGIJA,** strana 312, cena 700 din.

XII knjiga: **Lenjin, VOJNA DELA,** strana 515, cena 1000 din.

XIII knjiga: **Mosor, OPERATIKA.** U ovom delu Mosor je na studiozan način obradio operatiku kao posebnu granu ratne veštine. Pri njenoj razradi autor se koristio, osim teoretskih radova, naročito iskustvima iz I svetskog i sovjetsko-poljskog rata koji su se vodili pod sasvim različitim okolnostima, ali nije zapostavio ni ostala ratna zbivanja između dva svetska rata. Po svim bitnim postavkama njegova je Operatika uspešno izdržala ratnu praksu u toku II svetskog rata. Čitaoce će svakako posebno zainteresovati razmatranja autora o problemu nadmoćnosti u okviru operatike i taktike, različiti značaj faktora iznenađenja u ovim granama ratne veštine, uloga slobode dejstva bez koje se može kompromitovati i najbolje ostvarena ekonomija snage, nepoželjne posledice koje mogu izazvati nerealna ili preopširna naređenja i težnja za preteranom originalnošću u rešavanju konkretnih borbenih zadataka. Delo je u štampi.

XIV knjiga: **Šapošnjikov, MOZAK ARMIJE.** Studija maršala Šapošnjikova o ulozi generalštaba u armiji. Iako je za predmet uzet primer austro-ugarskog Generalštaba, pisac dosta opširno govori i o generalštabovima drugih velikih evropskih država — Nemačke, Rusije i Francuske. Polazeći od Klauzevica i Napoleona, preko Moltkea, Engelsa, Šlifena, Levala, Lera, Bernhardija, Delbrika i Ludendorfa, Šapošnjikov razmatra pitanje uloge, odgovornosti i kvaliteta vojskovođe i načelnika generalštaba. Iznosi i mišljenje o tzv. „kolektivnom" vojskovođi i Šlifenovu teoriju o „duumviratu" (vojskovođa i njegov načelnik štaba) i „triumviratu" (vojskovođa, načelnik štaba, predsednik vlade). U ovom delu data je pregledno i evolucija organizacije komandovanja koja je postojala u teoriji od vremena francuske revolucije do I svetskog rata zaključno. Delo je u pripremi.

XV knjiga: **Frunze, IZABRANA DELA.** Zapovesti, Instrukcije, Direktive, Depeše i važniji teorijski radovi iz vremena 1918—1925. godine istaknutog sovjetskog vojskovođe iz Građanskog rata i velikog neimara Crvene armije Mihaila Vasiljeviča Frunzea. Frunze je u toku svog kratkog života učinio mnogo za svoju domovinu. On je zadužio sovjetski narod i Crvenu armiju ne samo sjajnim pobedama nad Kolčakom, Vrangelom, interventima već i ogromnim organizacionim radom na polju mirne izgradnje sovjetskih oružanih snaga, kao i raznovrsnim vojnonaučnim studijama, člancima i govorima. Njegovi radovi predstavljaju sintezu praktične škole velikog revolucionara i duboke marksističko-lenjinističke i opštenaučne erudicije. Zato Frunzeova dela zaslužuju veliku pažnju svakog vojnika i marksiste. Delo je u pripremi.

LENJIN

VOJNA DELA

*

Redaktori

VIŠESLAV PETROVIĆ,
BLAGOJE SVORCAN

*

Tehnički urednik

SLOBODAN MITIĆ

*

Korektor

DANA GLUMAC

*

Štampanje završeno jula 1962. godine
Tiraž: 5.000, cena 1000 dinara

Štampano u pogonu štamparije Izdavačkog preduzeća
„Kultura", Beograd, Makedonska 4.